

2040

LATVIJA SKAITĻOS

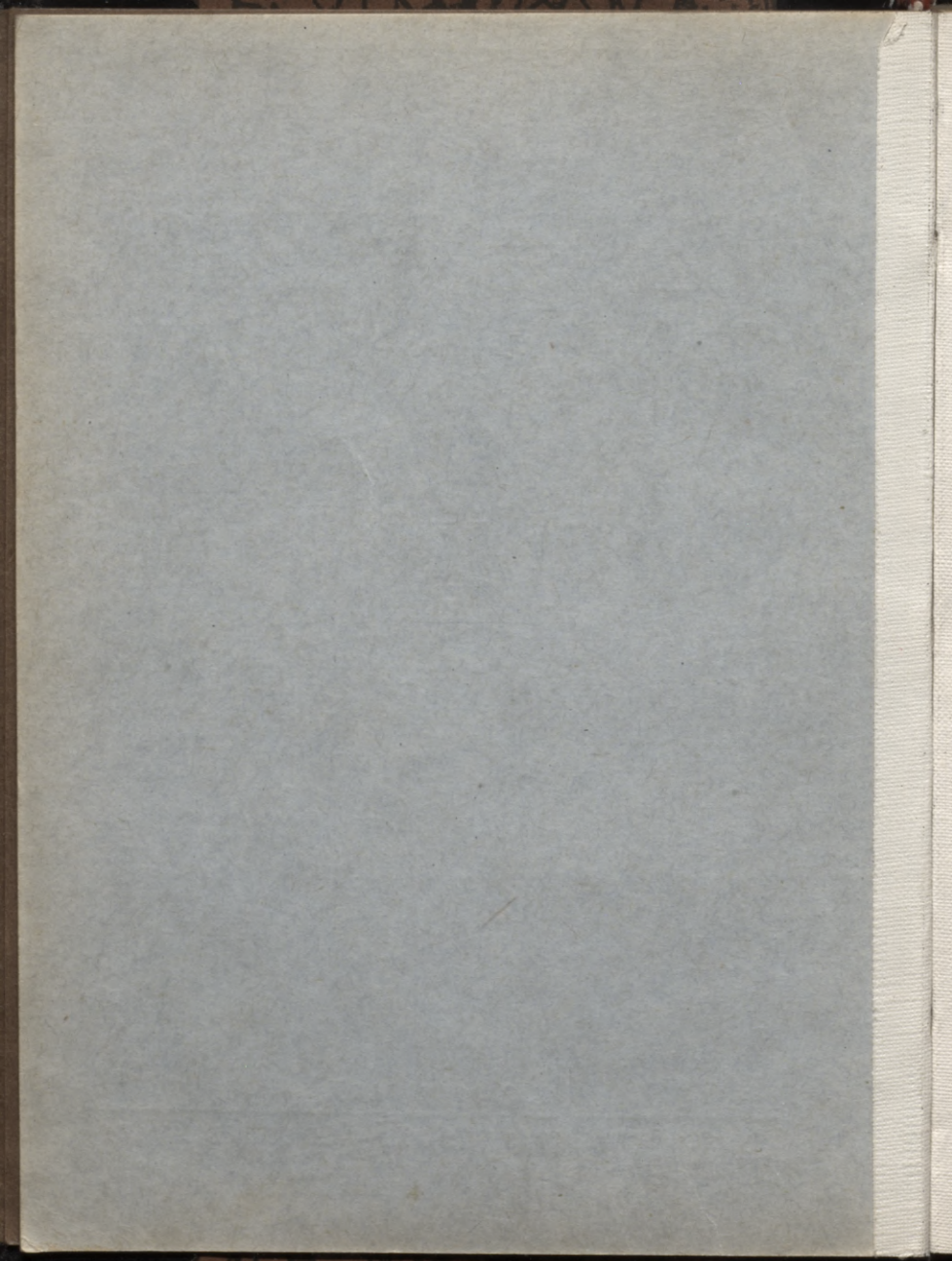
1938

REDIĢĒJIS
A. MALDUPS

RĪGĀ, 1938. GADĀ

VALSTS STATISTISKAS PĀRVALDES IZDEVUMS

VIA L $\frac{88-3}{204}$ m/f

Latv. Mod
L
339,1(A)

LATVIJA SKAITĻOS

1938

REDIĢĒJIS
A. MALDUPS

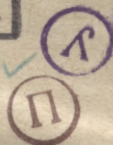
RĪGĀ, 1938. GADĀ

VALSTS STATISTISKĀS PĀRVALDES IZDEVUMS

0207094796V

L. V. B.
№ ~~355359~~

~~SF-19328*~~

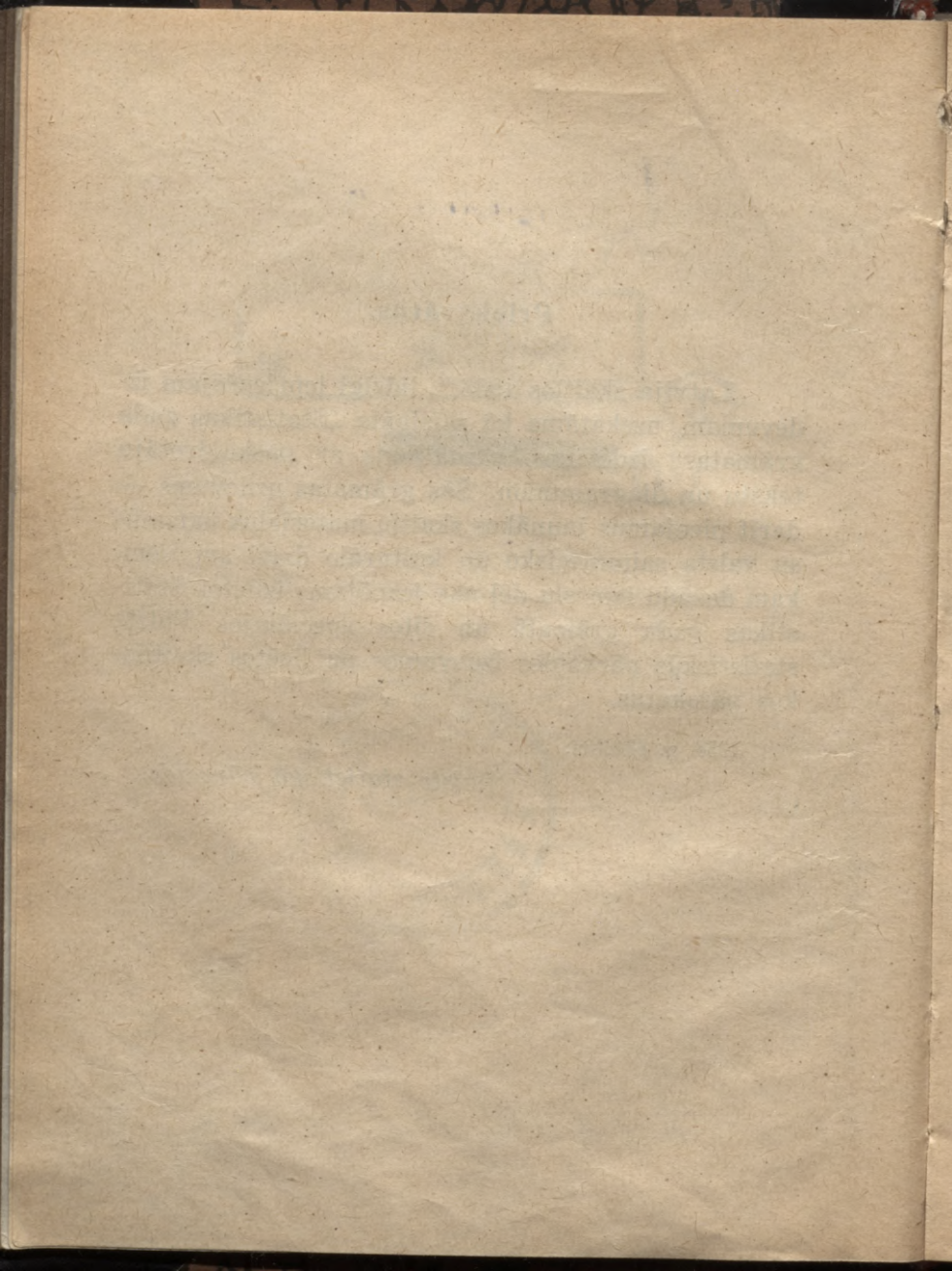

Priekšvārds.

„Latvija skaitļos 1938.“, līdzīgi iepriekšējam izdevumam, uzskatāma kā saīsināts „Statistikas gada grāmatas“ izdevums, papildināts ar paskaidrotāju tekstu un diagrammām. Šās grāmatas uzdevums — darīt pieejamus jaunākos skaitļu materiālus par mūsu valsts saimniecisko un kultūrālo dzīvi arī tiem, kam dažādu iemeslu dēļ nav iespējams izlietot Statistikas gada grāmatā un citos speciālajos Valsts statistiskās pārvaldes izdevumos publicētos skaitļos pārskatus.

1938. g. oktobrī.

Valsts statistiskā pārvalde.

SATURS.

	Lpp.
Priekšvārds	3
I. Latvijas ģeografiskais apskats	7
II. Robežas, platība un administratīvais iedalījums	20
III. Iedzīvotāju skaits, sastāvs un kustība	34
A. Iedzīvotāju skaits un sastāvs	34
B. Iedzīvotāju dabīgā kustība	79
C. Iedzīvotāju mehāniskā kustība	111
IV. Izglītība	113
A. Mācības iestādes	113
B. Skolu apmeklēšana	133
C. Lasītprasana	137
D. Pastāvīgie kursi	140
E. Grāmatniecība	141
F. Bibliotēkas	144
G. Skatuves mākslas iestādes	149
H. Kinematografi	150
I. Kultūras fonda pabalsti	151
V. Tautas veselība	153
VI. Kriminālstatistika	165
VII. Lauksaimniecība	174
1. Zemes īpašumi	174
2. Līdz 1938. g. veiktie agrārreformas darbi	176
3. Saimniecību skaits un to zemes platība	179
4. Zemes kultūrveidi	184
5. Lauksaimn. mašīnas un māksl. mēslu lietošana	191
6. Ārāmzemes izmantošana	198
7. Sējumu platības un ražas	205
8. Augļu dārzi un dārzaugu kultūras	226
9. Dārzāju un sakņuogu sēklu ražošana	230
10. Lauksaimniecību dzīvais inventārs	231
11. Mājputni un bišu saimes	240
12. Mājas dzīvnieku produktu ražošana	242
13. Zvejniecība	253
14. Lauksaimniecību rentabilitāte	258
VIII. Rūpniecība	262
1. Amatniecība	262
2. Rūpniecība	273
3. Celtniecība	312
4. Ugunsdzēsība	316

	Lpp.
IX. Satiksme	323
1. Dzelzceļi	323
2. Jūras kuģniecība	329
3. Satiksme pa iekšējiem ūdensceļiem	335
4. Zemes ceļi	337
5. Pasts, tālgrafs un tālruni	341
6. Radiofons	346
7. Gaisa satiksme	348
8. Ielu dzelzceļi	350
X. Ārējā tirdzniecība 1937. g.	351
1. Vispārējais apskats	351
2. Imports	354
3. Eksports	361
4. Ārējā tirdzniecība ar atsevišķām valstīm	371
XI. Finances un iekšzemes tirdzniecība	379
Lauku pašvaldību finances	379
Pilsētu pašvaldību finances	386
Valsts finances	398
Iekšzemes tirdzniecība	407
Kreditsaimniecība	418
Kopdarbība	436
Akciju sabiedrības un apdrošināš. iestādes	445
XII. Cenas, darbs un sociālā statistika	451
1. Cenas	451
2. Algas	474
3. Darba tirgus	483
4. Sociālā apdrošināšana	487
5. Sabiedriskā apgādība	506
6. Publisko iestāžu darbinieki	511
XIII. Salīdzināmi skaitļi par Latviju un dažām citām valstīm	517

Tabulās lietotās zīmes:

- skaitlis „nulle“ vai neiespējams
- ziņu trūkst
- .. skaitlis mazāks par tabulā prasīto minimālo vienību
- * ziņas ir izziņotiskas (iepriekšējas vai citādi).

I. Latvijas ģeografiskais apskats.

Īss ģeografisks apskats. Latvija atrodas pie Baltijas jūras austrumu piekrastes un ietilpst Austrumeiropas lielajā līdzenumā. Šāds Latvijas ģeografiskais stāvoklis ir ļoti izdevīgs, jo te krustojas satiksmes ceļi starp Austrum- un Rietumeiropu, kas sevišķi svarīgi tirdzniecības sakaros. Mūsu valsts visattālākā vieta ziemeļos atrodas Valmieras apriņķa Ipiķu pagasta Ģarļidumu māju robežās (Latvijas-Igaunijas robežas 373. punkts). Ziemeļu platums $58^{\circ}05'12''$ un garums $25^{\circ}11'59''$ uz austrumiem no Grīnvičas. Dienvidos — Polijas robeža Ilūkstes apriņķa Demenes pagasta Paseku māju robežās. Ziemeļu platums $55^{\circ}40'23''$ un garums $26^{\circ}35'53''$ uz austrumiem no Grīnvičas. Austrumos — Latvijas-P. S. R. S. robežas 54. punkts Ludzas apriņķa Pasienes pagasta Sapatņu sādžas 17. un 18. viensētu robežās. Ziemeļu platums $56^{\circ}16'44''$ un garums $28^{\circ}14'30''$ uz austrumiem no Grīnvičas. Rietumos — Jūrniece departamenta „Bernātu zīme“ Baltijas jūras krastā, Liepājas apriņķī pie Bernātiem. Ziemeļu platums $56^{\circ}22'42''$ un garums $20^{\circ}58'07''$ uz austrumiem no Grīnvičas. Kā redzam, Latvijas teritorijas garākā ass orientēta no rietumiem uz austrumiem, īsākā no ziemeļiem uz dienvidiem. Tā tad ģeografisko platumu starpība starp teritorijas galējo ziemeļa punktu (Ipiķu pagasta Ģarļidumu mājās) un galējo dienvidus punktu (Demenes pagasta Paseku mājās) ir tikai $2^{\circ}24'49''$. Par tik saules ceļš pie debesīm vienā dienā dienvidus punktā ir augstāks nekā ziemeļu punktā. Ģeografisko garumu starpība starp teritorijas galējo rietumu punktu („Bernātu zīme“) un galējo austrumu punktu (Pasienes pagastā) sasniedz $7^{\circ}16'23''$, kas atbilst vietējā laika starpībai 29 minūtes 5 sekundes — par tik saule rietumu punktā kulminē vēlāk nekā austrumu punktā.

Kā Baltijas jūras, tā arī Rīgas jūras līča krastos nav dabīgu dziļu līču, pussalu un salu. Vispārīgi, mūsu jūras piekraste kā Kurzemē tā Vidzemē ļoti maz robota. Visbiežāki mūsu jūrmala ir šaura smilšu josla, kas uz cietzemes pusi pa-

ceļas smilšu kāpu veidā. Tā Rīgas apkārtņē sastopamas kāpas velkas vairākās līdztekus rindās un piešķir visam apvidum kalnaina apgabala raksturu.

Kur smiltis pašā jūrmalas tuvumā neaiztur meži un ar zāli vai krūmiem apaugušas kāpas, tur izceļas t. s. ceļojošās kāpas. Vietām līdz pašai piekrastei sniedzas tie sauktās jūrmalas plavas (piem. pie Salacas), tomēr biežāki sastopami auglīgi, zemkopju apstrādāti līdzenumi, it sevišķi tur, kur jūras piekraste stāvas kraujas veidā izbeidzas jūras viļņos. Šādas stāvas piekrastes sastopamas kā Kurzemes, tā arī Vidzemes jūrmalā. Šo stāvo krastu, kā arī zemes ragu tuvumā (Mērsrags, Roja, Kolkasrags, Velna rags) jūras piekraste nosēta akmeņiem, dažkārt milzīga lieluma blūku veidā. Šie akmeņi, kā arī daudzās smilšu sēkles (pie Ovišiem, Kolkasraga) stipri apgrūtina piekrastes kuģniecību.

Baltijas jūra ir samērā sekla un vidējais jūras dziļums svārstās ap 55 metriem, bet Rīgas jūras līcī ap 23 metriem. Baltijas jūras lielākais dziļums ir 463 metri, bet Rīgas jūras līča — 53 metri. Baltijas jūras, tāpat arī Rīgas jūras līča ūdens izceļas ar savu samērā mazo sāls saturu (līdz 7 gr. litrā ūdens).

Aplūkojot Latvijas karti, redzamas divas augstumu grupas: austrumu un rietumu, kuŗas vienu no otras šķir Lielupe un Zemgales līdzenums, pie kam austrumu grupas augstumi ir augstāki un plašāki par rietumu augstumiem. Austrumu grupā izšķir šādas atsevišķas daļas: Vidzemes centrālā augstiene, Austrumvidzemes augstiene, Latgales augstiene un Augšzemes augstiene.

Vidzemes centrālā augstiene ir Latvijas augstākā daļa (aizņem Madonas apriņķi un daļu no Rīgas un Cēsu apriņķa). Ziemeļos un austrumos to ierobežo Gaujas ieleja, dienvidos Aiviekste un rietumos Daugava. Augstākā vieta šinī daļā Gaiziņa kalns — 310 metri virs jūras līmeņa (atrodas Madonas apriņķa Viesienas pagastā) — ir augstākā vieta visā Latvijā. Bez tam šē vēl atrodas krietni augstie: Nesaules kalns — 285 m (Madonas apr. Kārdzabas pag.), Bākužu kalns — 279 m (Madonas apr. Vējavas pag.), Klēts kalns — 270 m (Madonas apr. Mēdzūlas pag.), Spiru kalns — 266 m (Madonas apr. Vestienas pag.), Elku kalns — 261 m (pie Ežiem), Brežģa kalns — 252 m (riet. no Alauksta ezera) un Slapjuma kalns — 250 m (dienvidaustrumos no Raunas).

Austrumvidzemes augstiene, kā jau pats nosaukums to rāda, atrodas Vidzemes austrumu daļā un paceļas no Gaujas auglīgā līdzenuma. Austrumos to ierobežo Pededze un Kūd-
upe. Augstākā vieta te ir Dēliņkalns — 271 m (pie Ape-
kalna), Pilskalns — 239 m un Apekalna baznīcas kalns —
235 m.

Latgales augstiene aizņem visu dienvidaustrumu Latgali. Kā dienvidos tā rietumos to ierobežo Daugava, austrumos P. S. R. S. robeža. Latgales augstiene ir ezeriem bagāts ap-
vidus. Augstākās vietas te ir Lielais Liepu kalns — 289 m, Mazais Liepu kalns — 266 m, Padebešu (Volkenbergas) pils-
kalns — 248 m — visi tie atrodas Rēznas ezera rajonā. Dien-
vidrietumos no Sīvera ezera atrodas Saules kalns — 211 m.

Augšzemes augstiene cieši piesienas Latgales augstie-
nei, vienīgi Daugava ar savu gultni tos izšķirusi. Augstākie
punkti šeit ir Egļu kalns — 214 m (pie Sventas ezera)
Skrudalienes kalns — 201 m (pie Skrudalienes), Ormaņu
kalns — 167 m, Tabora kalns — 159 m un Grebļa kalns —
137 m. Divi pēdējie atrodas pie pašas Daugavas. Vēl jāpie-
zīmē, ka ziemeļos no Gaujas ielejas paceļas Ziemeļvidzemes
platforma, kura rietumos pamazām izbeidzas piejūras ze-
mienē. Augstākais punkts te ir Zilais kalns — 127 m.

Rietumu augstumu grupu Ventas un Abavas upju ieleja
sadala trīs daļās — Austrumkursas augstienē, Rietumkursas
augstienē un Ziemeļkursas augstienē. Austrumkursas aug-
stiene ir šo augstumu lielākā daļa un aizņem Tukuma, Talsu
un Kuldīgas apriņķi. Ziemeļos to ierobežo Abava, bet rietu-
mos Venta. Visaugstākais kalns šai augstienē ir Smiltiņu
kalns — 157 m, pie Zantes un Kieņu kalns — 140 m, pie
Lutriņiem.

Rietumkursas augstiene stiepjas šaurāku uzkalnu veidā
gar Ventas kreiso krastu un rietumos pamazām noslid pie-
jūras zemienē. Augstākās vietas: Krievu kalns pie Embūtes
(188 m), Vārdupes kalns pie Snēpeles (140 m) un Misiņa
kalns pie Aizpūtes (106 m).

Ziemeļkursas augstieni dienvidos un dienvidvakaros iero-
bežo Abavas ieleja, bet ziemeļaustrumos piejūras zemieni.
Augstākās vietas: Kamparkalns pie Talsiem (188 m), Milzu
kalns pie Tukuma (113 m) un Zilie kalni (Ranča galotne
92 m), kurus no Ziemeļkursas augstienes atdala Rojas upes
ieleja. Tie stiepjas gar jūras piekrasti, radot stāvu krauju.

Visgarām mūsu jūrmalai stiepjas piejūras zemiene, t. i. jūras piekraste ir zema un līdzena un vietām tā sniedzas pat līdz 40 km zemes iekšienē. Starp abām galvenām augstumu grupām atrodas plašais un zemais Rīgas-Jelgavas līdzenums, kas stiepjas gar abiem Lielupes krastiem un aizņem Daugavas un pat Gaujas lejas daļu. Šo līdzenumu iedala divās daļās: Rīgas (ziemeļdaļa, to apzīmē arī par piejūras zemienu) un Zemgales (dienviddaļa) līdzenumā.

Starp Vidzemes centrālo augstieni un Latgales augstieni atrodas plašais Lubānas līdzenums, pa kuŗu tek Aiviekste.

Vidzemes ziemeļrietumos, rajonā ap Valmieru, Limbažiem un Rūjienu, atrodas Ziemeļvidzemes līdzenums, kuŗā pačeļas tālu saredzamais 127 m augstais Zilais kalns.

Latvija ir samērā ļoti bagāta ezeriem. Ezeru kopskaitis ir liels, jo ezeru lielāku par 1 ha Latvijā ir 2980 ar kopēju ūdens platību 1081,43 kv. km, kas sastāda 1,64% no visas valsts teritorijas. Visvairāk ezeru ir Vidzemē — 1057 un to ūdens kopplatība sasniedz 294,67 kv. km, sastādot 1,28% no visa šī apgabala platības. Otrou vietu ieņem Latgale ar 769 ezeriem, aizņemot 468,16 kv. km platību, t. i. 3,11% no Latgales kopplatības. Kurzemē ir 651 ezers lielāks par 1 ha, aizņemot 205,38 kv. km vai 1,55% no visas Kurzemes platības. Vismazāk ezeru ir Zemgalē — 503, pie kam tie ir samērā mazi un visu to kopplatība tikai 95,22 kv. km liela, vai 0,70% no Zemgales kopplatības. No aprinķiem ezeriem bagātākais ir Rēzeknes aprinķis, kuŗā 256 ezeri ar 225,45 kv. km ūdens kopplatību (5,30% no aprinķa platības), turpretim vismazāk ezeru ir Bauskas aprinķī — tikai 21 ezers 1,49 kv. km kopplatībā (0,06%).

Pēc sava lieluma ezeri sadalās šādi:

	Ezeru skaits	Ūdens koppl. kv. km
Lielāki par 1000 ha	15	453,36
no 500 ha — 1000 ha	14	98,63
„ 250 ha — 500 ha	32	110,51
„ 100 ha — 250 ha	73	113,76
„ 50 ha — 100 ha	133	94,34
„ 25 ha — 50 ha	203	71,90
„ 10 ha — 25 ha	435	68,76
„ 5 ha — 10 ha	494	34,74
„ 1 ha — 5 ha	1581	35,43

Kā redzam, Latvijā ir 15 ezeri, kuŗi aizņem vairāk nekā 10 kv. km. lielu platību:

Lubānas . . .	88,3 kv. km	Babītes . . .	26,1 kv. km
Rēznas . . .	55,9 " "	Kīsezers . . .	17,6 " "
Engures . . .	44,3 " "	Rušānu . . .	24,4 " "
Liepājas . . .	37,1 " "	Kaņiera . . .	12,6 " "
Burtnieku . . .	35,5 " "	Alūksnes . . .	16,1 " "
Usmas . . .	38,7 " "	Pāpes . . .	12,0 " "
Sīvera . . .	18,6 " "	Cirmas . . .	13,1 " "
		Ežu . . .	10,8 " "

Lielākais ezers Latvijā un Vidzemē ir Lubānas ezers, 15 km garš un līdz 8 km plats, atrodas Madonas apriņķa austrumos, bet ezera dienvidus un austrumu piekraste pieder pie Rēzeknes apriņķa. Ezerā ietek 10 upes, no kuŗām lielākā ir Malta, bet iztek viena pati Aiviekste. Tagad, it sevišķi pēc izvešiem ezera un Aiviekstes rēgulēšanas darbiem, ūdens līmenis ļoti zems (nepārsniedz vienu metru). Ezera krasti zemi, gar malām tas vietām dūņains un pieaudzis dažādiem ūdens augiem.

Otrais lielākais ezers Vidzemē ir Burtnieku ezers. Tas atrodas Valmieras apriņķī 20 km uz ziemeļrietumiem no Valmieras pilsētas un ir 12 km garš un 6 km plats. Ezers ir 8—10 metru dziļš un bagāts plaužiem. Burtnieku ezerā ietek Rūja, Seda un Briede, bet iztek Salaca. Ezera apkārtnē ļoti auglīga un, kā to liecina vēsturiskie izrakumi, jau sirmā senātnē apdzīvota.

Engures ezers ir lielākais Kurzemē un atrodas Talsu apriņķī pie pašas jūrmalas. Ezers 20 km garš un 2—4 km plats un caurmērā 1½ metrus dziļš. Ezerā vairākas salas no kuŗām lielākā 18,5 hektārus liela.

Liepājas ezers, līdzīgi Engures ezeram, pieder pie jūrmalas ezeru tipa un ir kāpām atdalīts senāks jūras līcis. Liepājas ezers 17 km garš, 2—3 km plats un caurmērā ½—1½ metra dziļš. Ezerā ietek vairākas upes, no kuŗām ievērojamākā ir Bārta.

Ievēribas cienīgs ir Usmas ezers, kuŗš pieder pie mūsu krāšņākiem ezeriem. Ezers 12 km garš un 6 km plats. Ezerā atrodas pētniekiem ievērojamā Moricsala, ar aizsargājamu pirmatnēju mežu.

Arī Alūksnes ezers pieder pie krāšņākiem ezeriem. Tas atrodas Austrumvidzemes augstienē 190 metrus virs jūras

limeņa un ir $5\frac{1}{2}$ km garš, 4 km plats. Uz ezera salas atrodas kādreizējā ordeņa pilsdrupas.

Rēznas ezers ir otrs pēc lieluma Latvijā un tānī pašā laikā lielākais ezers Latgalē. Ezers 8,5 km plats un 9,5 km garš. Rēznas ezers atrodas Latgales augstienē un pie tā paceļas Padebešu (Volkenbergas) pilskalns. Jāatzīmē, ka Latgales augstiene vispārīgi ir ļoti bagāta ezeriem, no kuriem, kā lielākie, vēl mināmi Sīvera un Rušānu ezers.

No pārējiem ezeriem jāatzīmē Babītes ezers — 13 km garš, sekls, niedrām aizaudzis. Ezera dienvidos sākās lielais Tīreļa purvs. Ķīšezers pie Rīgas — 8 km garš un nepilns 3 km plats. Ķīšezers ir vienīgais Latvijā, kuram samērā liela nozīme kuģniecībā.

Kaut gan ezeru pie mums ļoti daudz un aizņem 1,64% no visas zemes kopplatības, viņu saimnieciskā nozīme ir samērā maza. Kuģniecībā pat lielākiem Latvijas ezeriem ir maza nozīme un vienīgi Ķīšezeru, Juglas ezeru un Liepājas ezeru lielākā mērā lieto kā satiksmes ceļus. Tāpat arī tikai lielāko ezeru apkārtnē dzīvo zvejnieki, kuŗi ar zveju nodarbojas kā ar arodu.

Līdzīgi ezeriem arī upju skaits Latvijā ir samērā liels — pāri par 500, tomēr tikai nedaudzām ir nozīme kā kuģu ceļiem, toties jo lielākā mērā tās ūdeņus izmanto koku pludināšanai. Pateicoties šim apstāklim mūsu upēm saimnieciskā ziņā ir nesalīdzināmi lielāka nozīme nekā ezeriem.

Lielākā Latvijas upe ir Daugava. Tā sākas Krievijā, Viduskrievijas augstienes ziemeļu daļā — Valdajas kalnājā, kur iztek no nelielā Dviņecas ezera 220 metru virs jūras limeņa. Daugavas garums sasniedz 1003 kilometrus un ar savām pietekām aptver 83 000 kvadrātkilometru lielu baseinu. Sava baseina apmēra ziņā Daugava Eiropā ieņem 16. vietu, bet pēc garuma — 11. vietu. Latvijā tā ienāk no Krievijas pie Kaskauču ciema jau kā liela un plata (ap 250 metru) upe un līdz ietekai jūrā viņas garums ir 367 km. Neskatoties uz savu lielo platumu un ūdens bagātību, tā Latvijas robežās pa lielākai daļai nav kuģojama. Par iemeslu tam ir daudzās krāces. Vasaru krāču vietās Daugava ir stipri sekla. Daugavas krasti, sākot no Pļaviņām, ir augsti, nereti 20 līdz 30 metru un sastāv no dolomīta slāņiem. Vietām tie apauguši kokiem un krūmiem, vietām redzamas gluži kailas klintis. Viss tas padara to šīnī rajonā par jauku un diženu upi. Šeit teiku apvītais Staburags, šeit vēsturiskiem notikumiem apgārtās Sēlpils un Kokneses pilsdrupas. Skaistus un gleznainus

skatus sniedz krastu augstumi — Oliņkalns, Avotiņu kalns. Daudz skaistu vietu ap Aizkraukli, Lielvārdi, Ogrī. Sevišķi krāšņa ir Pērses leja.

Kaut gan Daugava kuņģojama tikai no ietekas līdz Doles salai un no Jēkabpils līdz P. S. R. S. robežai, t. i. kopā ap 190 km., pie kam no tiem tiek izmantoti tikai 40 km, tomēr viņas saimnieciskā nozīme ļoti liela. Vispirms jāmin Rīgas osta, kas ar savu platību (825 ha) var nostāties līdzās lielajām pasaules ostām un caur kuņu galvenā kārtā norit visa mūsu ārējā tirdzniecība. Samērā daudz preču un dažādus materiālus pārvadā pa Daugavu ar liellaivām. Sevišķi svarīga nozīme Daugavai ir plostošanā. Daugavas un tās pietekas krastiem pieiet lieli mežu rajoni, kuņģiem arvien upe būs dabiskais ceļš uz Rīgu. Daudz plostu pa Daugavu Rīgā pienāk arī no aizrobežas. Samērā plaši Daugavas krastos attīstas arī rūpniecība, ko rada bagātie izejmateriāli. Šeit lauz dolomītu ēku, šoseju būvēm, kaļķu dedzināšanai. Kaļķu cepļi galvenokārt sagrupējušies rajonā no Rīgas līdz Ogrēi. Nāves salā un Salaspils apkārtnē lauz ģipsi. Vēl jāatzīmē daudzie ķieģelcepļi un Krāslavas terpentīna fabrika. Ļoti liela loma nākotnē piekritīs Daugavas ūdenspēkam.

Daugavas pieteku skaits ir liels. Svarīgākās Daugavas pietekas Latvijas daļā ir no labās puses: Indriča, Skaista, Liksna, Dubna, Nereta, Aiviekste, Pērse, Ogre, Lielā un Mazā Jugla. No kreisās puses: Ilūkste, Eglaine, Pīkstere, Lauce, Ķekava un Buļupe. Apskatisim šeit atsevišķi dažas galvenās Daugavas pietekas.

Dubna sākas Latgales augstienē Dridzas ezerā, sasniedz ap 110 km garumu un ar savām pietekām (Tartaka, Jaša, Feimanka, Oša) aptver 2584 kv. km lielu baseinu. Aiviekste ar savu 9682 kv. km lielo baseinu ieņem pirmo vietu starp Daugavas pietekām Latvijā. Viņa iztek no Lubānas ezera, ir 128,4 km gara, 22—140 metrus plata un caurmērā 1—1½ metra dziļa. Viņas krasti ļoti zemi, bagāti pļāvām un mežiem. Aiviekste bagāta pietekām. Lielākā no tām — Pededze — ir garāka par pašu Aivieksti. Sākas tā Igaunijā un sasniedz pavisam 152 km lielu garumu. Pededze viscaur tek caur mežainiem un purvainiem apvidiem. Pededzes pietekas ir Alūksne, Sita, Ludza un Krustaliču upe. No Aiviekstes pietekām pludināšanai derīga Iča (58 km gara), Kuja (84 km), Arona (32 km), Vesete (64 km), Liede (52 km).

Garākā no Daugavas pietekām ir Ogre — pavisam 200,6 km, no kuņģiem 115 kilometrus tā noderīga koku pludināšanai.

Tās izteka atrodas Nesaules kalna pakājē 219 metru augstumā, tuvu pie Gaujas avotiem, bet tek Gaujai pretējā virzienā. Viņas gultne ļoti spēji krīt (līdz ietekai nokrīt 210 m), kādēļ Ogre ir strauja un krācaina. No Ogres pietekām mināmas Lice (35 km) un Lobe.

Pērse sākas 179 m augstumā pie Avēnu mājām, pavisam tuvu Ogrēi un sasniedz 46 km garumu. Pērse strauja un krācēm bagāta upe un Daugavā ietek pie Kokneses, kur izveido ievērojamu 2,4 metri augstu ūdenskritumu. Vasarā Pērse ļoti sekla, toties lietus un palu laikā Pērses ūdenskritums ir viena no skaistākām un varenākām dabas parādībām mūsu zemē.

Mazā Jugla sasniedz 125 km garumu un līdz ar Lielo Juglu (112 km gaŗa) tek caur Juglas un Ķīšezeru. Ķīšezera kuģojamā izteka Daugavā — Milgrāvis — uzskatāms par Juglas turpinājumu.

Pie lielākām Latvijas upēm pieder vēl Gauja, Lielupe un Venta.

Gauja sākas Vidzemes centrālā augstienē no Alauksta ezera 203 metrus virs jūras līmeņa. Gaujas lielākās pietekas Tirzas avoti atrodas pat 260 metru augstumā pie Klētskalna. Gauja ir lielākā upe, kas visā savā garumā — 439,5 km tek pa Latviju, šķērsodama visus piecus Vidzemes apriņķus: Cēsu, Madonas, Valkas, Valmieras un Rīgas. Lauzdamās caur augstumiem, tā izmet lielu likumu un šķīr Vidzemes Centrālo augstieni no Austrumvidzemes augstienes un Valmieras-Limbažu augstienes. Liela krituma dēļ upe ļoti strauja un vietām bagāta krācēm.

Sākot no Valmieras, Gaujai ir augsti krasti, kas vietām apauguši kokiem, piešķirot upei sevišķu krāšņumu. Gaujas ievērojamākās pietekas ir Tirza, Amada (Amata) un Brasla. Plostošanās nolūkiem Gauju ar Daugavu savieno 5,7 km gaŗais Gaujas-Daugavas kanāls, kuŗš sākas Gaujā netālu no Ropažu stacijas un iet caur Mazo un Lielo Baltezeru Juglā un caur Ķīšezeru Daugavā. Gauja plostošanai un pludināšanai nodēriģa 359 kilometru gaŗumā.

Lielupe, blakus Daugavai, ir mūsu ievērojamākā upe. Tā izceļas pie Bauskas, savienojoties divām upēm — Mēmelei un Mūsai. Mūsa (159,2 km gaŗa) izceļas Lietuvā, ziemeļos no Šauļiem, tāpat arī Mēmeles (183,5 km gaŗa) izteka meklējama Lietuvā. Abas šīs upes savienojas par Lielupi Zemgales līdzenuma dienvidus austrumu stūrī, kur upes līmenis atrodas tikai 11 metrus virs jūras līmeņa. Niecīgā

krituma dēļ tā tek lēnām un gandrīz visā garumā, sākot no Emburgas, noder kuģošanai. Arī dažas Lielupes pietekas, kā Bērze, Svēte, ir kuģojamas. Lielupei ļoti daudz pieteku, no kurām lielākās — Bērze, Svēte, Iecava, Garoza, Vircava, Misa. Visas pārējās pietekas ir sīkas un nenozīmīgas. Jāatzīmē, ka lielākā Lielupes pieteka — Iecava neietek Lielupē pie Ozolmuižas (kā tas līdzšinējās kartēs uzrādīts), bet gan pie Garozas kroga, 14 km augšpus Jelgavas. Pieteku lielais skaits pelna lielu ievēribu, jo viena otrai līdztekus tecēdamas, apūdeņo un padara par auglīgu apvidu visu lielo Zemgales līdzenumu. Pie ietekas (Vārnū kroga) Lielupe sadalās divās daļās, no kurām viena ietek jūrā, bet otra (Bullupe) Daugavā. Lielupe ir ievērojamākais Latvijas iekšējais udenceļš, tās kuģojamais ceļa garums pārsniedz 100 km, kam vēl pievienojās kuģojamās pietekas. Liela nozīme Lielupei ir plostošanā.

Venta, mūsu lielākā Kurzemes upe, izceļas Lietuvā Telšu augstienē, kur upes avoti atrodas 213 metrus virs jūras līmeņa un tecēdama 341,6 kilometru garumā, tā ar savām pietekām uzņem ūdeņus no 11 200 kv. km plaša apgabala. Pateicoties lielam kritumam (Kurzēmē Venta katrā kilometrā caurmērā nokrīt par 1,2 metra) upe ir strauja un bagāta krācēm. Ievērojamākais kritums ir pie Kuldīgas — Rumba (apm. 3 metrus augsts). Ventas lielākā un krāšņākā pieteka Abava izceļas Tukuma apriņķa Cūku purvā, tek pa pirmatnējo upes ieleju un sasniedz 131 km garumu. Sava krāšņuma dēļ, apgabalu ap Abavu un tās pietekām Imulu un Amulu sauc par Kurzemes šveici. Lielākās Ventas pietekas vēl ir Vadakste un Ciecere. Pateicoties savam straujumam un krācēm Venta kuģojama tikai lejas daļā.

No pārējām lielākām Latvijas upēm atzīmējamas vēl: Salaca, Bārta, Saka, Užava, Irve, Roja un Svētupē. Salaca iztek no Burtnieku ezera, 94 kilometru gara, un tai samērā liela nozīme koku pludināšanā. Bārta ietek Liepājas ezerā. Lejas daļā Bārta noderīga plostošanai, pa to brauks arī liellaivas. Saka izceļas savienojoties Durbes un Tebras upēm. Irve izveidojas no Rindas un Stendes.

Cik liela saimnieciska nozīme ir mūsu upēm, rāda tas, ka plostošanai un pludināšanai noderīgo upju kopējais garums sasniedz 3 000 kilometru, bet pieskaitot Daugavu un tās pietekas ārpus Latvijas robežām, tāpat arī Mūsas, Mēmeles, Ventas un Bārtas plostošanai un pludināšanai noderīgās

pietekas Lietuvā, tad mūsu upju grīvās jūrmalā pienāk koki, sapludināti pa pāri par 4 000 km gaŗu ūdensceļu.

Kopējais kuģošanaī noderīgais ceļš, kā redzams no nāka-mās tabulas, nav sevišķi liels. Kuģojamas ir:

Daugava no grīvas līdz Doles salai	23,3 km
Daugava no Jēkabpils līdz P.S.R.S. robežai	160,0 "
Milgrāvis ar Ūšezeru un Juglas ezeru	16,0 "
Lielupe no grīvas līdz Emburgai	100,0 "
Bērze no grīvas uz augšu	23,0 "
Svēte no grīvas uz augšu	14,0 "
Iecava no grīvas uz augšu	10,0 "
Bullupe visā garumā	9,0 "
Aiviekste, ar pārtraukumiem	80,0 "
Venta no Ventspils līdz Kuldīgai	75,0 "
Liepājas ezers un Bārta	25,0 "

Purvi Latvijā aizņem gandrīz trīsreiz lielāku platību, nekā ūdeņi (ezeri) un purvu kopplatība, skaitot tikai lielākos un dziļākos purvus, sasniedz 643 300 ha. Pieskaitot vēl sek-lākos purvus un pārpurvotās vietas, to kopplatība ir ievēro-jami lielāka.

Lielāko purvu kopplatība atsevišķos apriņķos.

Apriņķi	Purvu kopplatība (1000 ha)	% no apr. kopplat.	Apriņķi	Purvu kopplatība (1000 ha)	% no apr. kopplat.
Rīgas	57,4	8,9	Tukuma	12,7	5,0
Cēsu	17,8	5,5	Jelgavas	19,3	5,5
Valmieras	48,5	11,5	Bauskas	20,0	8,7
Valkas	50,6	10,6	Jēkabpils	29,5	9,8
Madonas	34,1	8,6	Ilūkstes	14,3	6,4
Vidzeme	208,4	9,2	Zemgale	95,8	7,0
Liepājas	27,3	10,6	Daugavpils	63,2	13,2
Aizputes	15,8	8,3	Rēzeknes	72,3	17,0
Kuldīgas	22,4	6,8	Ludzas	28,5	12,2
Ventspils	39,5	12,2	Abrenes	57,5	13,4
Talsu	12,6	5,8	Latgale	221,5	14,1
Kurzeme	117,6	8,9	Latvija	643,3	—

Mālupe. Pieminēklis kritušiem varoņiem.

Kā redzam, vislielāko platību purvi aizņem Latgalē, kur tie sastāda 14,1% no visas Latgales kopplatības, turpretim vismazāko — Zemgalē.

Jāatzīmē, ka sevišķi Rīgas un Lubānas līdzenumi bagāti lieliem purviem. Tā Tīreļa purvs stiepjas no Katlakalna pie Daugavas līdz Kalnciemam pie Lielupes. Starp Balvieni un Baltinavu atrodas desmitiem kilometru garais Slampes purvs. Lubānas purvs aizņem gandrīz visu apvidu starp Aivieksti, Kuju un Liedi. Viens no lielākiem Lejas-Kurzemes purviem atrodas pie Alšvangas un stiepjas 20 kilometru garumā. Plaši purvaini apgabali sastopami Valmieras apriņķa ziemeļos, no kuriem ievērojamākais ir Sakalauru purvs. Tāpat lieli purvi atrodas abās pusēs Lielās Juglas upei, pie Burtnieku ezera, lielais Idus purvs uz ziemeļiem no Burtnieku ezera, starp Dubnu un Daugavu, Liepājas apkārtnē, it sevišķi Bārtas līdzenumā, pie Stendes un Rojas upes, Kurzemes ziemeļos. Arī Valmieras-Limbažu un Augšzemes augstienēs sastopami prāvāki purvi, kurpretim pārējās augstienēs lielu purvu nav. Tāpat Zemgales līdzenumā nav lielāku purvu. Saudzējot mūsu mežus, pēdējā laikā jo plaši izmanto purvus kurināmā materiāla iegūšanai.

Klimats. Latvija ietilpst Eiropas kontinenta labvēlīgajā ziemeļrietumu kvadrantā, kas ievērojams ar samērā maigu un pamitru klimatu, jo ir siltās okeana strāvas ietekmē. Baltijas jūras tuvums ievērojami pastiprina klimata okeaniskās īpašības un padara ziemas samērā maigas. Latvijā valdošie vēji (visbiežāki pūš dienvidrietumu vai rietumu vēji) mīkstina ziemas aukstumu un vasaras karstumu un padara šejienes klimatu mērenāku. Tomēr, attālinoties no jūras piekrastes, novērojama pāreja uz kontinentālo klimatu.

Samērā lielu iespaidu uz Latvijas klimatu atstāj arī austrumu lielais kontinents (Eiropas Krievija un Sibīrija). Kā iespaido klimatu apgabalu virsma, varam novērot arī pie mums. Tā piem. Vidzemes austrumdaļā un Latgalē pavasaris iestājas gandrīz par trim nedēļām vēlāk, bet vasaras vidējā temperatūra te ir par 2° zemāka nekā zemākās Kurzemes vietās.

Caurmēra temperatūras dažādību atsevišķās vietās Latvijā raksturo tabula:

Gaisa vidējā temperatūra, pēc Celsija, atsevišķos gada laikos 1937. g.

Novērošanas stacijas		Ziemā (decembris— februāris)	Pavasari (marts— maijs)	Vasarā (jūnijs— augusts)	Rudeni (septembris— novembris)	Vidējā gada temperat.	
						1937. g. ¹⁾	1936. g. ¹⁾
Vidzeme	Ainaži	— 3,1	6,2	17,9	8,4	6,7	6,9
	Rīga - Spilve	— 3,2	7,0	18,1	8,2	6,9	7,3
	Rūjienas Jaunmeži	— 4,2	6,3	17,6	7,1	6,0	6,4
	Priekuli	— 4,2	6,8	17,7	7,4	6,3	6,5
	Jaunlaicene	— 5,2	6,5	17,4	6,9	5,7	6,0
	Jaungulbene	— 5,3	6,3	17,4	6,7	5,6	6,0
	Viesienas Gureļi	— 5,8	5,7	16,9	6,4	5,2	5,6
Kurzeme	Ventspils	— 1,7	6,2	17,9	7,8	7,3	7,5
	Cīrava	— 2,5	6,5	17,4	7,9	6,8	7,2
	Liepāja	— 1,6	7,2	18,8	9,7	8,0	8,2
	Kolkasrags	— 1,9	4,3	17,3	8,6	6,6	7,1
	Stendes sēlekc. stac.	— 3,3	6,6	17,2	7,5	6,5	6,7
Zemgale	Vecauce	— 4,3	6,7	17,4	7,4	6,2	6,6
	Pēternieki	— 3,6	6,8	17,5	7,5	6,4	6,8
	Jelgava	— 3,2	7,4	18,8	8,3	7,2	7,4
Latgale	Krustpils	— 5,1	6,4	17,3	7,0	5,7	6,3
	Ošupe (Vidsmuiža)	— 5,2	6,8	17,5	6,9	5,9	6,2
	Daugavpils	— 4,7	8,4	19,3	8,2	7,2	7,6
	Malnava	— 5,1	7,8	19,1	7,5	6,6	7,1

¹⁾ Kalendāra gada.

Vēl jāatzīmē, ka 1937. gadā visaugstākā gaisa temperatūra konstatēta Vecaucē, kur 12. jūnijā atzīmēti 31,7°, turpretim viszemākā gaisa temperatūra —26,6°, atzīmēta 31. janvārī Daugavpilī.

Nokrišņu daudzums Latvijā nav vienāds. Visbagātākā nokrišņiem ir Kurzeme; jo tālāk uz austrumiem, jo nokrišņu ir mazāk. Visvairāk nokrišņu Latvijā ir vasaras mēnešos —jūlijā un augustā.

Nokrišņu daudzums Latvijā atsevišķos mēnešos mm.

Mēneši	1937. g. m/m	1936. g. m/m	Mēneši	1937. g. m/m	1936. g. m/m
Janvāris . . .	20,0	47,6	Jūlijs . . .	110,9	84,4
Februāris . . .	41,5	32,4	Augusts . . .	67,2	74,8
Marts . . .	61,7	31,4	Septembris . . .	45,4	53,7
Aprīlis . . .	22,5	39,6	Oktobris . . .	26,2	91,6
Maijs . . .	42,7	40,3	Novembris . . .	54,1	34,3
Jūnijs . . .	53,4	40,3	Decembris . . .	44,5	30,8

Vissausākie mēneši 1937. g. bijuši janvāris un aprīlis, kad nokrišņu daudzums sastāda attiecīgi tikai 3,39% un 3,81% no gada nokrišņu daudzuma.

Nokrišņu daudzums mm atsevišķos apgabalos.

Apgabali	1937. g.	1936. g.	1935. g.	1934. g.
Vidzemē	601,3	604,2	704,1	615,9
Kurzemē	586,7	653,8	746,6	582,3
Zemgalē	586,4	608,0	667,3	576,6
Latgalē	578,5	542,0	624,1	530,4
Latvijā	590,1	601,0	690,4	580,5

Pēdējo četru gadu laikā vislielākais nokrišņu daudzums bijis 1935. gadā, pie kam visvairāk to bijis Kurzemē. Pēdējais 1937. gads pieskaitāms samērā sausiem gadiem.

II. Robežas, platība un administratīvais iedalījums.

Robežas. Latvijas valsts robežu kopgarums ir 1881 kilometrs. Dabiskas robežas Latvijai ir tikai rietumos un pa daļai arī ziemeļos, kur tās rada Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis. Šī jūras robeža ir 479,02 km gara, sastādot 25,46% no visu robežu kopgaruma. Pārējās Latvijas robežas nospraustas uz starptautisku līgumu pamata, ievērojot latviešu apdzīvotas zemes robežas.

Robeža ar Igauniju sākas ziemeļos no Ainažiem, pie Rīgas jūras līča, un no turienes tā ziemeļu austrumu virzienā iet līdz Plāterei, tad pagriežas uz dienvidus austrumiem un caur Valku un ziemeļos gar Alūksni turpinās līdz Igaunijas, Latvijas un P.S.R.S. robežu kopējam punktam. Galvenos virzienos Latvijas-Igaunijas robežas sakrīt ar Valmieras un Valkas apriņķa agrākām ziemeļu un austrumu robežām. Latvijas-Igaunijas robežas garums ir 374,611 km (19,94% no visu robežu kopgaruma), no kuriem 317 km iet pa sauszemi, bet 58 km pa ezeriem, upēm (ap 21 km pa Gauju) un strautiem.

Jāatzīmē, ka šī robeža lieliem gabaliem iet pa purvainiem un mežainiem apvidiem, kas jau agrāk pa daļai bija izveidojušies par latviešu un igauņu dabisku šķirtni. Latvijas-Igaunijas robežas izbūvi dabā beidza tikai 1927. gada 30. martā un Ministru kabinets šo robežas līniju apstiprināja 1927. gada 5. aprīlī.

Latvijas robeža ar P.S.R.S. noteikta 1920. gada 11. augusta miera līgumā. Robežas izbūves darbus beidza un robežas aprakstus galīgā veidā parakstīja 1923. gada 7. aprīlī. Šī robeža sākas pie Kūdupes, Babinas un Vimorskas ciemu tuvumā (agrākā Pliskavas apriņķī) un iet uz dienvidiem līdz Daugavai, kur izbeidzas Daugavpils apr. Piedrujas pagastā pie Kosicas upes ietekas Daugavā. Latvijas-P.S.R.S. robeža ir 351,265 km gara (18,66%), pie kam 89 km tā iet pa sauszemi un 262 km pa ūdeņiem, no tiem apm. 23 km pa Zilupi, 60 km pa Ludzu, apm. 20 km pa Kucļavu un tās pieteku un apm. 27 km pa Vīdu un Opočnu.

Sarunas par Latvijas un Lietuvas robežu nosprašanu iesāktas jau 1919. gadā Parīzē — miera konferences laikā un vēlāk tās turpinātas Rīgā, Tallinā, Tartū. Sarunas atjaunojās Bulduru konferences laikā 1920. gadā, bet tā kā

tiešās sarunās vienošanos nevarēja panākt, tad 1920. gada 25. septembrī parakstīja šķirējtiesas konvenciju. Pēc šīs šķirējtiesas ziņojuma 1921. gada 14. maijā parakstīja konvenciju par Latvijas un Lietuvas robežu nospraušanu dabā.

Robežas izbūves darbus nobeidza 1927. gada rudenī un beigu protokolu parakstīja 1927. g. 15. oktobrī. Šī robeža nosprausta dabā un izbūvēta no Baltijas jūras, apm. 4,5 km uz ziemeļiem no Sventas upes ietekas līdz 488 robežas punktam, kas atrodas pie Grendzes upes Ilūkstes apriņķa Kurcuma pagastā apm. 7 km uz rītiem no Daugavpils-Vilņas dzelzceļa līnijas. Ar nelieliem izņēmumiem robeža sakrīt ar Kurzemes un Zemgales agrāko dienvidu robežu. Latvijas-Lietuvas robežas garums sasniedz 570,368 km (30,30%), no kuriem 264 km pa sauszemi un 306 km pa ūdeņiem, to starpā 31 km pa Sventu un Lukņu, 50 km pa Vadaksti un Mežupi un 87 km pa Mēmeli un Neretiņu.

Robeža ar Poliju sākas rietumos no Drisas un stiepjas gar Daugavu un tad gar Ilūkstes apriņķa austrumu un dienvidu robežu, kur Polijas teritorija sniedzas līdz Daugavpils-Vilņas dzelzceļa līnijai. Zemgales stacija ir pēdējais robežpunkts starp Latviju un Poliju. Šīs robežas garums ir 105,905 km, no tiem 39 sauszemes un 66 km pa ezeriem un upēm, tai skaitā 16,4 km pa Daugavu.

Pirmos valsts pastāvēšanas gados Latviju administratīvā ziņā iedalīja četros apgabalos: Vidzemē, Kurzemē, Zemgalē un Latgalē. Vidzeme savukārt bija sadalīta četros apriņķos, Kurzeme un Zemgale — piecos un Latgale — trijos apriņķos. Tādā kārtā visa valsts bija sadalīta 17 apriņķos un šis sadalījums pastāvēja līdz 1925. gada 1. aprīlim.

Latvijas administratīvais iedalījums pirmajos valsts pastāvēšanas gados.

Apriņķi	Platība kv. km	Apriņķi	Platība kv. km
Rīgas apriņķis	6 223,2	Tukuma apriņķis	2 275,4
Cēsu "	5 637,5	Dobeles "	2 847,0
Valmieras "	4 959,6	Bauskas "	2 096,8
Valkas "	6 030,2	Jaunjelgavas "	3 504,1
Grobiņas apriņķis	2 172,8	Ilūkstes "	2 249,6
Aizputes "	2 511,8	Daugavpils apriņķis	4 535,2
Kuldīgas "	3 272,1	Rēzeknes "	4 232,2
Ventspils "	3 136,8	Ludzas "	5 298,8
Talsu "	3 213,5		

Ar 1924. gada 26. jūnija likumu visa valsts ir sadalīta 19 apriņķos, pie kam Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē ietilpst pa pieciem apriņķiem katrā, bet Latgalē — četri.

Tagadējais Latvijas administratīvais iedalījums ir sekošs:

Apgabali un apriņķi	Platība kv. km	% no koppl.
Rīga	210,7	0,32
Rīgas apriņķis	6 457,2	9,82
Cēsu apr.	3 239,8	4,92
Valmieras apr.	4 624,2	7,03
Valkas apr.	4 782,0	7,27
Madonas apr.	3 966,9	6,03
Vidzeme	23 070,1	35,07
Liepājas apriņķis	3 009,2	4,57
Aizputes apr.	1 649,4	2,51
Kuldīgas apr.	3 137,6	4,77
Ventspils apr.	3 238,4	4,92
Talsu apr.	2 175,1	3,31
Kurzeme	13 209,7	20,08
Tukuma apriņķis	2 544,0	3,86
Jelgavas apr.	3 519,6	5,35
Bauskas apr.	2 302,0	3,50
Jēkabpils apr.	3 013,0	4,58
Ilūkstes apr.	2 242,7	3,41
Zemgale	13 621,3	20,70
Daugavpils apriņķis	4 790,0	7,28
Rēzeknes apr.	4 253,1	6,47
Ludzas apr.	2 344,1	3,56
Abrenes apr.	4 292,4	6,52
Latgale	15 679,6	23,83
Latvija	65 791,4	100,00

Jāatzīmē, ka statistiskās tabulās un aprēķinos galvas pilsētu — Rīgu — izdala atsevišķi.

Tā tad Latvija ir 65 791,4 kv. km liela un starp Eiropas valstīm pēc savas platības ieņem divdesmitpirmo vietu. Mazākas par Latviju ir pavisam vēl piecpadsmit Eiropas valstis, starp kurām ir arī mūsu kaimiņvalstis Igaunija un Lietuva. Latvijas teritorijas platība ir ievērojami lielāka par Dānijas, Šveices, Holandes un Beļģijas platību.

Kā aprinķi, tā arī apgabali pēc savas platības nav vienādi lieli. No apgabaliem samērā lielāko platību (35,07%) aizņem Vidzeme. Otrā vietā stāv Latgale, kurās platība sastāda 23,83% no visas valsts kopplatības. Kurzemes un Zemgales apgabali lieluma ziņā (attiecīgi — 20,08% un 20,70%) ir samērā vienādi. No aprinķiem vislielākais ir Rīgas aprinķis, otrā vietā stāv Daugavpils aprinķis, trešā — Valkas aprinķis. Vismazākais pēc savas platības ir Aizputes aprinķis.

Pavisam Latvijā ir 60 pilsētas un 518 pagasti.

Administratīvo vienību skaits apgabalu un aprinķu sadalījumā ir šāds: Rīga; Rīgas apr. — 6 pils., 57 pagasti; Cēsu apr. — 1 pils., 36 pag.; Valmieras apr. — 6 pils., 50 pag.; Valkas apr. — 6 pils., 39 pag.; Madonas apr. — 2 pils., 41 pag.; Vidzemē — 21 pils., 223 pagasti.

Liepājas apr. — 4 pils., 29 pag.; Aizputes apr. — 1 pils., 19 pag.; Kuldīgas apr. — 2 pils., 20 pag.; Ventspils apr. — 2 pils., 14 pag.; Talsu apr. — 4 pils., 18 pag.; Kurzemē — 13 pils., 100 pag.

Tukuma apr. — 1 pils., 25 pag.; Jelgavas apr. — 3 pils., 41 pag.; Bauskas apr. — 1 pils., 20 pag.; Jēkabpils apr. — 3 pils., 19 pag.; Ilūkstes apr. — 3 pils., 19 pag.; Zemgalē — 11 pils., 124 pag.

Daugavpils apr. — 6 pils., 25 pag.; Rēzeknes apr. — 3 pils., 19 pag.; Ludzas apr. — 3 pils., 12 pag.; Abrenes apr. — 2 pils., 15 pag.; Latgalē — 14 pils., 71 pag.

No visām Latvijas pilsētām trīsdesmit piecas ir tādas, kurām pilsētu tiesības piešķirtas pēc 1918. gada. Pirms kara Latvijā bija 22 pilsētas un 8 miesti ar sašaurinātām pilsētu pašvaldību tiesībām. Tagad Latvijā miestu institūts vairs nepastāv.

Latvijas pilsētu saraksts.

	Plat. kv. km	Iedzīvot. sk.
1. Rīga	210,7	385 063 ✓
2. Liepāja	60,51	57 098
3. Daugavpils	52,26	45 160
4. Jelgava	34,77	34 099
5. Ventspils	27,5	15 671
6. Rēzekne	8,06	13 139
7. Cēsis	14,5	8 748
8. Valmiera	13,3	8 482
9. Tukums	9,34	8 144
10. Rīgas Jūrmala	36,0	7 863
11. Kuldīga	5,0	7 180
12. Jēkabpils	25,0	5 826
13. Grīva	8,89	5 546
14. Ludza	7,85	5 546
15. Bauska	4,52	4 904
16. Sloka	16,0	4 651
17. Saldus	3,5	4 410
18. Alūksne	3,82	4 385
19. Rūjiena	5,86	4 337
20. Krāslava	3,9	4 276
21. Talsi	3,52	4 116
22. Gulbene	8,75	3 819
23. Smiltene	5,45	3 754
24. Krustpils	4,0	3 658
25. Līvāni	2,92	3 527
26. Aizpute	6,43	3 418
27. Auce	3,06	3 320
28. Valka (1584)	14,56	3 268
29. Limbaži	7,0	2 870 ✓
30. Dobeles	4,2	2 470
31. Madona	4,0	2 357
32. Jaunjelgava	28,32	2 153
33. Balvi	14,0	2 024
34. Kārsava	5,5	1 870
35. Sabīle	5,5	1 817
36. Strenči	5,62	1 763
37. Ogres	8,5	1 727
38. Kandava	4,0	1 718
39. Preiļi	3,6	1 662
40. Varakļāni	4,2	1 661

	Plat. kv. km	Iedzīvot. sk.
41. Sigulda	9,0	1 618
42. Zīlupe	5,5	1 566
43. Pļaviņas	6,5	1 496
44. Mazsalaca	1,5	1 492
45. Subata	7,75	1 489
46. Priekule	4,3	1 347
47. Viesīte	1,1	1 340
48. Vilāni	1,82	1 333
49. Ilūkste	10,48	1 300
50. Abrene	2,62	1 242
51. Kemeži	19,26	1 149
52. Valdemārpils	3,025	1 135
53. Grobiņa	5,0	1 074
54. Gostiņi	0,65	993
55. Ape	1,89	922
56. Salacgrīva	15,0	921
57. Ainaži	16,0	918
58. Piltene	12,5	737
59. Durbe	4,0	525
60. Lejasciems	1,5	466

Pilsētu aizņemtā platība nav liela un sasniedz tikai 823,805 kv. kilometrus t. i. 1,2% no visas valsts kopplatības. Vislielākais pilsētu skaits ir Vidzemē, tad Latgalē, Kurzemē un vismazākais Zemgalē. Pilsētu ar vairāk kā simts tūkstošu lielu iedzīvotāju skaitu Latvijā ir tikai viena — galvas pilsēta Rīga. 4 pilsētās — Liepājā, Daugavpilī, Jelgavā un Ventspilī — ir no 15 līdz 60 tūkstošu iedzīvotāju. Pilsētu ar 5 000—15 000 iedzīv. ir deviņas, no 2 000—5 000 iedzīv. — 19, no 1 000—2 000 iedzīvotājiem — 20 un mazāk par 1 000 iedzīvotājiem ir 7 pilsētas. Vismazākā, pēc iedzīvotāju skaita, pilsēta Latvijā ir Lejasciems, bet pēc aizņemtās platības — Gostiņi.

Jāatzīmē, ka ir pilsētas, kurās iedzīvotāju skaits strauji pieaug, kamēr dažās tas gandrīz nav grozījies, bet ir arī pilsētas, kurās iedzīvotāju skaits gadu no gada samazinās.

Arī p a g a s t u skaits atsevišķos apriņķos ir ļoti dažāds. Visvairāk pagastu ir Vidzemes, bet vismazāk Latgales apgabala apriņķos. Pagājušos divdesmit gados pagastu sarakstā izdarītas samērā lielas pārgrozības — 14 mazie pagasti pievienoti citiem, radīti 4 jauni pagasti — Aglonas, Nīcgales,

Upmales, Viksnas — atdalot tos no citiem pārāk lieliem pagastiem, bez tam 190 pagastiem mainīti nosaukumi, gan latviskojot, gan arī izvēloties piemērotus vietai un vēsturei atbilstošus nosaukumus. Bez tam ļoti daudz pagastos izdarīti robežu grozījumi. Atsevišķo pagastu iedzīvotāju skaits ir ļoti dažāds. Ir pagasti ar pāri par desmit tūkst. iedzīvotājiem un ir arī pagasti, kuŗos iedzīvotāju skaits nesasniedz piecus simtus. Tā, Vidzemē vislielākais, pēc iedzīvotāju skaita, ir Jaungulbenes pagasts (Madonas apr.) ar 4672 iedzīvotājiem, bet mazākais Vējavas pagasts (Madonas apr.) ar 423 iedzīvotājiem. Kurzemē — lielākais Dundagas pagasts (Ventspils apr.) ar 9160 iedz., mazākais Rāvas (Liepājas apr.) pag. ar 537 iedz.; Zemgalē — lielākais Biržu pagasts (Jēkabpils apr.) ar 4078 iedz., mazākais Vārnavas pag. (Jēkabpils apr.) ar 549 iedz.; Latgalē — lielākais Viļakas pagasts (Abrenes apr.) ar 12275 iedz., mazākais Aiviekstes pagasts (Daugavpils apr.) ar 1605 iedzīvotājiem.

Latvijā pavisam ir 7 pagasti ar pāri par 10 000 lielu iedzīvotāju skaitu (pēc 1935. gada tautas skaitīšanas), 53 pagastos ir no 5 001 līdz 10 000 iedzīvotāju, 142 pagastos no 2 001—5 000, 220 pagastos no 1 001—2 000, 94 pagastos no 501—1 000 un 2 pagastos iedzīvotāju skaits ir mazāks par 500. Jāatzīmē, ka gandrīz visi lielie pagasti (pēc iedzīvotāju skaita) atrodas Latgalē.

Bez pilsētām Latvijā ir vēl 145 ciemi (agrāk — biezi apdzīvotas vietas), kuŗiem tomēr nav savas pašvaldības un kas ietilpināti pagastos. Ciemu iedzīvotāji ieskaitīti attiecīgo pagastu iedzīvotāju skaitā un tālākos aplēsumos piedalīti lauku iedzīvotājiem.

Latvijas ciemu saraksts.

Nosaukums	Atrašanās vieta	Iedzīv. skaits
1. Abrupes ciems	Jaunpiebalgas pag.	248
2. Adžūnu "	Rundāles "	128
3. Aknīstes "	Aknīstes "	473
4. Alojās "	Alojās "	539
5. Alšvangas "	Alšvangas "	386
6. Andrupenes "	Andrupenes "	164
7. Atašienes "	Atašienes "	94
8. Augšpils "	Augšpils "	310
9. Baldones "	Baldones "	307
10. Baltinavas "	Baltinavas "	478

Nosaukums		Atrašanās vieta	Iedzīv. skaits
11.	Barkavas	ciems	Barkavas pagasts 233
12.	Bebrenes	"	Bebrenes " 226
13.	Bēnes	"	Bēnes " 539
14.	Bērzgales	"	Bērzgales " 107
15.	Bērzpils	"	Bērzpils " 173
16.	Bikavas	"	Gaigalavas " 140
17.	Birzgales	"	Birzgales " 375
18.	Borovajas	"	Maltas " 715
19.	Brīgu	"	Brīgu " 112
20.	Brunavas	"	Panemunes " 85
21.	Budbergas	"	Panemunes " 84
22.	Bukmuižas	"	Bukmuižas " 59
23.	Cesvaines	"	Cesvaines " 521
24.	Dagdas	"	Dagdas " 1 104
25.	Dikļu	"	Dikļu " 291
26.	Dricēnu	"	Dricēnu " 137
27.	Drustu	"	Drustu " 461
28.	Dunavas	"	Rubenes " 105
29.	Dundagas	"	Dundagas " 361
30.	Dzērbenes	"	Dzērbenes " 665
31.	Džūkstes	"	Džūkstes " 601
32.	Eglaines	"	Lašu " 511
33.	Elējas	"	Elējas " 405
34.	Ēdoles	"	Ēdoles " 264
35.	Ērgļu	"	Ērgļu " 331
36.	Ērgemes	"	Ērgemes " 321
37.	Feimaņu	"	Silajāņu " 212
38.	Gaņzeru	"	Ādažu " 27
39.	Gaujienas	"	Gaujienas " 207
40.	Gauru	"	Gauru " 207
41.	Gravu	"	Vidrižu " 116
42.	Iecavas	"	Iecavas " 709
43.	Ierīķu	"	Drabežu " 369
44.	Inčukalna	"	Inčukalna " 334
45.	Indras	"	Piedrujas " 294
46.	Ivgolovas	"	Makašēnu " 117
47.	Jaunkārķu	"	Kārķu " 211
48.	Jaunpiebalgas	"	Jaunpiebalgas " 788
49.	Jaunpils	"	Jaunpils " 387
50.	Jelgavkroga	"	Liepupes " 62
51.	Jumpravas	"	Jumpravas " 364
52.	Jūrmalciems	"	Nicas " 284

Nosaukums		Atrašanās vieta		Iedzīv. skaits
53.	Kacēnu ciems	Kacēnu	pagasts	279
54.	Kalnmuižas	Kuldīgas	"	202
55.	Kalupes	Kalupes	"	201
56.	Kalvenes	Kalvenes	"	65
57.	Kaplavas	Kaplavas	"	155
58.	Katrīnbādes	Pabažu	"	339
59.	Kaunatas	Kaunatas	"	172
60.	Kokneses.	Kokneses	"	647
61.	Kupravas	Liepnas	"	73
62.	Laudeņu	Istras	"	54
63.	Lēdurgas	Lēdurgas	"	214
64.	Lielezeres	Ezeres	"	215
65.	Lielvārdes	Lielvārdes	"	709
66.	Liepnas	Liepnas	"	264
67.	Linavas	Linavas	"	86
68.	Lizuma	Lizuma	"	381
69.	Līgatnes Pap.f.	Līgatnes	"	249
70.	Līgatnes stac.	Līgatnes	"	595
71.	Lubānas	Lubānas	"	653
72.	Ļaudonas	Ļaudonas	"	541
73.	Madlienas	Madlienas	"	142
74.	Maltas	Ružīnas	"	277
75.	Matīšu	Bauņu	"	565
76.	Mazirbes	Dundagas	"	249
77.	Mālpils	Mālpils	"	279
78.	Mežciems	Liksnas	"	306
79.	Mežvidu ciems	Bērzgales	"	84
80.	Neretas	Neretas	"	612
81.	Nirzas	Nirzas	"	166
82.	Nīcas	Nīcas	"	321
83.	Nītaures	Nītaures	"	362
84.	Oleru	Jeŗu	"	140
85.	Ozolu	Ozolu	"	124
86.	Palsmanes	Palsmanes	"	482
87.	Pampāļu	Pampāļu	"	407
88.	Pasienes	Pasienes.	"	328
89.	Paurupes	Rucavas	"	566
90.	Pāvilostas	Sakas	"	791
91.	Piedrujas	Piedrujas	"	329
92.	Poļešcīnas	Šķaunes	"	123
93.	Priedaines	Kaplavas	"	239
94.	Priedaines	Salas	"	93

Nosaukums	Atrašanās vieta	Iedzīv. skaits
95. Pudinovas ciems	Mērdzenes pagasts	59
96. Purvmalas "	Purvmalas "	226
97. Pušas "	Andrupenes "	26
98. Pušmucovas "	Mērdzenes "	33
99. Rankas "	Rankas "	334
100. Raunas "	Raunas "	662
101. Rekavas "	Šķilbēnu "	94
102. Rencēnu "	Rencēnu "	344
103. Rendas "	Rendas "	394
104. Ribēnu "	Silajāņu "	464
105. Rītupes "	Linavas "	67
106. Rogovkas "	Nautrēnu "	253
107. Ropažu "	Ropažu "	252
108. Rubas "	Rubas "	286
109. Rubenes "	Rubenes "	218
110. Rugāju "	Rugāju "	275
111. Rundēnu "	Rundēnu "	288
112. Sakstagala "	Sakstagala "	143
113. Saulkrastu "	Bīriņu "	304
114. Silenes "	Silenes "	1 022
115. Skaistkalnes "	Skaistkalnes "	760
116. Skrīveņu "	Skrīveņu "	861
117. Skrudalienas "	Skrudalienas "	236
118. Skrundas "	Skrundas "	1 087
119. Skultes "	Skultes "	180
120. Somersetas "	Aglonas "	282
121. Spāres "	Spāres "	249
122. Spoģu "	Višķu "	168
123. Staiceles "	Rozēnu "	870
124. Stāmerienas "	Stāmerienas "	181
125. Stendes "	Stendes "	719
126. Stoļerovas "	Rēznas "	105
127. Suntažu "	Suntažu "	306
128. Tiltagala "	Stirnienas "	250
129. Tilžas "	Tilžas "	662
130. Tiskadu "	Sakstagala "	71
131. Turaidas "	Turaidas "	181
132. Umurgas "	Umurgas "	26
133. Vaiņodes-Bātas "	Vaiņodes "	1 416
134. Vecāķu "	Mangaļu "	30
135. Vecmuižas "	Vecmuižas "	334
136. Vecpiebalgas "	Vecpiebalgas "	221

Nosaukums	Atrašanās vieta	Iedzīv. skaits
137. Vecslabadas ciems	Istras pagasts	383
138. Velēnas "	Lizuma "	266
139. Vidsmuižas "	Vidsmuižas "	260
140. Vijciems	Vijciema "	357
141. Viļakas ciems	Viļakas "	1 582
142. Višķu "	Višķu "	750
143. Zaubes "	Zaubes "	470
144. Zemgales "	Demenes "	135
145. Zīlānu "	Krustpils "	294

Kā redzam, daži ciemi, pēc sava iedzīvotāju skaita, ir lielāki nekā mūsu mazās pilsētas. Pie tādiem pieder Viļaka ar 1582 iedzīvotājiem, Vainode-Bāta ar 1416, Dagda — 1104, Skrunda — 1087, Silene — 1022. Divdesmit piecos ciemos ir no 500—1000 iedzīvotāju, 70 ciemos no 200 līdz 500 iedzīvotāju un pārējos zem 200 iedzīvotāju.

Atsevišķos apgabalos ciemu skaits nav vienāds, visvairāk to ir Vidzemē un Latgalē, bet vismazāk Kurzemē. Tā Vidzemē ir 53 ciemi ar 18897 iedzīvotājiem, Latgalē — 53 ciemi ar 14133 iedzīvotājiem, Zemgalē — 22 ciemi ar 8250 iedzīvotājiem un Kurzemē tikai 17 ciemi ar 7976 iedzīvotājiem. Visu 145 ciemu iedzīvotāju kopskaits ir 49256.

Lauku apdzīvotās vietas. 1935. gada tautas skaitīšanā Latvijā reģistrētas pavisam 225960 lauku apdzīvotas vietas (dzīvojamās ēkas), kuŗas pēc sava rakstura pa atsevišķiem apgabaliem un apriņķiem sadalās šādi:

Lauku apdzīvoto vietu (dzīvojamo ēku) skaits pēc to rakstura.

Apriņķi un apgabali	Vec- un jaunsaimniec. dzīvoj. ēkas	Mazmājas un laukstr. dzīv. mājas	Apdzīvotas skolu ēkas	Pārējās ēkas	Kopā
Rīgas apriņķis	12 263	2 808	111	1 955	17 137
Cēsu "	7 283	1 062	85	736	9 166
Valmieras "	8 060	1 189	93	1 160	10 502
Valkas "	8 849	1 644	76	685	11 254
Madonas "	9 348	1 419	111	1 004	11 882
Vidzemē	45 803	8 122	476	5 540	59 941

Apriņķi un apgabali	Vec- un jaunsaimniec. dzīvojamās ēkas	Mazmājas un laukstr. dzīv. mājas	Apdzīvotas skolu ēkas	Pārējās ēkas	Kopā
Liepājas apriņķis	6 014	2 373	55	865	9 307
Aizputes „	3 614	654	33	562	4 863
Kuldīgas „	5 760	676	52	621	7 109
Ventspils „	4 039	968	35	779	5 821
Talsu „	4 307	905	31	680	5 923
Kurzemē	23 734	5 576	206	3 507	33 023
Tukuma apriņķis	4 699	659	50	622	6 030
Jelgavas „	8 285	1 757	69	773	10 884
Bauskas „	5 598	952	46	687	7 283
Jēkabpils „	5 476	1 042	43	483	7 044
Ilūkstes „	6 885	885	47	681	8 498
Zemgalē	30 943	5 295	255	3 246	39 739
Daugavpils apriņķis	28 722	715	112	1 355	30 904
Rēzeknes „	24 340	1 018	138	949	26 445
Ludzas „	15 707	279	68	447	16 501
Abrenes „	17 984	238	101	1 084	19 407
Latgalē	86 753	2 250	419	3 835	93 257
Latvijā	187 233	21 243	1 356	16 128	225 960

Caurmērā visā valstī vairāk nekā četras piektdaļas — 82,86% — no visu lauku apdzīvoto vietu kopskaita sastāda lauksaimniecību dzīvojamās ēkas, pie kam relatīvi visvairāk šādu ēku ir Ludzas apriņķī (95,19% no Ludzas apriņķa apdzīvoto vietu kopskaita), bet vismazāk Liepājas (64,62%) un Ventspils (69,39%) apriņķī.

Nepilna puse (46,33%) no visām lauksaimniecību dzīvojamām ēkām atrodas Latgalē, gandrīz ceturtdaļa — 24,46% Vidzemē, 16,53% — Zemgalē un 12,68% — Kurzemē. Mazmāju un atsevišķo laukstr. dzīv. māju skaits ir samērā mazs un sastāda vidēji visā valstī tikai nepilnu desmito daļu — 9,4% — no visu lauku apdzīvoto vietu kopskaita. Procentuāli visvairāk šādu ēku ir Liepājas apriņķī (25,50%), turpretim vismazāk Ludzas (1,69%) un Abrenes (1,23%) apriņķī. Gandrīz divas piektdaļas — 38,23% — no visām mazmājām un laukstr. dzīv. mājām atrodas Vidzemē, vairāk nekā ceturtdaļa —

26,25% — Kurzemē, nepilna ceturtā daļa — 24,93% — Zemgalē un tikai desmitā daļa — 10,59% — Latgalē. Jāatzīmē, ka īpašo laukstr. dzīv. māju 1935. gada februārī vēl bijis ļoti maz — tikai 1 219, pie kam 44,22% no tām registrētas Zemgalē, 31,01% — Vidzemē, 19,85% — Kurzemē un tikai 4,92% — Latgalē.

Līdz ar laukstr. dzīv. māju mazo skaitu, vispārīgi, to nozīme blakus cita rakstura apdzīvotām vietām atsevišķos apriņķos vēl ir ļoti maza un it sevišķi niecīga tā ir Latgales apriņķos. Pateicoties Tautas Vadoņa un Valdības norādījumiem un atbalstam atsevišķo laukstr. dzīv. māju celšanai tagad piegriež izcilus vēribu un stāvoklis turpmāk ar katru gadu vairāk uzlabosies.

Galvenais lauku apdzīvoto vietu apgaismošanas veids vēl līdz šim ir petrolejas lampa. Tā 1935. gadā 220 194 apdzīvotas vietas t. i. 97,45% no to kopskaita vēl apgaismoja ar petroleju un tikai 5 309 (2,35%) apdzīv. vietās bija iekārtota elektriskā apgaismošana. Procentuāli samērā visvairāk apdzīvoto vietu ar elektrisko apgaismošanu bija Rīgas, Jelgavas, Cēsu, Bauskas un Tukuma apriņķi, bet vismazāk — Jēkabpils apriņķi.

Vēl jāpiezīmē, ka 176 653 lauku apdzīvotās vietās (78,18% no to kopskaita) dzeņamais ūdens ņemts no akām, 18 339 (8,12%) — no ūdens sūkņiem, 17 207 (7,62%) — no dabiskiem ūdens baseiniem. Ūdensvads bijis iekārtots 868 (0,38%) apdzīvotās vietās, trieči — 147 (0,06%) apdzīvotās vietās.

Pilsētu gruntsgabali un dzīvokļi. Visās 60 Latvijas pilsētās 1935. gada tautas skaitīšanā pavisām registrēti 69 612 dažāda rakstura gruntsgabali, no kuriem 52 285 jeb 75,11% bijuši apbūvēti un 17 327 jeb 24,89% neapbūvēti. Procentuāli samērā visvairāk neapbūvēto gruntsgabalu ir Valdemārpilī un Abrenē, kurās vairāk nekā puse (attiecīgi 52,72% un 51,69%) no gruntsgabaliem bijusi neapbūvēta. Apbūvētie gruntsgabali, kas sastāda trīs ceturtdaļas no visiem gruntsgabaliem, savukārt sadalās apdzīvotos — 46 430 (88,80%) un neapdzīvotos — 5 855 (11,20%). Šie skaitļi rāda, ka tikai nepaduz vairāk nekā desmitā daļa no apbūvētiem gruntsgabaliem ir neapdzīvoti. Gandrīz pusi — 47,53% no neapbūvētiem gruntsgabaliem izmanto lauksaimniecībai, bet otru lielāko pusi izmanto dažādā citādā veidā, vai arī tie stāv neizmantoti.

Pavisam 1935. gada skaitīšanā registrēti 208 861 dažāda lieluma dzīvokļi, pie kam vairāk nekā puse — 51,41% —

no tiem ir Rīgā. Lielais vairums no visiem dzīvokļiem — 108 629 (52,01%) atrodas ēku pirmajā stāvā, tad otrā stāvā — 52 800 (25,28%), trešajā stāvā — 14 577 (6,98%), ceturtajā — 9 247 (4,43%), piektajā — 6 046 (2,89%) un sestajā tikai 1 710 (0,82%). Piektajā un sestajā stāvā sastopami dzīvokļi tikai Rīgā, Liepājā un Jelgavā. Bez tam vēl 5 614 dzīvokļi (2,69%) atrodas pagrabā un 10 238 (4,90%) bēniņos.

Visvairāk pilsētās ir vienistabu dzīvokļu — 82 331 jeb 39,42% no visa dzīvokļu kopskaita. Pie vienistabu dzīvokļiem pieskaita arī dzīvokļus, kuri sastāv no vienas istabas, kas tai pašā laikā ir arī virtuve. Šādu dzīvokļu pavisam bijis 25 432 (12,18%). Pēc vienistabu dzīvokļiem seko dzīvokļi ar divām istabām — 49 082 (23,50%), trīsistabu dzīvokļi — 27 738 (13,28%), četru istabu dzīvokļi — 12 997 (6,22%), piecu istabu dzīvokļi — 6 588 (3,15%), sešu istabu — 2 590 (1,24%), septiņu istabu — 1 061 (0,51%), astoņu istabu — 508 (0,24%), deviņu istabu — 182 (0,09%) un desmit un vairāk istabu dzīvokļu ir tikai 161 (0,08%).

Caurmērā vienā apdzīvotā dzīvoklī dzīvoja (vidēji visā valstī) — 2,92 iedzīvotāji. Visbiežāk apdzīvoti dzīvokļi (no 17 lielākām pilsētām) Daugavpilī (3,85 iedz. vienā dzīvoklī) un Rēzeknē (3,66). Savukārt vismazāk apdzīvoti dzīvokļi ir Rūjienā (2,29) un Talsos (2,44). Samērā visbiežāk apdzīvoti ir dzīvokļi ar vienu istabu (caurmērā 2,81 persona uz istabu), kā arī dzīvokļi, kur istaba ar virtuvi ir kopā (2,44 pers.). Vismazāk iedzīvotāju uz vienu istabu ir lielajos — septiņu un vairāki istabu dzīvokļos.

Vairāk nekā deviņas desmitdaļas — 94,30% — dzīvokļu apkurina ar krāsnīm un tikai mazā daļā — 5,50% — dzīvokļu iekārtota centrālā apkurināšana. Pavisam centrālā apkurināšana iekārtota 11 481 dzīvoklī, turpretim 196 950 dzīvokļus vēl 1935. gadā apkurināja ar krāsnīm.

Vairāk nekā pusi (126 066 dzīv.) — 59,88% — no visiem dzīvokļiem pilsētās apgaismo ar elektrību, bet 39,83% galvenā kārtā ar petroleju. Visvairāk dzīvokļu ar elektrisko apgaismošanu ir Rīgā (72,25% no Rīgas dzīvokļu kopskaita), Liepājā (65,94%) un Daugavpilī (58,16%).

Gandrīz divas piektdaļas — 78 001 (37,34%) no visiem dzīvokļiem ir tādi, kuŗos ir ievilkts ūdensvads, 28 126 (13,47%) ir dzīvokļi ar kopēju ūdensvadu vairākiem dzīvokļiem, 34 061 (16,31%) ir dzīvokļi, kur ūdeni ņem no sūkņiem, 45 534 (21,80%) no akām, bet apmēram desmitai daļai — 23 139 (11,08%) dzīvokļiem nav savas ūdensapgādes.

III. Iedzīvotāju skaits, sastāvs un kustība.

A. Iedzīvotāju skaits un sastāvs.

1. Iedzīvotāju kopskaits. Samērā noteiktākas ziņas par Latvijas teritorijas iedzīvotāju skaitu ir sākot ar 18. gadsimteņa beigām.

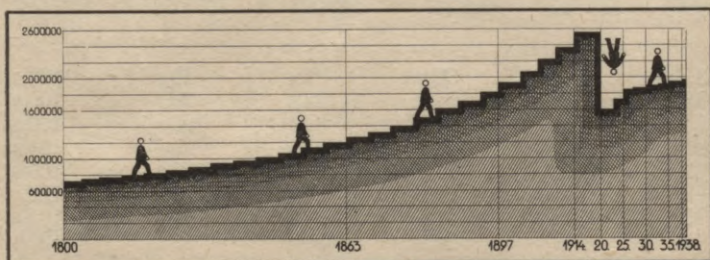
Iedzīvotāju skaits.

1800. gadā apm.	725 000
1863. "	1 265 087
1897. "	1 929 387
1914. "	2 552 000
1920. "	1 596 131
1925. "	1 844 805
1930. "	1 900 045
1935. "	1 950 502
1938. "	1 971 000

1800. gadā Latvijas teritorijā dzīvojuši, apmēram, 725 000 iedzīvotāju. Pēdējo skaits pagājušā gadsimtenī pieaudzis ļoti strauji. Simts gadu laikā iedzīvotāju skaits gandrīz trīskārtojies. Tāpat ļoti strauji tas pieaudzis arī šī gadsimteņa sākumā līdz pasaules karām. Visvairāk iedzīvotāju bijis 1914. gadā, kad iedzīvotāju kopskaits aprēķināts uz 2,5 milj. No 1897. līdz 1914. gadam iedzīvotāju skaits pieaudzis par vairāk kā 600 000, no kā gandrīz pusi sastāda ieceļotāji, jo šī gadsimteņa sākumā caurmērā viena gada laikā iedzīvotāju skaits dabīgās kustības ceļā (dzimstība pārsniedz mirstību) pieaudzis, apmēram, par 20 000. Pasaules karš iedzīvotāju skaitu samazināja, apmēram, par 1 milj. Liela daļa iedzīvotāju izceļoja. Vispirmām kārtām izceļoja tie, kas vēlākā laikā bija ieceļojuši, tomēr izceļoja arī ievērojama daļa pastāvīgo iedzīvotāju, galvenā kārtā no Kurzemes, Zemgales un Rīgas. Bez tam dzimstība samazinājās un pats karš un kara apstākļi ar trūkumu un slimībām prasīja savus upurus. Iestājoties miera apstākļiem, iedzīvotāju skaits atkal pieauga. No sākuma, sakarā ar bēgļu atgriešanos, tas kāpa ļoti strauji. Tā no

1920.—1925. gadam iedzīvotāju skaits palielinājies par 248 674. No tā dabīgais pieaugums devis 48 714, bet pārējais radies sakarā ar bēgļu atgriešanos dzimtenē. Pēc bēgļu atgriešanās iedzīvotāju skaits pārmainījies gandrīz vienīgi ar dabīgo pieaugumu. Tā no 1925.—1930. gadam iedzīvotāju skaits pieaudzis par 55 240, bet tai pašā laikā dabīgais pieaugums bijis

Iedzīvotāju skaits.

58 804, no kā secināms, ka minētos piecos gados izceļotāju skaits bijis par 3 564 lielāks kā ieeļotāju skaits. No 1930.—1935. gadam iedzīvotāju skaits pieaudzis par 50 457 (dabīgais pieaugums 46 405, bet mēchaniskais — ieeļotāju vairāk kā izceļotāju — 4 052). Kopš bēgļu atgriešanās iedzīvotāju mēchaniskai kustībai bijusi samērā maza nozīme, un valsts iedzīvotāju skaits palielinājies galvenā kārtā pateicoties dabīgam pieaugumam. Uz 1938. gada 1. janvāri, (pēc aprēķina), Latvijā ir, apmēram, 1 971 000 iedzīvotāju. Igaunijā 1934. gadā saskaitīti 1 126 000 iedzīvotāju un Lietuvā 1936. gadā, pēc aprēķina, skaitījās 2 527 000 iedzīvotāju.

2. Iedzīvotāju novietojums. Bez iedzīvotāju kopskaita, ļoti svarīgi ir zināt arī iedzīvotāju teritoriālo novietojumu, tas ir, iedzīvotāju skaitu atsevišķās valsts daļās, kā apgabalos, apriņķos, pilsētās un laukos. Iedzīvotāju skaits visās valsts daļās nepārmainās vienādi, kādēļ ar laiku izmainās atsevišķu apvidu nozīme iedzīvotāju daudzuma ziņā.

Iedzīvotāju skaits apgabalos.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme un Zemgale	Latgale	Kopā
1800.	29 500	236 732	307 280	151 500	725 012
1863.	77 467	439 380	486 917	261 323	1 265 087
1897.	282 230	471 500	674 034	501 623	1 929 387
1914.	520 000	587 600	798 300	646 100	2 552 000
1920.	185 137	408 880	504 764	497 350	1 596 131
1925.	337 699	404 834	562 590	539 682	1 844 805
1930.	377 917	404 823	576 178	541 127	1 900 045
1935.	385 063	406 247	592 028	567 164	1 950 502

p r o c e n t o s

1800.	4,1	32,6	42,4	20,9	100,0
1863.	6,1	34,7	38,5	20,7	100,0
1897.	14,6	24,5	34,9	26,0	100,0
1914.	20,4	23,0	31,3	25,3	100,0
1920.	11,6	25,6	31,6	31,2	100,0
1925.	18,3	21,9	30,5	29,3	100,0
1930.	19,9	21,3	30,3	28,5	100,0
1935.	19,7	20,8	30,4	29,1	100,0

Rīgas iedzīvotāju skaits no 1800. g. līdz pasaules karam no 29 500 pieaudzis līdz 520 000. Kamēr 1800 gadā Rīgas iedzīvotāji sastādīja tikai 4,1%, tikmēr 1914. gadā jau 20,4% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Pasaules karš Rīgas iedzīvotāju skaitu samazināja gandrīz uz trešo daļu, un arī procents samazinājās gandrīz uz pusi (no 20,4 uz 11,6). Iestājoties miera apstākļiem, Rīgas iedzīvotāju skaits gan atkal strauji palielinājās. Lai gan tagad Rīgas iedzīvotāju skaits ir par 135 000 mazāks kā pirms kara, tad tomēr procentuāli tas ir gandrīz tāds pat kā 1914. gadā, jo 1914. gadā Rīgas iedzīvotāji sastādīja 20,4%, bet 1935. gadā — 19,7% no iedzīvotāju kopskaita.

Vidzemē tagad dzīvo 20,8% no visiem iedzīvotājiem, pie kam Vidzemes nozīme iedzīvotāju skaita ziņā ievērojami samazinājusies, jo pagājušā gadsimtena sākumā un vidū Vidzemē dzīvoja trešā daļa no visiem iedzīvotājiem. Vidzemes nozīme iedzīvotāju skaita ziņā nav samazinājusies tikai relatīvi, bet arī absolūti, jo tagad Vidzemē ir mazāk iedzīvotāju ne tikai kā 1914. gadā, bet mazāk arī kā 1897. un 1863. gadā, un pie tam iedzīvotāju skaits pēc 1920. gada nav palielinājies. Salīdzinot ar pagājušo gadsimteni, samazinājies arī

Kurzemē un Zemgalē dzīvojošo iedzīvotāju procents. Latgales nozīmē iedzīvotāju skaita ziņā strauži pieaugusi. Kamēr pagājušā gadsimteņa vidū Latgalē dzīvojuši 21%, tikmēr 1935. gadā — 29,1% no visiem iedzīvotājiem. Atzīmējams, ka pasaules karš un atbrīvošanas cīņas Latgali skāra vismazāk, kādēļ arī tur iedzīvotāju skaits kara gados nesamazinājās tik jūtami kā pārējos apgabalos.

Iedzīvotāju skaits atsevišķās valsts daļās pārmainās kā iedzīvotāju dabīgās, tā mēchaniskās kustības ceļā, kas dažādos apvidos ir pilnīgi pretēja. Ja iedzīvotāju mēchaniskai kustībai iedzīvotāju kopskaita ziņā skaitliski tagad ir maza nozīme, tad to nevaram teikt par mēchanisko kustību valsts iekšienē. Iekšējā kolōnizācija, t. i. iekšējā mēchaniskā kustība aptver iedzīvotāju pārvietošanos valsts robežās. Atsevišķu teritorīālu vienību kā apgabalu, pilsētu un lauku iedzīvotāju skaita pārmainās iekšējai mēchaniskai kustībai skaitliski var būt lielāka nozīme kā dabīgai kustībai. Apstākļi, kas izsauc dabīgo vai mēchanisko pieaugumu nav vienādi, un arī šie pieaugumi nerāda vienādas pārmaiņas ne iedzīvotāju sastāvā, ne saimnieciskā dzīvē. Dabīgais pieaugums norāda uz bērnu skaita, bet mēchaniskais uz strādājošo skaita pieaugumu. Sakarā ar to atsevišķu apgabalu iedzīvotāju skaita pārmaiņu pilnīgākai novērtēšanai, nepieciešams šķirot iedzīvotāju dabīgo un mēchanisko kustību.

Iedzīvotāju pieaugums.

Apgabali	Dabīgais pieaug.		Mēchaniskais pieaug.		Kopīgais pieaugums	
	1925.—1930. g.	1930.—1935. g.	1925.—1930. g.	1930.—1935. g.	1925.—1930. g.	1930.—1935. g.
Rīga	+ 1 495	+ 472	+38 723	+6 674	+40 218	+ 7 146
Vidzeme	+ 3 934	+ 3 273	—3 945	—1 849	— 11	+ 1 424
Kurzeme	+ 6 739	+ 3 939	—5 297	+ 628	+ 1 442	+ 4 567
Zemgale	+ 7 370	+ 4 582	+4 776	+6 701	+12 146	+11 283
Latgale	+39 266	+34 139	—37 821	—8 102	+ 1 445	+26 037
Latvija	+58 804	+46 405	—3 564	+4 052	+55 240	+50 457

No 1930.—1935. gadam iedzīvotāju skaits pieaudzis visos apgabalos, bet šie pieaugumi nav samērīgi ar iedzīvotāju skaitu apgabalos. Vairāk kā puse no kopējā pieauguma ir Latgalē (26 037). Laikā no 1925.—1930. gadam iedzīvotāju kop skaits pieaudzis tikai nedaudz vairāk, bet tad pieauguma sadalījums pa apgabaliem ir pavisam citādāks, jo minētos gados iedzīvotāju skaits visvairāk palielinājies Rīgā. Šajos 5 gados Rīgas iedzīvotāju skaits pieaudzis par 40 218, kas ir 73% no visa pieauguma, kamēr no 1930.—1935. gadam Rīgas iedzīvotāju pieaugums sastāda tikai 14% no visa pieauguma. Šie skaitļi rāda, ka pēdējo desmit gadu laikā atsevišķu apgabalu iedzīvotāju skaita kustībā notikušas ievērojamas pārmaiņas. Iedzīvotāju pieaugums visos apgabalos gan zināmā mērā samazinājies sakarā ar dabīgā pieauguma samazināšanos, bet galvenās pārmaiņas tomēr radušās no mēchaniskās kustības.

Laikā no 1925.—1930. gadam mēchaniskās kustības ziņā sevišķi izceļas Rīga un Latgale. Pirmā ar lielo ieceļotāju, bet otrā ar lielo izceļotāju skaita pārsvaru. Minēto piecu gadu laikā iedzīvotāju skaits Rīgā dabīgās kustības ceļā pieaudzis tikai par 1 495, bet sakarā ar ieceļošanu par 38 723, turpretim Latgalē dabīgās kustības ceļā pieaudzis par 39 266, bet sakarā ar ieceļošanu samazinājies par 37 821. Beidzamos piecos gados no 1930.—1935. gadam iedzīvotāju pārvietošanās valsts iekšienē ievērojami samazinājusies. Rīgas iedzīvotāju skaits mēchaniskās kustības ceļā pieaudzis vairs tikai par 6 674 un Latgales samazinājies tikai par 8 102. No 1925.—1930. gadam Latgale aizdevusi projām citiem apgabaliem gandrīz visu savu dabīgo pieaugumu, bet beidzamos piecos gados vairs tikai piekto daļu. Laikā no 1930.—1935. gadam vislielākais mēchaniskais pieaugums bijis Zemgalē, kur arī iepriekšējos piecos gados bijis prāvs ieceļotāju pārsvars. Ievērojamas pārmaiņas notikušas arī Kurzemē, kur no 1925.—1930. gadam 5 297 personas vairāk izceļojušas kā ieceļojušas, bet laikā no 1930.—1935. gadam ir ieceļotāju pārsvars — 628 personas.

Procentuāli iedzīvotāju skaitam atsevišķos apgabalos notikušas šādas pārmaiņas: 1925.—1930. gadam iedzīvotāju skait Rīgā pieaudzis par 11,90%, Zemgalē par 4,40%, Kurzemē par 0,50%, Latgalē par 0,27% kurpreti Vidzemē samazinājies par 0,01%. Caurmērā visā valstī iedzīvotāju skaits 1925.—1930. g. pieaudzis par 2,99%, turpretim no 1930.—1935. gadam par 2,65%, pie kam atsevišķi Latgalē par 4,58%, Zemgalē par 3,92%, Rīgā par 1,89%, Kurzemē par 1,59% un Vidzemē par 0,65%.

Iedzīvotāju skaits apriņķos 1935. gadā.

		Skaitis	%	No 1930.—1935. gadam iedz. skaits pieaudzis par
Rīga		385 063	19,74	1,89 ⁰ / ₀
Rīgas apr.		109 914	5,64	3,47 ⁰ / ₀
Cēsu	”	60 521	3,10	—0,56 ⁰ / ₀
Valmieras	”	84 744	4,34	—0,17 ⁰ / ₀
Valkas	”	78 699	4,04	0,20 ⁰ / ₀
Madonas	”	72 369	3,71	—1,01 ⁰ / ₀
Vidzeme		406 247	20,83	0,65 ⁰ / ₀
Liepājas apr.		111 687	5,73	0,73 ⁰ / ₀
Aizputes	”	32 148	1,65	2,87 ⁰ / ₀
Kuldīgas	”	55 808	2,86	4,05 ⁰ / ₀
Ventspils	”	49 633	2,54	—1,89 ⁰ / ₀
Talsu	”	43 383	2,22	3,94 ⁰ / ₀
Kurzeme		292 659	15,00	1,59 ⁰ / ₀
Tukuma apr.		45 652	2,34	5,12 ⁰ / ₀
Jelgavas	”	104 388	5,35	5,57 ⁰ / ₀
Bauskas	”	44 686	2,29	0,74 ⁰ / ₀
Jēkabpils	”	48 006	2,46	2,99 ⁰ / ₀
Ilūkstes	”	56 637	2,91	3,32 ⁰ / ₀
Zemgale		299 369	15,35	3,92 ⁰ / ₀
Daugavpils apr.		212 668	10,90	4,46 ⁰ / ₀
Rēzeknes	”	151 679	7,78	5,21 ⁰ / ₀
Ludzas	”	93 170	4,78	3,26 ⁰ / ₀
Abrenes	”	109 647	5,62	5,08 ⁰ / ₀
Latgale		567 164	29,08	4,58 ⁰ / ₀
Latvija		1 950 502	100,00	2,66 ⁰ / ₀

Pēc teritorijas vislielākais ir Rīgas apriņķis, bet visvairāk iedzīvotāju ir Daugavpils apriņķī, kurā ietilpst ar Daugavpils pilsētu, kurpretī Rīgas apriņķī Rīgas pilsēta nav ieskaitīta. Daugavpils apriņķī dzīvo 212 668 jeb 10,90% no visiem iedzīvotājiem. Vismazāk iedzīvotāju ir Aizputes apriņķī (32 148). No 1930.—1935. gadam iedzīvotāju skaits visstraujāk pieaudzis Jelgavas, Rēzeknes, Tukuma un Abrenes apriņķī. Šajos četros apriņķos piecu gadu laikā iedzīvotāju skaits pieaudzis vairāk kā par 5%. Tai pašā laikā Ventspils, Madonas, Cēsu un Valmieras apriņķī iedzīvotāju skaits samazinājies.

Atsevišķai zemei ļoti raksturīgs ir pilsētu un lauku iedzīvotāju skaits. Pēdējo skaitliskās attiecības pastāvīgi grozās. Tas normālos apstākļos izskaidrojams ar saimnieciskās dzīves attīstības gaitu. Pie pilsētu, ciemu un pagastu iedzīvotāju skaita salīdzināšanas par vairākiem gadiem jāņem vērā, ka salīdzināmas tabulas var sastādīt pēc vairākiem paņēmieniem. Vispirms pie pilsētu iedzīvotājiem attiecīgā gadā var pieskaitīt tikai tos, kuri šajā gadā dzīvojuši pašvaldībā, kurai pilsētas tiesības, bet salīdzināmas tabulas sastādīšanā var iziet arī no pašreizējā stāvokļa, t. i. ja kādai pašvaldībai tagad ir pilsētas tiesības, tad arī iepriekšējos gados to pieskaita pie pilsētām, lai gan tad tai vēl nav bijušas pilsētas tiesības. Tā piemēram, lai noskaidrotu iedzīvotāju skaita pārmaiņas pilsētās un laukos no 1925. līdz 1930. gadam, arī 1925. gadā pie pilsētām var pieskaitīt tās pašvaldības, kuras pilsētu tiesības ieguvušas tikai minētā starplaikā. Nākošā tabulā uzrādītās ziņas par iedzīvotāju skaitu dažāda rakstura pašvaldībās sakopotas vadoties no pašvaldību tiesībām attiecīgos gados.

Iedzīvotāju skaits pilsētās, miestos un pagastos.

	1897. g.	1920. g.	1925. g.	1930. g.	1935. g.
Pilsētās,					
kurās vairāk kā 2 000 iedz.	539 604	373 834	597 959	662 877	675 282
kurās mazāk kā 2 000 iedz.	2 999	13 030	10 919	31 025	35 281
Kopā	542 603	386 864	608 878	693 902	710 563
Miestos,					
kuŗos vairāk kā 2 000 iedz.	26 926	3 564	7 631	—	—
kuŗos mazāk kā 2 000 iedz.	5 643	11 276	19 649	—	—
Kopā	32 569	14 840	27 280	—	—
Pagastos	1 354 215	1 194 427	1 208 647	1 206 143	1 239 939
Pavisam	1 929 387	1 596 131	1 844 805	1 900 045	1 950 502

Pēdējo divu skaitīšanu laikā bijuši tikai divi pašvaldību veidi — pilsētas un pagasti. Agrāk pastāvēja arī miesti, kuriem bija sašaurinātas pilsētu tiesības. Tagadējie ciemi nav atsevišķas pašvaldības un tie ietilpst pagastos. Salīdzinot ar agrākiem gadiem pilsētu un pagastu iedzīvotāju skaita pārmaiņas uzrāda ievērojamas atšķirības. Tas izskaidrojams kā ar iedzīvotāju skaita nevienādu pieaugumu, tā arī ar pagastu daļu pārvēršanu par pilsētām.

Ļoti bieži sastopam iedzīvotāju sadalījumu pilsētņiekos un lauciniekos. Šo sadalījumu izdarot var vadīties no dažādām pazīmēm, kādēļ arī publicējumos sastopami dažādi skaitļi par pilsētņieku un laucinieku procentu. Vārds „pilsēta“ galvenā kārtā ir administratīvs jēdziens un ne katrā gadījumā pilnīgi izsaka saimniecisko uzbūvi šajā pašvaldībā. Mums ir gudrīgan daudz pilsētu ar ļoti mazu iedzīvotāju skaitu, kurās saimnieciskā dzīve daudz vairāk atgādina lauku nekā pilsētu apstākļus, sakarā ar to pilsētņieku skaitā parasti mēdz ieskaitīt tikai to pilsētu iedzīvotājus, kurās vairāk kā 2 000 iedzīvotāju. Pie salīdzināšanas ar agrākiem gadiem jāņem vērā, kur ieskaitīti miestu iedzīvotāji. Arī pēdējos iespējams piedalīt kā pie vieniem tā otriem, vai arī sadalīt starp abiem. Bez tam salīdzinājumos ar iepriekšējiem gadiem var iziet kā no pašvaldību patreizējām tiesībām un lieluma, tā arī no tiesībām un lieluma attiecīgā gadā. Tālāk uzrādītie pilsētņieku un laucinieku procenti aprēķināti izejot no pašvaldību tiesībām attiecīgos gados, neņemot vērā viņu patreizējo stāvokli.

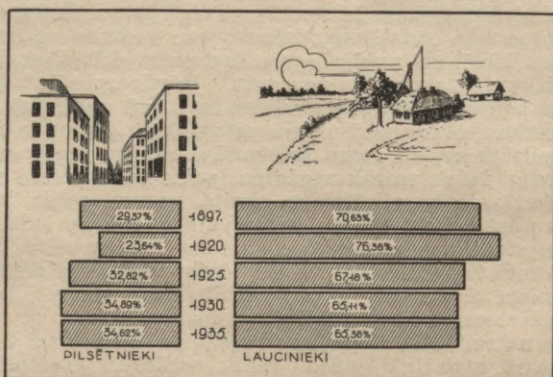
Pilsētņieku procents.

	Pilsētās, kurās vairāk kā 2000 iedz.	Visās pilsētās	Pilsētās un miestos, kurās vairāk kā 2000 iedz.	Visās pilsētās un miestos
1897.	27,97	28,12	29,37	29,81
1920.	23,42	24,24	23,64	25,17
1925.	32,41	33,00	32,82	34,48
1930.	34,89	36,52	34,89	36,52
1935.	34,62	36,43	34,62	36,43

Salīdzinot ar gadsimteņa sākumu, pilsētņieku procents tagad ir ievērojami lielāks. Tas izskaidrojams kā ar iedzīvotāju skaita pieaugumu agrāko pilsētu robežās, tā arī ar pilsētu robežu paplašināšanu un jaunu pilsētu nodibināšanu. Ja

1935. gadā par pilsētniekiem skaitām tikai to pilsētu iedzīvotājus, kurām jau 1897. gadā bija pilsētu tiesības, tad laikā no 1897. līdz 1935. gadam pilsētnieku procents no 28,12 ir pieaudzis tikai līdz 31,75. Pasaules karš pilsētnieku procentu ievērojami samazināja, bet iestājoties miera laika apstākļiem,

Pilsētnieku un laucinieku procents.

pēdējais atkal strauji pieauga. Atzīmējams, ka pēdējā skaitīšanu starplaikā no 1930.—1935. gadam pilsētnieku procents nedaudz samazinājies. Pirms kara 1914. gadā (pēc aprēķina) pilsētas dzīvojuši 951 700 iedzīvotāju jeb 37,3% no visiem iedzīvotājiem.

Lauku iedzīvotāju procents.

	Pagastu iedzīvotāji	Pagastu un mazo pilsētu un miestu (zem 2000) iedzīvotāji
1897. gadā	70,19	70,63
1920. "	74,83	76,36
1925. "	65,52	67,18
1930. "	63,48	65,11
1935. "	63,57	65,38

Ja par lauku iedzīvotājiem uzskatām tikai pagastu iedzīvotājus, tad 1935. g. bijuši 1 239 939 laucinieki, kas ir 63,57% no iedzīvotāju kopskaita. Ja arī mazo pilsētu iedzīvotājus (zem 2 000) pieskaitām lauku iedzīvotājiem, tad pēdējo procents paaugstinājas uz 65,38. Kā redzam, gandrīz $\frac{2}{3}$ no iedzīvotājiem ir laucinieki. Par pēdējo procenta pārmaiņām, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, sakāms tas pats, kas par pilsētnieku procenta pārmaiņām, tikai šīs pārmaiņas ir pretējas.

Iedzīvotāju pieaugums pilsētās¹⁾ un pagastos.

	No 1925.—1930. g.			No 1930.—1935. g.		
	Dabīgais	Mēchan.	Kopā	Dabīgais	Mēchan.	Kopā
Pilsētās	6 000	51 744	57 744	2 702	13 959	16 661
Pagastos	52 804	—55 308	—2 504	43 703	—9 907	33 796
Kopā	58 804	— 3 564	55 240	46 405	4 052	50 457

No 1925.—1930. gadam iedzīvotāju kopskaits pieaudzis par 55 240, pie kam atsevišķi pilsētās tas palielinājies par 57 744, bet pagastos samazinājies par 2 504. Tā tad minēto piecu gadu laikā pilsētas papēmušas ne tikai visu pieaugumu, bet vēl vairāk, kādēļ pagastu iedzīvotāju skaits samazinājies. No pilsētu iedzīvotāju pieauguma lielāko daļu sastāda mēchaniskais pieaugums — 51 744 personas, bet dabīgais pieaugums sastāda tikai nedaudz vairāk kā desmito daļu. Turpretim pagastos iedzīvotāju skaits, pateicoties dabīgam pieaugumam, palielinājies par 52 804, bet sakarā ar mēchanisko kustību samazinājies par 55 308. Šie skaitļi rāda, ka laikā no 1925.—1930. gadam vairāk kā 50 000 pagastu iedzīvotāju kļuvuši par pilsētu iedzīvotājiem. Vēlākos piecos gados apstākļi ievērojami mainījušies.

No 1930.—1935. gadam iedzīvotāju skaits pilsētās pieaudzis par 16 661 un pagastos par 33 796. Tas liecina, ka ievērojami samazinājusies pilsētu iedzīvotāju skaita pieaugšana uz pagastu iedzīvotāju rēķina, jo no 1930.—1935. gadam pilsētām mēchaniskais pieaugums ir tikai 13 959 un pagastiem mēchaniskā samazināšanās 9 907, kamēr iepriekšējos piecos gados šie skaitļi bija vairākkārt lielāki.

¹⁾ Izdarot aprēķinu, 1925. gadā pilsētu iedzīvotājiem pieskaitīti visi miestu iedzīvotāji.

Iedzīvotāju skaits atsevišķās pilsētās.

Pilsētas nosauk.	Pilsētu plat.					
	km ² 1936. g.	1897. g.	1920. g.	1925. g.	1930. g.	1935. g.
1. Rīga	210,7	282 230	185 137	337 699	377 917	385 063
2. Liepāja	60,51	64 489	51 583	60 762	57 238	57 098
3. Daugavpils	52,26	69 675	29 003	40 640	43 226	45 160
4. Jelgava	34,77	35 131	19 640	28 321	33 048	34 099
5. Ventspils	27,5	7 127	8 205	16 384	17 253	15 671
6. Rēzekne	8,06	10 795	9 997	12 620	12 680	13 139
7. Cēsis	14,5	6 356	6 452	8 047	7 692	8 748
8. Valmiera	13,3	5 050	6 946	8 141	8 368	8 482
9. Tukums	9,34	7 555	4 433	7 167	7 658	8 144
10. Rīgas Jūrmala	36,0	—	10 060	6 514	8 013	7 863
11. Kuldīga	5,0	9 720	4 924	6 912	6 921	7 180
12. Jēkabpils	25,0	5 829	3 558	5 656	5 607	5 826
13. Grīva	8,89	—	2 458	2 648	5 282	5 546
14. Ludza	7,85	5 140	5 044	5 559	5 359	5 546
15. Bauska	4,52	6 544	2 902	5 093	4 841	4 904
16. Sloka	16,0	2 114	2 025	3 552	5 285	4 651
17. Saldus	3,5	—	2 424	3 693	4 349	4 410
18. Alūksne	3,82	—	2 029	3 507	3 612	4 385
19. Rūjiena	5,86	—	3 475	4 830	4 582	4 337
20. Krāslava	3,9	—	—	4 485	4 283	4 276
21. Talsi	3,52	—	2 978	4 077	4 192	4 116
22. Gulbene	8,75	—	—	—	3 574	3 819
23. Smiltene	5,45	—	2 357	3 251	3 590	3 754
24. Krustpils	4,0	—	1 914	3 526	3 213	3 658
25. Līvāni	2,92	—	—	—	3 219	3 527
26. Aizpute	6,43	3 340	2 680	3 346	3 435	3 418
27. Auce	3,06	—	—	2 655	2 900	3 320
28. Valka	14,56	10 922	2 964	3 339	3 341	3 268
29. Limbaži	7,0	2 412	2 560	3 085	2 935	2 870
30. Dobeles	4,2	—	933	1 551	2 152	2 470
31. Madona	4,0	—	—	—	2 182	2 357
32. Jaunjelgava	28,32	5 175	1 603	2 450	2 299	2 153
33. Balvi	14,0	—	—	—	1 583	2 024
34. Kārsava	5,5	—	—	—	1 843	1 870
35. Sable	5,5	—	930	1 350	1 914	1 817
36. Strenči	5,62	—	—	—	1 937	1 763
37. Ogres	8,5	—	—	—	1 292	1 727
38. Kandava	4,0	—	1 055	1 497	1 628	1 718
39. Preiļi	3,6	—	—	—	1 747	1 662
40. Varakļāni	4,2	—	—	—	1 624	1 661

Pilsētas nosauk.	Pilsētu plat.						
	km ²	1936. g.	1897. g.	1920. g.	1925. g.	1930. g.	1935. g.
41. Sigulda	9,0	—	—	—	—	1 444	1 618
42. Zīlupe	5,5	—	—	—	—	—	1 566
43. Pļaviņas	6,5	—	—	—	—	2 631	1 496
44. Mazsalaca	1,5	—	—	—	—	1 372	1 492
45. Subata	7,75	—	1 420	—	1 713	1 696	1 489
46. Priekule	4,3	—	—	—	—	1 296	1 347
47. Viesīte	1,1	—	—	—	—	1 258	1 340
48. Viļāni	1,82	—	—	—	—	1 370	1 333
49. Ilūkste	10,48	—	—	—	997	1 202	1 300
50. Abrene	2,62	—	—	—	—	—	1 242
51. Ķemeri	19,26	—	—	—	—	942	1 149
52. Valdemārpils	3,025	—	959	—	1 064	1 130	1 135
53. Grobiņa	5,0	1 490	1 394	—	1 288	1 129	1 074
54. Gostiņi	0,65	—	—	—	—	—	993
55. Ape	1,89	—	—	—	—	947	922
56. Salacgrīva	15,0	—	—	—	—	909	921
57. Ainaži	16,0	—	—	—	—	923	918
58. Piltene	12,5	1 509	912	—	919	788	737
59. Durbe	4,0	—	453	—	540	551	525
60. Lejasciems	1,5	—	—	—	—	500	466
61. Palanga	—	—	1 457	—	—	—	—
Kopā	—	542 603	386 864	608 878	693 902	710 563	—

Mums tagad ir pavisam 60 pilsētas. Pēdējās pēc lieluma ir ļoti dažādas. No visām 60 pilsētām tikai 33 pilsētās ir vairāk par 2 000 iedzīvotāju un 7 pilsētās nav pat 1 000 iedzīvotāju. Visvairāk iedzīvotāju ir galvas pilsētā Rīgā. Pēdējās iedzīvotāji 1935. gadā sastāda 54,19% no visu pilsētu iedzīvotāju kopskaita. Vismazākā pilsēta ir Lejasciems, kurā 1935. gadā saskaitīti tikai 466 iedzīvotāji.

Iedzīvotāju skaits beidzamos gados visās pilsētās nav pārmainījies vienādi. Kamēr dažās pilsētās iedzīvotāju skaits pieaudzis strauji, tikmēr citās tas gandrīz nav pārmainījies, un ir arī pilsētas, kurās iedzīvotāju skaits pat ievērojami samazinājies. No 1930. līdz 1935. gadam iedzīvotāju skaits pieaudzis 34 pilsētās, starp kurām 22 pilsētas ar vairāk kā 2 000 iedzīvotāju.

Rīgā 1760. gadā skaitījās 14 028 iedzīvotāji, 1800. g. — 29 500, 1867. g. — 102 590, 1881. g. — 169 329 un 1913. g. —

517 522 un 1914 gadā apm. 520 000. Pasaules karš Rīgas iedzīvotāju skaitu samazināja gandrīz uz trešo daļu. Karām izbeidzoties tas gan atkal strauji pieauga, bet vēl tālu nesaņiedz pirmskara līmeni. No 1920.—1925. gadam iedzīvotāju skaits Rīgā pieauga par 152 562, no 1925.—1930. gadam par 40 218 un no 1930.—1935. gadam vairs tikai par 7 146.

1863. gadā Jelgavā bijuši 22 735, Liepājā — 9 970, Kuldīgā — 4 618, Jēkabpilī — 4 201, Bauskā — 4 021, Ventspilī — 3 701, Jaunjelgavā — 3 459, Tukumā — 3 398, Aizputē — 3 150, Grobiņā — 1 618 un Piltenē — 1 326 iedzīvotāji.

1867. gadā Rīgā bijuši 102 590, Valkā — 3 545, Cēsis — 3 050, Valmierā — 2 005, Limbažos — 1 413 un Slokā — 724 iedzīvotāji.

1881. gadā Rīgā bijuši 169 329, Liepājā — 29 611, Jelgavā — 28 531, Kuldīgā — 8 072, Tukumā — 6 151, Bauskā — 6 113, Ventspilī — 5 872, Jaunjelgavā — 5 820, Jēkabpilī — 5 512, Cēsis — 4 269, Valkā — 4 200, Aizputē — 3 690, Valmierā — 2 508, Limbažos — 1 814, Grobiņā — 1 594, Piltenē — 1 380 un Slokā — 1 360 iedzīvotāji.

Atzīmējams, ka par iedzīvotāju skaitu Latgales pilsētās pirms 1897. gada trūkst statistisku ziņu.

No atsevišķiem apgabaliem lauku iedzīvotāju visvairāk ir Latgalē, kur dzīvo 38,67% no visiem pagastu iedzīvotājiem. Trijos apriņķos ir vairāk kā 100 000 lauku iedzīvotāju. Visi šie apriņķi atrodas Latgalē.

Pagastu iedzīvotāji Latgalē sastāda 84,54%, Vidzemē — 83,51%, Zemgalē — 76,42% un Kurzemē — 65,75% no apgabala iedzīvotāju kopskaita. Pagastu un mazo pilsētu (zem 2 000) iedzīvotāji Vidzemē sastāda 86,58%, Latgalē — 86,37%, Zemgalē — 77,80% un Kurzemē — 68,60% no iedzīvotāju skaita.

Ja par lauku iedzīvotājiem uzskatām pagastu un mazo pilsētu iedzīvotājus, tad pēdējā tautas skaitīšanas starplaikā no 1930.—1935. gadam lauku iedzīvotāju skaits procentuāli visvairāk pieaudzis Rīgas apriņķī — par 6,5%, pēc tam Jelgavas — 6,1%, Rēzeknes — 5,4%, Daugavpils — 5,1%, Tuku-
ma — 4,9%, Talsu — 4,6%, Kuldīgas — 4,4%, Jēkabpils — 3,4%, Aizputes — 3,3%, Ludzas — 3,2%, Abrenes — 3,1%, Ilūkstes — 3,1%, Ventspils — 1,9%, Liepājas — 1,8%, Bauskas — 0,7%, Valmieras — 0,1%, bet visvairāk samazinājies Cēsu

apriņķī — par 2,6⁰%, pēc tam Madonas — 1,7⁰% un Valkas apriņķī — par 1,0⁰%. Pēdējos trīs apriņķos lauku iedzīvotāju skaits samazinājies nepārtraukti kopš 1920. gada. No 1925.—1930. gadam lauku iedzīvotāju skaits samazinājies pavisam 8 apriņķos.

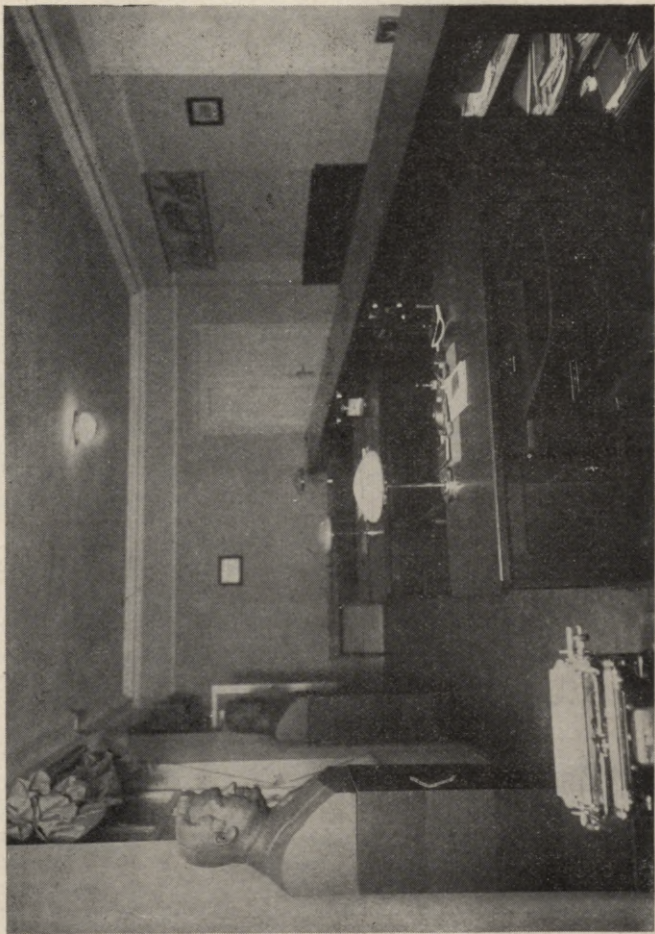
Lauku iedzīvotāju skaits apriņķos 1935. gadā.

Apriņķi un apgabali	Pagastos		Pagastos un mazās pilsētās (zem 2000 iedz.)	
	Skaits	%	Skaits	%
Rīgas apr.	91 410	7,37	97 400	7,64
Cēsu ”	51 773	4,18	51 773	4,06
Valmieras ”	65 724	5,30	69 055	5,41
Valkas ”	64 141	5,17	67 292	5,28
Madonas ”	66 193	5,34	66 193	5,19
Vidzeme	339 241	27,36	351 713	27,58
Liepājas apr.	51 643	4,16	54 589	4,28
Aizputes ”	28 730	2,32	28 730	2,25
Kuldīgas ”	44 218	3,57	44 218	3,47
Ventspils ”	33 225	2,68	33 962	2,66
Talsu ”	34 597	2,79	39 267	3,08
Kurzeme	192 413	15,52	200 766	15,74
Tukuma apr.	37 508	3,02	37 508	2,94
Jelgavas ”	64 499	5,20	64 499	5,06
Bauskas ”	39 782	3,21	39 782	3,12
Jēkabpils ”	38 687	3,12	40 027	3,14
Ilūkstes ”	48 302	3,90	51 091	4,01
Zemgale	228 778	18,45	232 907	18,27
Daugavpils apr.	153 392	12,37	156 047	12,24
Rēzeknes ”	135 546	10,93	138 540	10,86
Ludzas ”	84 188	6,79	87 624	6,87
Abrenes ”	106 381	8,58	107 623	8,44
Latgale	479 507	38,67	489 834	38,41
Latvija	1 239 939	100,00	1 275 220	100,00

3. **Iedzīvotāju biežums.** Kā atsevišķas valsts, tā arī atsevišķa apvidus iedzīvotāju skaits nav atkarīgs tikai no valsts vai apvidus platības, bet arī no citiem apstākļiem, starp kuriem izcilus nozīmi ir dabas bagātībām. Kur mazāk dabas bagātību, tur arī mazāk iedzīvotāju. Lauksaimniecības zemes nekad nevar būt tik biezi apdzīvotas kā rūpniecības zemes. Tas jāņem vērā salīdzinot dažādu zemju apdzīvotību.

Iedzīvotāju biežums 1935. gadā.

Apriņķi un apgabali	Iedzīvotāju skaits uz 1 km ²		Iedzīvotāju skaits
	Caurmērā	Pagastos	pag. uz 1 km ² lauksaimn. izmant. zemes
Rīga	1 827,5	—	—
Rīgas apr.	17,0	14,2	29,9
Cēsu ”	18,7	16,0	25,9
Valmieras ”	18,3	14,2	23,9
Valkas ”	16,5	13,4	27,1
Madonas ”	18,2	16,7	28,2
Vidzeme	17,6	14,7	27,1
Liepājas apr.	37,1	17,2	30,2
Aizputes ”	19,5	17,4	27,3
Kuldīgas ”	17,8	14,1	24,9
Ventspils ”	15,3	10,3	25,5
Talsu ”	19,9	15,9	29,3
Kurzeme	22,2	14,6	27,4
Tukuma apr.	17,9	14,7	25,6
Jelgavas ”	29,7	18,3	27,7
Bauskas ”	19,4	17,3	27,0
Jēkabpils ”	15,9	12,8	23,9
Ilūkstes ”	25,3	21,5	34,1
Zemgale	22,0	16,8	27,6
Daugavpils apr.	44,4	32,0	48,4
Rēzeknes ”	35,7	31,9	51,2
Ludzas ”	39,7	35,9	51,1
Abrenes ”	25,5	24,8	44,7
Latgale	36,2	30,6	48,7
Latvija	29,6	18,9	32,9

Saldus pagasta nams. Kancelejas telpu iekšskats.

Pirms pasaules kara 1914. gadā caurmērā uz 1 km² dzīvoja 40,3 cilvēki, bet 1920. gadā bija atlikušie tikai 24,6. Pēc bēgļu atgriešanās 1925. gadā uz 1 km² dzīvoja jau 28,9, 1930. gadā — 28,9 un 1935. gadā 29,6 iedzīvotāji. Iedzīvotāju biežums pamazām palielinājās un tagad ir tāds pat kā gadsimtena sākumā. Zemes bagātības un to izmantošanas veidi visās valsts daļās nav vienādi, kādēļ arī iedzīvotāju biežums visur nav vienāds.

No apgabaliem, atskaitot Rīgu, vislielākais iedzīvotāju biežums ir Latgalē, kur caurmērā uz 1 km² dzīvo 36,2 cilvēki. Pārējos apgabalos iedzīvotāju biežums ir zem Latvijas caurmēra. Visretāk apdzīvota ir Vidzeme, kur uz 1 km² iznāk tikai 17,6 iedzīvotāji. Pēdējā skaitīšanu starplaikā no 1930.—1935. gadam iedzīvotāju biežums uz 1 km² no 28,7 pieaudzis uz 29,6, t. i. palielinājies par 0,7. Pieaugums atsevišķās valsts daļās uzrāda diezgan lielu dažādību. Iedzīvotāju biežums palielinājies visos apgabalos: Rīgā par 33,9, Latgalē par 1,7, Zemgalē par 0,9, Kurzemē par 0,4 un Vidzemē par 0,1. No atsevišķiem apriņķiem iedzīvotāju biežums visvairāk palielinājies Daugavpils, Rēzeknes un Jelgavas apriņķi, bet četros apriņķos (Ventpils, Madonas, Cēsu un Valmieras) tas nedaudz samazinājies.

Iedzīvotāju biežums un tā pārmaiņas atsevišķos apriņķos ļoti ievērojami atkarīgas no tā, vai šajos apriņķos atrodas vairākas lielākas pilsētas un vai tās ir augošas, vai arī tajās iedzīvotāju skaits samazinājas, tādēļ raksturīgi ir arī skaitļi par iedzīvotāju biežumu laukos. Caurmērā visos pagastos uz 1 km² dzīvo 18,9 iedzīvotāji, bet atsevišķi Latgalē — 30,6, Zemgalē — 16,8, Vidzemē — 14,7 un Kurzemē — 14,6. Šie skaitļi rāda, ka iedzīvotāju biežums Latgales pagastos ir divas reizes lielāks kā pārējos apgabalos.

Iedzīvotāju biežums atsevišķos apvidos uz laukiem zināmā mērā atkarīgs no tā, cik augsts ir lauksaimniecībai derīgās zemes procents, sakarā ar to iepriekšējā tabulā uzrādīts arī pagastu iedzīvotāju skaits uz 1 km² lauksaimniecībā izmantotās zemes. Aprēķinam izlietotas 1935. gadā lauksaimniecības skaitīšanās iegūtās ziņas. Lauksaimniecībā izmantotās zemes platībā ieskaitīta izmantotā aŗamzeme, dārzi, pļavas, ganības un zivju dīķi. Caurmērā uz 1 km² lauksaimniecībā izmantotās zemes pagastos ir 32,9 iedzīvotāji, bet atsevišķi Latgalē — 48,7, Zemgalē — 27,6, Kurzemē — 27,4 un

Vidzemē — 27,1 iedzīvotājs. Kā redzams, arī uz noteiktu platību lauksaimniecībā izmantotās zemes Latgalē ir ievērojami lielāks iedzīvotāju skaits kā pārējos apgabalos. Pēdējos stāvoklis šai ziņā ir caurmērā pilnīgi vienāds. Latgales atšķirība izskaidrojama ar saimniekošanas īpatnībām un ar to, ka minētie skaitļi rāda iedzīvotāju biežumu ziemas laikā, kad lauksaimniecības darbi pa daļai pārtraukti. Lauku darbu laikā daļa Latgales iedzīvotāju uz laiku pārvietojas uz citiem apgabaliem, tādēļ, ja skaitīšana būtu izdarīta vasarā, atšķirība nebūtu tik liela.

Salīdzinot ar 1925. gadu, iedzīvotāju skaita ziņā uz 1 km² lauksaimniecībā izmantotās zemes notikušas ievērojamas un visai raksturīgas pārmaiņas. Neskatoties uz to, ka iedzīvotāju skaits palielinājies, iedzīvotāju biežums uz 1 km² lauksaimniecībā izmantotās zemes tomēr samazinājies. Tas izskaidrojams ar to, ka lauksaimniecībā izmantotās zemes platība pieaugusi straujāk par iedzīvotāju skaitu. Caurmērā visos pagastos 1925. gadā uz 1 km² lauksaimniecībā izmantotās zemes (pēc 1923. g. lauksaimniecību skaitīšanām) bija 35,9, bet 1935. gadā 32,9 iedzīvotāji. Raksturīgākais ir tomēr tas, ka ievērojami samazinājusies Latgales atšķirība no pārējiem apgabaliem. Pagastu iedzīvotāju skaits uz 1 km² lauksaimniecībā izmantotās zemes no 1925. līdz 1935. gadam Latgalē no 59,4 samazinājies uz 48,7 jeb par 10,7, Vidzemē no 30,1 uz 27,1 jeb par 3, Zemgalē no 29,0 uz 27,6 jeb par 1,4 un Kurzemē no 26,6 palielinājies uz 27,4 jeb par 0,8 procentēm.

Aplūkojot atsevišķu apvidu iedzīvotāju biežumu no ražošanas viedokļa, jāņem arī vērā šo apvidu iedzīvotāju sastāvs, kas sakarā ar nevienādu iedzīvotāju dabīgo pieaugumu un mēchanisko kustību var uzrādīt ievērojamas atšķirības. Ja par darba spējīgiem uzskatām visus no 15—64 gadi vecos iedzīvotājus, tad caurmērā visos pagastos 1935. gadā uz 1 km² lauksaimniecībā izmantojamās zemes iznāk 20,6 darba spējīgi iedzīvotāji, bet atsevišķi Latgalē — 28,7, Zemgalē — 17,9, Vidzemē — 17,7 un Kurzemē — 17,6. Arī šai gadījumā ar lielāku iedzīvotāju biežumu izceļas Latgale, bet šī atšķirība procentuāli ir tomēr mazāka nekā tad, ja ņemam visus iedzīvotājus.

4. Iedzīvotāji pēc dzimuma. Vīriešu un sieviešu skaitliskās attiecības nav pastāvīgas. Kara gados vīriešu skaits samazinājās daudz vairāk kā sieviešu skaits, kādēļ mums tagad vēl ir liels sieviešu skaita pārsvars.

	Vīrieši	Sievietes	Siev. vairāk kā vīriešu	Sieviešu skaits uz 1000 vīriešiem
1897. gadā	946 036	983 351	37 315	1 039
1920. "	721 927	874 204	152 277	1 211
1925. "	859 957	984 848	134 891	1 145
1930. "	886 078	1 013 967	127 889	1 144
1935. "	912 051	1 038 451	126 400	1 139

No 1897.—1935. gadam iedzīvotāju kopskaits palielinājies par 21 115, bet tai pašā laikā vīriešu skaits samazinājies par 33 985 un sieviešu skaits palielinājies par 55 100. Šīs pretējās pārmaiņas radījis pasaules karš. Vislielākais sieviešu pārsvars kā absolūti, tā relatīvi bijis 1920. gadā.

Vīriešu un sieviešu skaitliskās attiecības un to pārmaiņas visos valsts apvidos nav vienādas. 1935. gadā uz 1 000 vīriešiem Rīgā bija 1 257, Vidzemē — 1 134, Kurzemē — 1 127, Zemgalē — 1 119 un Latgalē — 1 084 sievietes. Kā redzams, atšķirības starp apgabaliem ir ievērojami lielas. Sevišķi manāmi izceļas Rīga ar lielo sieviešu pārsvaru un tāpat atdalās arī Latgale ar vismazāko sieviešu pārsvaru. Tas, ka sieviešu pārsvars vismazākais ir valsts austrumu daļā galvenā kārtā izskaidrojams ar to, ka šīs valsts daļas iedzīvotāju sastāvs mazāk cieta pasaules un atbrīvošanas karā, un ka tur ir straujāks dabīgais pieaugums. No 1930.—1935. gadam sieviešu skaits uz 1 000 vīriešiem Rīgā pieaudzis par 13, lai gan tur jau tā ir vislielākais sieviešu pārsvars, bet pārējos apgabalos samazinājies: Vidzemē par 9, Kurzemē par 26, Zemgalē par 5 un Latgalē par 2 sievietēm. No aprīņiem 1935. gadā uz 1 000 vīriešiem visvairāk sieviešu ir Valmieras (1 163) un Jelgavas (1 149), bet vismazāk Jēkabpils (1 068) un Daugavpils (1 073) aprīņi.

Atsevišķu apgabalu vīriešu un sieviešu skaitlisko attiecību nevienādās pārmaiņas radušās no iedzīvotāju mēchaniskās kustības. No 1930.—1935. gadam Rīgas pilsēta uzrāda mēchanisko pieaugumu 6 674, no tā 4 795 sievietes un tikai 1 879 vīrieši. Vidzeme uzrāda vīriešu mēchanisko pieaugumu par 47, bet sievietēm turpretim samazināšanos par 696. Līdzīgs stāvoklis ir arī Kurzemē, kur vīriešiem ir mēchaniskais pieaugums par 1 469, bet sievietēm samazināšanās par 841. Zemgalē minētā laikā mēchaniskās kustības ceļā vīriešu skaits palielinājies par 3 276 un sieviešu par 3 425, bet Latgalē vīriešu skaits samazinājies par 4 466 un sieviešu skaits par 4 836.

No 1930.—1935. gadam mēchaniskās kustības ceļā vīriešu skaits kopsummā visās pilsētās palielinājies par 6 880, bet laukos samazinājies par 4 675 un sieviešu skaits pilsētās palielinājies par 7 079, bet laukos samazinājies par 5 232. 1935. gadā caurmērā uz 1 000 vīriešiem pilsētās ir 1 209, bet laukos 1 100 sievietes.

5. Vecums. Visu iedzīvotāju sadalīšanos pēc vecuma nosaka galvenā kārtā dzimstība un mirstība. Atsevišķu apvidu kā apgabalu un pilsētu iedzīvotāju vecuma uzbūve lielā mērā ir atkarīga arī no iekšējās iedzīvotāju mēchaniskās kustības, t. i. no pārvietošanās no vienas vietas uz otru.

Iedzīvotāji pēc vecuma.

Vecums	1935. g.		1930. g.		1925. g.		1920. g.		1897. g.	
	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
Līdz 4 g.	159 117	8,16	159 117	8,88	159 117	8,74	159 117	6,44	159 117	11,11
5—9 "	165 641	8,49	165 641	8,30	165 641	6,15	165 641	10,12	165 641	10,45
10—14 "	157 793	8,09	157 793	5,87	157 793	9,34	157 793	11,46	157 793	9,67
15—19 "	111 100	5,70	111 100	8,97	111 100	9,74	111 100	10,24	111 100	9,75
20—24 "	168 497	8,64	168 497	9,45	168 497	9,29	168 497	7,11	168 497	9,86
25—29 "	176 054	9,03	176 054	8,79	176 054	7,56	176 054	6,07	176 054	7,89
30—34 "	162 473	8,33	162 473	7,13	162 473	6,76	162 473	5,73	162 473	7,34
35—39 "	132 843	6,81	132 843	6,49	132 843	6,54	132 843	6,52	132 843	6,14
40—44 "	120 117	6,16	120 117	6,21	120 117	6,39	120 117	6,13	120 117	5,42
45—49 "	113 863	5,84	113 863	6,03	113 863	6,16	113 863	6,59	113 863	4,64
50—54 "	109 251	5,60	109 251	5,69	109 251	5,84	109 251	5,33	109 251	4,32
55—59 "	101 491	5,20	101 491	5,30	101 491	4,60	101 491	5,05	101 491	3,54
60—64 "	90 951	4,66	90 951	4,13	90 951	4,45	90 951	4,34	90 951	3,66
65—69 "	67 836	3,48	67 836	3,72	67 836	2,95	67 836	3,20	67 836	2,18
70 un vairāk	111 219	5,69	111 219	4,77	111 219	4,46	111 219	5,38	111 219	3,97
Nezin. vec.	2 256	0,12	2 256	0,27	2 256	1,03	2 256	0,29	2 256	0,06
Kopā	1 950 502	100,00	1 950 502	100,00	1 950 502	100,00	1 950 502	100,00	1 950 502	100,00

Pie normāliem apstākļiem un nemainīgas dzimstības un mirstības iedzīvotāju sastāvs pēc vecuma attēlo piramīdu, kur visvairāk iedzīvotāju ir jaunāki par 1 gadu, bet katra vecākā gada gājuma piederīgo skaits ir mazāks par iepriekšējo. Pagājušā gadsimta beigās iedzīvotāju sadalīšanās pēc vecuma notika samērā vienveidīgi. Dzimušo absolūtais skaits arvien pieauga un arvien paplašināja vecuma piramīdas pamatu, kādēļ izveidojās stāvoklis, ka gandrīz katrā jaunākā vecumā

bija vairāk piederīgo kā vecākos. Atsevišķu vecumu vienveidīgā pārkārtošanās, ko jau pirms pasaules kara sāka izjaukt dzimstības samazināšanās, tagad sakarā ar kara notikumiem un dzimstības vēl tālāku samazināšanos ir pilnīgi izzudusi. Tagad vislielākais piederīgo skaits nav vairs jaunākos gada gājumos, bet gan vecumā ap 30 gadiem.

Salīdzinot atsevišķu piecgadu vecuma grupu iedzīvotāju skaitu, redzam, ka 1935. gadā vislielākais piederīgo skaits ir vecumā no 25—29 gadiem (176 054), pēc tam vecumā no 20—24 g., 5—9 g., 30—34 g. un tikai pēc tam vecumā līdz 4 gadiem (159 117). Pēdējai piecgadu vecuma grupai pie normāliem apstākļiem vajadzēja būt vislielākai, bet tā ierindojas tikai piektā vietā. No 159 117 bērniem, kuri 1935. gadā ir jaunāki par 5 gadiem, pēc 25 gadiem, kad tie būs 25—29 g. veci, dzīvi vēl būs, apmēram, 145 000, kas ir par 30 000 mazāk kā 1935. gadā šāda vecuma iedzīvotāju. Bez tam atzīmējams, ka 1935. gadā samērā ļoti maz ir 15—19 gadus vecu (111 100) iedzīvotāju. Tas izskaidrojams ar to, ka 1935. gadā šajā vecumā bija kara gadus dzimušie.

Notikušās pārmaiņas iedzīvotāju vecuma uzbūvē ļoti labi redzamas, salīdzinot iedzīvotāju procentuālo sadalījumu pēc vecuma dažādos gados. Kā iepriekšējā tabulā redzams, 1897. gada sadalījums atbilst normālam stāvoklim, kur procenta augstums līdz ar vecuma palielināšanos gandrīz pakāpeniski samazinājās. Pārējos gados šī likumība sakarā ar kara notikumiem un straujā dzimstības samazināšanos vairs nepastāv. Tā piemēram, 1935. gadā vislielākais procents ir ne pirmajai, bet pēc skaita sestajai piecgadu vecuma (25—29) grupai. Salīdzinot atsevišķu piecgadu vecuma grupu piederīgo procentus dažādos gados, redzam, ka jaunākos gados šie procenti uzrāda samazināšanos, bet vecākos gados — palielināšanos. Tas rāda, ka iedzīvotāju sastāvā jaunāko iedzīvotāju skaitliskā nozīme samazinājusies, bet pieaugusi vecāko nozīme. Tā piemēram, līdz 4 gadus vecie 1897. g. sastādīja 11,11%, bet 1935. gadā tikai 8,16% no iedzīvotāju kopskaita, turpretim 70 un vairāk gadus vecie 1897. gadā sastādīja 3,97%, bet 1935. gadā 5,69%.

Sakarā ar pārmaiņām iedzīvotāju dabīgā kustībā pārmainījies arī iedzīvotāju vidējais vecums. Vidējais vecums var palielināties, kā pagarinoties cilvēka mūžam, tā samazinoties dzimstībai. Pirmā gadījumā iedzīvotāji sasniedz lielāku vecumu, kādēļ ir arī vairāk nodzīvotu gadu, otrā gadījumā viņi sasniedz tādu pat vecumu, bet starp viņiem ir

samērā mazāk jaunāko gada gājumu, kādēļ arī caurmērā uz vienu personu iznāk lielāks nodzīvotu gadu skaits. Tas rāda, ka vidējā vecuma pieaugšana ne katrreiz ir vēlamas parādības sekas.

Vidējais vecums gados.

	Vīrieši	Sievietes	Kopā
1897. gadā	28,04	28,85	28,45
1920. "	31,07	32,04	31,60
1925. "	30,86	32,50	31,68
1930. "	31,08	33,38	32,31
1935. "	31,97	34,83	33,50

Kā redzam, vidējais vecums diezgan ievērojami pieaudzis. Sevišķi manāmi tas palielinājies pēdējā skaitīšanu starplaikā. Šī pieaugšana izskaidrojama kā ar cilvēka mūža padarināšanos, tā arī ar dzimstības biežuma samazināšanos. Vidējais vecums sievietēm ir ievērojami lielāks kā vīriešiem. Tas radies no tā, ka sievietēm ir mazāka mirstība, un ka tās sasniedz lielāku vecumu. 1935. gadā iedzīvotāju vidējais vecums pilsētās ir 34,95, bet laukos tikai 32,67 gadi, jo lauciniekiem samērā vairāk bērnu un daļa pieaugušo ieceļo pilsētās.

Visos vecumos vīriešu un sieviešu skaitliskās attiecības nav vienādas. Tam vairāk iemeslu. Vispirms starp jaunpiedzimušiem ir vairāk puisēnu. Uz katrām 100 meitenēm iznāk caurmērā 105 zēni. Bet pēdējiem savukārt ir lielāka mirstība, kas iepriekšējo stāvokli pakāpeniski izlīdzina. Bez tam vīriešu un sieviešu skaitliskās attiecības atsevišķās vecuma grupās ietekmējuši kara notikumi.

Katrā gada gājumā līdz 16 gadus vecumam ir vīriešu pārsvars, bet sākot ar 17 gadus vecumu ir sieviešu pārsvars. Tā tad starp bērniem ir vairāk vīriešu, bet starp pieaugušiem sieviešu skaita pārsvars.

Sakarā ar kara notikumiem vislielākais sieviešu pārsvars sadalījumā pa piecgadu vecuma grupām ir starp 35—39 gadus veciem, tas ir starp tiem, kuŗi karā beidzoties bija 20—24 gadus veci. Šinī vecuma grupā sieviešu ir par 25 575 vairāk kā vīriešu. Pēc tam lielāks sieviešu absolūtais pārsvars ir starp 40—44 un 45—49 gadus veciem, tas ir gada gājumiem, kas arī kara notikumos ņēma dzīvu līdzdalību. Kara ietekmju izžūšana vērojama tikai starp vecākiem par 60 gadiem.

Vīrieši un sievietes pēc vecuma.

Vecums	Vīrieši	Sievietes	Sieviešu vairāk	Sieviešu skaits gadā uz 1000 vīr.
Līdz 4 g.	81 161	77 956	— 3 205	961
5—9 "	83 966	81 675	— 2 291	973
10—14 "	80 257	77 536	— 2 721	966
15—19 "	55 551	55 549	— 2	1 000
20—24 "	83 053	85 444	+ 2 391	1 029
25—29 "	87 421	88 633	+ 1 212	1 014
30—34 "	76 325	86 148	+ 9 823	1 129
35—39 "	53 634	79 209	+25 575	1 477
40—44 "	51 879	68 238	+16 359	1 315
45—49 "	49 544	64 319	+14 775	1 298
50—54 "	49 532	59 719	+10 187	1 206
55—59 "	45 313	56 178	+10 865	1 240
60—64 "	41 412	49 539	+ 8 127	1 196
65—69 "	29 064	38 772	+ 9 708	1 334
70 un vair.	43 115	68 104	+24 989	1 580
Nezin. vec.	824	1 432	+ 608	1 738
Kopā	912 051	1 038 451	+126 400	1 139

Starp bērniem, kuņi ir jaunāki par 5 gadiem uz 1 000 zēniem iznāk tikai 961 meitene. Tālākās piecgadu vecuma grupās šī attiecība izlīdzinājas, bet starp 20—24 gadus veciem ir jau sieviešu pārsvars. Starp 20—29 gadus veciem ir samērā mazs sieviešu pārsvars, bet sevišķi ievērojams tas ir starp 35—39 gadus veciem. Šai vecuma grupā kara notikumi atstājuši vispostošāko iespaidu. Tālākos vecumos uz vīriešu un sieviešu skaita attiecībām kara notikumi atstājuši mazāku iespaidu. Tas, ka sākot ar 65 gadu vecumu sieviešu relatīvais pārsvars strauji palielinājas, izskaidrojams ar to, ka sievietēm ir garāks mūžs.

Iedzīvotāju vecuma uzbūvē sevišķi nozīmīgas ir 3 vecuma grupas un šo grupu piederīgo skaitliskās attiecības. Pirmā ir līdz 14 gadus vecie bērni, otrā no 15—64 gadus vecie — darba spējīgie un trešā 65 un vairāk gadus vecie — darba spējas pilnīgi vai daļai zaudējušie.

Iedzīvotāju skaits 3 vecuma grupās.

	Līdz 14 g.	15—64 g.	65 un vair. g.	Nezin. vec.	Kopā
1897. g.	602 606	1 207 067	118 638	1 076	1 929 387
1920. „	447 146	1 007 477	136 867	4 641	1 596 131
1925. „	446 914	1 242 009	136 862	19 020	1 844 805
1930. „	438 087	1 295 517	161 212	5 229	1 900 045
1935. „	482 551	1 286 640	179 055	2 256	1 950 502

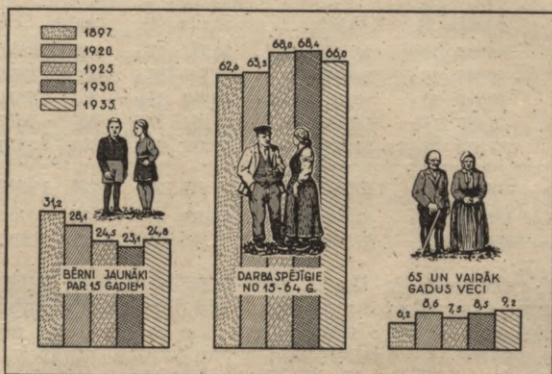
No iepriekšējā tabulā minētiem gadiem bērnu (līdz 14 g.) skaits vislielākais bijis 1897. gadā. Pēc pasaules kara 1920. gadā tas ir par ceturto daļu mazāks un arī 1925. un 1930. gads uzrāda bērnu skaita tālāku samazināšanos, bet 1935. gads ievērojamu pieaugumu. Pēdējais izskaidrojams ar to, ka kara gados dzimušie, kuŗu ir maz, 1935. gadā bija jau pārdzīvojuši bērna vecumu. Bērnu (līdz 14 g.) skaits 1935. gadā sastādās no pēckara gados (1920.—1934. g.) dzimušiem, turpretim iepriekšējās trīs skaitīšanās bērnu skaitā ietilpa kara gados dzimušie.

Saimnieciski vislielākā nozīme ir 15—64 gadus veco iedzīvotāju grupai, kas pietiekoši noteikti reprezentē darba spējīgo iedzīvotāju skaitu. Protams, daļa iedzīvotāju savas darba spējas uzglabā vēl ilgāk, bet tas izlīdzinājas ar to, ka citi tās pilnīgi vai pa daļai zaudē jau agrāk. Darba spējīga vecuma (15—64 g.) iedzīvotāju 1920. gadā bijis par 200 000 mazāk kā šī gadsimtena sākumā. Iestājoties miera apstākļiem tas strauji pieaug un turpina pieaugt vēl līdz 1930. gadam. No 1930.—1935. gadam tas tomēr uzrāda atkal samazināšanos, kas izskaidrojama ar to, ka minētā starplaikā nebija pietiekoša pieauguma darba spēka rezervēm, jo darba spējīgā vecumā pārnāca kara gados dzimušie.

Sevišķi ievērojamu pieaugumu uzrāda veco (65 un vairāk g.) iedzīvotāju skaits. Kamēr bērnu 1935. gadā bija par 120 055 mazāk kā 1897. gadā, tikmēr par 65 gadiem vecāku iedzīvotāju 1935. gadā bija par 60 417 vairāk. Salīdzinot ar gadsimtena sākumu bērnu skaits samazinājies par piekto daļu, bet veco iedzīvotāju skaits palielinājies pusotras reizes.

Pēdējā tautas skaitīšanas starplaikā no 1930.—1935. gadam iedzīvotāju kopskaits pieaudzis par 50 457, pie kam līdz 14 g. veco bērnu skaits palielinājies par 44 464 un 65 un vairāk gadus veco iedzīvotāju skaits par 17 843, turpretim 15—

Bērnu, darba spējīgo un vecu iedzīvotāju procents.

—64 g. veco iedzīvotāju skaits samazinājies par 8877. Tā tad beidzamajos gados palielinājies tikai bērnu un veco iedzīvotāju skaits, bet samazinājies darba spējīga vecuma iedzīvotāju skaits.

Iedzīvotāju procents 3 vecuma grupās.

	Līdz 14 g.	15—64 g.	65 un vair. g.	Kopā
1897. g.	31,2	62,6	6,2	100,0
1920. "	28,1	63,3	8,6	100,0
1925. "	24,5	68,0	7,5	100,0
1930. "	23,1	68,4	8,5	100,0
1935. "	24,8	66,0	9,2	100,0

Ļoti ievērojamas pārmaiņas uzrāda iedzīvotāju procentuālais sadalījums 3 vecuma grupās. Salīdzinot ar gadsimteņa sākumu uz bērnu procenta rēķina pieaudzis kā darba spējīgo, tā veco iedzīvotāju procents. 1897. gadā no visiem iedzīvotājiem 31,2% bija vecumā līdz 14 gadiem, 62,6% no 15—64 gadiem un 6,2% — 65 un vairāk gadus veci, turpretim 1935. gadā līdz 14 g. vecie sastādīja tikai 24,8%, bet no 15—64 g. vecie 66,0% un 65 un vairāk gadus vecie 9,2%.

Iedzīvotāju skaits un procents pēc vecuma
apgabalos 1935. g.

	Līdz 14 g.		15—64 g.		65 un vair. g.		Nez. vec.	Kopā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%		Skaits	Skaits
Rīga	66 216	13,7	287 650	22,4	30 787	17,2	410	385 063	19,7
Vidzeme	89 959	18,6	267 462	20,8	48 343	27,0	483	406 247	20,8
Kurzeme	68 843	14,3	193 213	15,0	30 349	17,0	254	292 659	15,0
Zemgale	71 019	14,7	196 680	15,3	31 364	17,5	306	299 369	15,4
Latgale	186 514	38,7	341 635	26,5	38 212	21,3	803	567 164	29,1
Latvija	482 551	100,0	1 286 640	100,0	179 055	100,0	2 256	1 950 502	100,0
t. sk. pilsētās	137 634	28,5	510 098	39,6	62 010	34,6	821	710 563	36,4
„ laukos	344 917	71,5	776 542	60,4	117 045	65,4	1 435	1 239 939	63,6

Ļoti raksturīgi ir skaitļi par dažāda vecuma iedzīvotāju sadalījumu atsevišķos apgabalos. Kā iepriekšējā tabulā redzams, šai ziņā starp 3 vecuma grupām ir ļoti lielas un raksturīgas atšķirības. Vislielākais bērnu skaits, tāpat kā iedzīvotāju skaits, ir Latgalē, bet Latgales bērni no visu bērnu skaita sastāda daudz lielāku daļu kā Latgales iedzīvotāji no iedzīvotāju kopskaita. No visiem bērniem (līdz 14 g.) 38,65% dzīvo Latgalē, bet caurmērā no visiem iedzīvotājiem tur dzīvo tikai 29,1%, pie kam no 15—64 gadus veciem tikai 26,5% un no 65 un vairāk gadus veciem 21,9%. Tā tad no bērniem Latgalē dzīvo nesalīdzināmi vairāk kā no pieaugušiem. Tas izskaidrojams ar lielāku dzimstību Latgalē un ar pieaugušo izceļošanu uz citiem apgabaliem. Visos pārējos apgabalos bērnu procents ir mazāks par iedzīvotāju procentu. Šai ziņā vislielāko atšķirību uzrāda Rīga, kur no iedzīvotājiem dzīvo 19,7%, bet no bērniem tikai 13,7%. No apgabaliem bērnu skaita ziņā Rīga ierindojas pašā beidzamā vietā, lai gan iedzīvotāju kopskaits ir lielāks kā Kurzemē un Zemgalē.

Arī darba spējīga vecuma (15—64 g.) iedzīvotāju skaits vislielākais ir Latgalē, bet šai ziņā Latgales nozīme ir ievērojami mazāka, jo no darba spējīga vecuma iedzīvotāju kopskaita Latgale dod tikai 26,5%, bet no bērnu kopskaita 38,7%. Ar darba spējīga vecuma iedzīvotāju skaitu otrā vietā ierindojas Rīga, kuŗa bērnu skaita ziņā paliek pašā beidzamā vietā. No 15—64 gadus veciem iedzīvotājiem Rīgā dzīvo 22,4%, bet no bērniem līdz 14 gadiem tikai 13,7%.

Vecu iedzīvotāju visvairāk ir Vidzemē. No iedzīvotājiem, kuŗi ir 65 un vairāk gadus veci, Vidzemē dzīvo 27,0%, bet no bērniem (līdz 14 g.) Vidzemē dzīvo tikai 18,6%. Vecu

iedzīvotāju skaits Vidzemē ir pusotras reizes lielāks kā Latgalē, kurpretī bērnu skaits Vidzemē ir uz pusi mazāks kā Latgalē.

Tāpat nesamērīgs ir arī minēto 3 vecuma grupu piedrīgo sadalījums starp laukiem (pagastiem) un pilsētām. Kamēr no bērniem (līdz 14 g.) pilsētās dzīvo tikai 28,5%, tikmēr no 15—64 gadus veciem 39,6%.

Nākošā tabulā redzams atsevišķu apgabalu iedzīvotāju procentuālais sadalījums 3 vecuma grupās.

Iedzīvotāji procentos pēc vecuma 1935. g.

	Līdz 14 g.	15—64 g.	65 un vair. g.	Kopā
Rīga	17,2	74,8	8,0	100,0
Vidzeme	22,2	65,9	11,9	100,0
Kurzeme	23,5	66,1	10,4	100,0
Zemgale	23,7	65,8	10,5	100,0
Latgale	32,9	60,3	6,8	100,0
Latvija	24,8	66,0	9,2	100,0
t. sk. pilsētās	19,4	71,9	8,7	100,0
laukos	27,8	62,7	9,5	100,0

1935. gadā no visiem iedzīvotājiem 24,8% ir vecumā līdz 14 gadiem, 66,0% no 15—64 gadiem un 9,2% ir 65 un vairāk gadus veci. No šī procentuālā sadalījuma atsevišķi apgabali uzrāda ļoti lielas atšķirības. Tā no visiem Latgales iedzīvotājiem bērni (līdz 14 g.) sastāda 32,9%, bet no Rīgas iedzīvotājiem tikai 17,2%. Tā tad starp Latgales iedzīvotājiem bērnu procentuāli ir gandrīz divas reizes vairāk kā starp Rīgas iedzīvotājiem. Turpretim starp Rīgas iedzīvotājiem 74,8% ir no 15—64 gadus veci, bet no Latgales iedzīvotājiem šajā vecumā ir tikai 60,3%. Šo lielo atšķirību radījusi kā iedzīvotāju dabiskā, tā mācīniskā kustība. Vecu iedzīvotāju procentuāli visvairāk ir starp vidzemniekiem, bet vismazāk starp latgaliešiem. No iepriekšējās tabulas redzam, ka Latgale iezīmējas ar augstāku bērnu procentu, Rīga ar augstāku darba spējīga vecuma iedzīvotāju procentu un Vidzeme ar augstāku vecu iedzīvotāju procentu.

Tiesiskā dzīvē ļoti svarīgs moments ir pilngadības saņemšana. Ar pēdējo iegūst zināmas tiesības, un jāuzņemas arī zināmi pienākumi. Aplūkojot pilngadīgo iedzīvotāju skaitu, jāņem vērā arī pavalstniecība.

Pilngadīgo (21 g. un vecāki) iedzīvotāju skaits 1935. gadā.

Apgabali	Pavisam	Latvijas pavalstnieki Skaits	%
Rīga	292 975	279 931	21,68
Vidzeme	288 953	284 851	22,06
Kurzeme	203 995	199 386	15,44
Zemgale	206 922	198 889	15,41
Latgale	330 504	328 088	25,41
Latvija	1 323 349	1 291 145	100,00

1935. gadā no visiem iedzīvotājiem pilngadīgi bijuši 1 323 349 jeb 67,85%. No pēdējiem 1 291 145 bijuši Latvijas pilsoņi. Tā kā atsevišķu apvidu iedzīvotāju vecuma uzbūves nav vienādas, tad arī pilngadīgo iedzīvotāju procentuālais sadalījums pēc apgabaliem neatbilst visu iedzīvotāju sadalījumam. Tā no pilngadīgiem Latvijas pilsoņiem Latgalē dzīvo 25,41% (bet no visiem iedzīvotājiem 29,08%), Vidzemē — 22,06% (20,83%), Rīgā — 21,68% (19,74%), Kurzemē — 15,44% (15,00%) un Zemgalē — 15,41% (15,35%). Latgalē pilngadīgo procentuāli mazāk kā visu iedzīvotāju, bet visos pārējos apgabalos tas ir otrādi.

6. Ģimenes stāvoklis. Iedzīvotāju sadalīšanās pēc ģimenes stāvokļa zināmā mērā ir funkcija no iedzīvotāju vecuma uzbūves. Protams, iedzīvotāju sadalīšanos pēc ģimenes stāvokļa ievērojami ietekmē arī citi apstākļi — tā saimnieciskais uzplaukums pavairo precējušos skaitu, kaŗš pavairo atraitņu skaitu u. t. t.

Iedzīvotāju ģimenes stāvoklis 1935. g.

	Neprecējušies	Precējušies	Atrairņi	Šķirti	Nezin.	Kopā
Vīrieši	492 064	386 737	26 514	5 830	906	912 051
Sievietes	496 176	391 248	139 319	10 761	947	1 038 451
Kopā	988 240	777 985	165 833	16 591	1 853	1 950 502
1925. g.	974 693	695 895	154 177	6 514	13 526	1 844 805
1897. g.	1 114 524	687 735	123 798	2 334	996	1 929 387

Salīdzinot ar gadsimtena sākumu, ļoti manāmi pārveidojies iedzīvotāju sadalījums pēc ģimenes stāvokļa. Tā 1897.

gadā no visiem iedzīvotājiem 57,8% bija neprecējušies, 35,7% precējušies, 6,4% atraitņi un 0,1% šķirti, bet 1935. g. — 50,7% neprecējušies, 39,9% precējušies, 8,5% atraitņi un 0,9% šķirti. Šis pārmaiņas galvenā kārtā radušās no iedzīvotāju sastāva vecuma uzbūves pārveidošanās.

1935. gadā visos ģimenes stāvokļos ir sieviešu skaita pārsvars. Absolūti un arī relatīvi vislielākais tas ir starp atraitņiem. Starp pēdējiem sieviešu skaits ir vairāk kā piecas reizes lielāks par vīriešu skaitu. Lielā starpība izskaidrojama pa lielākai daļai ar to, ka sievietēm ilgāks mūžs, un ka tās parasti ir jaunākas par vīriem, kādēļ arī pēdējos pārdzīvo. Bez tam atraitņi-vīrieši samērā vairāk iestājas no jauna laulībā. Arī starp šķirtiem ir relatīvi liels sieviešu pārsvars. Starp precētiem ir neliels sieviešu pārsvars, bet starp neprecētiem — vīriešu un sieviešu skaits ir samērā gandrīz vienāds, jo uz 100 vīriešiem iznāk tikai 101 sieviete.

Vīriešu un sieviešu procentuālie sadalījumi pēc ģimenes stāvokļa uzrāda ievērojamas atšķirības. Tāpat atšķirības uzrāda arī pilsētu un lauku iedzīvotāju sadalījumi pēc ģimenes stāvokļa.

Iedzīvotāji procentos pēc ģimenes stāvokļa
1935. g.

	Pilsētās		Laukos		Kopā	
	Vīrieši	Sievietes	Vīr.	Siev.	Vīr.	Siev.
Neprecējušies	51,77	45,15	55,22	49,42	54,00	47,82
Precējušies	44,41	38,08	41,37	37,49	42,45	37,71
Atraitņi	2,60	14,74	3,08	12,64	2,91	13,43
Šķirti	1,22	2,03	0,33	0,45	0,64	1,04
Kopā	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Nedaudz vairāk kā puse no visiem iedzīvotājiem ir neprecējušies, pie kam no vīriešiem neprecējušos ir 54,00%, bet no sievietēm 47,82%. Lai gan absolūtos skaitļos neprecējušos vīriešu un sieviešu skaits ir gandrīz vienāds, tad tomēr starp vīriešiem procentuāli iznāk vairāk neprecējušos, kas izskaidrojams ar to, ka vīriešu kopskaits ir mazāks. Tā kā starp pilsētu iedzīvotājiem procentuāli ir mazāk bērnu, tad arī saprotams, ka pilsētās ir mazāks neprecējušos procents. Precējušos procents pilsētās turpretim ir augstāks, jo augstāks arī vidēja vecuma iedzīvotāju procents. Atraitņu procents

vīriešiem ir augstāks laukos, bet sievietēm pilsētās. Škirto procents, kā vīriešiem, tā sievietēm pilsētās ir, apmēram, četras reizes lielāks kā laukos.

Ļoti svarīgi ir zināt iedzīvotāju sadalīšanos pēc ģimenes stāvokļa dažādos vecumos.

Neprecējušos skaits un procents 1935. g.

Vecums	Vīrieši		Sievietes		Sieviešu vairāk (+) vai maz. (-)	Sieviešu skaits uz 100 vīriešiem
	Skaits	%	Skaits	%		
20—24 gadi	74 399	89,69	61 905	72,52	—12 494	83
25—29 "	51 134	58,55	40 194	45,39	—10 940	79
30—34 "	24 983	32,77	26 040	30,26	+ 1 057	104
35—39 "	10 653	19,89	19 224	24,29	+ 8 571	180
40—44 "	7 216	13,92	13 443	19,72	+ 6 227	186
45—49 "	5 613	11,34	10 680	16,63	+ 5 067	190

Starp 20—24 gadus veciem neprecētiem iedzīvotājiem vīriešu ir par 12 494 vairāk nekā sieviešu. Arī nākošā piecgažu vecuma grupā ir gandrīz tikpat liels vīriešu skaita pārsvars. Šis liels neprecējušos vīriešu skaita pārsvars minētos vecumos izskaidrojams ar to, ka vīrieši precas vēlāk kā sievietes. Tā vecumā no 20—24 gadiem no vīriešiem vēl neprecējušos ir 89,69%, bet no sievietēm tikai 72,52%. Visos gada gājumos līdz 31 gada vecumam starp neprecētiem ir vīriešu pārsvars, bet visos tālākos sieviešu pārsvars. Starp neprecētiem uz 100 vīriešiem 20 gadus vecumā ir 92, 25 g. — 76, 30 g. — 88, 35 g. — 158 un 39 g. vecumā — 203 sievietes.

Nemot kopsummā 20—39 gadus vecos iedzīvotājus dabūjam 161 169 neprecējušos vīriešus un 147 363 neprecētas sievietes. Tā tad šajos 20 gada gājumos, kas atrodas parastā laulību noslēgšanas vecumā, starp neprecētiem vīriešu ir par 13 806 vairāk nekā sieviešu, — t. i. uz 100 vīriešiem iznāk tikai 91 sieviete.

1935. gadā starp neprecētiem uz 100 vīriešiem vecumā no 20—24 gadiem pilsētās ir 69, bet laukos 95 sievietes, vecumā no 25—29 gadiem pilsētās 87, bet laukos 73 sievietes, vecumā no 30—34 gadiem pilsētās 127, bet laukos 91 sieviete un vecumā no 35—39 gadiem pilsētās 243 un laukos 146 sievietes. Tā tad neprecējušos sieviešu skaits uz 100 neprecētiem vīriešiem pilsētās ir mazāks kā laukos vienīgi vecumā no 20—24 gadiem. Tālākās piecgažu vecuma grupās pilsētās tas ir ievērojami lielāks. Tā vecumā no 30—34 gadiem starp ne-

precētiem pilsētās vairākumā ir sievietes, bet laukos vīrieši. Nākošā vecuma grupā šī starpība starp laukiem un pilsētām ir vēl lielāka. Tas norāda, ka sievietēm laukos ir daudz lielāka izdevība nodibināt ģimenes dzīvi kā pilsētās.

Precējušos skaits un procents 1935. g.

Vecums	Skaits		Procents	
	Vīr.	Siev.	Vīr.	Siev.
15—19 gadi	220	1 815	0,4	3,3
20—24 "	8 453	23 050	10,2	27,0
25—29 "	35 533	46 776	40,7	52,8
30—34 "	49 896	56 583	65,5	65,8
35—39 "	41 497	54 404	77,5	68,8
40—44 "	43 028	46 785	83,0	68,6
45—49 "	42 152	41 946	85,2	65,3
50—54 "	42 204	36 623	85,3	61,4
55—59 "	38 431	30 925	85,0	55,1

No 20—24 gadus veciem vīriešiem precējušies ir tikai 8 453 jeb 10,2%, bet no tā paša vecuma sievietēm precējušās ir jau 23 050 jeb 27,0%. Arī nākošā piecgadu vecuma grupā (25—29 g.) ir samērā vēl zems precējušos procents, jo no minētā vecuma vīriešiem precējušos ir tikai $\frac{2}{5}$ un no sievietēm tikai nedaudz vairāk kā puse. No 30—34 gadus veciem iedzīvotājiem precējušos ir $\frac{2}{3}$, un pie tam precējušos procenta vīriešiem un sievietēm ir gandrīz vienāds. Tālākās vecuma grupās starp vīriešiem procentuāli ir ievērojami vairāk precējušos kā starp sievietēm.

7. Pavalstniecība. Latvijā, pateicoties ģeografiskam stāvoklim, ir samērā dzīva ceļotāju kustība. Ārvalstnieku skaita pieaugumu rada arī laukstrādnieku trūkums. Bez šiem laudīm, kuŗi tikai īsu laiku uzturas pie mums, ir arī ārvalstnieki un bezpavalstnieki, kas šeit dzīvo jau ilgāku laiku. Daļa no pēdējiem arvien pārnākuši Latvijas pavalstniecībā. Sakarā ar to pieaudzis ne tikai Latvijas pilsoņu skaits, bet arī procents. Kamēr 1920. gadā tikai 94,24% no visiem valsts iedzīvotājiem bija Latvijas pilsoņi, tikmēr 1925. gadā pēdējo bija jau 96,46%, 1930. gadā 97,04% un 1935. gadā 97,68%. Tai pašā laikā, protams, samazinājies ārzemnieku procents no 5,76 uz 3,54, tad uz 2,96 un 2,32. Pēdējie sadalāmi divās grupās: 1) ārvalstnieki — citu valstu pilsoņi un 2) bezpavalstnieki (nansenisti), kuŗi nav kādas noteiktas valsts pilsoņi.

Pie pēdējās grupas pieder galvenā kārtā bijušie Krievijas pavalstnieki, kuŗi, sakarā ar politiskām pārgrozībām Krievijā, uz turieni nav atgriezušies un nav ieguvuši savas dzimtenes, tagadējās P.S.R.S. pavalstniecību un nav arī uzņēmti Latvijas pavalstniecībā.

Iedzīvotāju pavalstniecība 1935. g.

Latvijas pilsoņi	1 905 330
Lietuvas	14 369
Polijas	7 534
Vācijas	3 518
Igaunijas	2 753
P. S. R. S.	1 156
Pārējo valstu pils.	2 392
Nansenisti	12 444
Nezināmas pavalstn.	1 006
Kopā	1 950 502

Vairāk kā 1 000 piederīgo ir tikai 5 ārvalstīm, kas iepriekšējā tabulā atsevišķi minētas. Pārējām valstīm kopsummā ir 2 392 piederīgie. No pēdējām visvairāk piederīgo ir Čehoslovākijai — 337, pēc tam Anglijai — 333, šveicei — 230, Dānijai — 209, Zviedrijai — 166, Z. A. S. V. — 147, Austrijai — 134, Francijai — 114 un Itālijai — 103. Pie mums sastopami gandrīz visu Eiropas valstu pilsoņi un arī vairāku Amerikas un Āzijas valstu piederīgie. 1935. gadā tautas skaitīšanā saskaitīti pavisam 37 valstu pilsoņi.

1935. gadā no iedzīvotāju kopskaita Latvijas pilsoņi sastādīja 97,68%, citu valstu piederīgie — 1,63%, nansenisti — 0,64% un nezināmas pavalstniecības iedzīvotāji — 0,05%. Starp citu valstu pilsoņiem visvairāk ir Lietuvas pavalstnieku, kas sastāda 45,00%. Skaitliski visai redzamu vietu ieņem arī nansenisti.

Ārvalstnieki un nansenisti nav novietojušies vienmērīgi pa visu valsti. To visvairāk ir lielajās pilsētās un robežu tuvumā; tā Rīgā tie sastāda 4,5%, Daugavpili — 3,6%, Liepājā — 3,5%, Bauskā — 3,2% un Aucē — 3,1% no iedzīvotāju skaita. Uz laukiem vislielākais ārzemnieku procents ir Lietuvas robežas tuvumā, kur parasti nodarbina lielāku skaitu Lietuvas strādnieku. Ārvalstnieku un nansenistu starp lauku iedzīvo-

tājiem procentuāli visvairāk ir Bauskas apriņķī — 6,42⁰/₀, pēc tam Jelgavas apr. — 5,62⁰/₀, Jēkabpils apr. — 5,00⁰/₀, Liepājas apr. — 3,14⁰/₀, bet vismazāk Rēzeknes apr. — 0,18⁰/₀.

Visu valstu pilsoņu novietojums nav vienāds. No Lietuvas pilsoņiem pilsētās dzīvo 32,7⁰/₀, no Polijas pilsoņiem — 33,8⁰/₀, no Igaunijas pilsoņiem — 54,8⁰/₀, no P. S. R. Š. pilsoņiem — 75,8⁰/₀, no Vācijas pilsoņiem — 91,1⁰/₀, no pārējo ārvalstu pilsoņiem — 93,3⁰/₀ un no nansenistiem — 75,6⁰/₀. Kā redzams, vienīgi Lietuvas un Polijas pilsoņu procentuālais novietojums pilsētās un laukos atbilst Latvijas pilsoņu novietojumam.

8. Tautība. Cik tālu atpakaļ sniedzas rakstītās vēstures ziņas, Latvijas valsts tagadējo teritoriju apdzīvojušas latviešu ciltis un libieši. Vairāku gadsimteņu laikā atsevišķās ciltis sakusušas par vienu latviešu tautu un asimilējušas libiešus. Tomēr tagad uz tās pašas zemes sastopami arī citu tautu piederīgie. Šie citu tautu piederīgie ir agrāk vai vēlāk ieceļojuši svešnieki vai viņu pēcnācēji. Tie pa lielākai daļai pieder pie tām tautām, kas kādreiz valdījušas par mūsu zemi. Šeit mināmi vācieši, krievi un poļi. Reizē ar poļiem ieceļojuši arī žīdi.

Iedzīvotāju tautība 1935. gadā.

Tautība	Latvijas pilsoņi		Ārvalstnieki		Nansenisti	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
Latvieši	1 467 198	77,00	3 333	10,51	1 743	14,01
Vācieši	56 441	2,96	4 315	13,60	1 336	10,74
Lielkrievi	201 492	10,33	1 722	5,43	3 178	25,54
Baltkrievi	25 266	1,33	810	2,55	775	6,23
Žīdi	86 427	4,54	3 625	11,43	3 313	26,82
Poļi	42 390	2,22	5 239	16,51	1 271	10,21
Igaņņi	5 721	0,30	1 233	3,89	53	0,43
Leiši	12 426	0,65	9 979	31,46	497	3,99
Pārējie	7 969	0,42	1 466	4,62	278	2,23
Kopā	1 950 330	100,00	31 722	100,00	12 444	100,00

1935. gadā no visiem 1 950 502 iedzīvotājiem 1 905 330 ir Latvijas pilsoņi, no kuriem 1 467 198 jeb 77,00⁰/₀ ir latvieši. Starp ārvalstniekiem visvairāk ir leišu (31,46⁰/₀) un poļu (16,51⁰/₀), bet starp nansenistiem žīdu (26,62⁰/₀) un baltkrievu (25,54⁰/₀).

Latvijas pilsoņu tautība 1935. g.

Iedzīvotāju tautība.

Tautība	1920. gadā		1925. g.		1930. g.		1935. g.	
	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
Latvieši	1 161 404	72,76	1 354 126	73,40	1 394 957	73,42	1 472 612	75,50
Vācieši	58 113	3,64	70 964	3,85	69 855	3,68	62 144	3,19
Lielkrievi	124 746	7,82	193 648	10,50	201 778	10,62	206 499	10,59
Baltkrievi	75 630	4,74	38 010	2,06	36 029	1,90	26 867	1,38
Žīdi	79 644	4,99	95 675	5,19	94 388	4,97	93 479	4,79
Poļi	54 567	3,42	51 143	2,77	59 374	3,12	48 949	2,51
Leiši	25 588	1,60	23 192	1,26	25 885	1,36	22 913	1,17
Igaunī	8 769	0,55	7 893	0,43	7 708	0,40	7 014	0,36
Pārējie	3 841	0,24	7 612	0,41	8 566	0,45	8 946	0,46
Nezin. taut.	3 829	0,24	2 542	0,13	1 505	0,08	1 079	0,05
Kopā	1 596 131	100,00	1 844 805	100,00	1 900 045	100,00	1 950 502	100,00

Latviešu skaits 1935. gadā sasniedz gandrīz 1,5 milj. No cittautiešiem kautcik vērā ņemama skaitliska nozīme ir 7 tautībām, kas iepriekšējā tabulā atsevišķi minētas. Šīm septiņām tautībām kopsummā ir 467 865 piederīgie, kas sastāda 23,99% no iedzīvotāju kopskaita. Starp atsevišķi neminēto pārējo tautību piederīgiem ir 3 839 čigāni, 1 844 ukraiņi, 944 libieši, 319 angļi, 292 zviedri, 236 dāņi, 200 čehu un slovaku,

118 somu un 118 grieķu, bet citām tautībām ir mazāk par 100 piederīgo.

Laikā no 1920.—1935. gadam iedzīvotāju kopskaits palielinājies par 354 371, no tā latviešu skaits par 311 208. Latviešu skaits palielinājies visos skaitīšanas starplaikos. Arī lielkrievu skaits palielinājies visos skaitīšanas starplaikos. Vāciešu un žīdu skaits pieaudzis tikai no 1920.—1925. gadam, poļu un leišu skaits tikai no 1925.—1930. gadam. Pēdējā tautas skaitīšanas starplaikā no 1930.—1935. gadam latviešu skaits pieaudzis par 77 655 jeb 5,57% un lielkrievu skaits par — 4721 jeb 2,34%, bet visu pārējo lielāko tautību piederīgo skaits samazinājies.

1935. gadā vairāk kā $\frac{3}{4}$ (75,50%) no iedzīvotājiem ir latvieši. No cittautiešiem visvairāk ir lielkrievu, kas sastāda 10,59%, pēc tam nāk žīdi ar 4,79%, vācieši ar 3,19%, poļi ar 2,51%, baltkrievi ar 1,38%, leiši ar 1,17% un igauņi ar 0,36%. Pēdējo četru tautas skaitīšanu starplaikos latviešu procents nepārtraukti palielinājies. No 1920.—1935. gadam latviešu procents no 72,76 pieaudzis uz 75,50, t. i. palielinājies par 2,74.

Cittautiešu novietojums pa visām valsts daļām nav vienāds. Par to pārskatu dod nākošā tabula.

Iedzīvotāju tautība apgabalos 1935. g.

Tautība	Skaits						Tai skaitā	
	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija	pilsētās	laukos
Latvieši	242 731	381 190	253 096	247 844	347 751	1 472 612	462 765	1 009 847
Vācieši	38 523	4 624	12 789	5 316	892	62 144	51 106	11 038
Lielkrievi	28 346	6 694	3 306	14 177	153 976	206 499	51 251	155 248
Baltkrievi	4 676	2 318	1 318	4 636	13 919	26 867	8 729	18 138
Žīdi	43 672	2 458	12 012	7 363	27 974	93 479	86 555	6 924
Poļi	15 774	2 951	3 705	6 985	19 534	48 949	31 542	17 407
Leiši	5 788	966	3 702	11 532	925	22 913	9 212	13 701
Igauņi	2 211	3 823	359	164	457	7 014	3 295	3 719
Pārējie	2 834	1 135	2 333	1 266	1 378	8 946	5 167	3 779
Nez. taut.	508	88	39	86	358	1 079	941	138
K o p ā	385 063	406 247	292 659	299 369	567 164	1 950 502	710 563	1 239 939

Tautība	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Lātgale	Latvija	Tai skaitā	
							pilsētās laukos	
% %								
Latvieši	63,04	93,83	86,48	82,79	61,82	75,50	65,13	81,45
Vācieši	10,00	1,14	4,37	1,78	0,16	3,19	7,19	0,89
Lielkrievi	7,86	1,65	1,13	4,74	27,13	10,59	7,21	12,52
Baltkrievi	1,22	0,57	0,45	1,55	2,45	1,38	1,23	1,46
Žīdi	11,84	0,60	4,11	2,46	4,93	4,79	12,18	0,56
Poļi	4,10	0,73	1,27	2,33	3,45	2,51	4,44	1,40
Leiši	1,50	0,24	1,26	3,85	0,16	1,17	1,30	1,11
Igauņi	0,57	0,94	0,12	0,05	0,08	0,36	0,46	0,30
Pārējie	0,74	0,28	0,50	0,42	0,24	0,46	0,73	0,30
Nezin. taut.	0,13	0,02	0,01	0,03	0,06	0,05	0,13	0,01
Kopā	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Rīgā, kā galvenā satiksmes un tirdzniecības centrā, blakus latviešiem dzīvo arī diezgan liels skaits cittautiešu. No Rīgas iedzīvotāju kopskaita latvieši 1935. gadā sastādīja nepilnas $\frac{2}{3}$ (63,04%). Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, redzam, ka Rīga arvien kļuvusi latviskāka. No cittautiešiem Rīgā visvairāk ir žīdu, kuri sastāda vairāk kā $\frac{1}{10}$ no iedzīvotāju kopskaita. Vāciešu ir nedaudz mazāk kā žīdu. Starp cittautiešiem trešā vietā ierindojas lielkrievi un ceturrtā vietā poļi.

Vidzeme ir vislatviskākais apgabals. Šajā apgabalā latvieši sastāda 93,83% no iedzīvotāju skaita. No Vidzemes apriņķiem vislatviskāki ir Valmieras (96,42%) un Cēsu (96,22%) apriņķi. No cittautiešiem Vidzemē visvairāk ir lielkrievu (1,65%), vāciešu (1,14%) un igauņu (0,94%).

Kurzeme ir otrs latviskākais apgabals, jo latviešu starp kurzemniekiem ir 86,48%. No Kurzemes apriņķiem vislatviskākais ir Talsu apriņķis, kurpretī cittautiešu procentuāli visvairāk ir Liepājas apriņķi, kas izskaidrojams ar to, ka pēdējā ietilpst mūsu otrā lielākā pilsēta Liepāja, kurā prāvs skaits sveštautiešu. No cittautiešiem Kurzēmē visvairāk ir vāciešu (4,37%) un žīdu (4,11%).

Zemgale, izņemot Ilūkstes apriņķi, arī pieder pie apvidiem, kuŗos maz cittautiešu. Ilūkstes apriņķis pēc iedzīvotāju nacionālā sastāva ir līdzīgs Lātgalei un manāmi atšķiras no pārējiem Zemgales apriņķiem. Šī Ilūkstes apriņķa atšķirība pēdējos gados tomēr ievērojami samazinājusies. Tā laikā no 1930.—1935. gadam latviešu procents Ilūkstes apriņķī no 52,34

palielinājies uz 62,78, bet pārējos apriņķos, sakarā ar sveša darba spēka ieviešanu, palicis tāds pat, vai arī nedaudz samazinājies. Caurmērā no visiem Zemgales iedzīvotājiem 82,79% ir latviešu. No cittautiešiem visvairāk ir lielkrievu (4,74%), leišu (3,85%), žīdu (2,46%) un poļu (2,33%).

Latgalē blakus latviešiem ir absolūti un arī relatīvi vislielākais cittautiešu skaits, kas izskaidrojams ar to, ka tajā ietilpst ievērojams skaits agrākos gados pārtautoto latviešu. Ar valsts nodibināšanos izbeidzās latviešu sistēmiskā pārtautošana, un beidzamos gados ir sākusies agrāk pārtautoto latviešu atgriešanās pie savas tautības, kādēļ arī Latgale uzrāda visstraujāko latviešu procenta pieaugumu. Kamēr 1930. gadā Latgalē latvieši sastādīja tikai 56,89%, tikmēr 1935. gadā jau 61,32% no Latgales iedzīvotāju skaita. No cittautiešiem Latgalē visvairāk ir lielkrievu (27,15%), žīdu (4,93%), poļu (3,45%) un baltkrievu (2,45%).

Lai gan caurmērā no visiem iedzīvotājiem pilsētās dzīvo tikai nedaudz vairāk kā trešā daļa (36,43%), tad tomēr no šeit atsevišķi aplūkotām tautībām 3 tautību piederīgo vairākums dzīvo pilsētās. Vispilsētnieciskākie ir žīdi, no kuriem 92,59% dzīvo pilsētās un tikai 7,41% laukos (pagastos), pie kam arī šie laukos dzīvojošie žīdi galvenā kārtā dzīvo ciemos, kuriem zināmā mērā pilsētas raksturs. Otro vietu pilsētnieku procenta augstuma ziņā ieņem vācieši, no kuriem pilsētās dzīvo 82,24% un laukos tikai 17,76%. Arī poļu lielākais vairums dzīvo pilsētās. No poļiem pilsētās dzīvo 64,44% un laukos 35,56%. Lauku iedzīvotāju procentuāli visvairāk ir starp lielkrieviem — 75,18%, pēc tam starp latviešiem — 68,58%, starp baltkrieviem — 67,51%, starp leišiem — 59,80% un starp igauņiem — 53,02%. Leišu un igauņu vairākums gan dzīvo laukos, bet tomēr starp viņiem procentuāli ir ievērojami vairāk pilsētnieku kā caurmērā starp visiem iedzīvotājiem. Kamēr caurmērā no visiem iedzīvotājiem pilsētās dzīvo 36,43%, tikmēr no latviešiem pilsētās dzīvo tikai 31,42%.

Sakarā ar to, kā cittautieši, izņemot lielkrievus un baltkrievus, galvenā kārtā dzīvo pilsētās, ir arī atšķirība starp pilsētu un lauku (pagastu) iedzīvotāju nacionālo sastāvu. 1935. gadā no visiem 710 563 pilsētniekiem 65,13% ir latvieši. Salīdzinot ar 1930. gadu, latviešu procents starp pilsētniekiem palielinājies par 2,79. No cittautiešiem pilsētās visvairāk ir žīdu (12,18%), pēc tam lielkrievu (7,21%), vāciešu (7,19%) un poļu (4,44%).

No visiem 385 063 galvas pilsētas Rīgas iedzīvotājiem 242 731 (63,04%) ir latvieši, 43 672 (11,34%) žīdi, 38 523 (10,00%) vācieši, 28 346 (7,36%) lielkrievi, 15 774 (4,10%) poļi, 5 788 (1,50%) leiši un 2 211 (0,57%) igauņi. No visiem 57 098 Liepājas iedzīvotājiem 38 845 (68,03%) ir latvieši, 7 379 (12,92%) žīdi, 4 620 (8,09%) vācieši, 2 261 (3,96%) poļi, 1 587 (2,78%) leiši un 1 531 (2,68%) lielkrievi. No visiem 45 160 Daugavpils iedzīvotājiem 15 158 (33,57%) ir latvieši, 11 106 (24,59%) žīdi, 8 198 (18,15%) poļi, 8 058 (17,84%) lielkrievi un 1 156 (2,56%) baltkrievi. No visiem 34 099 Jelgavas iedzīvotājiem 26 917 (78,94%) ir latvieši, 2 319 (6,80%) vācieši, 2 039 (5,98%) žīdi un 1 030 (3,02%) lielkrievi.

Lauku iedzīvotāju nacionālais sastāvs ļoti stipri atšķiras no pilsētu iedzīvotāju nacionālā sastāva. Lauki ir daudz latviskāki kā pilsētas. No lauku iedzīvotājiem 81,45% ir latviešu, bet starp pilsētniekiem latviešu ir tikai 65,13%. Starp cittautiešiem uz laukiem pēc piederīgo skaita pirmā vietā ar 12,52% ir lielkrievi; pēc lielkrieviem laukos otrā vietā ar 1,46% ir baltkrievi, trešā vietā ar 1,40% ir poļi, ceturta ar 1,11% leiši, piektā ar 0,89% vācieši un sestā vietā ar 0,56% žīdi. Kā redzam, žīdi un vācieši, kas starp pilsētās dzīvojošiem cittautiešiem skaita ziņā ierindojas pirmās vietās, starp laukos dzīvojošiem cittautiešiem ir beidzamās vietas.

Lauku iedzīvotāju nacionālā sastāvā, salīdzinot ar 1930. gadu, notikušas manāmas pārmaiņas, bet pēdējās tomēr nav tik jūtamas kā pilsētās. No 1930.—1935. gadam latviešu procents laukos no 79,79 palielinājies uz 81,45, t. i. pieaudzis par 1,66, bet pilsētās no 62,34 uz 65,13 jeb par 2,79.

1935. gadā no visiem latviešiem visvairāk dzīvo Vidzemē — 25,89%, pēc tam Latgalē — 23,61%, Kurzemē — 17,19%, Zemgalē — 16,83% un Rīgā — 16,48%. No vāciešiem visvairāk dzīvo Rīgā — 61,99%, pēc tam Kurzemē — 20,58%, Zemgalē — 8,55%, Vidzemē — 7,44% un Latgalē — 1,44%. No lielkrieviem visvairāk dzīvo Latgalē — 74,56%, pēc tam Rīgā — 13,73%, Zemgalē — 6,87%, Vidzemē — 3,24% un Kurzemē — 1,60%. No baltkrieviem visvairāk dzīvo Latgalē — 51,81%, pēc tam Rīgā — 17,40%, Zemgalē — 17,25%, Vidzemē — 8,63% un Kurzemē — 4,91%. No žīdiem visvairāk dzīvo Rīgā — 46,72%, pēc tam Latgalē — 29,92%, Kurzemē — 12,85%, Zemgalē — 7,88% un Vidzemē — 2,63%. No poļiem visvairāk dzīvo Latgalē — 39,91%, pēc tam Rīgā — 32,22%, Zemgalē — 14,27%, Kurzemē — 7,57% un Vidzemē — 6,03%. No leišiem

puse dzīvo Zemgalē, bet no igauņiem lielākā daļa dzīvo Vidzemē, pēc tam lielāks leišu un igauņu skaits ir Rīgā.

9. Ticība. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc ticībām nav viengabalains. Bez ev.-luterāņiem, kas sastāda vairāk kā pusi no visiem iedzīvotājiem, ir arī ievērojams skaits Romas katoļu un pareizticīgo.

Iedzīvotāju piederība pie ticībām 1935. g.

	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
Protestanti	249 333	349 890	246 784	205 438	43 342	1 094 787
Romas-katoļi	44 717	16 467	24 913	64 704	326 162	476 963
Pareizticīgie	33 728	34 321	6 994	8 644	90 702	174 389
Vecticīgie	11 525	2 808	1 358	12 922	78 582	107 195
Mozus ticīgie	43 558	2 460	12 002	7 382	28 004	93 406
Pārējie	2 202	301	608	279	372	3 762

Kopā 385 063 406 247 292 659 299 369 567 164 1 950 502

1935. gadā saskaitīti pavisam 1 094 787 protestanti, starp kuriem 1 075 641 ev.-luterānis. No iedzīvotāju kopskaita protestanti sastāda 56,13%, Romas-katoļi — 24,45%, pareizticīgie — 8,94%, vecticīgie — 5,50%, Mozus ticīgie — 4,79% un pārējie — 0,19%. Iedzīvotāju konfesionālais sastāvs visās valsts daļās nav vienāds. Izņemot Latgali, visos apgabalos iedzīvotāju vairākums ir protestanti, bet no Latgales iedzīvotājiem vairāk kā puse ir Romas katoļu. Starp atsevišķu apgabalu iedzīvotājiem procentuāli visvairāk protestantu ir Vidzemē, pēc tam Kurzemē, Zemgalē, Rīgā un vismazāk Latgalē.

Iedzīvotāju ticība 1935. g.

4094787 - 56,13 %

PROTESTANTI

476963 - 24,45 %

ROMAS KATOĻI

174389 - 8,94 %

PAREIZTICĪGIE

107195 - 5,50 %

VECTICĪGIE

93406 - 4,79 %

MOZUS TICĪGIE

3762 - 0,19 %

PĀRĒJIE

No Rīgas iedzīvotājiem 64,76% ir protestanti, 11,61% Romas katoļi, 11,31% Mozus ticīgie, 8,76% pareizticīgie, 2,99% vecticīgie un 0,57% pārējie. No Vidzemes iedzīvotājiem 86,13% ir protestanti, 8,45% pareizticīgie, 4,05% Romas-katoļi, 0,69% vecticīgie, 0,61% Mozus ticīgie un 0,07% pārējie; no Kurzemes iedzīvotājiem 84,33% protestanti, 8,51% Romas-katoļi, 4,10% Mozus ticīgo, 2,39% pareizticīgie, 0,47% vecticīgie un 0,20% pārējo; no Zemgales iedzīvotājiem 68,62% ir protestanti, 21,61% Romas-katoļi, 4,32% vecticīgie, 2,89% pareizticīgie, 2,47% Mozus ticīgie un 0,09% pārējie; bet no Latgales iedzīvotājiem 57,51% ir Romas-katoļi, 15,99% pareizticīgie, 13,85% vecticīgie, 7,64% protestanti, 4,94% Mozus ticīgie un 0,07% pārējie.

No ev.-luterāņiem 93,45% ir latvieši, 5,48% vācieši, 0,53% igauņi un 0,54% pārējie; no Romas-katoļiem 81,37% ir latvieši, 9,96% poļi, 4,60% leišu, 2,97% baltkrievi, 0,42% lielkrievi un 0,68% pārējie; no pareizticīgiem 59,31% ir lielkrievi, 33,03% latvieši, 4,89% baltkrievi, 0,65% igauņi un 2,12% pārējie; no vecticīgiem — 93,11% lielkrievi, 3,77% baltkrievi, 2,60% latviešu un 0,52% pārējie. Mozus ticīgo skaits atbilst žīdu skaitam. Starp Mozus ticīgiem ir tikai 254 personas (0,27%), kuŗas nav uzdevušās par žīdiem.

No visiem 1 472 612 latviešiem 1 021 720 (69,38%) ir protestanti, 388 118 (26,36%) — Romas katoļi, 57 600 (3,91%) — pareizticīgu, 2 786 (0,19%) — vecticīgi un 2 388 (0,16%) — pārējie; no vāciešiem 96,86% ir protestanti un 2,01% Romas-katoļi; no lielkrieviem 50,09% ir pareizticīgi, 48,33% vecticīgi, 0,97% Romas-katoļi un 0,53% protestanti; no baltkrieviem 52,72% ir Romas-katoļi, 31,71% pareizticīgi, 15,03% vecticīgi un 0,45% protestanti; no poļiem 97,03% ir Romas-katoļi, 1,56% pareizticīgi un 0,98% protestanti; no leišiem 95,81% ir Romas-katoļi un 2,23% ev.-luterāņi. Igaunų vairākums — 81,25% ir ev.-luterāņi un 16,24% pareizticīgi.

10. Nodarbošanās.

Saimniecisko un sociālo jautājumu aplūkošanā sevišķi liela nozīme ir tam, kā iedzīvotāji sadalās pēc nodarbošanās. Sakopojot statistiskās ziņas, visi iedzīvotāji pēc līdzekļu iegūšanas sadalīti divās daļās: 1) strādājošie — visi tie, kas sev vajadzīgo iztiku sagādā pilnīgi vai pa daļai paši ar savu darba spēku vai kapitālu un 2) piederīgie — kurus apgādā citi. Strādājošie un piederīgie savukārt sadalīti pa saimniecībās nozarēm. Piederīgo sadalījums izdarīts pēc viņu ap-

gādātāju nodarbošanās. Katrs iedzīvotājs iedalīts tikai vienā nozarē, vadoties no tā, kura nozare devusi viņam, vai viņa apgādātājam lielāko ienākumu.

Strādājošo un piederīgo skaits 1930. g.

Saimn. nozares	Vir.	Siev.	Strādājošie		Kopā	
			Kopā	Piederīgie	(Partiekošie) Skaits	%
Lauksaimniecība	382 941	421 832	804 773	317 276	1 122 049	59,0
Rūpniecība	109 797	54 125	163 922	124 962	288 884	15,2
Tirdzniecība	37 578	26 057	63 635	58 130	121 765	6,4
Satiksmē	35 940	4 390	40 330	44 887	85 217	4,5
Publ. administrācija	30 579	4 074	34 653	25 913	60 566	3,2
Brīvās prof., izgl., māksla	12 595	12 354	24 949	18 111	43 060	2,3
Veselības kopš., higiēna	4 580	7 821	12 401	7 785	20 186	1,1
Mājkalpotāji	6 239	33 345	39 584	10 404	49 988	2,6
Pārējie	15 365	16 131	31 496	76 834	108 330	5,7
Kopā	635 614	580 129	1 215 743	684 302	1 900 045	100,0

Iepriekšējā tabulā visi iedzīvotāji sadalīti 9 saimn. nozarēs. Iedzīvotāju vairākums — 1 122 049 jeb 59,0% pārtiek no lauksaimniecības. Pēdējo skaitā ieskaitīti visi tie, kuriem lauksaimniecība ir galvenais ienākuma avots un visi piederīgie, kuru apgādātājiem lauksaimniecība dod galveno ienākumu. Pēc tam lielāks iedzīvotāju skaits pārtiek no rūpniecības (ieskaitot amatniecību) un tirdzniecības.

1930. gadā no visiem iedzīvotājiem 1 215 743 jeb 64,0% ir strādājošie. Pēdējo skaitā gan ieskaitīti arī no saviem kapitāliem dzīvojošie un pensionāri, bet nav ieskaitītas sievietes, kuras bez noteikta atalgojuma vada, vai strādā tikai savas ģimenes mājturībā. Ja pēdējās ņemušas arī dalību ražojošā darbā — piemēram, lauksaimnieka sieva gatavo uzturu sai-

Iedzīvotāju nodarbošanās 1930. g.

mei, kopj lopus, tirgotāja sieva palīdz veikalā, tad tās skaitītas pie strādājošiem. Strādājošo skaitā ieskaitīti arī tādi iedzīvotāji, kuŗi iztikai vajadzīgos līdzekļus paši sagādājuši tikai pa daļai, bet pārējo daļu saņēmuši no apgādātājiem. Strādājošo un piederīgo skaitliskās attiecības visās saimniecību nozarēs nav vienādas. Piederīgo procentuāli vismazāk ir mājkalpotājiem, kuŗiem uz 100 strādājošiem iznāk tikai caurmērā 26 piederīgie. Tas izskaidrojams ar to, ka starp mājkalpotājiem ir ievērojams skaits kalpoņu, kuŗām nav apgādājumu piederīgo. Nākošā nozare, kuŗā procentuāli maz piederīgo, ir lauksaimniecība. Pēdējā uz 100 strādājošiem iznāk 39 piederīgie. Tas, ka starp iedzīvotājiem, kuŗi pārtiek no lauksaimniecības ir procentuāli maz piederīgo, izskaidrojams ar to, ka lauksaimniecība samērā vairāk nodarbina nepieaugušus un vecus cilvēkus, kuŗi var būt piepalīdzīgi dažādos vieglākajos darbos. Pēdējais sevišķi attiecināms uz lauksaimnieku ģimenes locekļiem. Uz 100 strādājošiem veselības kopšanā — higiēnā ir 63, brīvās profesijās, izglītībā, mākslā — 72, publiskā administrācijā — 75, rūpniecībā — 76, tirdzniecībā 91 un satiksmē — 111 piederīgie.

No visiem strādājošiem 635 614 jeb 52,28% ir vīriešu. Starp strādājošiem vīriešu un sieviešu skaitliskās attiecības visās nozarēs nav vienādas. Vairākkārtīgs vīriešu pārsvars ir satiksmē un publiskā administrācijā, kuŗā ieskaitīta arī armija un flote. Starp rūpniecībā nodarbinātiem ir divi reizes vairāk vīriešu un arī starp tirdzniecībā strādājošiem ir ļoti liels vīriešu pārsvars. Turpretim starp mājkalpotājiem sieviešu skaits ir vairākkārt lielāks. Arī veselības kopšanā un lauksaimniecībā strādā vairāk sieviešu kā vīriešu.

Strādājošo skaits un procents pēc saimn. nozarēm.

Saimn. nozares	Skaits			Procents		
	1920. g.	1925. g.	1930. g.	1920. g.	1925. g.	1930. g.
Lauksaimniecība	730 477	767 268	804 773	79,5	68,3	66,2
Rūpniecība	61 054	124 920	163 922	6,6	11,1	13,5
Tirdzniecība	21 561	54 114	63 635	2,3	4,8	5,2
Satiksmē	15 053	27 853	40 330	1,6	2,5	3,3
Publiskā administr.	11 458 ¹⁾	33 594	34 653	1,3 ¹⁾	3,0	2,8
Brīvās prof., vesel. kopš. u. t. t.	7 997	26 890	37 350	0,9	2,4	3,1
Mājkalpotāji	12 912	28 910	39 584	1,4	2,6	3,3
Pārējie	58 832 ¹⁾	59 843	31 496	6,4 ¹⁾	5,3	2,6
Kopā	919 344	1 123 392	1 215 743	100,0	100,0	100,0

¹⁾ Armija un flote 1920. gadā ieskaitīta pārējos.

Strādājošo kopskaits no 1920.—1925. un 1925.—1930. gadam ievērojami pieaudzis. Tas pieaudzis visās iepriekšējā tabulā minētās saimniecības nozarēs, izņemot pārējās. 1930. gadā no visiem strādājošiem divas trešdaļas — 66,2% nodarbojas lauksaimniecībā. Pēc tam strādājošo skaita ziņā nāk rūpniecība (13,5%) un tirdzniecība (5,2%). Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, strādājošo skaits gan pieaudzis visās nozarēs, bet nevienādā ātrumā, kādēļ pārmainījies strādājošo procentuālais sadalījums pa nozarēm.

Strādājošo skaits apgabalos 1930. g.

	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
Lauksaimniecība	5 738	223 095	120 670	146 301	308 969	804 773
Rūpniecība	80 579	26 941	25 602	17 550	13 250	163 922
Tirdzniecība	33 097	6 868	8 567	6 022	9 081	63 635
Satiksmē	20 787	5 387	6 061	4 295	3 800	40 330
Publ. administr.	15 083	3 940	4 800	2 618	8 212	34 653
Brīvās prof., māksla, izgl. u. t. t.	14 042	2 782	2 636	2 189	3 300	24 949
Veselības kopš., higiēna u. t. t.	6 937	1 625	1 397	1 200	1 242	12 401
Mājkaltpotāji	21 167	4 069	6 035	3 847	4 466	39 584
Pārējie	11 793	4 928	5 531	4 389	4 855	31 496

Kopā 209 223 279 635 181 299 188 411 357 175 1 215 743

1930. gadā no visiem strādājošiem iedzīvotājiem visvairāk — 29,4% dzīvojuši Latgalē, 23,0% Vidzemē, 17,2% Rīgā 15,5% Zemgalē un 14,9% Kurzemē. Iedzīvotāju sadalījums pēc saimn. nozarēm visos apgabalos nav vienāds. No Rīgā strādājošiem — rūpniecībā strādā 38,5%, tirdzniecībā — 15,8%, mājkaltpotāji — 10,1%, satiksmē — 9,9%, publ. administrācijā — 7,2%, brīvās prof., izglītības un mākslas nodarbēs 6,7%, veselības kopšanā, higiēnā — 3,3%, lauksaimniecībā — 2,8% un pārējie — 5,7%; Vidzemē 79,8% strādā lauksaimniecībā, 9,6% rūpniecībā, 2,5% tirdzniecībā, 1,9% satiksmē, 1,4% publ.

administrācijā, 1,4% mājkalpotāji, 1,0% brīvās profesijās, izglītībā un mākslā, 0,6% veselības kopšanā, higiēnā un 1,8% ir pārējie strādājošie; Kurzemē 66,6% strādā lauksaimniecībā (zemais lauksaimniecībā strādājošo procents izskaidrojams ar Liepājas pilsētas iespaidu) 14,1% rūpniecībā, 4,7% tirdzniecībā, 3,3% satiksmē, 3,3% mājkalpotāji, 2,6% publiskā administrācijā, 1,5% brīvās prof., izglītībā un mākslā, 0,8% veselības kopšanā, higiēnā un 3,1% ir pārējie; Zemgalē 77,7% strādā lauksaimniecībā, 9,3% rūpniecībā, 3,2% tirdzniecībā, 2,3% satiksmē, 2,0% mājkalpotāji, 1,4% publ. administrācijā, 1,2% brīvās prof., izglītībā un mākslā, 0,6% veselības kopšanā, higiēnā un 2,3% ir pārējie; Latgalē 86,5% strādā lauksaimniecībā, 3,7% rūpniecībā, 2,5% tirdzniecībā, 2,3% publ. administrācijā, 1,3% mājkalpotāji, 1,1% satiksmē, 0,9% brīvās prof., izglītībā un mākslā, 0,3% veselības kopšanā, higiēnā un 1,4% ir pārējie strādājošie. Salīdzinot atsevišķus apgabalus, ar augstāko lauksaimniecībā strādājošo procentu iezīmējas Latgale, bet pārējās nozarēs strādājošo procenti augstāki ir Rīgā.

No visiem 804 773 lauksaimniecībā strādājošiem Latgalē ir 38,4%, Vidzemē — 27,7%, Zemgalē — 18,2%, Kurzemē — 15,0% un Rīgā — 0,7%; no rūpniecībā strādājošiem Rīgā ir 49,2%, Vidzemē — 16,4%, Kurzemē — 15,6%, Zemgalē — 10,7% un Latgalē — 8,1%; no tirdzniecībā strādājošiem Rīgā ir 52,0%, Latgalē — 14,3%, Kurzemē — 13,4%, Vidzemē — 10,8% un Zemgalē — 9,5%; no satiksmē strādājošiem Rīgā ir 51,5%, Kurzemē — 15,0%, Vidzemē — 13,4%, Zemgalē — 10,7% un Latgalē — 9,4%; no valsts un pašvaldību iestādēs nodarbinātiem un no kara dienestā sastāvošiem Rīgā ir 43,5%, Latgalē — 23,7%, Kurzemē — 13,8%, Vidzemē — 11,4% un Zemgalē — 7,6%; no brīvās profesijās, izglītības un mākslas iestādēs nodarbinātiem Rīgā ir 56,3%, Latgalē — 13,2%, Vidzemē — 11,1%, Kurzemē — 10,6% un Zemgalē — 8,8%; no veselības kopšanā un higiēnā nodarbinātiem Rīgā ir 55,9%, Vidzemē — 13,1%, Kurzemē — 11,3%, Latgalē — 10,0% un Zemgalē — 9,7%; no mājkalpotājiem Rīgā ir 53,5%, Kurzemē — 15,2%, Latgalē — 11,3%, Vidzemē — 10,3% un Zemgalē — 9,7%. Šie skaitļi rāda, ka ļoti svarīga nozīme ir Rīgai, jo kopsummā no visiem strādājošiem neieskaitot lauksaimniecībā nodarbinātos, Rīgas pilsētā ir vairāk kā puse.

Cittautiešu sadalījums pēc nodarbošanās ir pavisam citādāks kā latviešiem.

Strādājošie pēc saimn. nozarēm un tautībām
1930. g.

Saimn. nozares	Latvieši	Vācieši	Lielkrievi	Baltkrievi	Žīdi	Polji	Pārējie	Kopā
Lauksaimniec.	649 625	5 917	96 989	18 465	457	16 006	17 314	804 773
Rūpniecība	115 471	9 915	11 602	2 327	11 838	8 206	4 563	163 922
Tirdzniecība	30 136	7 310	2 881	271	20 021	1 394	1 622	63 635
Satiksmē	31 839	1 523	2 266	499	903	1 883	1 417	40 330
Publ. administrācija	29 326	1 165	1 757	507	610	877	411	34 653
Brīvās profesijas								
Izglītība, māksla								
u. t. t.	14 357	4 527	1 882	137	3 046	495	505	24 949
Vesel. kopš., higiēna u. t. t.	7 502	1 844	585	49	1 642	511	268	12 401
Mājkalpotāji	28 880	2 416	2 821	463	838	2 686	1 480	39 584
Pārējie	19 986	2 423	3 444	515	1 819	2 086	1 223	31 496
Kopā	927 122	37 040	124 227	23 233	41 174	34 144	28 803	1 215 743

1930. gadā no strādājošiem latviešiem 70,1% strādā lauksaimniecībā, 12,5% rūpniecībā, 3,4% satiksmē, 3,2% tirdzniecībā, 3,2% publ. administrācijā, 3,1% mājkalpotāji, 1,5% brīvās profesijās, izglītībā un mākslā, 0,8% veselības kopš., higiēnā un 2,2% ir pārējie. Turpretim no vāciešiem rūpniecībā strādā 26,8%, tirdzniecībā — 19,7%, lauksaimniecībā — 16,0%, brīvās profesijās, izglītībā un mākslā — 12,2%, mājkalpotāji — 6,5%, veselības kopšanā un higiēnā 5,0%, satiksmē — 4,1%, publiskā administrācijā — 3,2%; no lielkrieviem lauksaimniecībā strādā 78,1%, rūpniecībā — 9,3% un tirdzniecībā — 2,3%; no baltkrieviem lauksaimniecībā strādā 79,5%, rūpniecībā — 10,0% un tirdzniecībā — 1,2%; no žīdiem tirdzniecībā strādā 48,6%, rūpniecībā — 28,8%, brīvās profesijās, izglītībā un mākslā — 7,4%, veselības kopšanā un higiēnā — 4,0%, bet lauksaimniecībā tikai 1,1%; no poljiem lauksaimniecībā strādā 46,9% un rūpniecībā — 24,0%. Baltkrieviem, lielkrieviem un latviešiem vislielākā nozīme ir lauksaimniecībai, bet vāciešiem rūpniecībai un žīdiem tirdzniecībai.

Ja pēc atsevišķās saimniecības nozarēs strādājošo procentuālā sadalījuma pēc tautībām spriežam par tautību nozīmi šajās nozarēs, tad redzams, ka latviešiem vislielākā nozīme ir publiskā administrācijā. No pēdējā nodarbinātiem 84,6% ir latvieši. Pēc tam lielāks latviešu procents ir starp lauksaimniecībā strādājošiem 80,7%, satiksmē strādājošiem 79,0%, mājkaltpotājiem 73,0%, rūpniecībā strādājošiem 70,4%, veselības kopšanā un higiēnā nodarbinātiem 60,5%, brīvās profesijās, izglītības un mākslas iestādēs nodarbinātiem 57,6% un vismazāk starp tirdzniecībā nodarbinātiem 47,4%. Vāciešu skaitliskā nozīme vislielāka ir šādās nozarēs: brīvās profesijas, izglītība un māksla — 18,1%, veselības kopšana un higiēnā — 14,9%, tirdzniecībā — 11,5%. Žīdu skaitliskā nozīme vislielākā ir tirdzniecībā, kur tie sastāda 31,5% no strādājošo skaita. Tāpat nesamērīgi augsts žīdu procents ir arī brīvās profesijās, izglītībā un mākslā — 12,2% un veselības kopšanā un higiēnā — 13,2%. Caurmērā no visiem strādājošiem latvieši sastāda 76,3%, lielkrievi — 10,2%, žīdi — 3,4%, vācieši — 3,0%, poļi — 2,8%, baltkrievi — 1,9% un pārējie un nezināmas tautības — 2,4%.

1930. gadā no visiem strādājošiem, pēc sociālā stāvokļa darbā, 296 648 (24,4%) ir īpašnieki, 436 887 (36,0%) ģimenes locekļi bez noteikta atalgojuma un pārējie, un 480 388 (39,6%) algoti. Starp lauksaimniecībā strādājošiem visvairāk ir ģimenes locekļu bez noteikta atalgojuma, 428 386 (53,3%), pēc tam — 209 995 (26,1%) īpašnieki un 165 547 (20,6%) algoti strādnieki. No rūpniecībā strādājošiem 121 251 (74,0%) ir algoti, 39 288 (24,0%) īpašnieki un 3 220 (2,0%) ģimenes locekļu bez noteikta atalgojuma; no tirdzniecībā strādājošiem 32 533 (51,3%) ir algoti, 26 293 (41,4%) īpašnieki un 4 627 (7,3%) ģimenes locekļi bez noteikta atalgojuma; no satiksmē nodarbinātiem 37 213 (92,3%) ir algoti, 2 971 (7,4%) īpašnieks un 121 (0,3%) ģimenes locekļis bez noteikta atalgojuma; no brīvās profesijās, izglītības, mākslas, veselības kopšanas un higiēnas iestādēs strādājošiem 26 821 (71,9%) ir algots, 10 228 (27,4%) īpašnieki un 269 (0,7%) ģimenes locekļi bez noteikta atalgojuma. Visi publiskā administrācijā nodarbinātie un mājkaltpotāji ir algoti.

B. Iedzīvotāju dabīgā kustība.

Iedzīvotāju dabīgā kustība ir iedzīvotāju sastāva pārmaiņa sakarā ar dzimstību un mirstību, bet reizē ar pēdējām aplūkojam arī pati ģimenes dzīve, jo ģimene ir tautas dzīvā spēka avots.

1. **Noslēgtās laulības.** Sakopojot statistiskās ziņas, sākot ar 1935. gadu noslēgto laulību teritoriālais sadalījums izdarīts pēc līgavaiņa pastāvīgās dzīves vietas, bet līdz tam — pēc laulības noslēgšanas vietas.

Noslēgto laulību skaits.

Apgabali	1925. g.	1930. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Rīga	3 711	4 542	4 185	4 207	4 295
Vidzeme	2 917	3 020	3 008	3 067	3 215
Kurzeme	2 373	2 506	2 314	2 275	2 291
Zemgale	2 138	2 454	2 420	2 501	2 442
Latgale	4 010	4 605	4 547	4 500	3 728
Latvija	15 149	17 127	16 474	16 550	15 971

Beidzamo 10 gadu laikā noslēgto laulību skaits svārstījies no 15—17 tūkstošiem gadā, pie kam pēdējā, 1937. gadā noslēgta pavisam 15 971 laulība, no kurām visvairāk Rīgā — 26,9%, pēc tam Latgalē — 23,3%, Vidzemē — 20,1%, Zemgalē — 15,3% un Kurzemē — 14,4%. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, noslēgto laulību skaits samazinājies par 579, pie kam atsevišķi Latgalē tas samazinājies par 772 un Zemgalē par 59, bet pieaudzis Vidzemē par 148, Rīgā par 88 un Kurzemē par 16.

No 1937. gadā noslēgtām laulībām 7 051 jeb 44,1% noslēguši pilsētnieki un 8 920 jeb 55,9% laucinieki. Noslēgto laulību sadalījums neatbilst pilsētu un lauku iedzīvotāju procentuālam sadalījumam. Pilsētnieki noslēguši procentuāli vairāk laulību kā laucinieki. Tas gan nav izskaidrojams ar to, ka pilsētnieki samērā vairāk nodibinātu ģimenes dzīvi, bet ar to, ka starp pilsētniekiem ir procentuāli ievērojami vairāk tādu cilvēku, kuri atrodas parastā laulības noslēgšanas vecumā. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, laucinieku noslēgto laulību skaits samazinājies par 719, bet pilsētnieku noslēgto laulību skaits pieaudzis par 140.

Caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem 1937. gadā iznāk 8,12 noslēgtās laulības, bet atsevišķi Rīgā — 11,15, Zemgalē — 8,11, Vidzemē — 7,90, Kurzemē — 7,80 un Latgalē — 6,42. Šīs samērā ievērojamās atšķirības izskaidrojamas galvenā kārtā ar nevienādībām iedzīvotāju vecuma uzbūvē. Tā kā Latgalē starp iedzīvotājiem procentuāli ir ievērojami vairāk nepieaugušo, tad arī uz 1 000 iedzīvotājiem iznāk mazāks noslēgto laulību skaits. Caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem 1936. gadā noslēgtas 8,44 un 1935. gadā 8,43 laulības.

1937. gadā salaulātie pēc vecuma.

Vecums	Skaits		%	
	Vīr.	Siev.	Vīr.	Siev.
Līdz 19 g.	207	1 551	1,30	9,71
20—24 "	3 144	5 406	19,68	33,85
25—29 "	6 099	4 688	38,19	29,36
30—34 "	3 264	2 169	20,44	13,58
35—39 "	1 292	1 062	8,09	6,65
40—49 "	1 128	828	7,06	5,19
50—59 "	533	221	3,34	1,38
60 un vair. g.	304	45	1,90	0,28
Nezin. vec.	—	1	—	—
Kopā	15 971	15 971	100,00	100,00

No salaulātiem vīriešiem, sadalījumā pa piecgadu vecuma grupām, visvairāk ir vecumā no 25—29 gadiem, kuri sastāda 38,2% no visiem. Pēc tam seko 30—34 gadus vecie. Sievietes laulībā dodas jaunākas nekā vīrieši. Tā starp salaulātiem, kuri jaunāki par 20 gadiem ir 1 551 sieviete, bet tikai 207 vīrieši. Sievietēm parastākais laulības noslēgšanas vecums ir 20—24 gadi. Šajā vecumā ir trešā daļa no visām salaulātām sievietēm. 1937. gadā salaulātiem vidējais vecums ir 29,28 gadi, bet atsevišķi vīriešiem 31,02 un sievietēm 27,55 gadi. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, salaulāto vidējais vecums nedaudz samazinājies kā vīriešiem, tā sievietēm. 1936. gadā salaulātiem vidējais vecums bija 29,55 gadi, bet atsevišķi vīriešiem 31,24 un sievietēm 27,87 gadi.

Ļoti raksturīgi ir skaitļi par salaulāto vīriešu un sieviešu sadalīšanos pēc iepriekšējā ģimenes stāvokļa. No 1937. gadā salaulātiem vīriešiem 13 951 (87,36%) bijuši neprecējušies, 1 126 (7,05%) atraitņi un 893 (5,59%) šķirti, bet no sievietēm

14742 (92,32%) neprecētas, 642 (4,02%) šķirtas un 585 (3,66%) atraitnes. Starp salaulātiem vīriešiem ir ievērojami vairāk atraitņu un šķirto nekā starp salaulātām sievietēm. Tas rāda, ka šķirtas sievietes un atraitnes daudz retāk devušās jaunā laulībā nekā tāda pat stāvokļa vīrieši. Vēl atzīmējams, ka starp salaulātām sievietēm šķirteņu ir vairāk kā atraitņu, bet starp vīriešiem tas ir otrādi. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, kā starp laulātiem vīriešiem, tā sievietēm, pieaudzis šķirto skaits, bet samazinājies atraitņu skaits.

Salaulāto tautība.

Tautība	Vīrieši				Sievietes			
	1925. g.	1930. g.	1935. g.	1937. g.	1925. g.	1930. g.	1935. g.	1937. g.
Latvieši	11 375	12 328	11 673	11 377	11 205	12 150	11 282	10 959
Vācieši	666	682	621	550	613	616	580	527
Krievi	1 530	2 149	2 294	2 153	1 612	2 244	2 403	2 294
Židi	808	867	1 008	857	806	867	999	859
Poļi	383	708	558	625	506	842	791	863
Leiši	155	279	238	322	193	306	318	368
Pār. un nezin.	232	114	82	87	214	102	101	101
Kopā	15 149	17 127	16 474	15 971	15 149	17 127	16 474	15 971

Salaulāto sadalījums pēc tautībām zināmā mērā atšķiras no iedzīvotāju nacionālā sastāva. No 1937. gadā salaulātiem vīriešiem 71,2% ir latvieši, 13,5% krievi, 5,4% židi, 3,9% poļi, 3,4% vācieši, 2,0% leiši un 0,6% pārējie, bet no salaulātām sievietēm 68,6% ir latvietes, 14,4% krievietes, 5,4% polietes, 5,4% židietes, 3,3% vācietes, 2,3% leitietes un 0,6% pārējās. Lai gan kopsummā salaulāto vīriešu un sieviešu skaits ir vienāds, tad tomēr starp atsevišķu tautību salaulāto vīriešu un sieviešu skaitu ir ievērojamas atšķirības. 1937. gadā starp atsevišķas tautības salaulātiem uz 100 vīriešiem ir šāds sieviešu skaits: latviešiem — vāciešiem — 96, židiem — 100, krievi — 107, leišiem — 114 un poļiem — 138. šīs samērā lielās atšķirības radušās no jauktu tautību laulībām.

1937. gadā noslēgta 15 971 laulība, t. i. salaulātas 31 942 personas. Pēdējo skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājies par 1 158, bet atsevišķi latviešiem par 830 (429 vīrieši un 401 sieviete), vāciešiem par 117, krievi par 115 un židiem par 62.

1937. gadā caurmērā no 1 000 iedzīvotājiem salaulājušies 16,23 (8,12 noslēgtas laulības) bet no 1 000 atsevišķas tautības

piederīgiem vismazāk salaulāto ir latviešiem — 15,06, pēc tam seko vācieši — 17,64, žīdi — 18,32, krievi — 18,53, poļi — 29,99 un leiši — 30,17%. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, salaulāto skaits uz 1000 attiecīgas tautības piederīgiem samazinājies visām tautībām, izņemot leišus. Tas, ka atsevišķām tautībām salaulāto skaits uz 1000 piederīgiem uzrāda ievērojamas atšķirības, galvenā kārtā vedams sakarā ar nevienādām vecuma uzbūvēm.

Laulības pēc laulāto tautībām 1937. g.

S i e v a s t a u t ī b a

Vīra tautība	Latvietes	Vācietes	Krievietes	Žīdietes	Polietes	Leitietes	Pārējās un nezin.	Kopā
Latvieši	10 299	128	391	14	320	176	49	11 377
Vācieši	128	353	39	1	20	4	5	550
Krievi	272	19	1 700	3	127	29	3	2 153
Žīdi	4	5	6	839	—	1	2	857
Poļi	135	13	117	1	336	22	1	625
Leiši	95	2	32	—	58	135	—	322
Pār. un nez.	26	7	9	1	2	1	41	87
Kopā	10 959	527	2 294	859	863	368	101	15 971

Ļoti zīmīgi ir skaitļi par tautības nozīmi pie laulības noslēgšanas. Lai gan parasti laulību noslēdz vienas tautības piederīgie, tad tomēr ir arī zināms skaits jauktu laulību, kur katrs salaulātais ir citas tautības. No 1937. gadā noslēgtām laulībām 13 662 ir tautības laulības. No pēdējām latviešiem ir 10 299, krieviem — 1 700, žīdiem — 839, vāciešiem — 353, poļiem — 336 un leišiem — 135. Noslēdzot laulību, savu tautību visvairāk ievērojuši žīdi, kuriem no visiem salaulātiem savstarpēji (abi žīdi) salaulājušies 97,8%, pēc tam latvieši — 92,2%, krievi — 76,5%, vācieši — 65,5%, poļi — 45,2%, un leiši 39,1%. Tautības laulības noslēgšanas ziņā starp atsevišķu tautību vīriešiem un sievietēm ir diezgan manāmas atšķirības. Tā 1937. gadā no latviešiem — vīriešiem tautības laulību noslēguši 90,5%, bet no sievietēm — 94,0%, vāciešiem no vīriešiem — 64,2%, bet no sievietēm — 67,0%, krieviem no vīriešiem — 79,0%, bet no sievietēm — 74,1%, žīdiem no vīriešiem — 97,9%, bet no sievietēm — 97,7%, poļiem no vīriešiem — 53,8%, bet no sievietēm — 38,9%

un leišiem no vīriešiem — 41,9%, bet no sievietēm — 36,7%. Šie skaitļi rāda, ka latvietes un vācietes noslēgušas samērā vairāk tautības laulības, turpretim krievietes, polietes un leitietes vairāk jauktu tautību laulības nekā šo tautību vīrieši. No 11 377 salaulātiem latviešu tautības vīriešiem 10 299 jeb 90,5% salaulājušies ar latvietēm, 391 ar krievietēm, 320 ar polietēm, 176 ar leitietēm, 128 ar vācietēm un 14 ar židietēm, bet no 10 959 salaulātām latvietēm 10 299 jeb 94,0% salaulātas ar latviešiem, 272 ar krieviem, 135 ar poļiem, 128 ar vāciešiem, 95 ar leišiem un 4 ar žīdiem. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tautības laulību noslēgušo procents atsevišķām tautībām neuzrāda kaut cik vērā ņemamas pārmaiņas.

2. Šķirtās laulības. Kā zināms, noslēgtās laulības izbeidzās ne tikai ar laulāto nāvi, bet arī ar laulības šķiršanu. Līdz 1935. gadam laulību šķiršana ļoti strauji pieauga. 1936. gadā gan tā ievērojami samazinājās, bet beidzamā, 1937. gadā atkal nedaudz pieaugusi.

Šķirtas laulības pēc vīra dzīves vietas.

Apgabali	1930. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Rīga	681	1 033	639	653
Vidzeme	189	228	161	173
Kurzeme	217	244	148	177
Zemgale	233	263	153	171
Latgale	130	153	88	105
Latvija	1 450	1 921	1 189	1 279

Sadalot šķirtās laulības pēc vīra pastāvīgās dzīves vietas, redzams, ka visvairāk šķirtas rīdzinieku laulības, jo pēdējās sastāda 51,1% no visām šķirtām laulībām, pēc tam nāk kurzemnieki ar 13,8%, vidzemnieki ar 13,5%, zemgalieši ar 13,4% un latgalieši ar 8,2%. Gada laikā uz 100 noslēgtām laulībām caurmērā iznāk 8,0 šķirtas laulības, bet atsevišķi Rīgā — 15,2, Kurzemē — 7,7, Zemgalē 7,0, Vidzemē — 5,4 un Latgalē — 2,8.

No 1937. gadā 1 279 šķirtām laulībām 423 (33,0%) šķirtas kopdzīves iziršanas dēļ, 345 (27,0%) atšķirtas dzīves dēļ, 221 (17,3%) uz abu laulāto vienošanos, 102 (8,0%) laulības pārkāpšanas dēļ, 69 (5,4%) sakarā ar kopdzīves pārtraukšanu, vienai pusei ļaunprātīgi aizejot, 46 (3,6%) dzīvības vai veselības apdraudēšanas vai spīdzināšanas dēļ, 43 (3,4%) no-

ziedzīgas, negodīgas vai netiklas dzīves dēļ, 14 neauglības dēļ, 12 grūti dziedināmas gara vājības vai tādas pat lipīgas slimības dēļ un 4 sakarā ar riebumu pret laulības kopdzīvi ar otru laulāto. Uz sievas ierosinājumu šķirtas 538 laulības (42,1%) no visām šķirtām laulībām, uz vīra ierosinājumu 506 (39,5%), bet uz abu ierosinājuma pamata 235 (18,4%).

Lai gan šķirto lielākais vairums ir vidējos gados, tad tomēr starp šķirtiemi ir arī ievērojams skaits gados jaunāku un vecāku laulāto draugu. 1937. gadā no 1 279 šķirtiemi vīriešiem 33 (2,8%) bijuši no 20—24 gadus veci, 188 (15,8%) 25—29 g., 286 (24,1%) 30—34 g., 257 (21,6%) 35—39 g., 151 (12,7%) 40—44 g., 117 (9,8%) 45—49 g., 112 (9,4%) 50—59 g., 45 (3,8%) 60 un vairāk gadus veci un 90 nenoskaidrota vecuma. Tā kā sievietes laulībā dodas caurmērā jaunākas kā vīrieši, tad arī starp šķirtām sievietēm ir procentuāli vairāk gados jaunāku. No šķirtām sievietēm 5 (0,4%) bijušas jaunākas par 20 gadiem, 91 (7,7%) no 20—24 gadus vecas, 292 (24,6%) 25—29 g., 259 (21,9%) 30—34 g., 240 (20,2%) 35—39 g., 134 (11,3%) 40—44 g., 76 (6,4%) 45—49 g., 62 (5,2%) 50—59 g., 27 (2,3%) 60 un vairāk gadus vecas un pārējās 93 nenoskaidrota vecuma.

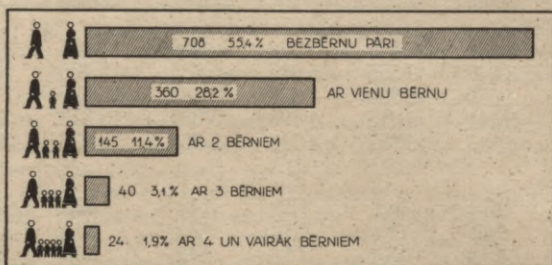
Šķirtās laulības pēc bērnu skaita.

Bērnu skaits	S k a i t s				%			
	1930. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.	1930. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Bez bērniem	754	1 001	632	708	52,4	54,7	53,6	55,4
ar 1 bērnu	408	565	359	360	28,4	30,8	30,4	28,2
„ 2 bērniem	185	190	138	145	12,9	10,4	11,7	11,4
„ 3 „	65	48	36	40	4,5	2,6	3,0	3,1
„ 4 „	18	18	9	13	1,3	1,0	0,8	1,0
„ 5 „	6	5	4	7	0,4	0,3	0,3	0,6
„ 6 un vairāk	2	4	2	4	0,1	0,2	0,2	0,3
Nezin.	12	90	9	2	—	—	—	—

K o p ā 1 450 1 921 1 189 1 279 100,0 100,0 100,0 100,0

Ģimenes dzīvē ļoti liela nozīme ir bērniem. Pēdējie ļoti ievērojami stiprina laulības saites, kā to varam redzēt no šķirto laulību sadalījuma pēc bērnu skaita.

Šķirtās laulības pēc bērnu skaita 1937. g.

No 1937. gadā šķirtām laulībām vairāk kā puse — 55,4% bijušas bez bērniem, 28,2% ar vienu bērnu, bet laulības ar 4 un vairāk bērniem sastāda tikai 1,9% no šķirtām laulībām. Tas rāda, ka galvenā kārtā izirušas tikai bezbērnu un vienbērnu laulības.

3. Dzimstība. Kamēr līdz pasaules kaņam mūsu zemes iedzīvotāju sastāvu ļoti ievērojami pārveidoja arī iedzīvotāju mēchaniskā kustība, tikmēr valsts pastāvības laikā nozīme ir gandrīz vienīgi dabīgai kustībai. Dzimstība un mirstība ir tās, no kurām atkarājas mūsu iedzīvotāju skaita pārmaiņas. Sevišķa uzmanība veltāma dzimstībai, jo pēdējā ir tā, kas izsaukusi iedzīvotāju dabīgā pieauguma mazināšanos. Kopš pagājušā gadsimtenā beigām dzimstībai piemītusi noteikta samazināšanās tendence. Pēdējā sevišķi jūtama, neskaitot nemaz kara gadus, bija laikā no 1928. līdz 1934. gadam. Beidzamos 3 gados stāvoklis manāmi uzlabojies, jo sākot ar 1935. gadu valsts lielākā daļā dzimstība pieaugusi.

1937. gadā piedzimuši pavisam 34863 dzīvi bērni, no kuriem 17871 zēns un 16992 meitenes. Caurmērā uz 100 meitenēm iznāk 105,2 zēni. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu dzimušo skaits samazinājies par 605 jeb 1,7%. Kopš 1921. gada vislielākais dzimušo skaits bijis 1927. gadā (41796), bet vismazākais 1934. g. (33383). Dzimstība un tās pārmaiņas visās valsts daļās nav vienādas, tādēļ notikumu gaitas pilnīgākai izprašanai, sevišķi attiecībā uz dzimušo skaita samazināšanos 1937. gadā, jāņem vērā dzimstība un tās pārmaiņas atsevišķos apgabalos.

Dzimušo skaits un procents pa apgabaliem.

Gadi	Rīga	Vidzeme	S k a i t s			
			Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1925.	5 356	6 650	5 699	5 956	17 653	41 314
1930.	5 648	6 555	5 085	5 081	15 466	37 835
1935.	4 673	6 350	4 638	5 081	13 677	34 419
1936.	5 011	6 615	4 698	5 331	13 813	35 468
1937.	5 113	6 757	4 715	5 350	12 928	34 863
			%			
1925.	13,0	16,1	13,8	14,4	42,7	100,0
1930.	14,9	17,3	13,5	13,4	40,9	100,0
1935.	13,6	18,4	13,5	14,8	39,7	100,0
1936.	14,1	18,7	13,3	15,0	38,9	100,0
1937.	14,7	19,4	13,5	15,3	37,1	100,0

No 1937. gadā dzimušiem visvairāk — 37,1^o% dzimuši Latgalē, 19,4^o% Vidzemē, 15,3^o% Zemgalē, 14,7^o% Rīgā un 13,5^o% Kurzemē. Dzimušo skaita samazināšanās nav vispārēja parādība, jo tā neskar visu valsts teritoriju. Salīdzinot ar 1936. gadu dzimstība samazinājusies vienīgi valsts austrumu daļā, kur tā ir vislielākā, bet visā pārējā valsts daļā tā uzrāda nelielu pieaugumu. Dzimušo skaits Latgalē samazinājies par 885 jeb 6,4^o%, bet pārējos apgabalos pieaudzis kaut arī nedaudz: Vidzemē par 142 (2,1^o%), Rīgā par 102 (2,0^o%), Zemgalē par 19 (0,4^o%) un Kurzemē par 17 (0,4^o%). Tas liecina, ka stāvokļa uzlabošanās dzimstības ziņā, kas parādījās 1935. un 1936. gadā arī 1937. gadā turpinājusies valsts lielākā daļā. Bez tam novērtējot tagadējo dzimstību, jāņem vērā, ka dzimušo skaita ziņā mums tagad sācies nelabvēlīgs periods, jo pēcnācējus atstāt spējīgā vecumā tagad ienāk kara gados dzimušie, kādēļ iedzīvotāju, kas var atstāt pēcnācējus, tagad ir mazāk kā iepriekšējos gados, sakarā ar ko arī dzimušo skaits pie tāda pat dzimstības biežuma iznāk mazāks.

Visumā dzimstības pārmaiņas apgabalos ir visai raksturīgas. Latgale izceļas ne tikai ar lielāku dzimušo skaitu, bet arī ar lielāku dzimušo skaita samazināšanos. Tā, piemēram, 1925. gadā Latgalē dzimuši 17 653, bet 1937. gadā tikai 12 928 vai par 4 725 bērniem mazāk. Turpretim pārējos apgabalos, izņemot Kurzemi, dzimušo skaits 1937. gadā ir apmēram tāds pat kā 1925. gadā un bez tam pašos beidzamos gados dzimušo skaits uzrāda pieaugumu, kamēr Latgalē tas turpina sāmažināties.

Sakarā ar to, ka dzimstība visos apgabalos nav pārmainījusies vienādi, ļoti ievērojami izmainījusies apgabalu nozīme dzimušo skaita ziņā. Kā iepriekšējā tabulā redzams, dzimušo skaita ziņā pieaugusi Rīgas nozīme, jo no 1925. gadā dzimušiem Rīgā dzimuši 13,0%, bet no 1937. g. dzimušiem 14,7%. Vēl vairāk pieaugusi Vidzemes nozīme. Vidzemē dzimušie 1925. gadā sastādīja tikai 16,1%, bet 1937. g. jau 19,4% no visiem dzimušiem. Tāpat pieaugusi arī Zemgales nozīme. Turpretim manāmi samazinājusies Latgales nozīme, jo pēdējā dzimušie 1925. gadā sastādīja 42,7%, bet 1937. g. tikai 37,1%. Neskatoties uz to, ka beidzamos gados dzimušo skaits visvairāk samazinājies Latgalē, tur tomēr vēl ir vislielākā dzimstība un Latgalē dzimušo procents (37,1) ļoti ievērojami pārsniedz Latgales iedzīvotāju procentu (29,1), kamēr pārējos apgabalos tas ir otrādi.

Pilsētās un laukos dzimušo skaits.

Gadi	Pilsētās	Laukos	Kopā
1935.	9 250	25 169	34 419
1936.	9 827	25 641	35 468
1937.	9 975	24 888	34 863

1937. gadā pilsētās (pēc vecāku pastāvīgās dzīves vietas) dzimuši 9 975 un laukos 24 888 bērni. Beidzamos gados dzimušo skaita ziņā manāmi pieaugusi pilsētu nozīme, jo 1935. gadā pilsētās dzimušie sastādīja 26,9% no dzimušo kopskaita, bet 1936. g. — 27,7% un 1937. g. pat 28,6%. Tai pašā laikā laukos dzimušo procents samazinājies no 73,1 uz 72,3 un 71,4. Pilsētās dzimušo skaitliskā nozīme pieaugusi visos apgabalos. Lai gan pilsētās dzimušo procents beidzamos gados pieaudzis, tad tomēr tas vēl tālu nesasniedz pilsētās dzīvojošo iedzīvotāju procentu (1935. g. — 36,4%). 1937. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, dzimušo kopskaits pilsētās pieaudzis par 148 jeb 1,5%, bet laukos tas samazinājies par 753 jeb 2,9%. Visu apgabalu pilsētās un laukos pārmaiņas nav vienādas. Rīgā dzimušo skaits pieaudzis par 102 (jeb 2,0%), Vidzemes pilsētās par 59 (6,3%), Kurzemes — par 36 (3,0%) un Zemgales — par 32 (2,8%), bet Latgales pilsētās samazinājies par 81 jeb 5,2%. Laukos tai pašā laikā dzimušo skaits palielinājies vienīgi Vidzemē par 83 (jeb 1,5%), bet pārējos apgabalos samazinājies: Kurzemē par 19 (jeb 0,5%), Zemgalē par 13 (0,3%) un Latgalē par 804 (6,6%). Šie skaitļi rāda, ka Vidzemes, Kurzemes un Zemgales pagastos dzimstības ziņā

nav notikušas vērā ņemamas pārmaiņas un ka beidzamā gadā dzimstība samazinājusies galvenā kārtā Latgales laukos.

Dzimušo skaits apriņķos.

Apriņķi un apgabali	1935. g.	1936. g.	1937. g.	Pieaugums no 1936.—1937. g.	
				skaits	%
Rīga	4 673	5 011	5 113	+102	+ 2,0
Rīgas apr.	1 718	1 827	1 867	+ 40	+ 2,2
Cēsu ”	854	927	956	+ 29	+ 3,1
Valmieras ”	1 448	1 469	1 512	+ 43	+ 2,9
Valkas ”	1 225	1 211	1 218	+ 7	+ 0,6
Madonas ”	1 105	1 181	1 204	+ 23	+ 1,9
Vidzeme	6 350	6 615	6 757	+142	+ 2,1
Liepājas apr.	1 524	1 486	1 559	+ 73	+ 4,9
Aizputes ”	590	636	552	— 84	—13,2
Kuldīgas ”	1 057	1 018	1 028	+ 10	+ 1,0
Ventspils ”	679	740	785	+ 45	+ 6,1
Talsu ”	788	818	791	— 27	— 3,3
Kurzeme	4 638	4 698	4 715	+ 17	+ 0,4
Tukuma apr.	765	797	794	— 3	— 0,4
Jelgavas ”	1 572	1 681	1 691	+ 10	+ 0,6
Bauskas ”	730	759	782	+ 23	+ 3,0
Jēkabpils ”	731	751	779	+ 28	+ 3,7
Ilūkstes ”	1 283	1 343	1 304	— 39	— 2,9
Zemgale	5 081	5 331	5 350	+ 19	+ 0,4
Daugavpils apr.	5 037	5 004	4 722	—282	— 5,6
Rēzeknes ”	4 037	3 993	3 782	—211	— 5,3
Ludzas ”	2 133	2 154	1 943	—211	— 9,8
Abrenes ”	2 470	2 662	2 481	—181	— 6,8
Latgale	13 677	13 813	12 928	—885	— 6,4
Latvija	34 419	35 468	34 863	—605	— 1,7

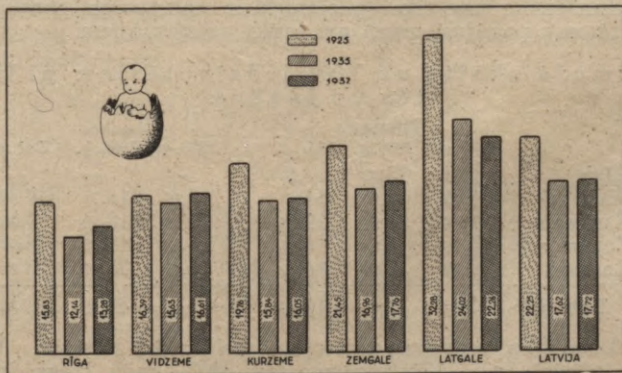
1937. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, dzimušo skaits samazinājies visos Latgales apriņķos un arī 2 Kurzemes un 2 Zemgales apriņķos, bet visos pārējos apriņķos tas vairāk vai mazāk pieaudzis. Ar lielāku dzimušo skaita samazināšanos iezīmējas visi četri Latgales apriņķi.

Dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem
apgabalos.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1925.	15,83	16,39	19,76	21,45	32,28	22,25
1930.	14,94	16,16	17,59	17,59	28,22	19,81
1935.	12,14	15,63	15,84	16,96	24,02	17,62
1936.	13,02	16,27	16,02	17,75	24,01	18,09
1937.	13,28	16,61	16,05	17,76	22,26	17,72

Tā kā visos apgabalos un visos gados nav vienāds iedzīvotāju skaits, tad arī dzimstības salīdzināšanai lietojami relatīvie skaitļi. Iepriekšējā tabulā redzams dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Šeit tomēr jāatzīmē, ka dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem ir tikai aptuvenš dzimstības biežuma mērītājs, jo uz dzimstību tieši iespaids var būt tikai vienai iedzīvotāju daļai, kādēļ apstākļu un pārmaiņu pilnīgākai noskaidrošanai jāņem vērā katrreizējā iedzīvotāju vecuma uzbūve.

Dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem.

1937. gadā caurmērā uz 1000 iedzīvotājiem iznāk 17,72 dzimušie, kas ir nedaudz mazāk kā iepriekšējā gadā. Kopš 1925. gada dzimstības biežums visumā manāmi samazinājies. Visu laiku dzimstības biežums vislielākais bijis Latgalē, kur 1937. gadā uz 1000 iedzīvotājiem iznāk 22,26 dzimušie, pēc

tam nāk Zemgale ar 17,76, Vidzeme ar 16,61, Kurzeme ar 16,05 un beidzamā — Rīgā ar 13,28. Dzimstības ziņā sevišķi iezīmējas Latgale un Rīga — pirmā ar lielāko un beidzamā ar mazāko dzimstības biežumu. Salīdzinot ar agrākiem gadiem, notikušas visai raksturīgas pārmaiņas. Dzimstības biežums samazinājies galvenā kārtā tur, kur tas augstāks. Tā Latgalē uz 1 000 iedzīvotājiem 1925. gadā bija 32,28 dzimušie, bet 1937. gadā vairs tikai 22,26, t. i. par 9,92 jeb gandrīz par trešo daļu mazāk. Arī pārējos apgabalos, izņemot Vidzemi, dzimstības biežums 1937. gadā ir mazāks kā 1925. gadā, bet tajos samazināšanās kā absolūti, tā procentuāli ir daudz mazāka. Beidzamos trīs gados, sevišķi 1937. gadā, dzimušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem Latgalē turpinājis samazināties, kamēr pārējos apgabalos diezgan manāmi pieaudzis. Tas liecina, ka dzimstība apgabalos, kur tā agrāk sāka samazināties, sasniegusi zemāko stāvokli un beidzamos gados uzrāda pieaugumu, bet Latgalē, kur tā vēlāk sākās, vēl turpinājas un ar to atšķirība starp Latgali un pārējiem apgabaliem ar katru gadu kļuvusi mazāka. Dzimstības samazināšanās nav pagājusi garām nevienam apgabalam, bet tikai tā visur nav iestājusies un izbeigusies vienlaicīgi. Kā tālāk redzams, dzimstības biežuma samazināšanās nav tikai pilsētniekiem raksturīga parādība, bet tā nav pagājusi secen arī lauku iedzīvotājiem.

Dzimušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem pilsētās un laukos.

	Pilsētās			Laukos		
	1935. g.	1936. g.	1937. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Rīga	12,14	13,02	13,28	—	—	—
Vidzeme	12,93	14,06	14,95	16,16	16,71	16,94
Kurzeme	11,76	11,96	12,35	17,96	18,12	17,95
Zemgale	15,09	15,98	16,41	17,53	18,29	18,17
Latgale	16,72	17,62	16,62	25,35	25,17	23,28
Latvija	13,02	13,83	14,03	20,25	20,52	19,80

Dzimstība laukos ir ievērojami lielāka kā pilsētās. Kamēr pilsētās uz 1 000 iedzīvotājiem 1937. gadā iznāk tikai 14,03, tikmēr laukos — 19,80 dzimušie. Atšķirība starp pilsētām un laukiem šai ziņā beidzamos gados manāmi samazinājusies. Tā 1935. gadā dzimušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem laukos bija par 7,23 lielāks kā pilsētās, bet 1936. gadā par 6,69 un 1937. g. par 5,77. Dzimstības samazināšanās savā laikā sākās pilsētās un noslidēja daudz zemākā līmenī kā laukos, bet

beidzamo gadu dati rāda, ka dzimstības tālāka samazināšanās pilsētās uzskatāma par izbeigušos un ka tur pat vērojams pieaugums, turpretim laukos dzimstība sāka samazināties daudz vēlāk, bet toties tagad vēl turpinājas. Pie pēdējām pārmaiņām izšķirošā nozīme galvenā kārtā ir Latgalei. Beidzamo 3 gadu laikā dzimstības biežums caurmērā pilsētās pakāpeniski pieaudzis, bet laukos 1937. gadā samazinājies. Dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem 1937. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. g. caurmērā visās pilsētās pieaudzis par 0,20, pie kam sadalījumā pa apgabaliem tas samazinājies vienīgi Latgales pilsētās, kamēr pārējo apgabalu pilsētās diezgan jūtami pieaudzis, turpretim laukos tas samazinājies caurmērā par 0,72 (no 20,52 uz 19,80), pie kam Vidzemē nedaudz pieaudzis, Kurzemē un Zemgalē nedaudz samazinājies, bet Latgalē tas samazinājies ļoti ievērojami, noslidot no 25,17 uz 23,28. Latgale un sevišķi pēdējās lauki ir tie, kas 1937. gadā devuši dzimstības samazināšanos, bet neskatoties uz to, šeit tomēr dzimstības biežums ir vēl daudz lielāks kā citos apgabalos.

Tā kā uz dzimstību tiešs iespaids ir tikai zināma vecuma iedzīvotājiem, tad dzimstības biežuma un tā pārmaiņu pilnīgākai noskaidrošanai aprēķināts arī dzimušo skaits uz 1000 attiecīga vecuma sievietēm, ko parasti sauc par sieviešu auglības koeficientu.

Dzimušo skaits uz 1000 attiecīga vecuma sievietēm 1937. g.

Apgabali	M ā t e s v e c u m s						
	15—19	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49
Rīga	9,73	70,63	83,45	64,13	33,61	8,94	0,31
Vidzeme	13,92	97,48	124,70	107,58	65,52	23,38	2,40
Kurzeme	16,69	99,40	111,51	95,07	58,46	25,62	2,08
Zemgale	17,21	102,25	123,85	103,97	67,30	23,22	1,31
Latgale	13,62	113,17	159,52	143,34	101,28	45,09	5,98
Latvija	13,97	97,81	122,54	103,40	66,18	25,77	2,55
To skaitā:							
pilsētās	11,13	77,55	94,57	74,60	39,87	12,05	0,87
laukos	15,37	109,76	140,71	123,96	85,26	35,64	3,77
1936. g.	12,46	92,48	122,08	102,90	19,17	19,21	3,59
1935. g.	13,50	84,15	116,42	100,91	67,20	28,22	4,09
1934. g.	12,49	80,71	110,40	98,33	64,55	27,55	3,70

Ja salīdzinām — cik bērnu piedzimuši 1 000 noteikta vecuma sievietēm, tad atšķirības starp apgabaliem un pilsētām un laukiem ir vēl lielākas kā salīdzinot dzimušo skaitu uz 1 000 iedzīvotājiem. Caurmērā vislielākais dzimstības biežums ir 25—29 gadus vecām sievietēm. 1 000 minētā vecuma sievietēm 1937. gadā piedzimuši caurmērā 122,54 bērni. Pēc tam lielāks dzimstības biežums ir 30—34 g., 20—24 g. un 35—39 gadus vecām sievietēm. Pārējo vecumu sievietēm ir samērā maza dzimstība. Kā iepriekšējā tabulā redzams, visās piecgadu vecuma grupās vismazākais dzimstības biežums ir rīdziniecēm. 15—19 gadus vecām sievietēm visbiežākā dzimstība ir Zemgalē, bet visās tālākās piecgadu vecuma grupās tā ievērojami lielāka ir Latgalē. Tā piemēram 1 000 latgalietēm, kuŗas ir 25—29 gadus vecas, 1937. gadā piedzimuši 159,5 bērni, bet tai pašā laikā 1 000 tāda pat vecuma vidzemniecēm — 124,7, zemgalietēm — 123,9, kurzemniecēm — 111,5 un rīdziniecēm tikai 83,5 bērni. Kā redzam, minētā vecuma sievietes Latgalē ir divreiz auglīgākas kā Rīgā un bez tam līdz ar vecuma palielināšanos, atšķirība starp apgabaliem dzimstības biežuma ziņā strauji palielinājas.

Dzimstības biežuma ziņā, starp pilsētniecēm un lauciniecēm visos vecumos ir ļoti liela atšķirība. Tā, piemēram, 1 000 lauciniecēm, kuŗas ir 25—29 gadus vecas, 1937. gadā piedzimuši 140,7 bērni, bet tai pašā laikā 1 000 tāda pat vecuma pilsētniecēm piedzimuši tikai 94,6 bērni. Atšķirība starp lauciniecēm un pilsētniecēm, dzimstības biežuma ziņā, līdz ar vecuma palielināšanos, strauji palielinājas. Starp 40—44 gadus vecām sievietēm dzimstības biežums laukos ir trīsreiz lielāks kā pilsētās.

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, dzimstības biežums visu vecuma grupu sievietēm nav pārmainījies vienādi. Pēdējo 3 gadu laikā visvairāk tas pieaudzis 20—24 gadus vecām sievietēm, kuŗām dzimstības biežums (uz 1 000) 1934. gadā bija tikai 80,71, bet 1937. gadā — 97,81. Tāpat pakāpeniski tas pieaudzis arī 25—29 gadus vecām sievietēm. 1937. gadā, salīdzinot ar 1936. gadu, dzimstības biežums pieaudzis visās četrās iepriekšējā tabulā minētās jaunākās piecgadu vecuma grupās, kamēr tālākās, sākot ar 35 gadiem, samazinājies.

No 1937. gadā dzimušiem, 31 535 jeb 90,45% dzimuši laulībā un pārējie 3 328 ārļaulībā. No tā, kā laulībā dzimušie sadalās pēc skaita mātei, varam spriest par ģimenes lielumu.

Laulībā dzimušie pēc skaita mātei.

Gadi	Pirmie	Otrie	Trešie	Ceturtie	Piektie	Sestie un tālākie	Nezināmi	Kopā
1930.	10 757	7 977	5 295	3 646	2 357	3 364	1 332	34 728
1935.	10 839	8 051	4 550	2 763	1 704	3 290	66	31 263
1936.	11 336	8 293	4 762	2 824	1 693	3 151	32	32 091
1937.	11 019	8 290	4 779	2 668	1 688	3 081	10	31 535
	%							
1925.	32,2	26,2	16,1	9,0	5,5	11,0		100,0
1930.	32,2	23,9	15,8	10,9	7,1	10,1		100,0
1935.	34,7	25,8	14,6	8,9	5,5	10,5		100,0
1936.	35,4	25,9	14,8	8,8	5,3	9,8		100,0
1937.	34,9	26,3	15,2	8,5	5,3	9,8		100,0

1937. gadā laulībā dzimuši 31 535 bērni. No tiem 11 019 (jeb 34,9%) ir pastāvošo laulību pirmie bērni, 8 290 (26,3%) — otrie un tā tālāk, kā tas redzams iepriekšējā tabulā. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem laulībā dzimušo sadalījums pēc skaita mātei neuzrāda noteiktas pārmaiņas. Šie skaitļi rāda, ka no pēdējos gados dzimušiem katrs trešais ir pirmdzimušais, katrs ceturtais ir otrais bērns un tikai katrs desmitais ir sestais vai tālākais bērns. Diezgan liels skaits no noslēgtām laulībām paliek pavisam bez bērniem. Tā caurmērā katru gadu noslēgtas 16 000 laulības, bet caurmērā katru gadu laulībā piedzimuši tikai 11 000 pirmo bērnu, tā tad apmēram trešā daļa no laulībām palikušas vispār bez bērniem. Stāvoklis šai ziņā visos apgabalos nav vienāds — ar bezbērnu un ar nedaudz bērnu laulībām sevišķi iezīmējas atsevišķas valsts daļas.

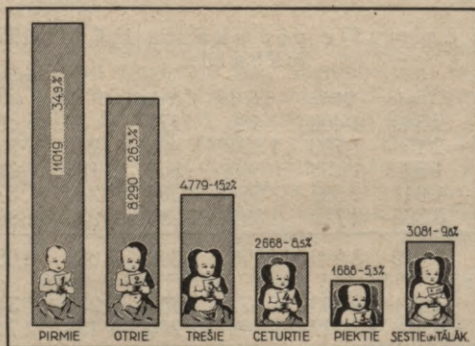
Laulībā dzimušie pēc skaita mātei 1937. g. apgabalos.

Apgabali	Pirmie	Otrie	Trešie	Ceturtie	Piektie	Sestie un tālākie	Kopā
Rīga	2 349	1 400	480	177	83	95	4 584
Vidzeme	2 154	1 703	1 025	497	246	330	5 955
Kurzeme	1 510	1 153	669	350	184	323	4 189
Zemgale	1 641	1 307	714	364	240	372	4 638
Latgale	3 365	2 727	1 891	1 280	935	1 961	12 159
Latvija	11 019	8 290	4 779	2 668	1 688	3 081	31 525
Tai skaitā:							
pilsētās	4 101	2 663	1 077	458	250	340	8 889
laukos	6 918	5 627	3 702	2 210	1 438	2 741	22 636

Apgabali	Pirmie	Otrie	Trešie %	Ceturtie	Piektie	Sestie un tālākie	Kopā
Rīga	51,2	30,5	10,5	3,9	1,8	2,1	100,0
Vidzeme	36,2	28,6	17,2	8,4	4,1	5,5	100,0
Kurzeme	36,0	27,5	16,0	8,4	4,4	7,7	100,0
Zemgale	35,4	28,2	15,4	7,8	5,2	8,0	100,0
Latgale	27,7	22,4	15,6	10,5	7,7	16,1	100,0
Latvija	34,9	26,3	15,2	8,5	5,3	9,8	100,0
Tai skaitā:							
pilsētās	46,1	30,0	12,1	5,2	2,8	3,8	100,0
laukos	30,6	24,9	16,3	9,8	6,3	12,1	100,0

Visos apgabalos ģimenes nav vienādā lielumā. Kamēr Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē laulībā dzimušo procentuālais sadalījums pēc skaita mātei ir samērā vienāds, tikmēr Rīgā pirmo bērnu procents ir ļoti augsts, bet Latgalē turpretim zems. 1937. gadā no laulībā dzimušiem Rīgā vairāk kā puse — 51,2% ir laulību pirmie bērni, bet Latgalē pirmie bērni sastāda tikai nedaudz vairāk kā ceturto daļu (27,7%), jo Latgalē pēc pirmiem bērniem daudz biežāk seko arī nākošie. Kamēr Rīgā sestie un tālākie bērni sastāda tikai 2,1%, tikmēr Latgalē 16,1% no dzimušo skaita. Ar daudz bērnu ģimēm sevišķi iezīmējas Latgale, kas dod gandrīz divas trešdaļas no sestiem un tālākiem bērniem.

Laulībā dzimušie pēc skaita mātei 1937. g.

Tā kā atsevišķos apgabalos noslēgto laulību un pirmdzimušo skaits, beidzamajos gados ir samērā nemainīgs, tad par laulību auglību varam spriest arī no atsevišķā gadā noslēgto laulību un pirmdzimušo skaita salīdzinājuma. 1937. gadā uz 100 noslēgtām laulībām Rīgā iznāk 54,7, Kurzemē — 65,9, Vidzemē — 67,0, Zemgalē — 67,2 un Latgalē — 90,3 laulībā pirmdzimušie. Šie skaitļi rāda, ka starp Rīgu un Latgali bezbērnu laulību ziņā ir ļoti liela starpība.

Laukos dzimstības biežums ir ievērojami lielāks kā pilsētās un līdz ar to laukos procentuāli mazāk tādu laulību, kurās nav bērnu vai ir tikai viens bērns. 1937. gadā pilsētās no 100 laulībā dzimušiem 46 ir pirmie, bet laukos starp 100 dzimušiem tikai 31 ir pirmais bērns. Kamēr pilsētās sestie un tālākie bērni sastāda tikai 3,8%, tikmēr laukos 12,1% no laulībā dzimušiem. No daudz bērnu ģimenēm, kurām 1937. gadā piedzimuši sestie un tālākie bērni, laukos dzīvo 2 741 un pilsētās 340. Uz 100 noslēgtām laulībām caurmērā visās pilsētās iznāk 58,2, bet laukos 77,6 laulībā pirmdzimušo.

1937. gadā ārī laulībā dzimuši 3 328 jeb 9,55% no visiem dzīvi dzimušiem. Rīgā ārī laulībā dzimuši 528, Vidzemē — 801, Kurzemē — 525, Zemgalē — 711 un Latgalē 763, bet atsevišķi visās pilsētās 1 083 un laukos 2 245 bērni. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, ārī laulībā dzimušo skaits pieaudzis, jo 1930. gadā ārī laulībā dzimuši 3 107, 1935. g. — 3 156 un 1937. g. — 3 328 bērni. Ārī laulībā dzimušo skaita pieaugumu beidzamos gados devuši lauki.

Ārī laulībā dzimušo procents.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija	Tai skaitā	
							pilsētās	laukos
1925.	13,14	7,14	9,26	7,10	4,30	7,86	10,95	6,13
1930.	12,78	8,51	9,52	10,79	5,14	8,21	12,10	6,38
1935.	11,47	10,98	11,06	12,60	5,63	9,17	11,69	8,24
1936.	11,43	11,84	10,13	13,45	5,99	9,52	11,42	8,79
1937.	10,33	11,85	11,13	13,29	5,90	9,55	10,86	9,02

Ārī laulībā dzimušo procentuāli visvairāk ir starp Zemgalē dzimušiem, bet vismazāk starp Latgalē dzimušiem. Rīgā ārī laulībā dzimušo ir procentuāli mazāk kā Zemgalē, Vidzemē un Kurzemē. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, ārī laulībā dzimušo procents pieaudzis, pie kam no atsevišķiem apgabaliem visvairāk tas pieaudzis Vidzemē un pēc tam Kurzemē,

Zemgalē un arī nedaudz Latgalē, bet Rīgā samazinājies. Ār-
laulībā dzimušo pilsētās procentuāli ir vairāk kā laukos. 1937.
gadā pilsētās ārlaulībā dzimušie sastāda 10,86%, bet laukos
9,02% no dzimušo skaita. Salīdzinot ar 1930. gadu pilsētās
ārlaulībā dzimušo procents samazinājies, bet laukos pieau-
dzis. Kamēr 1930. gadā ārlaulībā dzimušo procents pilsētās
bija par 5,72, tikmēr 1937. gadā vairs tikai par 1,84 lielāks kā
laukos.

Dzimušo tautība.

Gadi	Latvieši	Vācieši	Krievi	Žīdi	Poļi	Leiši	Pārējie	Kopā
1925.	28 174	1 017	8 081	1 755	1 188	434	665	41 314
1930.	25 891	919	7 001	1 515	1 627	440	442	37 835
1934.	23 207	767	6 315	1 167	1 246	330	351	33 383
1935.	24 690	721	6 079	1 290	1 048	277	314	34 419
1936.	25 655	641	6 259	1 204	1 070	313	326	35 468
1937.	25 352	714	5 817	1 261	1 106	314	299	34 863

%

1925.	68,2	2,5	19,6	4,2	2,9	1,0	1,6	100,0
1930.	68,4	2,4	18,5	4,0	4,3	1,2	1,2	100,0
1934.	69,5	2,3	18,9	3,5	3,7	1,0	1,1	100,0
1935.	71,7	2,1	17,7	3,8	3,0	0,8	0,9	100,0
1936.	72,3	1,8	17,7	3,4	3,0	0,9	0,9	100,0
1937.	72,7	2,0	16,7	3,6	3,2	0,9	0,9	100,0

No 1937. gadā dzimušiem bērniem 25 352 jeb 72,7% ir lat-
vieši. No cittautiešiem visvairāk ir krievu, žīdu un poļu.
Dzimušo sadalījums pēc tautībām ļoti manāmi atšķiras no
iedzīvotāju nacionālā sastāva. Pēc 1935. gada tautas skaitī-
šanas ziņām, latvieši no iedzīvotājiem sastāda 75,5%, bet no
1937. gadā dzimušiem 72,7%, turpretim krievu starp iedzīvotā-
jiem ir 12,0%, bet starp dzimušiem 16,7%. Kā iepriekšējā ta-
bulā redzams, beidzamos gados starp dzimušiem ļoti ievēro-
jami pieaugusi latviešu skaitliskā nozīme, tā 1925. gadā lat-
vieši sastādīja tikai 68,2%, bet 1937. g. 72,7% no dzimušo kop-
skaita. Tai pašā laikā turpretim samazinājies krievu pro-
cents no 19,6 uz 16,7. Tāpat samazinājusies arī dzimušo vā-
ciešu un žīdu skaitliskā nozīme.

Salīdzinot ar 1925. gadu, dzimušo skaits samazinājies
visām tautībām, bet gan nevienādā straujuma un apmērā.
1937. gadā piedzimuši par 6 451 jeb 15,6% mazāk bērnu kā
1925. gadā, bet atsevišķi latviešiem par 2 822 (jeb 10,0%), vā-

ciešiem par 313 (30,8%), krieviem par 2 264 (28,0%) un žīdiem par 494 (28,2%). Tā tad, salīdzinot ar 1925. gadu, dzimušo skaits visstraujāk samazinājies vāciešiem, žīdiem un krieviem. Latviešiem tas samazinājies daudz lēnāk kā caurmērā visām tautībām. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, dzimušo skaits krieviem samazinājies par 442 jeb 7,1% un latviešiem par 303 jeb 1,2%, bet pārējām tautībām, kas galvenā kārtā dzīvo pilsētās, kā vāciešiem, žīdiem un poļiem, dzimušo skaits nedaudz pieaudzis.

Dzimušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem.

Tautība	1925. g.	1930. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Latvieši	20,81	18,56	16,05	16,75	17,35	17,09
Vācieši	14,33	13,16	11,72	11,63	10,42	11,69
Krievi	34,88	29,44	26,02	25,93	26,38	24,24
Žīdi	18,34	16,05	12,34	13,79	12,86	13,46
Poļi	23,23	27,40	22,52	21,37	21,70	22,29
Leiši	18,71	17,00	13,39	12,10	13,68	13,73
K o p ā	22,25	19,81	17,15	17,62	18,09	17,72

Salīdzinot ar iedzīvotāju skaitu, visbiežākā dzimstība ir krieviem, kuriem 1937. gadā uz 1 000 piederīgiem iznāk 24,24 dzimušie. Dzimstības biežuma ziņā otrā vietā stāv poļi un trešā latvieši, bet dzimstība visretākā ir starp vāciešiem, kur uz 1 000 piederīgiem iznāk tikai 11,69 dzimušie. Salīdzinot ar 1925. gadu, dzimušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem samazinājies caurmērā par 4,53, bet atsevišķi visvairāk krieviem — par 10,64, un pēc tam leišiem — par 4,98, žīdiem par 4,88, latviešiem par 3,72, vāciešiem par 2,64 un poļiem par 0,94. Atšķirības starp tautībām dzimstības biežuma ziņā beidzamās gados pa daļai samazinājušās. Tā krieviem, kuriem vislielākais dzimstības biežums, bijusi arī vislielākā samazināšanās.

Dzimušo latviešu skaits apgabalos.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1925.	3 125	6 204	4 959	4 300	9 586	28 174
1930.	3 350	5 973	4 347	3 524	8 697	25 891
1934.	2 883	5 438	3 991	3 474	7 421	23 207
1935.	2 929	5 865	4 056	3 802	8 038	24 690
1936.	3 258	6 048	4 176	4 053	8 120	25 655
1937.	3 289	6 142	4 142	4 075	7 704	25 352

1937. gadā no latviešiem Latgalē dzimuši 30,4^o%, Vidzemē — 24,2^o%, Kurzemē — 16,3^o%, Zemgalē — 16,1^o% un Rīgā — 13,0^o%. Apgabalu nozīme latviešiem dzimušo skaita ziņā beidzamos gados manāmi izmainījusies, kas izskaidrojams ar to, ka dzimstības samazināšanās visos apgabalos neiestājas vienlaicīgi. Latviešiem 1937. gadā piedzimuši 2 822 bērni mazāk kā 1925. gadā, bet atsevišķi Latgalē par 1 882, Kurzemē par 817, Zemgalē par 225 un Vidzemē par 62 mazāk, bet Rīgā par 164 vairāk. Salīdzinot ar 1925. gadu, latviešiem dzimušo skaits kā absolūti, tā relatīvi visvairāk samazinājies Latgalē. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, latviešiem dzimušo skaits samazinājies par 303, bet sadalījumā pa apgabaliem tas samazinājies Latgalē par 416 un Kurzemē par 34, bet pieaudzis Vidzemē par 94, Rīgā par 31 un Zemgalē par 22.

Starp atsevišķos apgabalos dzimušiem bērniem, latviešu procentuāli visvairāk ir Vidzemē — 90,9^o%, pēc tam Kurzemē — 87,8^o%, Zemgalē — 76,2^o%, Rīgā — 64,3^o% un Latgalē — 59,6^o%, bet no iedzīvotāju skaita, pēc 1935. g. tautas skaitīšanas ziņām, latvieši sastāda Vidzemē 93,8^o%, Kurzemē 86,5^o%, Zemgalē 82,8^o%, Rīgā 63,0^o% un Latgalē 61,3^o%.

1937. gadā no latviešiem pilsētās dzimuši 6 665 (26,3^o%) un laukos — 18 687 (73,7^o%), no vāciešiem pilsētās 449 (62,9^o%) un laukos 265, no krieviem pilsētās — 1 058 (18,2^o%) un laukos 4 759, no žīdiem pilsētās — 1 123 (89,1^o%) un laukos 138, no poļiem pilsētās — 504 (45,6^o%) un laukos 602, no leišiem pilsētās — 47 (15,0^o%) un laukos 267 un no pārējiem pilsētās — 129 un laukos 170. Visām tautībām, izņemot žīdus un vāciešus, kas galvenā kārtā dzīvo pilsētās, dzimušo skaits laukos ir lielāks kā pilsētās.

Ļoti liela atšķirība starp tautībām ir ārļaulībā dzimušo procenta ziņā. 1937. gadā ārļaulībā dzimuši 3 328 bērni, no kuriem 1 978 latvieši, 673 krievi, 330 poļi, 92 leiši, 37 vācieši un 34 žīdi. Ārļaulībā dzimušie sastāda caurmērā 9,55^o% no dzimušo skaita, bet atsevišķi visvairāk poļiem — 29,8^o%, pēc tam leišiem — 29,3^o%, krieviem — 11,6^o%, latviešiem — 7,8^o%, vāciešiem 5,2^o% un vismazāk žīdiem — 2,7^o%. Latviešiem ārļaulībā dzimušo procentuāli ir ievērojami mazāk kā caurmērā cittauteiņiem.

Iedzīvotāju sastāvs pēc ticībām nav viengabalains un starp dažādo ticību piederīgiem dzimstības ziņā ir liela atšķirība.

Dzimušo ticība.

Gadi	Pro- testanti	R. katoļi	Pareiz- ticīgie	Vec- ticīgie	Mozus- ticīgie	Pārējie	Kopā
1925.	18 195	12 972	4 590	3 539	1 754	264	41 314
1930.	16 428	12 268	3 863	3 393	1 508	375	37 835
1935.	15 214	10 982	3 304	3 301	1 290	328	34 419
1936.	15 680	11 254	3 593	3 380	1 206	355	35 468
1937.	15 985	10 817	3 356	3 358	1 261	86	34 863

Dzimušo skaits uz 1 000 attiec. ticības piederīgiem							
1925.	16,99	31,13	27,40	39,66	18,32	—	22,25
1930.	15,28	27,25	22,77	35,05	16,09	—	19,81
1935.	13,90	22,94	18,90	30,59	13,80	—	17,62
1936.	14,33	23,27	20,42	30,80	12,89	—	18,09
1937.	14,62	22,16	18,94	30,10	13,47	—	17,72

Pēc 1935. gada tautas skaitīšanas ziņām iedzīvotāju vairākums — 56,1% ir protestanti, 24,5% Romas katoļi, 8,9% pareizticīgie, 5,5% vecticīgie, 4,8% Mozus ticīgie un 0,2% pārējie, bet no 1937. gadā dzimušiem 45,9% ir protestanti, 31,0% Romas katoļi, 9,6% vecticīgie, 9,6% pareizticīgie, 3,6% Mozus ticīgie un 0,3% pārējie. Starp iedzīvotāju un gada laikā dzimušo procentuālo sadalījumu pēc ticībām ir ievērojamas atšķirības, kas norāda nevienādo dzimstības biežumu. Vecticīgo, Romas katoļu un pareizticīgo starp jaunpiedzimušiem procentuāli ir vairāk nekā starp iedzīvotājiem. Lai gan protestantiem ir absolūti lielākais dzimušo skaits, tad tomēr viņu sastāvs neatjaunojas tik pilnīgi kā pārējām ticībām.

1937. gadā visām ticībām dzimušo skaits ir mazāks kā 1925. gadā. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, dzimušo skaits protestantiem pieaudzis par 305 un Mozus ticīgiem par 55, bet samazinājies Romas katoļiem par 437, pareizticīgiem par 237 un vecticīgiem par 22.

Salīdzinot ar iedzīvotāju skaitu, visbiežākā dzimstība ir vecticīgiem, kuņiem uz 1 000 piederīgiem 1937. gadā iznāk 30,1 dzimušie. Pēc tam dzimstības biežuma ziņā seko Romas katoļi, bet visretākā dzimstība ir Mozus ticīgiem un protestantiem, kuņiem dzimušo skaits uz 1 000 piederīgiem ir vairāk kā uz pusi mazāks kā vecticīgiem. Agrākos gados atšķirības starp ticībām dzimstības biežuma ziņā bijušas vēl lielākas. Lai gan salīdzinot ar 1925. gadu dzimstības biežums tagad visām ticībām ir mazāks, tad tomēr samazināšanās visām ticībām nav notikusi vienādi. Ticības, kuņām biežāka dzim-

stība, uzrāda arī lielāku samazināšanos. Protestantiem, kuriem maza dzimstība, pašos beidzamos gados dzimstības biežums diezgan manāmi pieaudzis, bet Romas katoļiem turpinājis lēnām samazināties.

Bez iepriekš minētiem dzīvi dzimušiem, 1937. gadā vēl piedzimuši 676 nedzīvi bērni, no kuriem Vidzemē dzimuši 159, Latgalē — 154, Rīgā — 132, Zemgalē — 121 un Kurzemē — 110. Pilsētās piedzimuši 250 un laukos 426 nedzīvi bērni. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, nedzīvi dzimušo bērnu skaits palielinājies. 1937. gadā caurmērā uz 100 dzīvi dzimušiem iznāk 1,94 nedzīvi dzimuši, bet atsevišķi Rīgā — 2,58, Vidzemē — 2,35, Kurzemē — 2,33, Zemgalē — 2,26 un vismazāk Latgalē — 1,19. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, nedzīvi dzimušo procents caurmērā palēnām pieaudzis, pie kam visstraujāk tas palielinājies Latgalē, bet Rīgā tas tagad ir mazāks kā 1925. un 1930. gadā. Pilsētās dzimst procentuāli vairāk nedzīvu bērnu kā laukos, bet pēdējos gados šī atšķirība manāmi samazinājusies. 1937. gadā uz 100 dzīvi dzimušiem pilsētās ir 2,51, bet laukos 1,71 nedzīvi dzimušie.

Mirstība. Beidzamos 10 gados mirušo skaits svārstījies no 26—28 tūkstoši gadā. Lai gan mirušo kopskaits neuzrāda noteiktu pārmaiņu virzienu, tad tomēr atsevišķos apgabalos mirušo skaitam piemitušas noteiktas pretējās tendences, kas savstarpēji līdzsvarojušās.

Mirušo skaits apgabalos.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1925.	4 562	5 619	3 832	4 033	9 637	27 683
1930.	5 156	5 732	4 139	4 128	7 955	27 110
1935.	4 830	6 293	4 339	4 382	7 816	27 660
1936.	4 867	6 215	4 043	4 492	8 029	27 646
1937.	5 014	6 507	4 337	4 484	7 741	28 083

1937. gadā miruši 28 083 iedzīvotāji. No tiem Latgalē miruši 27,6%, Vidzemē — 23,2%, Rīgā — 17,8%, Zemgalē — 16,0% un Kurzemē — 15,4%. Kā iepriekšējā tabulā redzams, Latgalē mirušo skaits kopš 1925. gada ievērojami samazinājies, bet visos pārējos apgabalos pieaudzis. Kamēr 1925. gadā Latgalē mirušie sastādīja 34,8%, tikmēr 1937. gadā tikai 27,6% no mirušo kopskaita. 1937. gadā nomiruši 437 iedzīvotāji vairāk kā iepriekšējā gadā, pie kam mirušo skaits palielinājies Kurzemē par 294, Vidzemē par 292 un Rīgā par

147, bet samazinājies Latgalē par 288 un Zemgalē par 8. Beidzamā gadā mirušo skaits samazinājies visos Latgales apriņķos un bez tam Jēkabpils, Tukuma, Ilūkstes, Madonas un Ventspils apriņķos. 1937. gadā pilsētās miruši 9 556 un laukos 18 527 iedzīvotāji. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, mirušo skaits pilsētās palielinājies par 81 un laukos par 356.

Mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija	Tai skaitā	
							pilsētās	laukos
1925.	13,48	13,83	13,29	14,53	17,62	14,91	.	.
1930.	13,64	14,13	14,32	14,29	14,52	14,20	.	.
1935.	12,55	15,49	14,82	14,62	13,73	14,16	13,35	14,63
1936.	12,64	15,29	13,79	14,95	13,96	14,10	13,84	14,54
1937.	13,02	15,99	14,76	14,88	13,33	14,27	13,44	14,74

Mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem 1937. gadā vismazākais ir Rīgā (13,02) un pēc tam Latgalē (13,33), bet vislielākais Vidzemē (15,99). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem caurmērā palielinājies par 0,17, pie kam atsevišķi Kurzemē tas pieaudzis par 0,97, Vidzemē par 0,70 un Rīgā par 0,38, bet Latgalē samazinājies par 0,63 un Zemgalē par 0,07. šādas raksturīgas pārmaiņas notikušas ne tikai beidzamā, bet arī citos iepriekšējos gados. Kā iepriekšējā tabulā redzams, kopš 1925. gada mirstības biežums Latgalē ļoti jūtami samazinājies, bet pārējos apgabalos pieaudzis vai arī palicis apmēram tāds pat. Tā, piemēram, mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem 1937. gadā Vidzemē ir par 2,16 lielāks kā 1925. gadā, bet Latgalē par 4,29 mazāks. 1925. gadā mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem Latgalē bija par 3,79 lielāks kā Vidzemē, bet 1937. gadā tas Latgalē ir par 2,66 mazāks kā Vidzemē. Šādām pārmaiņām par cēloni ir kā nevienādā mirstības samazināšanās gaita, tā arī citi apstākļi.

Salīdzinot mirušo skaitu uz 1000 iedzīvotājiem dažādās vietās un dažādos laikos, jāņem vērā, ka tas ir atkarīgs ne tikai no veselības apstākļiem atsevišķā apvidū un gadā, bet arī no iedzīvotāju vecuma uzbūves. Pēdējās visur un vienmēr nav vienādas, tādēļ arī pie vienādiem veselības apstākļiem mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem nebūs vienāds. Sakarā ar to mirušo skaita pieaugšana uz 1000 iedzīvotājiem ne katrreiz ir norādījums uz veselības apstākļu pasliktināšanos, un ne katrreiz mazākais mirušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem liecina par labāku veselības stāvokli. Ļoti ievērojama

nozīme ir tam, kā iedzīvotāji sadalās pēc vecuma. Kur procentuāli vairāk vecu cilvēku, tur iznāk arī lielāks mirstības biežums. Atšķirības starp apgabaliem iedzīvotāju vecuma uzbūvju ziņā ir ļoti lielas. Pēc 1935. gada tautas skaitīšanas no atsevišķu apgabalu iedzīvotājiem 60 un vairāk gadus veci iedzīvotāji sastāda Latgalē tikai 10,55%, bet Rīgā — 12,79%, Kurzemē — 15,18%, Zemgalē — 15,42% un Vidzemē pat 17,39% no iedzīvotāju skaita. Ar to arī izskaidrojams tas, ka tagad Latgalē uz 1 000 iedzīvotājiem mirušo skaits ir manāmi mazāks kā Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē. Lai spriestu par patiesiem mirstības apstākļiem un pēdējo pārmaiņām, nevar apmierināties ar mirušo skaitu caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem, bet jānoskaidro mirstības biežums atsevišķos vecumos vai vecuma grupās.

Mirušie pēc vecuma.

Gadi	Jaunāki par 1 g.	1—19 g.	20—39 g.	40—59 g.	60 un v. g.	Nez. v.	Kopā
1925.	4 430	3 984	3 264	4 679	11 149	177	27 683
1930.	3 407	2 594	3 133	4 869	13 018	89	27 110
1935.	2 714	2 214	2 969	4 494	15 236	33	27 660
1936.	2 842	2 040	2 899	4 659	15 167	39	27 646
1937.	2 965	1 992	2 868	4 467	15 769	22	28 083
Uz 1 000 attiec. vecuma iedzīvotājiem							
1925.	107,2	6,77	5,87	11,03	50,92	—	14,91
1930.	90,0	4,51	5,18	11,03	54,31	—	14,20
1935.	78,9	3,95	4,64	10,11	56,43	—	14,16
1936.	80,1	3,57	4,59	10,45	54,61	—	14,10
1937.	85,0	3,43	4,60	9,97	56,07	—	14,27

No beidzamos gados mirušiem lielākā daļa ir 60 un vairāk gadus veci. 1937. gadā pēdējie sastāda 56,2% no mirušiem. Lai gan kopsummā mirušo skaits neuzrāda noteiktas pārmaiņas, tad tomēr atsevišķos vecumos pārmaiņu virziens ir noteikts. Gados jaunāku mirušo skaits ievērojami samazinājies, bet toties ievērojami pieaudzis mirušo skaits vecākos gados. Tā, piemēram, 1925. gadā miruši 4 430, bet 1937. gadā tikai 2 965 zīdaiņi, turpretim 60 un vairāk gadus vecu mirušo skaits 1925. gadā bija 11 149, bet 1937. gadā 15 769. Zīdaiņi 1925. gadā sastādīja 16,1%, bet 1937. gadā tikai 10,6% no mirušo kopskaita, turpretim 60 un vairāk gadus vecie 1925. g. sastādīja 40,5%, bet 1937. g. jau 56,2% no visiem mirušiem. Šīs pārmaiņas stāv sakarā ar iedzīvotāju vecuma uzbūves pār-

veidošanas, kas izsaukta no dzimstības samazināšanās un mūža pagarināšanās iepriekšējos gados. 1925. gadā bija vairāk zīdaiņu un mazāk vecu cilvēku kā tagad, tādēļ arī tad bija vairāk mirušu zīdaiņu un mazāk mirušu vecu cilvēku.

Lai gan mirušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem beidzamos gados palicis bez manāmām pārmaiņām, tad tomēr mirstība visos vecumos ļoti ievērojami samazinājusies, kā to redzam, salīdzinot mirušo skaitus starp 1 000 noteikta vecuma iedzīvotājiem. Zīdaiņu mirstības biežums 1925. gadā bija 107,2, bet 1937. g. tikai 85,0. 1925. gadā no 1 000 1—19 gadus veciem iedzīvotājiem nomira 6,8, bet 1937. g. vairs tikai 3,4, tā tad mirstības varbūtība samazinājusies uz pusi. Mirstība samazinājusies arī tālākās vecuma grupās un tas noteikti apliecina, ka veselības kopšanā gūti ļoti lieli panākumi. Tas, ka iepriekšējā tabulā mirušo skaits starp 1 000 60 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem nedaudz pieaudzis nav radies no vecu cilvēku mirstības palielināšanās, bet izskaidrojams vienīgi ar to, ka šī vecuma grupa ir ļoti plaša, kādēļ starp tajā ietilpstošiem vecumiem, mirstības ziņā ir liela atšķirība. Tagad šajā vecuma grupā ir procentuāli vairāk vecāku (80 un 90 g.) iedzīvotāju kā 1925. gadā un tāpēc tagad iznāk caurmērā lielāks mirstības biežums, lai gan atsevišķos vecumos mirstība samazinājusies.

Sakarā ar nevienādo dzimstību visos apgabalos nav arī vienādas iedzīvotāju vecuma uzbūves, tādēļ atsevišķu apgabalu iedzīvotāju mirstības noskaidrošanai un salīdzināšanai jāņem vērā katra apgabala iedzīvotāju sastāvs pēc vecuma.

Mirušie pēc vecuma apgabalos 1937. g.

Apgabali	Jaunāki par 1 g.	1—19 g.	20—39 g.	40—59 g.	60 un v. g.	Nez. v.	Kopā
Rīga	305	229	574	1 073	2 829	4	5 014
Vidzeme	474	369	612	944	4 100	8	6 507
Kurzeme	353	246	428	652	2 657	1	4 337
Zemgale	464	271	461	682	2 604	2	4 484
Latgale	1 369	877	793	1 116	3 579	7	7 741
Latvija	2 965	1 992	2 868	4 467	15 769	22	28 083
Tai skaitā:							
pilsētās	672	481	1 060	1 871	5 466	6	9 556
laukos	2 293	1 511	1 808	2 596	10 303	16	18 527

Atsevišķos apgabalos mirušo sadalījums pēc vecuma uzrāda ļoti lielas atšķirības. Tas sevišķi sakāms par Vidzemi un Latgali. Kamēr mirušo zīdaiņu skaits Latgalē ir gandrīz 3 reizes lielāks kā Vidzemē, tikmēr 60 un vairāk gadus veco mirušo skaits Latgalē ir ievērojami mazāks. Šī lielā atšķirība izskaidrojama ne tikai ar to, ka Latgalē tagad ir lielāka zīdaiņu mirstība, bet galvenā kārtā ar to, ka starp Latgales iedzīvotājiem ir procentuāli daudz vairāk zīdaiņu, bet mazāk vecu cilvēku. Mirušie zīdaiņi Latgalē sastāda 17,7%, bet Vidzemē tikai 7,3% no apgabalā mirušo skaita. Toties 60 un vairāk gadus vecie mirušie Vidzemē sastāda 63,1%, bet Latgalē tikai 46,3% no mirušiem. Sakarā ar nevienādām iedzīvotāju vecuma uzbūvēm arī starp pilsētās un laukos mirušo sadalījumiem pēc vecuma ir ievērojamas atšķirības.

Mirušo skaits starp 1000 noteikta vecuma iedzīvotājiem 1935. g.¹⁾

Apgabali	Jaunāki par 1 g.	1—19 g.	20—39 g.	40—59 g.	60 un vair. g.	Caurmērā
Rīga	57,1	2,94	3,90	10,71	54,04	12,55
Vidzeme	62,8	3,44	5,19	9,14	56,36	15,49
Kurzeme	76,3	3,19	4,63	10,20	58,38	14,82
Zemgale	84,2	3,48	4,40	9,67	55,84	14,62
Latgale	92,6	5,04	5,02	10,63	57,48	13,73
Latvija	78,9	3,95	4,64	10,11	56,43	14,16

Lai gan mirušo skaits caurmērā uz 1000 iedzīvotājiem Vidzemē ir ievērojami lielāks kā Latgalē, tad tomēr mirstības biežums atsevišķos vecumos Vidzemē ir mazāks. Tas rāda, ka patiesībā Vidzemē ir mazāka mirstība nekā Latgalē, lai gan pēdējā caurmērā no 1000 iedzīvotājiem gada laikā nomirst mazāk. 1935. gadā no 1000 dzimušiem Vidzemē miruši 62,8, bet Latgalē — 92,6 un no 1000 1—19 gadus veciem iedzīvotājiem Vidzemē miruši 3,44, bet Latgalē — 5,04. Visās iepriekšējā tabulā minētās vecuma grupās vīriešiem ir lielāks mirstības biežums kā sievietēm.

Aplūkojot mirstību, sevišķa vērība piegriežama zīdaiņu mirstībai, jo mirstības samazināšanās jaunākos gados ļoti ievērojami sekmē paaudžu skaitlisku atjaunošanos. Bez tam zīdaiņu mirstība ir ļoti labs iedzīvotāju veselības stāvokļa rādītājs.

¹⁾ Aprēķins izdarīts pēc 1935. gada, jo par 1937. gadu trūkst noteiktu ziņu par iedzīvotāju skaitu apgabalos pēc vecuma.

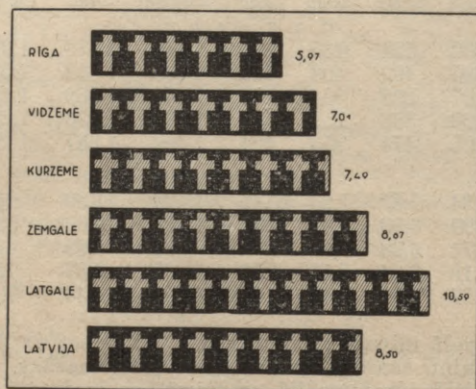
Miruso zīdaiņu skaits.

Gadi	Rīga	Vid- zeme	Kur- zeme	Zem- gale	Latgale	L a t v i j a		Kopā
						Zēni	Meit.	
P a v i s a m								
1925.	500	524	435	625	2 346	2 510	1 920	4 430
1930.	395	402	408	493	1 709	1 882	1 525	3 407
1935.	267	399	354	428	1 266	1 589	1 125	2 714
1936.	260	393	259	403	1 527	1 628	1 214	2 842
1937.	305	474	353	464	1 369	1 687	1 278	2 965
Uz 100 dzimušiem								
1925.	9,34	7,87	7,63	10,49	13,28	11,80	9,58	10,72
1930.	6,99	6,13	8,02	9,70	11,05	9,69	8,29	9,00
1935.	5,71	6,28	7,63	8,42	9,56	8,98	6,72	7,89
1936.	5,19	5,94	5,51	7,56	11,05	8,87	7,10	8,01
1937.	5,97	7,01	7,49	8,67	10,59	9,44	7,52	8,50

1937. gadā miruši 2 965 zīdaiņi. Salīdzinot ar 1925. gadu, mirušo zīdaiņu skaits tagad ir ievērojami mazāks, šī samazināšanās izskaidrojama kā ar mirstības biežuma, tā arī ar dzimstības samazināšanos. 1937. gadā caurmērā uz 100 dzīvi dzimušiem iznāk 8,50 miruši zīdaiņi. Salīdzinot ar agrākiem gadiem, zīdaiņu mirstības biežums visumā samazinājies, lai gan gadu no gada bijis visai svārstīgs. Zīdaiņu mirstības biežums visu laiku vislielākais bijis Latgalē, bet vismazākais beidzamos gados Rīgā. No zēniem pirmā mūža gadā nomirst procentuāli vairāk kā no meitenēm. 1937. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, mirušo zīdaiņu skaits palielinājies par 123, lai gan dzimušo skaits tai pašā laikā ir samazinājies. Beidzamā gadā zīdaiņu mirstība pieaugusi visos apgabalos, izņemot Latgali, kur tā samazinājusies.

1937. gadā atsevišķos apriņķos miris šāds zīdaiņu skaits: Rīgas apriņķī — 131 (uz 100 dzimušiem — 7,02), Cēsu — 69 (7,22), Valmieras — 104 (6,88), Valkas — 89 (7,31), Madonas — 81 (6,73), Liepājas — 142 (9,11), Aizputes — 43 (7,79), Kuldīgas — 79 (7,68), Ventspils — 34 (4,33), Talsu — 55 (6,95), Tukuma — 69 (8,69), Jelgavas — 135 (7,98), Bauskas — 66 (8,44), Jēkabpils — 46 (5,91), Ilūkstes — 148 (11,35), Daugavpils — 435 (9,21), Rēzeknes — 457 (12,08), Ludzas — 207 (10,65) un Abrenes — 270 (10,88). 1937. gads zīdaiņu mirstības ziņā ir nelabvēlīgs, jo salīdzinot ar iepriekšējo gadu, zīdaiņu mirstība samazinājusies tikai 4 apriņķos, bet pārējos pieaugusi.

Zīdaiņu mirstība uz 100 dzimušiem apgabalos
1937. gadā.

Pilsētās 1937. gadā miruši 672 un laukos 2 293 zīdaiņi. Caurmērā uz 100 dzimušiem pilsētās iznāk 6,74, bet laukos 9,21 miruši zīdaiņi. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, zīdaiņu mirstība pieaugusi kā pilsētās, tā laukos.

Mirušo tautība.

Gadi	Latvieši	Vācieši	Krievi	Židi	Poļi	Leiši	Pārējie	Kopā
1925.	19 980	1 013	4 343	971	692	296	388	27 683
1930.	19 870	1 161	3 338	1 095	995	305	346	27 110
1935.	20 662	1 171	3 299	1 133	791	319	285	27 660
1936.	20 516	1 100	3 449	1 187	801	313	280	27 646
1937.	21 120	1 179	3 215	1 170	773	318	308	28 083

Uz 1 000 attiecīgas tautības piederīgiem

1925.	14,75	14,27	18,75	10,15	13,53	12,76		14,91
1930.	14,24	16,62	14,04	11,60	16,76	11,78		14,20
1935.	14,02	18,90	14,07	12,11	16,13	13,93		14,16
1936.	13,87	17,88	14,54	12,68	16,24	13,68		14,10
1937.	14,24	19,31	13,40	12,49	15,58	13,90		14,27

Atšķirības starp tautībām mirstības ziņā izskaidrojamas ne tikai ar nevienādu veselības stāvokli, bet arī ar nevienādu dzimstību, kas radījusi dažas vecuma uzbūves. No 1937. gadā mirušiem 75,2% ir latvieši, 11,4% krievi, 4,2% vācieši, 4,2% žīdi, 2,8% poļi, 1,1% leiši un 1,1% pārējie. Beidzamos gados kā mirušo skaits, tā mirstības biežums visām tautībām nav pārmainījies vienādi. Latviešiem, salīdzinot ar 1925. gadu, mirušo skaits pieaudzis, bet mirstības biežums tomēr samazinājies. 1937. gadā no 1 000 atsevišķas tautības piederīgiem visvairāk miruši vāciešiem — 19,31, pēc tam poļiem — 15,58, latviešiem — 14,24, leišiem — 13,90, krieviem — 13,40 un vismazāk žīdiem — 12,49. Patreizējā biežā mirstība starp vāciešiem izskaidrojama ar to, ka vāciešiem ir visaugstākais vecu cilvēku procents, kas stāv ciešā sakarā ar vāciešu mazo dzimstību.

Lai gan vāciešiem caurmērā no 1 000 piederīgiem gada laikā nomirst daudz vairāk kā krieviem, tad tomēr katrā atsevišķā vecumā vāciešiem ir manāmi mazāka mirstība kā krieviem. Uz to noteikti norāda arī dati par zīdaiņu mirstību. 1937. gadā uz 100 dzimušiem iznāk caurmērā 8,50 miruši zīdaiņi, bet sadalījumā pēc tautībām — vismazāk žīdiem — 4,28, pēc tam vāciešiem — 6,58, latviešiem — 7,73, krieviem — 11,67, poļiem — 12,75 un visvairāk leišiem — 13,06. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, zīdaiņu mirstība samazinājusies vienīgi krieviem, bet pārējām tautībām vairāk vai mazāk pieaugusi.

Mirušo ticība.

Gadi	Protestanti	Rom. katoļi	Pareizticīgie	Vec ticīgie	Mozus Pārējie un nenosk.		Kopā
					ticīgie	nenosk.	
1925.	14 748	7 116	2 777	1 766	966	310	27 683
1930.	15 522	6 423	2 291	1 455	1 095	324	27 110
1935.	16 178	6 269	2 212	1 430	1 133	438	27 660
1936.	15 769	6 393	2 301	1 594	1 191	398	27 646
1937.	16 624	6 331	2 221	1 467	1 169	271	28 083

Mirušo skaits uz 1 000 iedzīvotājiem

1925.	13,77	17,07	16,58	19,79	10,09		14,91
1930.	14,44	14,27	13,51	15,03	11,68		14,20
1935.	14,78	13,09	12,65	13,25	12,12		14,16
1936.	14,42	13,22	13,07	14,53	12,73		14,10
1937.	15,20	12,97	12,53	13,15	12,49		14,27

Kā dzimstība, tā arī mirstība starp visu ticību piederīgiem nav vienāda. No 1937. gadā mirušiem 59,2% ir protestanti, 22,5% Romas katoļi, 7,9% pareizticīgie, 5,2% vecticīgie, 4,2% Mozus ticīgie un 1,0% pārējie. Salīdzinot ar iedzīvotāju skaitu, visbiežākā mirstība ir starp protestantiem (15,20). Tas, ka no 1 000 protestantiem gada laikā nomirst vairāk kā no tāda pat skaita citu ticību piederīgiem, izskaidrojams ne ar sliktāku veselības stāvokli, bet ar to, ka starp 1 000 piederīgiem protestantiem ir ievērojami vairāk vecu cilvēku kā pārējām ticībām, kas radies no straujas dzimstības samazināšanās protestantiem.

5. Dabīgais pieaugums. Iedzīvotāju dabīgais pieaugums rāda par cik dzimušo skaits pārsniedz mirušo skaitu, neatkarīgi no tā, vai dzimstība ir pietiekoša paaudžu atjaunošanai vai nē.

Iedzīvotāju dabīgais pieaugums apgabalos.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1925.	+794	+1 031	+1 867	+1 923	+8 016	+13 631
1930.	+492	+ 823	+ 946	+ 953	+7 511	+10 725
1935.	-157	+ 57	+ 299	+ 699	+5 861	+ 6 759
1936.	+144	+ 400	+ 655	+ 839	+5 784	+ 7 822
1937.	+ 99	+ 250	+ 378	+ 866	+5 187	+ 6 780
Uz 1 000 iedzīvotājiem						
1925.	+2,35	+2,56	+6,47	+6,92	+14,66	+7,34
1930.	+1,30	+2,03	+3,27	+3,30	+13,70	+5,61
1935.	-0,41	+0,14	+1,02	+2,34	+10,29	+3,46
1936.	+0,38	+0,98	+2,23	+2,80	+10,05	+3,99
1937.	+0,26	+0,62	+1,29	+2,88	+ 8,93	+3,45

1937. gadā dzimuši 34 863 bērni un miruši 28 083 iedzīvotāji, kas rezultātā dod iedzīvotāju dabīgo pieaugumu par 6 780. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, dabīgais pieaugums samazinājies par 1 042. Pieaugums samazinājies sakarā ar mirušo skaita palielināšanos un dzimušo skaita samazināšanos. Tagad iedzīvotāju dabīgais pieaugums ir uz pusi mazāks kā 1925. gadā, bet šo samazināšanos radījusi gandrīz vienīgi dzimstības samazināšanās.

Vislielāko dabīgo pieaugumu dod Latgale. 1937. gadā Latgale devusi 76,5%, Zemgale — 12,8%, Kurzeme — 5,5%, Vidzeme — 3,7% un Rīga 1,5% no visa pieauguma. Salīdzinot

ar iepriekšējo, 1936. gadu, dabīgais pieaugums visvairāk samazinājies Latgalē par 597 un pēc tam Kurzemē par 277, Vidzemē par 150 un Rīgā par 45, bet Zemgalē pieaudzis par 27. Pieauguma samazināšanās beidzamā gadā visos apgabalos nav radusies no vienādiem apstākļiem. Rīgā, Vidzemē un Kurzemē dabīgais pieaugums samazinājies sakarā ar mirušo skaita palielināšanos lai gan dzimušo skaits pieaudzis, bet Latgalē no dzimstības samazināšanās. Salīdzinot ar 1925. un 1930. gadu, iedzīvotāju dabīgais pieaugums ļoti ievērojami samazinājies visos apgabalos, bet pie tā dzimstības un mirstības pārmaiņām visur nav bijusi vienāda nozīme. Kamēr Vidzemē dabīgais pieaugums samazinājies tikai no mirušo skaita palielināšanās, tikmēr Latgalē no dzimušo skaita samazināšanās.

1937. gadā caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem dabīgais pieaugums ir 3,45, bet no apgabaliem vislielākais tas ir Latgalē (8,93), kur uz 1 000 iedzīvotājiem ir vislielākais dzimušo skaits un ļoti zems mirušo skaits.

1937. gadā atsevišķos apriņķos bijis šāds dabīgais pieaugums: Rīgas apriņķī — 159 (uz 1 000 iedzīvotājiem 1,44), Valmieras — 147 (1,73), Madonas — 5 (0,07), Aizputes — 95 (2,92), Kuldīgas — 216 (3,83), Ventspils — 76 (1,53), Talsu — 130 (2,97), Tukuma — 175 (3,81), Jelgavas — 59 (0,56), Bauskas — 62 (1,38), Jēkabpils — 77 (1,60), Ilūkstes — 493 (8,52), Daugavpils — 1 845 (8,49), Rēzeknes — 1 549 (9,94), Ludzas — 693 (7,28) un Abrenes — 1 100 (9,79). Pārējos 3 apriņķos mirušo skaits bijis lielāks par dzimušo skaitu: Cēsu apriņķī par 40, Valkas par 21 un Liepājas par 139. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, dabīgais pieaugums palielinājies Madonas, Ventspils, Tukuma un Jēkabpils apriņķos. 1937. gadā relatīvi vislielākais pieaugums ir Rēzeknes un Abrenes apriņķos.

1937. gadā no iedzīvotāju dabīgā pieauguma lauki devuši 6 301 jeb 93,8% un pilsētas 419 jeb 6,2%. Uz 1 000 iedzīvotājiem dabīgais pieaugums laukos ir 5,06, bet pilsētās tikai 0,59. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, dabīgais pieaugums samazinājies kopsummā par 1 042, pie kam atsevišķi laukos samazinājies par 1 109, bet pilsētās pieaudzis par 67. Tas rāda, ka beidzamā gadā iedzīvotāju dabīgā pieauguma ziņā stāvoklis pasliktinājies vienīgi laukos, kamēr pilsētās nedaudz uzlabojies.

Dabīgais pieaugums pēc tautībām.

Gadi	Latvieši	Vācieši	Krievi	Žīdi	Poļi	Pārējie un		K o p ā
						Leiši	nezin.	
1925.	+8 194	+ 4	+3 738	+784	+496	+138	+277	+13 631
1930.	+6 021	-242	+3 663	+420	+632	+135	+ 96	+10 725
1935.	+4 028	-450	+2 780	+157	+257	- 42	+ 29	+ 6 759
1936.	+5 139	-459	+2 810	+ 17	+269	—	+ 46	+ 7 822
1937.	+4 232	-465	+2 602	+ 91	+333	- 4	- 9	+ 6 780
Uz 1000 attiec. tautības piederīgiem								
1925.	+6,06	+0,06	+16,13	+8,19	+ 9,70	+5,95		+7,34
1930.	+4,32	-3,46	+15,40	+4,45	+10,64	+5,22		+5,61
1935.	+2,78	-7,27	+11,86	+1,68	+ 5,24	-1,83		+3,46
1936.	+3,48	-7,46	+11,84	+0,18	+ 5,46	—		+3,99
1937.	+2,85	-7,62	+10,84	+0,97	+ 6,71	-0,17		+3,45

1937. gadā latviešu skaits no dabīgā pieauguma palielinājies par 4 232, pie kam to pieaugums sastāda 62,4% no visa dabīgā pieauguma. No cittautiešiem vislielākais pieaugums ir krieviem, bet vāciešiem mirušo skaits ir par 465 lielāks par dzimušo skaitu un bez tam vāciešu dabīgā samazināšanās ar katru gadu kļuvusi lielāka. 1937. gadā relatīvi vislielākais pieaugums ir krieviem, kuriem uz 1000 piederīgiem pieaugums ir 10,84, pēc tam seko poļi ar 6,71, latvieši ar 2,85 un žīdi ar 0,97, bet leišiem ir samazināšanās — 0,17 un vāciešiem — 7,62.

1937. gadā latviešu skaits dabīgās kustības ceļā visvairāk pieaudzis Latgalē — par 3,147, pēc tam Kurzemē par 442, Zemgalē par 402 un Rīgā par 251, bet Vidzemē samazinājies par 10.

Laukos 1937. gadā latviešu skaits pieaudzis par 3 562, krievu par 2 334, poļu par 221, leišu par 102, vāciešu par 93 un žīdu par 53. Tā tad laukos pieaugums ir visām tautībām. Uz 1000 atsevišķas tautības piederīgiem laukos vislielākais pieaugums ir krieviem — 13,01, pēc tam poļiem — 12,36, vāciešiem — 8,23, žīdiem — 7,54, leišiem — 7,34 un latviešiem — 3,49. Pilsētās tai pašā laikā latviešu skaits pieaudzis par 670, krievu par 268, poļu par 112 un žīdu par 38, bet leišu skaits samazinājies par 106 un vāciešu skaits par 558. Uz 1000 savas tautības piederīgiem arī pilsētās vislielākais pieaugums ir krieviem — 4,42, pēc tam poļiem — 3,53, latviešiem — 1,44 un žīdiem — 0,44, bet vāciešiem samazināšanās — 11,21 un leišiem 11,80.

Dabīgais pieaugums pēc ticībām.

Gadi	Protestanti	Rom.- katoļi	Pareiz- ticīgie	Vec- ticīgie	Mozus ticīgie	Pārējie un nenosk.	Kopā
1925.	+3 447	+5 856	+1 813	+1 773	+788	— 46	+13 631
1930.	+ 906	+5 845	+1 572	+1 938	+413	+ 51	+10 725
1935.	— 964	+4 713	+1 092	+1 871	+157	—110	+ 6 759
1936.	— 89	+4 861	+1 292	+1 786	+ 15	— 43	+ 7 822
1937.	— 639	+4 486	+1 135	+1 891	+ 92	—185	+ 6 780

Uz 1 000 iedzīvotājiem

1925.	+3,22	+14,06	+10,82	+19,87	+8,23		+7,34
1930.	+0,84	+12,98	+ 9,26	+20,02	+4,41		+5,61
1935.	—0,88	+ 9,85	+ 6,25	+17,34	+1,68		+3,46
1936.	—0,09	+10,05	+ 7,35	+16,27	+0,16		+3,99
1937.	—0,58	+ 9,19	+ 6,41	+16,95	+0,98		+3,45

1937. gadā piederīgo skaits visvairāk palielinājies Romas katoļiem un pēc tam vec ticīgiem un pareizticīgiem, bet protestantu skaits samazinājies, jo pēdējiem mirušo skaits pārsniedz dzimušo skaitu par 639. Relatīvi vislielākais pieaugums ir vec ticīgiem. Salīdzinot ar 1925. un 1930. gadu, dabīgais pieaugums samazinājies, laigan nevienādā apmērā un straujuma, visām ticībām.

C. Iedzīvotāju mēchaniskā kustība.

Iedzīvotāju mēchaniskās kustības pilnīga noskaidrošana prasa ļoti daudz darba, tādēļ mūsu un arī citu zemju statistikas sniedz ziņas tikai par dažām mēchaniskās kustības parādībām un pie tam nepilnā apmērā.

Iedzīvotāju mēchaniskās kustības statistikā vispirms izšķirama ārējā un iekšējā kustība. Pirmā aptver robežas pārceļotājus, bet pēdējā iedzīvotāju pārvietošanos valsts iekšienē. Ārējā mēchaniskā kustībā savukārt izšķirama 1) ārvalstnieku ieceļošana valstī un izceļošana un 2) mūsu pilsoņu izceļošana uz ārzemēm un atgriešanās.

Pa dzelzceļiem, ūdensceļiem, ar gaisa satiksmi un motorizētiem satiksmes līdzekļiem 1934. gadā ieceļojuši 49 157, 1935. gadā — 58 113, 1936. g. — 67 657 un 1937. gadā 77 662 ārvalstnieki. Beidzamā gadā ieceļojušie ārvalstnieki pēc pavalstniecībām sadalās šādi: Igaunijas — 21 020, Lietuvas — 19 457,

Vācijas — 11 603, Polijas — 7,396, Somijas — 2 668, Zviedrijas — 1 960, Lielbritānijas — 1 825, Čehoslovākijas — 1 625, Z.A.S. valstu — 1 417 un 8 691 pārējo valstu pilsonis. Izeļojušo skaits tikai nedaudz atšķiras no ieceļotāju skaita. Atzīmējams, ka starp ieceļojušiem un izeļojušiem ārvalstniekiem apmēram puse patiesībā ir tikai caurbraucēji. No 1937. gadā izbrazkušiem 30 616 ir tādi, kas Latvijā uzturējušies tikai 1 dienu. Ziņas par izbrazkušiem un izbrazkušiem ārvalstniekiem iegūtas pēdējos reģistrējot uz robežas.

Pār mūsu pilsoņu ceļošanu uz ārzemēm statistiskās ziņas beidzamos divos gados sakopotas pēc robežu pārceļošanas atzīmēm Latvijas ārzemes pasēs (pēdējās pagarinot vai apmaiņot) un reģistrējot ceļotājus uz Igauniju ar iekšzemes pasēm. Šī statistika neattiecas uz ceļotājiem ar Ārlietu ministrijas dienesta un diplomātiskām pasēm. Šādā veidā reģistrēts, ka 1936. gadā no ārzemēm atgriezušies 29 370 un 1937. gadā 32 137 mūsu pilsoņi. Mūsu pilsoņi visvairāk apmeklē Igauniju, Vāciju un Lietuvu.

Bez iepriekš minētiem robežu pārceļotājiem vēl ir tā saucamā pierobežas kustība, kurā ieskaitīti visi robežu pārgājēji, neieskaitot ceļotājus pa dzelzceļu, ūdensceļiem, gaisa satiksmi un motorizētiem satiksmes līdzekļiem. Šādā veidā caur muiņas pārejas punktiem 1937. gadā Latvijā ienākuši 530 391 un izgājuši 526 017 iedzīvotāji.

Gaujiena. Tilts pār Gauju.

IV. Izglītība.

A. Mācības iestādes.

Sakopojot statistiskās ziņas, visas mācības iestādes sadalītas 5 lielās grupās, kas savukārt iedalītas vairākās apakšgrupās.

Mācības iestāžu, audzēkņu un skolotāju skaits 1937./38. m. g.

I Tautskolas:	Skolas	Audzēkņi	Skolotāji
Bērnu dārzi	81	3 829	181
Pirmskolas	13	1 004	42
Pamatskolas	1 695	222 031	9 064
Papildskolas	115	4 669	(613)
Kopā	1 904	231 533	9 287
II Zemākās arodskolas:			
Lauksaimniecības	50	2 074	319
Jūrskolas	1	215	22
Veselības kopšanas	2	62	19
Pārējās	31	4 966	529
Kopā	84	7 317	889
III Vidusskolas:			
A. Ģimnazijas	77	16 779	1 603
B. Arodu vidusskolas	37	7 018	870
T. sk. lauksaimniecības	6	909	95
skolotāju institūti	4	902	125
komerciskolas	12	2 682	286
technikumi	9	2 352	308
pārējās	6	173	56
Kopā	114	23 797	2 473
IV Augstākās arodskolas un institūti.			
	12	1 246	190
V Akadēmiskās māc. iestādes:			
Latvijas Universitāte	1	6 819	418
Latvijas Konservātorija	1	278	38
Latvijas Mākslas akadēmija	1	205	22
Kopā	3	7 302	478
Pavisam	2 117	271 195	13 317
1936./37.	2 134	269 415	12 908
1930./31.	2 240	225 940	12 056
1925./26.	2 078	207 247	10 300

1937./38. m. gadā darbojās pavisam 2117 mācības iestādes ar 271 195 audzēkņiem un 13 317 skolotājiem. Visvairāk ir tautskolu, kas ir obligātoriskas. Pēdējās ir arī visvairāk audzēkņu un skolotāju. Tautskolas sastāda 90% no skolu skaita, tautskolu skolēni 85% no audzēkņu kopskaita un tautskolu skolotāji, neskaitot atsevišķi papildskolu skolotājus, sastāda 70% no mācības spēku kopskaita. Salīdzinot ar iepriekšējo 1936./37. m. gadu, mācības iestāžu skaits samazinājies par 16, bet audzēkņu skaits pieaudzis par 1 802 un skolotāju skaits pieaudzis par 382.

1. Tautskolas. Par tautskolām skaitīti bērnu dārzi, pirm-skolas, pamatskolas, defektīvo bērnu skolas un papildu skolas.

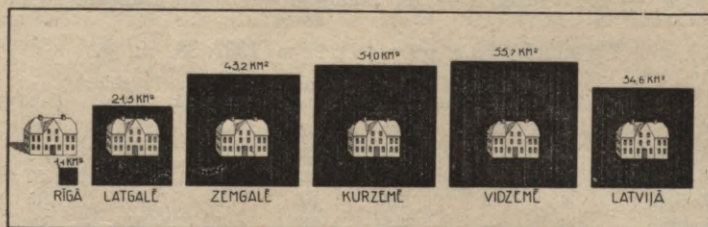
Tautskolu skaits apgabalos.

Māc. gadi	Tautskolu skaits apgabalos					Tai skaitā	
	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija	Pilsētās Laukos
1921./22.	632		284	265	544	1 725	322 1 403
1925./26.	178	493	273	288	659	1 891	410 1 481
1930./31.	210	466	273	312	742	2 003	492 1 511
1935./36.	205	430	255	303	714	1 907	432 1 475
1936./37.	192	423	253	318	743	1 929	417 1 512
1937./38.	188	414	259	315	728	1 904	402 1 502

1937./38. m. gadā darbojās 1 904 tautskolas. No tām visvairāk — 38,2% ir Latgalē, 21,7% Vidzemē, 16,6% Zemgalē, 13,6% Kurzemē un 9,9% Rīgā. Laukos atrodas 1 502 jeb 78,9% no visām tautskolām. Atsevišķos apriņķos ir šāds tautskolu skaits: Rīgas apr. — 108, Cēsu — 69, Valmieras — 90, Valkas — 79, Madonas — 68, Liepājas — 80, Aizputes — 29, Kuldīgas — 51, Ventspils — 51, Talsu — 48, Tukuma — 53, Jelgavas — 87, Bauskas — 45, Jēkabpils — 48, Ilūkstes — 82, Daugavpils — 240, Rēzeknes — 199, Ludzas — 126 un Abrenes — 163.

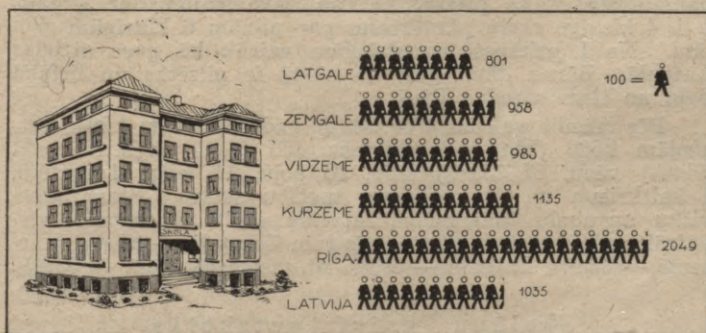
Neskaitot Rīgu, tautskolu tīkls visbiezāks ir Latgalē, bet visretāks Vidzemē. Caurmērā uz katriem 34,6 km² iznāk viena tautskola, bet atsevišķos apgabalos uz vienu tautskolu ir šāda platība: Rīgā — 1,1 km², Latgalē — 21,5 km², Zemgalē — 43,2 km², Kurzemē — 51,0 km², un Vidzemē — 55,7 km².

Uz kādu platību viena tautskola.

1937./38. m. gadā uz vienu tautskolu iznāk caurmērā 1 035 iedzīvotāji, bet atsevišķi Latgalē — 801, Zemgalē — 958, Vidzemē — 983, Kurzemē — 1 135 un Rīgā — 2 049. Pilsētās, sakarā ar biezu apdzīvotību, caurmērā uz vienu skolu ir lielāks iedzīvotāju skaits, jo pilsētu skolas ir lielākas.

Iedzīvotāju skaits uz 1 tautskolu.

No 1904 tautskolām 1734 jeb 91,1% uztur pašvaldības, 70 sabiedriskās organizācijas, 69 valsts un 31 atsevišķas personas. No valsts uzturētām tautskolām Zemgalē ir 28, Latgalē — 24, Vidzemē — 10, Kurzemē — 4 un Rīgā — 3. Valsts uzturēto tautskolu skaits arvien pieaudzis. No pašvaldību tautskolām Latgalē ir 696, Vidzemē — 394, Zemgalē — 277, Kurzemē — 228 un Rīgā — 139. No sabiedrisko orga-

nizāciju un atsevišķu personu tautskolām Rīgā ir 46, Kurzemē — 27, Vidzemē — 10, Zemgalē — 10 un Latgalē — 8.

Tautskolas pēc tipiēm 1937./38. m. g.

	Bērnu dārzi	Pirmskolas	I pak. pamatsk.	Pilnas pamatsk.	II pak. pamatsk.	Papildu skolas	Kopā
Rīga	54	6	12	102	9	5	188
Vidzeme	5	2	156	223	13	15	414
Kurzeme	10	2	109	127	4	7	259
Zemgale	6	3	118	155	2	31	315
Latgale	6	—	446	218	1	57	728
Latvija	81	13	841	825	29	115	1904
1936./37. m. g.	83	12	869	822	31	112	1929
1931./32. "	85	16	1081	759	30	112	2083
1927./28. "	60	20	1115	654	55	—	1904

Starp tautskolām visvairāk ir I pakāpes pamatskolu un pēc tam pilnu pamatskolu. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, I pakāpes pamatskolu skaits samazinājies, bet pilnu pamatskolu skaits pieaudzis. Tas izskaidrojams ar I pak., t. i. 4 klasīgo skolu pārvēršanu par pilnām 6 klasīgām skolām. No I pakāpes pamatskolām vairāk kā puse atrodas Latgalē. Bērnu dārzi galvenā kārtā ir pilsētās un lielākā daļa no tiem atrodas Rīgā.

Pēc mācību valodas 1937./38. m. gadā no visām 1904 tautskolām 1506 (79,1%) ir latviešu, 150 (7,9%) lielkrievu, 71 (3,7%) vācu, 62 (3,3%) žīdu, 16 poļu, 11 leišu, 4 igauņu, 1 baltkrievu un 83 apvienotu tautību skolas. Starp atsevišķu apgabalu tautskolām, latviešu skolu procentuāli visvairāk ir Vidzemē — 96,6%, pēc tam Zemgalē — 87,0%, Kurzemē — 86,1%, Latgalē — 69,9% un vismazāk Rīgā — 53,2%.

Skolēnu skaits tautskolās.

Māc. gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1921./22.	67 751		28 973	24 569	44 305	165 598
1925./26.	31 511	38 014	28 358	25 276	49 940	173 099
1930./31.	35 816	34 434	24 989	26 172	66 584	187 995
1935./36.	38 288	40 040	30 907	33 789	80 459	223 483
1936./37.	38 026	41 917	32 242	35 679	83 727	231 591
1937./38.	37 245	42 927	33 169	35 722	82 470	231 533

1937./38. m. gadā tautskolās ir 231 533 skolēni, no kuriem Latgalē — 35,6%, Vidzemē — 18,6%, Rīgā — 16,1%, Zemgalē — 15,4% un Kurzemē — 14,3%. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936./37. m. gadu, skolēnu skaits samazinājies par 58, pie kam atsevišķi Latgalē tas samazinājies par 1 257 un Rīgā par 781, bet Vidzemē pieaudzis par 1 010, Kurzemē par 927 un Zemgalē par 43.

1937./38. m. gadā atsevišķu aprinķu tautskolās ir šāds skolēnu skaits: Rīgas aprinķī — 11 524, Cēsu — 6 202, Valmieras — 9 281, Valkas — 8 515, Madonas — 7 405, Liepājas — 11 829, Aizputes — 4 050, Kuldīgas — 6 643, Ventspils — 5 346, Talsu — 5 301, Tukuma — 5 399, Jelgavas — 10 565, Bauskas — 4 568, Jēkabpils — 5 322, Ilūkstes — 9 868, Daugavpils — 30 614, Rēzeknes — 21 977, Ludzas — 14 555 un Abrenes — 15 324 skolēni.

Caurmērā vienā tautskolā ir 122 skolēni, bet atsevišķi Rīgā — 198, Kurzemē — 128, Zemgalē un Latgalē — 113 un Vidzemē — 104 skolēni.

Pašvaldību uzturētās skolās ir 211 904 (jeb 91,5% no višiem), valsts skolās 15 060 (6,5%), sabiedrisko organizāciju skolās 3 509 un atsevišķu personu skolās 1 060 skolēni.

Skolēni pēc tautskolu tipiem.

Māc. gadi	Bērnu dārzi	Pirm-skolas	I pak. pamatsk.	Pilnas pamatsk.	II pak. pamatsk.	Papildu skolas	Kopā
1931./32.	3 081	1 203	63 311	120 858	1 202	7 885	197 540
1935./36.	4 176	856	61 599	152 166	2 418	2 268	223 483
1936./37.	4 221	924	60 641	158 159	2 380	5 266	231 591
1937./38.	3 829	1 004	58 736	160 748	2 547	4 669	231 533

Visvairāk skolēnu ir pilnās (6 kl.) pamatskolās. No tautskolu skolēniem 1937./38. m. gadā 69,4% apmeklē pilnas pamatskolas un 25,4% I pakāpes pamatskolas. Vismazāk skolēnu ir pirm skolās (atsevišķu pamatskolu ir tikai 13), jo pirm-skolas klases parasti skaitās pie pamatskolām. Vislielākās ir pilnās pamatskolas. Caurmērā katrā pilnā pamatskolā ir 195, II pakāpes pamatskolā — 88 un I pakāpes pamatskolā — 70 skolēni.

1937./38. m. gadā no visiem tautskolu skolēniem 186 931 jeb 80,7% apmeklēja latviešu, 16 924 jeb 7,3% lielkrievu, 9 715 jeb 4,2% žīdu, 6 114 jeb 2,6% vācu, 2 129 poļu, 531 leišu, 168 baltkrievu, 114 igauņu un 8 907 apvienoto tautību skolas.

Visu tautību skolas nav vienāda lieluma. Caurmērā vienā žīdu tautskolā ir 157, poļu — 133, latviešu — 124, lielkrievu — 113, vācu — 86, leišu — 48 un igauņu tautskolās — 29 skolēni.

1937./38. m. gadā no tautskolu skolēniem 3 990 (1,7%) ir bērnu dārzos un bērnu dārzu klasēs, 14 290 (6,2%) kontrolētās mājniecības klasēs, 18 627 (8,0%) pirm skolās un pirm skolas klasēs, 45 761 (19,8%) pamatskolas I klasē, 39 261 (16,9%) II klasē, 35 690 (15,4%) III klasē, 29 124 (12,6%) IV klasē, 22 139 (9,6%) V klasē, 17 982 (7,8%) pamatskolas VI klasē un 4 669 (2,0%) papildu skolu klasēs. Visvairāk skolēnu ir pamatskolas I klasē, bet katrā tālākā klasē skolēnu skaits strauji samazinājas un beidzamā tas ir vairāk kā uz pusi mazāks kā pirmā.

1937./38. m. gadā starp tautskolu skolēniem ir 120 471 zēns un 111 062 meitenes. Caurmērā uz 100 zēniem iznāk 92 meitenes, bet atsevišķi Rīgā — 95, Vidzemē un Kurzemē — 94, Zemgalē un Latgalē — 90 meitenes.

Tautskolu skolēnu tautība.

Māc. gadi	Latvieši	Vācieši	Lielkrievi	Baltkrievi	Žīdi	Poļi	Leiši	Igauņi	Pārējie	Kopā
1922./23.	126 959	8 317	13 095	3 999	12 402	7 371	2 110	657	326	175 236
1925./26.	122 845	8 184	16 958	3 681	11 804	6 334	1 978	566	749	173 099
1930./31.	126 356	7 880	24 595	3 908	13 675	8 329	1 875	480	897	187 995
1935./36.	160 710	6 821	30 788	4 517	12 347	5 436	1 579	381	904	223 483
1936./37.	167 718	6 682	32 397	4 527	11 912	5 418	1 550	370	1 017	231 591
1937./38.	170 618	6 411	31 096	4 435	11 372	5 030	1 439	344	788	231 533

1937./38. m. gadā no tautskolu skolēniem 73,7% ir latvieši, 13,4% lielkrievi, 4,9% žīdi, 2,8% vācieši, 2,2% poļi, 1,9% baltkrievi, 0,6% leiši, 0,2% igauņi un 0,3% pārējie. Salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, latviešu tautības skolēnu skaits pieaudzis par 2 900 jeb 1,7%, bet cittautiešu skolēnu skaits samazinājies.

1937./38. m. gadā no tautskolu skolēniem 116 847 jeb 50,5% ir protestanti, 65 413 jeb 28,2% Romas katoļi, 20 758 jeb 9,0% pareizticīgi, 16 971 jeb 7,3% vecticīgi, 11 391 jeb 4,9% Mozus ticīgi un 153 jeb 0,1% pārējie.

Pamatskolas 6 kl. kursu beigušie.

Māc. gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1925./26.	2 178	2 428	1 083	1 141	1 202	8 032
1930./31.	2 265	2 356	1 071	1 072	1 613	8 377
1935./36.	3 560	2 912	1 579	1 869	2 677	12 597
1936./37.	3 659	3 355	1 936	2 148	2 943	14 041

1936./37. m. gadā pamatskolas 6. klasi beiguši 14 041 skolēns, no kuriem 7 162 zēni un 6 879 meitenes. Beigušo procentuālais sadalījums pa apgabaliem ievērojami atšķiras no skolēnu procentuālā sadalījuma. Tas izskaidrojams ar to, ka dažos apvidos skolēni daudz biežāk pārtrauc skolas apmeklēšanu, pirms tās nobeigšanas. No 1936./37. m. gada beigušiem visvairāk ir Rīgā — 26,0%, pēc tam Vidzemē — 23,9%, Latgalē — 21,0%, Zemgalē — 15,3% un Kurzemē — 13,8%.

Skolotāju skaits tautskolās.

	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1921./22.	2 570		946	729	1 285	5 530
1925./26.	1 847	1 404	1 075	1 006	1 895	7 227
1930./31.	2 088	1 448	1 087	1 166	2 499	8 288
1935./36.	2 064	1 406	1 119	1 259	2 891	8 739
1936./37.	2 019	1 521	1 175	1 333	3 089	9 137
1937./38.	1 993	1 561	1 212	1 351	3 170	9 287

Beidzamā 1937./38. m. gadā tautskolās darbojušies pavisam 9 287 skolotāji. Tai skaitā ieskaitīti arī stundu pasniedzēji, un ja kāds par skolotāju ir vairākās skolās, tad viņš skolotāju skaitā ieskaitīts arī vairākas reizes, izņemot papildu skolu skolotājus, kas nemaz nav ieskaitīti. No minētiem skolotājiem Latgalē strādā vairāk kā trešā daļa — 34,1%, Rīgā — 21,5%, Vidzemē — 16,8%, Zemgalē — 14,5%, Kurzemē — 13,1%. Atsevišķu apriņķu tautskolās ir šāds skolotāju skaits: Rīgas apriņķī — 427, Cēsu — 219, Valmieras — 345, Valkas — 305, Madonas — 265, Liepājas — 500, Aizputes — 137, Kuldīgas — 206, Ventspils — 204, Talsu — 165, Tukuma — 186, Jelgavas — 410, Bauskas — 193, Jēkabpils — 194, Ilūkstes — 368, Daugavpils — 1 147, Rezeknes — 823, Ludzas — 590 un Abrenes — 610. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, skolotāju skaits ievērojami palielinājies. Sevišķi strauji tas pieaudzis Latgalē.

1937./38. m. gadā bērnu dārzos ir 181, pirmskolās — 42, I pakāpes pamatskolās — 2 314, pilnās pamatskolās — 6 579 un II pakāpes pamatskolās 171 skolotājs. Papildu skolās darbojušies 613 pamatskolu skolotāji. Latviešu skolās ir 7 080, lielpolniešu skolās — 704, židu skolās — 533, vācu skolās — 363, poļu skolās — 119, leišu skolās — 55, baltkrievu skolā — 13, igauņu skolās — 11 un apvienotu tautību skolās 409 skolotāji.

Starp tautskolu skolotājiem 1937./38. m. gadā ir 4 127 vīrieši un 5 160 sievietes. Uz 100 vīriešiem iznāk caurmērā 125 sievietes, bet atsevišķi Vidzemē — 111, Latgalē — 117, Zemgalē — 119, Kurzemē — 141 un Rīgā — 146 sievietes.

2. Zemākās arodskolas. Par zemākām arodskolām uzskatītas tās arodskolas, kuru beigšana nedod tiesību iestāties Latvijas Universitātē. Zemākās arodskolas sadalītas 4 daļās: 1) zemākās lauksaimniecības skolas (pārzin Zemkopības ministrija), 2) jūrskolas (pārzin Finanču ministrija), 3) veselības kopšanas skolas (pārzin Tautas labklājības ministrija) un 4) pārējās zemākās arodskolas (pārzin Izglītības ministrija).

**Zemāko arodskolu un to skolēnu skaits
1937./38. m. gadā.**

	Lauksaimniec.		Jūrskolas		Vesel. kopšanas		Pārējās		Kopā	
	Skolas	Skolēni	Skolas	Skolēni	Skolas	Skolēni	Skolas	Skolēni	Skolas	Skolēni
Rīga	1	59	1	215	2	62	17	3 195	21	3 531
Vidzeme	17	924	—	—	—	—	3	413	20	1 337
Kurzeme	10	257	—	—	—	—	4	318	14	575
Zemgale	10	393	—	—	—	—	2	253	12	646
Latgale	12	441	—	—	—	—	5	787	17	1 228
Latvija	50	2 074	1	215	2	62	31	4 966	84	7 317
1936./37.	48	1 885	1	223	1	37	28	4 455	78	6 600
1935./36.	56	1 890	2	257	1	36	30	4 236	89	6 419
1934./35.	50	1 685	2	317	1	36	26	3 442	79	5 480
1930./31.	52	1 771	3	383	1	29	28	3 340	84	5 523
1925./26.	37	1 484	1	73	1	24	18	2 400	57	3 981
1921./22.	16	248	1	66	—	—	6	738	23	1 052

1937./38. m. gadā darbojušās 84 zemākās arodskolas ar 7 317 skolēniem, no tām 50 ir lauksaimniecības rakstura skolas ar 2 074 skolēniem, 31 ir Izglītības ministrijas pārzināta zemākā arodskola ar 4 966 skolēniem, 2 veselības kopšanas skolas ar 62 skolēniem un 1 jūrskola ar 215 skolēniem. Lai gan vairāk kā puse no zemākām arodskolām ir lauksaimniecības skolas, skolēnu lielākais vairums tomēr apmeklē Izglītības ministrijas pārzinātās skolas. Salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, zemāko arodskolu skaits palielinājies par 6 un skolēnu skaits par 717.

No 7 317 zemāko arodskolu skolēniem 5 067 ir zēni un 2 250 meitenes, bet atsevišķi lauksaimniecības skolās ir 931 zēns un 1 143 meitenes, jūrskolā — 215 zēni, veselības kopšanas skolās — 62 meitenes un Izglītības ministrijas pārzinātās zemākās arodskolās 3 921 zēns un 1 045 meitenes. No visiem zemāko arodskolu skolēniem 5 810 (79,4%) ir latvieši, 511 (7,0%) vācieši, 463 (6,3%) žīdi, 285 (3,9%) lielkrievi, 133 poļi, 47 leiši, 41 baltkrievs, 21 igauņi un 6 pārējie.

1937./38. m. gadā zemākās arodskolās darbojušies 889 skolotāji. Pēdējo skaitā ieskaitīti arī stundu pasniedzēji. No minētiem skolotājiem 529 darbojušies Izglītības ministrijas pārzinātās skolās, 319 lauksaimniecības rakstura skolās, 22 jūrskolā un 19 veselības kopšanas skolās.

1937./38. m. gadā darbojušās 50 zemākās lauksaimniecības rakstura skolas ar 2 074 skolēniem, starp tām 27 vispārīgās lauksaimniecības skolas ar 1 101 skolēnu, 6 mājturības skolas ar 299 skolēniem, 4 lopkopības skolas ar 156 skolēniem, 3 dārzkopības skolas ar 228 skolēniem, 3 mežkopības skolas ar 121 skolēnu, 3 laukstrādnieku skolas ar 21 skolēnu, 1 biškopības skola ar 79 skolēniem, 1 zvejniecības-zivkopības skola ar 2 skolēniem, 1 dārzstrādnieku skola ar 8 skolēniem un 1 lauksaimniecības tautas augstskola ar 59 audzēkņiem. No visiem 2 074 zemāko lauksaimniecības rakstura skolu audzēkņiem 1 979 jeb 95,4% ir latvieši, 69 jeb 3,3% lielkrievi, 9 baltkrievi, 7 poļi, 4 vācieši, 3 leiši, 2 igauņi un 1 žīds.

Izglītības ministrijas pārzinātās zemākās arodskolās 1937./38. m. gadā ir pavisam 4 966 skolēni, no kuriem visvairāk — 2 193 mācās mehanikas nozarē, pēc tam 540 tirdzniecības, 407 elektrotehnikas, 352 būvniecības, 273 galdniecības, 198 drēbniecības, 155 rokdarbu, 141 ķīmijas, 130 tekstila, 128 mājturības, 97 mākslas amatniecības, 96 motortehnikas, 85 daiļkrāsotāju, 45 burtliču, 41 satiksmes ceļu, 30 grāmatu iespiešanas, 29 administrācijas un 26 grāmatniecības nozarē. 1936./37.

m. gadā Izglītības ministrijas pārzinātās zemākās arodskolas beiguši 668 audzēkņi, no kuriem 267 beiguši māchanikas nozari, 68 elektrotehnikas, 65 būvniecības, 55 mājturības, 53 tirdzniecības, 40 mākslas amatniecības, 32 galdniecības, 29 tekstila, 28 drēbniecības, 13 ķīmijas, 13 daiļkrāsotāju un 5 ādmnības nozari.

3. Vidusskolas. Par vidusskolām skaitītas kā vispārīgās, tā arodu izglītības mācības iestādes, kuŗu nobeigšana dod tiesību iestāties Latvijas Universitātē.

Vidusskolu skaits apgabalos.

	1921/22.	1925/26.	1930/31.	1935/36.	1936/37.	1937/38.
Rīga	41	50	53	36	37	37
Vidzeme	22	18	21	21	20	21
Kurzeme	16	18	19	16	16	16
Zemgale	12	15	17	17	14	15
Latgale	20	20	27	25	25	25
Latvija	111	121	137	115	112	114

1937./38. m. gadā darbojušās 114 vidusskolas, t. i. par 2 vairāk kā iepriekšējā gadā. Trešā daļa no vidusskolām atrodas Rīgā. Viena vidusskola iznāk caurmērā uz 577 km², bet atsevišķi Rīgā uz 6 km², Latgalē uz 627 km², Kurzemē uz 826 km², Zemgalē uz 908 km² un Vidzemē uz 1 099 km². Caurmērā uz vienu vidusskolu iznāk 17 tūkstoši iedzīvotāju, bet atsevišķi Rīgā — 10, Kurzemē — 18, Vidzemē — 19, Zemgalē — 20 un Latgalē — 23 tūkstoši iedzīvotāju.

1937./38. m. gadā no 114 vidusskolām 63 (55,3%) uztur valsts, 32 (28,1%) sabiedriskas organizācijas un atsevišķas personas un 19 (16,6%) pašvaldības. No valsts uzturētām vidusskolām Latgalē atrodas 18, Vidzemē — 14, Zemgalē — 12, Kurzemē — 11 un Rīgā 8. No pašvaldību uzturētām vidusskolām Rīgā atrodas 7, Vidzemē — 4, Latgalē — 4 un Kurzemē un Zemgalē katrā — 2, bet no sabiedrisko organizāciju un atsevišķu personu vidusskolām Rīgā ir 22, Vidzemē, Kurzemē un Latgalē katrā — 3 un Zemgalē — 1. No atsevišķu apgabalu vidusskolām valsts skolu procentuāli vismazāk ir Rīgā (21,6%), bet visvairāk Zemgalē (80,0%). Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, valsts vidusskolu skaits pieaudzis, bet sabiedrisko organizāciju un atsevišķu personu vidusskolu skaits samazinājies.

Pēc mācību valodas, 1937./38. m. gadā no visām vidusskolām 88 (77,2%) ir latviešu, 11 (9,6%) žīdu, 8 (7,0%) vācu, 3 lielkrievu, 2 poļu, 1 leišu un 1 apvienotu tautību skola.

Vidusskolas pēc tipiem.

Skolas tips	1921/22.	1930/31.	1936/37.	1937/38.
Gimnazijas	97	100	76	77
Arodu vidusskolas:				
Lauksaimn. un dārzkop. vidussk.	3	5	6	6
Skolotāju institūti	3	10	4	4
Komerckolas	4	15	12	12
Technikumi ¹⁾	4	6	9	9
Pārējās	—	1	5	6
Kopā arodu vidussk.	14	37	36	37
Pavisam	111	137	112	114

Pēc tipiem vidusskolas šķīrotas 2 lielās grupās: 1) vispārīgās izglītības vidusskolas jeb gimnazijas un 2) arodu vidusskolas. Pēdējās savukārt sadalītas vairāk daļās. 1937./38. m. gadā no visām vidusskolām 77 jeb divas trešdaļas ir gimnazijas un 37 arodu vidusskolas. No arodu vidusskolām trešā daļa ir komercskolas.

Skolēnu skaits vidusskolās.

Māc. gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1924./25.	10 682	3 650	2 735	2 580	2 597	22 244
1930./31.	10 243	2 911	2 183	2 581	3 583	21 501
1934./35.	8 627	2 411	1 784	2 127	3 540	18 489
1935./36.	9 774	2 878	2 129	2 628	3 924	21 333
1936./37.	10 371	3 068	2 320	2 622	4 239	22 620
1937./38.	10 697	3 506	2 549	2 764	4 281	23 797

1937./38. m. gadā vidusskolās mācījušies 23 797 skolēni. No tiem gandrīz puse—45,0% mācījušies Rīgā, 18,0% Latgalē, 14,7% Vidzemē, 11,6% Zemgalē un 10,7% Kurzemē. Salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, skolēnu skaits vidusskolās pieaudzis par 1 177 jeb 5,2%, pie kam atsevišķi Rīgā par 326 jeb 3,1%, Vidzemē par 438 jeb 14,3%, Kurzemē par 229 jeb 9,9%, Zemgalē par 142 jeb 5,4% un Latgalē par 42 jeb 1,0%. Vispār beidzamos gados skolēnu skaits vidusskolās strauji palielinājies. Sevišķi liels pieaugums 1935./36. m. gadā iz-

¹⁾ Ieskaitot tehniskās vidusskolas un mākslas amatn. vidusskolu.

skaidrojams ar vidusskolu kursa pagarināšanu par 1 gadu. Caurmērā vienā vidusskolā 1937./38. m. gadā ir 209 skolēni, bet atsevišķi Rīgā — 289, Zemgalē — 184, Latgalē — 171, Vidzemē — 167 un Kurzemē — 159 skolēni.

1937./38. m. gadā valsts vidusskolās mācījušies 13 647 (jeb 57,4^o% no visiem), pašvaldību vidusskolās 5 151 un sabiedrisko organizāciju un atsevišķu personu vidusskolās 4 999 skolēni. Sadalījumā pēc mācības valodas, latviešu skolās mācījušies 19 867 (83,5^o%), žīdu skolās — 1 625, vācu skolās — 1 224, lielkrievu skolās — 532, poļu skolās — 179, leišu skolās — 91 un apvienotu tautību skolā — 279 skolēni.

Vidusskolu skolēni pēc skolu tipiem.

	1921/22.	1925/26.	1930/31.	1936/37.	1937/38.
Gimnazijas	13 814	18 343	15 798	15 881	16 779
Arodu vidusskolas:					
Lauksaimn. un dārzk. vidussk.	317	587	555	852	909
Skolotāju institūti	168	1 216	1 386	1 028	902
Komerceskolas	532	745	2 330	2 472	2 682
Technikumi	658	1 075	1 362	2 237	2 352
Pārējās	—	—	70	150	173
Kopā arodu vidussk.	1 675	3 623	5 703	6 739	7 018
Pavisam	15 489	21 966	21 501	22 620	23 797

Beidzamā 1937./38. m. gadā gimnazijās mācījušies 16 779 jeb 70,5^o% no vidusskolu skolēniem un arodu vidusskolās 7 018 skolēni. No pēdējiem visvairāk ir komercskolās un tehnikumos. Salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, skolēnu skaits gimnazijās pieaudzis par 898 jeb 5,7^o% un arodu vidusskolās par 279 jeb 4,1^o%.

1937./38. m. gadā no visiem 23 797 vidusskolu skolēniem 18 392 (77,3^o%) ir latvieši, 2 367 (10,0^o%) žīdi, 1 316 (5,5^o%) vācieši, 1 066 (4,5^o%) lielkrievi, 382 poļi, 130 leiši, 43 baltkrievi, 43 igauņi un 58 pārējie. No latviešiem 11 903 jeb 64,7^o% mācījušies gimnazijās un 6 489 (35,3^o%) arodu vidusskolās. No pēdējiem 2 455 mācījušies komercskolās, 2 213 tehnikumos, 881 lauksaimniecības rakstura vidusskolās, 833 skolotāju institūtos un 107 pārējās vidusskolās. No atsevišķu tipu vidusskolu skolēniem latvieši sastāda gimnazijās 70,9^o%, bet arodu vidusskolās caurmērā 92,5^o%, pie kam atsevišķi lauksaimniecības rakstura vidusskolās — 96,9^o%, tehnikumos — 94,1^o%, skolotāju institūtos — 92,4^o%, komercskolās — 91,5^o% un pārē-

jās vidusskolās — 61,8%. Tas rāda, ka latvieši lielāku vērību piegriež arodu vidusskolām, jo tajās starp skolēniem latviešu ir procentuāli daudz vairāk kā ģimnazijās.

1937./38. m. gadā vidusskolās mācījušies 11 290 zēni un 12 507 meitenes. Uz 100 zēniem iznāk caurmērā 111 meitenes, bet atsevišķi Latgalē — 91, Rīgā un Kurzēmē — 109, Zemgalē — 113 un Vidzemē — 147 meitenes. Ģimnazijās ir liels meiteņu pārsvars, bet caurmērā visās arodu vidusskolās liels zēnu pārsvars. Ģimnazijās mācījušies 7 075 zēni un 9 704 meitenes, bet visās arodu vidusskolās 4 215 zēni un 2 803 meitenes. Uz 100 zēniem ģimnazijās iznāk 137, bet arodu vidusskolās tikai 67 meitenes. Atsevišķi lauksaimniecības rakstura vidusskolās mācījušies 543 zēni un 366 meitenes, skolotāju institūtos — 426 zēni un 476 meitenes, komercskolās — 1 018 zēni un 1 664 meitenes, tehnikumos — 2 171 zēns un 181 meitene un pārējās arodu vidusskolās 57 zēni un 116 meitenes.

No visiem vidusskolu skolēniem 1937./38. m. gadā 16 256 jeb 68,9% ir protestanti, 2 969 jeb 12,5% Romas katoļi, 2 367 jeb 10,0% Mozus ticīgi, 1 934 jeb 8,1% pareizticīgi, 246 jeb 1,0% vecticīgi un 25 jeb 0,1% pārējie.

1936./37. m. gadā beiguši vidusskolu.

Skolas tips	Vīr.	Siev.	Kopā	No tiem ar tiesībām iestāties L. U.
Ģimnazijas:				
Reālā ģimn.	200	64	264	229
Klasiskā ģimn.	33	48	81	76
Hum. ģimn. ar latīņu v.	515	654	1 169	1 009
Hum. ģimn. bez latīņu v.	101	282	383	330
Hum. ģimn. — praktiskā	—	37	37	32
Kopā	849	1 085	1 934	1 676
Arodu vidusskolas:				
Lauksaimn. un dārzk. vidussk.	78	35	113	80
Skolotāju institūti	80	160	240	240
Komercskolas	128	211	339	256
Tehnikumi	344	14	358	189
Pārējās	5	29	34	—
Kopā	635	449	1 084	765
Pavisam	1 484	1 534	3 018	2 441

1936./37. m. gadā vidusskolu beiguši pavisam 3018 skolēni, no kuriem 2441 ar tiesībām iestāties Latvijas Universitātē. Gandrīz divas trešdaļas no beigušiem ir ģimnaziju beigušie. No pēdējiem lielākā daļa beiguši humanitāro ģimnaziju ar latīņu valodu. Starp minētā gada vidusskolu beigušiem uz 100 zēniem ir 103 meitenes, bet atsevišķi starp ģimnaziju beigušiem uz 100 zēniem ir 128 un starp arodu vidusskolu beigušiem 71 meitene.

Vidusskolu skolotāju skaits apgabalos.

	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1924./25.	1 133	293	324	211	299	2 260
1930./31.	1 279	280	297	314	419	2 589
1935./36.	998	276	263	328	450	2 315
1936./37.	1 033	293	274	289	466	2 355 ¹⁾
1937./38.	1 047	322	293	314	497	2 473

1937./38. m. gadā vidusskolās darbojušies 2 473 skolotāji. Šai skaitā ieskaitīti arī atsevišķu speciālo priekšmetu stundu pasniedzēji. No vidusskolu skolotājiem Rīgā ir 42,3^o%, Latgalē — 20,1^o%, Vidzemē — 13,0^o%, Zemgalē — 12,7^o%, un Kurzemē — 11,9^o%. Salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, vidusskolu skolotāju skaits palielinājies par 96. Caurmērā uz 1 skolotāju vidusskolās iznāk 10 skolēni.

Valsts vidusskolās 1937./38. m. gadā darbojušies 1 433, pašvaldību vidusskolās — 489 un sabiedrisko organizāciju un atsevišķu personu vidusskolās — 551 skolotājs. Pēc mācības valodas, latviešu vidusskolās ir 1 999 (80,8^o% no visiem), žīdu — 181, vācu — 151, lielkrievu — 59, poļu — 35, leišu — 16 un apvienoto tautību vidusskolā 32 skolotāji.

1937./38. m. gadā no vidusskolu skolotājiem ģimnazijās strādājuši 1 603 jeb 64,8^o% un arodu vidusskolās 870 jeb 35,2^o%. Atsevišķi lauksaimniecības rakstura vidusskolās ir 95, skolotāju institūtos — 125, komercskolās — 286, tehnikumos — 308 un pārējās arodu vidusskolās — 56 skolotāji.

No minētiem vidusskolu skolotājiem 1 542 ir vīrieši un 931 sieviete. Uz 100 vīriešiem iznāk caurmērā 60 sievietes,

¹⁾ Bez tam vēl 22 stundu skolotāji lauksaimniecības vidusskolās.

bet atsevišķi Latgalē — 55, Rīgā — 57, Zemgalē — 59, Kurzemē — 61 un Vidzemē 82 sievietes.

No visiem 2473 vidusskolu skolotājiem 2036 jeb 82,3% ir pilntiesīgi vidusskolu skolotāji (tai skaitā 1005 ar augstskolas izglītību) 275 vidusskolu skolotāju vietas izpildītāji, 5 zemāko arodskolu skolotāji, 87 pamatskolu skolotāji, 47 arodu speciālisti un 23 ar nenoskaidrotu cenzu.

4. Augstākās arodskolas un institūti. Šai grupā ieskaitītas mācības iestādes, kas uzņem vidusskolu beigušos; bet kuŗām nav akadēmisko mācības iestāžu tiesības. 1937./38. m. gadā darbojušās 12 augstākās arodskolas un institūti ar 1246 audzēkņiem (442 vīr. un 804 siev.) un 190 mācības spēkiem. Salīdzinot ar iepriekšējo mācības gadu, samazinājies kā audzēkņu tā mācības spēku skaits. Starp minētām mācības iestādēm ir Valsts angļu valodas institūts ar 390 audzēkņiem (44 vīr. un 346 siev.) un 8 mācības spēkiem, Herdera institūts ar 191 audzēkni (144 vīr. un 47 siev.) un 45 mācības spēkiem, Latvijas pareizticīgo baznīcas teoloģiskais institūts ar 43 audzēkņiem (24 vīr. un 19 siev.) un 12 mācības spēkiem, Romas katoļu teoloģiskā augstskola ar 57 audzēkņiem (visi vīrieši) un 9 mācības spēkiem, Augstākās izglītības veicināšanas b-bas komerczinātņu institūts ar 115 audzēkņiem (80 vīr. un 35 siev.) un 19 mācības spēkiem, Augstākās tirdznieciskās izglītības veicināšanas b-bas komercintistūts ar 165 audzēkņiem (93 vīr. un 72 siev.) un 10 mācības spēkiem, Latvijas lauksaimniecības kameras mājturības seminārs Kaučmindē ar 70 audzēkņēm un 22 mācības spēkiem un 5 žēlsirdīgo māsu skolas ar 215 audzēkņēm un 65 mācības spēkiem.

No visiem augstāko arodskolu un institūtu audzēkņiem 1937./38. m. gadā 826 ir latvieši, 243 vācieši, 74 liekrievi, 71 žīds, 13 poļi, 11 baltkrieivi, 5 leiši un 3 pārējie.

5. Akadēmiskās mācības iestādes. Akadēmisko mācības iestāžu skaitā ieskaitīta Latvijas Universitāte, Latvijas Konservatorija un Latvijas Mākslas akadēmija, par kuŗām statistiskās ziņas šeit sniegtas atsevišķi.

Latvijas Universitāte ir augstākā zinātnes un izglītības iestāde valstī. Tās uzdevums ir veicināt zinātnisko pētīšanu un zinātnes izplatīšanu tautā un gatavot Latvijas vajadzībām darbiniekus ar augstāko izglītību.

Studējošo un mācības spēku skaits Latvijas Universitātē.

Māc. gadi	Studējošie			Mācības spēki			
	Studenti	Brīvklaus.	Kopā	Profesori	Docenti	Pārējie	Kopā
1920./21.	3 066	406	3 472				
1925./26.	6 624	121	6 745	68	95	148	311
1930./31.	8 480	97	8 577	78	92	206	376
1935./36.	7 178	47	7 225	96	110	190	396
1936./37.	6 778	24	6 802	99	114	192	405
1937./38.	6 780	39	6 819	103	115	200	418

Līdz 1931./32. m. gadam stūdejošo skaits Latvijas Universitātē nepārtraukti pieaudzis. 1931./32. m. gadā bijuši 8 766 stūdejošie, no tiem 8 636 studenti un 130 brīvklausītāji. Pēc tam stūdejošo skaits ievērojami samazinājies. 1937./38. m. gadā Universitātē skaitījušies 6 780 studenti, no kuriem 4 763 vīrieši un 2 017 sievietes.

Studentu skaits Latvijas Universitātē 1937./38. m. gadā.

Fakultātes un nodaļas	Vir.		Siev.		Kopā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
Architektūras f.	195	4,1	34	1,7	229	3,4
Filol. un filoz.	182	3,3	547	27,1	729	10,8
Inženierzin. f. inž. zin. n.	512	10,7	4	0,2	516	7,6
„ „ kult.-techn. n.	81	1,7	—	—	81	1,2
Ķīmijas f. ķīm. n.	204	4,3	28	1,4	232	3,4
„ „ farmac. n.	139	2,9	219	10,9	358	5,3
Lauksaimniec. f. lauks. n.	412	8,7	156	7,7	568	8,4
„ „ mežkop. n.	186	3,9	4	0,2	190	2,8
Matēm. un dabas zin. f. matēm. n.	120	2,5	93	4,6	213	3,1
Matēm. un dabas zin. f. dabas zin. n.	119	2,5	204	10,1	323	4,8
Mēchanikas fak.	503	10,6	2	0,1	505	7,5
Medicīnas fak. medic. n.	211	4,4	133	6,6	344	5,1
Medicīnas fak. zobārstniec. n.	17	0,4	122	6,0	139	2,0
Tauts. un ties. zin. fak. tauts. n.	730	15,3	201	10,0	931	13,7
Tauts. un ties. zin. fak. ties. zin. n.	840	17,7	212	10,5	1 052	15,5
Teoloģijas fak. ev.-luī. n.	172	3,6	35	1,7	207	3,0
Teoloģijas fak. pareiztic. n.	11	0,2	1	0,1	12	0,2
Vet.-med. fak.	129	2,7	22	1,1	151	2,2
Kopā	4 763	100,0	2 017	100,0	6 780	100,0

1937./38. m. gadā Latvijas Universitātē ir 11 fakultātes. Gandrīz vai visām fakultātēm ir atsevišķas nodaļas. Visvairāk studentu ir tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē, kurā 1937./38. m. gadā skaitījās 1983 jeb 29,2% no visiem studentiem. No minētās fakultātes studentiem vairāk kā puse (1052) ir tiesību zinātņu nodaļā. Pēc studentu skaita otra lielākā fakultāte ir lauksaimniecības fakultāte ar 758 studentiem, bet vismazākā ir veterinār-medicīnas fakultāte, kurā ir 151 students. No vīriešiem visvairāk — 33,0% studē tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē un 12,6% lauksaimniecības fakultātē, bet no sievietēm visvairāk — 27,1% filoloģijas un filozofijas fakultātē un 20,5% tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē.

1937./38. m. gadā no 6780 studentiem 5834 jeb 86,0% ir latvieši, 432 jeb 6,4% žīdi, 255 jeb 3,8% vācieši, 187 jeb 2,8% krievi, 27 jeb 0,4% poļi, 23 jeb 0,3% leiši, 21 jeb 0,3% igauņi un 1 citas tautības piederīgais. Latviešu skaitliskā nozīme starp studentiem beidzamos gados ievērojami pieaugusi, jo 1933./34. m. gadā latvieši sastādījuši 82,0%, 1936./37. m. g. — 85,2% un 1937./38. m. g. — 86,0%.

1937./38. m. gadā atsevišķās fakultātēs ir šāds latviešu tautības studentu skaits un procents: arhitektūras fakultātē — 188 (jeb 82,1% no fakultātes studentiem), filoloģijas un filozofijas fakultātē — 640 (87,8%), inženierzinātņu fakultātē — 497 (83,2%), tai skaitā inženierzinātņu nodaļā — 422 un kultūrtechniskā nodaļā — 75, ķīmijas fakultātē 448 (75,9%), no tiem ķīmijas nodaļā — 173 un farmācijas nodaļā — 275, lauksaimniecības fakultātē — 724 (95,5%), no tiem lauksaimniecības nodaļā — 544 un mežkopības nodaļā — 180, matemātikas un dabas zinātņu fakultātē — 448 (83,6%), no tiem matemātikas nodaļā — 180 un dabas zinātņu nodaļā — 268, mēchanikas fakultātē — 367 (72,7%), medicīnas fakultātē — 420 (87,0%), no tiem medicīnas nodaļā — 296 un zobārstniecības nodaļā — 124, tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē — 1774 (89,5%), no tiem tautsaimniecības nodaļā — 874 un tiesību zinātņu nodaļā — 900, teoloģijas fakultātē — 203 (92,7%), no tiem ev.-luterāņu nodaļā 197 un pareizticīgo nodaļā — 6 un veterinārmedicīnas fakultātē — 125 (82,8%). Latviešu procentuāli visvairāk ir starp lauksaimniecības, bet vismazāk starp mēchanikas fakultātes studentiem.

L. U. beigušo skaits no 1919. līdz 1937. gadam.

Fakultātes un nodaļas	Vir.	Siev.	Kopā
Arhitektūras fak.	88	17	105
Filol. un filoz. fak.	121	273	394
Inženierzin. fak. inženierzin. n.	247	4	251
Inženierzin. fak. kult.-techn. n.	43	1	44
Ķīmijas fak. ķīmijas n.	267	52	319
Ķīmijas fak. farmācijas n.	75	113	188
Lauksaimniec. fak. lauksaimniecības n.	381	149	530
Lauksaimniec. fak. mežkopības n.	196	3	199
Matēm. un dabas zin. fak. matēm. n.	109	59	168
Matēm. un dabas zin. fak. dabas zin. n.	61	111	172
Mēchanikas fak.	392	2	394
Medicīnas fak. medicīnas n.	698	424	1 122
Medicīnas fak. zobārstniec. n.	24	321	345
Tauts. un ties. zin. fak. tauts. n.	354	99	453
Tauts. un ties. zin. fak. ties. zin. n.	851	151	1 002
Teoloģijas fak.	148	21	169
Vet.-med. fak.	137	23	160
Kopā	4 192	1 823	6 015

No 1919. līdz 1937. gadam Latvijas Universitāti beiguši, t. i. Universitāte piešķīrusi pirmos zinātniskos grādus pavisam 6 015 personām, no kurām 4 192 ir vīrieši un 1 823 sievietes. Starp Universitāti beigušiem uz 100 vīriešiem iznāk 43 sievietes. Universitāte savā pastāvēšanas laikā visvairāk sagatavojusi ārstus. Medicīnas fakultāti beigušas pavisam 1 467 personas, no kurām medicīnas nodaļu — 1 122 un zobārstniecības nodaļu — 345. Medicīnas fakultāti beigušie sastāda ceturto daļu no visa beigušo skaita. Gandrīz tikpat liels beigušo skaits ir arī tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. No pēdējās beigušiem divas trešdaļas ir tiesību zinātņu nodaļu beigušie.

Latvijas Konservātorija ir augstākā skaņu mākslas izglītības iestāde. 1937./38. m. gadā Konservātorijā ir 278 audzēkņi, no kuriem 132 vīrieši un 146 sievietes. Visvairāk audzēkņu ir klavieru nodaļā — 87 jeb 31,2% no visiem, un dziedāšanas nodaļā — 78 jeb 28,0%. Salīdzinot ar agrākiem gadiem, Konservātorijas audzēkņu skaits samazinājies.

Audzēkņu skaits Latvijas Konservātorijā
1937./38. m. g.

Nodaļas	Vir.	Siev.	Kopā
Kompozīcijas-teorijas	24	5	29
Erģeļu	5	6	11
Klavieņu	14	73	87
Dziedāšanas	19	59	78
Stīgu instr.	29	4	33
Pūšamo un sit. instr.	38	—	38
Obligāt. teor. priekšm.	3	—	3
K o p ā	132	147	279
Apmeklē 2 nod.	—	1	1
Faktiskais skaits	132	146	278
1936./37. m. g.	140	149	289
1935./36. „	137	146	283
1930./31. „	189	201	390
1925./26. „	164	192	356
1921./22. „	151	295	446

1937./38. m. gadā no 278 Konservātorijas audzēkņiem 206 (jeb 74,1%) ir latvieši, 45 (16,2%) žīdi, 15 (5,4%) krievi, 8 (2,9%) vācieši un 4 (1,4%) pārējie. Latviešu procentuāli visvairāk ir starp dziedāšanas nodaļas audzēkņiem.

Latvijas Konservātoriju beigušo skaits
no 1920.—1937. g.

Nodaļas	Vir.	Siev.	Kopā
Kompozīcijas-teorijas	33	10	43
Erģeļu	13	3	16
Klavieņu	39	196	235
Dziedāšanas	22	85	107
Stīgu instrumentu	56	10	66
Pūšamo un sit. instr.	53	—	53
Obligāt. teor. priekšm.	19	14	33
K o p ā	235	318	553

Līdz 1937. gada beigām Konservātoriju beigušas pavisam 553 personas, no kurām visvairāk beigušas klavieņu (42,5%)

un dziedāšanas nodaļu (19,4^o/o). Starp beigušiem pārsvarā sievietes. No vīriešiem visvairāk beiguši stīgu instrumentu (23,8^o/o) un pūšamo un sitamo instrumentu nodaļu (22,6^o/o), bet no sievietēm visvairāk beigušas klavieru (61,6^o/o) un dziedāšanas nodaļu (26,7^o/o).

1937./38. m. gadā Konservatorijā ir 38 mācības spēki, no kuriem 12 profesori, 11 vecākie docenti, 11 docenti un 4 pār. māc. spēki.

Latvijas Mākslas akadēmija ir augstākā tēlojošās mākslas iestāde valstī. 1937./38. m. gadā akadēmijā ir 205 audzēkņi, no kuriem 142 vīrieši un 63 sievietes. Gandrīz puse no audzēkņiem mācās vispārīgo mākslas kursu nodaļā, bet no meistardarbnīcām visvairāk audzēkņu ir figurālā meistardarbnīcā. No minētiem 205 audzēkņiem 52 ir brīvklausītāji. Mākslas akadēmijā visvairāk audzēkņu bijis ap 1930./31. m. gadu.

Audzēkņu skaits Latvijas Mākslas akadēmijā 1937./38. m. g.

Meistardarbnīcas un kursi	Vīr.	Siev.	Kopā
Figurālā meistardarbn.	17	11	28
Daņasskatu "	15	8	23
Grafiskā "	11	3	14
Dekoratīvā "	14	1	15
Tēlniecības "	6	2	8
Ķeramikas "	3	4	7
Lietišķās tēln. "	7	2	9
Vispār. mākslas kursi	61	31	92
Zinātn. priekšm.	8	1	9
Kopā	142	63	205
1936./37. m. g.	132	59	191
1935./36. "	141	54	195
1930./31. "	215	86	301
1925./26. "	193	65	258
1921./22. "	51	28	79

1937./38. m. gadā no Mākslas akadēmijas audzēkņiem 181 (jeb 88,3^o/o) ir latvieši, 10 (4,9^o/o) krievi, 6 (2,9^o/o) vācieši, 1 (0,5%) žīds un 7 (3,4^o/o) pārējo tautību piederīgie. Beidzamajos gados latviešu procents manāmi pieaudzis.

Latvijas Mākslas akadēmiju beigušo skaits no 1924.—1937. g.

Meistardarbnīcas	Vir.	Siev.	Kopā
Figūrālā meistardarbn.	68	14	82
Dabasskatu ..	24	3	27
Grafiskā ..	22	11	33
Dekorātivā ..	18	1	19
Telniecības ..	13	5	18
Keramikas ..	9	8	17
Lietšķās tēln. ..	7	1	8
Kopā	161	43	204

Līdz 1937. gada beigām Mākslas akadēmiju beigušas pavisam 204 personas. No pēdējām visvairāk 82 jeb 40,2% beigušas figurālo un 33 jeb 16,2% grafisko meistardarbnīcu. Starp beigušiem vairākkārtīgs viriešu pārsvars.

1937./38. m. gadā Latvijas Mākslas akadēmijā ir 22 mācības spēki, no kuriem 7 profesori, 2 vecākie docenti, 1 docents un 12 pārējie mācības spēki.

B. Skolu apmeklēšana.

Izdarot tautas skaitīšanu, ievāktas arī ziņas par skolu apmeklēšanu. Pēdējās dod iespēju noskaidrot ne tikai skolu apmeklētāju, bet arī neapmeklētāju skaitu un līdz ar to dod iespēju aprēķināt skolu apmeklētāju procentu dažādos vecumos, ko pēc skolu sastādītiem pārskatiem nav iespējams izdarīt.

1935. gadā ziņas par skolu apmeklēšanu ievāktas tikai no 6—10 gadus veciem iedzīvotājiem. Par skolām šai gadījumā uzskatītas visas zemākā, vidējā un augstākā tipa mācības iestādes, kurās pilns mācības kurss ilgst ne mazāk par vienu mācības gadu. No 6 gadus veciem skolu apmeklētāju 1575, no 7 g. — 8098, no 8 g. — 20466, no 9 g. — 28708, no 10 g. — 30498, no 11 g. — 32113, no 12 g. — 30372, no 13 g. — 26851, no 14 g. — 19486, no 15 g. — 12803, no 16 g. — 9022, no 17 g. — 5390, no 18 g. — 4488, no 19 g. — 3893 un no 20 g. veciem 1592. No visiem 6—20 gadus veciem iedzīvotājiem skolu apmeklētāju 235355. Skolu apmeklētāju skaits atsevišķos vecumos, salīdzinot ar iepriekšējām skai-

tīšanām, ļoti ievērojami pārmainījies. Tas vispirmām kārtām izskaidrojams ar lielām pārmaiņām minētā vecuma iedzīvotāju skaitā.

Skolu apmeklētāju procents.

Vecums	1925. g. 1930. g.		1935. gadā					
			Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
6 g.	9,8	15,7	11,8	1,8	3,5	2,6	5,3	4,8
7 "	24,1	40,6	43,0	15,1	20,0	20,7	24,8	23,9
8 "	42,9	64,3	90,0	47,6	56,0	62,3	59,0	61,0
9 "	59,9	79,7	97,3	82,8	84,5	87,3	79,1	84,3
10 "	72,2	87,6	98,0	93,9	93,9	94,1	87,3	92,0
11 "	77,9	90,1	98,0	96,6	96,1	96,1	90,1	94,1
12 "	79,4	88,0	97,6	96,0	95,6	94,7	86,3	92,3
13 "	74,9	81,8	97,0	93,0	90,3	91,5	76,1	86,4
14 "	64,2	69,3	92,4	80,0	74,9	81,6	59,3	73,3
15 "	47,8	53,4	82,3	54,1	48,6	60,6	44,3	54,8
16 "	.	38,3	67,2	34,9	29,1	35,4	32,2	38,2
17 "	.	28,9	53,2	24,4	18,4	21,9	24,6	28,4
18 "	.	22,5	41,2	17,7	12,9	14,2	19,4	21,4
19 "	.	17,1	33,4	11,2	9,6	10,1	14,1	16,1
20 "	.	12,7	10,4	3,3	2,6	2,4	5,3	5,1

1935. gadā no visiem 6—20 gadus veciem iedzīvotājiem skolu apmeklējuši 54,2^o%, bet atsevišķi Rīgā — 67,0^o%, Zemgalē — 54,0^o%, Kurzēmē — 52,0^o%, Vidzemē — 51,4^o% un Latgalē — 51,1^o%. Ja arī caurmērā starp 6—20 gadus veciem skolu apmeklētāju procents visos apgabalos ir vienāds, tad to nevar teikt salīdzinot atsevišķus gada gājumus. Tā no 6 gadus veciem bērniem Rīgā skolu apmeklē 11,8^o%, Latgalē — 5,3^o%, Kurzēmē — 3,5^o%, Zemgalē — 2,6^o% un Vidzemē — 1,8^o%. Tas, ka jaunākiem bērniem skolu apmeklētāju procents Latgalē ir lielāks kā Vidzemē un citos apgabalos, izņemot Rīgu, izskaidrojams ar to, ka līdz obligātoriskam skolas apmeklēšanas vecumam Vidzemē bērni galvenā kārtā mācās mājās ar vecāku vai citu piederīgo piepalīdzību, bet Latgalē šie bērni spiesti iet skolā, jo tur retāk sastopami cilvēki, kas var ierādīt lasīšanu un rakstīšanu.

Salīdzinot ar iepriekšējo skaitīšanu iznākumiem, skolu apmeklētāju procents atsevišķos vecumos ļoti ievērojami pārmainījies, bet šīs pārmaiņas visos vecumos nav notikušas vienā virzienā. Beidzamā skaitīšanu starplaikā skolu apmeklētāju procents samazinājies starp jaunākiem bērniem (līdz

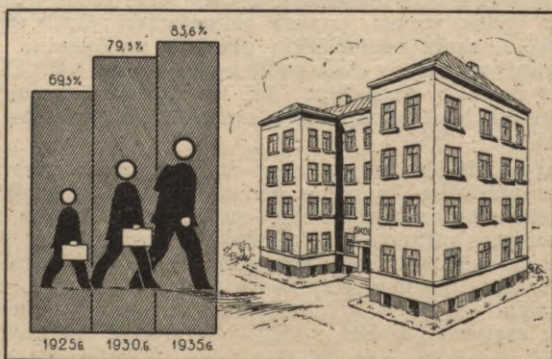
8 gadiem), kuņiem 1935. gadā, saskaņā ar jauno izglītības likumu, vairs nebija obligātoriski jāapmeklē skola. Turpretim starp 9 gadus veciem, kuņiem obligātoriski jāsāk apmeklēt pamatskolu, skolu apmeklētāju procents pakāpeniski un pie tam strauji audzis, jo 1925. gadā tas bijis 59,9, bet 1930. gadā jau 79,7 un 1935. gadā 84,3. Arī katrā nākošā vecumā, kad obligātoriski jāiet skolā, skolu apmeklētāju procents arvien palielinājies.

Starp vīriešiem un sievietēm skolas apmeklēšanas ziņā ir manāma atšķirība. Jaunākos gados, kad sāk iet skolā, skolu apmeklētāju procents zēniem un meitenēm ir vienāds, bet tālākos vecumos pirmiem tas ir lielāks. Tā piemēram, 9 gadus vecumā no zēniem skolu apmeklē 84,4% un no meitenēm — 84,2%, bet 15 gadus vecumā no zēniem — 58,4 un no meitenēm tikai — 51,0%. Tas liecina, ka skolas apmeklēšanu zēni un metienes uzsāk vienādi, bet pēdējās to ātrāk pārtrauc.

Likums par tautas izglītību nosaka, ka ikvienam bērnam obligātoriski jāmacās pirmskolā, vai jāveic pirmskolas mācības mājniecībā, sākot ar to skolas gadu, kurā viņš līdz 31. decembrim paliek 8 gadus vecs. Pirmskolas mācība paredzēta vienu gadu. Pēc tam jāapmeklē pamatskola, kuņas kurss ilgst 6 gadus. Pirmskolas un pamatskolas apmeklēšanai paredzēti kopsummā 7 gadi, kādēļ normāli starp šo skolu apmeklētājiem ir 7 gada gājumu bērni vecumā no 8—14 gadiem. No visiem 8—14 gadus veciem bērniem 1925. gadā skolu apmeklēja 69,3%, 1930. g. — 79,3% un 1935. g. — 83,6%. Skolu apmeklētāju procents starp minētā vecuma bērniem pieaudzis visos apgabalos un pie tam visvairāk tur, kur bijis viszemāks. Tā, piemēram, Latgalē 1925. gadā tas bija 53,0%, bet 1930. gadā jau 71,5% un 1935. g. — 77,3%.

1935. gadā no visiem 8—14 gadus veciem bērniem skolu apmeklējuši caurmērā 83,6%, bet atsevišķi Rīgā — 95,9%, Zemgalē — 86,8%, Kurzemē — 84,6%, Vidzemē — 84,0% un Latgalē — 77,3%. Samērā visaugstākais skolu apmeklētāju procents ir Jelgavas apr. — 90,5% (augstais procents izskaidrojams ar Jelgavas pilsētas iespaidu), pēc tam Liepājas apr. — 89,3% (Liepājas pilsētas iespaids), Rīgas — 88,1%, Bauskas — 87,6%, Ilūkstes — 85,2%, Tukuma — 84,2%, Jēkabpils — 84,1%, Valmieras — 83,8%, Talsu — 83,6%, Cēsu — 82,9%, Aizputes — 82,8%, Ventpils — 82,6%, Valkas — 82,4%, Daugavpils — 82,0%, Ludzas — 80,5%, Madonas — 80,3%, Kuldīgas — 79,7%, Rēzeknes — 72,9% un Abrenes — 72,4%.

Skolu apmeklēšana 8—14 gadus vecumā.

1935. gadā no 8—14 gadus veciem zēniem skolu apmeklēja 84,8%, bet no tā paša vecuma meitenēm 82,4%. Zēniem skolu apmeklētāju procents ir par 2,4 lielāks, bet salīdzinot ar agrākām skaitīšanām, šī atšķirība ir ievērojami mazāka. Atšķirība starp zēniem un meitenēm skolas apmeklēšanas ziņā galvenā kārtā ir laukos.

1935. gadā starp 8—14 gadus veciem bērniem visaugstākais skolu apmeklētāju procents ir vāciešiem — 94,9%, pēc tam žīdiem — 94,2%, poļiem — 89,7%, igauņiem — 87,7%, latviešiem — 84,2%, baltkrievi — 82,7%, lietuviešiem — 82,7% un lielkrievi — 75,0%. Vācieši un žīdi ar augstāku skolu apmeklētāju procentu izceļas lielā mērā kā pilsētniecišķākās tautības. Salīdzinot ar iepriekšējām skaitīšanām, skolu apmeklētāju procents ļoti manāmi pieaudzis visām tautībām. No minētā vecuma latviešiem 1925. gadā skolā gājuši 72,0%, 1930. g. — 80,4% un 1935. gadā — 84,2%. Plašākas ziņas par skolu apmeklēšanu atrodamas V. St. P. izdevumā „Ceturtnā tautas skaitīšana Latvijā 1935. g.“ V daļā.

C. Lasītprasana,

Lasītprasana ir ļoti labs tautas kultūrālā līmeņa rādītājs. 1935. gadā no 10 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem lasīt pratuši 88,85%. Lasītprasanas ziņā visu apvidu iedzīvotāji neatrodas vienādā līmenī.

Lasītpratēju procents starp 10 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem 1935. g.

Apgabali	Pilsētās	Laukos	Caurmērā		
			Vir.	Siev.	Kopā
Rīga	95,77	—	97,53	94,41	95,77
Vidzeme	97,34	96,31	97,15	95,91	96,48
Kurzeme	95,30	94,99	96,55	93,98	95,17
Zemgale	91,37	90,68	93,10	88,88	90,84
Latgale	83,96	70,71	80,41	66,18	72,91
Latvija	94,06	85,62	91,82	86,33	88,85

Procentuāli visvairāk lasītpratēju ir starp vidzemniekiem. No 10 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem Vidzemē prot lasīt 96,48%, pēc tam lasītpratēju procenta augstuma ziņā seko Rīga ar 95,77%, Kurzeme — 95,17%, Zemgale — 90,84% un Latgale — 72,91%. Vidzemē ierindojas pirmā vietā, neskatoties pat uz to, ka starp vidzemniekiem procentuāli visvairāk vecu cilvēku, starp kuriem mazāk lasītpratēju kā starp jaunākiem gada gājumiem. Zemgaliešiem lasītpratēju procentu mērā samazina Ilūkstes apriņķis. No apriņķiem lasītpratēju procentuāli visvairāk ir Valmieras apriņķī — 97,89%, pēc tam Cēsu — 97,25%, Valkas — 96,53%, Rīgas — 96,10%, Ventspils — 96,01%, Liepājas — 95,43%, Kuldīgas — 94,98%, Tukuma — 94,96%, Talsu — 94,82%, Madonas — 94,77%, Jelgavas — 94,27%, Bauskas — 93,67%, Aizputes — 93,65%, Jēkabpils — 91,79%, Ilūkstes — 76,95%, Daugavpils — 75,30%, Rēzeknes — 72,12%, Ludzas — 71,40% un Abrenes — 70,59%.

Starp vīriešiem un sievietēm lasītprasības ziņā ir diezgan ievērojama atšķirība. Kamēr no 10 un vairāk gadus veciem vīriešiem lasīt prot 91,82%, tikmēr no tāda pat vecuma sievietēm tikai 86,33%. Šī atšķirība visās valsts daļās tomēr nav vienāda. Tā vislielāka ir Latgalē, kur caurmērā viszemākais lasītpratēju procents.

Arī starp pilsētu un lauku iedzīvotājiem lasītprasības ziņā ir manāma atšķirība. No 10 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem pilsētās lasīt prot 94,06%, bet laukos — 85,62%. Šo lielo atšķirību gan rada vienīgi Latgale, jo tur lasītprasītāju procents starp pilsētniekiem ir par 13,25 lielāks kā starp lauciniekiem, bet pārējos apgabalos ir tikai neliela atšķirība. Caurmērā visās pilsētās no vīriešiem lasīt prot 96,13%, bet

no sievietēm — 92,40%, kurpretī laukos no vīriešiem lasīt prot 89,28%, bet no sievietēm — 82,40%. Tas rāda, ka pilsētās starp vīriešiem un sievietēm lasītprasšanas ziņā ir daudz mazāka atšķirība kā laukos.

Lasītpratēju procents starp 10 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem.

Gadi	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Latvija
1897.	83,11	94,64	88,60	81,45	50,31	78,46
1920.	92,42	93,71	89,68	84,66	50,13	78,83
1925.	95,15	95,79	92,05	88,01	64,48	85,65
1930.	95,28	95,44	92,99	88,84	67,06	86,48
1935.	95,77	96,48	95,17	90,84	72,91	88,85

Latvijas nodibināšanas laikā iedzīvotāji lasītprasšanas ziņā atradās uz tāda pat līmeņa kā 1897. gadā. Tas, ka šī gadsimteņa sākumā līdz Latvijas patstāvībai lasītprasana nav palielinājusies, bet dažos apvidos pat samazinājusies, izskaidrojams ar to, ka tai laikā bijušās Krievijas valdība vairāk rūpējās par latviešu pārtautošanu, bet ne par izglītības izplatīšanu. Visbēdīgākais stāvoklis bija tieši tai daļā, kas visvairāk bija padota pārkrievošanas iespaidam. Kā 1897. tā 1920. gadā no Latgales iedzīvotājiem lasīt pratuši tikai puse. Nodibinoties Latvijas patstāvībai, apstākļi pilnīgi grozījās. Sākās sistematisks darbs izglītības līmeņa pacelšanā. Un šim darbam, kā iepriekšējā tabulā redzams, bijuši ļoti labi panākumi. Lasītpratēju procents, kas līdz tam stāvēja uz vietas, līdz ar patstāvības iegūšanu strauji pieaudzis. No 1920.—1935. gadam lasītpratēju procents caurmērā visā valstī no 78,83 pieaudzis uz 88,85, t. i. palielinājies caurmērā par 10,03, bet atsevišķi Vidzemē par 2,77, Rīgā par 3,35, Kurzemē par 5,49, Zemgalē — 6,18, un Latgalē par 22,78. Kur lasītpratēju procents bijis zemāks, tur arī tas vairāk pieaudzis. Šai ziņā visvairāk ieguvuši latgalieši. Atraisoties no svešu tautu virskundzības, lasītpratēju procents Latgalē pieaudzis ļoti strauji, un tagad Latgales atšķirība no pārējiem apgabaliem, iedzīvotāju lasītprasšanas ziņā, ir ievērojami mazāka kā pirmos patstāvības gados. Mūsu tauta kultūrālā ziņā kļuvusi daudz viengabalaināka.

Tā kā par izglītības izplatīšanu visos laikos nav vienādi rūpējušies, tad arī visos vecumos nav vienāds lasītpratēju procents.

Lasītpratēju procents dažādos vecumos.

Gadi	Līdz 9 g.	10—19 g.	20—29 g.	30—39 g.	40—49 g.	50—59 g.	60 un vair. g.
1897.	15,08	79,74	81,98	82,74	79,17	74,89	65,88
1920.	14,96	79,46	83,07			77,76	66,38
1925.	15,30	90,26	91,96	87,67	84,40	81,15	72,21
1930.	20,16	93,99	93,06	88,54	84,65	80,86	72,60
1935.	21,35	96,43	94,57	91,46	86,68	83,28	77,39

Sadalījumā pa desmitgadu vecuma grupām, procentuāli visvairāk lasītpratēju ir starp 10—19 gadus veciem, t. i. starp tiem, kuri atrodas skolas apmeklēšanas vecumā. Pēc tam lasītprašana līdz ar vecuma palielināšanos pakāpeniski samazinājās. Salīdzinot ar iepriekšējo tautas skaitīšanu rezultātiem, lasītpratēju procents tagad visās desmitgadu vecuma grupās ir ievērojami lielāks.

Lasītpratēju procents starp jaunākiem gada gājumiem, kas valsts patstāvības laikā apmeklējuši skolu, visās valsts daļās ir pietiekoši vienāds, bet starp vecākiem iedzīvotājiem ir ļoti nevienāds, jo agrāk skolu jautājums visos apvidos nebija vienādi nokārtots. Tagad skolu skaits visās valsts daļās ir pietiekošs, un valdība vislielāko vērību piegriež tiem apvidiem, kur zemāks izglītības līmenis, tādēļ arī starp apgabaliem, lasītprašanas ziņā, izzūd atšķirība. 1935. gadā no 10—14 gadus veciem bērniem lasīt prata 96,0%, bet atsevišķi Rīgā — 99,2%, Vidzemē — 98,3%, Kurzemē — 97,7%, Zemgalē — 96,6% un Latgalē — 92,9%. No 15—19 gadus veciem lasīt prot caurmērā 97,0%, bet atsevišķi Rīgā — 99,4%, Vidzemē — 98,6%, Kurzemē — 98,7%, Zemgalē — 96,6% un Latgalē — 94,4%. Kā redzams, šais vecuma grupās atšķirība starp apgabaliem ir samērā neliela, bet tālākās vecuma grupās tā kļūst arvien lielāka. Ar zemāku lasītpratēju procentu starp vecākiem iedzīvotājiem sevišķi izdalās Latgale. Tā no 50—59 gadus veciem iedzīvotājiem Rīgā lasīt prot 93,0%, Vidzemē — 96,7%, Kurzemē — 94,2%, Zemgalē — 87,7%, bet Latgalē tikai 50,9%. Lasītpratēju procents starp jaunākiem gada gājumiem visaugstākais ir Rīgā, bet ar augstāku lasītpratēju procentu starp vecākiem iedzīvotājiem sevišķi izceļas Vidzeme, jo pirms pasaules kara Vidzeme šai ziņā stāvēja uz daudz augstāka līmeņa kā visi pārējie apgabali.

Lasītpratēju procents atsevišķām tautībām
(10 g. un vec.).

Gadi	Latvieši	Vācieši	Lielkrievi Baltkrievi		Židi	Poļi	Leiši
1897.	85,72	93,96	42,41		60,56	65,90	
1920.	84,33	94,60	43,94	41,11	82,77	68,80	64,65
1925.	89,57	97,14	58,36	58,11	87,99	77,00	71,98
1930.	89,99	97,66	62,80	64,67	88,97	78,20	74,90
1935.	92,09	97,54	66,88	71,41	90,03	82,03	78,52

Starp dažādu tautību piederīgiem lasītprasānas ziņā ir liela atšķirība. Procentuāli visvairāk lasītpratēju ir starp vāciešiem un latviešiem. Ļoti raksturīgas ir lasītpratēju procenta pārmaiņas. Šī gadsimteņa sākumā līdz valsts patstāvības iegūšanai lasītpratēju procents latviešiem ne tikai nepieauga, bet pat samazinājās, jo no 10 un vairāk gadus veciem latviešiem 1897. gadā lasītpratuši 85,72%, bet 1920. gadā tikai 84,33%. Bet tai pašā laikā lasītpratēju procents ļoti ievērojami pieaudzis žīdiem (no 60,56 uz 82,77) un arī nedaudz pārējām tautībām. Turpretim Latvijas patstāvības laikā lasītprasāna ļoti ievērojami pieaugusi visām tautībām. No 1920.—1935. gadam lasītpratēju procents starp 10 un vairāk gadus veciem iedzīvotājiem latviešiem palielinājies par 7,76, vāciešiem par 2,94, lielkrieviem par 22,94, baltkrieviem par 30,30, žīdiem par 7,26, poļiem par 13,23 un leišiem par 13,87. Kā redzam, Latvijas patstāvības laikā lasītpratēju procents visvairāk palielinājies baltkrieviem, lielkrieviem, leišiem un poļiem.

No latviešiem 1935. gadā lasītprata caurmērā 92,09%, bet atsevišķi Rīgā — 97,95%, Vidzemē — 97,44%, Kurzemē — 96,25%, Zemgalē — 93,69% un Latgalē — 76,58%, bet caurmērā visās pilsētās — 94,06% un laukos — 85,62%. No latviešu tautības vīriešiem lasīt prot 91,82%, bet no sievietēm — 86,33%.

D. Pastāvīgie kursi.

Šai nodaļumā sakopotās ziņās neietilpst dažādi gadījuma rakstura kursi un visi Lauksaimniecības kameras sarakstotie kursi.

Pastāvīgie kursi un to apmeklētāji 1937. g.

Kursi	Kursu sk.	Apmeklētāju skaits		
		Vīr.	Siev.	Kopā
Grāmatv., mašīnrakst., stenograf., u. c. tirdzn. zin. k. (iesk. val.) . . .	17	202	510	712
Techniskie kursi	10	365	14	379
Valodu un vispārīzglīt. kursi . . .	23	551	1 048	1 599
Mājturības kursi	10	2	457	459
Šūšanas kursi	22	45	424	469
Amatn. un rokdarbu kursi	31	7 539	674	8 213
Dejas un vingrošanas kursi	23	585	895	1 480
Mūzikas skolas un studijas	21	562	867	1 429
Skatuves darbinieku kursi	3	95	101	196
Gleznošanas un zīmēš. kursi	2	35	14	49
Garīgie kursi	13	402	39	441
Fotografu kursi	1	33	7	40
Literātūras studijas	1	18	15	33
Tautas univers. un augstskolas . . .	14	1 704	892	2 596
Medicīniskie kursi	7	8	116	124
Aptiekas asistentu kursi	1	5	1	6
Paidagoģiskie kursi	1	106	9	115
Lauksaimniecības kursi	1	9	11	20
Kopā	201	12 266	6 094	18 360

Neskaitot gadījuma rakstura un visus Lauksaimniecības kameras sarīkotos kursus, 1937. gada 1. decembrī darbojušies 201 kursi ar 18 360 apmeklētājiem. No pēdējiem divas trešdaļas ir vīrieši. Visvairāk apmeklētāju ir amatniecības un rokdarbuursos. Pēc tam lielāks apmeklētāju skaits ir valodu un vispārīgās izglītībasursos. No visiem 18 360 kursu apmeklētājiem 13 266 (72,3%) ir latvieši, 2 244 (12,2%) žīdi, 1 038 (5,6%) lielkrievi, 874 (4,8%) vācieši, 601 (3,3%) poļi un 337 pārējie.

E. Grāmatniecība.

1. Grāmatas. 1937. gadā izdotas pavisam 1 333 grāmatas, kurām kopsummā ir 206 992 lappuses. Izdoto grāmatu skaits, kas saimnieciskās krīzēs gados bija stipri samazinājies, beidzamos gados visumā atkal strauji pieaudzis, lai gan

1937. gadā tas ir mazāks kā iepriekšējā gadā. Beidzamos gados, izņemot 1937. gadu, pakāpeniski un pie tam ļoti strauji palielinājies arī izdoto grāmatu lapušu kopskaits un iespiesto eksemplāru skaits. Kamēr 1932. gadā izdotām grāmatām bija kopsummā tikai 97 275, tikmēr 1937. gadā izdotām ir jau 206 992 lappuses. Arī iespiesto eksemplāru skaits dubultojies, jo 1932. gadā iespiesti 1 781 850, bet 1937. gadā 3 329 364 eksemplāri.

Izdotās grāmatas pēc valodas 1937. g.

Grāmatu valoda	Grāmatu skaits	Lapušu skaits	Eksemplāru skaits
Latviešu	1 151	182 927	3 079 489
Vācu	78	8 978	83 485
Krievu	66	10 795	90 140
Angļu	23	2 764	57 650
Pārējās	15	1 528	18 600
<hr/>			
Kopā	1 333	206 992	3 329 364
1936. g.	1 601	231 727	4 022 431
1935. g.	1 450	196 922	3 504 645
1934. g.	1 282	159 359	2 586 095
1933. g.	821	124 536	1 854 150
1932. g.	797	97 275	1 781 850

No 1937. gadā izdotām 1 333 grāmatām 1 151 jeb 86,3% ir latviešu valodā. Caurmērā katra grāmata ir 155 lappuses bieža, bet atsevišķi latviešu grāmatām ir caurmērā 159 lappuses. Latviešu grāmatas 1937. gadā iespiestas vairāk kā 3 milj. eksemplāros, kas sastāda 92,5% no visu iespiesto grāmatu eksemplāru kopskaita. Caurmērā uz katru iedzīvotāju, bērnus ieskaitot, iznāk 1,7 eksemplāri, bet caurmērā uz katru latvieti iznāk vairāk kā 2 latviešu grāmatu eksemplāri. Caurmērā katra grāmata iespiesta 2 498 eksemplāros, bet atsevišķi latviešu grāmatas 2 675, angļu 2 507, krievu 1 366 un vācu 1 070 eksemplāros.

Nākošā tabulā redzams izdoto grāmatu sagrupējums pēc Briseles starptautiskā bibliografiskā institūta decimālās klasifikācijas.

Izdotās grāmatas pēc satura 1937. g.

Saturs	Grāmatu skaits	Lappušu skaits	Eksemplāru skaits
Vispārēji raksti	77	12 436	348 150
Filozofija	22	4 659	46 220
Reliģija	63	5 772	218 830
Sabiedriskās zinātn.	384	56 589	931 459
Valodniecība	5	528	10 800
Eksaktās zinātnes	32	4 090	45 450
Lietojamās zinātnes	158	15 267	336 610
Māksla un sports	50	5 097	78 715
Literatūra	455	85 404	1 219 570
Vēsture, ģeografija	87	17 150	93 560
Kopā	1 333	206 992	3 329 364

Starp 1937. gadā izdotām grāmatām visvairāk ir literatūras grāmatu, kas sastāda trešo daļu no grāmatu skaita. Pēc tam skaita ziņā nāk sabiedrisko zinātņu grāmatas. Pēc lappušu skaita caurmērā visbiežākās ir filozofijas (ar 212 lpp.), vēstures un ģeografijas (197) grāmatas, bet visplānākas reliģijas (92) un lietojamo zinātņu (97) grāmatas. Vidējā tirāža vislielāka ir vispārīgo rakstu (4 521 eks.), bet vismazāka vēstures un ģeografijas (1 075 eks) grāmatām.

No latviešu valodā izdotām 1 151 grāmatām 427 ir literatūras, 310 sabiedrisko zinātņu, 145 lietojamo zinātņu, 70 vēstures un ģeografijas, 67 vispārīgo rakstu, 54 reliģijas, 37 mākslas un sporta, 26 eksakto zinātņu, 11 filozofijas un 4 valodniecības grāmatas.

237 jeb piektā daļa no latviešu valodā izdotām grāmatām ir tulkojumi. No pēdējiem 78 tulkoti no angļu, 61 no vācu, 37 no krievu, 18 no franču, 16 no norvēģu, 9 no zviedru, 4 no indiešu, 3 no itāļu, 3 no spāņu, 2 no leišu, 2 no somu un pa vienai no igauņu, poļu, čehu un ungāru valodām. Galvenā kārtā tulkoti literatūras darbi, jo starp tulkojumiem 216 jeb 91% ir literatūras grāmatas.

2. Žurnāli. Visvairāk žurnālu izdeva 1931. gadā. Pēc tam žurnālu skaits manāmi samazinājās. 1937. gadā iznāca 154 žurnāli. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, žurnālu skaits palicis tāds pat, lai gan sastāvs pārmainījies, jo daži nākuši klāt, bet citi atkal pārtraukuši iznākšanu. 1937. gadā visvairāk žurnālu izdots Rīgā — 125, pēc tam Zemgalē — 12, Vidzemē — 9, Kurzemē — 4 un Latgalē — 4.

No 154 žurnāliem 135 ir latviešu valodā, 8 vācu, 5 krievu, pa vienam poļu, libiešu un angļu valodās un 3 vairākās valodās. Pēc satura 58 žurnāli ir sabiedrisko zinātņu, 37 reliģijas, 26 lietojamo zinātņu (tai skaitā 9 lauksaimniecības), 16 literatūras, 13 mācības un sporta, 2 vispārīgo rakstu, 1 tīro zinātņu un 1 vēstures un ģeografijas.

Pēc iznākšanas biežuma 1 reiz nedēļā iznākuši 19, 2 reiz mēnesī — 14, 1 reiz mēnesī — 80, 6 reiz gadā — 15, 4 reiz gadā — 15, 3 reiz gadā — 2, 2 reiz gadā — 3 un retāk un nenoteikti — 6 žurnāli. Valsts iestādes izdevušas 22, pašvaldību iestādes — 2, sabiedrības — 96, un atsevišķas personas — 34 žurnālus.

3. Laikraksti. Tāpat kā žurnālu, arī laikrakstu visvairāk izdots 1931. gadā. 1937. un arī 1936. gadā iznākuši 47 laikraksti. 1937. gadā Rīgā iznākuši 24, Vidzemē 10, Kurzemē — 6, Zemgalē — 5 un Latgalē — 2 laikraksti.

No 1937. gadā izdotiem laikrakstiem 33 ir latviešu, 5 vācu, 4 krievu, 3 žīdu un pa vienam leišu un franču valodās. Valsts iestādes izdevušas 2, sabiedrības 28 un atsevišķas personas 17 laikrakstus. Pēc iznākšanas biežuma — katru dienu iznākuši 3, 6 reiz nedēļā — 10, 3 reiz nedēļā — 2, 2 reiz nedēļā — 3, 1 reiz nedēļā — 26, 2 reiz mēnesī — 2, un 1 reiz mēnesī — 1 laikraksts.

F. Bibliotēkas.

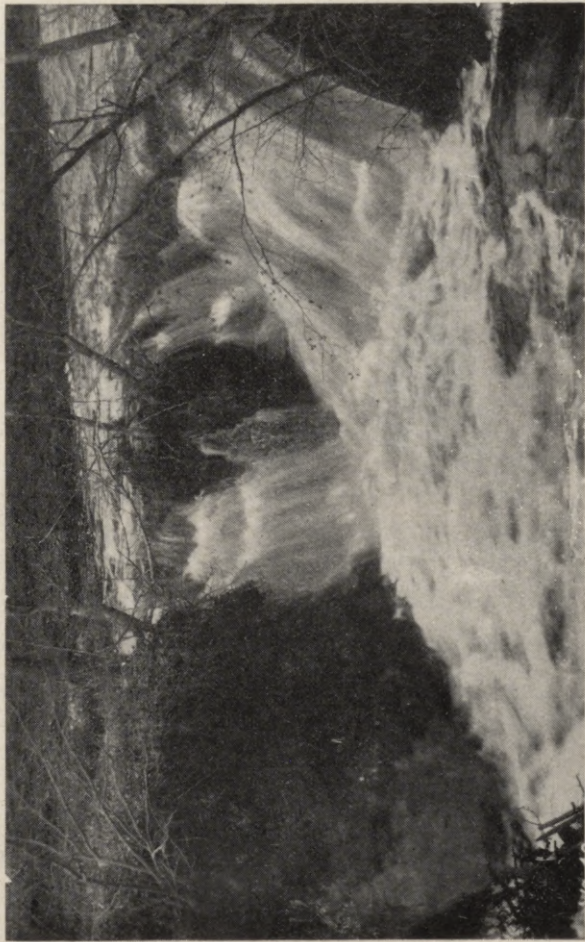
1. Mācības iestāžu bibliotēkas. Gandrīz vai katrai mācības iestādei ir sava bibliotēka. Nedaudz skolām ir kopējas bibliotēkas. 1936./37. m. g. bijušas pavisam 1911 mācības iestāžu bibliotēkas.

Grāmatu skaits 1936./37. m. g.

Tautskolu bibliotēkās	1973 684
Zemāko arodskolu bibliotēkās	72 869
Vidusskolu un augst. arodskolu un institūtu bibl.	438 647
Akadēmisko māc. iestāžu bibliotēkās	333 416

Kopā 2 818 616

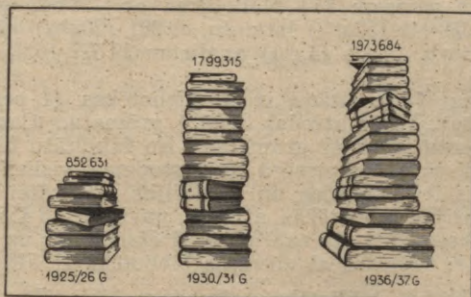
Visu mācības iestāžu bibliotēkās atrodas kopsummā gandrīz 3 milj. grāmatu. Caurmērā uz katru audzēkni iznāk vairāk kā 10 grāmatas.

Lielvārde. Udenkritums Rumbiņā.

Grāmatu lielākais vairums — 70,0% atrodas tautskolu bibliotēkās. No pēdējo grāmatām 605 643 (jeb 30,7%) atrodas Latgalē, 412 985 (20,9%) Vidzemē, 347 368 (17,6%) Zemgalē, 347 368 (15,5%) Kurzemē un 302 377 (15,3%) Rīgā. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1935./36. m. g., grāmatu skaits tautskolu bibliotēkās pieaudzis par 91 705 jeb 5% un, salīdzinot ar 1925./26. m. gadu, par 1 121 053 jeb 131%.

Grāmatu skaits tautskolu bibliotēkās.

1936./37. m. gadā no 1 973 684 tautskolu bibliotēku grāmatām 1 643 324 (jeb 83,26%) ir latviešu, 148 814 (7,54%) krievu, 101 941 (5,16%) vācu, 11 360 angļu un 68 245 pārējās valodās. Latviešu grāmatu procents beidzamos gados ievērojami palielinājies, pie kam šo grāmatu procentuāli visvairāk ir Vidzemē, kur tās sastāda 95,1%, pēc tam Zemgalē — 91,4%, Kurzemē — 85,7%, Latgalē — 80,2% un Rīgā — 61,4%. Lauku tautskolās latviešu grāmatu procentuāli ir daudz vairāk kā pilsētās. Latviešu grāmatas latviešu tautskolās sastāda 94,6%, bet krievu — 30,4%, vācu — 22,1% un pārējās tautskolās — 50,1% no grāmatu skaita.

1936./37. m. g. no tautskolu bibliotēku grāmatām 1 725 541 jeb 87,4% pieejamas skolēniem, bet pārējās 248 143 jeb 12,6% paredzētas tikai skolotājiem. Caurmērā uz katru skolēnu iznāk 7,5 skolēniem pieejamas grāmatas, bet atsevišķi Vidzemē un Zemgalē — 8,5, Kurzemē — 8,2, Latgalē — 7,5, Zemgalē — 6,8 un Rīgā — 6,1. Grāmatu skaits caurmērā uz 1 skolēnu tagad ir gandrīz divas reizes lielāks kā 1925./26. m. gadā.

1936./37. m. gadā zemāko arodskolu bibliotēkās ir pavisam 72 869 grāmatas. No tām Izglītības ministrijas pārzinātās

skolās — 21 932, lauksaimniecības skolās — 40 869, jūrskolās — 9 981 un vecmāšu skolā — 87 grāmatas. No Izglītības ministrijas pārzināto zemāko arodskolu bibliotēku grāmatām 12 208 (55,7%) ir latviešu, 6 188 (28,2%) vācu, 2 598 (11,8%) krievu, 427 (2,0%) angļu un 511 (2,3%) pārējās valodās, bet no zemāko lauksaimniecības skolu grāmatām 36 879 (90,2%) latviešu, 2 289 (5,6%) krievu, 1 674 (4,1%) vācu un 27 pārējās valodās.

Vidusskolās, augstākās arodskolās un institūtos 1936./37. m. gadā ir pavisam 114 bibliotēkas ar 438 647 grāmatām, no kurām 228 441 (52,1%) latviešu, 89 961 (20,5%) vācu, 71 363 (16,3%) krievu, 19 305 (4,4%) angļu un 29 577 (6,7%) pārējās valodās.

Latvijas Universitātei ir 12 bibliotēkas (1 centrālā un 11 fakultātu), kurās atrodas 317 421 grāmatu. Caurmērā uz vienu studentu iznāk 47 grāmatas. No fakultātu bibliotēkām kā absolūti, tā arī caurmērā uz 1 studentu vislielākais grāmatu skaits ir filozofijas un filozofijas fakultātei. Latvijas Konservātorijas bibliotēkās atrodas pavisam 15 455 nošu un grāmatu eksemplāri jeb caurmērā 54 eksemplāri uz 1 audzēkni. Latvijas Mākslas akadēmijas bibliotēkā ir 540 sējumi.

2. Publiskās bibliotēkas. Publisko bibliotēku skaitā ieskaitītas bibliotēkas, kas domātas tieši publikas vajadzībām, bet bibliotēkas, kas paredzētas valsts un pašvaldību iestāžu speciālām vajadzībām, lai gan tās nereti pieejamas arī publikai, nav ieskaitītas.

Publiskās bibliotēkas 1937. g.

Apgabali	Bibliotēku skaits	Grāmatu skaits	Lasītāju skaits	Izsniegto grāmatu skaits
Rīga	159	1 613 486	117 039	2 475 971
Vidzeme	284	333 595	14 585	287 908
Kurzeme	173	286 315	14 213	349 692
Zemgale	176	271 450	11 782	229 869
Latgale	120	140 712	8 121	106 281
Latvija	912	2 645 558	165 740	3 449 721
T. sk. pilsētās	326	2 108 739	141 166	3 128 687
laukos	586	536 819	24 574	321 034
1936. gadā	912	2 535 727	165 023	3 478 550
1935. "	926	2 393 163	164 422	3 533 853
1930. "	943	2 112 140	171 215	3 664 579
1927. "	843	1 521 606	100 026	

1937. gadā darbojušās 912 publiskās bibliotēkas. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bibliotēku kopskaits palicis bez pārmaiņām. No publiskām bibliotēkām visvairāk — 31,1% ir Vidzemē, pēc tam 19,3% Zemgalē, 19,0% Kurzemē, 17,4% Rīgā un 13,2% Latgalē. Atsevišķos apriņķos ir šāds publisko bibliotēku skaits: Rīgas apriņķī — 81, Cēsu — 47, Valmieras — 60, Valkas — 48, Madonas — 48, Liepājas — 62, Aizputes — 22, Kuldīgas — 28, Ventspils — 30, Talsu — 31, Tukuma — 36, Jelgavas — 61, Bauskas — 28, Jēkabpils — 25, Ilūkstes — 26, Daugavpils — 59, Rēzeknes — 21, Ludzas — 22 un Abrenes — 18.

No minētām 912 bibliotēkām 64 pieder sabiedriskām organizācijām, 173 pašvaldībām, 74 atsevišķām personām un 1 valstij. Pie 196 bibliotēkām iekārtota arī lasītava. 768 bibliotēkas grāmatas izsniedz par velti, bet pārējās 144 pret samaksu.

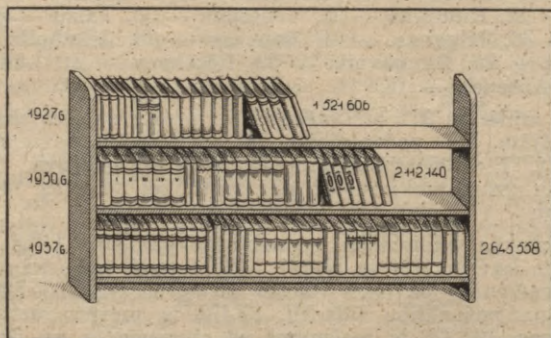
Publiskās bibliotēkās nodarbināti pavisam 1458 darbinieki, no kuriem 424 ir algoti. 1937. gadā publiskās bibliotēkas ieņēmušas pavisam 755 827 latas, no tiem 535 520 ls ir valsts un pašvaldību līdzekļi, 87 472 ls privāto uzturētāju piemaksas, 102 326 ls ieņēmumi no abonementa un 30 509 ls pārējie ieņēmumi. Tai pašā laikā izdots darbinieku atalgošanai 352 925 ls, grāmatu iepirkšanai un iesiešanai — 178 229 ls, laikrakstu un žurnālu abonēšanai — 34 155 ls un pārējām vajadzībām — 190 518 latu.

1937. gada sākumā publiskās bibliotēkās atradušās 2 535 727 grāmatas, bet gada laikā pienākušas klāt 186 150 jaunas grāmatas, bet no apgrozības izņemtas 76 319 grāmatas, kas rezultātā dod 2 645 558 grāmatas gada beigās. Gada laikā grāmatu skaits palielinājies par 109 831 jeb 4,3%. Arī iepriekšējos gados grāmatu skaits publiskās bibliotēkās strauji pieaudzis un tagad ir par 1 123 952 jeb 73,9% lielāks kā pirms 10 gadiem.

No publisko bibliotēku grāmatām Rīgā atrodas 61,0%, Vidzemē — 12,6%, Kurzemē — 10,8%, Zemgalē — 10,3% un Latgalē — 5,3%. Caurmērā uz vienu pilngadīgu iedzīvotāju iznāk 2 grāmatas, bet atsevišķi Rīgā — 5,5, Kurzemē — 1,4, Zemgalē — 1,3, Vidzemē — 1,2 un Latgalē — 0,4 grāmatas. Atsevišķos apriņķos ir šāds grāmatu skaits: Rīgas apriņķī — 85 508, Cēsu — 69 771, Valmieras — 77 383, Valkas — 50 888, Madonas — 50 045, Liepājas — 159 913, Aizputes — 20 627, Kuldīgas — 27 471, Ventspils — 37 749, Talsu — 40 555,

Tukuma — 37 412, Jelgavas — 155 848, Bauskas — 30 087,
 Jēkabpils — 27 424, Ilūkstes — 20 679, Daugavpils — 82 461,
 Rēzeknes — 20 219, Ludzas — 22 877 un Abrenes — 15 155.

Grāmatu skaits publiskās bibliotēkās.

Pašvaldībām piederošās publiskās bibliotēkās ir 950 439, sabiedriskām organizācijām piederošās — 939 868, valsts bibliotēkā — 527 276 un atsevišķām personām piederošās publiskās bibliotēkās 227 975 grāmatas. No publisko bibliotēku grāmatām, neskaitot valsts bibliotēkas grāmatas, 1 191 989 ir latviešu un pārējās 926 293 svešvalodās, bet pēc satura 126 145 ir jaunatnes literatūras, 1 026 985 dailliteratūras, 762 041 zinātniskas un 203 111 pārējās grāmatas.

1937. gadā publiskās bibliotēkās bijuši 165 740 lasītāji, no kuriem 92 451 (55,8%) ir vīrietis un 73 289 sievietes. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, lasītāju skaits pieaudzis par 717 jeb 0,4% un salīdzinot ar 1927. gadu par 65 714 jeb 65,7%. 1937. gadā valsts bibliotēku izmantojušas 5 094, pašvaldības bibliotēkas — 109 649, sabiedrisko organizāciju bibliotēkas — 39 495 un atsevišķu personu bibliotēkas — 11 502 personas.

Publiskās bibliotēkas 1937. gadā izsniegušas pavisam 3 449 721 grāmatu, no tām 3 153 204 lasīšanai ārpus bibliotēkas un 296 517 lasīšanai uz vietas. Lasišanai izsniegto grāmatu kopskaits beidzamos gados nedaudz samazinājies. Valsts

bibliotēka lasīšanai izsniegusi 110 309, pašvaldību bibliotēkas — 2 395 602, sabiedrisko organizāciju bibliotēkas — 655 280 un atsevišķu personu bibliotēkas — 288 530 grāmatas.

1937. gadā caurmērā katra publisko bibliotēku grāmata izsniegta 1,3 reizes, bet atsevišķi Rīgā — 1,5, Kurzemē — 1,2, Vidzemē — 0,9 un Zemgalē un Latgalē — 0,8 reizes. Visrosīgākas bijušas pašvaldību bibliotēkas, kuŗu grāmatas izsniegtas caurmērā 2,5 reizes, pēc tam atsevišķu personu — 1,3, sabiedrisku organizāciju — 0,7 un valsts bibliotēkas grāmatas — 0,2 reizes. Katrs lasītājs gada laikā ņēmis caurmērā 20,8 grāmatas, bet atsevišķi Kurzemē — 24,6, Rīgā — 21,2, Vidzemē — 19,7, Zemgalē — 19,5 un Latgalē — 13,1 grāmatu.

G. Skatuves mākslas iestādes.

Šeit sakopotās ziņas attiecas uz valsts un privātām skatuves mākslas iestādēm, tas ir uz operu un teātriem, kas izrādes sarīko vairāk vai mazāk regulāri. Šīs ziņas neattiecas uz gadījuma rakstura izrādēm, kādas sarīko dažādas sabiedriskas organizācijas.

1936./37. gada sezonā sakopotas ziņas pavisam par 16 skatuves mākslas iestādēm: Latvijas Nacionālā opera, Latvijas Nacionālais teātris, Dailes teātris, Zemnieku drāmas teātris, Rīgas Mazais teātris, Ziemeļblāzma, Vācu drāma, Krievu teātris, Žīdu minoritātes teātris, Ziemeļlatvijas teātris, Liepājas pilsētas drāma un opera, Jelgavas teātris, Daugavpils latviešu drāmas teātris, Rēzeknes latviešu b-bas Tautas pils teātris, Poļu teātris Latvijā un Lietuvju teātris Latvijā. Pēdējo divu teātru darbība visai niecīga. No minētām skatuves mākslas iestādēm Rīgā darbojušās 11 un pa vienai Valmierā, Liepājā, Jelgavā, Daugavpilī un Rēzeknē. 14 skatuves mākslas iestādēm izrāžu sarīkošanai bijušas pastāvīgas telpas, kuŗās iekārtotas pavisam 9 762 sēdvietas, no kuŗām 6 546 atrodas Rīgā, 1 300 Latgalē, 730 Kurzemē, 682 Jelgavā un 504 Vidzemē. Pārējām skatuves mākslas iestādēm nav pastāvīgu telpu un tās savas izrādes sarīkojušas dažādās telpās. Arī iestādes, kuŗām ir savas telpas, atsevišķas izrādes noturējušas citur, sevišķi provincē.

1936./37. gada sezonā skatuves mākslas iestādēm bijušas pavisam 2 695 izrādes. Visvairāk izrāžu bijis Latvijas Nacionālam teātrim (376) un Dailes teātrim (346), bet trīs teāt-

riem bijis mazāk par 10 izrādēm. No visām 2 695 izrādēm Rīgā notikušas 1 775, Kurzemē — 287, Latgalē — 221, Vidzemē — 216 un Zemgalē — 196. No tām laukos notikušas 220 izrādes. Visas 2 695 izrādes pēc uzveduma rakstura sadalās šādi: 164 operas, 393 operetes, 43 balleti, 40 koncerti, 642 drāmas, 862 komēdijas, 480 tautas un skatu lugas, 58 bērnu lugas un 13 pārējās izrādes. Kā redzam, vislielākais izrāžu skaits ir komēdijām.

Skatuves mākslas iestāžu darbību ļoti labi parāda apmeklētāju skaits 1936./37. gada sezonā skatuves mākslas iestādes reģistrējušas kopsummā 1 216 432 apmeklētājus, kas ir par 35 005 jeb 3,0% vairāk kā iepriekšējā sezonā. Rīgā bijuši 864 818, Vidzemē — 85 276, Kurzemē — 88 960, Zemgalē — 81 857 un Latgalē — 95 521 apmeklētājs. No visiem 1 216 432 apmeklētājiem visvairāk 322 686 (jeb 26,5%) noskatījušies komēdijas, pēc tam 255 164 (21,0%) operetes, 244 031 (20,1%) drāmas, 209 627 (17,2%) tautas un skatu lugas, 106 412 (8,8%) operas, 27 311 (2,2%) koncertus, 25 168 (2,1%) bērnu lugas, 20 946 (1,7%) balletus un 5 087 (0,4%) pārējās izrādes.

Visas skatuves mākslas iestādes 1936./37. gada sezonā ieņēmušas kopsummā 2 399 031 latu, tai skaitā no izrādēm 1 289 503 ls, valsts un pašvaldību pabalsti 557 689 ls, Kultūras fonda pabalsti — 347 250 ls, garantu piemaksas — 24 631 ls, pārējie pabalsti — 51 366 ls un citi ieņēmumi — 128 592 ls. Ieņēmumi no izrādēm sastāda tikai nedaudz vairāk kā pusi (53,8%) no visiem ieņēmumiem. Sevišķi jūtami ir valsts, pašvaldību un Kultūras fonda pabalsti, kas dod 37,0% no visiem ieņēmumiem. Izdevumu lielāko daļu sastāda personāla atalgojums.

Statistiskās ziņas par visām skatuves mākslas iestādēm sakopotas sākot ar 1935./36. gada sezonu, bet par agrākiem gadiem ir tikai ziņas par apmeklētāju skaitu Rīgā. Rīgas skatuves mākslas iestādēm 1921. gadā bijuši 611 377 apmeklētāji, 1925. g. — 748 575, 1930. g. — 938 408, 1931. g. — 870 443, 1932. g. — 886 169, 1933. g. — 877 873, 1934. g. — 880 402, 1935. g. — 879 130, 1935./36. g. s. — 831 661 un 1936./37. g. s. — 861 161 apmeklētājs.

H. Kinematografi.

Pavisam 1937. gadā darbojušies 111 kinematografi, no kuriem 94 ir pastāvīgie un 17 ceļojošie kinematografi.

Pastāvīgie kinematografi un to darbība
1937. gadā.

Apgabali	Kinematografu skaits	Sēdvietu skaits	Izrāžu (seansu) skaits	Apmeklētāju skaits
Rīga	41	17 612	32 902	5 016 795
Vidzeme	15	3 694	2 746	188 978
Kurzeme	13	3 925	6 720	650 905
Zemgale	13	4 322	5 926	495 313
Latgale	12	3 181	3 010	294 705
Latvija	94	32 734	51 304	6 646 696
1936. g.	93	32 086	50 313	6 569 247
1935. g.	89	30 142	47 514	6 528 072

Kinematografu novietojuma tīkls ir ļoti nevienāds. Tie galvenā kārtā atrodas lielākās pilsētās. Neskaitot ceļojošos, gandrīz puse kinematografu atrodas Rīgā. Pastāvīgos kinematografos iekārtotas pavisam 32 734 sēdvietas, no kurām vairāk kā puse atrodas Rīgas kinematografos. 1937. gadā pastāvīgi kinematografi noturējuši 51 304 izrādes (seansus), no kurām vairāk kā $\frac{3}{5}$ Rīgā. Apmeklētāju skaita ziņā sevišķi izceļas Rīga, jo no visiem 6,6 milj. kinematografu apmeklētājiem 5 milj. jeb $\frac{3}{4}$ apmeklējuši Rīgas kinematografus. Vismazāk apmeklētāju ir Vidzemē. Beidzamos gados kinematografu skaits nedaudz palielinājies un līdz ar to pieaudzis arī iekārtoto sēdvietu, noturēto izrāžu un apmeklētāju skaits.

Ceļojošie kinematografi 1937. gadā noturējuši 1 237 izrādes, kurās bijis 97 951 apmeklētājs.

J. Kultūras fonda pabalsti.

Kultūras fonda pabalsti, kas saimnieciskās krīzes gados stipri samazinājās, beidzamos gados strauji pieauguši.

1937./38. b. gadā Kultūras fonda piespriestie pabalsti sadalās šādi: rezervēts sabiedriskām celtnēm — 200 000 ls, pieminekļiem — 5 000 ls, prēmijas zinātniekiem — 6 250 ls, prēmijas par tēlojošās mākslas darbiem — 3 000 ls, prēmijas daiļrakstniecībai — 4 000 ls, prēmijas par skaņu mākslas darbiem — 4 500 ls, prēmijas žurnālistiem — 1 500 ls, prēmijas par pedagogiskiem rakstiem — 1 000 ls, piemiņām un

Kultūras fonda piespriestie pabalsti.

1923./24. budž. g.	822 010 lati
1930./31. "	1 216 519 "
1931./32. "	858 409 "
1932./33. "	438 058 "
1933./34. "	639 560 "
1934./35. "	937 515 "
1935./36. "	1 339 430 "
1936./37. "	1 403 463 "
1937./38. "	1 512 367 "

atzinības balvām — 6 850 ls, zinātnisku rakstu iespiešanai — 68 550 ls, zinātnieku ārzemju komandējumiem — 29 650 ls, zinātniskiem pētījumiem — 15 200 ls, Latvijas pētišanai — 46 107 ls, archīvu pētišanai Latvijas lietās — 4 300 ls, zinātņu biedrībām — 1 000 ls, gleznu iepirkšanai 36 300 ls, mākslas reprodukcijas mapju izdošanai — 5 000 ls, latviešu rakstnieku darbu tulkošanai un izdošanai svešās valodās — 4 370 ls, klasiķu tulkošanai un izdošanai latviešu valodā — 3 600 ls, kompozīciju atpirkšanai un izdošanai — 15 000 ls, izpildošo mākslinieku izglītošanai ārzemēs — 27 300 ls, simfoniskai mūzikai — 16 000 ls, tautas konservatorijām — 15 000 ls, koriem, dziedāšanas veicināšanai 4 000 ls, centrālai nošu bibliotēkai — 6 000 ls, koncertiem provincē — 6 000 ls, žurnālu abonēšanai tautas un skolu bibliotēkām — 55 250 ls, tautas bibliotēku ierīcībai un papildināšanai — 10 000 ls, skolu bibliotēku ierīcībai un papildināšanai — 15 000 ls, pabalsti teātriem — 371 825 ls, režisoru ārzemju komandējumiem — 5 900 ls, populārizinātnisku rakstu izdošanai — 96 194 ls, pabalsti sportam un fiziskai audzināšanai — 15 000 ls, kursiem, lekcijām un tautas augstskolām — 20 000 ls, organizācijām kultūrāliem mērķiem — 236 212 ls, draudzīgam aicinājumam — 80 000 ls, Tēvzemes balvas fondam — 50 000 ls, dažādām vajadzībām — 1 740 ls un Kultūras fonda izdevumu segšanai — 19 769 ls.

V. Tautas veselība.

1. Medicīniskais personāls. No medicīniskā personāla, tā skaita un teritoriālā novietojuma ļoti ievērojami atkarājas tautas veselības stāvoklis.

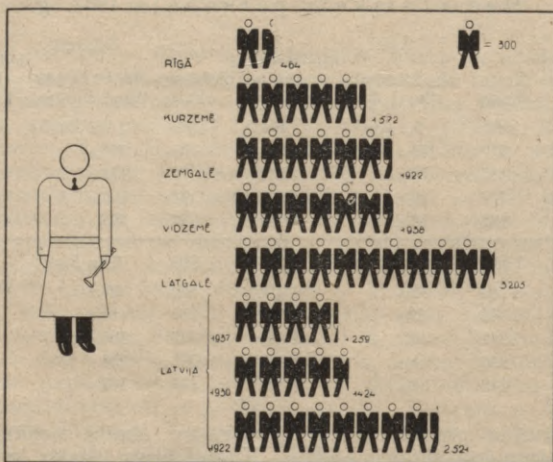
Medicīniskais personāls 1937. g.

	Ārsti		Iedzīvotāju		Zobārsti		Iedzīvotāju	
	Ārstu skaits	Uz kādu platību 1 ārsts	skaits uz 1 ārstu	Zobārstu skaits	Uz kādu platību 1 zobārsts	skaits uz 1 zobārstu	skaits uz 1 zobārstu	
Rīga	830	0,3 km ²	464	489	0,4 km ²	788		
Vidzeme	210	109,9 ..	1938	96	240,3 ..	4 239		
Kurzeme	187	70,6 ..	1 572	76	173,8 ..	3 868		
Zemgale	157	86,8 ..	1 922	73	186,6 ..	4 133		
Latgale	182	86,2 ..	3 205	76	206,3 ..	7 675		
Latvija	1 566	42,0 km ²	1 259	810	81,2 km ²	2 433		
1936. g.	1 547	42,5 ..	1 270	800	82,2 ..	2 455		
1935. "	1 533	42,9 ..	1 276	780	84,3 ..	2 508		
1930. "	1 341	49,1 ..	1 424	657	100,1 ..	2 907		
1925. "	963	68,3 ..	1 928	519	126,8 ..	3 578		
1922. "	748	88,0 ..	2 521	445	147,8 ..	4 238		

Latvijas patstāvības laikā ārstu skaits nepārtraukti un pie tam ļoti strauji audzis. Tagad ārstu skaits ir vairāk kā divas reizes lielāks kā pirms 15 gadiem. 1937. gadā darbojušies 1 566 ārsti, no kuriem 1 092 jeb 69,7% ir vīrieši un 474 jeb 30,3% sievietes. Vairāk kā puse (53%) no visiem ārstiem darbojas Rīgā. Atsevišķos apriņķos ir šāds ārstu skaits: Rīgas apriņķī — 56, Cēsu — 34, Valmieras — 45, Valkas — 40, Madonas — 35, Liepājas — 102, Aizputes — 10, Kuldīgas — 26, Ventspils — 26, Talsu — 23, Tukuma — 21, Jelgavas — 80, Bauskas — 18, Jēkabpils — 24, Ilūkstes — 14, Daugavpils — 101, Rēzeknes — 35, Ludzas — 25 un Abrenes — 21. Salīdzinot ar iepriekšējo, 1936. gadu, ārstu skaits palielinājies par 19, pie kam atsevišķi Vidzemē palielinājies par 16, Latgalē par 4, Kurzemē par 2 un Rīgā par 1, bet Zemgalē samazinājies par 4.

Līdz ar ārstu skaita pieaugšanu, ar katru gadu ārstu novietojuma tīkls kļuvis biežāks. 1937. gadā caurmērā uz katriem 42,0 km² iznāk viens ārsts, kamēr pirms 15 gadiem uz katru ārstu iznāca caurmērā 88,0 km². Neskaitot Rīgas pilsētu, visbiežākais ārstu tīkls ir Kurzēmē, bet visretākais Vidzemē. Nevienāda ārstu tīkla biežums pa daļai izskaidrojams ar nevienādu apdzīvotību.

Iedzīvotāju skaits uz 1 ārstu 1937. g.

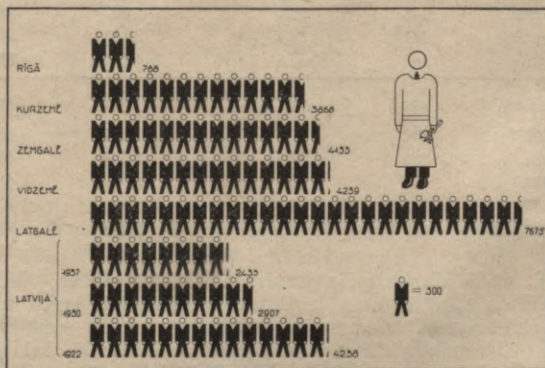
Ārstu skaits pieaudzis straujāk kā iedzīvotāju skaits, un tādēļ tagad uz 1 ārstu iznāk daudz mazāk iedzīvotāju kā pirmajos valsts patstāvības gados. 1937. gadā caurmērā uz 1 ārstu iznāk 1259 iedzīvotāji, bet sadalījumā pa apgabaliem vismazākais iedzīvotāju skaits uz 1 ārstu ir Rīgā (464), bet vislielākais Latgalē. Latgalē uz 1 ārstu iznāk septiņas reizes lielāks iedzīvotāju skaits kā Rīgā un divas reizes lielāks kā Kurzēmē.

No 1937. gadā praktizējošiem ārstiem 940 (60,0%) ir latvieši, 316 (20,2%) žīdi, 204 (13,0%) vācieši, 84 krievi, 7 poļi, 3 leiši un 12 pārējie.

Līdzīgi ārstu skaitam, lai gan ne tik strauji, nepārtraukti pieaudzis arī zobārstu skaits. 1937. gadā darbojušies 810, bet pirms 15 gadiem tikai 445 zobārsti. No 1937. gadā praktizējošiem zobārstiem 138 (17,0%) ir vīrieši un 672 (83,0%) sievietes. Zobārstu teritoriālais novietojums ir ļoti nevienāds. Trīs piektdaļas no zobārstiem nodarbojas Rīgā. Atsevišķos apriņķos ir šāds zobārstu skaits: Rīgas apriņķī — 31, Cēsu — 17, Valmieras — 19, Valkas — 13, Madonas — 16, Liepājas — 39, Aizputes — 6, Kuldīgas — 12, Ventspils — 9, Talsu — 10, Tukuma — 8, Jelgavas — 35, Bauskas — 11, Jēkabpils — 15, Ilūkstes — 4, Daugavpils — 50, Rēzeknes — 11, Ludzas — 8 un Abrenes — 7. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, zobārstu skaits palielinājies kopsummā par 10, bet atsevišķi Rīgā samazinājies par 8 un pārējos apgabalos pieaudzis: Vidzemē par 6, Kurzemē par 2, Zemgalē par 4 un Latgalē par 6.

Zobārstu tīkls ir uz pusi retāks kā ārstu tīkls. 1937. gadā caurmērā uz katriem 81,2 km² iznāk viens zobārsts. Neskaitot Rīgu, zobārstu tīkls, tāpat kā ārstu tīkls, visbiežāks ir Kurzemē, bet visretāks Vidzemē. Tas rāda, ka medicīniskais personāls vistālāk sasniedzams vidzemniekiem, kas stāv sakarā ar Vidzemes retāku apdzīvotību.

Iedzīvotāju skaits uz 1 zobārstu 1937. g.

Caurmērā uz 1 zobārstu 1937. gadā iznāk 2 433, bet pirms 15 gadiem 4 238 iedzīvotāji. Latgalē uz vienu zobārstu ir 10 reizes vairāk iedzīvotāju kā Rīgā un divreiz vairāk kā Kurzemē.

Bez ārstiem un zobārstiem, kas sastāda medicīnisko personālu, veselības kopšanas laukā vēl darbojas medicīniskais palīgpersonāls, pie kā pieskaitāmi med. feldšeri, vecmātes un masieri. 1937. g. praktizējuši 41 med. feldšeri. No pēdējiem Latgalē ir 21, Rīgā — 11, Kurzemē — 5, Vidzemē 4 un Zemgalē — 3. Ievērojot pietiekošo ārstu skaitu, jaunus med. feldšerus vairs neapmāca, kādēļ pēdējo skaits arvien samazinājas.

Pie dzemdību palīdzības sniegšanas un zīdaiņu veselības kopšanā liela nozīme ir vecmātēm. Viņu skaits beidzamos desmit gados palicis bez lielākām pārmaiņām, bet gan ļoti ievērojami uzlabots vecmāšu sastāvs, jo praksi uzsākušas labi sagatavotas vecmātes, bet šim darbam mazāk piemērotās to pārtraukušas.

Vecmātes 1937. g.

	Vecmāšu skaits	Uz kādu platību 1 vecmāte	Iedzīvotāju skaits uz 1 vecmāti	Dzimušo (iesk. nedz. dz.) skaits uz 1 vecm.
Rīga	200	1,1 km ²	1 926	26
Vidzeme	230	100,3 "	1 769	30
Kurzeme	145	91,1 "	2 027	33
Zemgale	141	96,6 "	2 140	39
Latgale	140	112,0 "	4 166	93
<hr/>				
Latvija	856	76,9 km ²	2 303	42
1936. g.	856	76,9 "	2 295	42
1935. "	829	79,4 "	2 360	43
1930. "	944	69,7 "	2 023	41
1925. "	885	74,3 "	2 098	47
1922. "	825	79,7 "	2 286	50

1937. gadā darbojušās pavisam 856 vecmātes. Vecmāšu teritoriālais novietojums ir daudz labāks kā ārstu un zobārstu novietojums. Caurmērā uz katrām 76,9 km² iznāk 1 vecmāte. Vecmāšu tīkls visretākais ir Latgalē, lai gan tā visbiežāk apdzīvota un tur ir vislielākā dzimstība. Caurmērā

uz katriem 2 303 iedzīvotājiem iznāk viena vecmāte. Iedzīvotāju skaits uz 1 vecmāti Latgalē ir divas reizes lielāks kā pārējos apgabalos. Vecmāšu nodarbinātība atkarīga no dzimušo skaita. Šai ziņā starp apgabaliem ir liela atšķirība. Kamēr Rīgā uz 1 vecmāti iznāk caurmērā 26, tikmēr Latgalē 93 dzimušie, ieskaitot nedzīvi dzimušos.

1937. gadā registrēti 953 (1936. g. — 935) masieri un kosmētiķi. No tiem Rīgā — 739, Kurzemē — 73, Vidzemē — 69, Zemgalē — 48 un Latgalē — 24.

2. Stacionārās ārstniecības iestādes un to darbība. Slimnieku veselības labākai ārstēšanai un kopšanai un slimību izplatīšanās drošākai ierobežošanai iekārtotas stacionārās ārstniecības iestādes.

Slimnīcas un sanātorijas 1937. g.

	Slimniņu un sanātoriju skaits		Gultu skaits Uz 1 000 iedzīv.	Slimnieku skaits Gada laikā uzņemti Gada beigās		Slimniekdienų skaits Uz 1 gultu Pavisam	
		Pavisam					
Rīga	47	5 234	13,6	57 704	4 225	1 712 398	327
Vidzeme	37	2 251	5,6	14 477	1 231	556 782	247
Kurzeme	18	1 594	5,4	13 397	1 251	462 699	290
Zemgale	19	1 707	5,7	12 742	1 482	559 115	328
Latgale	20	2 067	3,6	22 967	1 694	646 600	313
Latvija	141	12 853	6,6	121 287	9 883	3 937 594	306
1936. g.	145	12 521	6,4	114 137	9 533	3 769 100	301
1935. „	145	11 906	6,1	108 032	8 739	3 505 533	294
1930. „	141	10 850	5,7	94 378	7 935	3 159 106	291
1925. „	104	7 796	4,2	62 688	4 936		
1923. „	84	5 365	2,8	38 668	3 785		

Salīdzinot ar pirmiem valsts patstāvības gadiem, slimniņu un sanātoriju skaits tāpat kā ārstu un zobārstu skaits strauji audzis. Sevišķi tas sakāms par laiku līdz 1930. gadam. 1937. gadā darbojusies pavisam 141 slimnīca un sanātorija. No tām 102 ir vispārīgās slimnīcas, 8 vājprātīgo slimnīcas, 1 leprozorijs, 2 dzemdēšanas patversmes un 28 sanātorijas. Slimnīcās un sanātorijās iekārtoto gultu skaits pieaudzis vēl straujāk kā pašu iestāžu skaits. Tagad slim-

nīcās un sanātorijās iekārtoto gultu skaits ir vairāk kā divas reizes lielāks kā 1923. gadā. Lai gan beidzamā 1937. gadā stacionāro ārstniecības iestāžu skaits samazinājies par 4, tad tomēr slimnieku gultu skaits tai pašā laikā pieaudzis par 332. Kā stacionāro ārstniecības iestāžu, tā tajās iekārtoto slimnieku gultu skaita strauja pieaugšana norāda, ka veselības kopšanas darbs arvien strauji paplašinājies. Tas tomēr neliecina par lielāku saslimstību, bet gan izskaidrojams vieniīgi ar rūpīgāku veselības kopšanu.

Stacionārās ārstniecības iestādes galvenā kārtā koncentrējās Rīgā. 1937. gadā Rīgā atrodas viena trešā daļa no slimnīcām un sanātorijām un $\frac{2}{5}$ no tajās iekārtotām slimnieku gultām. Uz 1 000 iedzīvotājiem iznāk caurmērā 6,5 slimnieku gultas.

1937. gadā no slimnīcām un sanātorijām pašvaldības uztur 47 (33,3^o/_o), atsevišķas personas — 43 (30,5^o/_o), sabiedriskas organizācijas — 36 (25,5^o/_o) un valsts — 15 (10,7^o/_o). No iekārtotām slimnieku gultām pašvaldību slimnīcās un sanātorijās atrodas 5 686 (44,2^o/_o), valsts slimnīcās — 3 593 (28,0^o/_o), sabiedrisko organizāciju slimnīcās un sanātorijās — 2 673 (20,8^o/_o) un atsevišķu personu slimnīcās un sanātorijās — 901 (7,0^o/_o).

Slimnīcas un sanātorijas pēc lieluma ir ļoti dažādas. Lielākā daļa no tām ir samērā mazas. Ne vairāk kā 20 gultas ir 48 slimnīcās un sanātorijās, kas sastāda trešo daļu no visām. 21—50 gultas ir 37, 51—100 gultas — 24, 101—200 gultas — 20, ar 201—500 gultām — 6 un 501 un vairāk gultas — 6 slimnīcās un sanātorijās.

Slimnīcās un sanātorijās 1937. gada sākumā bija 9 533 slimnieki, bet gada laikā uzņemti 121 287 jauni slimnieki. Tā tad 1937. gadā stacionāri ārstējušās pavisam 130 820 personas. Gada laikā no slimnīcām un sanātorijām izrakstītas 120 937 personas, no kurām 5 198 kā miruši, un gada beigās ārstējušies 9 883 slimnieki. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, kā gada laikā uzņemto, tā gada beigās ārstējamo slimnieku skaits arvien strauji pieaudzis. 1937. gadā kopsummā visi slimnieki slimnīcās un sanātorijās pavadījuši 3 937 594 dienas. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, slimniekdienu skaits palielinājies par 168 494. Slimnīcas un sanātorijas 1937. gadā izmantotas ļoti pilnīgi, jo caurmērā katra gulta gada laikā bijusi aizņemta 306 dienas. Gultu izmantošana, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, manāmi palielinājusies.

Stacionāri ārstēto saslimšanas gadījumi pēc slimību grupām 1937. g.

Slimību grupas	Gada laikā uzņemti		Gada beigās	
	Skaitis	%	Skaitis	%
I Lipīgās un parazitārās slimības . . .	15 729	11,65	2 492	24,30
II Vēzis un pārējie audzēji	5 023	3,72	247	2,41
III Reimatiskā, vielu maiņas, iekšējās sekrēcijas u. c. vispārīgas slimības . . .	3 064	2,27	204	1,99
IV Asins un asins radošo orgānu slim. . .	1 128	0,84	52	0,51
V Akūtā un chroniskā saindēšanās . . .	281	0,21	35	0,34
VI Nervu sistēmas un jušanas orgānu sl.	11 704	8,67	3 582	34,93
VII Asins cirkulācijas un limfas sist. sl.	5 867	4,34	332	3,24
VIII Elpošanas orgānu slim. (atskait. tbc.)	12 587	9,32	473	4,61
IX Gremošanas orgānu slimības	24 757	18,33	770	7,51
X Mīzalu un dzimuma orgānu slimības (atskaitot veneriskās)	8 125	6,02	309	3,01
XI Grūtu sieviešu un nedēļnieču slimīb., dzemdības	14 724	10,90	359	3,50
XII Ādas un zemādas audu slimības . . .	5 081	3,76	253	2,47
XIII Kaulu, locītavu un muskuļu sistēmas slimības (atskait. tbc. un reimat. sl.)	2 602	1,93	205	2,00
XIV Iedzīmtie attīstības trūkumi	271	0,20	18	0,17
XV Agrās attīstības trūkumi	9 855	7,30	255	2,49
XVI Vecuma nespēks	131	0,10	88	0,86
XVII Varmācībā vai nelaiemes gadījumos iegūtie ievainojumi un slimības . . .	12 424	9,20	535	5,22
XVIII Nezināmi cēloņi	1 679	1,24	45	0,44
Kopā	135 032	100,00	10 254	100,00

Tā kā viens slimnieks vienā laikā var ārstēties no vairākām slimībām, tad arī ārstējamo saslimšanas gadījumu ir vairāk kā pašu slimnieku. 1937. gadā slimnīcās un sanātorijās uzņemti pavisam 121 287 slimnieki, bet tiem konstatēti pavisam 135 032 saslimšanas gadījumi. No gada laikā klātpienākušiem saslimšanas gadījumiem, pēc starptautiskās slimību nomenklatūras, visvairāk saslimšanas gadījumu ir gremošanas orgānu slimību grupā — 24 757 jeb 18,33% no visiem un lipīgo un parazitāro slimību grupā — 15 729 jeb 11,65%.

Ievērojot, ka visām slimībām nav vienāds ārstēšanas ilgums, tad arī gada laikā klātpienākušo saslimšanas procentuālais sadalījums pēc slimību grupām ļoti ievērojami atšķiras no atsevišķā momentā ārstējamo saslimšanas gadījumu

sadalījuma. 1937. gada beigās stacionārā ārstēšanā atradušies 10 254 saslimšanas gadījumi, no kuriem 3 583 (34,99%) ietilpst nervu sistēmas un jušanas orgānu slimību grupā un 2 492 (24,30%) lipīgo un parazītāro slimību grupā.

3. Sēravotu dziedniecības iestādes. 1937. gadā darbojušās 5 sēravotu dziedniecības iestādes:

	Ierikoto vannu skaits	Apmeklētāju skaits	Peldu un kompresu skaits
Valsts Ķemeri sēravotu iestāde	182	6 728	137 510
Baldones sēravotu iestāde	54	1 092	18 205
Danneberga sēravotu iestāde Kandavā	16	126	2 121
Siguldas Zušu sēravoti	10	56	1 271
Bārbeles sēravoti	6	30	620
Kopā	268	8 032	159 727

No iepriekšminētām sēravotu iestādēm valsts uztur pirmās divas. Pārējās ir privātas un tās ir samērā mazas. 1937. gadā sēravotos ārstējušās pavisam 8 032 personas, tas ir par 654 vairāk kā iepriekšējā gadā. Starp sēravotu apmeklētājiem galvenā kārtā ir reimatisma un nervu slimnieki.

4. Obligātoriski registrējamās slimības. Lai sekmīgi apkarotu saslimstību, pastāv noteikumi, ka ārstiem par saslimšanas gadījumiem ar noteiktām slimībām jāpaziņo Veselības departamentam. Paziņojamo slimību sarakstā galvenā kārtā ir lipīgās slimības.

1937. gadā pieteikts šāds saslimšanas gadījumu skaits: vēdera tifs — 653, paratifs — 135, izsitumu tifs — 5, viņņojošais drudzis — 3, masalas — 61, šarlaks — 4 176, garais klepus — 2 668, difterija — 903, gripa-influenca — 2 332, dizentērija — 9, roze — 645, akūtais muguras smadzeņu un akūtais galvas smadzeņu iekaisums (bērnu trieka, Heine Medīna slimība) — 94, letargiskais jeb epidēmiskais smadzeņu iekaisums — 16, epidēmiskais galvas un muguras smadzeņu plēves iekaisums — 94, liesas sērga ādā un karbunkuls — 2, sastīnguma krampji — 24, elpošanas orgānu tbc (iesk. elpvada, bronhu) — 3 426, spītālība — 13, malārija — 3, skorbutis — 1, saindēšanās ar svinu — 9, trachoma — 724, epidēmiskais pieauss dziedzera iekaisums — 379, aborts (augļa noiešana) septiskais — 130, puerperālā asiņš saindēšanās un piēmija — 143, saindēšanās ar uztura vielām — 21 un ar veneriskām

slimībām 8 899 saslimšanas gadījumi. Ar atguļas tīfu, bakām, cholēru, mēri, ļauniem ienāšiem un trakuma sērgu nav pieteikts neviens saslimšanas gadījums.

Saslimšanas gadījumu skaits ar vēdera tīfu beidzamos gados ir samērā vienāds un svārstījies no 600—700 gadā, pie kam tagad saslimstība ar vēdera tīfu ir ievērojami mazāka, kā ap 1925. gadu. Pirmajos pēckara gados bija ļoti liela saslimstība ar izsitumu tīfu, bet beidzamos 3 gados pieteikto saslimšanas gadījumu skaits ir mazāks par 10.

Ar masalām 1937. gadā slimojusi tikai 61 persona. Tas ir mazākais saslimšanas gadījumu skaits, kāds jebkad pieteikts. 1936. gadā pieteikti 2 118 un 1933. gadā pat 7 555 saslimšanas gadījumi ar masalām.

Saslimstība ar šarlaku 1937. gadā bijusi samērā liela, jo pieteikti 4 176, kamēr iepriekšējā gadā tikai 2 925 saslimšanas gadījumi.

Samērā liela saslimstība bijusi arī ar gažo klepu, jo pieteikts daudz vairāk saslimšanas gadījumu kā iepriekšējos gados. Saslimstība ar difteriju ir apmēram tāda pat kā iepriekšējos gados. Pieteikto influencas slimnieku skaits ir uz pusi mazāks kā iepriekšējā, 1936. gadā. Diezgan manāmi pieaugusi saslimstība ar rozi. Tāpat palielinājusies arī saslimstība ar bērnu trieku, bet tā tomēr bijusi trīsreiz mazāka kā 1929. gadā.

Saslimšanas gadījumi ar veneriskām slimībām 1937. g.

	Vīrieši	Sievietes	Kopā	%
Rīga	3 787	2 102	5 889	66,17
Vidzeme	326	111	437	4,91
Kurzeme	844	455	1 299	14,60
Zemgale	548	202	750	8,43
Latgale	367	157	524	5,89
Latvija	5 872	3 027	8 899	100,00
1936. g.	6 266	3 234	9 500	
1935. "	6 214	3 200	9 414	
1930. "	9 288	3 403	12 691	
1928. "	8 994	3 869	12 863	

1937. gadā pieteikti pavisam 8 899 saslimšanas gadījumi ar veneriskām slimībām, pie kam saslimstība ar veneriskām slimībām starp vīriešiem ir divreiz lielāka kā starp sievietēm. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saslimstība ar veneriskām slimībām ievērojami samazinājusies. No minētiem 8 899 saslimšanas gadījumiem sifiliss I konstatēts 379 gadījumos, sifiliss II — 401, sifiliss III — 405, sifiliss bez redzamām pazīmēm 1 708, sifiliss iedzimtais — 183, šankrs — 45 un gonorreja — 5 778 gadījumos. Tādā kārtā saslimšanas gadījumi ar gonorreju sastāda gandrīz divas trešdaļas no visiem saslimšanas gadījumiem ar veneriskām slimībām.

5. Aptiekas. Aptieku skaits arvien pieaudzis, un tagad tas ir vislielākais, kāds jebkad bijis.

Aptiekas un to darbība 1937. g.

	Aptieku skaits	Iedzīvot. sk. uz 1 aptieku	Uz kādu platību 1 aptieka	Izgatavoto recepšu skaits ¹⁾		Recepšu 1 ārstu	1 recept. cena Ls
				Pavisam	Uz 100 iedzīv.		
Rīga	76	5 067	2,8 km ²	1 033 079	268	1 747	1,85
Vidzeme	148	2 749	155,9 "	579 556	142	2 760	1,84
Kurzeme	92	3 193	143,6 "	451 159	154	2 902	1,75
Zemgale	94	3 205	144,9 "	337 780	112	2 255	1,74
Latgale	112	5 185	140,0 "	397 710	68	2 669	1,85
<hr/>							
Latvija	522	3 769	126,0 km ²	2 799 284	142	2 179	1,82
1936. g.	514	3 814	128,0 "	2 600 865	133	2 020	1,68
1935. "	512	3 815	128,5 "	2 540 915	130	1 980	1,66
1930. "	463	4 124	142,1 "	2 845 686	149	2 489	1,72
1925. "	368	5 046	178,8 "	2 472 435	133	2 567	1,20

Pavisam 1937. gadā darbojušās 522 aptiekas, kas ir par 8 vairāk kā iepriekšējā gadā. Absolūti visvairāk aptieku ir Vidzemē, bet pēdējā tomēr ir visretākais aptieku tīkls. Vidēji visā valstī viena aptieka iznāk caurmērā uz 126 km² lielu platību, bet Vidzemē uz 155,9 km². Caurmērā uz katru aptieku ir 3 769 iedzīvotāji. Visvairāk iedzīvotāju uz vienu aptieku ir Latgalē, bet vismazāk Vidzemē. Tas, ka Vidzemē iedzīvotāju skaits caurmērā uz vienu aptieku ir gandrīz uz

¹⁾ Neieskaitot slimnīcu aptiekās bez atsevišķas atlīdzības izgatavotās receptes.

pusi mazāks kā Latgalē, nav izskaidrojams ar biežāku aptieku tiklu, bet gan ar Vidzemes retāku apdzīvotību.

1937. gadā no visām 522 aptiekām 240 ir normālās aptiekas, 262 lauku aptiekas, 5 homeopātiskās aptiekas un 15 slimnīcu aptiekas. No minētām aptiekām privātpersonām pieder 463, pašvaldībām — 27, sabiedriskām organizācijām — 17, slimo kasēm — 10 un valstij 5.

1937. gadā 301 aptiekas pārvaldīšana atradusies pilnīgi apmācīta personāla rokās, no kuriem 5 maģistri, 91 kandidāts un 205 provizori. Pārējās 177 aptiekās par pārvaldniekiem bijuši aptiekāru palīgi un 44 aptiekās asistenti. Bez minētiem pārvaldniekiem aptiekās vēl nodarbojies 1 maģistrs, 42 kandidāti, 19 provizori, 155 aptiekāru palīgi, 323 asistenti un 242 mācekļi.

Aptiekas 1937. gadā pret noteiktu atlīdzību izgatavojušas pavisam 2 799 284 receptes. Atzīmējams, ka receptu skaitā nav ieskaitīti tādi zāļu sagatavojumi un patentlīdzekļu pārdevumi, ko var izsniegt bez katrreizēja ārsta paraksta. Bez minētām receptēm, slimnīcu aptiekas vēl izgatavojušas un izsniegušas bez atsevišķas atlīdzības 612 546 receptes, no kurām Rīgā — 416 854, Liepājā — 91 444, Daugavpilī — 74 094, Jelgavā — 16 248 un Rēzeknē — 13 906. Tā tad 1937. gadā pavisam izpildītas 3 411 830 receptes, kas ir par 286 492 vairāk kā iepriekšējā gadā, pie kam pret noteiktu atlīdzību izgatavoto receptu skaits palielinājies par 198 419, un slimnīcu aptieku bez atsevišķas atlīdzības izgatavoto receptu skaits palielinājies par 88 073.

Caurmērā uz katriem 100 iedzīvotājiem 1937. gadā iznāk 142 (1936. g. — 133) receptes, kas izsniegtas pret atsevišķu atlīdzību, pie kam vislielākais pret atsevišķu atlīdzību izsniegto receptu skaits ir Rīgā, kur uz katriem 100 iedzīvotājiem iznāk 268 (1936. g. — 254) receptes, kurpretim Latgalē uz 100 iedzīvotājiem iznāk tikai 68 receptes. Atzīmējams, ka ārstnieciskās palīdzības izmantošana un līdz ar to arī zāļu patēriņš nav atkarīgs tikai no saslimstības, bet arī no medicīniskās palīdzības pieejamības un iedzīvotāju kultūrālā līmeņa. Ar to arī zināmā mērā izskaidrojams lielais receptu skaits uz 100 iedzīvotājiem Rīgas pilsētā, kur medicīniskā palīdzība daudz pieejamāka kā pārējos apgabalos. Bez tam receptu skaitu Rīgā palielina vēl tas, ka provinces iedzīvotāji apmeklējot Rīgas ārstus, sevišķi speciālistus, arī zāles liek izgatavot Rīgas aptiekās.

Ja recepšu skaitu salīdzinām ar ārstu skaitu, tad dabūjam zināmus norādījumus par ārstu nodarbinātību. Ieskaitot arī slimnīcu aptieku bez atsevišķas atlīdzības izgatavotās receptes 1937. gadā caurmērā uz vienu ārstu iznāk 2179 receptes. Recepšu skaits caurmērā uz 1 ārstu Rīgā ir daudz mazāks kā pārējos apgabalos. Tas norāda, ka Rīgas ārsti ir vismazāk nodarbināti.

Caurmērā katra recepte izmaksājusi Ls 1,82, kas ir par 14 sant. vairāk kā iepriekšējā gadā.

VI. Kriminālstatistika.

Šajā nodaļā sakopoti kriminālstatistikas dati, kas pēc iegūšanas veida sadalīti 3 daļās: 1) sodāmie nodarījumi pēc policijas materiāliem, 2) notiesātie un 3) ieslodzītie.

1. Sodāmie nodarījumi pēc policijas materiāliem. Statistiskās ziņas par policijā reģistrētiem sodāmiem nodarījumiem un notikumiem pārvalde saņem no Iekšlietu ministrijas administratīvā departamenta. Šīs ziņas sagrupētas šādi: a) par pārkāpumiem sastādītie protokoli un par dažādiem pārkāpumiem administratīvi sodītie, b) pašnāvības, c) notikumi, kas nesuši nāvi vai radījuši smagus sakropļojumus, d) ugunsgrēki un e) dažādi noziegumi.

Par pārkāpumiem sastādītie policijas protokoli. 1937. gadā par dažādiem pārkāpumiem, tas ir par vieglāk sodāmiem nodarījumiem policija sastādījusi 89 929 protokolus, kas ir nedaudz vairāk kā iepriekšējā gadā.

Par pārkāpumiem sastādīto policijas protokolu skaits.

	1930. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Par slepenu degvīna izgatavošanu	904	931	720	532	491
„ nelik. tirgošanos ar reib. dzērieniem	1 538	1 500	1 501	1 397	1 253
„ piedzeršanos	13 877	11 481	10 595	11 556	13 807
„ kārtības un miera traucēšanu	6 040	7 208	8 087	7 427	5 229
„ medību noteikumu pārkāpšanu	435	533	494	522	578
„ citu likumu un not. pārkāpšanu	64 370	64 640	62 020	65 616	68 571
Kopā	87 164	86 293	83 417	87 070	89 929

Par pārkāpumiem 1937. gadā administratīvi sodītas 55 498, 1936. g. — 51 761, 1935. g. — 45 262 un 1934. g. — 32 959 personas. Lai gan administratīvi sodīto skaits pieaudzis, uzlikto naudas sodu kopsumma tomēr ievērojami samazinājusies. Administratīvo naudas sodu kopsumma 1934. gadā bija 1 509 389 ls, 1935. g. — 1 071 981 ls, 1936. g. — 842 393

ls un 1937. g. tikai 636 915 lati. Caurmērā uz vienu sodīto 1937. g. iznāk Ls 11,48, kamēr 1934. gadā Ls 45,80.

Pašnāvības. Policija 1935. gadā registrējusi 549, 1936. g. — 551 un 1937. g. — 518 pašnāvības. No beidzamā gadā registrētiem pašnāvniekiem 328 (63%) ir vīrieši un 190 sievietes. Arī iepriekšējos gados starp pašnāvniekiem bijis ievērojami vairāk vīriešu kā sieviešu.

Izdarītām pašnāvībām 1937. gadā bijuši šādi cēloņi: 148 gadījumos (89 vīr. un 59 siev.) slimības, 66 gadījumos (43 vīr. un 23 siev.) ģimenes nesaskaņas, 56 gadījumos (30 vīr. un 26 siev.) romantiski apstākļi, 36 gadījumos (26 vīr. un 10 siev.) darba apstākļi, bet 212 gadījumos pašnāvību cēloņi nenoskaidroti. No visiem 328 pašnāvniekiem-vīriešiem 183 (56%) pašnāvību izdarījuši pakāroties, 62 (19%) nošaujoties, 25 nozāļojoties, 22 noslicinoties un 36 citādi, bet no 190 pašnāvniecēm 69 (36%) pakārušās, 64 (34%) nozāļojušās, 16 noslicinājušās, 10 nošāvušās un 31 izdarījusi pašnāvību citādā veidā.

Notikumi, kas nesuši nāvi vai radījuši smagus sakropļojumus. 1937. gadā policijai piešķirti 2832 nelaimes gadījumi un notikumi, kas nesuši nāvi vai radījuši smagus sakropļojumus. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, nelaimes gadījumu skaits palielinājies. Nelaimes gadījumi notikuši galvenā kārtā izpildot kādu darbu. Diezgan liels ir arī automobiļu sadursmju un katastrofu skaits, kas beidzamos 2 gados ievērojami palielinājies.

Notikumi, kas nesuši nāvi vai radījuši smagus sakropļojumus.

	1933.g.	1934.g.	1935.g.	1936.g.	1937.g.
Automobiļu sadursmes un katastrofas	193	236	184	357	445
Dzelzceļu satiksme	111	88	91	85	119
Neuzmanīga apiešanās ar ieročiem	46	35	37	58	43
Noslīkuši	203	277	225	289	232
Zibeņa nosperti	7	15	23	12	28
Nelaimes gadījumi darbā	1 243	683	706	874	1 038
Dažādi	928	801	869	917	927
Kopā	2 731	2 135	2 135	2 592	2 832
No tiem beigušies ar nāvi: skaits	611	631	549	665	690
%	22,4	29,6	25,7	26,7	24,7

Ugunsgrēki. 1937. gadā policija reģistrējusi 1946 ugunsgrēkus, no kuriem 113 ir ļaunprātīgas dedzināšanas gadījumi. Ugunsgrēku skaits beidzamos gados samazinājies.

Ugunsgrēku skaits.

	1933. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Dedzināšana, lai iegūtu apdroš. prēmiju	83	63	34	48	35
Dedzināšana atbēdzības nolūkā	80	51	44	41	34
Dedzināšana aiz cit. ļaunprāt. nolūkiem	135	70	72	59	44
Neuzmanīgi apejoties ar uguni	865	776	794	816	745
Bojātu krāšņu un skursteņu dēļ	698	653	603	523	481
Citi un nezināmi cēloņi	660	737	554	627	607
Kopā	2521	2350	2101	2114	1946

Ugunsgrēku nodarīto zaudējumu kopvērtība bijusi šāda: 1933. gadā — 7,5, 1934. g. — 7,2, 1935. g. — 3,5, 1936. g. — 4,5 un 1937. gadā 3,4 milj. latu.

D a ž ā d i n o z i e g u m i. Slepkaivību skaits beidzamos gados ievērojami samazinājies, jo 1933. g. izdarītas 149, 1934. g. — 123, 1935. g. — 108, 1936. g. — 91 un 1937. g. 83 slepkavības. No pēdējām 3 slepkavības izdarītas laupīšanas nolūkā, 5 aiz atbēdzības ar iepriekšēju nolūku, 8 aiz romantiskiem iemesliem, 30 gadījumos ir jaunpiedzimušo nogalināšana un 37 slepkavības izdarītas dzērumā, uzbudinājumā un aiz nenoskaidrotiem iemesliem. Laupīšana bez slepkavības 1937. gadā izdarīta 80 gadījumos. Bez tam reģistrēts šāds zādzību skaits: 1933. gadā — 15 875, 1934. g. — 14 104, 1935. g. — 12 813, 1936. g. — 13 944 un 1937. gadā — 13 497 zādzības.

2. Notiesātie. Šajā nodaļumā sakopotas ziņas par notiesātiem, kuriem tiesas spriedums stājies spēkā. Atzīmējams, ka par notiesātā statistisko vienību pieņemts katrs atsevišķs personas notiesāšanas gadījums, tas ir, ja kāda persona gada laikā notiesāta vairākas reizes, tad tā arī vairākas reizes ieskaitīta kā notiesātais, bet ja kāda persona vienā reizē notiesāta par vairākiem pārkāpumiem (sodīta uz vairāku pantu pamata) ar kopēju sodu, tad skaitīts tikai viens gadījums.

1937. gadā civiltiesās notiesātie pēc nozieguma izdarīšanas vietām.

	Pilsētās		Laukos		Kopā	
	Pavisam	Uz 1000 iedzīvotāj.	Pavisam	Uz 1000 iedzīvotāj.	Pavisam	Uz 1000 iedzīvotāj.
Rīga	3 566	9,3	—	—	3 566	9,3
Vidzeme	598	9,0	1 926	5,7	2 524	6,2
Kurzeme	798	8,0	806	4,2	1 604	5,5
Zemgale	779	11,0	1 209	5,2	1 988	6,6
Latgale	861	9,7	2 945	6,0	3 806	6,6
Ārzemēs	6	—	2	—	8	—
Pavisam	6 608	9,3	6 888	5,3	13 496	6,9
1936. g.	5 951	8,4	5 954	4,8	11 905	6,1
1935. „	6 030	8,3	6 344	5,1	12 374	6,3
1934. „	6 681	9,4	7 075	5,7	13 756	7,1
1930. „	5 365	7,7	5 404	4,5	10 769	5,7
1926. „	4 409	7,0	3 824	3,1	8 233	4,4

1937. gadā civiltiesās pavisam notiesātas 13 496 personas. No pēdējiem, pēc nozieguma izdarīšanas vietām, vairāk — 28,2% ir Latgalē, pēc tam Rīgā — 26,4%, Vidzemē — 18,7%, Zemgalē — 14,8% un Kurzemē — 11,9%. No visiem notiesātiem nedaudz vairāk kā puse (51,0%) noziegumu izdarījuši laukos. Salīdzinot ar 1936. gadu civiltiesās notiesāto skaits pieaudzis par 1 591, pie kam laukos tas pieaudzis par 934 un pilsētās par 657. Salīdzinot ar agrākiem gadiem, notiesāto skaits visumā uzrāda palielināšanos, bet tas nav izskaidrojams ar noziegumu pavairošanos, bet vienīgi ar rūpīgāku noziegumu apkarošanu.

Caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem iznāk 6,9 notiesātie. Salīdzinot ar iedzīvotāju skaitu, laukos izdarīts gandrīz uz pusi mazāk noziegumu kā pilsētās, jo pēc noziegumu izdarīšanas vietām laukos uz 1 000 iedzīvotājiem iznāk 5,5, bet pilsētās — 9,3 notiesātie.

1937. gadā kara tiesās notiesātas 242 personas. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kara tiesās notiesāto skaits palielinājies par 55, bet tas tomēr ir uz pusi mazāks kā ap 1925. gadu. Kara tiesās 1926. gadā notiesātas 539, 1930. g. — 285, 1935. g. — 239, 1936. g. — 187 un 1937. gadā 242 personas.

1937. gadā civilās un kara tiesās notiesātas pavisam 13 738 personas. No pēdējām 10 317 jeb 75,1% ir vīrieši un 3 421 jeb 42,9% sievietes. Notiesātie pēc tautības sadalās šādi: 9 314 (67,8%) latvieši, 2 349 (17,1%) krievi, 681 (4,9%) poļi, 572 (4,2%) žīdi, 242 leiši, 232 vācieši, 54 igauņi un 294 pārējo un nenoskaidrotu tautību piederīgie. Caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem iznāk 7,0 civilās un kara tiesās notiesātie, bet starp atsevišķu tautību piederīgiem vismazāk vāciešiem — 3,8, pēc tam žīdiem — 6,1, latviešiem — 6,3, igauņiem — 7,9, krieviem — 9,8, leišiem — 10,6 un poļiem — 13,7.

1937. gadā notiesātie pēc vecuma.

	Vīrieši		Sievietes		Kopā	
	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
Līdz 16 g.	790	7,7	110	3,2	900	6,5
17—20 g.	1 072	10,4	215	6,3	1 287	9,4
21—30 „	3 554	34,4	990	29,0	4 544	33,1
31—50 „	3 515	34,1	1 465	42,8	4 980	36,2
51— „	1 386	13,4	641	18,7	2 027	14,8
Kopā	10 317	100,0	3 421	100,0	13 738	100,0

No notiesātiem, sadalījumā pēc vecuma, 2 187 jeb 15,9% ir nepilngadīgi, t. i. jaunāki par 21 gadu. Starp notiesātiem vīriešu procentuāli ir vairāk gados jaunāku kā starp notiesātām sievietēm. Tā starp notiesātiem vīriešiem nepilngadīgo ir 18,1%, bet starp sievietēm tikai 9,5%, turpretim par 50 gadiem vecāku starp vīriešiem ir 13,4%, bet starp sievietēm 18,7%.

Pēc ģimenes stāvokļa notiesātie sadalās šādi: 6 584 (47,9%) neprecējušies, 6 071 (44,2%) precējušies, 634 (4,6%) atraitņi, 295 (2,2%) šķirti un 154 (1,1%) ar nenoskaidrotu ģimenes stāvokli.

Pēc izglītības no visiem notiesātiem 1 364 (9,9%) ir analfabēti, 3 710 (27,0%) ar mājmācības, 7 880 (57,4%) ar pamatskolas, 739 (5,4%) ar vidusskolas un 45 (0,3%) ar augstskolas izglītību.

Notiesāto sadalījums pēc nodarbošanās ļoti ievērojami atšķiras no visu iedzīvotāju sadalījuma pēc nodarbošanās. No 1937. gadā notiesātiem lauksaimniecībā strādājuši 44,5% (pēc 1930. g. tautas skaitīšanas ziņām lauksaimniecībā

nodarbināti 66,2^o/o no visiem aktīviem iedzīvotājiem), rūpniecībā 22,3^o/o (13,5^o/o), tirdzniecībā un satiksmē — 9,9^o/o (8,5^o/o), publiskā administrācijā — 0,8^o/o (2,8^o/o), brīvās profesijās, izglītībā, mākslā, veselības kopšanā un tīrības uzņēmumos — 1,5^o/o (3,1%), kā mājkaltotāji — 1,5^o/o (3,3^o/o) un pārējie un ar nenoskaidrotu nodarbošanos sastāda 19,5^o/o (2,6^o/o).

Apmēram pusei no notiesātiem izdevies noskaidrot nozieguma izdarīšanas iemeslus. Visparastākais nozieguma izdarīšanas iemesls ir mantkārība, kas konstatēta 4713 gadījumos, pēc tam vieglprātība — 555, ienaidis — 535, alkohola iespaids — 444, nabadzība — 208, greizsirdība — 22, dažādi citi iemesli — 853 un pārējos 6408 gadījumos nav noskaidrots nozieguma izdarīšanas iemesls.

Notiesāto šķirojums pēc nozieguma veidiem izdarīts pēc Sodū likuma nodaļām.

Civiltiesās notiesāto skaits lielākās noziegumu grupās 1937. g.

Nozieguma veids	Rīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Arzēnēs	Kopā
Zagšana, laupīšana un izspiešana	1 200	1 214	712	878	1 175	2	5 181
Svešas mantas patvaļīga lietošana	5	151	100	116	740	—	1 112
Miesas bojājumi un varas darb. pret personu	141	191	107	94	394	1	928
Akcīzes pārkāpumi	300	99	74	74	220	—	767
Sabiedr. miera noteikumu pārkāpšana	191	102	26	74	150	—	743
Svešas mantas piesavin. un uzticības nelietīga lietošana	314	128	75	115	111	—	743
Tautas veselības aizsardz. noteikumu pārkāpšana	436	36	91	73	82	—	718
Goda aizskaršana	98	121	57	95	148	—	519
Bankrots, augļošana u. t. t.	93	78	71	69	133	1	445
Nonāvēšana	52	84	31	86	66	—	319

Iepriekšminētās 10 noziegumu grupās ietilpst kopsummā 11 475 jeb 85°/o no visiem civiltiesās notiesātiem. Visvairāk personu notiesāts par zagšanu, laupīšanu un izspiešanu. Par šiem noziegumiem notiesātie sastāda gandrīz 2/5 no visiem civiltiesās notiesātiem. No apgabaliem ar samērā lielāku notiesāto skaitu par svešas mantas lietošanu, miesas bojājumiem

un vardarbību pret personu iezīmējas Latgale, bet par tautas veselības aizsardzības noteikumu pārkāpšanu, svešas mantas piesavināšanos un uzticības nelietīgu lietošanu samērā vislielākais notiesāto skaits ir Rīgā.

1937. g. notiesātie pēc soda veidiem.

Soda veidi	Vir.	Siev.	Kopā	
			Skaits	%
Nepilngadīgie				
Brīdinoša pamācība	8	1	9	0,4
Nodošana vecāku uzraudzībā	—	1	1	0,0
Nodošana audz. un laboš. iestādē	79	10	89	4,1
Arests vai naudas sods	483	100	583	26,7
Cietums	1173	203	1376	62,9
Pārmācības nams	110	5	115	5,3
Spaidu darbi	7	4	11	0,5
Citi soda veidi	2	1	3	0,1
Kopā	1862	325	2187	100,0
T. sk. sods nosacīti atlaists	619	133	752	34,4
Pilngadīgie				
Naudas sods	671	408	1079	9,4
Arests	1952	807	2759	23,9
Cietums līdz 3 mēn.	3013	1134	4147	35,9
Cietums 3—6 mēn.	1220	318	1538	13,3
Cietums 6 un vair. mēn.	565	127	692	6,0
Cietoksnis	1	—	1	0,0
Pārmācības nams līdz 2 g.	479	103	582	5,0
Pārmācības nams 2 un vair. g.	271	37	308	2,7
Spaidu darbi 4—15 g.	85	19	104	0,9
Spaidu darbi visu mūžu	4	1	5	0,0
Nāves sods	4	—	4	0,0
Citi soda veidi	190	142	332	2,9
Kopā	8455	3096	11551	100,0
T. sk. sods nosacīti atlaists	2155	955	3110	26,9

No civilās un kara tiesās notiesātiem gandrīz sestā daļa ir nepilngadīgi. No pēdējiem gandrīz divas trešdaļas sodītas ar cietumu. Trešai daļai no notiesātiem nepilngadīgiem sods nosacīti atlaists. Arī no pilngadīgiem vairāk kā puse (55,20%) sodīti ar cietumu. Sods nosacīti atlaists nedaudz vairāk kā ceturtaī daļai no notiesātiem pilngadīgiem.

3. Ieslodzītie. Ieslodzīto lielākā daļa ir notiesātie, kas izcieš viņiem uzlikto sodu. Bez tiem ir arī prāvs skaits tādu, kuru lietas vēl nav iztiesātas. Ieslodzīto skaitā ieskaitīti arī darba namā ievietotie.

Ieslodzīto skaits un kustība 1937. g.

Notiesātie:	Ieslodzīto sk.	Gada	Ieslodzīto sk.	
	1937. g. 1. janv.	laikā ieslodzīti ¹⁾	Atbrīvoti ¹⁾	1938. g. 1. janv.
Nepilngadīgo kolonijā	2	13	6	9
Arestā	304	6 790	6 845	249
Cietumā	804	4 570	4 577	797
Pārmācības namā	703	794	721	776
Spaidu darbos	667	127	199	595
Administratīvā kārtā	252	4 455	4 473	234
Kopā	2732	16 749	16 821	2 660
Atrodas zem izmeklēšanas	1 184	3 169	3 396	957
Drošības ieslodzījumā	130	129	17	242
Darba namā	192	171	150	213
Pārsūtāmie	3	118	116	5
Ieslodzīto bērni	26	186	191	21
Pavisam	4 267	20 522	20 691	4 098

Uz 1938. g. 1. janvāri ieslodzījumā pavisam atradušās 4 098 personas, kas ir par 169 mazāk kā pirms viena gada. 1937. gadā visi ieslodzītie pavadījuši ieslodzījumā pavisam 1 441 554 dienas, kas ir par 58 651 dienu mazāk kā 1936. gadā. Beidzamos gados ieslodzījumā pavadīto dienu kopskaits mājām samazinājies.

No visiem ieslodzītiem 2 660 ir notiesātie, kas izcieš piepriesto sodu. No pēdējiem visvairāk ir cietumos un pārmācības namā. Notiesātie 1937. gadā ieslodzījumā pavadījuši kopsummā 908 714 dienas, no kuŗām pārmācības namā — 275 265, cietumā — 237 082, spaidu darbos — 229 583, arestā — 88 958, administratīvā kārtā — 75 446 un nepilngadīgo kolonijā — 2 380 dienas. Notiesātie 1937. gadā ieslodzījumā pavadījuši kopsummā par 168 886 dienām mazāk kā iepriekšējā gadā.

¹⁾ Pārvešana uz citiem cietumiem nav atsevišķi skaitīta.

Visiem soda veidiem vidējais ieslodzījuma ilgums nav vienāds, tādēļ arī uz noteiktu dienu ieslodzīto procentuālais sadalījums pēc soda veidiem ļoti ievērojami atšķiras no gada laikā no jauna ieslodzīto (klāt nākušo) procentuālā sadalījuma. Tā piemēram, no gada laikā ieslodzītiem notiesātiem arestā esošie sastāda divas piektdaļas, bet uz 1938. g. 1. janvāri aresta soda izcietēji sastāda nepilnu desmito daļu.

No visiem 1937. gadā no ieslodzījuma atbrīvotiem notiesātiem 15 831 atbrīvots izbeidzoties soda laikam, 15 kā no tiesas attaisnoti, atsvabināti pret drošību vai nodoti policijas uzraudzībā, 102 ar komisijas lēmumu atsvabināti pirms termiņa, 18 Valsts Prezidenta apzēloti, 10 izraidīti no valsts robežām, 16 miruši un 824 pārskaitīti citās katēgorijās.

VII. Lauksaimniecība.

1. Zemes īpašumi.

Ziņas par Latvijas zemes īpašumiem pirmskaŗa laikmetā (iegūtas no vecā kadastra materiāliem un senākās zemes īpašumu statistikas) sakopotas un apskatītas M. Skujenieka grāmatā — „Latvija, zeme un iedzīvotāji“ — (III. izdevumā) — nodaļā par lauksaimniecību.

Pēc šīm ziņām pirms pasaules kaŗa (1913. g.) Latvijas lauksaimniecības un meĶsaimniecības zemes kopplatība (6 267 000 ha) sadalījās šādi:

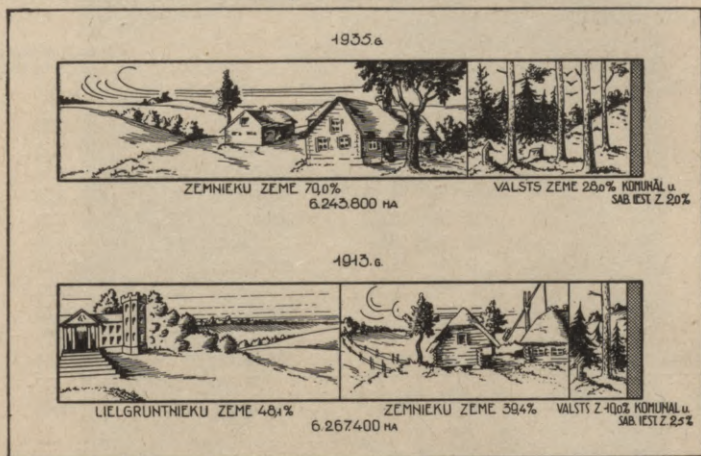
- a) lielgruntniekiem (agrākiem muiĶniekiem) piederēja gandrīz puse (48,1%) no visas lauksaimniecības un meĶsaimniecības zemes — ap 3 000 000 ha;
- b) zemnieku saimniecību zemes sastādīja nepilnas 2/5 daļas (39,4%) jeb nepilnus 2 500 000 ha;
- c) valsts īpašumā skaitījās ap 10% jeb 628 000 ha, bet
- d) komūnāl- u. c. sabiedr. iestādēm, kā arī baznīcām piederēja ap 2,5% no lauksaimniecību un meĶsaimniecību zemes kopplatības.

Ar patstāvīgas Latvijas valsts nodibināšanu un agrārreformas izvešanu radikāli pārgrozīts lauksaimniecību un meĶsaimniecību zemes sadalījums pēc šo zemju piederības, kā to rāda nākamās tabulas procentu skaitļi par 1929. un 1935. gadu, salīdzinot ar pirmskaŗa laikmetu.

Lauksaimniecību un meĶsaimniecību zemes sadalījums pēc tās īpašniekiem procentos:

Zemes īpašnieku grupas	1913. g. (p r o c e n t i)	1929. g.
Lielgruntnieku, (bij. muiĶnieku) zemes	48,1	—
Valsts zemes	10,0	30,1
Zemnieku zemes:		
a) pirms agrārreformas nodibinātām saimniec.	39,4	44,8
b) ar agrārreformu nodibin. saimniecībām u. c.	—	23,0
Pārējie (komūnāl-, sabiedrību un c. iestāžu) īpašumi	2,5	2,1
Kopā	100,0	100,0

Lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes piederība %.

Ja pirms pasaules kara vairāk kā 3 000 000 ha Latvijas zemes piederēja ap 1 500 lielgruntniekiem-muižniekiem, tad — turpretim — pēc 1929. g. vispārīgās īpašumu skaitīšanas ziņām turpat 4 200 000 ha lauksaimniecību un mežsaimniecību zemes piederēja ap 216 000 lauksaimniekiem. (Jāpiezīmē, ka līdz agrārreformas izvešanai zemniekiem piederēja tikai 2 467 000 ha zemes).

Pirmskara lielgruntnieku - privātīpašnieku par 110 ha lielākas muižas pēc to lieluma sadalījās šādi:*)

Muižu lieluma grupas (desetiņās)**)	Muižu skaits		Zemes kopplatība		Vienas muižas caurm. platība ha
	Skaitis	%	ha	%	
100— 500 deset.	457	34,15	119 038,94	4,05	260,48
500— 1 000 „	241	18,01	186 698,04	6,34	774,68
1 000— 5 000 „	521	38,94	1 282 426,09	43,58	2 461,47
5 000—10 000 „	84	6,28	623 437,09	21,19	7 421,87
Pāri par 10 000 deset.	35	2,62	730 914,57	24,84	20 883,27
Kopā un caurmērā:	1 338	100,00	2 942 514,73	100,00	2 199,19

*) M. Skujenieka „Latvija, zeme un iedzīvotāji“ (III. izdev.)

**) 1 desetiņa = 1,09254 ha.

Pēc 1929. gada vispārīgā lauksaimniecības skaitīšanā iegūtām ziņām privātpersonu zemes īpašumi pēc to lieluma grupām sadalījās šādi:

Īpašumu lieluma grupas	Īpašumu		Kopplatība		Viena īpašuma caurm. platība (ha)
	Skaitis	%	ha	%	
Līdz 0,5 ha	5 497	2,51	1 555,78	0,04	0,29
0,5— 1 "	3 179	1,47	2 462,07	0,06	0,77
1— 2 "	10 166	4,70	15 669,10	0,37	1,54
2— 5 "	20 685	9,56	72 485,77	1,73	3,50
5— 10 "	39 824	18,41	302 434,40	7,21	7,59
10— 15 "	33 833	15,64	422 874,99	10,08	12,50
15— 20 "	34 690	16,04	605 999,82	14,45	17,47
20— 30 "	29 689	13,73	699 776,03	16,88	23,57
30— 50 "	21 164	9,78	838 144,84	19,98	39,60
50—100 "	16 335	7,55	1 076 527,58	25,67	65,90
Pāri par 100 ha	1 307	0,61	156 645,50	3,73	119,85
Kopā un caurmērā:	216 309	100,00	4 194 575,88	100,00	19,39

Aplūkotie skaitļi rāda, ka nepilna $\frac{1}{3}$ no visas privātīpašnieku zemes kopplatības pieder 15—30 ha lielo zemju īpašniekiem, $\frac{1}{4}$ — 50—100 ha lielo zemju privātīpašniekiem, $\frac{1}{5}$ — 30—50 ha un nepilna otra piektdaļa — līdz 15 ha lielo zemju īpašniekiem; par 100 ha lielāku zemju īpašniekiem pieder tikai 3,7% no visu privātīpašnieku zemju kopplatības.

Jāpiezīmē, ka Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē lielais vairums īpašnieku ietilpst 15—100 ha lielo īpašumu grupās; šajās grupās ietilpst pavisam: Vidzemē ap 70% īpašumu, Kurzemē — 60%, bet Zemgalē tāpat ap 60% no visiem apgabala īpašumiem, kamēr Latgale privātpersonu zemes īpašumu lieluma grupu ziņā atšķiras no pārējiem apgabaliem, jo tur lielākā daļa īpašumu (vairāk kā 55%) ietilpst 5—15 ha lielo īpašumu grupā.

2. Līdz 1938. g. veiktie agrārreformas darbi.

Jau 1920. g. 16. septembrī Šatversmes sapulce pieņēma agrārās reformas likuma I. daļu, ar kuru noteica, ka nodibināms Valsts zemes fonds, kas izlietojams jaunu

Tērvetes sanatorija.

saimniecību ierīkošanai un pastāvošo sīksaimniecību paplašināšanai. Valsts zemju fondā pavisam ieskaitīja ap 3,5 miljoni ha zemes.

No šīs fondā ieskaitītās zemes lielākos mežu masīvus, ūdeņus u. c. lauksaimniecībā neizmantojamas zemes — 2 miljoni ha apmērā nodeva Valsts mežu departamenta pārziņā. Vēlāk gan pakāpeniski daļu „meža un nemeža zemju“ platības Mežu departaments nodeva atpakaļ Zemes ierīcības fondā, sadalīšanai saimniecībās. Līdz 1936. g. pavisam nodoti atpakaļ Zemes ierīcības fondam nepilni 360 000 ha „meža un nemeža zemju“.

Jāpiezīmē, ka daļa (16 600 ha) no Zemes ierīcības fondā atpakaļ saņemtām Mežu departamenta zemēm līdz minētam gadam nodota Rīgas pilsētai, apmaiņai pret pilsētas īpašumā esošām lauksaimnieciska rakstura zemēm, bet pēdējās, pēc pārskaitīšanas fondā, piešķirtas to ilggadīgiem lietotājiem.

No minētā secināms, ka Zemes ierīcības fonds katru gadu papildināts ar Mežu resora zemēm; to rāda arī vēl 1935./36. b. gadā Zemes ierīcības fondā nodotie 8 331 ha „meža un nemeža zemju“.

Pēc Zemkopības ministrijas mērniecības daļas ziņām līdz 1938. g. 1. janvārim no Zemes ierīcības fonda zemēm, ieskaitot pilsētu un ciemu apbūvei paredzētos gabalus, pavisam sadalīta

ap 1 700 000 ha liela fonda zemju platība.

Agrārreformas izvešana jūtami ietekmējusi lauksaimniecību skaita pieaugumu. Ja pirms agrārreformas gandrīz puse Latvijas platības piederēja ap 1 500 lielgruntniekiem-muižniekiem, tad tagad jau uz bijušo lielgruntnieku zemes izauguši ap 72 000 jaunu lauksaimnieciska rakstura zemes īpašumu ar nepilnu 1 miljoni ha zemes kopplatības; bez tam ap 700 000 ha fonda zemes sadalīti vēl arī dažādiem citiem nolūkiem, tā: 322 000 ha — bijušo ilggadīgo rentes un kvotu māju lietotājiem, bet pārējie 380 000 ha — piegriezumam sīksaimniecībām, sabiedriskām, kultūrālām, valsts un citām vajadzībām.

Fonda zemes sadalījumu dažādiem nolūkiem apgabalos, pēc Zemkopības ministrijas mērniecības daļas ziņām, rāda nākamās tabulas skaitļi.

Valsts zemes fonda sadalīšana

	Vidzeme	
	Platība ha	%
Jauniedalītās lauks. rakstura saimniecības	327 151	49,72
Bijušās ilggad. rentes un kvotu mājas	236 479	35,94
Neatsavināmas zemes	22 456	3,41
Piegriezumi siksaimniecībām	5 984	0,91
Valsts sabiedr. un kultūrālām vajadzībām	34 634	5,26
Apbūves gab. pilsētās un citās biezi apdzīvotās vietās*)	13 925,32	2,12
Rūpniecības un dažādām citām vajadzībām	17 395	2,64
Pavisam kopā	658 024,32	100,00
	38,79	

Agrārreformas izvešanas darbu gaita gadu rindā pēc bij. Centrālās zemes ierīcības komitejas ziņām (skat. „Zemes ierīcības vēstnešus“) parādīta nākamā tabulā.

Centrālās zemes ierīcības komitejas piešķirto fonda zemju vienību skaits:

Gadi	Valsts, pašv. un sabiedr. vajadz.	Jaunsaimn., ilg- gad. rentes mā- jas, dārzsaimn., paraug-, amatn. u. c. lauks. rak- stura saimniec.	Piegriezumi sā- džām, viensēt. un siksaimniec.	Rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumi	Pilis, vasarnīcas, citas ēkas un gruntsgabali	Robežu noapa- lošanai un du- žādi citi gabali	Kopā	
							Skaits	%
1920./21.	155	6 112	280	—	—	21	6 568	3,40
1922.	1 059	24 346	1 513	798	637	301	28 654	14,82
1923.	1 631	16 707	6 044	393	2 002	278	27 055	14,00
1924.	697	5 483	2 962	150	4 075	176	13 543	7,01
1925.	993	6 645	10 152	89	4 970	374	23 223	12,01
1926.	717	3 610	5 423	78	6 270	256	16 354	8,44
1927.	561	2 698	3 056	57	5 227	414	12 013	6,21
1928.	338	2 289	3 772	48	2 982	258	9 697	5,02
1929.	381	6 150	6 640	23	3 523	192	16 909	8,73
1930.	366	3 120	4 347	19	1 790	274	9 916	5,13
1931.	327	1 393	2 198	8	2 914	308	7 148	3,70
1932.	350	1 604	2 020	9	1 110	117	5 210	2,70
1933.	405	876	1 731	4	1 187	244	4 447	2,30
1934.	381	1 932	1 532	6	1 422	335	5 608	2,90
1935.	225	1 445	718	6	1 236	106	3 736	1,93
1936.	106	542	776	5	544	69	2 042	1,06
1937.	120	546	335	1	87	72	1 161	0,60

Uz 1. janv.

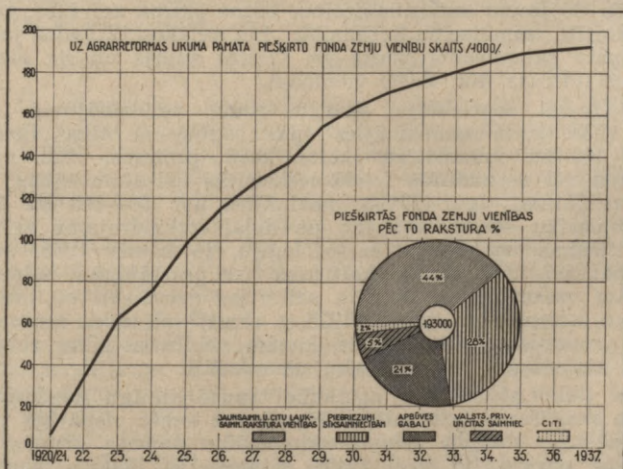
1938.	8 812	85 508	53 499	1 694	39 976	3 795	193 284	100,00
%	4,56	44,24	27,68	0,88	20,68	1,96	100,00	

laikā no 1919.—1937. g. (ieskaitot)

Kurzeme		Zemgale		Latgale		Latvija	
Platība ha	%	Platība ha	%	Platība ha	%	Platība ha	%
261 427	70,27	215 220	65,09	169 211	49,96	973 009	57,86
36 681	9,86	48 815	14,90	—	—	321 975	18,98
13 178	3,34	16 843	5,14	31 742	9,37	84 219	4,97
18 142	4,88	12 981	3,96	107 625	31,78	144 732	8,53
20 502	5,51	20 430	6,24	12 455	3,68	88 021	5,19
5 908,49	1,59	5 430,08	1,66	3 445,48	1,02	28 709,37	1,69
16 193	4,85	7 901	2,41	14 208	4,19	55 697	3,28
372 031,49	100,00	327 620,08	100,00	338 686,48	100,00	1 696 362,37	100,00
21,93		19,31		19,97		100,00	

*) Ziņas par laiku no 1919.—1936. g. ieskaitot.

Agrārreformas darbu gaita.

3. Saimniecību skaits un to zemes platība.

Starplaikā no 1923. g. vispārīgās lauksaimniecības skaitīšanas līdz 1935. g. vispārīgai sējumu-mājlopu skatīšanai notikušas ievērojamas pārmaiņas dažāda lieluma saimniecību grupās, ko rāda tabulas skaitļi.

Saimniecību skaits pēc lieluma grupām
pagastos:

Saimniecību lieluma grupas (pēc to kopplatības)	1923. g.		1935. g.		1935. g. vairāk (+) vai mazāk (-) nekā 1923. g.	
	Saimn. skaits	%	Saimn. skaits	%	Skaits	%
Līdz 2 ha	15 539	8,1	20 737	8,7	+ 5 198	+ 33,3
2,01— 10 „	61 894	32,2	64 196	27,1	+ 2 302	+ 3,7
10,01— 20 „	50 566	26,3	77 467	32,7	+ 26 901	+ 53,2
20,01— 30 „	23 056	12,0	35 345	14,9	+ 12 289	+ 53,3
30,01— 50 „	20 808	10,8	24 226	10,2	+ 3 418	+ 16,4
50,01—100 „	17 927	9,3	14 327	6,0	- 3 600	- 20,1
Pāri par 100 ha	2 384	1,3	1 052	0,4	- 1 332	- 55,9
Kopā:	192 174	100,0	237 350	100,0	+ 45 176	+ 23,3

Jau līdz 1923. gadam valsts fonda zemēs bija ierīkotas ap 36 000 jaunu lauksaimniecību, kuŗas ietilpa arī 1923. gadā saskaitīto saimniecību kopskaitā. Bet vēlākos 12 gados jaun-
dibināto saimniecību skaits vēl krietni audzis un šis pieaugums līdzinās jau 45 000 vienībām.

Zīmīgs iepriekšējo skaitļu rindu salīdzinājumā tas, ka 1935. gadā samazinājies (par 55,9%) ne tikai lielāku par 100 ha saimniecību skaits, kuŗā, protams, 1923. gadā ietilpa vēl nesadalītās fondā ieskaitītās lielsaimniecības, bet tāpat jūtami (par 20%) mazinājies arī 50—100 ha lielo saimniecību skaits, kas jau pa daļai izskaidrojams arī ar skaitīšanas izpildījuma metodoloģiju, jo kamēr 1935. gadā (tāpat arī 1929. gadā) skaitīšanā par patstāvīgām saimniecībām uzskatīja un skaitīja arī visas rentnieku un graudnieku saimniecības, tikmēr 1923. g. skaitīšanā tādas rentnieku un graudnieku saimniecības, kuŗām nebija noteiktu robežu, par atsevišķām saimniecībām neuzskatīja.

Ja tikko pieminētais apstāklis traucē pilnīgu augšminēto divu skaitīšanu datu salīdzināšanu, tad tomēr vispārīgā pārgrupēšanās dažāda lieluma saimniecību pamata grupās uztverta pareizi, jo tieši tajās saimniecību lieluma grupās, kuŗas papildināja ar agrārreformas jaundibinātām saimniecībām, redzams ievērojams saimniecību skaita pieaugums. Tā, 10—20 ha un tāpat 20—30 ha lielo saimniecību skaits pavairojies par 53%.

Jau labāk salīdzināmas 1929. g. vispārīgā lauksaimniecības skaitīšanā un 1935. g. sējumu — mājlopu skaitīšanā

iegūtās ziņas par dažāda lieluma saimniecību skaitu, kuras tad arī šeit aplūkosim.

Pārmaiņas dažāda lieluma saimniecību sastāvā, laikā no 1929. g. līdz 1935. g. pagastos.

Saimniecību lieluma grupas pēc kopplatības	1929. g.		1935. g.		1935. g. vairāk (+) vai mazāk (-) nekā 1929. g.	
	Saimn. skaits	%	Saimn. skaits	%	Skaits	%
Līdz 1 ha	11 756	5,1	11 595	4,9	- 161	- 1,4
1,01— 2 "	10 043	4,3	9 142	3,9	- 901	- 9,0
2,01— 5 "	21 613	9,3	20 941	8,8	- 672	- 3,1
5,01— 10 "	43 088	18,6	43 255	18,2	+ 167	+ 0,4
10,01— 15 "	36 620	15,3	39 434	16,6	+ 2 814	+ 7,7
15,01— 20 "	35 770	15,5	38 033	16,0	+ 2 263	+ 6,3
20,01— 30 "	32 980	14,3	35 345	14,9	+ 2 365	+ 7,2
30,01— 50 "	23 568	10,2	24 226	10,2	+ 658	+ 2,8
50,01—100 "	14 851	6,4	14 327	6,1	- 524	- 3,5
Pāri par 100 ha	1 168	0,5	1 052	0,4	- 116	- 9,9
Kopā:	231 457	100,0	237 350	100,0	+ 5 893	+ 2,6

Ja saimniecību kopskaits sešu gadu laikā (no 1929.—1935. g.) maz mainījies (pavairojies par nepilniem 6 000 jeb 2,6%), tad, turpretim, atsevišķās saimniecību lieluma grupās vērojamas jau lielākas pārmaiņas. Starplaikā no 1923. g. līdz 1929. gadam līdz 2 ha lielo saimniecību skaits bija pieaudzis par 6 260 saimniecībām, bet pēdējo sešu gadu laikā to skaits samazinājies par 1 062 saimniecībām jeb par 5%. Tāpat arī samazinājies (par 672 vienībām jeb 3,1%) saimniecību skaits 2—5 ha grupā.

Sīksaimniecību skaita samazināšanās pagastos pēdējo 6 gadu laikā katrā ziņā ietekmēta sakarā ar pastiprinātiem sādžu sadalīšanas darbiem Latgalē, jo kaut gan sādžu sadalīšanas darbi viensētās uzsākti jau 1920. gadā, tomēr laikā no 1929. līdz 1935. gadam izpildīta puse no visiem līdz 1936. gadam veiktiem sādžu sadalīšanas darbiem. Laikā no 1920. gada līdz 1937. gadam pavisam sadalītas 4 600 sādžas, ar zemes kopplatību pāri par 700 000 ha, iedalot vairāk kā 70 000 viensētu. Sadalot sādžas viensētās, regulē arī sīksaimniecību robežas, dodot pēdējām piegriezumus.

Jūtama pavairošanās (par apm. 7 400 saimniecībām jeb 7%) vērojama 10—30 ha lielo saimniecību grupā. Šis lieluma grupas saimniecību skaita pavairošanās izskaidrojama

ar agrārreformas darbu pēdējo sešu gadu laikā. 1929. gada vispārīgā lauksaimniecības skaitīšanā saskaitītas 62 150 jaunsaimniecības. Ja pie šī skaita pieliekam ap 7 400 saimniecību, par kādu skaitu 1935. gadā palielinājies 10—30 ha lielo saimniecību skaits, tad dabūjam saimniecību kopskaitu — 69 550.

Arī 30—50 ha lielo saimniecību skaits pavairojies par 658 vienībām jeb 2,8%; bet lielāku par 50 ha saimniecību skaits minēto sešu gadu laikā samazinājies par 640 vienībām jeb 4%.

Šeit jāpiezīmē, ka pie 50—100 ha lielo saimniecību skaita samazināšanās zināma ietekme var būt arī Valsts Zemes Bankas zemesiercības darbībai, jo no iegūtiem 759 objektiem Zemes Banka jau līdz 1936. gadam sadalījusi jaunsaimniecībās 582 vecsaimniecības ar zemes kopplatību 30 239 ha (vienas sadalītas vecsaimniecības caurmēra platība pārsniedz 50 ha), iedalot pavisam 1 854 jaunas saimniecības ar caurmēra platību — 16,3 ha vienā saimniecībā.

Saimniecību zemes platība. Dažāda lieluma saimniecību svarīgumu vislabāk parāda šo saimniecību lieluma grupās apvienotās zemes kopplatība, kuŗas tad arī šeit apskatīsim, lai redzētu pārmaiņas, kādas notikušas saimniecību zemes platībās pēdējo divpadsmit gadu laikā.

Dažāda lieluma saimniecību zemes kopplatība 1923. un 1935. g. pagastos:

Saimniecību lieluma grupas	1923. gadā		1935. gadā		1935. g. vairāk (+) vai mazāk (—) nekā 1923. g.: platība Samēra skaitļi 1 000 ha (1923. g. = 100)	
	platība (1 000 ha)	%	platība (1 000 ha)	%		
Līdz 2 ha	14,2	0,35	19,5	0,44	+ 5,3	137,32
2,01— 10 „	365,3	8,99	403,7	9,07	+ 38,4	110,51
10,01— 20 „	751,8	18,51	1 157,1	26,00	+405,3	153,91
20,01— 30 „	545,2	13,42	841,9	18,92	+296,7	154,42
30,01— 50 „	810,6	19,96	945,5	21,25	+134,9	116,64
50,01—100 „	1 174,1	28,91	934,3	20,99	—239,8	79,58
Pāri par 100 ha	400,3	9,86	148,4	3,33	—251,9	37,07
Kopā:	4 061,5	100,00	4 450,4	100,00	+388,9	109,58

Arī saimniecību kopplatības skaitļi rāda ievērojamas pārmaiņas, kādas pēdējos divpadsmit gados, pateicoties

agrārreformai, notikušas dažāda lieluma saimniecību grupās. Kamēr saimniecību kopskaits, laikā no 1923. gada līdz 1935. gadam pavairojies par 23%, to kopplatība pieaugusi par 388 900 ha jeb 9,6%. Tomēr ne visās saimniecību lieluma grupās vērojams kopplatības pieaugums. Tas redzams gan līdz 50 ha lielo saimniecību grupās, bet pēdējās divās lieluma grupās vērojama jau saimniecību zemes kopplatības samazināšanās: 50—100 ha lielo saimniecību grupā par 240 000 ha, bet par 100 ha lielāku saimniecību grupā pat par 252 000 ha, vai kopā par 492 000 ha. Galvenās pārmaiņas dažāda lieluma saimniecību zemes kopplatībās notikušas pirmajos sešos gados (t. i. no 1923. g. līdz 1929. gadam), kā tas redzams no turpmāk aplūkotām 1929. gada vispārīgās lauksaimniecības skaitīšanas ziņām par dažāda lieluma saimniecību zemes kopplatību, salīdzinot ar 1935. gada skaitīšanas ziņām.

Dažāda lieluma saimniecību zemes kopplatība 1929. un 1935. g. pagastos:

Saimniecību lieluma grupas	1929. g. platība 1 000 ha	1935. g. platība 1 000 ha	1935. g. vairāk (+) vai mazāk (-) nekā 1929. gadā:	
			platība 1 000 ha	Samēra skaitļi (1929. g. = 100)
Līdz 1 ha	20,4	19,5	- 0,9	95,59
2,01— 5 "	75,8	73,4	- 2,4	96,83
5,01— 10 "	328,0	330,3	+ 2,3	100,70
10,01— 15 "	457,6	492,3	+ 34,7	107,58
15,01— 20 "	625,0	664,8	+ 39,8	106,37
20,01— 30 "	785,1	841,9	+ 56,8	107,23
30,01— 50 "	923,5	945,5	+ 22,0	102,38
50,01—100 "	969,4	934,3	- 35,1	96,38
Pāri par 100 ha	172,6	148,4	- 24,2	85,98
Kopā:	4 357,4	4 450,4	+ 93,0	102,13

Tādā kārtā agrārā reforma nevien palielinājusi zemes īpašnieku skaitu valstī, padarot daudzus agrāko lielgruntu īpašniekus par patstāvīgiem zemes īpašniekiem, bet ienesusi jūtamas strukturālas pārmaiņas arī dažāda lieluma grupu lauksaimniecību sastāvā, ievērojami paceļot vidējo un mazo saimniecību nozīmi pārējo saimniecību starpā.

4. Zemes kultūrveidi.

a) Latvijas teritorijas sadalījums zemes kultūrveidos. Pirms pārejam pie lauksaimnieku zemes atsevišķu kultūrveidu apskatīšanas, sniegsim vispārēju pārskatu par Latvijas teritorijas sadalījumu zemes kultūrveidos:

Latvijas teritorijas sadalījums zemes kultūrveidos (1923., 1929. un 1935. gadā).

Kultūrveidi:	1923. g.		1929. g.		1935. g.	
	□ km	%	□ km	%	□ km	%
Arauzemē un dārzi	16 984	25,81	19 479	29,00	21 137	32,13
Ļāvas	7 966	12,11	8 900	13,53	9 053	13,70
Dabiskas ganības	8 697	13,22	8 283	12,59	7 515	11,42
Meži un meža zeme	17 804	27,06	16 592	25,22	17 471	26,56
Pārējā zeme un ūdeņi	14 340	21,80	12 537	19,06	10 615	16,13
Kopā	65 791	100,00	65 791	100,00	65 791	100,00

Tā kā pie arāuzemes, ļāvām un ganībām būs jāapstājas vēlāk, apskatot sīkāk lauksaimniecībā izmantotās zemes platību maiņas, tad šeit īsumā apskatīsim vienīgi mežus un to izmantošanu, kā arī pārējās zemes platību.

Augšējā tabulā parādītā mežu platībā ietilpst visi meži, kā privātie, tā arī valsts un komūnālie. Visa mežu platība valstī pēc to īpašniekiem sadalās šādi:

Gadi	Valsts meži	Privāti meži (1 000 ha)	Komunāl- un citu sabiedr. iestāžu meži	Kopā
1923. g.	1 545,5	205,3	29,6	1 780,4
1929. "	1 386,6	242,0	30,6	1 659,2
1935. "	1 390,2	306,4	50,5	1 747,1
(p r o c e n t o s)				
1923. g.	86,81	11,53	1,66	100,0
1929. "	83,57	14,58	1,85	100,0
1935. "	79,57	17,54	2,89	100,0

Pēc Mežu departamenta ziņām valsts mežos koksnes gadskārtējie faktiskie izcirtumi un ikgadēji iespējamās iz-

Latvijas teritorijas sadalījums zemes kultūrveidos.

1935. G.

ARĀMZEME UN DĀRZI - 32,15 % PĻĀVAS - 13,76 % GANĪBAS - 14,2 % MEŽI UN MEŽU ZEME - 26,56 % PĀRĒJĀ ZEME - 16,33

1929. G.

ARĀMZEME UN DĀRZI - 29,60 % PĻĀVAS - 13,55 % GANĪBAS - 12,59 % MEŽI UN MEŽU ZEME - 25,22 % PĀRĒJĀ ZEME - 19,06 %

1923. G.

ARĀMZEME UN DĀRZI - 25,81 % PĻĀVAS - 12,11 % GANĪBAS - 13,22 % MEŽI UN MEŽU ZEME - 27,06 % PĀRĒJĀ ZEME - 21,80 %

mantošanas apmēri 1921. līdz 1933. gada caurmērā un pēdējos gados ir šādi:

Gadi	Izcirstie koksnes daudzumi 1 000 m ³	Ikgadīgās izmantošanas apmēri ¹⁾ 1 000 m ³	Izcirtums pār- sniedz ikgad. iz- mant. apmērus %
1921.—1933. g. caurm.	5 471	3 950	38,5
1933./34. „	6 708	3 832	75,1
1934./35. „	6 330	3 832	65,2
1935./36. „	6 266	4 139	51,4
1936./37. „	6 652	4 139	60,7

Pavisam sešpadsmit gadu laikā (no 1921.—1937. gadam) valsts mežos izcirsti 91 611 551 m³ koksnes, no kuŗa daudzuma apm. puse (45 000 000 m³) izlietota lauku vajadzībām.

Lauku vajadzību galveno daļu savukārt sastāda lauku būvniecība, kuŗai vienai pašai (sakarā ar izpostīto apgabalu ēku atjaunošanu un jaunsaimniecību izbūvi) augšminētā periodā nodoti ap 22 000 000 m³ koksnes.

Tālāk, tabulas „Latvijas teritorijas sadalījums zemes kultūrveidos“ — skaitļi rāda, ka lauksaimniecības zeme pēdējo 13 gadu laikā jūtami pavairojusies uz pārējās zemes rēķina. Pārējās zemes (iesk. ūdeņus) platība samazinājusies no 1 434 000 ha 1923. gadā uz 1 061 500 ha — 1935. gadā. Ievērojamu daļu pārējās zemes sastāda neizmantotas purva zemes. Šeit gan jāpiezīmē, ka tādi zāju purvi, kuŗus izmanto nopļaujot, pieskaitīti pļavām, bet kur aug mežs — mežiem u. taml. Lauksaimniecībās un mezsaimniecībās vien 1923. g. saskaitīti 556 000 ha purvu, bet 1929. gadā — 522 000 ha purvu. Šīs platības, protams, ir mazākas par faktisko purvu platību valstī, kuŗa, kā to prof. P. Nomals grāmatā „Latvijas zeme, daba un tauta“ II daļā 311. lpp. aprēķinājis, līdzinās 643 300 ha. Pēdējā laikā gan, sakarā ar izdarītiem upju rēgulēšanas un zemju nosusināšanas darbiem, arī pārpurvoto zemju platības samazinās.

¹⁾ Mežu departaments, sastādot valsts mežu izmantošanas aprēķinu, piecu gadu grupām pieņēmis šādu koksnes caurmēra pieaugumu no 1 ha meža platības:

1921.—1924. g.	= 2,68 m ³
1925.—1929. „	= 2,71 m ³
1930.—1934. „	= 2,75 m ³
1935.—1939. „	= 2,99 m ³

Pārējo zemju un ūdeņu platībā ietilpst arī visi ezeri un upes. Visā valstī ir 2980 ezeru, kuŗu platība pārsniedz 1 ha. Šo ezeru (neieskaitot mazākus par 1 ha ezerus) ūdens virsmas kopplatība aizņem 1081,4 km², kas līdzinās 1,64% no Latvijas teritorijas.¹⁾

Bez ezeriem ir vēl arī laba tiesa upju, kuŗu aizņemtā platība arī ietilpst pārējo zemju un ūdeņu kopplatībā. Pavisam visā valstī var rēķināt ap 1000 upju (mazākus strautus ieskaitot) no kuŗām gan tikai 116 upju baseini pārsniedz 100 km².¹⁾

b) Pārmaiņas lauksaimniecību zemes kultūrveidos. Tālāk apskatīsim, kādas pārmaiņas pēdējā laikā, salīdzinot ar pirmskaŗa laikmetu un 1923. gadu, vērojamas lauksaimniecību zemes kultūrveidos. Tā kā lauksaimnieciskai ražošanai noteicošas ir tieši lauksaimniecībā izmantotās zemes (arānzeme, dārzi, pļavas, ganības), tad arī zemāk minētos salīdzinājumos galvenā kārtā apstāsīsimies pie pēdējiem. Lauksaimniecībā izmantoto zemju procents no valsts teritorijas (6 579 100 ha) dažādos gados ir bijis šāds:

Lauksaimniecībā izmantotās zemes.²⁾

Gadi	Platība 1000 ha	Samēra skaitļi	% no valsts teritorijas
Pirmskaŗa	3 633,8	100,0	55,2
1923. g.	3 364,7	92,6	51,1
1929. "	3 645,0	100,3	55,4
1935. "	3 763,4	103,6	57,2

Ja 1923. gadā vēl visas pasaules kaŗā sistās brūces nebija sadziedinātas un, salīdzinot ar priekškaŗa platību, lauksaimniecībā izmantotā zeme bija par 270 000 ha jeb 7,4% mazāka, tad turpretim pēc sešiem gadiem, t. i. 1929. gadā, pirmskaŗa platība jau pārsniegta un 1935. gadā tā palielinājusies jau par 130 000 ha jeb 3,6%. Tā tad, laikā no 1923. g. līdz 1935. gadam, lauksaimniecībā izmantotās zemes kopplatība pavairojusies par gandrīz 400 000 ha jeb turpat par 12%.

1) Pēc Doc. L. Slaucītāja aprēķiniem.

2) Neieskaitot zivju dīkus.

Reizē ar to arī lauksaimniecībā izmantotās zemes procents (svars) valsts kopplatībā pakāpeniski aug. (Pirmskaņa laikā — 55,2%, bet 1935. gadā jau 57,2% no valsts teritorijas).

Apskatot sīkākī lauksaimniecībā izmantotās zemes sastāvdaļas, redzam šādas pārmaiņas atsevišķu kultūrveidu platībās, sākot ar 1923. gadu.

Lauksaimniecībā izmantotās zemes sadalījums kultūrveidos:

Zemes kultūrveidi	1923. g.	1929. g.	1935. g.
	(platība 1 000 ha)		
Arauzeme un dārzi	1 698,4	1 949,6	2 113,4
Pļavas	796,6	870,6 ¹⁾	898,6
Dabiskas ganības	869,7	824,8	751,4
Kopā	3 364,7	3 645,0	3 763,4
	(procenti)		
Arauzeme un dārzi	50,5	53,5	56,2
Pļavas	23,7	23,9	23,9
Dabiskas ganības	25,8	22,6	19,9
Kopā	100,0	100,0	100,0

Visjūtāmāki, salīdzinot ar priekškaņa platību, paplašinājies arauzeme. Ja pirms pasaules kara Latvijā bija 1 729 600 ha arauzemes un dārzu, tad 1929. gadā, salīdzinot ar priekškaņa platību, tā pavairojusies par 220 000 ha jeb 12,7%, bet 1935. gadā — pat par 384 000 ha jeb 22%.

Par pļavu un dabisko ganību platībām atsevišķi pirmskaņa statistikā ziņu nav, tādēļ šeit, salīdzināšanai ar 1923. gada datiem, minēsim pļavu un dabisko ganību kopīgo platību, kuņa pirmskaņa gados līdzinās 1 904 200 ha jeb 52,4% no visas lauksaimniecībā izmantotās zemes. Pa kara gadiem šo zemju kopplatība jūtami samazinājusies un 1923. gadā to kopplatība sasniedz vairs tikai 1 666 300 ha jeb 49,5% no lauksaimniecībā izmantotās zemes kopplatības; ievērojama daļa šo zemju pa kara gadiem bija tādā mērā aizaugusi ar

¹⁾ Neieskaitot ap 20 000 ha pļavu, kuņas 1929. g. palika neizmantotas.

kokiem un krūmājiem, ka 1923. g. skaitīšanā tā pieskaitīta meža zemēm. 1923. gadā no minētās kopplatības 869 700 ha bija dabisku ganību, bet 796 600 ha — pļavu.

Arām- un dārzu zemes platība 1000 ha.

No iepriekšējās tabulas skaitļiem redzams, ka 1929. un 1935. gadā pļavu un ganību platībās vērojamas diametrāli pretējas pārmaiņas. Tā, kamēr pļavu platība uzrāda tendenci pakāpeniski pavairoties, tikmēr dabisko ganību platība savukārt arvien jūtāmāki sašaurinās.

Pēdējā parādība stādāma ciešā sakarībā ar lielāku rosiņu ilggadīgo tīruma zālāju ierīkošanā pēdējos gados un ar bijušo dabisko ganību aizlaišanu meža zemē.

Salīdzinot dažādu kultūrveidu platības pēdējos gados ar pirmskaņa platībām, jāprobežojas vienīgi ar lauksaimniecībā izmantotām zemēm, tādēļ ka kaut cik noteiktu datu par to, kādas platības citu zemju vispār priekškaņa laikmetā atradušās lauksaimniecību rīcībā, trūkst. Turpretim par 1929. un 1935. g., sakarā ar minētos gados izdarītām vispārīgām lauksaimniecības skaitīšanām, pieejamas jau sīkākas ziņas par visām minētos gados lauksaimniecību rīcībā bijušo zemju platībām, kuŗas tad arī šeit minēsim.

Lauksaimniecību zemes kopplatības sada-
lījums pēc kultūrveidiem (pagastu un pilsētu
administr. robežās skaitīto lauksaimniecību zemes kopā):

Zemes kultūrveidi	1929. g.		1935. g.		1935. g. vairāk (+) vai mazāk (-) nekā 1929. g.:	
	Platība 1 000 ha	%	Platība 1 000 ha	%	Platība 1 000 ha	% (1929. g. = 100)
Arauzzeme un dārzi	1 949,6	44,36	2 113,4	47,07	+163,8	108,4
Ļāvas	870,6	19,81	898,6	20,01	+ 28,0	103,2
Dabiskas ganības	824,8	18,77	751,4	16,74	- 73,4	91,1
Zivju dīķi	.	.	4,6	0,10	.	.
Lauksaimn. izmant.						
zeme kopā	3 645,0	82,94	3 768,0	83,92	+123,0	103,4
Meži un meža zeme ¹⁾	248,6	5,66	316,8	7,03	+ 68,0	127,4
Pārējā zeme u. ūdeņi ¹⁾	501,1	11,40	405,3	9,03	- 95,8	80,9
Saimniecību zemes						
kopplatība	4 394,7	100,00	4 490,1	100,00	+ 95,4	102,2

Šīs tabulas skaitļi rāda, ka 1929. gadā saimniecību zemes aizņēma pavisam 4 394 700 ha jeb 66,8% no visas valsts terri-
tōrijas, bet 1935. gadā— 4 490 100 ha jeb 68,3% no valsts terri-
tōrijas. Tā tad sešu gadu laikā ar lauksaimniecībām saistī-
tās zemes kopplatība pavairojusies par 95 400 ha jeb 2,2%.
Šāds saimniecību zemes kopplatības pieaugums galvenā kārtā
izskaidrojams ar to, ka pēdējā laikā mežu resors ikgadus
daļu no savām zemēm (celmājus, noras, ļāvas u. c.), kas
noderīgas lauksaimniecībai, nodeva zemes ierīcības fondā,
saimniecību ierīkošanai.

Visjūtamāki, laikā no 1929. g. līdz 1935. gadam, pavai-
rojusies arāuzzemes platība — par 163 800 ha jeb 8,4%; tāpat
arī izmantoto ļāvu platība sešu gadu laikā palielinājusies par
28 000 ha jeb par 3,2%. Vienīgi dabisko ganību platība turpina
samazināties un laikā no 1929. g. līdz 1935. gadam tās pla-
tība sašaurinājusies par 73 400 ha jeb par 9%. Lauksaim-
niecībā izmantotās zemes kopplatība pavisam paplašinājusies
par 123 000 ha jeb par 3,4%. Šīs pārmaiņas nepārprotami
norāda uz to, ka sešu gadu periodā notikusi strauja kultivēto
zemju (īpaši arāuzzemes) paplašināšanās uz nekultivēto
zemju rēķina.

¹⁾ Neieskaitot Mežu departamenta, Rīgas pilsētas un citas lauksaim-
niecību rīcībā skaitīšanas laikā neatrodošās zemes.

Kā galvenos cēloņus, kuŗi jūtami ietekmējuši kultivēto zemju paplašināšanu, varētu minēt: 1) izvesto agrārreformu, kas vispār ar jaunu saimniecību ierīkošanu veicinājusi zemju kultivēšanu un 2) valdības aktīvu līdzdalību pēdējos gados maizes labības un, vēlākā laikā, arī pārējo labību iepirkšanā par noteiktām, cietām cenām, kas daudzus lauksaimniekus pamudināja paplašināt aŗamzemi.

Jākonstatē, ka arī lauksaimniecību mežu (meŗa zemju) platība pēdējo seŗu gadu laikā pavairota par 68 000 ha jeb 27%. Pa daŗai šis platības pavairotas ar Meŗu resora meŗa zemju nodoŗanu zemes ierīcības fondā.

Šai iepriecinoŗā parādībā saskatāma arī pēdējo gadu plaŗās propagandas („meŗu dienas“) ietekme — par mazvērtīgo, lauksaimniecībā neizmantojamo zemju apmeŗoŗanu. Arī pēdējo gadu ierobeŗotie dedzināmas koksnes (malkas) izsniegumi no valsts meŗiem spieŗ lauksaimniekus vairāk rūpēties par savu meŗu kopŗanu un par to ierīkoŗanu.

5. Lauksaimniecības maŗinas un mākslīgo mēŗu lietoŗana.

Pirms pārejam pie aŗamzemes izlietoŗanas un galveno laukuŗu kultūru sēŗumu platību un raŗu apskatīŗanas, īsumā apstāsimies arī pie lauksaimniecības maŗinām un rīkiem, jo ar piemērotām maŗinām un labiem darba rīkiem pietiekami apgādātās saimniecības arvien pratīs zemi pienācīgi sastrādāt un raŗu laikā novākt.

Tas pats sākāms arī mākslīgo mēŗu lietoŗanas jautājumā, jo mākslīgie mēŗli, nokārtotos zemes mitruma apstākļos, lietpratīgi izlietoti, parasti paŗel laukuŗu raŗas.

a) Lauksaimniecības maŗinas un darba rīki. Ziņas par lauksaimniecības maŗinu pirmskaŗa skaitu trūcīgas. 1910. gadā gan izdarīja lauksaimniecības maŗinu — darba rīku skaitīŗanu, bet šis skaitīŗanas programma bija ŗaura, jo ziņas ievāca tikai par galveniem darba rīkiem, kā ecēŗām, arkliem u. taml. Tamdēļ arī tādu maŗinu, kā labības un zāles plaujmaŗinu, zirga grābekļu, sēŗmaŗinu, kuļmaŗinu un citu maŗinu skaitu valsts mēŗogā nevar salīdzināt ar attiecīgu maŗinu pirmskaŗa skaitu. Šis maŗinas tad arī ŗeit pievedisim tikai par 1920., 1923., 1929. un 1937. gadu, kad tās skaitītas.

Labības plaujmašīnu skaits un procents:

Apgabali		1920. g.	1923. g.	1929. g.	1937. g.
Vidzeme	{ Skaits	5 155	6 943	9 156	11 208
	{ %	100	135	178	217
Kurzeme	{ Skaits	1 815	1 903	2 324	3 169
	{ %	100	105	128	175
Zemgale	{ Skaits	3 671	4 672	7 025	9 499
	{ %	100	127	191	258
Latgale	{ Skaits	544	595	880	1 174
	{ %	100	109	162	216
Latvija	{ Skaits	11 185	14 113	19 385	25 050
	{ %	100	126	173	224

Labības plaujmašīnu skaits laikā no 1920.—1937. g. vairāk nekā dubultojs, pieaugot no 11 185 mašīnām 1920. g. līdz 25 050 — 1937. gadā jeb par 124%.

Zāles plaujmašīnu skaits un procents:

Apgabali		1920. g.	1923. g.	1929. g.	1937. g.
Vidzeme	{ Skaits	6 182	8 367	14 632	23 373
	{ %	100	135	237	378
Kurzeme	{ Skaits	1 936	2 265	4 142	7 055
	{ %	100	117	214	364
Zemgale	{ Skaits	3 377	4 492	8 144	14 497
	{ %	100	133	241	429
Latgale	{ Skaits	635	903	1 778	4 106
	{ %	100	142	280	647
Latvija	{ Skaits	12 130	16 027	28 696	49 031
	{ %	100	132	237	404

Zāles plaujmašīnu skaits laikā no 1920. gada līdz 1937. gadam pavairojies četrkārtīgi — no 12 130 uz 49 000 jeb par 304%, pie kam relatīvi jūtāmākais pieaugums konstatējams Latgalē, kaut gan šo mašīnu absolūtais skaits šeit vēl arvien stipri mazāks kā pārējos Latvijas apgabalos. Latgalē caurmērā uz 1 zāles plaujmašīnu 1937. gadā iznāca 30,8 ha ar mašīnu plaujamu pļavu un tīruma zālāju, kamēr pārējos apgabalos uz 1 zāles plaujmašīnu aprēķināta ar mašīnu plaujamu pļavu un tīruma zālāju platība: Vidzemē — 11,6 ha, Zemgalē — 12,2 ha, Kurzemē — 17,0 ha.

Uz 100 ha pļavu aprēķinātais zāles plaujmašīnu skaits Latvijā ievērojami lielāks nekā Igaunijā, ko apliecina arī nākamās tabulas skaitļi:

Zāles pļaujmašīnu skaits uz 100 ha pļavu platības:

Gadi	Latvija	Igaunija
1923. g. ¹⁾	2,0	1,6
1929. „	3,3	2,3
1937. „	5,5	4,0

Tālāk, pārējo lauksaimniecību mašīnu skaitu minēsim vienīgi par 1923., 1929. un 1937. gadu, jo 1920. gadā par tām ziņas neievāca.

Zirga grābekļu skaits:

	1923. g.	1929. g.	%	1937. g.	%
	Skaitis	Skaitis	(1923. g. = 100)	Skaitis	(1923. g. = 100)
Apgabali					
Vidzeme	5 590	9 714	173,8	15 794	283,0
Kurzeme	4 184	5 285	126,3	7 729	184,7
Zemgale	5 914	8 247	139,5	12 527	211,8
Latgale	600	867	144,5	2 012	335,3
Latvija	16 288	24 113	148,0	38 062	233,7

Lauksaimniecības mašīnu skaits.

1) Igaunijai — 1925. gada ziņas.

Zirga grābekļu skaits laikā no 1923.—1937. gadam pieaudzis no 16 288 līdz 38 062 jeb par 133,7%, pie kam absolūtos skaitļos šo mašīnu lielākais skaits — 15 794 — konstatēts Vidzemē, bet mazākais — 2 012 — Latgalē.

Jūtami pēdējos gados pavairojies kartupeļu rokamo mašīnu skaits, no 712 gab. 1923. gadā līdz 6 312 gab. 1937. gadā, jeb turpat par 800%. Tik lielu pieaugumu relatīvos skaitļos neuzrāda neviena cita mašīna.

Pa atsevišķiem apgabaliem kartupeļu racēju skaits sadalās šādi:

Kartupeļu rokamās mašīnas.

Apgabali	1923. g.	1929. g.	1937. g.	
	Skaits	Skaits	Skaits	%
Vidzeme	481	2 552	4 300	68,1
Kurzeme	112	589	999	15,8
Zemgale	92	472	937	14,9
Latgale	27	53	76	1,2
Latvija	712	3 666	6 312	100,0

Viss vairums kartupeļu rokamo mašīnu (ap $\frac{2}{3}$ no šo mašīnu kopskaita) atradās Vidzemē, bet nepilna $\frac{1}{3}$ 1937. gadā saskaitīta Kurzemes un Zemgales apgabalā kopā. Latgalē kartupeļu rokamo mašīnu konstatēts pavisam maz: 1923. g. — 27 gab., bet 1937. gadā — 76 gab.

Ja aprēķinām kartupeļu rokamo mašīnu skaitu uz 100 ha kartupeļu platības pie mums un Igaunijā, tad redzam, ka mūsu lauksaimniecības ar šīm mašīnām labāki apgādātas nekā mūsu kaimiņi, ko rāda zemāk minētie skaitļi:

Kartupeļu rokamo mašīnu skaits uz 100 ha kartupeļu lauku platības:

Gadi	Latvija	Igaunija
1923. g. ¹⁾	0,9	1,1
1929. „	4,5	1,5
1937. „	5,0	4,0

Spēkmašīnas. Arī spēkmašīnu skaitā pēdējo 8 gadu laikā notikušas ievērojamas pārmaiņas. Spēkmašīnu iegādē lauksaimniekos notikusi pārorientēšanās no smagajām tvaika lokomobīlēm uz daudz vieglāka tipa, pārvadāšanai paroci-

¹⁾ Igaunijai — 1925. g. ziņas.

gākām, spēkmašīnām: motoriem un traktoriem. Minētā sakarā lokomobīlu skaits samazinājies no 2 233 gab. 1929. gadā līdz 2 148 — 1937. gadā, bet dažādu motoru un traktoru skaits tanī pat laikā ievērojami audzis, kā to rāda zemāk minētie skaitļi:

	Traktori	Iekšdedzes motori	Vēja motori (rotori)
1923. g.	127		
1929. „	313	1 166	179
1937. „	617	2 180	493

Bez augšminētiem motoriem un traktoriem 1937. gadā lauksaimniecībā vēl registrēti arī 403 elektromotori.

Pārējās lauksaimniecības mašīnas par 1923., 1929. un 1937. gadu atzīmēsim vienīgi valsts mērogā:

Mašīnas nosaukums	1923. g.		1929. g.		1937. g.	
	Skaits	Skaits	%	(1923. g.=100)	Skaits	%
Sējmašīnas: a) rindu	1 297	2 669	205,6		3 733	287,8
b) izklaidu	2 366	2 555	108,0		2 450	103,6
Kultivātori	2 659	3 913	147,2		5 948	223,7
Kuļmašīnas: a) tirkulēji	2 098	3 354	159,9		3 934	187,5
b) ģepeļa kuļmašīn.	8 187	13 773	168,2		11 549	141,1

Aplūkotās tabulas skaitļi rāda, ka rindu sējmašīnu skaits gadu no gada pakāpeniski aug (no 1 297 mašīnām 1923. g. līdz 3 733 mašīnām 1937. gadā); tā tad 14 gadu laikā šo mašīnu skaits pavairojies par 187,8%. Izklaidisējmašīnas turpretim tanī pat periodā neuzrāda gandrīz nekādu pieaugumu: to skaits pavairojies tikai par 3,6%.

Šeit vēl jāpiezīmē, ka 1923. gadā vairāk kā $\frac{2}{3}$ no visām sējmašīnām bija izklaidisējmašīnas, bet 1937. gadā stiprā pārsvarā atradās jau rindu sējmašīnas, kuļmašīnas minētā gadā no visu sējmašīnu kopskaita sastādīja vairāk kā 60%.

Pie kuļmašīnām jāpiezīmē, ka ja tirkulēji gadu no gada uzrāda tendenci arvien jūtāmāki pavairoties, tad turpretim ģepeļu kuļmašīnas (pustirkulēji), pēc tam kad 1929. gadā to skaits attiecībā pret 1923. g. uzrādīja pieaugumu par 68%, 1937. gadā jau samazinās: to skaits noslīd no 13 773 gab. 1929. gadā uz 11 549 gab. — 1937. gadā.

.) Iekšdedzes motori un vēja motori 1923. g. netika skaitīti.

Nobeidzot apskatu par lauksaimniecības mašīnām, īsumā jāapstājas arī pie galveniem zemes apstrādāšanas rīkiem: arklīm un ecēšām. Arklu un ecēšu 1920.—1937. g. skaitu iespējams salīdzināt arī ar to skaitu 1910. gadā.

Arklu skaits (1000) un %.

Gadi	Vienlemeša arkli		Spīļu arkli		Divlemešu un pārējie arkli		Kopā	
	Skaits (1000)	%	Skaits (1000)	%	Skaits (1000)	%	Skaits (1000)	%
1910. g.	150	48,5	139	45,0	20	6,5	309	100,0
1920. "	152	47,2	142	44,1	28	8,7	322	100,0
1923. "	183	50,6	152	42,0	27	7,4	362	100,0
1929. "	246	56,0	173	39,4	20	4,6	439	100,0
1937. "	269	55,5	193	39,8	23	4,7	485	100,0

No šiem skaitļiem redzams, ka vienlemešu arklu skaits 1937. gadā, salīdzinot ar 1910. gadu, pieaudzis par 79,3%, spīļu arklu par 38,9%, bet pārējo arklu par 15%.

Ecēšu skaits (1000) un %.

Gadi	Koka ecēšas ar dzelzs tapām		Atsperu ecēšas		Ecēšas speciāliem nolūkiem		Kopā	
	Skaits (1000)	%	Skaits (1000)	%	Skaits (1000)	%	Skaits (1000)	%
1910. g.	253	84,1	38	12,6	10	3,3	301	100,0
1920. "	172	70,2	58	23,7	15	6,1	245	100,0
1923. "	245	69,4	86	24,4	22	6,2	353	100,0
1929. "	287	64,5	137	30,8	21	4,7	445	100,0
1937. "	293	59,0	168	33,8	36	7,2	497	100,0

Jāpiezīmē, ka 1910. gadā koka ecēšām ar dzelzs tapām pieskaitītas arī koka ecēšas ar koka tapām, kādu minētā gadā pavisam saskaitītas 74 000. Vēlākos gados, turpretim, šādas ecēšas vairs nemaz nav saskaitītas, jo tās tikai retās saimniecībās sastopamas.

b) Mākslīgo mēslu lietošana. Latvijā pirmo piecu pēķaņa gadu (1920.—1925. g.) caurmērā dažādu mākslīgo mēslu koppelīnš vēl bija ļoti mazs: pēc ārējās tirdzniecības statistikas datiem minēto gadu caurmērā tas līdzinās tikai 37 000 tonnām; pārrēķinot tīrās augu barības vielās ($N + P_2O_5 + K_2O$) dabūjam — 7 630 tonnas.

Tas arī saprotams, jo minētos gados, pirmā kārtā no mūsu lauksaimniecībā daudz līdzekļu prasīja kara laika

postījumu novēršana, kā ēku jaunbūves, inventāra iegāde un t. t.

Nākošā piecgadē, 1926.—1930. gadam caurmērā, vērojams jau krietns mākslīgo mēsļu patēriņa pieaugums: izlietoto mākslīgo mēsļu kopdaudzums pēc tiem pašiem ārējās tirdzniecības statistikas datiem pieaug jau līdz 90 000 tonnām jeb 19 800 tonnām tīru barības vielu. Tādā kārtā izlietoto tīro barības vielu kopdaudzums mākslīgos mēšlos, laikā no 1926.—1930. gadam, salīdzinot ar pirmo piecgadi (1920.—1925. g.), vairāk nekā divkāršojies.

Sākot ar 1931. gadu, vērojama atkal spēja lauksaimniecībā izlietoto mākslīgo mēsļu samazināšanās, kas raksturīgi iezīmē krīzes perioda iesākumu 1931. gadā, tās augstāko periodu (1932. g.) un stāvokļa jūtamu uzlabošanu 1934. gadā.

Minēto apliecina zemāk, sākot ar 1931. gadu, pēc Zemkopības ministrijas mākslīgo mēsļu kontroles datiem uzrādītie izlietotie mākslīgo mēsļu un tanīs aprēķināto tīru barības vielu kopdaudzumi tonnās (skat. „Lauksaimniecības mēnešrakstu“ — 1936. g. № 9. 439., 445. lpp. un 1937. g. № 12. 587. lpp. — Zemkopības ministrijas izdevums):

Gadi	Izlietoto mākslīgo mēsļu kopdaudzums tonnās	Tīras augu barības vielas (N + P ₂ O ₅ + K ₂ O)	
		Daudzums tonnās:	Samēra skaitļi (1926.—1930. g.=100)
1926.—1930. g.	90 000 to	19 800 to	100,0
1931. g.	89 260 "	18 420 "	93,0
1932. "	61 850 "	12 500 "	63,1
1933. "	88 800 "	18 200 "	91,9
1934. "	118 360 "	24 000 "	121,2
1935. "	119 170 "	24 200 "	122,2
1936. "	133 520 "	26 570 "	134,2
1937. "	169 730 "	34 080 "	172,1

Mākslīgo mēsļu krājumi 1937. gadā valstī, protams, bija daudz lielāki par augstāk parādīto, izlietoto daudzumu, tā: superfosfāta fabrika vien 1937. gadā ražojusi 112 650 to fosfora mēsļu, no kura daudzuma 1937. gadā izlietoja tikai 88 000 to, tā tad apm. 24 000 to palikušas rezervē 1938. gadam; bez tam 1937. gadā fosfora mēsli arī vēl importēti — ap 42 000 to apmērā, tā tad pavisam kopā 1937. gadā ienācis krājumā ap 154 000 to fosforskābes mēsļu, no kuriem eksportēti nepilni 2 000 to, bet vietējām vajadzībām atlicis 152 000 to.

Arī kalija mēsli 1937. gadā ievesti par 80% vairāk nekā 1936. gadā, bet slāpekļa mēsļu — par 73% vairāk. Pavisam

kopā 1937. gadā dažādu mākslīgo mēsļu ievests un ražots (atskaitot nelielo eksportu) ap 202 000 to, no kura daudzuma 1937. gadā faktiski izlietoti ap 170 000 tonnu.

Ja laikā no 1921. gada līdz 1925. gadam mākslīgo mēsļu lietošanā saskatāma liela vienpusība, jo lielāko daļu — 74% no visu izlietoto mākslīgo mēsļu tīru barības vielu kopdaudzuma sastādīja fosforskābes (P_2O_5) mēsli, slāpekļa (N) mēsļus tikpat kā nelietoja (tikai 1,2%), bet kalija (K_2O) mēsli sastādīja 22,4% no izlietoto mākslīgo mēsļu tīru barības vielu kopdaudzuma, tad turpretim pēdējo piecu gadu periodā, laikā no 1933.—1937. gadam, stāvoklis jūtami labojies, kā to rāda arī zemāk minētie procentu skaitļi.

Mākslīgos mēsļos izlietotās tīrās augu barības vielas procentos no barības vielu kopdaudzuma:

Gadi	Augu tīru barības vielu kopdaudz. mākslīgos mēsļos (tonnās)	To starpā		
		N	P_2O_5 (procentos)	K_2O
1931. g.	18 420 to	4,2	71,6	24,2
1932. "	12 500 "	8,1	70,2	21,7
1933. "	18 200 "	8,6	67,2	24,2
1934. "	24 000 "	12,4	63,8	23,8
1931.—1934. g.	18 280 "	8,7	67,7	23,6
1935. g.	24 200 "	12,1	64,2	23,7
1936. "	26 570 "	11,3	66,2	22,5
1937. "	34 080 "	11,1	66,7	22,2

6. Aņamzemes izmantošana.

Sadalot aņamzemi pēc tās izlietošanas sekojošās sešās galvenās grupās:

- 1) pārtikas labība (rudzi, kvieši, griķi, zirņi, pupas);
- 2) barības labība (mieži, auzas, mīstrs u. c.);
- 3) sakņaugi (dārzāji) un kartupeļi;
- 4) rūpniecības augi (lini, kaņepes, cukurbietes);
- 5) āboliņš un citi tīruma zāļaugi;
- 6) papuve (Jāņu un melnā), neieskaitot aizņemto,

un salīdzinot šo grupu 1923., 1929., 1935. un 1937. gada platības ar 1909.—1913. g. attiecīgo grupu caurmēra platībām, dabūjam šādu pārskatu:

Arauzemes sadalījums pēc tās izlietošanas:

Gadi	Pārtikas labība	Barības labība	Sakņaugi, dārzāji un kartupeļi		Aboliņš u.c. tiruma zaļaugi		Papuve
			Rūpniec. augi u.c.				
Platība 1 000 ha							
1909.—1913. g.	410,4	499,3	109,6	69,6	258,3	382,4	
1923. „	346,5	572,9	112,5	56,5	275,7	313,4	
1929. „	320,7	539,2	128,0	59,6	443,9	296,1	
1935. „	446,9	604,2	174,0	86,3	509,5	235,3	
1937. „	458,3	601,5	182,0	85,8	554,6	239,1	
1909.—1913. g. = 100							
1909.—1913. g.	100	100	100	100	100	100	
1923. „	84,43	114,74	102,65	81,18	106,74	81,96	
1929. „	78,14	107,99	116,79	85,63	171,85	77,43	
1935. „	108,89	121,01	158,76	123,99	197,25	61,53	
1937. „	111,67	120,47	166,06	123,28	214,71	62,53	

Šīs tabulas skaitļi rāda, ka pirmos pēcraža gados un arī vēlākā laikā, līdz pat 1929. gadam, visjūtāmāki samazinājusies pārtikas labības sējumu platība; 1929. gadā tā bija mazāka par 1909.—1913. g. caurmēra platību par apm. 90 000 ha jeb 22%. Vienīgi sākot ar 1933. gadu pārtikas labības sējumu platība pārsniedz priekšraža līmeni un 1935. gadā tā jau līdzinās 447 000 ha, bet 1937. gadā sasniedz lielāko platību — 458 000 ha, uzrādot attiecībā pret 1909.—1913. g. caurmēru pavairošanos par 48 000 ha jeb 11,7%. Šāds pārtikas labības platības pieaugums, sākot ar 1933. gadu, noticis galvenā kārtā, pateicoties maizes labības (rudzu un kviešu) sējumu platību pavairošanai, ko ietekmējušas Valdības noteiktās un garantētās cietās cenas ražotājiem un arī labības biroja aktīvā līdzdalība maizes labības iepirkšanā no ražotājiem.

Maizes labības (rudzu, kviešu) sējumu platību pavairošanās dažādos gados:

Gadi	Platība 1 000 ha	% (1909.—1913. g. = 100)
1909.—1913. g.	383,3	100,0
1920.—1924. „	268,2	70,0
1925.—1929. „	310,2	81,0
1930.—1934. „	358,8	93,6
1933. „	383,0	100,0
1934. „	410,2	107,0
1935. „	411,2	107,2
1936. „	386,9	101,0
1937. „	425,4	111,0

Barības labības (miežu, auzu, mistra) kopplatība, izņemot vienīgi pirmo piecgadi (1920.—1924. g.), arvien pārsniedz priekškaļa platību, kā to rāda zemāk minētie skaitļi par vairākiem gadiem:

Gadi	Barības labības sējumu platība 1 000 ha	% (1909.—1913. g.=100)
1909.—1913. g.	499,3	100,0
1920.—1924. "	494,0	99,0
1925.—1929. "	538,1	108,0
1930.—1934. "	563,9	113,5
1935. "	604,2	121,0
1936. "	606,0	122,0
1937. "	601,5	120,5

Tagad mūsu lauksaimniecības aļamzemi izmanto daudz intensīvāki nekā priekš pasaules kara; par to varam spriest pēc sakņaugu un kartupeļu lauku straujās paplašināšanās īpaši pēdējos gados. Minēto kultūru sējumu kopplatība 1935. gadā attiecībā pret pirmskara platību pavairojusies par 64 500 ha. jeb 59%, bet 1937. gadā par 72 000 ha. jeb par 66%.

Kartupeļu un sakņaugu (arī dārzāju) lauku platības pavairošanas gadu rindā rāda nākamās tabulas skaitļi.

Gadi	Kartupeļi		Sakņaugi un dārzāji ¹⁾	
	Platība 1 000 ha	procenti (1909.—1913. g. =100)	Platība 1 000 ha	procenti (1909.—1913. g. =100)
1909.—1913. g.	79,6	100,0	30,0	100,0
1920.—1924. "	66,3	83,3	33,1	110,0
1925.—1929. "	81,1	101,9	40,7	135,7
1930.—1934. "	101,5	127,5	51,6	172,0
1933. "	104,1	130,8	53,9	179,7
1934. "	107,6	135,2	57,2	190,7
1935. "	123,7	155,4	50,4	168,0
1937. "	127,1	159,7	54,9	183,0

Jāpiezīmē, ka sakņaugu kultūras pieder pie tiem laukaugiem, kuŗu ražošana prasa lielākus izdevumus nekā citas kultūras, pie kam īpaši darba spēka izdevumi sakņaugiem ir stipri augsti.

¹⁾ Neieskaitot cukurbiešu sējumu platības.

Tā, kamēr graudaugu (rudzu un kviešu) ražošanas izdevumi uz 1 ha 1934./35. s. gadā ziemas rudziem līdzinās Ls 226,1 (1935./36. s. gadā — Ls 210,5), bet ziemas kviešiem 1934./35. s. g. — Ls 262,3 (1935./36. s. gadā — Ls 231,4), tikmēr sakņaugu ražošanas izdevumi, aprēķināti uz 1 ha sakņaugu, līdzinās 1934./35. s. gadā Ls 502,—, bet 1935./36. s. gadā — Ls 429,1, no kuŗas summas kā vienā, tā otrā saimniecības gadā ap 50% sastāda darba spēka izdevumi, kamēr pie rudziem un kviešiem darba spēka izdevumi līdzinās tikai 35%—36%.

Pieminētais apstākļi, ievērojot arvien vēl sarežģīto lauksaimniecības darba roku problēmu, kā arī zemās un atsevišķos gados ļoti svārstīgās sakņaugu ražas, ir tie faktori, kuŗu ietekmē sakņaugu lauku platība pēc 1934. gada vairs neuzrāda tendenci spēji paplašināties.

Turpretim kartupeļu lauku platības, ievērojot to stabilitās, mūsu apstākļos apmierinošās ražas, arī pēc 1934. gada vēl strauji pieaug.

Rūpniecības augi. Rūpniecības augu sējumu platība no aŗamzemes kopplatības aizņem tikai nelielu daļu. Tā, kamēr laikā no 1909.—1913. gadam rūpniecības augu (linu) platība aizņēma 4% no aŗamzemes kopplatības, tikmēr 1923. gadā un tāpat arī vēlāk, līdz pat 1929. gadam, to platība aizņem vairs tikai 3—3,4%. Vienīgi 1935.—1937. gadam rūpniecības augu platība sastāda atkal 4% no aŗamzemes kopplatības.

Priekškaŗa — tāpat arī pirmajos pēckaŗa gados, līdz pat 1928. gadam, rūpniecības augu grupu sastāda vienīgi linu sējumi. Tikai sākot ar 1928. gadu šeit pieskaitīta arī cukurbiešu sējumu platība. Pēdējā kaut cik jūtami rūpniecības augu sējplatības paplašināšanos ietekmē vienīgi sākot ar 1930./31. s. gadu. Cukurbiešu sējumu platība atsevišķos gados tūkstoš hektāros ir bijusi šāda: 1929. g. — 1,7, 1930. g. — 2,1, 1931. g. — 4,5, 1932. g. — 8,6, 1933. g. — 13,1, 1934. g. — 14,5, 1935. g. — 15,3, 1936. g. — 11,7, bet 1937. g. — 13,8. Arī turpmākos gados, cik paredzams, cukurbiešu sējumu platība nepārsniegs 14 000—15 000 ha gadā, jo mūsu apstākļos, iegūstot no 1 ha 200 kvintālu augstas cukurbiešu caurmēra ražas, minētā gadskārtīgā cukurbiešu sējumu platība dod iespēju saražot mūsu cukurrūpniecībā pārstrādāšanai vajadzīgo biešu daudzumu.

Linu sējumu platība, kas pirmo piecu pēckaŗa gadu periodā (1920.—1924. g.), salīdzinot ar 1909.—1913. g. caur-

mēra platību, bija samazinājusies no 69 000 ha uz 44 000 ha jeb par 37%, laikā no 1925.—1929. gadam, pateicoties ļoti izdevīgām linu šķiedras pārdošanas cenām, strauji pieauga, sasniegdama gandrīz atkal priekškaŗa gadu linu sējumu platību. Vēlākos gados, iestājoties nelabvēlīgākiem apstākļiem linu šķiedras cenu konjunktūrā, tā atkal spēji samazinās un 1932. gadā uzrāda minimālo platību — 32 000 ha. Sākot ar 1934. gadu, pateicoties valdības noteiktām cietām linu šķiedras cenām, to sējumu platība atkal jūtami pavairojas un 1935.—1937. g. sasniedz jau priekškaŗa platību

Āboliņš un citi tīruma zāļaugi. Āboliņa un citu tīruma zāļaugu platība, salīdzinot ar priekškaŗa platību, tikai pirmā piecgadē (1920.—1924. g.) uzrāda nelielu samazināšanos — par 1,3%. 1923. gadā priekškaŗa platība jau bija pārsniegta par 2,7%, bet desmit gadu periodā, laikā no 1925.—1934. gadam, āboliņa un citu tīruma zāļaugu platība līdzinās jau 420 000 ha un par 63% pārsniedz priekškaŗa platību.

Āboliņa un tīruma zāļaugu platības nepārtrauktu pavairošanos gadu rindā rāda šādi skaitļi:

Āboliņa un tīruma zāļaugu platība dažādos gados:

Gadi	Platība 1 000 ha	Procenti (1920.—1929. g.=100)
1920.—1929. g.	300,3	100,0
1925.—1929. "	336,6	112,3
1925.—1934. "	420,1	139,9
1930.—1934. "	503,6	167,7
1933. "	507,5	169,0
1934. "	506,1	168,5
1935. "	509,5	169,4
1936. "	557,7	185,7
1937. "	554,6	184,7

Āboliņa un tīruma zāļaugu platības, gadskārtīgi pavairodamās, aizņem ar katru gadu lielāku daļu no aŗamzemes. Tā, kamēr laikā no 1909.—1913. gadam āboliņa un citu zāļaugu platība aizņem tikai nepilnas 15% no aŗamzemes kopplatības, tikmēr 1923. gadā to svars pieaug jau līdz 16,4%, 1929. g. — 23,2%, 1935. g. — 24,4%, bet 1936. gadā sasniedz jau 26,4% no aŗamzemes kopplatības.

1936. gada 6. un 7. martā sarīkotās Zemnieku dienās saskaŗā ar L. L. K. zemkopības sekcijas priekšsēdētāja referātu,

starp citiem atzinumiem, pieņemts arī šāds: „Darba spēka patēriņa samazināšanai un darba sastrēgumu izlīdzināšanai ieteiks daļu lauku atlaist zālajos, reizē ar to atmetot mazražīgu plavu pļaušanu ar izkapti, bet sienu audzēt tīrumos, kur var lietot pļaujmašīnas un mašīngrābekļus... Izcilu vērību L. L. K. darbinieki piegriezīs zālāju kultūras paplašināšanai, jo labi zālāji ir pamats mūsu lopkopības attīstībai un izveidošanai...“

Jāatzīst, ka šīnī virzienā iedami, mūsu lauksaimnieki paliks arī mazāk atkarīgi no ārzemju laukstrādniekiem, jo aļamzemes izmantošana, aizņemot tās lielākas platības ar labiem tīruma zāļaugiem, prasīs daudz mazāk darba roku, kā līdz šim.

Ka mūsu lauksaimniecību aļamzemes izmantošana pamazām augšminētā virzienā attīstās, par to liecina spēja āboliņa un tīruma zāļaugu platību paplašināšanās 1936. gadā, kad tā par 48 200 ha jeb 10% pārsniedza 1935. gada platību.

Jāpiezīmē, ka laikā no 1929. g. līdz 1936. gadam āboliņš un tīruma zāļaugi ganībai un zaļbarībai nav paplašinājušies spējāki par āboliņa un zāļaugu kopplatību (sienam, zaļbarībai un ganībai) vispār. 1929. gadā tikai nepilna ceturtdaļa (24,4%) jeb 108 400 ha āboliņa un tīruma zāļāju izlietots zaļbarībai un ganībai. Tāpat arī 1935. gadā no 509 500 ha āboliņa un citu tīruma zāļaugu tikai 24,7% jeb 125 400 ha izlietoti ganībai un zaļbarībai. To pašu redzam arī 1936. gadā, kad zaļbarības un ganību āboliņš un tīruma zālāji aizņem 25,2% no āboliņa un tīruma zāļaugu kopplatības.

Laikā no 1929. g. līdz 1936. gadam āboliņš un tīruma zāļaugi ganībai un zaļbarībai paplašinājušies par 28%, bet āboliņa un tīruma zāļaugu vispārīgā kopplatība tanī pat laikā pavairojusies par 25%.

Papuve un uz laiku neapsēta aļamzeme. Uz intensīvāku aļamzemes izlietošanu norāda arī tas, ka papuve no aļamzemes kopplatības ar katru gadu aizņem mazāku daļu. 1923. gadā papuves (Jāņu un melnās kopā) platība no aļamzemes kopplatības sastāda vēl 18,7%, bet 1929. gadā tā samazinās jau līdz 15,5%, pie kam, kā to rāda vispārīgā lauksaimniecības skaitīšanā iegūtās ziņas, papuve samazinājusies bez izņēmuma visās saimniecību lieluma grupās un tāpat arī visos valsts novados. Arī starplaikā no 1929. g. līdz 1935. gadam papuves platība, kā absolūtos, tā relatīvos skaitļos turpinājusi sašaurināties. 1929. gada

papuves platība — 296 000 ha sešu gadu laikā samazinājusies par 61 000 ha jeb par 20%, jo 1935. gadā papuves platība līdzinās vairs tikai 235 000 ha jeb 11,3% no aŗamzemes kopplatības. Arī 1936. un 1937. gadā papuve aizņēma līdzīgu aŗamzemes daļu (232 000 ha — 1936. g. un 239 000 ha — 1937. gadā).

Bez jau pieminētās papuves lauksaimniecībā ikgadus lielāka vai mazāka aŗamzemes daļa paliek neapsēta — neizmantota dažādu nelabvēlīgu apstākļu dēļ, kā, piemēram, sēklas trūkums, darba roku trūkums, nelabvēlīgi klimatiskie apstākļi u. c. t.

Parasti šāda uz laiku neapsētas aŗamzemes platība samērā maza, tā: 1934. un 1935. gadā šī platība līdzinās tikai 30 000—32 000 ha jeb 1,4—1,6% no aŗamzemes kopplatības. Kā izņēmums uzskatāms vienīgi 1929. gads, kad konstatēja ievērojamu uz laiku neapsētas aŗamzemes platību — 123 000 ha jeb 6,5% no aŗamzemes kopplatības (kā sekas no 1928. „plūdu“ gada). Beidzot apskatu par aŗamzemes izmantošanu, uzrādīsim šeit arī salīdzināmus skaitļus par aŗamzemes izmantošanu pēdējos gados.

Aŗamzemes izmantošana 1935. un 1937. gadā:

Laukaugu kultūru grupas	1935. g.		1937. g.		1937. g. vairāk (+) vai mazāk (—) nekā 1935. g.	
	Platība 1 000 ha	%	Platība 1 000 ha	%	Platība 1 000 ha (1935. g. = 100)	%
Pārtikas labība (rudzi, kvieši, griķi, zirņi, pupas)	446,9	21,41	458,3	21,15	+11,4	102,55
Barības labība (mieži, auzas, mists, vīķi u. c.)	604,2	28,94	601,5	27,75	— 2,7	99,55
Sakņaugi un kartupeļi (ieskaitot dārzājus)	174,0	8,33	182,0	8,40	+ 8,0	104,00
Rūpniecības augi (lini, kaņepes, cukurbietes u. c.)	86,3	4,13	85,8	3,96	— 0,5	99,42
Aboliņš un citi tīruma zāļaugi	509,5	24,40	554,6	25,59	+45,1	108,85
Papuve un uz laiku neapsēts	267,0	12,79	284,9	13,15	+17,9	106,70
Kopā aŗamzeme ¹⁾	2 087,9	100,00	2 167,1	100,00	+79,2	103,79

¹⁾ Neieskaitot tikai ar augļu kokiem un ogu krūmiem aizņemto platību.

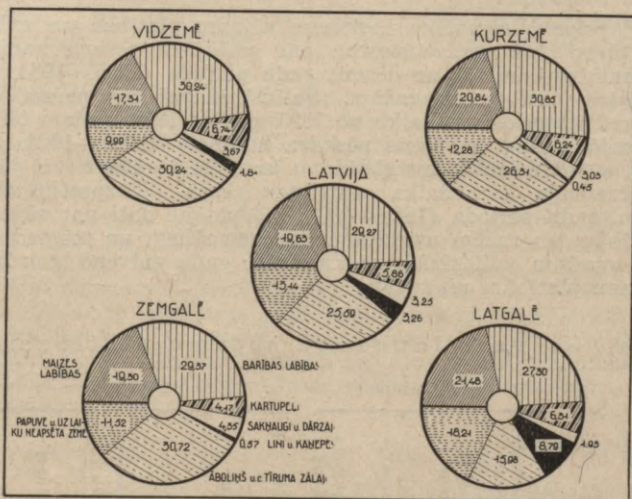
7. Sējumu platības un ražas.

Apskatot atsevišķu laukaugu sējumu platības un ražas, kā pirmās, tā otrās nēmsim par pēdējiem sešiem gadiem un salīdzināsim tās ar desmit gadu perioda (1925.—1934. g.) vidējām platībām un ražām. Salīdzināšanai nav ņemts desmitgadu periods par laiku no 1920. g. līdz 1929. gadam tādēļ, ka tajā ietilpst tuvākais pēckara laikmets (1920.—1924. g.), kad normālu lauku apstrādāšanu un ražu iegūšanu vēl jūtamī traucēja kara laika postījumu sekas. Turpretim otra desmitgadu perioda (1925.—1934. g.) vidējie dati par sējumu platībām un ražām uzskatāmi par normāliem un tos tad arī šeit minēsim, salīdzinājumā ar pēdējo gadu galveno laukaugu sējumu platībām un ražām.

a) Galveno laukaugu sējumu platības:

	Maizes labība					Pārējā labība				
	Rudzi (ziemas un vasaras)	Kvieši ziemas	Kvieši vasaras	Kvieši (ziemas un vasaras)	Mieži	Auzas	Mistrs	Pakšaugi, (zirņi, pu- pas u.c.)	Kartupeļi	Lini
	P l a t ī b a 1 0 0 0 h a :									
1925.—1934. g.	253,4	52,6	28,5	81,1	179,1	307,0	64,8	37,4	91,3	54,2
1930.—1934. g.	252,9	68,2	37,7	105,9	182,0	314,6	67,3	39,9	101,5	42,5
1932. g.	239,9	70,2	33,2	103,2	184,9	324,6	66,4	37,8	102,4	31,7
1933. g.	257,9	73,9	51,1	125,0	184,5	306,6	68,7	40,5	104,1	41,5
1934. g.	268,2	84,8	57,2	142,0	180,1	300,2	71,8	44,1	107,6	46,3
1935. g.	270,4	85,1	55,4	140,5	193,1	332,5	70,5	41,9	123,7	67,9
1936. g.	257,9	58,9	70,4	129,0	189,3	339,2	77,1	39,4	119,8	67,2
1937. g.	288,4	68,9	68,1	137,0	181,5	335,2	77,5	36,5	127,1	69,3
	Samēra skaitļi (1925.—1934. g. = 100):									
1930.—1934. g.	99,8	129,7	132,3	130,6	101,6	102,5	103,9	106,7	111,2	78,4
1932. g.	94,7	133,5	116,5	127,2	103,2	105,7	102,5	101,1	112,2	58,5
1933. g.	101,8	140,5	179,3	154,1	103,0	100,0	106,0	108,3	114,0	76,6
1934. g.	105,8	161,2	200,7	175,1	100,6	97,8	110,8	117,9	117,9	85,4
1935. g.	106,7	161,8	194,4	173,2	107,8	108,3	108,8	112,0	135,5	125,3
1936. g.	101,8	112,0	247,0	159,1	105,7	110,5	119,0	105,3	131,2	124,0
1937. g.	113,8	131,0	238,9	168,9	101,3	109,2	119,6	97,6	139,2	127,9

Galveno laukaugu sējumu platība 1937. g.
(% no aņamzemes kopplatības).

Priekš pasaules kara ievērojamo vietu — 26% no visas ar dažādiem kultūraugiem aizņemtās aņamzemes platības (pieskaitot āboliņa u. c. tīruma zālaugu platību), ieņēma rudzi ar 350 700 ha lielu platību.

Pēckara gados, turpretim, rudzu sējumu platība nekad vairs šādus apmērus nesasniedz; lielākā rudziem apsētā platība konstatēta vienīgi pēdējos gados: 1934. g. — 268 200 ha, 1935. g. — 270 000 ha, bet 1937. g. — 288 400 ha. Tomēr arī šajos gados to nozīme visu pārējo kultūraugu sējumu platībā nav liela, sastādot tikai 15% no dažādu kultūraugu sējumu kopplatības. Salīdzinot rudzu sējumu desmit gadu perioda (1925.—1934. g.) vidējo platību — 253 400 ha ar priekš kara (1909.—1913. g.) platību, redzam, ka pirmā par pēdējo ir mazāka turpat par 100 000 ha jeb 28%. Tanī pat laikā kviešu sējumu platība savukārt ievērojami paplašināta. Tā, ziemas kviešu sējumi, laikā no 1925.—1934. gadam, salīdzinot tos ar priekš kara platību, paplašināti no 28 300 ha uz 52 600 ha jeb

par 86%, bet laikā no 1930.—1934. gadam pat par 141%, pie kam atsevišķos gados vērojama vēl lielāka paplašināšanās, jo 1934. un 1935. gadā tā pat par 200% lielāka par priekškaŗa platību.

Vēl jūtāmāk par ziemas kviešiem pēķaŗa laikā pavairota vasaras kviešu sējumu platība. Priekš kaŗa vasaras kviešus Latvijā audzēja vēl mazos apmēros. 1909.—1913. g. caurmērā tikai 4 300 ha, bet laikā no 1925.—1934. gadam vidējā ar vasaras kviešiem aizņemtā platība pieauga jau līdz 28 500 ha, tādā kārtā pārsniedzama priekškaŗa platību par 560%. Sevišķi redzami ziemas un vasaras kviešu sējumu kopplatība paplašinās sākot ar 1933. gadu, sasniedzot lielākos apmērus (142 000 un 140 500 ha) 1934. un 1935. gadā, kad to platība no visas ar kultūraugiem aizņemtās aŗamzemes ir 7—8%, kamēr priekškaŗa un tāpat pirmajos pēķaŗa gados tā aizņem tikai 2,4%.

Rudzu un ziemas kviešu sējumu platību samazināšanās 1936. gadā izskaidrojama ar nelabvēlīgiem klimatiskiem apstākļiem 1935. g. rudenī, kad, pateicoties nenokārtotai lauku meliorācijai, daudzās vietās nevarēja apsēt visus ziemāju labības sējai sagatavotos laukus. Minētā sakarībā tad arī 1936. gadā ziemas rudzu platība par 5%, bet ziemas kviešu sējumu platība pat par 30% mazāka nekā 1935. gadā. Daļu no 1935. g. rudenī ar ziemājiem neapsētiem laukiem lauksaimnieki 1936. gada pavasarī apsēja ar vasaras kviešiem, tādā kārtā paplašinot vasaras kviešu sējumus attiecībā pret 1935. gadu par 26%. Tomēr šī 1936. gada pavasarī paplašinātā vasaras kviešu sējumu platība neizlīdzināja robu, kas radās neapsējot 1935. gada rudenī visus ziemas kviešu sējai sagatavotos laukus.

Pārmaiņas maizes labības sējumu kopplatībās dažādos laikmetos apskatītas jau agrāk, runājot par pārtikas labību vispār, kādēļ pie tā šeit sīkāk neuzkavēsimies.

Latvija ietilpst Eiropas ziemeļu valstu grupā, kuŗas, at-rasdamās mitrā, mēreni siltā piejūras klimata ietekmē, ievē-rojamu vietu pārējo sējumu starpā ierāda a u z ā m. Priekš-kaŗa laikā gan Latvijā pirmo vietu sējumu starpā ieņēma rudzi, bet auzas atradās tikai otrā vietā. Pēķaŗa gados šis stāvoklis mainījies: tagad, ja neskaita āboliņa un tīruma zāl-augu laukus, pirmo vietu sējumu starpā ieņem auzas, otro — rudzi, bet mieži atrodas tikai trešajā vietā.

Miežu un auzu platības ar to priekškaŗa platībām salīdzināt nevaram tādēļ, ka priekškaŗa laikmetā miežu un auzu sējumu platībām pieskaitīts arī mistsrs; turpretim sākot ar 1920. gadu mistra sējumu platība arvien konstatēta atsevišķi.

Pēdējos sešos gados miežu sējumu platība arvien pārsniedz desmit gadu (1925.—1934. g.) vidējo platību, pie kam 1935. g. un 1936. gadā to platība jau par 6—8% lielāka par desmit gadu vidējo platību. Jāpiezīmē, ka miežu sējumu platība jau sākot ar 1929. gadu nostabilizējusies un, izņemot vienīgi 1930. gadu, tā svārstās no 180 000—190 000 ha gadā. Maksimālā miežu sējumu platība pēc kaŗa konstatēta 1935. gadā, kad ar miežiem pavisam bija apsēti 193 000 ha.

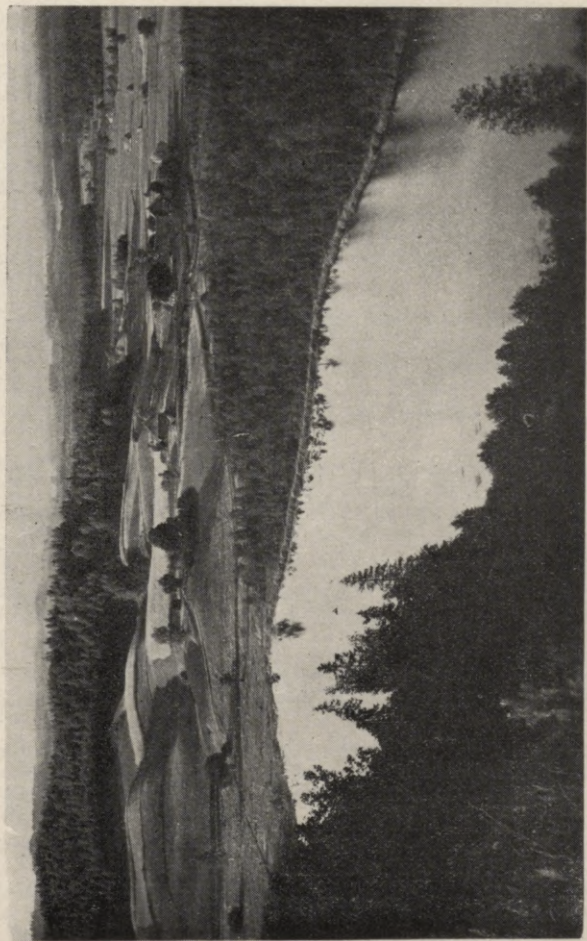
Tāpat arī auzu sējumi, izņemot vienīgi 1934. gadu, pēdējos sešos gados arvien pārsniedz desmit gadu (1925.—1934. g.) vidējo platību, pie kam vislielākais pārsniegums (par 8—10%) konstatējams tieši pēdējos (1935., 1936. un 1937.) gados. Maksimālā platība (339 000 ha) ar auzām apsēta 1936. gadā. Jāpiezīmē, ka auzas starp barības labībām, kā platības, tā kopražu ziņā, ieņem pirmo vietu. Otrā vietā stāv mieži, bet pēdējo ieņem mistsrs.

Mistsrs ir auzu-miežu, miežu-auzu, vai atkal auzu-miežu-viķu arī zirņu maisījums. Ja salīdzinām ar desmit gadu (1925.—1934.) perioda vidējo platību, tad redzam, ka ar mistru aizņemtās platības ar katru gadu paplašinās. Mistra sējumu paplašināšanās izskaidrojama ar to, ka mistra ražas parasti stabilākas un augstākas par tirsējā audzētu miežu vai auzu ražām.

Kartupeļu un linu sējumu platības apskatītas jau agrāk, runājot par aŗamzemes izmantošanu vispār.

b) Sējumu platības un ražas atsevišķos apgabalos un apriņķos.

Tā kā ierobežoto telpu dēļ sīkāku ziņu sniegšana par atsevišķu apriņķu laukaugu kultūru sējumu platībām un ražām nav iespējama, tad īsumā aprobežosimies ar apgabaliem (vai apriņķiem) raksturīgāko laukaugu sējumu platību un kopražu apskatīšanu.

Ļaudona. Plenču ezers.

9

6

Maizes labība (rudzi un kvieši).

Pēc 1935. g. skaitīšanas ziņām rudzu sējumi no aŗamzemes kopplatības lielāko daļu aizņem Latgales apgabalā, kur to platība sastāda 17% no aŗamzemes, pie kam, izņemot Abrenes apriņķi, kur rudzu sējumu procents līdzinas 13%, pārējos Latgales apriņķos tas svārstās no 18—19%. Tālāk, Kurzemes apgabalā rudzu sējumi sastāda jau tikai 13% no aŗamzemes kopplatības, pie kam atsevišķos apriņķos to % svārstās no 12,5% (Liepājas apr.) — 14,5% (Ventspils apr.). Nākošo vietu pēc rudzu sējumu platības ieņem Vidzeme ar 11%, pie kam mazākā daļa aŗamzemes (9%) ar rudziem aizņemta Madonas apr., bet lielākā (nepilni 13%) — Valmieras apriņķi.

Daudz mazāk rudzu sēj Zemgalē, kur rudzu sējumus ievērojamā daudzumā aizvieto ar kviešu sējumiem. Zemgales rudzu sējumi caurmērā sastāda 10,5% no aŗamzemes platības, pie kam Ilūkstes apr. tie sastāda 15%, Jēkabpils apr. — 12%, Bauskas un Tukuma apr. — 10%, bet Jelgavas apriņķī tikai 7,8% no aŗamzemes kopplatības.

Zemgales lauksaimnieki, turpretim, ir galvenie kviešu audzētāji. Šai apgabalā 1935. g. ar kviešiem bija aizņemti 9,2% aŗamzemes, pie kam Jelgavas apriņķī kviešu sējumi sastādīja 11,6%, Bauskas apr. — 10%, Tukuma apr. — 8,5%, bet Jēkabpils un Ilūkstes apr. 7% un 6,4% no aŗamzemes platības.

Kurzemē minētā gadā ar kviešiem aizņemti ap 7% aŗamzemes; šāds kviešu sējumu % konstatēts gandrīz visos šī apgabala apriņķos.

Vidzemē kviešu sējumi aizņem tikai nepilnus 6% aŗamzemes, pie kam atsevišķos apriņķos šis % svārstās no 5,25—6,75%.

Salīdzinot ar pārējiem apgabaliem, vismazāko daļu aŗamzemes ar kviešiem aizņem Latgales apgabalā: 1935. gadā ar šo kultūru tur bija apsēti tikai nepilni 5% (augstākais šo sējumu % konstatēts Daugavpils apr. — 6%, bet zemākais — Abrenes apriņķī — 3%).

B a r ī b a s l a b ī b a s (miežu, auzu, mistra, arī pākšaugu) platība 1935. g. caurmērā visā valstī aizņēma 30,6% no aŗamzemes kopplatības, pie kam vairāk tās Vidzemes apgabalā (32%), bet mazāk Latgalē (28,9%). Kamēr miežu sējumi (% no aŗamzemes kopplatības) pa lielākai daļai samērā vien-

mērīgi izplatīti atsevišķos apgabalos (Vidzemē — 8,4%, Kurzemē — 8,7%, Zemgalē — 8,3%), tikmēr auzu sējplatībās vērojama jau lielāka dažādība, tā: Vidzemē un Kurzemē ap 19% no aņamzemes, bet Zemgalē un Latgalē vairs tikai 12—13%.

Mistra un pākšaugu sējumi, izņemot Zemgali, visos pārējos apgabalos aizņem gandrīz vienādu daļu aņamzemes, ap 4%. Zemgalē šo laukaugu sējumu platība sastāda 9% no aņamzemes kopplatības, pie kam visvairāk to Jelgavas un Bauskas apriņķi — pāri par 11%.

Tīruma zālāji (āboliņš un citi) no aņamzemes kopplatības Vidzemē un Zemgalē sastāda 28—29%, Kurzemē — 25,8%, bet Latgalē tikai ap 15%. Visvairāk tīruma zālāju, pāri par 31% no aņamzemes platības, 1935. gadā saskaitīts Madonas, Tukuma un Jelgavas apriņķi, bet vismazāk 11—12% — Ludzas, Daugavpils un Rēzeknes apr.

Šķiedras augu (linu, kaņepju) sējumu platības ievērojamu daļu no aņamzemes aizņem Latgalē (8,3%), pie kam lielākie linu audzētāji ir Abrenes apriņķa lauksaimnieki, kas ar liniem pēdējos gados apsēj ap 12,5% no aņamzemes kopplatības; Rēzeknes un Ludzas apr. linu sējumi sastāda 8—8,5%, bet Daugavpils apr. — 5,3% no aņamzemes kopplatības. Arī Vidzemes lauksaimnieki audzē linus, kaut gan daudz mazākos apmēros (ap 2,3% no šī apgabala aņamzemes kopplatības), pie kam Madonas un Valmieras apriņķi šie sējumi sastāda 3,2—3,4%, bet Rīgas un Cēsu apr. tikai 1,5%.

Maz linu sēj Kurzemes un Zemgales lauksaimnieki, kas linus audzē gandrīz vienīgi pašu saimniecību vajadzībām.

Kartupeļu lauku platības 1935. g. Vidzemes, Kurzemes un* Latgales apgabalā aizņēma gandrīz vienādu aņamzemes daļu — 6,6%. Vienīgi Zemgalē ar kartupeļiem bija apstādīta mazāka aņamzemes daļa — 4%. Lielākie kartupeļu lauki sastopami Kurzemē — Ventspils apriņķi, kur ar kartupeļiem apdēstīti 10—11% aņamzemes. Ventspils apriņķim seko Talsu apr. ar 9% un Rīgas apr. ar 8—9%. Mazākie kartupeļu stādījumi konstatēti Jelgavas un Bauskas apriņķi — ap 3,5% no šo apriņķu aņamzemes kopplatības.

Ar mazām pārmaiņām līdzīgas aņamzemes daļas atsevišķas laukaugu kultūras aizņēma arī 1937. gadā. Teikto apstiprina arī nākamās tabulas skaitļi.

Galveno laukaugu sējumu platība procentos no aņamzemes kopplatības.

Apgabali		Maizes labība		Barības labība						
		Rudzi (ziemas un vasaras)	Kvieši (ziemas un vas.)	Kartupeļi	Sakņauģi un dārzāji	Cukurbietes	Lini	Āboliņš un citi tiruma zālāji		
Vidzeme	1937. g.	11,78	5,53	29,81	6,74	3,36	0,25	1,68	30,24	
	1935. „	11,09	5,84	32,24	6,57	3,20	0,32	2,26	28,38	
Kurzeme	1937. g.	13,91	6,93	30,79	6,24	2,36	0,63	0,43	26,31	
	1935. „	12,99	7,30	31,67	6,53	2,21	0,56	0,53	25,78	
Zemgale	1937. g.	11,13	8,17	29,31	4,17	2,98	1,24	0,55	30,72	
	1935. „	10,44	9,24	29,83	4,14	2,67	1,61	0,79	29,36	
Latgale	1937. g.	16,44	5,04	27,22	6,31	1,44	0,47	8,73	15,98	
	1935. „	17,21	4,92	28,91	6,58	1,49	0,47	8,25	14,88	
Latvija	1937. g.	13,31	6,32	29,10	5,86	2,54	0,64	3,20	25,59	
	1935. „	12,96	6,73	30,57	5,93	2,41	0,74	3,26	24,39	

Tālāk apstāsīmies pie galveno laukaugu kopražām.

c) Galveno laukaugu kopražas.

	Maizes labība				Pārējā labība				Lini:	
	Rudzi (ziemas un vasaras)	Kvieši (ziemas un vasaras)	Kopā maizes labība	Mieži	Auzas	Mīstis	Zirņi u. c. pakšauģi	Kartupeļi	Šķiedra	Sēkla
Kopražā 1000 kvintālos:										
1925.—1934. g.	2 759,8	1 061,8	3 821,6	1 760,2	2 969,4	747,4	347,5	10 199,7	180,7	170,3
1930.—1934. g.	3 148,4	1 497,8	4 646,2	1 969,0	3 453,2	896,2	398,3	12 649,2	140,5	135,4
1932. g.	2 995,5	1 440,2	4 435,7	1 926,6	3 229,9	798,1	381,9	12 051,4	94,4	89,4
1933. g.	3 550,9	1 830,3	5 381,2	1 949,7	3 307,0	917,8	431,8	14 025,6	124,0	123,2
1934. g.	4 117,6	2 191,1	6 308,7	2 177,5	3 885,7	1 070,7	423,0	14 458,0	161,8	151,6
1935. g.	3 638,9	1 774,6	5 413,5	2 046,2	3 859,1	973,2	428,6	14 611,6	248,1	206,0
1936. g.	2 860,1	1 434,8	4 294,9	1 650,4	2 844,1	852,7	325,6	16 114,6	185,4	184,2
1937. g.	4 214,5	1 715,2	5 929,7	2 184,2	4 050,1	1 149,2	376,5	17 820,0	231,2	223,5
Samēra skaitļi (1925.—1934. g. = 100):										
1930.—1934. g.	114,1	141,1	121,6	112,0	116,3	120,0	114,6	124,0	77,8	79,5
1932. g.	108,5	135,6	116,1	109,5	108,8	106,8	110,0	118,2	52,2	52,5
1933. g.	128,7	172,4	140,8	110,8	111,4	122,8	124,3	137,5	68,6	72,3
1934. g.	149,2	206,4	165,1	123,7	130,9	143,3	121,7	141,7	89,5	89,0
1935. g.	131,9	167,1	141,7	116,2	130,0	130,2	123,3	143,3	137,3	121,0
1936. g.	103,6	135,1	112,4	93,8	95,8	114,1	93,7	158,0	102,6	108,2
1937. g.	152,7	161,5	155,2	124,1	136,4	153,8	108,3	174,7	127,9	131,2

Ja priekš pasaules kara (1909.—1913. g. caurmērā) Latvijā pavisam ražoja 3 254 000 kvint. rudzu un 385 000 kvint. kviešu jeb pavisam kopā 3 639 000 kvint. maizes labības, tad turpretim 1925.—1934. g. caurmērā maizes labības kopražā jau jūtami pārsniedz priekškara daudzumu, jo pēc kara, desmit gadu caurmērā, pavisam ražots: rudzu — 2 759 800 kvint., bet kviešu — 1 061 800 kvint. jeb pavisam kopā 3 821 600 kvint. maizes labības, kas ir par apm. 200 000 kvint. jeb 5% vairāk nekā priekš kara. Pie kam, kamēr rudzu kopražā, salīdzinot ar 1909.—1913. g. caurmēru, samazinājusies par apm. 15%, tikmēr kviešu kopražā tānī pat laikā palielinājusies par 176%. Īpaši pēdējos gados maizes labību kopražas, salīdzinot ar priekškara kopražām, jūtami pieaugušas, kā to rāda arī zemāk minētie skaitļi.

Maizes labību priekškara un pēckara kopražu salīdzinājums.

Gadi	Rudzi		Kvieši		Kopā maizes labība	
	1 000 kv.	%	1 000 kv.	%	1 000 kv.	%
1909.—1913. g.	3 254	100	385	100	3 639	100
1930.—1934. g.	3 148	97	1 498	389	4 646	128
1933. g.	3 551	109	1 830	475	5 381	148
1934. „	4 118	126	2 191	569	6 309	173
1935. „	3 639	112	1 775	461	5 414	149
1936. „	2 860	88	1 435	373	4 295	118
1937. „	4 214	130	1 715	445	5 929	163

Tabulas skaitļi rāda, ka pēdējos gados maizes labības kopražā arvien pārsniedz priekškara apmērus, pie kam atsevišķos gados šis pārsniegums svārstās no 18—73%. Vienīgi 1936. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, rudzu un tāpat kviešu ražots mazāk, pirmkārt, tādēļ, ka ziemāju labības sējumu platība bija samazināta un, otrkārt, tādēļ, ka pārmerīgā sausuma dēļ 1936. gada vasarā dažos valsts novados iegūtas arī jūtami zemākas caurmēra ražas (sevišķi tas sakāms par vasaras kviešiem).

1937. gads, turpretim, bija viens no labākiem gadiem rudzu ražošanā, jo šai gadā sasniegtas tādas rudzu kopražas, kādas neuzrāda neviens cits gads. Šādas ievērojami augstas rudzu kopražas minētā gadā sasniegtas galvenā kārtā pateicoties ievērojami paplašinātai rudzu sējumu platībai, bet mazāk atkarībā no caurmēra ražu augstuma, kurās 1937. gadā rudziem nav augstākas.

d) Maizes labības izlietošana un ražošanas paplašināšanas iemesli.

Apskatījuši maizes labības kopražas, isumā apstāsīmie arī pie šīs labības krājumu izlietošanas. Tā kā jau iepriekš konstatējam maizes labības ražošanas progresu, tad nebūs lieki šeit pieminēt arī iemeslus, kuŗu ietekmē maizes labības ražošana mūsu lauksaimniecībā pēdējos gados spēji paplašinājusies.

Sekojošie skaitļi rāda, ka Latvijā, pirms likuma un noteikumu izdošanas par maizes labības tirgus regulēšanu, maizes labības ievedumi no ārzemēm ir bijuši samērā lieli.

Maizes labības importa pārsniegums par eksportu atsevišķos ražas gados.

Gadi	Rudzi	Kvieši	Kopā
			maizes labība
(1 000 tonnās)			
1927./28. r. g.	48,85	41,10	89,95
1928./29. " "	136,34	80,97	217,31
1929./30. " "	99,15	66,93	166,08
1930./31. " "	11,93	42,42	54,35
1931./32. " "	4,54	26,15	30,69

Ka šāds stāvoklis, kad Latvija kā lauksaimniecības valsts nevar pati saražot savām vajadzībām pietiekamus daudzumus maizes labības, ir nenormāls, uz to jau vairākus gadus atpakaļ norādīja Valsts Prezidents K. Ulmanis, kad par šo svarīgo maizes labības apgādes problēmu, jau pirms valdības izdotiem likumiem un noteikumiem par maizes labības tirgus kārtošānu, rakstīja savā grāmatā — „Kā pacelt un padarīt ienesīgāku mūsu lauksaimniecību“ — 125. lappusē sekojoši: — „Būtu aplami domāt, un tas būtu visa maizes labības jautājuma pārmērīgi šāurs uztvērums, ja teiktu, ka tie, kas runā par visas vajadzīgās maizes labības ražošanu pašu zemē, aizstāv vienīgi šāuras zemnieku intereses... Ja gadu pēc gada tiek ieviests 100 000 un vairāk tonnu maizes labības un tas izmaksā nu jau vairāk gadus no vietas 30 un vairāk miljonu latu gadā, tad šādas summas aizmaksāšana pāri pār robežu, vispirms ļoti kaitīgi ietekmē mūsu ārtirdzniecības bilanci — vairo tās pasīvītāti...“ Turpat, tālāk 126. lappusē lasam: — „Labības, dienišķās maizes, ievadumu izbeigšana padarītu mūs saimnieciski neatka-

rīgākus, kas būtu jauns un svarīgs nodrošinājums mūsu politiskai neatkarībai." —

Lai veicinātu maizes labības ražošanu mūsu pašu zemē, bija jānodrošina lauksaimniekiem — maizes labības ražotājiem drošs tirgus un cietas cenas, kas arī tika darīts.

1930. gada rudenī pie Zemkopības ministrijas sāka darboties Labības birojs, kas saskaņā ar Valdības 1930. g. 31. VII. izdotiem noteikumiem (skat. 1930. g. „V. V.“ Nr. 176.) pieņēma no lauksaimniekiem pašu saimniecībās ražotos rudzus un kviešus, kas pārsniedza viņu saimniecību sēklas un pārtikas normu. Vēlāk, 1932. gada 9. IV., Valdība izdeva noteikumus ar kuriem ievada maizes labības importa monopolu, nododot to Zemkopības ministrijai.

1934. g. 24. VIII., atceļot 1932. gadā izdotos noteikumus, Valdība izdeva jaunu likumu (publicēts 1934. g. „V. V.“ Nr. 190.), kurš paredz nevien iekšzemes un ārzemju labības samērus, bet satur plašus noteikumus arī par iekšzemes labības uzpirkšanas un pārdošanas cenām, par miltu un maizes siktirdzniecības cenām, par dzirnavu un maizes ceptuvju kontroli u. t. t. Ar šo likumu nodrošināts netikai maizes labības ražotājiem drošs tirgus un cietas cenas, bet gādāts arī par to, lai patērētāji siktirdzniecībā maizi varētu pirkt par pieejamām cenām. 1936. g. 18. augustā Labības biroju pārkārtoja par autonomu uzņēmumu pie Zemkopības ministrijas.

Labības birojs līdzšinējos darbības gados iepircis no lauksaimniekiem šādus daudzumus maizes labības, rudzus un kviešus:

Ražas gadi	Iepirkti rudzi	Iepirkti kvieši (1 0 0 0	Kopā iepirkta maizes labība t o n n ā s)	Iepirkto daudzumu % no maizes labības kopražas
1930./31. r. g.	55,3	29,7	85,0	17,9
1931./32. " "	2,5	15,4	17,9	7,6
1932./33. " "	26,2	25,6	51,8	11,7
1933./34. " "	47,5	27,0	74,5	13,8
1934./35. " "	103,7	78,2	181,9	28,8
1935./36. " "	75,6	30,6	106,2	19,6
1936./37. " "	38,8	11,7	50,5	11,8
1937./38. g. līdz 1. III	84,4	20,1	104,5	17,6
1930./38. g. Kopā:	434,0	238,3	672,3	—
1930./38. g. Caurm.:	54,3	29,7	84,0	17,3

Ja agrākos gados daļu vietējam patēriņam vajadzīgās maizes labības sedza ar ievadumiem no ārzemēm, tad, sākot ar 1932./33. ražas gadu rudzu vietējam patēriņam vienmēr pietika no iekšzemes ražas, bet kviešu patēriņam no iekšzemes ražas pilnīgi pietika sākot ar 1933./34. ražas gadu. Teikto apstiprina arī Valsts statistiskās pārvaldes aprēķinātie skaitļi par to, kāda daļa maizes labības patēriņa atsevišķos gados segta ar iekšzemē ražoto labību.

Atsevišķos ražas gados no vietējā maizes labības patēriņa segts ar iekšzemes ražām.

Ražas gadi	Rudzi	Kvieši	Kopā
			maizes labība
(procentos)			
1927./28. r. g.	81,5	59,7	75,5
1928./29. " "	56,2	41,9	51,8
1929./30. " "	66,5	43,6	59,9
1930./31. " "	96,5	69,4	88,6
1931./32. " "	95,8	74,2	85,3
1932./33. " "	100,0	99,4	99,8
1933./34. " "	100,0	100,0	100,0
1934./35. " "	100,0	100,0	100,0
1935./36. " "	100,0	100,0	100,0

Augstāk minētie skaitļi rāda, ka sākot ar 1933./34. ražas gadu viss vietējais patēriņš segts ar iekšzemē ražoto maizes labību. 1934./35. un 1935./36. ražas gadā daļu varēja pat atlicināt un eksportēt. Vienīgi pēdējos divos gados, sakarā ar zemākām ražām, nelieli daudzumi kviešu bija jāieved arī no ārzemēm.

Beidzot šeit sniegsim aprēķinu arī par to, kāds daudzums maizes labības tuvākā nākotnē gadskārtēji jāražo iekšzemē, lai segtu visas vietējā patēriņa vajadzības. Šī aprēķina pamatā ņemsim 1930./1935. ražas gadu lauku iedzīvotāju un mājloupu vajadzībām izlietotās maizes labību caurmēra normas, bet pilsētu iedzīvotāju patēriņam vajadzīgos maizes labību daudzumus aprēķināsim, ar dažiem korrektīviem, pēc ģimeņu budžetu statistikas datiem.

Pieņemot, pēc minētiem avotiem, viena pieauguša lauku iedzīvotāja rudzu patēriņa gada normu uz 156,5 kg. un aprēķinot, pēc 1935. gada tautas skaitīšanas datiem, uz laukiem 1 076 700 patērētāju vienības (pieaugušus iedzīvotājus), atrodam rudzu gada koptatēriņa kvotu lauku iedzīvotājiem, kas līdzinās 168 500 tonnām.

Tālāk, pieņemot, ka viens pieaudzis patērētājs pilsētā gada laikā caurmērā patērē 65 kg rudzu, pie 648 000 pilsētu patērētāju vienībām varam aprēķināt pilsētu iedzīvotājiem viena gada rudzu koptatēriņu uz 42 000 tonnām.

Lauksaimniecībām pašām sēklai jāpatur ap 44 000 tonnu rudzu, bet mājlopiem, izbarojot galvenā kārtā sīkos un bojātos graudus (10% apmērā no kopražas), izlieto ap 30 000—40 000 tonnu, atkarībā no kopražas lieluma.

Savelkot visu kopā, dabūjam šādu, iekšzemes izlietošanai vienā gada laikā vajadzīgo, rudzu daudzumu:

lauku iedzīvotāju patēriņam	168 500 tonnas,
pilsētu	42 100 "
sēklai	44 000 "
mājlopiem	30 000 "

Kopā: 284 600 tonnas rudzu

Ka šādā kārtā aprēķinātais, vienā gadā vietējam patēriņam vajadzīgais rudzu kopdaudzums ļoti tuvs īstenībai, to rāda 1934./35. un 1935./36. ražas gadu rudzu kopražas un to izlietošana. Šais divos gados pavisam kopā ražotas 775 000 tonnas rudzu graudu, no kuņiem ap 200 000 tonnas eksportētas, bet vietējām vajadzībām pavisam izlietas 575 000 tonnas jeb caurmērā vienā gadā 288 000 tonnas rudzu graudu. Arī 1936.37. r. g. rudzu kopražā, kas līdzinājās 286 000 tonnām, pilnīgi apmierināja iekšzemes vajadzības.

Tādā pat kārtā aprēķināsim arī, kāds kviešu daudzums gadskārtēji jāsarāžo mūsu lauksaimniecībām, lai segtu visu vietējo patēriņu. Arī šai aprēķinā lauku un pilsētu iedzīvotāju gada caurmēra patēriņa normas ņemsim pēc jau augstāk minētiem avotiem. Viena pieauguša lauku iedzīvotāja kviešu gada patēriņa norma līdzinās 68,5 kg. Pavairojot pēdējo ar 1 076 700 patērētāju vienībām, dabūjam lauku iedzīvotāju kviešu gada koptatēriņu — 73 800 tonnas. Tālāk, pieņemot, ka viens pieaudzis pilsētas iedzīvotājs gadā patērē ap 80 kg kviešu, varam aprēķināt, ka pilsētu 648 000 patērētāju vienībām gada laikā pavisam vajadzīgas 51 800 tonnas kviešu graudu. Saimniecībās sēklas vajadzībām jāpatur ap 23 000 tonnu gadā, bet mājlopiem izlieto vienīgi bojātos graudus, vai arī labākos ražas gados daļu sīko graudu, 3% apmērā no kopražas, kas iztaisa ap 6 000 tonnas graudu.

Tādā kārtā, pavisam kopā vietējai izlietošanai gada laikā varam aprēķināt sekojošu kviešu graudu kopdaudzumu:

lauku iedzīvotāju patēriņam	73 800 tonnas
pilsētu	51 800 "
sēklai	23 000 "
sīkie graudi	6 000 "

Kopā: 154 600 tonnas kviešu graudu

Jāpiezīmē, ka kviešu patēriņš pilsētās pēdējā laikā vēl audzis un sasniedz jau ap 60 000 tonnas.

Augstāk aprēķinātā kviešu iekšzemes patēriņa gada kvota ļoti tuva 1934./35., 1935./36. ražas gadā faktiski izlietotiem kviešu graudu daudzumiem, jo minētos gados kopā pavisam ražotas 396 600 tonnas kviešu graudu, no kurām eksportētas ap 70 000 tonnas, bet vietējām vajadzībām atlikušas pavisam 326 000 tonnas jeb caurmērā vienā gadā 163 000 tonnas kviešu. Šis daudzums gan par 9 000 tonnām pārsniedz aprēķināto, bet nav jāaizmirst, ka 1934./35. un 1935./36. r. gadā bija labas kviešu ražas, kamdēļ daļu kviešu nodeva arī pārstrādāšanai rūpniecībā, bet atlikums pavairoja krājumus.

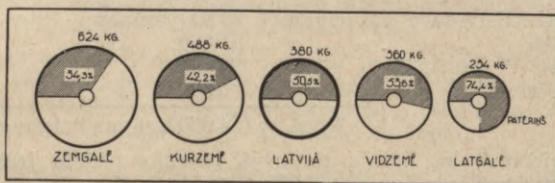
Jāpiezīmē, ka izdarot augšminētos aprēķinus, lauku un pilsētu iedzīvotāju skaits ņemts pēc 1935. gada tautas skaitīšanas ziņām un pārreķināts patērētāju vienībās pēc sekojošas skālas:

bērni līdz 5 gadiem	= 0,3	patērētāju vienībām
" 5—10 "	= 0,5	" "
" 10—15 "	= 0,8	" "
" 15 g. un vecāki	= 1,0	" "

Beidzot apskatu par maizes labības izlietošanu sniegsim šeit arī maizes labības (rudzu un kviešu) produkciju un patēriņa daudzumus, aprēķinātus kilogramos uz 1 lauku iedzīvotāju 1930.—1935. g. caurmērā.

Apgabali	Maizes labības kopražā kilogramos caurmērā uz 1 lauku iedzīvotāju	Maizes labības patēriņš:	
		Caurmērā uz 1 lauku iedzīvotāju (kg)	Caurmērā uz 1 pieauguša patērētāja vienību (kg)
Zemgale	624	213	240
Kurzeme	488	208	237
Vidzeme	360	196	220
Latgale	234	180	215
Latvija	380	195	225

Maizes labības (rudzu un kviešu) kopražā kg un patēriņš uzturam ‰ uz 1 lauku iedzīvotāju.

e) Barības labība.

Tālāk, apskatot barības labības kopražas, jākonstatē, ka arī tās pēdējos gados, salīdzinot ar desmit gadu (1925.—1934. g.) perioda caurmēru, uzrāda kāpjošu tendenci. Tā, piemēram, pēdējo gadu miežu kopražas pārsniedz 1925.—1934. g. caurmēru par 10—24‰, pie kam maksimālās miežu kopražas iegūtas 1934. gadā — 2 177 000 kvint. un 1937. gadā — 2 184 200 kvint. Iznēmums ir atkal vienīgi 1936. gads, kad miežu sējumi stipri cieta no nelabvēlīgiem klimatiskiem apstākļiem (pārmērīgs sausums).

Vēl jūtāmāki par miežu ražām pēdējos gados progresējušas auzu kopražas, pārsniedzamas atsevišķos gados desmit gadu (1925.—1934. g.) caurmēru par 9—36‰. Ievērojami augstas auzu ražas iegūtas 1934. un 1935. gadā, kad to kopražas 1925.—1934. g. caurmēru pārsniedz par 30‰. Maksimālā auzu kopražā (4 050 000 kvint.) pēdējo deviņu gadu laikā iegūta 1937. gadā, bet minimālā — 2 844 000 kvint. 1936. gadā. Auzu sējumi minētā gada vasarā cieta nevien no sausuma, bet vairākos valsts novados arī no rūsas. Ja miežu un auzu kopražas pēdējos gados jūtami pieaugušas, tad nevien tādēļ, ka to platības palielinātas, bet vēl vairāk tādēļ, ka pēdējos gados iegūtas stabilākas un samērā augstākas caurmēra ražas.

Mistra kopražu pieaugums, izņemot vienīgi 1936. gadu, vienlīdz stipri ietekmēts no sējumu paplašināšanās un caurmēra ražu pavairošanās. Augstākās mistra kopražas pēdējo 10 gadu laikā iegūtas 1934. g. — 1 070 700 kvintālu un 1937. g. — 1 149 200 kvintālu.

Miežu un auzu ražas ar to priekškaļa kopražām nav salīdzināmas, jo priekš kaļa auzu un miežu kopražām pieskaitītas arī mistra ražas. Tādēļ, lai iegūtu salīdzināmus datus, jāskaita visas barības labības (mieži, auzas, mistrs) ražas

kopā un tikai pēc tam visas pēķaŗa barības labības koppraŗas varam salīdzināt ar priekŗķaŗa mieŗu un auzu koppraŗām.

Barības labības graudu (mieŗu, auzu, mistra) koppraŗas:

Gadi	1 000 kvint.	Samēra skaitļi:	
		(1909.—1913. g. = = 100)	(1925.—1934. g. = = 100)
1909.—1913. g.	4 518	100,0	
1925.—1929. g.	4 635	102,6	
1925.—1934. g.	5 477	121,2	100,0
1930.—1934. g.	6 318	139,8	115,4
1933. g.	6 174	136,6	112,7
1934. g.	7 134	157,9	130,3
1935. g.	6 879	152,2	125,6
1936. g.	5 347	118,3	97,6
1937. g.	7 383	163,4	134,8

Augstāk minētie skaitļi rāda, ka barības labības koppraŗa 1925.—1934. g. caurmērā, salīdzinot ar priekŗķaŗa koppraŗu, pieaugusi par 21%. Ievērojams barības labības koppraŗas pieaugums, salīdzinot ar 1909.—1913. g. caurmēru, konstatējams 1934. un 1935. gadā, kad tas līdzinās 52—58%, bet šīs labības maksimālā koppraŗa — 7 383 000 kvint. sasniegta 1937. gadā. Arī, salīdzinot ar pēķaŗa desmit gadu (1925.—1934. g.) caurmēra koppraŗu, barības labības graudu raŗas pēdējos gados jūtami auguŗas, izņemot vienīgi 1936. g., kad tā attiecībā pret 1925.—1934. g. caurmēru samazinājusies par 2,4%.

Vispār, apskatot barības labības koppraŗas pieaugumu, jākonstatē iepriecinoŗa parādība, ka, pēdējo gadu laikā, koppraŗas pavairotas ne tik daudz sējumus paplaŗinot, kā paceļot caurmēra raŗu. Teikto apstiprina arī zemāk minētie skaitļi par barības labības sējumu platības un to graudu koppraŗas pieaugumu pēķaŗa gados:

Gadi	Barības labības	
	sējumu platības samēra skaitļi	koppraŗu samēra skaitļi
1920.—1929. g.	100	100
1925.—1934. g.	107	125
1930.—1934. g.	110	145
1933. g.	109	141
1934. g.	107	163
1935. g.	116	157
1936. g.	117	122

Arī zirņu un citu pākšaugu kopražas 1925.—1934. g. caurmērā, salīdzinot ar to priekškaļa kopražām, turpat divkārsu-jušās, pieaugot no priekškaļa 179 000 kvintāliem uz 347 500 kvintāliem 1925.—1934. g. caurmērā, bet to sējumu platība tanī pat laikā paplašināta tikai par 45%. Tādā kārtā kopražas pieaugums atkal sasniegts ne tik daudz ar platību pavairošanu, kā ar caurmēra ražu pacelšanu.

Pēdējos trīs gados (1933., 1934. un 1935. g.) zirņu u. c. pākšaugu kopražas bija nostabilizētas uz 420 000—430 000 kvintāliem gadā, tādā kārtā pārsniedzot 1925.—1934. g. caurmēra kopražas par 22—24%. Tikai 1936. un 1937. gadā zirņu un citu pākšaugu kopražas atkal noslid uz 325 600 un 376 500 kvintāliem, tādā kārtā uzrādot attiecībā pret 1925.—1934. g. caurmēru 1936. gadā samazināšanos par 6%, bet 1937. g. nelielu pavairošanos par 8,3%.

Daudz jūtāmāki par barības labības graudu ražām pēķaļa gados pieaugušas kartupeļu kopražas. Ja priekškaļa (1909.—1913. g.) kartupeļu ražots tikai 6 385 000 kvint., tad pēķaļa desmit gadu (1925.—1934. g.) caurmērā to kopražas sasniedz jau 10 200 000 kvint. jeb par 60% vairāk nekā priekškaļa. Sākot ar 1933. gadu kartupeļu kopražas, salīdzinot ar to priekškaļa ražām, vairāk kā divkārsotas un tās pārsniedz 1909.—1913. gada caurmēra kopražas: 1930.—1934. g. caurmērā par 100%, 1933. g. par 120%, 1934. g. — 126%, 1935. g. — 129%, 1936. g. jau par 152%, bet 1937. g. par 179%.

f) Lini.

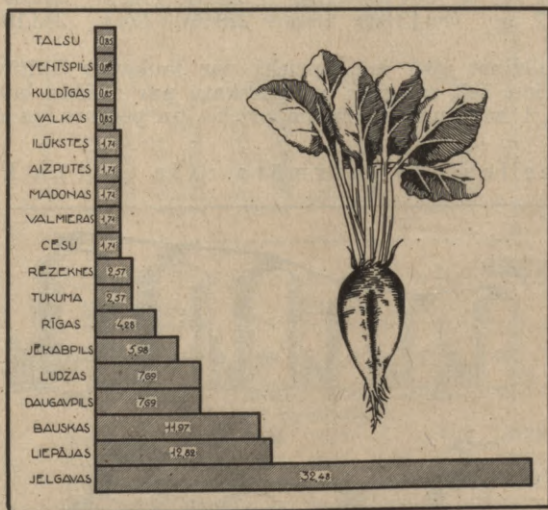
Ja visu līdz šim apskatīto laukaugu kultūru kopražas pēķaļa gados, salīdzinot ar priekškaļa laikmetu (1909.—1913. g.), jūtami pavairojušās, tad par linu šķiedras un sēkļu kopražu to nevar sacīt. Linu šķiedras un sēkļu kopražas līdz šim vēl arvien stipri atkarīgas vienīgi no apsētās kopplatības, jo 1 ha caurmēra raža līdz šim vēl nekāda progresa neuzrāda. Tādēļ arī tajos gados, kad linu sējumu platības sašaurinātas, samazinās arī šķiedras un sēkļu kopražas un otrādi. Lielākās linu šķiedras un sēkļu kopražas pēķaļa iegūtas 1924., 1925. un 1926. gadā (minētajos gados arī linu sējumu platība bija lielāka) un pēc tam vēl 1929. un 1935. gadā. Minētajos gados linu šķiedras un tāpat sēkļu kopražas pārsniedz 20 000 tonnas (arī 1937. g. sasniegta līdzīga linu šķiedras resp. sēkļu kopražas).

Lielākā linu šķiedras kopražā iegūta 1925. gadā, kad tā lidzinās 30 000 tonnām, bet mazākā — 1932. gadā — 9 400 tonnas. Salīdzinot ar desmit gadu (1925.—1934. g.) caurmēra periodu, augstākā šķiedras un sēkļu kopražā konstatējama 1935. gadā.

g) Cukurbietes.

Beidzot jāapstājas arī pie cukurbiešu kultūras, ko, izņemot dažādas izmēģinājuma saimniecības, pirms pasaules kara (resp. 1914. g.) un arī vēlākos gados līdz pat 1925. ga-

Cukurbiešu lauku platība 1936. g. atsevišķos apriņķos (% no cukurbiešu kopplatības valstī).

dam, mūsu lauksaimniecībā nekultivēja. Tāpat arī pašos pirmajos (1925.—1929.) gados šī kultūra vēl maz bija izplatīta, bet sākot ar 1930. gadu cukurbiešu sējumu platības Latvijā jūtami pieaug.

Arī no 1 ha iegūtās biešu caurmēra ražas ar katru gadu uzlabojas, tā kamēr 1925.—1929. g. caurmērā vēl ieguva stipri zemas ražas — nepilnus 120 kvintālus no 1 ha, tikmēr 1930.—1934. g. caurmērā cukurbiešu caurmēra raža no 1 ha sasniedz jau turpat 190 kvint. un arī turpmākos (1936. un 1937.) gados, tās vēl vienmēr, kaut arī lēnām, turpina augt.

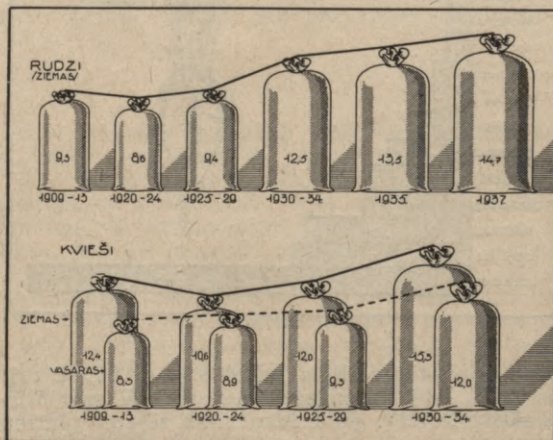
Teikto apstiprina arī nākamās tabulas skaitļi.

Cukurbiešu sējumu platības un ražas:

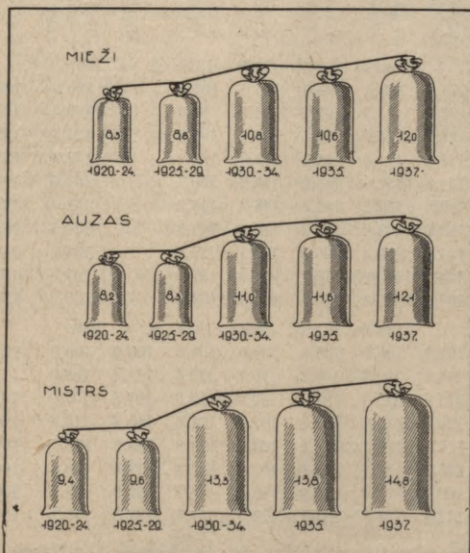
Gadi	Platība ha	%	Kopraža tonnās	%	Caurmēra raža no 1 ha/kv.	%
1925.—1929. g.	745		8 774		117,77	
1930.—1934. g.	8 600	100,0	160 170	100,0	186,24	100,0
1935. g.	15 300	177,9	292 740	182,8	192,00	103,1
1936. g.	11 700	136,1	234 840	146,6	201,60	108,3
1937. g.	13 800	160,5	279 990	174,8	203,10	109,1

Papildinot visu jau iepriekš par laukaugu kultūru ražām teikto, šeit sniegsim arī pārskatu par dažādu laukaugu kultūru 1 ha caurmēra ražām priekš- un pēcraža gados.

Maizes labības caurmēra raža no 1 ha kvint.

Barības labības caurmēra raža no
1 ha kvint.

h) Galveno laukaugu caurmēra ražas.

Gadi	Maizes labība			Pārējā labība				Lini		
	Rudzi, ziemas	Kvieši ziemas	Kvieši, vasaras	Mieži	Auzas	Mistrs	Zirņi u. c. pākš- augi	Kartu- peļi	Šķiedra	Sekla
	Raža no 1 ha kvintālos:									
1909.—1913. g.	9,29	12,35	8,33	9,05	9,12	.	7,70	80,25	4,3	3,65
1920.—1929. g.	8,98	11,64	9,14	8,57	8,25	9,52	8,43	92,85	3,58	3,37
1925.—1934. g.	10,92	14,16	11,11	9,83	9,67	11,54	9,36	111,43	3,33	3,14
1930.—1934. g.	12,49	15,32	12,02	10,82	10,98	13,32	9,98	124,57	3,30	3,18
1932. g.	12,52	14,93	11,90	10,42	9,95	12,02	10,10	117,69	2,98	2,82
1933. g.	13,83	16,45	12,03	10,57	10,79	13,36	10,66	134,73	2,99	2,97
1934. g.	15,42	17,04	13,04	12,09	12,94	14,91	9,59	134,37	3,49	3,27
1935. g.	13,53	13,99	10,54	10,60	11,61	13,80	10,23	118,12	3,65	3,03
1936. g.	11,15	13,08	9,47	8,72	8,38	11,06	8,26	134,51	2,76	2,74
1937. g.	14,67	13,70	11,32	12,03	12,08	14,83	10,31	140,20	3,34	3,23

Gadi	Maizes labība			Pārējā labība				Lini		
	Rudzi, ziemas	Kvieši ziemas	Kvieši, vasaras	Mieži	Auzas	Miņštr	Zirņi u. c. pākss- augi	Kartu- peli	Šķiedra	Sēkla
	Samēra skaitļi (1909.—1913. g. = 100):									
1909.—1913. g.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	.	100,0	100,0	100,0	100,0
1920.—1929. g.	96,3	94,3	109,7	94,7	90,5	.	109,5	115,7	83,3	92,3
1925.—1934. g.	117,2	114,7	133,4	108,6	106,0	.	121,6	138,9	77,5	86,0
1930.—1934. g.	134,0	124,0	144,3	119,6	120,4	.	129,6	155,2	76,7	87,1
1932. g.	134,4	121,0	142,9	115,1	109,1	.	131,2	146,7	69,3	77,3
1933. g.	148,2	133,2	144,4	116,8	118,3	.	138,4	167,9	69,5	81,4
1934. g.	165,2	138,0	156,5	133,6	141,9	.	124,5	167,4	81,2	89,6
1935. g.	144,9	113,3	126,5	117,1	127,3	.	132,9	147,2	84,9	83,0
1936. g.	120,0	105,9	113,7	96,4	92,0	.	107,3	167,6	64,2	75,1
1937. g.	157,9	110,9	135,9	132,9	132,5	.	133,9	174,7	77,7	88,5
	Samēra skaitļi (1925.—1934. g. = 100):									
1925.—1934. g.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1930.—1934. g.	114,3	108,2	108,2	110,1	113,5	115,4	106,6	111,8	99,1	101,3
1932. g.	114,7	105,4	107,1	106,0	102,9	104,2	107,9	105,6	89,5	89,8
1933. g.	126,4	116,2	108,3	107,5	111,6	115,8	113,9	120,9	89,8	94,6
1934. g.	141,0	120,3	117,4	123,0	133,8	129,2	102,5	120,6	104,8	104,1
1935. g.	123,6	98,8	95,0	107,8	120,1	119,6	109,3	106,0	109,6	96,5
1936. g.	102,0	92,4	85,2	89,0	86,7	95,8	88,2	120,7	82,9	87,3
1937. g.	134,3	96,8	101,9	122,4	124,9	128,5	110,1	125,8	100,3	102,9

Tabulas skaitļi norāda uz laukaugu kultūru caurmēra ražu (no 1 ha) pieaugumu 1925.—1934. g. periodā un vēlākos gados, salīdzinot ar attiecīgu kultūru priekškaļa caurmēra ražām. Izmēms ir vienīgi linu šķiedras un sēklu 1 ha caurmēra ražas. Skaitļi rāda, ka priekškaļa un arī pirmajos piecos pēkaļa gados no 1 ha caurmērā iegūtas augstākas linu šķiedras ražas (ap 4 kvintāli no 1 ha), nekā vēlākos gados. Minētā parādība izskaidrojama, pirmkārt, ar to, ka pēkaļa gados notikušas ievērojamas pārmaiņas linu audzēšanas rajonos. Ja priekškaļa un tāpat arī pirmajos pēkaļa gados apmēram puse no visas linu sējumu kopplatības atradās Vidzemes apgabalā (kur parasti ieguva arī augstākas caurmēra ražas no 1 ha), bet Latgalē ar liniem apsēja tikai 27—30% no visas Latvijas linu sējumu kopplatības, tad, turpretim, vēlākajos pēkaļa gados Vidzemē linu sēja jau samērā maz, tikai ap 20% un atsevišķos gados pat mazāku daļu no linu sējumu kopplatības valstī, bet Latgalē, turpretim, atrodas jau vairāk kā $\frac{2}{3}$ no visiem linu sējumiem.

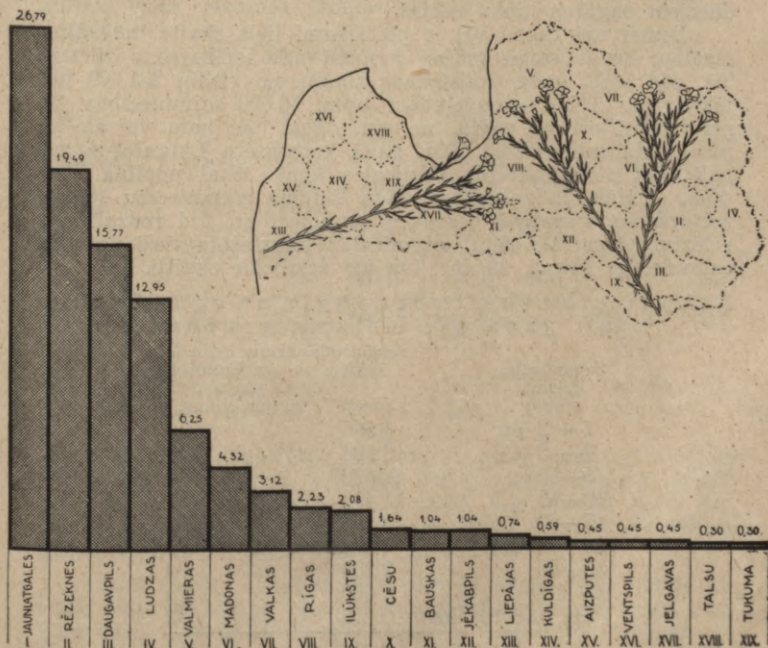
Teikto apstiprina arī zemāk minētie skaitļi par līnu sējumu platībām Vidzemē un Latgalē.

Līnu sējumu platība 1000 ha.

	Vidzemē	Latgalē
1909.—1913. g.	37,5	19,0
1920.—1925. „	19,8	20,4
1926.—1929. „	18,6	35,7
1930.—1933. „	7,9	29,0
1934.—1937. „	11,2	42,6

Tādā kārtā tad arī līnu šķiedras un sēkļu caurmēra ražas no 1 ha Latvijas mērogā vēlākajos gados jau daudz jūtāmāki ietekmētas ar parasti zemākām Latgales apgabala

Līnu lauku platība 1936. g. atsevišķos apriņķos (% no līnu lauku kopplatības valstī).

caurmēra ražām. Uz linu caurmēra ražu samazināšanos Vidzemē pēdējos gados zināmu ietekmi atstājis arī tas apstāklis, ka, paplašinot graudaugu sējumu platības, Vidzemes lauksaimnieki jau tā sašaurinātos linu laukus parasti ierīko mazauglīgās — vājākās augsnās (līdumos u. taml.).

8. Augļu dārzi un dārzaugu kultūras.

a) Augļu dārzi. Labi iekopti un piemērotām augļu koku šķirnēm apgādāti dārzi ir nevien blakusienākumu sagādātāji lauksaimniekiem, bet arī labi mājas apkārtnes daiļotāji. Ja pirmais no minētiem dārzkopību veicinošiem pamatiem plašākos apmēros mūsu lauksaimniecībā vēl tālu nav izplatīts, tad otrs (dārzs kā lauku sētas un apkārtnes daiļotājs) toties mūsu lauksaimniecībā pazīstams jau tālākā pagātnē, par ko liecina daudzas plašiem, veciem augļu dārziem bagātas lauku mājas.

Tomēr arī tagad vēl ir pietiekami liels skaits lauksaimniecību, kurās savas mājas tuvumā nav ierīkojušas dārzus. Tā, pēc 1935. gada skaitīšanas ziņām, no visām 231 600 lielākām par 1 ha saimniecībām, apm. 60 000 saimniecībās vēl nebija ierīkoti ne augļu, ne ogu dārzi, pie kam vairāk kā puse šādu saimniecību 1935. gadā konstatēta Latgales apgabalā, bet visos pārējos apgabalos kopā tikai nepilna otra puse. Tālāk, ja apskatām, kāda lieluma saimniecību starpā sastopamas visvairāk bezdārzu saimniecības, tad redzam, ka relatīvi visvairāk šādu saimniecību konstatēts tieši mazāko saimniecību grupā, kā to rāda arī sekojošie skaitļi.

Saimniecību skaits bez augļu un ogu dārziem
1935. gadā pēc lieluma grupām:

Saimniecību lieluma grupas	Saimniecību skaits bez augļu kokiem un ogu krūmiem % no visu attiecīgas lieluma grupas saimn. kopskaita	
	Skaits	
1— 2 ha	4 566	39,3
2— 5 "	8 990	39,3
5—10 "	16 696	37,9
10—15 "	11 408	28,7
15—20 "	8 154	21,4
20—30 "	6 264	17,7
30—50 "	2 284	9,4
50—100 "	600	4,2
Pāri par 100 ha	56	5,2
Kopā	59 018	25,5

Šie skaitļi liecina, ka visvairāk tādu saimniecību, kuŗām nav ne augļu, ne ogu dārzu, sastopamas starp mazākām par 10 ha saimniecībām, bet tālāk, jo lielākas saimniecības, jo mazāk to starpā bezdārzu saimniecību. Mazo saimniecību pārsvars bezdārzu saimniecību starpā izskaidrojams galvenā kārtā ar to, ka līdz 10 ha lielo saimniecību starpā, stiprā pārsvarā atrodas Latgales apgab. saimniecības, bet, kā zināms, tad tieši Latgalē arī visbiežāki sastopamas saimniecības bez augļu vai ogu dārziem.

Tālāk jāatzīmē, ka pēdējos gados nevien pieaug saimniecību skaits ar dārziem, bet arī augļu koku skaits dārzos jūtami vairojies, sakarā ar veco dārzu paplašināšanu un jaunu dārzu ierīkošanu.

Augļu koku skaita pavairošanos laikā no 1923. līdz 1935. gadam rāda nākamās tabulas skaitļi:

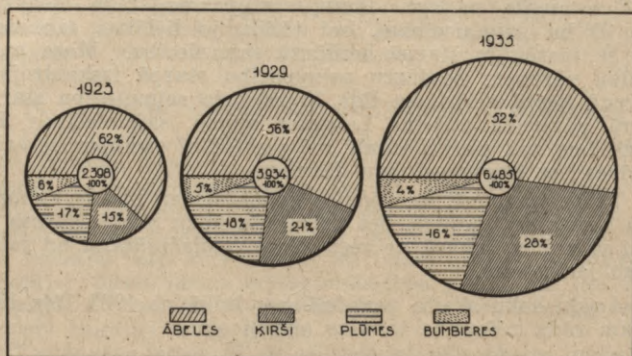
Augļu koku skaits un %.

		1923. g.		1929. g.		1935. g.	
Ābeles	Skaits	1 487 937		2 200 877		3 349 356	
	%	100	62,05	147,91	55,95	225,10	51,65
Bumbieres	Skaits	150 748		185 750		270 210	
	%	100	6,29	123,22	4,72	179,25	4,17
Plūmes	Skaits	363 482		722 470		1 045 749	
	%	100	15,16	198,76	18,37	287,70	16,12
Ķirši	Skaits	395 635		824 720		1 819 557	
	%	100	16,50	208,45	20,96	459,91	28,06
K o p ā	Skaits	2 397 802	100	3 933 817	100	6 484 872	100
	%	100		164,06		270,45	
To starpā jauni augļus nenesoši koki	Skaits	.		1 339 528		2 864 359	
% no augļu koku kopsk.	.			34,05		44,17	

Visjūtāmāk absolūtos skaitļos 12 gadu laikā pavairojies ābeļu skaits, par apm. 1 860 000 ābelēm jeb 125%, bet mazāko pieaugumu uzrāda bumbieņu koki, kas minētā laikā pavairojušies par 120 000 kokiem jeb 79%; ķiršu koku skaits pieaudzis par 1 420 000 kokiem jeb 360%.

Jauni augļus nenesoši koki no visu augļu koku kopskaita 1935. gadā sastādīja 44,2%, bet atsevišķām augļu koku grupām tanī pat gadā jauno koku % bija šāds: ābelēm — 42,7%, bumbierēm — 48%, plūmēm — 50%, ķiršiem — 43,1%.

Augļu koku skaits 1000 un %.

Arī dārzogu krūmu kopskaits laikā no 1923. gada līdz 1935. gadam jūtami pieaudzis:

Gadi	Dārzogu krūmu kopskaits (1000)	% (1923. g. = 100)
1923. g.	932,3	100,0
1929. g.	2 736,1	293,5
1935. g.	4 911,3	526,8

1935. gadā dārzogu krūmu kopskaits sasniedzis jau gandrīz 5 miljonus, pārsniedzot 1923. gada skaitu turpat par 4 miljoniem jeb par 426,8%.

1929. un 1935. gada skaitīšanas materiāli atļauj salīdzināt arī dažādas dārzogu krūmu kultūras atsevišķi:

		1929. g.	1935. g.
Jāņogu krūmu kopskaits	Skaitis (1 000)	2 203	4 004
	%	100,0	181,8
To starpā upenes (melnās jāņogas)	Sk. (1 000)	858	1 770
	%	100,0	206,3
Ērkšķogu krūmi	Sk. (1 000)	533	907
	%	100,0	170,2
Kopā:	Sk. (1 000)	2 736	4 911
	%	100,0	179,5

Arī pārējo dārzogu (zemeņu un aveņu) kultivēšana pēdējā laikā ievērojami paplašināta, tā: kamēr 1929. gadā ar zemenēm bija aizņemti tikai 546,2 ha, tikmēr 1935. gadā to platība sasniedz jau 919,5 ha, tā tad pieaugums par 68,3%. Tāpat arī aveņu dobjū platība pavairojusies no 121,2 ha — 1929. gadā līdz 300,7 ha — 1935. gadā jeb par 148,2%.

Dārzaugļu un ogu gada kopražs pie normāliem ražošanas apstākļiem pēdējos gados sasniedz ap 85 000 tonnas dārzaugļu un dārzogu.

1937. gadā, kad dārzaugļu un ogu ražas, izņemot dažu ogu kultūru, piem. ķiršu, ražu, mūsu apstākļos bija uzskatāmas par pilnīgi apmierinošām, pēc lauksaimniecības statistikas brīvkorrespondentu ziņojumiem no 1 augļu koka vai ogu krūma iegūtas šādas caurmēra ražas:

āboli	36	kilogrami	caurmērā	no 1 koka
bumbieri	31	"	"	" 1 "
ķirši	2,8	"	"	" 1 "
plūmes	3,6	"	"	" 1 "
ērškšogās	1,7	"	"	" krūma
jānogas, sarkanās	3,3	"	"	" "
upenes	1,7	"	"	" "

b) Citas dārzogu kultūras. Zemstikla kultūras pie mums vēl arvien izplatītas mazos apmēros. Pēc 1935. g. skaitīšanas ziņām Latvijā pavisam bija ap 27 000 saimniecību, kuŗas audzēja kultūras lecektis vai siltumnīcās; šeit tomēr jāpiezīmē, ka pēc minētās skaitīšanas ziņām maz bija tādu saimniecību (ap 1 800), kuŗas siltumnīcās un lecektīs audzēja kultūras pārdošanai; lielais vairums saimniecību lecektīs un siltumnīcās audzēja kultūras vienīgi saimniecību pašu vajadzībām.

No augšminētām 27 000 saimniecībām ar siltumnīcām 1935. gadā reģistrētas vienīgi 1 550 saimniecības ar 467 000 m² lielu siltumnicu platību; no šīs platības 69,7% bija aizņemtas ar apkurināmām siltumnīcām, bet 30,3% — ar neapkurināmām. Vairāk kā puse ar siltumnīcām aizņemtās platības (298 000 m²), atradās Rīgas apriņķī, no kuŗas platības Rīgas pilsētā savukārt reģistrēti 238 700 m².

Ar lecektīm 1935. gadā bija aizņemta ap 850 000 m² liela platība, no kuŗas Vidzemē atradās 506 000 m², to starpā — Rīgas apriņķī — 242 700 m² (no kuŗas platības galvas pilsētā Rīgā bija 165 300 m²), Kurzemē — 82 000 m², Zemgalē — 151 000 m², bet Latgalē — 111 000 m².

Pēdējā laikā Latvijā plašākos apmēros sāk kultivēt arī ārstniecības augus, tā: 1935. gadā ar dažādiem ārstniecības augiem pavisam bija aizņemta 154 ha liela platība, no kuŗas — 52 ha atradās Vidzemē, 10 ha — Kurzemē, 77 ha — Zemgalē (no tiem 55 ha vienā pašā Jelgavas apriņķī), bet 14,6 ha atradās Latgalē.

Pārskatu par iedzīvotāju uztura saknēm un dārzājiem aizņemtām platībām 1935. gadā rāda šāda tabula:

Iedzīvotāju uztura sakņaugu un dārzāju kultūru platības 1935. gadā.

Sakņaugi un dārzāji	Vidzeme		Kurzeme		Zemgale		Latgale		Latvija	
	Platība ha	%	Platība ha	%	Platība ha	%	Platība ha	%	Platība ha	%
Galda burkāni,										
bietes, kāļi	755,38	21,67	360,52	25,18	658,57	24,44	646,70	19,90	2 421,17	22,29
Kāposti	1 063,50	30,50	363,90	25,41	598,16	22,20	1 011,82	31,13	3 037,38	27,96
Sipoli	307,11	8,81	163,08	11,39	303,06	11,23	413,25	12,71	1 186,50	10,92
Cigoriņi	178,54	5,12	65,17	4,55	115,14	4,27	58,24	1,79	417,09	3,84
Gurķi	336,43	9,65	170,42	11,90	383,18	14,22	595,60	18,33	1 485,63	13,68
Tomāti	218,66	6,27	54,45	3,80	112,49	4,17	92,13	2,83	477,73	4,40
Dārza zirņi	205,91	5,91	65,53	4,58	103,61	3,84	50,03	1,54	425,08	3,91
Citi dārz.										
un saknes	420,85	12,07	188,89	13,19	420,51	15,61	382,50	11,77	1 412,75	13,00
Kopā	3 486,38	100,00	1 431,96	100,00	2 694,72	100,00	3 250,27	100,00	10 863,33	100,00

9. Dārzāju un sakņaugu sēklu ražošana.

Līdz pat 1936. gadam lielais vairums dārzāju un sakņaugu sēklu bija jāieved no ārzemēm, samaksājot par tām ikgadus ievērojamas summas. Tā 1935. gadā par importētām dārzāju un sakņaugu sēklām (ieskaitot cukurbiešu sēklas) bija ārzemēm samaksāts Ls 824 886,—.

Tādēļ pēdējā laikā arvien lielāku vērību piegiež sakņaugu un dārzāju sēklu audzēšanai mūsu pašu zemē, padarot tādā kārtā mūsu lauksaimniecību ar katru gadu mazāk atkarīgu no ārzemju sēklu ievēdumiem.

Sevišķi tas sakāms par cukurbiešu sēklām, kuŗu gadskārtējais patēriņš sasniedz 340—360 tonnas gadā. Ja līdz 1935. gadam vēl gandrīz viss vajadzīgais cukurbiešu sēklu dau-

dzums bija jāieved no ārzemēm, tad turpretim 1936. un 1937. gadā, pēc Valsts Mežotnes cukurbiešu selekcijas un sēklaudzēšanas iestādes ziņām ap 400 cukurbiešu sēklu audzētāju saimniecības izaudzējušas 1936. gadā — 270 tonnas, bet 1937. gadā jau ap 350 tonnas cukurbiešu sēklu, ar kuņām 1938. gadā apsēja jau visus cukurbiešu laukus, jo no ārzemēm 1937. gadā ievada vairs tikai 10 tonnas cukurbiešu sēklu.

Tāpat, pēdējos divos gados ievērojami progresējusi arī dārzāju un lopbarības sakņaugu sēklu ražošana mūsu pašu zemē, ko liecina zem sēklaudzēšanas kontroles sastāvošo sēklaudzētāju saimniecību izaudzēto sakņaugu un dārzāju sēklu daudzumi atsevišķos gados:

Gadi	Izaudzētās lopbarības sakņaugu un dārzāju sēklas (kilogramos) ¹⁾
1934. gadā	26 392
1935. "	72 099
1936. "	173 190
1937. "	344 000

Ja 1934. g. zem kontroles atrodošos sēklaudzētāju saimniecību izaudzētie dārzāju un sakņaugu sēklu daudzumi sastādīja vēl tikai nelielu daļu — 10% no ārzemēm ievestās šo sēklu gada kvotas, tad turpretim 1935. gadā mūsu pašu zemē izaudzētais sēklu daudzums līdzinās 25%, bet 1936. gadā saasniedz jau turpat 80% no gadskārtīgi līdz šim no ārzemēm ievestās dārzāju un lopbarības sakņaugu sēklu kvotas, kuņu pēc ārtirdzniecības statistikas ziņām 1932.—1935. g. caurmērā varam aprēķināt uz 220—240 tonnām gadā.

Vēlāk, 1936. un 1937. g. caurmērā, dārzāju un lopbarības sakņaugu sēklu ievedumi, no vietējo sēklu produkcijas pieauguma ietekmēti, noslīd jau līdz 140 tonnām gadā.

10. Lauksaimniecību dzīvais inventārs.

Vispārīgu pārskatu par mūsu lauksaimniecību dzīvo inventāru iegūsim, ja visus mājlopus pārrēķināsim liellopu vienībās. Dažādu mājlopu grupas (govslopi, zirgi, cūkas, aitas)

¹⁾ Pēc L. L. K. izdotā — „Dārzkopības un biškopības žurnālā” — 1936. g. Nr. 12. l. p. 336. publicētām ziņām, izņemot 1937. g. datus, kas sniegti pēc A./S. „L. Centrālais Sēklu eksports” ziņām.

pārreķinātas, pēc mājlopu statistikā pieņemtās skalas, liellopu vienībās, sniedz sekojošu pārskatu par lauksaimniecību dzīvā inventāra pieaugumu gadu rindā:

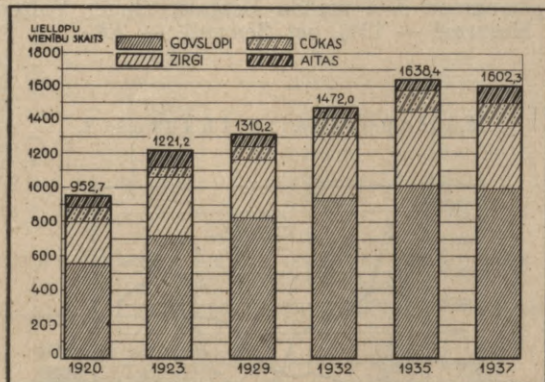
Gadi	Liellopu vienību kopskaits (1 000) ¹⁾	T o s t a r p ā			
		Govslopi	Zirgi	Cūkas	Aitas
(p r o c e n t o s)					
1923. g.	1 221,2	58,9	25,1	6,9	9,1
1929. "	1 310,2	62,9	26,0	5,9	5,2
1930. "	1 339,7	62,8	25,6	6,8	4,8
1931. "	1 437,7	62,2	24,2	8,8	4,8
1932. "	1 472,0	63,7	23,7	7,6	5,0
1933. "	1 484,4	63,6	23,7	7,2	5,5
1934. "	1 515,3	62,4	23,6	8,2	5,8
1935. "	1 638,4	63,0	22,2	8,8	6,0
1936. "	1 616,6	63,9	22,7	7,3	6,1
1937. "	1 602,3	62,9	23,0	8,1	6,0

Starplaikā no 1923. g. līdz 1929. gadam liellopu vienību kopskaits pieaudzis turpat par 100 000 vienībām. Arī liellopu vienību kopskaitu sastādošo mājlopu grupu svars šai laikā jūtami mainījies. Tā, ja 1923. gadā aitas sastāda vēl 9% no liellopu vienību kopskaita, tad 1929. gadā tās noslīd jau uz 5%. Govslopu nozīme, turpretim, šo sešu gadu laikā palielinājusies, jo to svars pieaudzis no 58,9% — 1923. gadā uz 62,9% — 1929. gadā. Zirgi un cūkas, pārreķināti liellopu vienībās, minētā starplaikā uzrāda mazākas svārstības. Vēlākos gados jūtami palielinās cūku svars, jo pēdējās, pārreķinātas liellopu vienībās, 1935. gadā līdzinās jau 9% no liellopu vienību kopskaita. Zirgu svars, turpretim, no 1929. gada līdz 1935. gadam lēni, bet pakāpeniski kritas un vienīgi sākot ar 1936. gadu atkal uzrāda tendenci pieaugt

1) Mājlopus aprēķinot liellopu vienībās, vienai vienībai pielīdzināti:

- 1 zirgs vecāks par 3 gadiem, 1 $\frac{1}{3}$ kumelja no 1—3 g. veci un 4 kumeli līdz 1 g. veci;
- 1 slaucama gov (arī viens pieaudzis bullis vai vērsis), 2 jaunslopi vienu gadu veci un vecāki un 4 teļi līdz 1 g. veci;
- 10 aitas vienu gadu vecas un vecākas, 20 jēri līdz 1 g. veci;
- 3 cūkas — 6 mēn. vecas un vecākas, 10 sivēni līdz 6 mēn. veci.

Mājlopu skaits 1000 liellopu vienībās.

Absolūtos skaitļos liellopu vienību kopskaits, laikā no 1929. g. — 1935. gadam, uzrāda pavairošanos par 330 000 vienībām. Labākai salīdzināšanai gadu rindā šeit sniegsim arī liellopu vienību kopskaitu, izteiktu indeksa skaitļos.

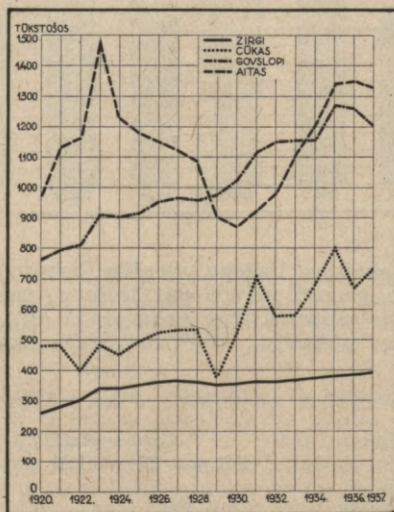
Liellopu vienību kopskaits samēra skaitļos:

Gadi	Samēra skaitļi	
	(1923. g. = 100)	(1929. g. = 100)
1923. g.	100,0	—
1929. „	107,3	100,0
1930. „	109,7	102,3
1931. „	117,7	109,7
1932. „	120,5	112,4
1933. „	121,6	113,3
1934. „	124,1	115,7
1935. „	134,2	125,1
1936. „	132,4	123,4
1937. „	131,2	122,3

Salīdzinot ar 1923. gadu, liellopu vienību kopskaits 1935. gadā pieaudzis par 34%, bet attiecībā pret 1929. gadu — par

25%. Valsts atsevišķos apgabalos, laikā no 1929. gada līdz 1935. gadam, šis pieaugums tomēr nav vienāds; tā, kamēr lielāko pieaugumu 37% uzrāda Latgale, tikmēr Vidzemē tas ir 20%, Kurzemē — 19%, bet Zemgalē — 25%.

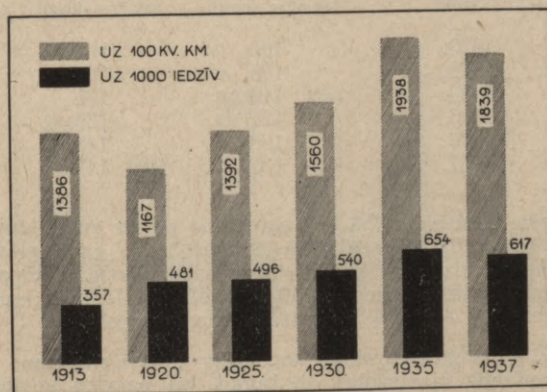
Mājlopu skaits tūkstošos.

a) **Govslopi.** Govslopu kopskaits pēdējos gados spēji pavairojies. Ja pasaules kara laikā govslomu kopskaits bija jūtami samazinājies no 912 000 — 1913. gadā uz 768 000 — 1920. gadā (samazināšanās par 16%), tad, turpretim, 1925. gadā to skaits atkal sasniedz priekš kara līmeni, bet vēlākos gados to jau jūtami pārsniedz. Ilustrācijai minēsim šeit absolūtos un relatīvos skaitļus, kuri rāda govslomu skaita pārmaiņas dažādos gados:

Gadi	Govslopi		Govslopu skaits	
	Kopskaits 1 000	Samēra skaitļi (1920.—1929.g.=100)	Uz 1 □ km territōrijas	Uz 1 000 iedzīvotājiem
1913. g.	912,0	101,7	13,9	357
1920. "	768,0	85,7	11,7	481
1925. "	915,8	102,1	13,9	496
1930. "	1 026,3	114,4	15,6	540
1933. "	1 155,8	129,0	17,6	600
1935. "	1 274,9	142,1	19,3	654
1936. "	1 261,4	140,6	19,2	647
1937. "	1 209,9	134,9	18,4	617

Govslopu skaits uz 100 km² terri-tōrijas un uz 1 000 iedzīvotājiem.

Iepriekšējās tabulas skaitļi rāda, ka gov-slopu kopskaits, kā absolūti, tā relatīvi pieaudzis līdz pat pēdējam laikam. Un ja pat krīzes gadi (1931.—1934. g.) nav apturējuši šo pieaugumu, tad, neapšaubāmi, šeit ļoti liela nozīme piensaimniecības ražojumu cenu atbalstīšanai ar valsts piemaksām eksporta sviesta ražotājiem, sākot ar

1930./31. s. gadu,	kad piemaksās izmaksāja	2,5 milj. latu;
1932./33. " "	" "	13,7 " "
1933./34. " "	" "	15,4 " "
1934./35. " "	" "	20,7 " "

Kaut arī sviesta cenas minētos gados noslīdēja zem ce-
nām, kādas lauksaimnieki par sviestu saņēma pirms krīzes
(1926.—1930. g.), tomēr, Valdības atbalstītas, tās turējās tā-
dā līmenī, kas deva iespēju piena ražotājiem segt ražošanas
izmaksas. Šis tad nu arī ir galvenais iemesls, kādēļ govslōpu
kopskaits, bet īpaši slaucamo govju skaits, visos gados uz-
rāda nepārtrauktu pavairošanos.

Ka slaucamo govju skaits audzis pat straujāk, nekā govslō-
pu kopskaits vispār, to rāda turpmākie samēra skaitļi, kas
aprēķināti, pielīdzinot 1923. g. govslōpu kopskaitu un tāpat
slaucamo govju skaitu simtam:

Gadi	Govslōpu kopskaita samēra skaitļi	Slaucamo govju samēra skaitļi
1923. g.	100	100
1926. "	105	109
1929. "	110	121
1933. "	127	135
1936. "	138	148
1937. "	133	147

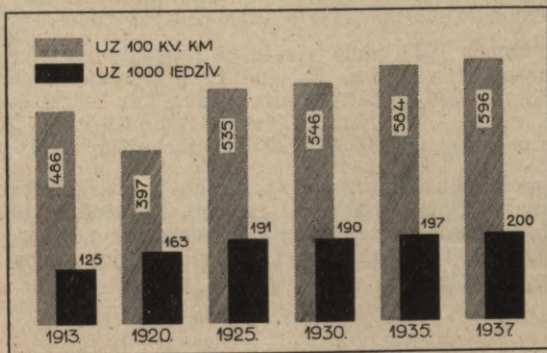
Augšminētā sakarībā arī slaucamo govju svars govslōpu
kopskaitā turpina pieaugt: tā, kamēr 1923. gadā slaucamo
govju skaits līdzinās tikai 65,6% no visu govslōpu kopskaita,
tikmēr pēc desmit gadiem — 1933. gadā tas līdzinās jau 69%,
bet 1936. gadā — 70% no visu govslōpu kopskaita.

1937. gadā gan govslōpu kopskaits un arī slaucamo govju
skaits nedaudz mazinājies, jo tagad, lai paceltu govkopības
rentabilitāti, lauksaimnieki cenšas turēt mazāk, bet ražīgā-
kus piena lopus.

b) Darba lopi. Līdz šim Latvijā kā darba lopus lieto
vienīgi zirgus, kādēļ arī šeit pie tiem apstāsīmies. Arī zirgu
skaits, kas pasaules kara gados bija samazinājies no 320 000
1913. gadā līdz 261 000 1920. gadā (samazināšanās par 18%),
sākot ar 1923. gadu spēji pieaug, pārsniedzot minētā gadā
pirmskara skaitu jau par 6,6%. Šī pavairošanās turpinās ne-
pārtraukti arī vēlākos gados, kā to rāda tālāk minētie ab-
solūtie un relatīvie skaitļi:

Gadi	Kopskaits 1 000	Z i r g u Samēra skaitļi (1920.—1929.g.= =100)		Zirgu skaits	
		Uz 1 □ km teritōrijas	Uz 1 000 iedzīvotājiem	Uz 1 □ km teritōrijas	Uz 1 000 iedzīvotājiem
1913. g.	320,0	96,0	4,9	125	
1920. ”	261,0	78,1	4,0	163	
1925. ”	351,9	105,4	5,4	191	
1930. ”	359,0	107,6	5,5	189	
1933. ”	370,2	111,0	5,6	192	
1935. ”	384,4	115,2	5,8	197	
1937. ”	391,9	117,5	6,0	200	

Zirgu skaits uz 100 □ km teritōrijas un uz
1 000 iedzīvotājiem.

Ja aprēķinām cik aŗamzemes iznāk uz vienu zirgu pie mums un citās valstīs, tad redzam, ka Latvija ar zirgiem apgādāta pietiekami labi. Kamēr Latvijā caurmērā no 1930.—1934. gadam uz vienu zirgu iznāk 5,3 ha aŗamzemes, bet 1935. gadā — 5,5 ha, tikmēr Āechoslovakijā minēto gadu caurmērā uz vienu zirgu iznāk jau 8 ha aŗamzemes, bij. Austrijā — 7,8 ha, Vācijā (bez Austrijas) — 6 ha, Zviedrijā — 5,9 ha, bet Dānijā tikpat kā Latvijā — arī 5,3 ha aŗamzemes uz 1 zirgu. Šeit gan jāpiezīmē, ka dažās no minētām valstīm (kā Āechoslovakijā, bij. Austrijā, Vācijā) bez zirgiem kā darba lopus lieto arī vērsus (mazākās saimniecībās arī piena govīs), kādēļ uz vienu zirgu aprēķinātā aŗamzemes platība tur iznāk lielāka.

No mūsu tuvākām kaimiņvalstīm vienīgi Igaunijā (5,1 ha), Polijā (4,7 ha) un Lietuvā (4,5 ha) uz vienu zirgu iznāk vēl mazāka aļamzemes platība nekā Latvijā

Ja esam konstatējuši, ka zirgu skaits mūsu valstī pietiekami liels, tad nekādā ziņā nedrīkstam aizmirst, ka nākotnē jā rūpējas par to, lai šo skaitu tagadējā līmenī uzturētu vienīgi ar mūsu pašu zemē izaudzētiem jaunzirgiem, reizē paceļot arī to kvalitāti. Ja pirmajos pēckara gados (1922.—1927. g.), kad vēl nebija izlīdzināti visi kara postījumi, skaita pavairošanai un remontam ikgadus no ārzemēm ievēda ap 10 000 zirgu, dažos gados, piem. 1924. gadā, pat vairāk — 16 700 zirgu, tad, turpretim, tagad remontam vajadzīgie jaunzirgi jāaudzē mūsu pašu lauksaimniekiem - zirgkopjiem. Ka šinī virzienā, kaut arī lēni, mūsu zirgkopība attīstas, par to liecina kumeļu skaita pavairošanās pēdējos gados.

Tā, kamēr 1929. gada vispārīgā lauksaimniecības skaitīšanā saskaitīja vēl tikai 11 500 līdz 1 g. vecu kumeļu, tikmēr 1933. un 1934. gadā to skaits pieaug līdz 14 500, bet 1935. un 1936. gadā — jau līdz 17 500 un 18 800. Lielākais līdz 1 g. vecu kumeļu skaits Latvijā (22 000) saskaitīts 1937. gadā.

Ja gada laikā remontam vajadzīgo jaunzirgu skaitu aprēķinātu uz 22 000—24 000, tad redzam, ka pēdējā gadā konstatētais lielākais kumeļu skaits gandrīz jau sedz vajadzīgo remontu. Minētā sakarībā tad arī vēl pēdējos gados ievēsti zirgi no ārzemēm:

1934. gadā	— 5 346 zirgi
1935. „	— 2 786 „
1936. „	— 2 927 „
1937. „	— 1 823 „

c) **Cūkas.** Cūkkopība līdz pat 1929./30. s. gadam attīstījās ļoti lēni vairāku iemeslu dēļ: pirmkārt, cūku skaita samazināšanos jūtami ietekmēja vairāki neražas gadi, kā 1923. g., 1924. g., 1927. g., bet visvairāk 1928. gads, pēc kuŗa (1929. gadā) Latvijā saskaitīja vairs tikai 382 000 cūku; otrkārt, nelabvēlīgi cūku skaitlisko pieaugumu ietekmēja arī lielā nenoīektība cenu ziņā, kāda toreiz pastāvēja gaļas produktu tirgū.

Tikai vēlāk, pēc 1930. gada, ievērojot samērīgi augstākās un stabilākās laukaugu ražas, kā arī pateicoties Valdības at-

balstam, ievēdot piemaksas bēkona cūku audzētājiem, cūkko-
pībā vērojama jūtama uzlabošanās, un sākot ar 1931. gadu
cūku skaits spēji pieaug.

Salīdzināmu pārskatu par cūku skaitu gadu rindā sniedz
zemāk minētie absolūtie un relatīvie skaitļi:

Gadi	C ū k u		C ū k u s k a i t s	
	Kopskaits 1 000	Samēra skaitļi (1920.—1929. g.=100)	Uz 1 □ km teritōrijas	Uz 1 000 iedzīvotājiem
1913. g.	557,0	116,4	8,5	218
1920. "	481,0	100,5	7,3	301
1925. "	497,1	103,9	7,6	269
1930. "	522,7	109,2	7,9	275
1933. "	586,0	122,6	8,9	303
1935. "	803,1	168,0	12,2	412
1936. "	674,4	141,0	10,3	346
1937. "	739,3	154,7	11,2	377

Ievērojot to, ka mūsu lauksaimniecībā arvien vairāk no-
stiprinās bekona cūku turēšanas virziens, pēdējos gados cūk-
kopībā vērojama nevien kvantitatīva, bet arī kvalitatīva uz-
labošanās, jo lauksaimnieki arvien biežāk cenšas ieaudzēt bē-
kona ražošanai piemērotākas tīršķirnes vai uzlabotas cūkas.
Par to liecina arī 1935. g. sējumu un mājlopu skaitīšanas zi-
ņas: no visām minētā gadā saskaitītām 803 100 cūkām, 152 000
vai turpat 9% bija tīršķirnes un uzlabotas cūkas.

d) Aitas. Aitu skaits, kas pirmajos piecos pēckara ga-
dos spēji pieauga, sasniedzams lielāko skaitu — 1 488 000 ai-
tas 1923. gadā, pēc tam (sakarā ar govkopības izkopšanu
piensaimniecības virzienā) gadu no gada pakāpeniski kritas
līdz pat 1930. gadam, kad sasniedz savu viszemāko līmeni
(873 000 aitas), bet pēc tam no jauna sāk pieaugt un 1936.
gadā to skaits atkal sasniedz 1 351 000.

Tādā kārtā aitkopības jūtāmākā sašaurināšanās bija vē-
rojama piensaimniecības ražojumu cenu konjunktūras vis-
augstākajā periodā (1925.—1930. g.).

Zemāk minētie absolūtie un relatīvie skaitļi rāda aitu
skaita pavairošanos vai samazināšanos atsevišķos gados:

Gadi	A i t u		Aitu skaits	
	Kopskaits 1 000	Samēra skaitļi (1920.—1929. g.=100)	Uz 1 □ km territōrijas	Uz 1 000 iedzīvotājiem
1913. g.	996,0	87,0	15,1	390
1920. ”	978,0	85,4	14,9	613
1925. ”	1 182,0	103,3	18,0	641
1930. ”	873,0	76,3	13,3	459
1933. ”	1 114,0	97,3	16,9	577
1935. ”	1 346,7	117,6	20,5	690
1936. ”	1 351,6	118,0	20,5	693
1937. ”	1 334,0	116,5	20,3	680

11. Mājputni un bišu saimes.

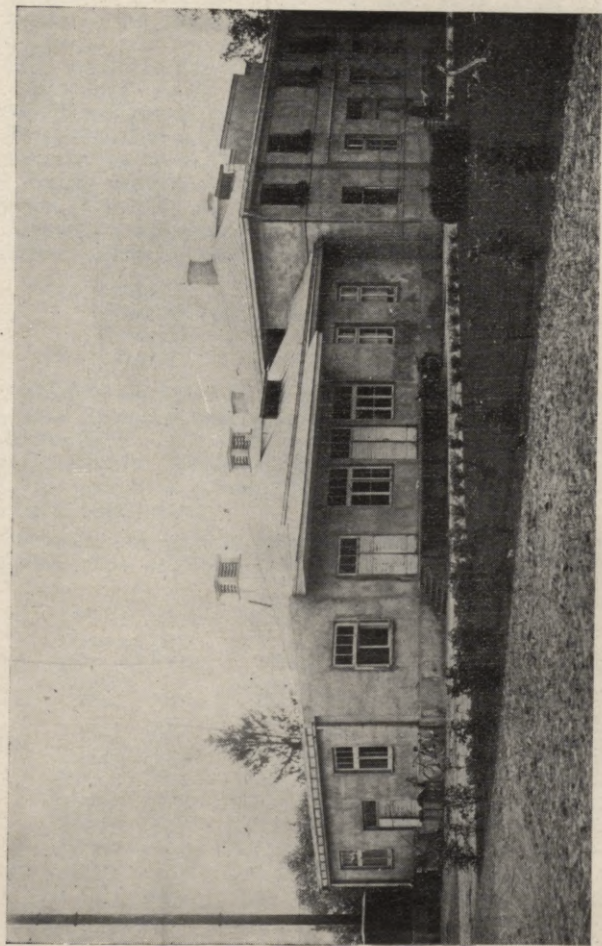
a) **Mājputni.** Arī mājputnu kopskaits gadu no gada jūtami pavairojas, līdz 1936. gadā sasniedz maksimālo skaitu — 4 278 900 mājputnu (cāļus ieskaitot). Minētā gadā piecu gadu (1929.—1933. g.) caurmērs jau bija pārsniegts par 1 400 000 mājputniem jeb turpat par 50%.

1937. gadā, turpretim, mājputnu skaitā, salīdzinot ar 1936. g., vērojama samazināšanās par 157 000 mājputniem jeb 4%, kaut gan arī 1937. gadā 1929.—1933. g. caurmēra skaits vēl arvien pārsniegts par 44%.

Pārmaiņas mājputnu kopskaitā atsevišķos apgabalos absolūtos un relatīvos skaitļos parādītas sekojošā tabulā:

Mājputnu kopskaits (cāļus ieskaitot).
(tūkstošos).

Apgabali	Caurmēra					
	1929.—1933. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.	
Vidzeme	Skaitis	944,1	1 115,5	1 325,1	1 342,5	1 310,6
	%	100,0	118,2	140,4	142,2	138,8
Kurzeme	Skaitis	509,4	601,3	681,6	708,2	698,6
	%	100,0	118,0	133,8	139,0	137,1
Zemgale	Skaitis	707,8	824,1	999,3	1 071,6	1 013,8
	%	100,0	116,4	141,2	151,4	143,2
Latgale	Skaitis	703,5	904,1	1 085,8	1 156,6	1 098,4
	%	100,0	128,5	154,3	164,4	156,1
Latvija	Skaitis	2 864,8	3 445,0	4 091,8	4 278,9	4 121,4
	%	100,0	120,3	142,8	149,4	143,9

Jaunkalsnavas piensaimnieku s-bas pienotava.

Mājputnu skaita samazināšanos 1937. gadā nevar izskaidrot ar to, ka pie mums mājputnu skaits jau būtu sasniedzis robežu, kurai pāri iet vairs nevarētu. To skaita samazināšanos 1937. gadā izsauca vienīgi 1936. gada zemās barības labības ražas, kas spieda lauksaimniekus vienā otrā gadījumā samazināt mājputnu skaitu.

Ja aprēķinām mājputnu kopskaitu uz 1 000 iedzīvotājiem, tad redzam, ka to skaits pie mums nebūt nav liels, jo 1936. gadā valsts caurmērā uz 1 000 iedzīvotājiem iznāca 2183 mājputni, bet 1935. un tāpat 1937. gadā — 2 098 mājputni.

Atsevišķos apgabalos uz 1 000 iedzīvotājiem aprēķinātais mājputnu kopskaits 1937. gadā bija šāds:

Zemgalē	— 3 370 mājputnu
Vidzemē (bez Rīgas)	— 3 220 "
Kurzemē	— 2 380 "
Latgalē	— 1 900 "

Aplūkotie skaitļi rāda, ka pašlaik ar mājputniem vislabāk apgādātas Zemgales lauksaimniecības (3—4 mājputni uz vienu iedzīvotāju); otrā vietā stāv Vidzeme ar 3 mājputniem uz 1 iedzīvotāju; Vidzemei seko Kurzeme ar 2—3 mājputniem, bet pēdējā vietā stāv Latgale ar nepilniem 2 mājputniem uz 1 iedzīvotāju.

Pārskatu par dažādu mājputnu skaita pārmaiņām pēdējos gados, rāda sekojošās tabulas skaitļi.

Dažādu mājputnu skaits un %.

Gadi	Vistas un gaiļi (cālus ieskaitot)		Piles		Zosis		Tītari	
	Skaits ¹⁾		Skaits		Skaits		Skaits	
	1000	%	1000	%	1000	%	1000	%
1929.	1 853,7	100,0	84,1	100,0	59,7	100,0	18,5	100,0
1930.	2 378,3	128,3	153,2	182,0	77,5	129,8	29,7	160,5
1931.	2 707,5	146,1	174,2	207,0	84,5	141,5	40,8	220,5
1932.	2 921,7	157,6	195,7	232,7	96,8	162,1	54,0	291,9
1933.	2 994,5	161,5	217,4	258,5	119,5	200,2	64,5	348,7
1934.	3 038,4	164,0	207,9	247,2	126,9	212,6	71,8	388,1
1935.	3 633,5	196,0	224,8	267,3	153,7	257,5	79,8	431,4
1936.	3 757,3	202,7	263,0	312,7	168,1	281,6	90,5	489,2
1937.	3 667,6	197,9	196,9	234,1	170,8	286,1	86,1	465,4

¹⁾ 50% no vistu un gaiļu kopskaita sastāda cāļi — jaunāki par 6 mēnešiem, bet vecāku par 6 mēnešiem vistu un gaiļu kopskaitā ietilpst ap 5% gaiļu.

No visu mājputnu kopskaita 1937. gadā 89% sastāda vistas un gaiļi (cāļus ieskaitot), 5% — pīles, 4% — zosis, bet tītari tikai 2%.

b) Bišu saimes. Tāpat kā mājputni, arī bišu saimju skaits pēdējos gados jūtami pieaudzis. Bišu saimju skaita pavairošanas atsevišķos gados, pa apgabaliem un valsts mērogā, salīdzinājumā ar 1929.—1933. g. caurmēra skaitu, rāda šāda tabula:

Bišu saimju skaits (tūkstošos).

Apgabali	Caurmērā					
	1929.—1933. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.	
Vidzeme	Skaitis	38,6	47,3	55,9	56,1	62,4
	%	100	122,5	144,8	145,3	161,7
Kurzeme	Skaitis	21,5	27,8	34,0	39,9	41,9
	%	100	129,3	158,1	185,6	194,9
Zemgale	Skaitis	28,9	34,8	41,7	42,1	46,5
	%	100	120,4	144,3	145,7	160,9
Latgale	Skaitis	18,9	26,7	32,3	31,3	38,0
	%	100	141,3	170,9	165,6	201,1
Latvija	Skaitis	107,9	136,6	163,9	169,4	188,8
	%	100	126,6	151,9	157,0	175,0

12. Mājas dzīvnieku produktu ražošana.

Kamēr augkopībā bija vērojama iepriecinoša parādība, ka pēdējos gados (izņēmums 1936. g.) ražošana nevien gājusi plašumā, bet progresējusi arī no vienas apsētās vienības iegūtā caurmēra raža, tikmēr par lopkopību to teikt nevaram. Kaut gan arī šeit ražotāju lopu (piem. slaucamo govju) skaits audzis, tomēr iegūtās piena caurmēra ražas progresējušas mazāk.

Protams, lopkopības pārraudzības biedrībās sastāvošo saimniecību piena lopu neapšaubāmi uzrāda arī ievērojamu piena caurmēra ražas pieaugumu, bet pašu zem pārraudzības esošo piena lopu skaits vēl nav tik liels (1930.—1934. g. caur-

mērā ap 16,5% no slaucamo govju kopskaita), lai kaut cik jūtāmāki paceltu globālo piena kopražu valstī.

a) **Piena produkcija.** Pēc lopkopības pārraudzības biedrību datiem, atsevišķos gados konstatēts šāds piena caurmēra ražas pieaugums no vienas slaucamās govš gadā:

1921./22. s. g. no 1 slauc. gada govš iegūti	1866 kg pilnpiena
1923./24. " " " 1 " " " "	1985 " "
1924./25. " " " 1 " " " "	2056 " "
1925./26. " " " 1 " " " "	2201 " "
1927./28. " " " 1 " " " "	2221 " "
1929./30. " " " 1 " " " "	2461 " "
1931./32. " " " 1 " " " "	2693 " "
1934./35. " " " 1 " " " "	2721 " "
1936./37. " " " 1 " " " "	2748 " "

Zem lopkopības pārraudzības esošo slaucamo govju piena gada caurmēra ražas pieaugumu starplaikā no 1929./30.—1936./37. s. gadam, pa apgabaliem rāda šādas tabulas skaitļi:

Piena caurmēra izslaukums no vienas zem pārraudzības sastāvošas slaucamās govš gadā.

Apgabali	1929./30. s. g. kg	1936./37. s. g. kg	Caurmēra ražas pieaugums no	
			1929./30 —1936./37. s. gadam kg	(1929./30. g.=100)
Vidzeme	2 537	2 892	+355	113,99
Kurzeme	2 303	2 625	+322	113,98
Zemgale	2 467	2 638	+171	106,93
Latgale	1 974	2 180	+206	110,44
Latvijā caurm.	2 461	2 748	+287	111,66

Protams, ka līdzīgas piena caurmēra ražas nesasniedz zem pārraudzības nesastāvošas slaucamās govš. No pēdējām iegūtās piena caurmēra ražas arvien vēl zemas, kādēļ piena kopražas nepavairojas daudz straujāk par pienu ražojošo slaucamo govju skaitu.

No vienas slaucamās govš gadā valsts caurmērā atsevišķos gados iegūta šāda piena raža:

Gadi	Piena caurmēra raža no 1 slauc. govš gadā
1929./30. s. g.	1 808 kg
1932./33. " "	1 835 "
1933./34. " "	1 820 "
1934./35. " "	1 842 "
1936./37. " "	1 859 "

Piena caurmēra ražas pieaugumu no 1 slaucamās govš gadā pa apgabaliem, starplaikā no 1929./30.—1936./37. s. gadam, rāda šāda tabula:

Piena izslaukums no 1 slaucamās govš gadā¹⁾.

Apgabali	Izslaukuma pavairošanās no 1929./30. s. g. līdz 1936./37. g.			
	1929./30. s. g. kg	1936./37. s. g. kg	no 1929./30. s. g. kg	līdz 1936./37. g. (1929./30. g.=100)
Vidzeme	1 985	2 089	+ 104	105,24
Kurzeme	1 682	1 732	+ 50	102,97
Zemgale	1 896	1 945	+ 49	102,58
Latgale	1 546	1 553	+ 7	100,45
Latvija	1 808	1 859	+ 51	102,82

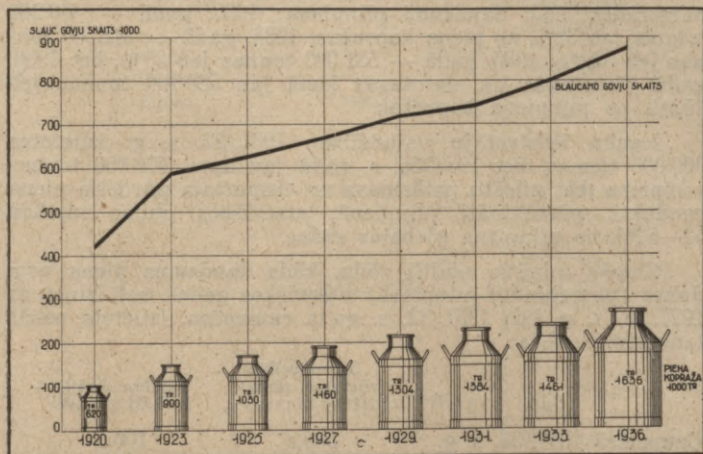
Pilnpiena kopražu un tās izlietošanu, laikā no 1929.—1936. gadam, rāda šāda tabula:

Gadi	Pilnpiena kopraža:		N o t ā s:			
	1 000 tonnas	Samēra skaitļi (1929. g.=100)	Izlieto 1 000 tonnas	iekšzemē % no kopražas	Eksportē ²⁾ 1 000 tonnas	% no kopražas
1929.	1 304	100,0	917	70,3	387	29,7
1930.	1 355	103,9	920	67,9	435	32,1
1931.	1 384	106,1	939	67,8	445	32,2
1932.	1 438	110,3	996	69,3	442	30,7
1933.	1 461	112,0	1 085	74,3	376	25,7
1934.	1 487	114,0	1 110	74,6	377	25,4
1935.	1 603	122,0	1 199	74,8	404	25,2
1936.	1 636	125,5	1 221	74,6	415	25,4

1) Tabulā parādītais piena caurmēra izslaukums dabūts dalot katra apgabala piena kopražu uz visu attiecīga apgabala slaucamo govju skaitu.

2) Eksportētais sviests pārrēķināts pilnpienā.

Pilnpiena kopražā 1000 tonnās 1920.—1936. g. un
slaucamo govju skaits tūkstošos.

Aplūkotie skaitļi rāda, ka laikā no 1920. g. līdz 1936. gadam pilnpiena kopražā pieaugusi par 164%, bet no 1929. g. līdz 1936. gadam par 25,5%; slaucamo govju skaits tanī pat laikā pavairojies par 107% un 22%. Tā tad pilnpiena kopražas pavairošanās tagad vēl galvenā kārtā atkarīga no slaucamo govju skaita pavairošanās, bet mazāk no vienas gada govju piena ražas pieauguma valsts caurmērā.

Aprēķinot lauku un pilsētu piena koppatēriņu (ieskaitot svaigā veidā izlietoto pilnpienu, tā arī pilnpienu, kas izlietots iedzīvotāju uzturam sviestā, sieros u. t. t.) caurmērā uz vienu Latvijas iedzīvotāju, atrodam, ka kamēr 1929./30. s. gadā viena iedzīvotāja izlietotie piena produkti, pārrēķināti pilnpienā, līdzinās 483 kg, tikmēr 1934./35. s. gadā tie līdzinās 525 kg, bet 1935./36. s. gadā jau 566 kg pilnpiena. Tādā kārtā pilnpiena iekšzemes patēriņš 1935./36. g. attiecībā pret 1929./30. gadu audzis par 17,2%. Ja 1930. un 1931. gadā apm. 1/3 no pilnpiena kopražas izlietoja eksportētā sviesta ražo-

šanai, tad, turpretim, 1935. gadā šim nolūkam izlietoja tikai $\frac{1}{4}$ no pilnpiena kopražas.

Pienotavās (sabiedrību un privātās kopā) pēdējos gados pārstrādāti šādi daudzumi pilnpiena: 1933. gadā — 468 260 tonnas jeb 32% no piena kopražas, 1934. gadā — 482 700 tonnas jeb 32,5%, 1935. gadā — 531 000 tonnas jeb 33%, bet 1936. gadā pienotavās un sierotavās kopā jau 580 700 tonnas jeb 35,5% no pilnpiena kopražas.

Lauku iedzīvotāju vajadzībām 1931./32. s. g. izlietas 600 000 tonnas, bet 1934./35. s. gadā jau apm. 700 000 tonnas pilnpiena, bet pilsētu patēriņam un eksportam pārdotie piena produkti, pārrēķināti pilnpienā, atsevišķos gados sastāda 52—54% no pilnpiena globālās ražas.

Zemāk minētie skaitļi rāda, kāds daudzums piena produktu (pārrēķinātu pilnpienā) atsevišķos gados, salīdzinot ar 1927./28. s. g. līdz 1931./32. s. gada caurmēru, izlietots pašās lauksaimniecībās:

Gadi	Saimniecībās izlietotais piens ¹⁾ (1 000 tonnas)	Samēra skaitļi 1927./32. g. = 100)
Caurmērā 1927./32. s. g.	566,2	100,0
1931./32. "	600,0	105,9
1932./33. "	635,0	112,1
1933./34. "	642,0	113,4
1934./35. "	700,0	123,6
1935./36. "	785,0	138,6

Latviju varam sadalīt vairākos piensaimniecības rajonos. Ja pēc 1936./37. s. gada ziņām aprēķinām katrā apriņķī ražotā pilnpiena kopražu uz 1 lauku iedzīvotāju, tad redzam, ka atsevišķos apriņķos uz 1 iedzīvotāju aprēķinātais pilnpiena daudzums uzrāda ievērojamas svārstības. Tā, kamēr valsts caurmērā šādā kārtā aprēķinātā pilnpiena raža līdzinās 1 320 kg uz 1 lauku iedzīvotāju, tikmēr Jelgavas apriņķī tā līdzinās 2 060 kg, bet Ludzas apriņķī tikai 665 kg.

Sagrupējot apriņķus pēc tajos uz vienu lauku iedzīvotāju ražotā pilnpiena daudzuma piecās grupās, dabūjam 1936./37. s. gadā šādus piensaimniecības rajonus:

¹⁾ Ieskaitot mājlopiem izbarotos daudzumus, kas 1935./36. g. līdzinās apm. 90 000 tonnām.

Piena raža uz 1 iedzīvot.		Apriņķi:
1. rajons	zem 900 kg	{ Ludzas Rēzeknes Daugavpils Abrenes Ventspils Talsu Ilūkstes Aizputes Kuldīgas Liepājas Valmieras Valkas Bauskas Jēkabpils Cēsu Tukuma Jelgavas Rīgas Madonas
2. rajons	900—1 300 kg	
3. rajons	1 300—1 700 kg	
4. rajons	1 700—2 000 kg	
5. rajons	pāri par 2 000 kg	

Sadalot visu 1936./37. s. gada piena kopprodukciju un pienotavās pārstrādāto piena daudzumu pēc augšējiem piensaimniecības rajoniem, dabūjam šādu pārskatu:

Piena kopražā un pienotavās (sierotavās) pārstrādātais piena daudzums un ražotais sviests atsevišķos rajonos.

Piensaimniecību rajoni ar piena caurmēra ražu uz 1 lauku iedzīvot.	Piena kopražā		Pienot. (sierotavās) pārstrād. nodotais piens		Pienotavās ražotais sviests	
	1 000 ton.	%	1 000 ton.	% no kopražas	tonnas	%
1. raj. Līdz 900 kg	355	21,70	22,1	6,2	890	4,00
2. " 900—1 300 kg	166	10,15	34,9	21,0	1 370	6,16
3. " 1 300—1 700 "	242	14,79	95,4	39,4	3 620	16,28
4. " 1 700—2 000 "	347	21,21	178,7	51,5	7 469	33,60
5. " Pāri par 2 000 kg	526	32,15	249,6	47,5	8 883	39,96
Kopā	1 636	100,00	580,7	35,5	22 232	100,00

Iepriekšējās tabulas skaitļi rāda, ka $\frac{1}{3}$ no visas piena produkcijas dod tie apriņķi, kuŗos caurmērā uz 1 lauku iedzi-

notāju ražo vairāk kā 2000 kg piena (t. i. Madonas, Rīgas, Jelgavas un Tukuma apr.). Pienotavām un sierotavām arī absolūtos skaitļos (249 600 tonnas) vislielāko piena daudzumu nodod šie apriņķi, bet relatīvi, turpretim, pienotavām un sierotavām vairāk piena pārstrādāšanai nodod 4. rajona apriņķi (Cēsu, Jēkabpils, Bauskas un Valkas — 51,5% no piena kopražas), kamēr 5. rajona apriņķu pārstrādāšanai nodotā piena daudzums sastāda tikai 47,5% no šo apriņķu piena kopražas, kas izskaidrojams ar to, ka Rīgas un Jelgavas apriņķi krietnu daudzumu piena piegādā patērētājiem svaiga piena un krējuma veidā.

Sviestu visvairāk pienotavas tomēr ražo no 5. rajona apriņķu nodotā pilnpiena (ap 40% no visa pienotavās ražotā sviesta) kamēr 1. rajons (Latgales apriņķi) pienotavām pārstrādāšanai nodod tikai 22 000 tonnas jeb 6% no visas šī rajona piena kopražas, no kuŗa pienotavas izgatavo 890 tonnas sviesta, kas sastāda tikai 4% no visa 1936./37. s. gadā pienotavās ražotā sviesta.

b) Gaļas produkcija. Pēc piena otrš svarīgākais mājlopu ražojums ir gaļa. Arī gaļas produkcija pēdējā laikā ievērojami augusi, kā to rāda sekojošā tabula:

Mājlopu gaļas kopprodukcija atsevišķos gados.

Gadi	Gaļas produkcija		Samēra skaitļi:	
	1000 tonnās ¹⁾	1923./24. g.=100	1930./31. g.=100	
1923./24. g.	98	100,0	—	
1930./31. "	113	115,3	100,0	
1931./32. "	140	142,9	123,9	
1932./33. "	138	140,8	122,1	
1933./34. "	150	153,1	132,7	
1934./35. "	159	162,2	140,7	
1935./36. "	173	176,5	153,1	
1936./37. "	168	171,4	148,7	

Tabulas skaitļi rāda, ka mājlopu gaļas globālā produkcija, laikā no 1923./24. g. līdz 1936./37. gadam, pavairojusies par 71,4%; arī vēlākos gados, starplaikā no 1930./31. g. līdz 1936./37. gadam, gaļas produkcija vēl arvien pieaug, jo 1935./36. gadā šis pieaugums, salīdzinot ar 1930./31. gadu, sasniedz 53%.

¹⁾ Neieskaitot mājputnu gaļu.

Gaļas kopprodukcija 1000 tonnās.

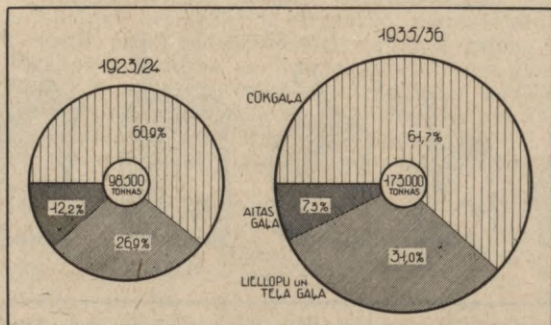
Atskaitot no augstāk minētiem ražotās gaļas kopdaudzumiem atsevišķos gados eksportētās gaļas daudzumu, kas 1930. gadā līdzinās 1 800 tonnām, 1931. gadā — 1 920 tonnām, 1932. g. — 1 003 tonnām, 1933. g. — 2 485 tonnām, 1934. g. — 2 461 tonnai dažādas gaļas + vēl 13 525 eksportētas cūkas un sivēni, svarā ap 1 123 tonnas, bet 1935. gadā — 2 515 tonnas gaļas + 47 800 eksportētās cūkas un sivēni, svarā ap 6 600 tonnas, varam aprēķināt gaļas patēriņu caurmērā uz vienu Latvijas iedzīvotāju. 1930./31. gadā mājlopu gaļas patēriņš valsts caurmērā uz 1 iedzīvotāju līdzinās tikai 58 kg, 1934./35. gadā — 80 kg, bet 1935./36. gadā sasniedz jau 84,8 kg.

Lielāko daļu (59—61%) no mājlopu gaļas kopražas sastāda cūkas gaļa, 27—33% dod liellopu un teļa gaļa, bet pārējo — (7—12%) aitas gaļa. Teikto apstiprina arī nākamās tabulas skaitļi.

Dažādu mājlopu gaļas produkcija
1 000 tonnās:

	1923./24. g.		1934./35. g.		1936./37. g.	
	1 000 tonnas	%	1 000 tonnas	%	1 000 tonnas	%
Cūkas gaļa	60,0	60,9	97,5	61,3	98,2	58,6
Liellopu un teļa gaļa	26,5	26,9	49,7	31,3	55,5	33,1
Aitas gaļa	12,0	12,2	11,8	7,4	14,0	8,3
Kopā	98,5	100,0	159,0	100,0	167,7	100,0

Dažādas gaļas produkcija 1923./24. un 1935./36. g.
tonnās un %.

c) **Vilnas ražošana.** Pēdējā laikā Valdība piegriež sevišķu vērību aitu sugas uzlabošanai mūsu lauksaimniecībā, lai tādā kārtā veicinātu aitkopības rentabilitāti, paceļot kvantitatīvi un kvalitatīvi aitu vilnas ražas. Minētā sakarībā pēdējos gados ierīkots lielāks skaits vaislas teķu staciju. Tā, kamēr 1931. gadā pastāvēja tikai 41 vaislas teķu stacija, tikmēr 1935. gadā to skaits pieaug līdz 359, bet 1936. gadā jau sasniedz 377. Tāpat arī vaislas aitu audzētavu skaits pavairots no 20 audzētavām 1931. gadā līdz 153 audzētavām 1935. gadā un 180 audzētavām 1936. gadā.

Ja 1935. gada sējumu-mājlopu skaitīšanā no visām sa-skaitītām 1 346 700 aitām konstatētas tikai 77 800 tīršķirnes un uzlabotu aitu (t. i. nepilni 6% no visu aitu kopskaita), tad, cik paredzams, tuvākā nākotnē to skaits pieaugs jau daudz jūtāmāk. Mūsu aitu vilnas raža pašlaik vēl zema — tikai 2,58 kg no vienas pieaugušas aitas gadā. Tomēr, salīdzinot ar desmitgadu (1925.—1934. g.) caurmēra ražu (2 kg no vienas pieaugušas aitas), tās uzrāda tendenci pie-augt.

Aitu vilnas kopražā 1937. gadā uzrāda pavairošanos no 1 658 tonnām desmit gadu (1925.—1934. g.) caurmērā uz 2 551 tonnu 1937. gadā jeb par 53,9% vairāk. Pakāpenisku aitu vilnas kopražas pieaugumu apliecina arī nākamās tabu-las skaitļi:

Aitu vilnas kopraža tonnās.

Gadi	Vilnas kopraža (tonnas)	Samēra skaitļi:	
		1925.—1929. g. = =100	1930.—1934. g. = =100
1925.—1929. g. caurmērā	1 549,4	100,00	90,34
1930.—1934. g. " "	1 715,0	110,69	100,00
1933. gadā	1 840,6	118,79	107,32
1934. " "	2 074,4	133,88	120,96
1935. " "	2 361,9	152,44	137,72
1936. " "	2 391,2	154,33	139,43
1937. " "	2 551,2	164,66	148,76

1936. g. 19. janvārī Valdība pieņēma likumu par ādu un vilnas tirgus kārtošanu. Likums nosaka, ka turpmāk vilnas iepirkšanas un tālākpārdošanas tiesības pieder vienīgi Akc. sab. „Ādu un vilnas centrāle“. Vilnas iepirkšanas un pārdošanas cenas iekšzemes tirgū, saskaņā ar šo likumu, nosaka zemkopības ministrs, saziņā ar finanču ministri, ik pa sešiem mēnešiem uz priekšu, atkarībā no cenu svārstībām ārzemēs. Tālāk, šis likums paredz, ka zemkopības ministrs, saziņā ar finanču ministri, ikgadus nosaka, kādos daudzumos un attiecībās pārstrādāšanai paredzētās vilnas importieriem jāiepērk no Akc. sab. „Ādu un vilnas centrāle“ iekšzemē ražotā vilna, lai varētu saņemt atļauju noteikta daudzuma vilnas ieviešanai no ārzemēm.

Ar šo likumu lauksaimniekiem labvēlīgi nokārtots iekšzemes vilnas tirgus, kas nākotnē nepārprotami ietekmēs arī aitu vilnas ražas kvantitatīvu un kvalitatīvu uzlabošanos.

d) **Olu ražošana.** Mājputnu skaits, kā to jau agrāk redzējām, pēdējos gados jūtami pieaudzis; tā, kamēr 1929. gadā saskaitīja tikai ap 2 miljoni mājputnu (to starpā 1 853 000 vistu un gaiļu, ieskaitot cāļus), tikmēr 1935. gadā to skaits jau bija divkārtšojies, sasniedzot 4 092 000 mājputnu, starp kuriem saskaitīti 3 633 500 vistu, gaiļu un cāļu. Ja vienas vistas olu gada raža vēl kaut cik jūtamu progresu neuzrāda, tad tomēr, sakarā ar jau augstāk pieminēto vistu skaita pavairošanos, jūtami pieaugusi arī olu kopraža, ko rāda arī sekojošie skaitļi:

Gadi	Vistu un gaiļu, vecāku par 6 mēnešiem		Olu kopraža	
	Skaitis 1 000	(1930. g.=100)	Skaitis 1 000	(1930. g.=100)
1930. g.	1 237	100,0	135 000	100,0
1935. "	1 793	145,0	160 800	119,1
1936. "	1 854	149,9	162 500	120,4
1937. "	1 810	146,3	176 000	130,4

1925. līdz 1930. g. caurmērā iekšzemes patēriņam gads-kārtēji bija jāieved no ārzemēm ap 13 miljoni olu, bet 1936. gadā, pēc iekšzemes vajadzību segšanas, uz ārzemēm eksportēti jau 9,5 miljoni olu, bet 1937. gadā eksportēti pat 24 miljoni olu.

Olu kopraža 1935. gadā (no saskaitītām 1 608 500 vistām, vecākām par 6 mēnešiem, gaiļus neieskaitot) aprēķināta uz 160,8 miljoniem, pret 135 miljoniem 1930. gadā. Jāpiezīmē, ka dējējvistu olu gada caurmērā raža, pēc Valsts statistiskās pārvaldes brīvkorespondentu ziņām, 1935. gadā valsts mērogā vēl nepārsniedza 108 olas, bet atsevišķos apgabalos tā svārstas no 102—110 olām gadā.

Ja agrākos gados putnkopības ražojumus ievada no ārzemēm caurmērā par 1 miljonu latu gadā, tad tagad šie ievedumi vairs nav vajadzīgi, jo, pateicoties Valdības izdotiem likumiem par putnkopības ražojumu tirgus kārtošānu, putnkopjiem nodrošināts tirgus un tādā kārtā dota iespēja paplašināt ražošanu arī šajā lauksaimniecības nozarē.

e) Medus ražošana. Jau senos laikos biškopība ir bijusi latvju zemkopju iemīļota nodarbošanās, un medu, kā veselīgu barību, Latvijas iedzīvotāji lietoja jau sirmā senatnē. Bet nevienu barībai agrā senatnē vāca medu, to ražoja, kaut gan toreiz vēl meža dravās, arī pārdošanai, jo Rīga jau no veciem laikiem pazīstama, kā ievērojams medus un vaska tirdzniecības centrs.

Pasaules kara gados Latvijas dravas bija stipri izpostītas un 1920. g. skaitīšanā konstatēja vairs tikai ap 14 000 dravu ar apm. 44 000 bišu saimēm. Vēlākos gados gan, kā dravu, tā bišu saimju skaits jūtami pieaug: tā, 1923. gadā saskaitītas jau 22 000 dravas ar 70 000 bišu saimēm, 1929. gadā — 27 000 dravas ar 85 000 saimēm, bet 1935. gadā dravu skaits sasniedz jau 42 000 ar 164 000 bišu saimēm, bet 1937. gadā pēdējo skaits pieaug jau līdz 189 000.

Reizē ar dravu un bišu saimju skaita spēju pavairošanos pieaug arī medus produkcija, ko liecina sekojošie skaitļi:

Gadi	Medus produkcija	
	tonnās	(1923.—1926. g.=100)
1923.—1926. g. caurmērā	827,5	100,0
1927.—1931. " "	1 058,1	127,9
1932.—1936. " "	1 763,7	213,1
1937. gadā	2 508,9	303,2

1937. gadā medu uzsāka eksportēt arī uz ārzemēm.

13. Zvejniecība.

Zvejniecību Latvijā piekopj jau no sirmās senatnes. Baltijas jūras un Rīgas jūras liča krastu (kuŗu kopgarums ir ap 490 km) apdzīvotajiem jūras zveja ir nepieciešama nodarbošanās, eksistences nodrošināšanai. Tāpat arī zemes iekšienē lielākās upēs un ap 3 000 ezeros (ar kopplatību līdz 1 000 □ km) viennēr agrāk un arī tagad piekopj zveju.

Pēdējā laikā arī zivju dīksaimniecībai piegriez izcilāku vērtību. 1935. gada skaitīšanā konstatēja pavisam ap 1 800 saimniecību ar apm. 4 500 ha lielu mākslīgi ierīkotu zivju dīķu platību, no kuŗas gan lielākais vairums — 3 600 ha atrodās Kurzemē, bet pārējos apgabalos šādu dīķu maz, tā: Zemgalē — 550 ha, Vidzemē — 260 ha, bet Latgalē — tikai 130 ha.

Visas dažādu veidu nozvejas vērtību aptuvis varam aprēķināt uz 5 milj. latiem gadā, pie kam jūras zvejniecība viena pati vairuma ziņā dod galveno daļu, bet vērtības ziņā — apm. pusi.

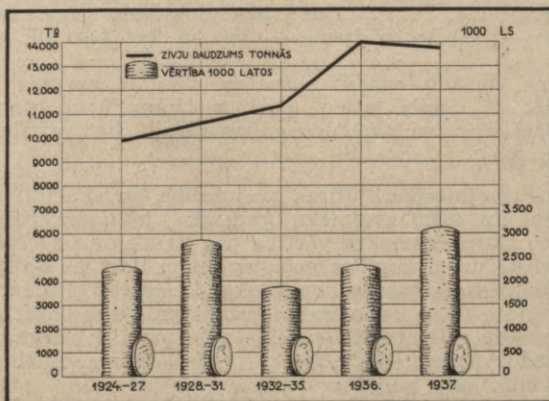
Jūras zvejniecība. Jūras zvejniecība gadskārtēji sagādā ienākumu ap 4 000 zvejnieku ģimenēm, jo gadskārtēji jūrā sazvejoto zivju caurmēra vērtība pēc Zemkopības ministrijas zvejniecības un zivkopības nodaļas ziņām līdzinas ap 2,3 milj. latu gadā. Atsevišķos gados gan, kad nozveja bijusi mazāka, vai sazvejoto zivju izvērtēšana neizdevīga, gada nozvejas vērtība sasniedz vairs tikai 1,6 milj. latu (piem. 1932. gadā), bet citos gados (piem. 1929./30. g.), tās vērtība līdzinas jau 3,3—3,4 milj. latu gadā.

Jūras zvejniecībā sazvejoto zivju daudzumu un vērtību gadu rindā (pēc Z. M. zvejniecības un zivkopības nod. ziņām) rāda nākamās tabulas absolūtie un relatīvie skaitļi:

Latvijas jūras piekrastē sazvejoto zivju

Gadi	Daudzums		Vērtība	
	(tonnas)	(1924.—33. g.=100)	1000 latos	(1924.—33. g.=100)
1924. g.	8 456	79,5	1 947,3	80,0
1925. "	11 417	107,3	2 520,6	103,6
1926. "	9 866	92,7	2 324,6	95,6
1927. "	9 986	93,8	2 468,7	101,5
1928. "	10 040	94,3	2 802,3	115,2
1929. "	11 702	109,9	3 373,6	138,7
1930. "	11 763	110,5	3 280,0	134,8
1931. "	9 284	87,2	2 000,8	82,2
1932. "	10 024	94,2	1 620,8	66,6
1933. "	13 892	130,5	1 990,5	81,8
1924.—1933. g.	10 643	100,0	2 432,9	100,0
1934. g.	11 496	108,0	2 019,0	83,0
1935. "	10 057	94,5	1 882,8	77,4
1936. "	14 007	131,6	2 346,6	96,5
1937. "	13 816	129,8	3 112,1	127,9

Jūras zvejniecībā sazvejoto zivju daudzums (tonnās) un vērtība 1000 latos.

Latvijas jūras piekraste sadalīta četros raksturīgos zvejniecības apgabalos, kuŗi ir šādi:

1. Rīgas jūras līča apgabals, no Ainažiem līdz Žocenei (krasta garums ap 225 km). Šai apgabalā nozvejas ziņā pirmā vietā stāv reņģes, tām seko brētliņas un luči; pēdējie (t. i. luči) pārējos zvejas apgabalos nav saņemami.

2. Kolkasraga apgabals, no Ģipkas līdz Jaunciemam (krasta garums ap 60 km). Šai apgabalā nozvejas ziņā pirmā vietā — brētliņas, tām seko reņģes un pēc tam plekstes.

3. Ventspils jūrmalas apgabals, no Lielirbes līdz Sarnatei (krasta garums ap 80 km). Šai apgabalā nozvejas ziņā pirmā vietā stāv plekstes, tām seko reņģes un pēc tam mencas.

4. Liepājas jūrmalas apgabals, no Bambaļciema līdz Nīdas ciemam (krasta garums apm. 120 km). Šī apgabala nozvejā pirmo vietu ieņem mencas, tām seko plekstes un reņģes.

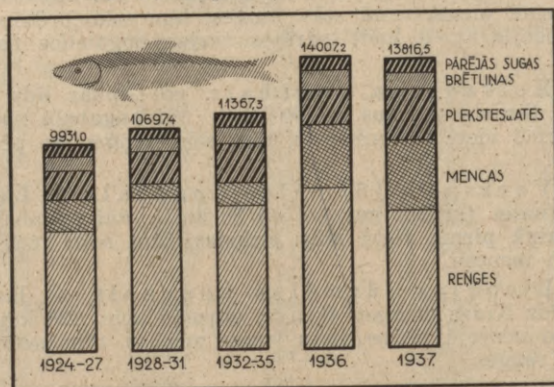
Teikto apstiprina arī nākamās tabulas skaitļi par nozveju pēc zivju sugām dažādos zvejas apgabalos 1924.—1933. gadam caurmērā:

Sazvejoto zivju daudzums tonnās pēc zivju sugām un zvejas apgabaliem 1924.—1933. g. caurmērā.

Zivju sugas	Rīgas jūras līča apgabals		Kolkas raga apgabals		Ventspils jūrmalas apgabals		Liepājas jūrmalas apgabals	
	nozveja tonnās	%	nozveja tonnās	%	nozveja tonnās	%	nozveja tonnās	%
Reņģes	5 052,0	86,3	172,2	24,7	982,8	45,5	432,7	22,3
Plekstes un ates	28,8	0,5	93,9	13,5	1 028,6	47,6	439,5	22,7
Mencas	51,0	0,9	1,6	0,2	112,7	5,2	1 003,5	51,8
Brētliņas	243,8	4,2	413,7	59,5	1,7	0,1	5,0	0,3
Luči	198,2	3,4	.	—	—	—	—	—
Salakas	60,7	1,0	11,0	1,6	21,2	1,0	6,3	0,3
Laši (taimiņi)	80,7	1,4	1,4	0,2	5,6	0,3	3,2	0,2
Stagari	39,9	0,7	—	—	—	—	30,0	1,6
Vimbās	30,2	0,5	0,4	0,1	0,2	.	4,8	0,2
Zuši	23,3	0,4	0,1	.	1,0	.	7,2	0,4
Sīgas	13,6	0,2	1,3	0,2	3,7	0,2	1,9	0,1
Pārējās sugas	27,3	0,5	0,3	.	2,7	0,1	2,4	0,1

K o p ā 5 849,6 100,0 695,9 100,0 2 160,9 100,0 1 936,5 100,0

Jūras zvejniecībā sazvejoto zivju daudzums tonnās pēc zivju sugām.

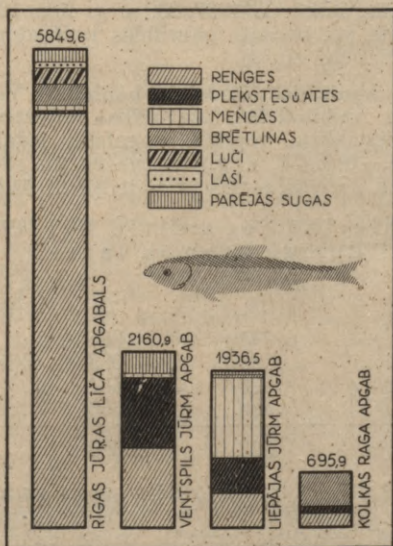
Tālāk aplūkosim tabulu, kas rāda 1937. gadā jūras zvejniecībā sazvejoto zivju daudzumu pēc zivju sugām, salīdzinājumā ar 10 gadu caurmēra nozveju (1924.—1933. g. caurmērā):

Sazvejoto zivju daudzums tonnās pēc zivju sugām.

Zivju sugas	1924./33. g.		1937. g.		Indeksa skaitļi (1924./33. g. = 100)
	tonnas	%	tonnas	%	
Reņģes	6 639,7	62,4	6 556,7	47,5	98,8
Plekstes un ates	1 590,8	14,9	2 376,4	17,2	149,4
Mencas	1 168,8	11,0	3 329,8	24,1	284,9
Brētliņas	664,2	6,2	757,3	5,5	114,0
Luči	198,2	1,9	404,0	2,9	203,8
Salakas	99,2	0,9	30,6	0,2	30,9
Laši (taimiņi)	90,9	0,9	84,0	0,6	92,4
Stagari	69,9	0,7	12,7	0,1	18,2
Vimbas	36,4	0,3	58,6	0,4	161,0
Zuši	31,6	0,3	95,7	0,7	302,9
Sigas	20,5	0,2	45,0	0,3	219,5
Pārējās sugas	32,7	0,3	65,7	0,5	200,9
Kopā	10 642,9	100,0	13 816,5	100,0	129,8

Tabulas skaitļi rāda, ka 1937. gadā jūras zvejniecībā sa-
zvejots zivju gandrīz par 30% vairāk nekā 10 gadu caurmērā,
pie kam, skatoties pēc atsevišķām zivju sugām: mencu sa-
zvejots par 180% vairāk, zušu — par 200%, siģu — par
119, luču — par 100%, plekstu — par 49%, vimbu — par
60%, brētliņu — par 14%, bet mazāk nekā 10 gadu caurmērā
sazvejots: lašu par 8%, reņģu par 1,2%, salaku pat par 70%,
bet stagaru par 82%.

Sazvejoto zivju daudzums tonnās pēc zivju
sugām un zvejas apgabaliem 1924.—1933. g.
caurmērā.

Par laiku, kad zveja jūrā norit visrosīgāk, jāsaka, ka
izdevīgākais periods jūras zvejai ir maija un jūnija mēneši,
jo šajos 2 mēnešos parasti sazvejo vairāk kā $\frac{1}{4}$ no visas gada
nozvejas. Vasaras vidū, jūlijā, zveja mazliet sāšaurinās, bet

tad sākot ar augusta mēnesi atkal pieaug un četros rudens mēnešos, t. i. augustā, septembrī, oktobrī un novembrī, sazvejo ap 40% no visas gada nozvejas. Decembrī zveja jūrā jau atkal sašaurinās, bet janvārī, februārī, martā un aprīlī tā ir vismazākā, jo katrā no minētiem mēnešiem nesazvejo vairāk par 3—4% no visas gada nozvejas.

14. Lauksaimniecību rentabilitāte.

Nošlīdzot šo apskatu par lauksaimniecību, aplūkosim šeit vēl dažus datus par lauksaimniecībā ieguldītiem kapitāliem, par lauksaimniecību kopienesu (brutto ienesu), saimniekošanas izmaksu un arī par tīrienesu (netto ienesu) mūsu lauksaimniecībās, laikā no 1927./28. s. g. līdz 1936./37. s. gadam, pēc Valsts statistiskās pārvaldes lauksaimniecības rentabilitātes statistikas ziņām.

a) **Lauksaimniecībā ieguldītie kapitāli.** Valsts statistiskās pārvaldes rentabilitātes statistikas korespondentu lauksaimniecībās ieguldītie kapitāli apgabalu iedalījumā piecu gadu (1932./33.—1936./37. s. g.) caurmērā un pēdējā 1936./37. s. gadā uz 1 ha derīgas zemes latos ir bijuši šādi:

Lauksaimniecībā ieguldītie kapitāli uz 1 ha derīgas zemes latos.

Apgabali	1932./37. s. g.	1936./37. s. g.	
	Ls	Ls	(1932./37. g.=100)
Zemgale	644	665	103,3
Vidzeme	588	583	99,2
Kurzeme	576	584	101,4
Latgale	486	508	104,5
Latvija	593	599	101,0

Tabulas skaitļi rāda, ka pēdējo piecu gadu (1932./33.—1936./37. s. g.) caurmērā uz 1 ha derīgas zemes aprēķinātie lauksaimniecībā ieguldītie kapitāli valsts caurmērā līdzinās 593 latiem, tā tad, salīdzinot ar 1927./28.—1931./32. s. g. caurmēru, šie kapitāli nav vis pieauguši, bet pat nedaudz samazinājušies, kas izskaidrojams ar to, ka pēdējā piecgadē (1932./37. s. g.) ietilpst arī krīzes gadi, kuŗu ietekmē, saimniecībās ieguldītie kapitāli nevis pieauga, bet vienā otrā gadījumā pat samazinājās.

Pēdējā, 1936./37. s. gadā gan vērojama tendence lauksaimniecībā ieguldītiem kapitāliem pieaugt un šis pieaugums, salīdzinot ar 1932./37. s. g. caurmēru, valsts mērogā 1936./37. s. gadā līdzinas + 1^oo.

Lauksaimniecībā ieguldīto kapitālu sadalīšanos pamatkapitālos un rīcības kapitālos 1936./37. s. gadā rāda sekojošās tabulas skaitļi apgabalu iedalījumā.

1936./37. s. gadā lauksaimniecībā ieguldītie kapitāli uz 1 ha derīgas zemes latos:

Apgabali	Pamatkapitāli		Rīcības kapitāli		K o p ā	
	Ls	%	Ls	%	Ls	%
Zemgale	451	67,87	214	32,13	665	100,0
Vidzeme	411	70,44	172	29,56	583	100,0
Kurzeme	407	69,71	177	30,29	584	100,0
Latgale	347	68,32	161	31,68	508	100,0
Latvija	416	69,41	183	30,59	599	100,0

b) Lauksaimniecību kopienu (brutto ienesa). Lauksaimniecību kopienesa, aprēķināta uz 1 ha derīgas zemes, atsevišķos gados bijusi šāda: pirms krīzes augsto lauksaimniecības ražojumu cenu periodā — 1929./30. un 1930./31. s. gadā — kopienesa uz 1 ha derīgas zemes līdzinas 169 un 164 latiem; krīzes laikmetā — 1931./32. s. g. un 1932./33. s. gadā tā noslīd uz 112 un 114 latiem, bet sākot ar 1933./34. s. gadu uzrāda atkal kāpjošu tendenci, sasniedzot 1934./35. s. gadā 128 latus, bet 1936./37. s. gadā jau 141 latu uz 1 ha derīgas zemes. Pielīdzinot 1927./28. s. gada kopienesu (Ls 151,3) simtam, atrodam, ka 1933./34. s. g. un 1934./35. s. gadā tā samazinājusies par 16%. Šeit jāpiezīmē, ka mūsu kaimiņvalstīs lauksaimniecību kopienu tanī pat laikā saņukušas vēl jūtāmāki: Igaunijā par 24^oo, bet Lietuvā 1933./34. s. g. pat par 48^oo.

Mūsu lauksaimniecību kopienu sastāvdaļās minētā laikmetā notikušas šādas pārmaiņas: 1927./32. s. gadu caurmērā no kopienesu mājlopu ienākumi sastādīja 58^oo, bet ienākumi no augkopības — tikai 25^oo; 1934./35. s. gadā vērojama augkopības ienākumu daļas palielināšanās (37%) uz mājlopu ienākumu (49,5^oo) rēķina, bet 1936./37. s. g. pieaug atkal ienesa no mājlopiem līdz 52^oo, kamēr augkopības ienākumu daļa sastāda vairs tikai 29,8^oo no brutto ienesas kopsomas.

c) **Saimniekošanas izmaksa.** Arī saimniekošanas izmaksa, aprēķināta uz 1 ha derīgas zemes, augšminēto gadu rindā uzrāda samazināšanos. Tā, kamēr 1929./30. s. gadā un 1930./31. s. gadā saimniekošanas izmaksa līdzinās 145 un 149 latiem, tikmēr 1931./32. s. gadā tā noslīd uz Ls 130, bet turpmākos gados pat uz Ls 104 līdz Ls 109. Šeit īpaši jāaizrāda uz nenormālo 1931./32. s. gadu, kad saimniekošanas izmaksa, salīdzinot ar 1927./28. s. gadu, kritās tikai par 2%, bet kopienesa noslīdēja jau par 26%.

Šāda tik nesamērīga saimniekošanas izmaksas un kopienesas krišanās ļoti nelabvēlīgi ietekmēja saimniekošanas rezultātu, kas minētā (1931./32. s. g.) gadā bija stipri negatīvs, jo uzrādīja zaudējumu 2,8% apmērā no lauksaimniecībās ieguldītiem kapitāliem.

Latvijā lauksaimniecību saimniekošanas izmaksa, laikā no 1927./28. s. g. līdz 1934./35. s. gadam samazinājusies par nepilniem 18%, bet Igaunijā tanī pat periodā par 16% un Lietuvā 1933./34. s. g. par 44%.

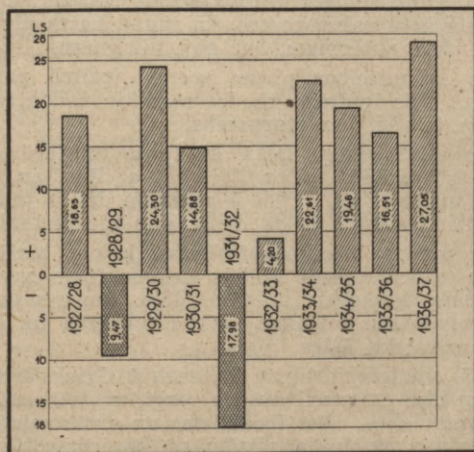
Pēdējā 1936./37. s. gadā Latvijā lauksaimniecību saimniekošanas izmaksā atkal vērojama tendence pieaugt, jo minētā gadā uz 1 ha derīgas zemes saimniekošanas izmaksa sasniedz atkal Ls 114,—.

Mūsu lauksaimniecību saimniekošanas izmaksas galvenās sastāvdaļas ir šādas: 1) darba spēka izmaksa, kas 1927./32. s. g. caurmērā un arī vēlāk 1934./35. s. g. un 1935./36. s. gadā sastāda lielāko daļu 57—58% no saimniekošanas izmaksas kopsummas, 2) tekošās saimniekošanas izmaksa (mākslīgie mēsli + iepirkta sēkla un spēkbarība + remonts + nodokļi un apdrošināšanas izdevumi u. c.), kas 1927./32. s. g. caurmērā līdzinās 26,5%, bet 1934./35. un 1935./36. s. gadā — 26—28% no saimniekošanas izmaksas kopsummas.

d) **Lauksaimniecību tīrienesa (netto ienesa).** Lauksaimniecību saimniekošanas galīgo rezultātu jeb tā saukto tīrienesu, kas rāda lauksaimniecībā kā privātsaimnieciskā uzņēmumā ieguldīto kapitālu rentēšanos, aprēķina atskaitot no kopienesas saimniekošanas izmaksu. Šādā kārtā aprēķinātā netto ienesa uz 1 ha derīgas zemes atsevišķos gados bijusi šāda: 1927./28. s. gadā ienesa + Ls 18,63, 1928./29. s. gadā — zaudējums — Ls 9,47, 1929./30. s. gadā ienesa + Ls 24,30, 1930./31. s. g. ienesa + Ls 14,88, 1931./32. s. gadā zaudējums — Ls 17,98, 1932./33. s. g. ienesa + Ls 4,20, 1933./34.

s. g. + Ls 22,61, 1934./35. s. g. + Ls 19,46, 1935./36. s. g. +
+ Ls 16,51, bet pēdējā 1936./37. s. gadā neto ienesa + Ls 27,05
uz 1 ha derīgas zemes.

Lauksaimniecību neto ienesa no 1 ha de-
rīgas zemes (latos)

Aprēķinot neto ienesu procentos no lauksaimniecībā ieguldītā kapitāla atrodam, ka šis kapitāls atsevišķos gados rentējies šādi: 1927./28. s. gadā + 3,17%, 1928./29. s. g. (plūdu gads) zaudējums — 1,56%, 1929./30. s. g. + 3,97%, 1930./31. s. g. + 2,25%, 1931./32. s. g. zaudējums — 2,83%, 1932./33. s. g. + 0,71%, 1933./34. s. g. + 3,85%, 1934./35. s. g. + 3,30%, 1935./36. s. gadā + 2,77% un 1936./37. s. gadā + 4,52%.

VIII. Rūpniecība.

I. **Amatniecība.** Naturālās jeb slēgtās mājsaimniecības vietā, kur katrs pēc iespējas pats ražoja sev visu nepieciešamo, ap X. gadu simteni Eiropā stājās maiņas saimniecība. Šo jauno laikmetu raksturo tas, ka tagad katrs pirmā kārtā ražo nevis paša patēriņam, bet gan tirgum.

Maiņas saimniecības pirmo posmu apzīmē par naudas saimniecību. Tās īpatnība tā, ka ražotājs nodod savu preci patērētājam tieši, bez starpnieka.

Naudas saimniecības laikā kā īpašs un ievērojams ražotāju slānis parādās amatniecība, līdz ar kuŗu uzplaukst arī pilsētas. Pēdējā apstākļa dēļ šo tautsaimniecības attīstības posmu mēdz dēvēt par pilsētu saimniecību.

Pilsētu mūros, tajos nemierīgajos laikos, bieži vien no ienaidnieku uzbrukumiem glābās zemnieki ar saviem lopu bariem. Daļa zemnieku jaunāko dēļu, kuŗu saimnieciskās izredzes laukos bija vājākas, palika pilsētās un pamazām izveidoja amatnieku šķiru.

Sākumā amatnieki, tāpat kā senajā Grieķijā un Romā, lielāko tiesu bija dzimtscilvēki un vergi, un tos cienīja daudz mazāk kā zemniekus. Bet feodālisms un ar to saistītā valsts sadrumstalošana veicināja pilsētu un to iedzīvotāju (amatnieku) patstāvību. Pilsētas arvienu biežāk atteicās paklausīt sīkiem zemes kungiem — firstiem un grāfiem un noslēdza tiem savus vārtus.

Tadējādi Vācijā, piemēram, ar laiku izcēlās daudzas brīvpilsētas, kas panāca sev tiesību runāt līdzī valsts saeimā, kuŗā līdz tam piedalījās tikai firsti un muižnieki.

Brīvpilsētu iedzīvotāju turība strauji pieauga. Amatnieki kļuva brīvi: vergs vai dzimtscilvēks, iekļuvis reiz pilsētā, tas nebija vairs padots savam kungam, bet palika par brīvu pilsoni.

Pilsētām jau no dibināšanas piešķīra tirgus tiesību. Zināmā apgabalā nekur citur nedrīkstēja noturēt tirgu kā vietējā pilsētā. Ja šī apgabala zemnieki gribēja ko pārdot, tiem ar saviem ražojumiem bija jādodas uz pilsētu. Tālāk, amatnieki panāca, ka minētā apgabalā amatniekiem nebija brīv dzīvot laukos, bet tikai pilsētā. Pilsētās amatnieki ap-

vienojās slēgtās sabiedrībās — cunftēs. Katrs amats sastādīja savu cunfti, kas drikstēja izstrādāt un pārdot tikai zināmu preci.

Meistari varēja nodarbināt 1—2 cunftes zellus (t. i. tādus, kas 4—6 gadus mācījušies savu amatu un tad dažus gadus vēl ceļojuši apkārt, strādājot un mācoties pie svešiem meistariem) un tik pat daudz mācekļu. Šādas palīgu skaita ierobežošanas mērķis bija aizkavēt amatnieku izvēršanos par lieluzņēmējiem.

Cunftu nozīme ilgu laiku daudzējādā ziņā bija noteikti pozitīva. Tās uz ļoti augsta līmeņa nostādīja arodapmācību. Zellu grāmatu piešķīra tikai ar visas cunftes piekrišanu patiesiem sava aroda pratējiem. Vēl lielākas prasības uzstādīja meistariem: tiem iepriekš bija jānostrādā noteikti zella gadi un jāuzrāda īpašs meistardarbs, par kuru tad citi cunftes meistari deva savu atsauksmi. Cunftes rūpējās par to, lai katrs meistars izgatavotu parasta, noteikta labuma preci. No svara bija tas, ka pateicoties amatnieku cunftēm, tiešie patērētāji satikās pilsētas tirgos ar tiešiem ražotājiem: iztiekot bez starpniekiem, tie varēja visas vajadzīgās mantas iepirkt lētāki. Zināmā mērā cunftes izpildīja arī sociālās likumdošanas pienākumus, palīdzot saviem locekļiem slimības, vecuma nespēka, ugunsgrēka u. c. nelaiemes gadījumos. Beidzot, cunftes veicināja kultūras iespēšanos plašākā apkārtnē. No pilsētām izplatījās krāsnis un stikla logi, labākas mēbeles, trauki un audumi, piemērotāki darba rīki, ieroči u. t. t., u. t. t.

Tāds bija amatniecības stāvoklis un tās loma pilsētu saimniecības ziedu laikos. Saimniecisko attiecību tālākā attīstībā amatniecības nozīme samazinājās: tās vēsturiskos uzdevumus pamazām pārņēma jauni spēki.

No vienas puses, augtin auga pieprasījumi pēc tādām precēm, kurās vietējo pilsētiņu amatnieki nevarēja dot. Muižnieku un pašu pilsoņu — turīgāko amatnieku — dzīves līmenis bija strauji kāpis. Tiem vajadzēja zīda, samta, rotas lietu, smalku vīnu. Plašajām iedzīvotāju masām — gavēņa dienām — vajadzēja sālītu un žāvētu zivju. Lieli bija arī pieprasījumi pēc koloniju garšas vielām — pipariem, vircēm, lauru lapām u. t. t. Beidzot raktuvju apgabaliem trūka arī labības.

No otras puses, cēlusies bija lauksaimniecības produkcija. Daudzās vietās radās labības, vaska, medus, ādu un taml. ražojumu uzviļa, kuŗu vietējās pilsētīnas nenonēma.

Tā nobrieda tālai tirdzniecībai labvēlīgi apstākļi. Preču maiņas procesā izvirzījās nepieciešamība pēc starpnieka un tāds arī radās no pašu pilsoņu vidus. Ja viena daļa turīgo pilsoņu iekrāto naudu noguldīja uz augļiem pilsētu kasēs un bankās, citi — uzņēmīgākie — labprāt aizņēmās to no šīm kasēm un bankām, gan pret vekseliem, gan arī iekilājot nekustamus īpašumus un preces. Tādējādi šie uzņēmīgākie pilsoņi palielināja savu rīcības kapitālu un līdz ar to guva plašākas iespējas tirdzniecībā. Līdz ar to iezīmējās maiņas saimniecībā jauns posms, kuŗu tautsaimnieki nosaukuši par kredīta saimniecību vai arī — par agrā kapitālisma laikmetu.

Aiz tīri formāliem iemesliem, kam nebija nekā kopīga ar aroda prašanu, daudziem mācekļiem cunftes nedeva pēc pabeigtiem mācekļa gadiem zeļļa grāmatu. Tāpat daudzus zeļļus tās neuzņēma meistaru kārtā, kuŗu skaitu nepalielināja, bet mirušo un izceļojušo vietā ielika to dēļus vai znotus. Tā cunftes rikojās, lai novērstu konkurenci savu locekļu starpā un pasargātu to ienākumus no samazināšanās.

Par meistariem netikušie zeļļi un par zeļļiem netikušie mācekļi, kuŗu skaits vienmēr pieauga un kas bieži vien bija labi aroda pratēji, apmetās laukos un strādāja tur paslepūs no cunftēm. Zemnieki labprāt tos pieturēja, jo viņu darbs bija lētāks kā cunftes meistaru darbs. Malu amatniekiem drīz vien piegriezta savu vērību kredīta saimniecībā izaugušie tirgotāji, kuŗiem izdevīgāki bija tirgoties ar gataviem ražojumiem nekā ar izejvielām. Tie sāka piegādāt malu amatniekiem materiālus, tad — pēc laika — ieradās pēc izstrādājumiem un samaksāja par darbu. Šiem malu amatniekiem, ko vajāja cunftes, šāda kārtība šķita ļoti ērta: atkrita rūpes par darba meklēšanu, materiālu sadabūšanu, gatavo ražojumu pārdošanu u. t. t.

Drīz tirgotāji novēroja, ka daudz lietderīgāki savākt malu amatniekus vienkopus, īpašās darbnīcās. No vienas puses, tad nav jābraukā apkārt izdalot materiālus un savācot ražojumus, no otras puses — rodas iespēja kontrolēt arī pašu darba procesu. Tā radās manufaktūras, kuŗās malu amatnieki pamazām izvērtās par kvalificētiem rūpniecības strādniekiem.

Manufaktūrās maz pa mazam izveidojās darba dalīšana un jaunas, racionālākas darba metodes. Cunftēs, turpretim, ieviesās sastingums: preces ražoja pēc vecu veciem paraugiem, pie kam meistardarbos jaunu meklējumu vietā bieži vien varēja saskatīt tikai ērmošanos (milzu zābaki, milzu desas u. t. t.).

Uzņēmēji dibināja manufaktūras tādās vietās, kur cunftēm nebija noteikšanas: karaļu piļu teritorijās, bīskapu pilsetās, atsevišķu grāfu un firstu galvas pilsētās.

Džems Vatts ar tvaika mašīnas izgudrošanu (1769. g.) un Karteits ar savām mēchaniskām stellēm (1787. g.) dod manufaktūras attīstībai jaunu virzienu. Mēchaniskais dzinēja spēks un darba mašīnas stājas veco amatnieku vietā un no manufaktūrām izveidojās fabrikas. Amatniecības nozīme tautsaimniecībā paliek pavisam niecīga; to atvieto tvaika un elektrības gadu simteņa bērns — rūpniecība.

Tāda īsumā ir saimniecības attīstības vispārējā shēma Eiropā. Vienā otrā valstī, atkarībā no tās ģeografiski-vēsturisko apstākļu īpatnībām, detaļos ir bijuši novirzieni no tās. Tāpat atsevišķie saimniecības periodi nav iestājušies visur vienā laikā un nav bijuši vieli dz ilgi. Tā, Vācijas ziemeļdaļā, Prūsijā un Baltijā, kur pilsētu bija maz, ieilga naturālā saimniecība. Lauku mājās zemnieki paši izgatavoja gandrīz visus vajadzīgos darba rīkus, vērpa, auda un šuva, micēja ādas, darīja godībām alu u. t. t., u. t. t.

Amatniecības jēdziens, kas saglabājies līdz mūsu laikam, guvis tagad jaunu saturu. Ar šo vārdu apzīmē sīkos rūpniecības uzņēmumus, kuriem tautas dzīvē piekrīt svarīga loma. Ceļot un remontējot ēkas, ražojot un izlabojot apģērbu un apavus, mēbeles, saimniecības piederumus un darba rīkus, sīkrūpnieks amatnieks ar savu darbu apmierina iedzīvotāju neatliekamās, elementārākās vajadzības. Bieži vien tie ir nelieli, bet ļoti vērtīgi pakalpojumi (uzvalka pašūšana, kurpju pazolēšana, pulksteņa remonts, loga iestiklošana u. t. t.), kas lielākam rūpniecības uzņēmumam nemaz nav piemēroti un kuŗu izpildīšanai pasūtītājam, savas ērtības labā, nepieciešams tuvumā sīkrūpnieks-amatnieks.

Šīs, savas svētīgās, kaut arī neuzkrītošās lomas dēļ par amatniecību dēvētā sīkrūpniecība daudzās zemēs ņemta īpašā valsts aizsardzībā. Tā bauda speciālas tiesības, bet viņas interešu pārstāvēbai nodibinātas amatniecības kameras vai analogas iestādes. Pēdējās parasti rūpējas

arī par sīkrūpnieku-amatnieku pienācīgu sagatavošanu darbam, par arodmācību.

Bet līdz ar īpašu sīkrūpniecības jeb amatniecības aizsardzību rodas vajadzība novilkt robežu starp šo sīkrūpniecību un pārējo rūpniecību, noteikt, kādus uzņēmumus piešķaitīt tā sauc. amatniecībai un kādus — rūpniecībai.

Šim nolūkam ieteiktas dažādas pazīmes, kā: nodarbes, dzinējspēka lietošana, algota darba spēka nodarbināšana, darba dalīšana un ražošanas veids, produkcijas vērtība, grāmatvedība u. t. t.

Par nožēlošanu, neviena no šīm pazīmēm šķirošanai neder pilnos apmēros. Ja nodarbes, kas strādā tieši patērētājam, uz pēdējā pasūtījumu, uzskatītu par amatniecību, tad drēbnieki, rūpnieki un mēbeļu galdnieki ne vienmēr būs amatnieki: bieži vien tie ražo gatavu apģērbu, apavu un mēbeļu veikalim, t. i. preču krājumam, tirgum vispāri un ne noteiktam patērētājam. No otras puses amatniecībā tad ietilptu lielās mašīnu fabrikas, kas lokomotīves, tiltu fermu daļas, turbinas u. t. t. izgatavo tikai pēc speciāla pasūtījuma. Arī mēchaniskā dzinējspēka trūkums nav vairs raksturīgs sīkrūpniecībai. Pateicoties elektriskās strāvas pieejamībai, mūrnieki tagad lieto mēchaniskas ēveles (ar iebūvētu elektromotoru) cementa grīdu slīpēšanai. Ļoti daudz elektromotoru izmanto arī galdnieki, drēbnieki un pat frizieri (matu griežamās mašīnas, matu žāvētājas u. t. t.).

Ja par amatniecības uzņēmumu uzskata pasākumu, kurā katrs strādnieks visu darba procesu pārvalda no sākuma līdz galam un, viens pats izstrādājot no materiāla gatavu ražojumu, parāda tajā savu individuālītāti, tad vienā un tanī pašā nodarbē viens uzņēmējs būs amatnieks, otrs — rūpnieks. Drēbnieka darbnīca ar speciālu piegriezēju būs rūpniecības uzņēmums, bet bez tāda — amatniecības uzņēmums. Beidzot juveliers gan viens pats izpilda savu darbu, tomēr apgrozījuma, ražoto preču vērtības ziņā to pavisam nevaram piešķaitīt sīkrūpniecībai.

Kas attiecas uz nodarbināto personu skaitu kā amatniecības atšķirības pazīmi, tad arī tas ne vienmēr būs raksturīgs. Mūrnieka meistaram dažreiz strādā 20—30 palīgi, kamēr lieli ķīmijas rūpniecības uzņēmumi iztiek ar 5—6 strādniekiem.

Prof. Mērvarts ieteic tos pasākumus, kur uzņēmēja ražojošā un patērošā saimniecība nav atdalīta viena no otras (t. i., kurām pastāv kopīga kase un rēķinvedība) pieskaitīt amatniecībai, bet kur šāda atdalīšana notikusi — rūpniecībai. Arī šī pazīme praktiski maz ko dod: ir sīki uzņēmumi ar kārtīgi nostādītu grāmatvedību (ja, piemēram, šiem uzņēmumiem ir vairāki īpašnieki, kam savstarpīgi jānorēķinās) un — otrādi — lieli uzņēmumi bez kādas grāmatvedības (vienpersonām piederošie).

Šo grūtību dēļ šolaiku amatniecības kontūras tad arī ir stipri nenoteiktas un gandrīz katrā valstī savādas. Agrākā Krievijā par amatniecības uzņēmumiem uzskatīja pasākumus bez mehāniskā dzinēja, ja tie nodarbināja ne vairāk kā 30 strādniekus. Francijā amatnieks ir meistars, kas strādā bez algotiem strādniekiem, tikai ar saviem ģimenes locekļiem un mācekļiem vien. Darba atvieglināšanai amatnieks var lietot arī mehānisko dzinēja spēku. Vācijā, individuālas vērtēšanas ceļā, amatniecībā ietilpinātas 72 nodarbes.

Mūsu 1936. gada likums par rūpniecības un amatniecības uzņēmumiem amatniecības definīciju nesatur. Tāpat 1935. gada likumā par Latvijas amatniecības kameru un 1938. gada amatniecības aizsardzības likumā šādas definīcijas nav. Abos pēdējos gan minēts, ka finansu ministrs noteiks, kādas ražotājas nozares resp. uzņēmumu grupas uzskatīt par amatniecības uzņēmumiem.

Tā kā pagaidām šāds ražotāju nozaļu jeb uzņēmumu grupu saraksts nav vēl publicēts, mēs par amatniecību skaitām to sīkrūpniecības daļu, kas saskaņā ar Baltijas statistiķu konferences lēmumu izslēgta no gadskārtēji statistiski kontrolējamās rūpniecības, proti, uzņēmumus bez mehāniskā dzinējspēka ar mazāk kā 5 algotiem strādniekiem.

1935. gada tirdzniecības un rūpniecības skaitīšanā šādu uzņēmumu reģistrēts 41 096 ar 54 827 nodarbinātām personām.

	Uzņēmumi		Nodarbinātās personas	
	Skaitis	%	Skaitis	%
Amatniecība	41 096	82,57	54 827	33,80
Rūpniecība	8 678	17,43	107 382	66,20
	49 774	100,00	162 209	100,00

No augšējās tabulas redzam, ka uz 1 rūpniecības uzņēmumu pie mums nākas 5 amatniecības uzņēmumi. Arī nodarbināto personu skaita ziņā amatniecības svars nav mazais: 34 no katrām 100 amatniecībā un rūpniecībā nodarbinātām personām strādā amatniecībā.

Pašā amatniecībā, kā atbilstošākie saviem uzdevumiem, atkal pārsvarā sīkākīe pasākumi:

	Uzņēmumu skaits	Nodarbināto personu skaits			
		Uzņēmēji	ģimen. locekļi	Algoti strādnieki	Kopā
Amatnieki bez algot. strādniekiem	35 302	35 302	3 848	—	39 150
Tai skaitā:					
vieninieki	32 021	32 021	—	—	32 021
ar līdzstrād. ģimenes locekļiem	3 281	3 281	3 848	—	7 129
Amatnieki ar algotiem strādniekiem	5 794	5 723	348	9 606	15 677
Tai skaitā:					
ar 1 strādnieku	3 264	3 264	276	3 264	6 804
" 2 strādniekiem	1 507	1 507	72	3 014	4 593
" 3 "	692	687	—	2 076	2 763
" 4 "	313	265	—	1 252	1 517
apkalpo tā paša amatniecības uzņēmuma citas nozares personāls	18	—	—	—	—
Kopā	41 096	41 025	4 196	9 606	54 827

No visa amatniecības uzņēmumu kopskaita — 41 096 — bez algota darba spēka iztiek 35 302 uzņēmumi jeb 86 no katriem 100. No pēdējiem savukārt 32 021 uzņēmumā strādā amatnieks-uzņēmējs viens pats, pat bez ģimenes locekļu palīdzības.

Lielais vairums amatniecības uzņēmumu ar algotu darba spēku (3 264 jeb 56,3% no to kopskaita 5 794) iztiek ar 1 strādnieku. 2 strādniekus nodarbina 1 507 jeb 26% amatniecības uzņēmumu ar algotu darba spēku, 3 strādniekus — 692 jeb 11,9% uzņēmumu, bet 4 strādniekus — tikai 313 jeb 5,4% uzņēmumu.

Mazliet vairāk kā puse amatniecības uzņēmumu novietojusies pilsētās, galvenā kārtā Rīgā:

	Uzņēmumi		Nodarbinātās personas	
	Skaitis*	%	Skaitis	%
Rīgā	10 519	45,4	15 745	47,4
Liepājā	1 576	6,8	2 290	6,9
Daugavpili	1 269	5,5	1 948	5,9
Jelgavā	1 030	4,4	1 514	4,6
Ventspili	480	2,1	685	2,1
Pārējās pilsētās	8 310	35,8	10 985	33,1
Pilsētās kopā	23 184	100,0	33 167	100,0
%o	56,4		60,5	
Laukos	17 912		21 660	
%o	43,6		39,5	
Pavisam	41 096		54 827	
%o	100,0		100,0	

Pilsētās uz katriem 1 000 iedzīvotājiem nāk 33 amatniecības uzņēmumi, laukos — tikai 14.

Pa atsevišķām rūpniecības nozarēm amatniecības uzņēmumi sadalās šādi:

	Uzņēmumu skaits			
	Pilsētās	Laukos	Kopā	%
I Raktuves un akmeņu lauztuves	7	16	23	0,06
II Keramikā, akm. izstrādājumi u. t. t.	182	271	453	1,10
III Metālapstrādāšana, mašīnbūves	2 164	3 821	5 985	14,58
IV Ķīmijas rūpniecība	159	39	198	0,48
V Ādu rūpniecība	321	396	717	1,73
VI Tekstilrūpniecība	414	510	924	2,25
VII Kokrūpniecība	2 236	2 598	4 834	11,76
VIII Papīrrūpniecība	33	—	33	0,08
IX Poligrafijas rūpniecība	515	136	651	1,59
X Pārtikas un baudvielu rūpniecība	791	257	1 048	2,55
XI Apģērbu un apavu rūpniecība	13 111	5 605	18 716	45,54
XII Celniecība	3 251	4 263	7 514	18,28
Kopā	23 184	17 912	41 096	100,00

Visvairāk amatniecības uzņēmumu apģērbu un apavu rūpniecībā: 18 716 jeb 45,5% no visu amatniecības uzņēmumu kopskaita 41 096. Šai skaitā ietilpst 10 091 drēbnieku darbnīca, 5 287 kurpnieku darbnīcas, 1 165 adītavas, 959 veļas šuvēju darbnīcas, 292 virsu taisītāji u. t. t.

Otrā vietā stāv celtniecība ar 7 511 uzņēmumiem jeb 18,3% no amatniecības uzņēmumu kopskaita (2 438 mūrnieki, 2 388 namdari, 1 162 būvgaldnieki, 815 būvkrāsotāji, 207 ju-

miķi, 157 elektrības instalātori, 135 stiklinieki u. t. t.). Tad seko metālapstrādāšanas un mašīnbūvju nozare ar 5 985 jeb 14,6% uzņēmumu (4 003 kalēju darbnīcas, 693 atslēdznieku darbnīcas, 400 skārdnieku darbnīcas, 367 pulksteņu izlabotāju darbnīcas, 109 juvelieri, 104 zobu tehniķi u. t. t.) un kokrūpniecība ar 4 834 jeb 11,8% uzņēmumu (2 658 galdniecības, 937 ratnieku darbnīcas, 312 mucinieku un koka trauku darbnīcas, 209 kurvju un suku darbnīcas u. t. t.).

Minētajās četrās rūpniecības nozarēs strādā pavisam 37 049 amatniecības uzņēmumi jeb 90 no katriem 100.

No 41 096 amatniecības uzņēmumiem 40 891 pieder vienām personām (tā sauc. amatniecības individuālais sektors) un 205 — pilnām sabiedrībām, kooperatīviem u. t. t. (amatniecības kolektīvais sektors: rokas krējošanas punkti, zivju žāvēšanas un taml. pasākumi).

Apskatīsim tagad minēto 40 891 amatniecības uzņēmumu grupējumu pēc viņu īpašnieku tautības:

Amatnieku uzņēmēju tautība	Rīgā		Pārējās pilsētās		Laukos		Kopā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
Latvieši	6 280	60,11	7 916	62,93	15 579	87,21	29 775	72,32
%	21,09		26,59		52,32		100,00	
Cittautieši	4 168	39,89	4 662	37,07	2 286	12,79	11 116	27,18
%	37,50		41,94		20,56		100,00	
Tai skaitā:								
vācieši	981	9,39	433	3,44	198	1,11	1 612	3,94
%	60,86		26,86		12,28		100,00	
krievi	857	8,20	956	7,60	1 303	7,29	3 116	7,62
%	27,50		30,68		41,82		100,00	
žīdi	1 672	16,00	2 417	19,22	329	1,84	4 418	10,30
%	37,84		54,71		7,45		100,00	
poļi	371	3,55	685	5,45	292	1,64	1 348	3,30
%	27,52		50,82		21,66		100,00	
leiši	158	1,51	105	0,83	95	0,53	358	0,88
%	44,13		29,33		26,54		100,00	
igauņi	85	0,82	51	0,41	54	0,30	190	0,46
%	44,74		26,84		28,42		100,00	
pārējie	44	0,42	15	0,12	15	0,08	74	0,18
%	59,46		20,27		20,27		100,00	
Kopā	10 448	100,00	12 578	100,00	17 865	100,00	40 891	100,00
%	25,55		30,76		43,69		100,00	

Rīgā no katriem 100 amatniecības uzņēmumiem latviešiem pieder 60, pārējās pilsētās — 63, laukos — 87, bet valstī caurmērā — 73. Otrou vietu kā amatnieki pilsētās

ieņem žīdi (Rīgā žīdiem no katriem 100 amatniecības uzņēmumiem pieder 16, pārējās pilsētās — 19 uzņēmumi), bet laukos — krievi (7 no katriem 100 lauku amatniecības uzņēmumiem).

No katriem 100 latviešu amatniecības uzņēmumiem 21 novietojies Rīgā, 27 — pārējās pilsētās un 52 — laukos. Līdzīgā kārtā no katriem, vāciešiem piederošiem 100 uzņēmumiem uz Rīgu krit 61, uz pārējām pilsētām — 27 un uz laukumiem — 12 uzņēmumi. Žīdu amatniecības uzņēmumiem šie skaitļi būs 38, 55 un 7.

Uz katriem 1000 iedzīvotājiem caurmērā 1935. gadā bijis 21 amatniecības uzņēmums, pie kam uz 1000 latviešu tautības iedzīvotājiem — 20 latviešu amatniecības uzņēmumu, uz 1000 vācu tautības iedzīvotājiem — 26 vācu amatniecības uzņēmumu, uz 1000 krievu tautības iedzīvotājiem 13 krievu amatniecības uzņēmumu un uz 1000 žīdu tautības iedzīvotājiem — 47 žīdu amatniecības uzņēmumi.

Amatniecības kopapgrozījums 1935. gadā sasniedza Ls 42 952 037. Ls 13 529 886 jeb 31,5% no šīs summas sastādīja pašiem piederošo preču vērtība un Ls 29 422 151 jeb 68,5% — atlīdzība par citiem veikti darbu resp. par pasūtītāju materiālu apstrādāšanu:

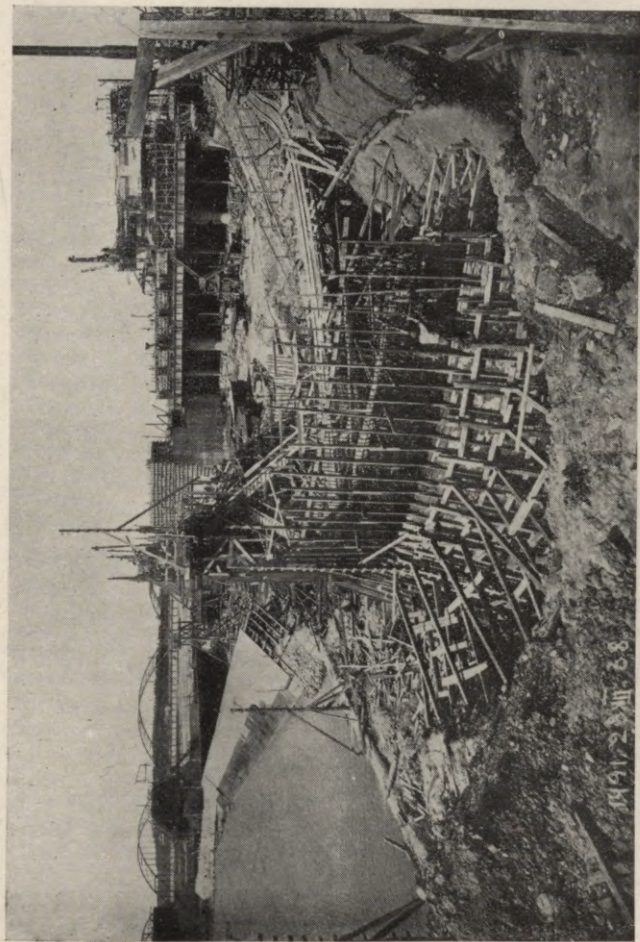
	Uzņēmumu skaits	A p g r o z ī j u m s			Caurm. uz 1 nodarbin. personu Ls
		Ražoto, pašiem pieder. preču vērtība Ls		Atlīdzība par citiem veikti darbu Ls	
		Kopā Ls	Kopā Ls	Kopā Ls	
Rīgā	10 519	5 881 944	13 895 009	19 776 953	1 256
Liepājā	1 576	1 265 495	1 215 852	2 481 347	1 083
Daugavpilī	1 269	643 434	769 983	1 413 417	726
Jelgavā	1 030	497 488	743 380	1 240 868	820
Ventspilī	480	313 828	304 139	617 967	902
Pārējās pilsētās	8 310	2 946 930	4 823 245	7 770 175	707
<hr/>					
Pilsētās					
kopā un caurm.	23 184	11 549 119	21 751 608	33 300 727	1 004
%		34,08	65,92	100,0	
Laukos					
kopā un caurm.	17 912	1 980 767	7 670 543	9 651 310	446
%		20,52	79,48	100,0	
<hr/>					
Pavisam					
kopā un caurm.	41 096	13 529 886	29 422 151	42 952 037	783
%		31,5	68,5	100,0	

Caurmērā apgrozījums uz 1 amatniecībā nodarbinātu personu laukos līdzinājās Ls 446 gadā, pilsētās caurmērā — Ls 1004, bet galvas pilsētā vien — Ls 1256. Tas izskaidrojams pa daļai ar to, ka laukos amatniekam ir arī blakus ienākuma avots — zeme, kurai tas ziedo laiku uz amata rēķina un — pa daļai arī ar to, ka lauku amatnieki vairāk strādā ar pasūtītāju materiāliem, kuŗu vērtība viņu apgrozījumos nav ietilpināta. Ja pilsētās ražoto, pašiem piederošo preču vērtība sastāda $\frac{1}{3}$ daļu no amatnieku apgrozījuma, laukos tā līdzinas $\frac{1}{5}$ daļai.

Pa atsevišķām rūpniecības nozarēm amatnieku apgrozījumi sadalījās šādi:

Nozares:	A p g r o z ī j u m s				
	Uzņēmumu skaits	Ražoto, pašiem piederošo preču vērt.	Atlidzība par citiem veiktu darbu	Kopā	Caurm. uz 1 nodarbin. personu
		Ls	Ls	Ls	Ls
I Raktuves un akm. lauzt.	23	42 880	940	43 820	1 217
II Keramika, akm. izstr. u. t. t.	453	559 436	253 515	812 951	1 010
III Metālapstr., mašīnbūves	5 985	1 214 329	4 494 109	5 708 438	740
IV Ķīmijas rūpniecība	198	1 397 856	45 200	1 443 056	3 302
V Ādu rūpniecība	717	306 422	572 823	879 245	896
VI Tekstīlrūpniecība	924	217 623	391 969	609 592	491
VII Kokrūpniecība	4 834	1 263 903	3 352 838	4 616 741	758
VIII Papīrrūpniecība	33	42 019	35 850	77 869	1 180
IX Poligrafiijas rūpniecība	651	941 297	119 279	1 060 576	1 179
X Pārtikas un baudv. rūpn.	1 048	5 640 307	230 659	5 870 966	2 717
XI Apģērbu un apavu rūpn.	18 716	1 865 614	13 826 929	15 692 543	642
XII Celtniecība	7 514	38 200	6 098 040	6 136 240	617
Kopā un caurm.	41 096	13 529 886	29 422 151	42 952 037	783

Pirmo vietu amatniecības apgrozījumos ieņem apģērbu un apavu nozare ar Ls 15 692 543 jeb 36,5% no kopapgrozījuma Ls 42 952 037. Tai seko celtniecība ar Ls 6 136 240 jeb 14,3%, tad — pārtikas un baudvielu nozare (Ls 5 870 966 jeb 13,7%), metālapstrādāšanas nozare (Ls 5 708 438 jeb 13,3%), kokrūpniecības nozare (Ls 4 616 741 jeb 10,7%), ķīmijas nozare (Ls 1 443 056 jeb 3,4%), poligrafiijas nozare (Ls 1 060 576 jeb 2,5%) u. t. t.

Ķeguma spēkstacijas būves kopskats.

9

Beigās minēsim vēl amatniecības apgrozījumus 1935. gadā dažās svarīgākās nodarbēs:

Nodarbes:	Uzņēmumu skaits	A p g r o z ī j u m s			
		Ražoto, pašiem piederošo preču vērtība	Atlidzība par citiem veiktu darbu	Caurmērā uz 1 nodarbin. personu	
		Ls	Ls	Kopā Ls	Ls
III Atslēdznieku darbnīcas	693	61 062	790 190	851 252	898
Kalēju darbnīcas	4 003	168 732	2 261 661	2 430 393	492
Skārdnieku darbnīcas	400	208 563	340 079	548 642	914
V Ādu micētava	247	93 770	176 354	270 124	792
Seglinieku darbnīcas	409	133 102	269 029	402 131	795
VII Galdnieku darbnīcas	2 658	656 084	2 259 094	2 915 178	846
Ratnieku darbnīcas	937	123 026	434 441	557 467	513
Kurvju un suku taisīt. d.	209	100 465	99 330	199 795	719
VIII Kartonāžu darbnīcas	20	21 829	26 750	48 579	1 157
IX Fotografu darbnīcas	501	685 559	—	685 559	1 036
X Maiznīcas	539	3 795 140	—	3 795 140	3 280
XI Drēbnieku darbnīcas	10 093	421 968	7 395 060	7 817 028	586
Kurpnieku darbnīcas	5 285	585 138	3 915 976	4 501 114	686
XII Mūrnieki	2 438	—	1 583 450	1 583 450	520
Namdarī	2 388	—	1 799 351	1 799 351	528

Jāatzīmē, ka amatniecības apgrozījums nav analogs ne rūpniecības bruttoprodukcijai (tai strukturāli atbilst ražoto, pašiem piederošo preču vērtība), nedz arī tās netto-produkcijai (kurai atbilst atlidzība par citiem veiktu darbu). Amatniecības produkcijas brutto un nettovērtība līdz šīs grāmatas iznākšanai vēl nav aprēķināta.

2. Rūpniecība. Rūpniecībai apstākļi vislabvēlīgāki tavis valstīs, kurām pašām savs kurināmais materiāls un izejvielas, pirmā kārtā — ogles, nafta un metalli. Šīs valstīs savā laikā izveidojās par rūpniecības zemēm, kas ar saviem fabrikātiem apmierināja nevien pašu iekšējo tirgu, bet apgādāja ar tiem arī lauksaimniecības zemes, saņemot no pēdējām — savukārt — labību, gaļu, sviestu, olas u. c. lauksaimniecības produktus. Tā, Vācijas deva Krievijai mašīnas, bet saņēma no tās labību. Ar vārdu sakot, nodibinājās starptautiska saimnieciska sadarbība, kur katrs ražoja to, kas tam bija izdevīgāki un iztrūkstošo iemainīja no kaimiņa pret savu ražojumu uzviju.

Pie pēckara starptautiskās saimnieciski-politiskās konjunktūras arī lauksaimniecības zemēm, kāda ir mūsu Latvija, nepieciešama un iespējama sava rūpniecība.

No tās pirmā kārtā minēsim uzņēmumus, kas lauksaimniecības ražojumus pārstrādā pārtikas un baudas līdzekļos: dzirnavas, lopu kautuves, konservu fabrikas, piena pārstrādāšanas pasākumus, cukurfabrikas, spirta dedzinātavas, alus darītavas, vīnu darītavas, tabākas fabrikas. Šīs kategorijas rūpniecības uzņēmumi sagatavo lauksaimniecības ražojumus vietējam patēriņam, bet dažus no tiem pārvērš arī par vērtīgām eksportprecēm (sviests, bekons).

Nākošā rūpniecības uzņēmumu kategorija ir tā, kas apstrādā tādus lauksaimniecības ražojumus kā ādu, vilnu un linus. Daudz izdevīgāki ādas miecēt paši, nekā izvest jēlādas un ievest gatavas ādas. Miecēdami ādas paši, mēs sagādājam lētākus materiālus apavu rūpniecībai un līdz ar to lētākus apavus patērētājam. Audumu ražošana no vietējās vilnas paceļ šī produkta cenas un tādejādi stimulē aitikopību. Tas pats sakāms par liniem, kažeinu u. c. augu un dzīvnieku valsts produktiem, kuŗu izstrādājumi plaši ieviesušies mūsu dzīvē, pie kam šo izstrādājumu ražošanā mūsu rūpniecība sekmīgi sacenšas ar ārzemēm.

Mums gan nav ogļu, naftas un metallu, bet totiesu mums ir tādas zemes bagātības kā meži, kūdra, māls, kaļķakmens, dolomīts, ģipsakmens un taml. Tādēļ dabiskais pamats Latvijā ir kokrūpniecībai, kūdras rūpniecībai, keramikai un būvmateriālu rūpniecībai. Šīs, trešās kategorijas rūpniecības uzņēmumi: dod ražojumus eksportam (koku materiāli); lauksaimniecību apgādā ar mēslojumiem kaļķiem un kūdras pakaišiem; celtniecību — ar visdažādākiem būvmateriāliem, no pamata akmeņiem, ķieģeļiem un cementa sākot, ar grīdu dēļiem, mūrnieka ģipsi, logu stiklu un jumtu šifeļiem beidzot; mājsaimniecību — ar mēbelēm, traukiem un virtuves piederumiem.

Beidzot, ceturtā rūpniecības uzņēmumu kategorija, kas Latvijai, arī kā lauksaimniecības valstij, nepieciešama, ir metallrūpniecība. Tās uzdevums būvēt plaši izplatītās vidējās un mazākās lauksaimniecības un rūpniecības mašīnas, darba rīkus, kā arī veikt tā-

dus šo mašīnu un darba rīku remontus, kādi nebūtu pa spēkam vietējam atslēdzniekam vai kalējam savā darbnīcā.

Pieskaitot vēl dažas nodarbes, kuŗu izstrādājumi plaši izplatīti, pie kam pašizmaksas galveno daļu sastāda darbs un neimportētie materiāli (elektriskās spuldzes, radio aparāti, velosipēdi u. t. t.), gūsim vispārīgu jēdzienu par rūpniecības struktūru lauksaimniecības valstī ar Latvijai līdzīgiem ģeografiski-saimnieciskiem apstākļiem.

1935. gada skaitīšanā reģistrētos 8 678 rūpniecības uzņēmumus ietilpst:

a) 5 269 stacionāri uzņēmumi ar mēchanisko dzinēja spēku (atskaitot uzņēmumus ar dzīvnieku dzinēja spēku vai vēja dzinēju), bet ja tāda nav, vismaz ar 5 algotiem strādniekiem; Valsts statistiskā pārvalde skaita šos uzņēmumus ik gadus, kādēļ tie sastāda tā sauc. statistiski kontrolējamo rūpniecību. 1935. gadā tās ražojumu kopvērtība jeb bruttoprodukcija sastādīja 402 milj. latu;

b) 1 844 labības kuļgarnitūras, kuŗu ienākumi skaitīšanas gadā svārstījās ap 0,9 milj. latu;

c) 1 515 uzņēmumi ar dzīvnieka dzinēja spēku vai vēja dzinēju, kā arī apkārtbraukājoši gateri, šķindeļu mašīnas u. t. t. Šīs kategorijas uzņēmumu bruttoprodukcija rēķināma uz 3,8 milj. latu un

d) 50 valsts un pašvaldību iestāžu būvtechniskās palīga nozares ar bruttoprodukciju 19,3 milj. latu.

Kontrolējamo uzņēmumu ražojumu vērtība sastāda ap 95% no visas rūpniecības ražojumu kopvērtības. Tādēļ par kontrolējamo rūpniecību sakopotās ziņas pietiekoši labi raksturo mūsu rūpniecību visumā.

Pieskaitot 1935. gada skaitīšanā reģistrētiem 5 269 kontrolējamās rūpniecības uzņēmumiem 43 tīrības un higiēnas nozares uzņēmumus, kas minētā gadā tirdzniecības un rūpniecības skaitīšanā ietilpināti tirdzniecībā, bet gadskārtējā kontrolējamās rūpniecības skaitīšanā pievienoti rūpniecībai, dabūjam, ka kontrolējamās rūpniecības kontingents 1935. gadā sastādas no 5 312 uzņēmumiem. Ziņas par šiem 5 312 uzņēmumiem turpmāk tad arī salīdzināsim ar iepriekšējo un vēlāko gadu ziņām par atbilstošu uzņēmumu kontingentu.

Rūpniecības uzņēmumu skaits 1932.—1937. gadā bija:

Nozares	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
I Raktuves un akmeņu lauztuves	9	12	13	20	17	22
	100	133	144	222	189	244
II Keramika, akm. izstr., saistošās vielas	99	108	125	156	173	193
	100	109	126	158	175	195
III Metallapstrād. un mašīnrūpniec.	361	417	487	688	703	733
	100	116	135	191	195	203
IV Ķīmijas rūpniecība	118	121	134	152	180	185
	100	103	114	129	153	157
V Ādu rūpniecība	61	74	84	97	96	94
	100	121	138	159	157	154
VI Tekstilrūpniecība	277	295	335	377	394	400
	100	106	121	136	142	144
VII Kokrūpniecība	377	466	574	852	1 040	1 093
	100	124	152	226	276	290
VIII Papīra rūpniecība	51	51	54	57	57	57
	100	100	106	118	118	118
IX Poligrafiijas rūpniecība	132	143	146	150	147	148
	100	108	111	114	111	112
X Pārtikas un baudvielu rūpniecība	1 621	1 644	1 798	1 953	1 886	1 850
	100	101	111	120	116	114
XI Apģērbu un apavu rūpniecība	184	213	281	286	321	364
	100	116	153	155	174	198
XII Celtniecība	114	126	144	405	424	445
	100	111	126	355	372	391
XIII Gāzes, elektr. un ūdensvadu iest.	76	74	70	76	79	76
	100	97	92	100	104	100
XIV Tirības un higiēnas pasākumi	43	44	43	43	48	57
	100	102	100	100	112	132
Kopā	3 523	3 788	4 288	5 312	5 565	5 717
	100	108	122	151	158	162

Kopš 1932. gada rūpniecības uzņēmumu skaits ir neatlaidīgi audzis, dažās nozarēs intensīvāki, citās mazāk intensīvi. Caurmērā uz katriem 1932. gadā saskaitītiem 100 uzņēmumiem, 1933. gadā to bijis 108, 1934. gadā — 122, 1935. gadā — 151, 1936. gadā — 158 un 1937. gadā — 162. Visvairāk uzņēmumu nācis klāt celtniecībā, kur to skaits laikā no 1932. līdz 1936. gadam pieaudzis 3,7 kārtīgi. Kokrūpniecības uzņēmumu skaits šai laika sprīdī pavairojies 3 kārtīgi, raktuļu un akmeņu lauztuvju skaits — 2,4 kārtīgi, apģērbu un

apavu rūpniecības uzņēmumu skaits — 2 kārtīgi, metallapstrādāšanas un mašīnrūpniecības uzņēmumu skaits — 2 kārtīgi, papīrrūpniecības uzņēmumu skaits — 1,6 kārtīgi, ķīmijas rūpniecības uzņēmumu skaits — 1,5 kārtīgi, ādu rūpniecības skaits — 1,5 kārtīgi, tekstilrūpniecības uzņēmumu skaits — 1,4 kārtīgi, tīrības un higiēnas pasākumu skaits — 1,3 kārtīgi un pārtikas un baudvielu rūpniecības uzņēmumu skaits — 1,1 kārtīgi. Bez pārmaiņām uzņēmumu skaits 1932.—1937. gadā palicis poligrafijas rūpniecībā un gāzes, elektrības un ūdensvadu nozarē.

Pārmaiņas uzņēmumu un tanīs nodarbināto personu skaitā, mēchaniskā dzinēj spēka lietošanā, kurināmā materiāla un izejvielu patēriņā, algās, ražojumu vērtībā u. t. t., u. t. t. mazākos un lielākos uzņēmumos nenorit vienādi. Tādēļ bieži vien, lai iepazītos ar rūpniecībā pastāvošiem apstākļiem un tur valdošām attīstības tendencēm, nepietiek ar minēto pārmaiņu novērošanu rūpniecībā vai kādā tās nozarē visumā: tām jāizseko arī uzņēmumu atsevišķās lieluma grupās. Lai darītu to iespējamu, Valsts statistiskā pārvalde sakārtojusi uzņēmumus trīs lieluma grupās, pēc kurām tad arī sākotni svarīgākie rūpniecības statistikas skaitļi.

Šīs trīs lieluma grupas ir:

- a) mazie uzņēmumi: ar 0—19 algotiem strādniekiem;
- b) vidējie uzņēmumi: ar 20—49 algotiem strādniekiem un
- c) lielākie uzņēmumi: ar 50 un vairāk algotiem strādniekiem.

Apskatīsim tagad, kā mainījies uzņēmumu skaits atsevišķās lieluma grupās:

	Uzņēmumu skaits						Kopā	
	mazo uzņēmumu grupā (0—19 str.)		vidējo uzņēm. gr. (20—49 str.)		lielāko uzņēm. gr. (50 u. vair. str.)			
1932. g.	3 097	100	226	100	200	100	3 523	100
1933. g.	3 302	107	254	112	232	116	3 788	108
1934. g.	3 732	121	290	128	266	133	4 288	122
1935. g.	4 685	151	340	150	287	144	5 312	151
1936. g.	4 899	158	357	158	309	155	5 565	158
1937. g.	4 971	161	397	176	349	175	5 717	162

Laikā no 1932. līdz 1937. gadam uz katriem 100 mazajiem uzņēmumiem nākuši klāt 61, uz katriem 100 vidējiem — 76 un uz katriem 100 lielākiem — 75 uzņēmumi.

Mazo uzņēmumu skaits pēdējā gadā audzis gausāki kā vidējo un lielāko uzņēmumu skaits.

Uzņēmumu skaita tēlotai rūpniecības attīstības ainai līdzīgu sniedz arī 1932.—1937. g. rūpniecībā nodarbināto personu skaits¹⁾:

a) Nodarbināto personu skaits pēc rūpniecības nozarēm.

Nozares	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
I Raktuves un akmeņu lauztuves .	299	713	789	1 069	1 466	1 741
	100	238	264	358	490	582
II Keramika, akm. izstr., saist. vielas	2 649	3 418	4 163	4 694	5 756	6 407
	100	129	157	177	217	242
III Metallapstr. un mašīnb. rūpn.	10 206	10 614	13 309	14 970	16 936	18 549
	100	104	130	147	166	182
IV Ķīmijas rūpniecība	3 978	4 209	4 621	4 676	4 720	5 114
	100	106	116	118	119	129
V Ādu rūpniecība	957	1 246	1 434	1 575	1 655	1 615
	100	130	150	165	173	169
VI Tekstilrūpniecība	9 471	12 388	15 890	16 560	16 741	17 220
	100	131	168	175	177	182
VII Kokrūpniecība	8 630	10 684	13 377	13 459	14 590	18 452
	100	124	155	156	169	214
VIII Papīra rūpniecība	2 274	2 276	2 593	3 189	3 278	3 470
	100	100	114	140	144	153
IX Poligrafijas rūpniecība	2 680	2 808	3 072	3 243	3 346	3 480
	100	105	115	121	125	130
X Pārtikas un baudvielu rūpn. . .	13 131	14 130	15 956	17 094	16 623	17 639
	100	108	122	130	127	134
XI Apģērbu un apavu rūpn.	3 501	4 157	5 377	5 540	5 984	6 474
	100	119	154	158	171	185
XII Celtniecība	1 711	1 747	2 229	5 549	7 087	8 954
	100	102	130	324	414	523
XIII Gāzes, elektr. un ūdensvadu iest.	1 555	1 444	1 304	1 569	1 534	1 616
	100	93	84	101	99	104
XIV Tīrības un higiēnas pasākumi .	562	553	555	606	1 015	1 186
	100	98	99	108	181	211
Kopā	61 604	70 387	84 669	93 793	100 731	111 917
	100	114	137	152	164	182

¹⁾ Vidējais darbības laikā.

b) Nodarbināto personu skaits pēc uzņēmumu lieluma grupām.

	Nodarbināto skaits							
	mazo uzņēmumu grupā (0—19 str.)	vidējo uzņēm. gr. (20—49 str.)	lielāko uzņēm. gr. (50 u. vair. str.)	Kopā				
1932. g.	17 506	100	8 058	100	36 040	100	61 604	100
1933. g.	18 601	106	9 060	112	42 726	119	70 387	114
1934. g.	21 470	123	10 592	131	52 607	146	84 669	137
1935. g.	24 736	141	12 321	153	56 736	157	93 793	152
1936. g.	25 905	148	12 930	160	61 896	172	100 731	164
1937. g.	26 633	152	14 077	175	71 207	198	111 917	182

Katru 1932. gadā rūpniecībā nodarbināto 100 personu vietā 1933. gadā strādāja 114, 1934. gadā — 137, 1935. gadā — 152, 1936. gadā — 164 un 1937. gadā — 182 personas. Tā tad arī nodarbināto personu skaita kustība, tāpat kā uzņēmumu skaita kustība, liecina par mūsu rūpniecības nepārtrauktu augšanu.

Ja nodarbināto personu skaitu dalām ar uzņēmumu skaitu, dabūjam tā sauc. caurmēra uzņēmumu. Stabils lielums caurmēra uzņēmums pēdējos sešos gados ir bijis mazo un vidējo uzņēmumu grupās, kamēr lielāko uzņēmumu grupā tas stipri audzis:

	Caurmēra uzņēmums		
	mazo uzņēmumu grupā (0—19 str.)	vidējo uzņēm. gr. (20—49 str.)	lielāko uzņēmumu gr. (50 un vair. str.)
1932. g.	6	36	180
1933. "	6	36	184
1934. "	6	37	198
1935. "	5	36	198
1936. "	5	36	202
1937. "	5	35	204

Caurmēra uzņēmuma palielināšanās norāda uz pastāvošo uzņēmumu paplašināšanos un jaunu, lielāku uzņēmumu klātnākšanu. Tā kā pie mums šī parādība novērojama lielāko uzņēmumu grupā, varam runāt par zināmu rūpniecības koncentrāciju.

Mūsu rūpniecības pašreizīgo struktūru rāda sekojošā tabula:

	Rūpniecības uzņēmumu		Taniš nodar- bināto personu	
	Skaitis	%	Skaitis	%
I Raktuves un akmeņu lauztaves . . .	22	0,4	1 741	1,6
II Keramika, akm. izstrād., saist. vielas	193	3,4	6 407	5,7
III Metālapstrādāšana un mašīnrūpn.	733	12,8	18 549	16,8
IV Ķīmijas rūpniecība	185	3,2	5 114	4,6
V Ādu rūpniecība	94	1,6	1 615	1,4
VI Tekstilrūpniecība	400	7,0	17 220	15,4
VII Kokrūpniecība	1 093	19,1	18 452	16,5
VIII Papīrrūpniecība	57	1,0	3 470	3,1
IX Poligrafijas rūpniecība	148	2,6	3 480	3,1
X Pārtikas un baudvielu rūpniecība .	1 850	32,4	17 639	15,8
XI Apģērbu un apavu rūpniecība . .	364	6,4	6 474	5,8
XII Celtniecība	445	7,8	8 954	8,0
XIII Gāzes, elektrības u. ūdensvadu iest.	76	1,3	1 616	1,4
XIV Tirības un higiēnas pasākumi . .	57	1,0	1 186	1,0
Kopā 1937. gadā	5 717	100,0	111 917	100,0

Uzņēmumu skaita ziņā pārskata gadā, tāpat kā iepriekšējā 1936. gadā, pirmo vietu Latvijā ieņem pārtikas un baudvielu rūpniecība ar 1 850 uzņēmumiem jeb 32,4% no to kopskaita 5 717. Šajā nozarē ietilpinātas 900 rūpniecības dzirnavas, 313 piena pārstrādāšanas pasākumi, 187 maiznīcas-konditorejas un 181 konservu fabrika un desinieku darbnīca. Tālāk atzīmējamas 59 spirta dedzinātavas, 29 saldumu fabrikas, 30 minerālūdeņu iestādes, 28 alus darītavas, 12 tabakas un papirosu fabrikas un 3 cukura fabrikas.

Otrā vietā uzņēmumu skaita ziņā stāv kokrūpniecība ar 1 093 uzņēmumiem jeb 19,1% no to kopskaita. Tani, starp citu, ieskaitītas 475 zāģētavas, 383 mēbeļu galdniecības un 16 saplākšņu fabrikas.

Kokrūpniecībai seko metālapstrādāšanas un mašīnbūvju nozare ar 733 uzņēmumiem jeb 12,8% no visu uzņēmumu kopskaita. Metālapstrādāšanas un mašīnbūvju nozarē ietilpinātas 274 mēchaniskās remonta darbnīcas, 47 elektrotehniskās darbnīcas, 52 skārda izstrādājumu darbnīcas, 42 kalves, 40 mašīnu fabrikas, 38 zeltkaļu un gravieru darbnīcas, 33 automobiļu remonta darbnīcas, 24 metāllkausētavas-lietuves u. t. t.

Uzņēmumu skaits minētās 3 nozarēs — 3 676 — sastāda 64,3% no rūpniecības uzņēmumu kopskaita 5 717.

Pieejot rūpniecības struktūrai no nodarbināto personu skaita viedokļa dabūjam visumā līdzīgu ainu. Tad metallapstrādāšanas un mašīnbūvju nozare ar 18 549 nodarbinātām personām jeb 16,6% no to kopskaita rūpniecībā (111 917) nostājas pirmā vietā, kamēr otro vietu ar 18 452 nodarbinātām personām (16,5%) ieņem kokrūpniecība un trešo ar 17 639 nodarbinātām personām (15,8%) — pārtikas un baudvielu rūpniecība. Nedaudz mazāk nodarbinātu personu uzrāda tekstilrūpniecība (17 220 jeb 15,4% no visa nodarbināto personu kopskaita), kurā ietilpst 192 vilnas rūpniecības uzņēmumi, 40 kokvilnas rūpniecības uzņēmumi, 15 lina rūpniecības uzņēmumi, 9 zīda rūpniecības uzņēmumi, 121 veltuve, apretētava un krāsotava, 1 tīklu austuve, 19 virvju darbnīcas un 3 lupatu apstrādāšanas darbnīcas.

Nodarbināto personu skaits minētās 4 nozarēs — 71 860. — sastāda 64,3% no rūpniecībā nodarbināto kopskaita 111 917.

62 uzņēmumi no katriem 100 rūpniecības uzņēmumiem novietojušies pilsētās, 38 — laukos. Pēc nodarbināto personu skaita spriežot pilsētu rūpniecības pārsvars vēl lielāks: 86 no katrām 100 rūpniecībā nodarbinātām personām strādā pilsētās un tikai 14 — laukos. Pilsētās caurmērā 1 uzņēmumā nodarbinātas 27 personas, laukos — 7:

Uzņēmumu atrašānās vieta	Uzņēmumu		Nodarbināto personu skaits		
	Skaitis	%	Pavisam	%	Caurmēra uzņēmumā
Pilsētās	3 538	61,89	96 435	86,17	27
Tai skaitā:					
Rīgā	2 129	37,24	72 850	65,09	34
Liepājā	260	4,55	7 583	6,78	29
Jelgavā	134	2,34	4 135	3,69	31
Daugavpilī	125	2,19	2 829	2,53	23
Ventspilī	71	1,24	1 823	1,63	26
Rēzeknē	42	0,73	314	0,28	7
Pārējās pilsētās	777	13,60	6 901	6,17	9
Laukos	2 179	38,11	15 482	13,83	7
Tai skaitā:					
Vidzemē	932	16,30	7 881	7,04	8
Kurzemē	392	6,86	2 576	2,30	7
Zemgalē	466	8,15	3 276	2,93	7
Latgalē	389	6,80	1 749	1,56	5
K o p ā	5 717	100,00	111 917	100,00	20

Lielākais rūpniecības centrs atrodas mūsu galvas pilsetā. Tur 1937. gadā reģistrēti 2129 rūpniecības uzņēmumi ar 72850 nodarbinātām personām, kas sastāda apm. $\frac{2}{3}$ daļas no nodarbināto personu kopskaita.

Rīgā arī rūpniecības mērogs vislielāks: tur 1 uzņēmumā caurmērā nodarbinātas 34 personas. Mazāks jau ir caurmērā uzņēmums Liepājā (29 nodarbinātas personas), Jelgavā (31 nodarbināta persona), Daugavpilī (23 nodarbinātas personas) un Ventspilī (26 nodarbinātas personas). Pārējās pilsētās rūpniecība šai ziņā jau tuvojas lauku rūpniecībai.

Par lauku rūpniecību jāsaka, ka tā visstiprāki attīstīta Vidzemē (932 uzņēmumi ar 7881 nodarbinātu personu), mazāk Zemgalē (466 uzņēmumi ar 3276 nodarbinātām personām) un Kurzemē (392 uzņēmumi ar 2576 nodarbinātām personām) un — visvājāki — Latgalē (389 uzņēmumi ar 1749 nodarbinātām personām).

Amatniecības uzņēmumi pēc uzņēmēju tiesiskā veida iedalīti divos sektoros — individuālā (vienām personām piederoši uzņēmumi) un kolektīvā (pilnām sabiedrībām, kooperātiiviem u. taml. kolektīviem piederoši uzņēmumi). Rūpniecības uzņēmumi līdzīgā sakārtojumā uzrāda šādu ainu:

	1936. gada				1937. gada			
	Uzņēmumu skaits		Nodarbināto personu skaits		Uzņēmumu skaits		Nodarbināto personu skaits	
		%		%		%		%
a) Individ. sekt.	4398	79,03	37281	37,01	4527	79,18	41232	36,84
Viena persona	4398	79,03	37281	37,01	4527	79,18	41232	36,84
b) Kolekt. sekt.	1167	20,97	63450	62,99	1190	20,82	70685	63,16
Pilna sabiedrība	245	4,40	5928	5,88	263	4,60	6387	5,71
Komandītsabiedrība	97	1,74	3204	3,18	91	1,59	3389	3,03
Paju sabiedrība	34	0,61	924	0,92	35	0,61	929	0,83
Akciju sabiedrība	246	4,42	35319	35,07	274	4,79	41192	36,81
Kooperatīva sabiedr.	361	6,49	2777	2,76	349	6,11	3122	2,79
Valsts	116	2,09	12797	12,70	113	1,98	13434	12,00
Pašvaldība	49	0,88	2075	2,06	47	0,82	2026	1,81
Cita publ. ties. iestāde	19	0,34	426	0,42	18	0,32	206	0,18
Kopā (a+b)	5565	100,00	100731	100,00	5717	100,00	111917	100,00

Individuālā sektorā rūpniecības uzņēmumu skaits audzis no 4398 uz 4527 jeb par 2,93%, kolektīvā sektorā

— no 1167 uz 1190 jeb par 7,11%. Pārskata gadā, tā tad, notikusi kustība par labu kolektīvajiem t. i. lielākajiem uzņēmumiem (individuālā sektora uzņēmums minētā gadā caurmērā nodarbināja 9 personas, kolektīvā sektora uzņēmums — 59).

Uzņēmumu tautību noskaidroja 1935. gada tirdzniecības un rūpniecības skaitīšanā. No katriem 100 vienpersonu uzņēmumiem latviešu rokās, valstī caurmērā, tad atradās 72 uzņēmumi: Rīgā latviešiem piederēja 57, pārējās pilsētās — 70 un laukos — 86 no katriem 100 šīs kategorijas uzņēmumiem:

Uzņēmēju tautība	Rīgā	Pārējās pilsētās	Laukos	Caurmērā
Latvieši	57	70	86	72
Cittautieši	43	30	14	28
Tai skaitā:				
vācieši	13	8	5	8
krievi	4	3	3	3
žīdi	22	16	2	13
poļi	1	1	1	1
leiši	1	1	1	1
igauņi	1	1	1	1
pārējie	1	—	1	1
K o p ā	100	100	100	100

Varam arī tā teikt: no katriem 100 latviešu uzņēmumiem Rīgā atrodas 28, pārējās pilsētās — 25 un laukos — 47:

Uzņēmēju tautība	Rīgā	Pārējās pilsētās	Laukos	K o p ā
Latvieši	28	25	47	100
Cittautieši	53	27	20	100
Tai skaitā:				
vācieši	53	23	24	100
krievi	40	21	39	100
žīdi	61	33	6	100
poļi	36	27	37	100
leiši	46	27	27	100
igauņi	23	28	49	100
pārējie	52	10	38	100
Caurmērā	35	26	39	100

Lielākā daļa latviešu uzņēmumu, tā tad, atradās provinces pilsētās un laukos (72 no katriem 100 latviešu uzņēmumiem), bet lielākā daļa cittautiešu uzņēmumu — Rīgā (53 no katriem 100 cittautiešu uzņēmumiem).

Svarīgākie ražošanas izdevumi, kurus rūpniecības statistika var uztvert, ir: a) izejvielas un palīga materiāli; b) kurināmais, pirkta elektrība un smērvielas — un c) izmaksātās algas.

Par ražošanas izdevumiem varam spriest pēc zemāk ievietotā pārskata. Visā rūpniecībā kopā, nedalot to pa nozarēm, izejvielu un palīga materiālu 1937. gadā izlietots par 107,5 milj. latu jeb 46,53% vairāk kā gadu iepriekš. Kurināmo, smērvielu un pirktais elektrības patēriņš tajā pašā laikā pieaudzis par 8,2 milj. latu jeb 38,47%, bet algās izmaksāts par 21,3 milj. latu jeb 20,68% vairāk.

Pa daļai šī ražošanas izdevumu pieaugšana izskaidrojās ar pastiprinātu ražošanu pārskata gadā, pa daļai — ar lata jauno kursu, importējamo materiālu cenām un algu paaugstinājumiem:

Atsevišķi ražošanas izdevumi.

	Izejvielu vērtība (1000 ls)		Kurināmo, elektrības un smērvielu vērtība (1000 ls)				Algu kopsūmā (1000 ls)		
	1936. g.	1937. g.	%	1936. g.	1937. g.	%	1936. g.	1937. g.	
I Raktuves un akmeņlauzt.	41	98	239,03	86	180	209,30	1 111	1 444	129,97
II Kerānika u. t. t.	4 060	5 163	127,17	2 749	3 997	145,40	5 849	6 898	117,93
III Metallrūpniecība	22 427	32 386	144,41	2 831	4 075	143,94	22 140	25 503	115,19
IV Ķīmijas rūpniecība	17 064	24 653	144,47	1 060	1 515	142,92	5 914	6 549	110,74
V Ādu rūpniecība	10 866	14 510	133,54	373	432	115,82	2 076	2 225	107,18
VI Tekstilrūpniecība	34 666	50 573	145,89	2 663	3 515	131,99	16 573	18 098	109,20
VII Kokrūpniecība	22 354	44 239	197,90	732	898	122,68	10 598	15 967	150,86
VIII Papīrrūpniecība	5 643	8 832	156,51	1 816	2 844	156,61	3 310	4 095	123,72
IX Poligrafijas rūpniec.	4 174	5 365	128,53	270	301	111,48	4 895	5 352	109,39
X Pārt. un baudv. rūpn.	92 638	119 783	129,30	4 707	5 888	125,00	15 930	17 742	111,37
XI Apģ., apavu u. t. t. rūpn.	9 305	13 359	143,57	315	410	130,16	4 848	5 678	117,12
XII Celtniecība	7 046	18 713	265,58	235	465	197,87	6 255	10 789	172,49
XIII Gāzes, elektrības un ūdensvadu iest.	617	669	108,43	2 780	3 989	143,49	2 533	2 743	108,29
XIV Tīrība un higiēna	124	174	140,32	89	163	184,15	754	956	126,79

Kopā 231 025 338 517 146,53 20 706 28 672 138,47 102 786 124 039 120,68

Izejvielu un palīga materiālu vērtība 1937. gadā sastādīja 53,2% no ražojumu kopvērtības (gadu iepriekš — 49,6%), kurināmo, smērvielu un pirktais elektriskās strāvas vērtība — 4,5% (4,4%) un algās izmaksātās summas — 19,5% (21,7%):

	1937. gadā		Kurināmo, smērvielu u. elektr.	Algu kopsumma
	Ražojumu kopvērtība	Izejvielu vērtība	vērtība	
	(l s)			
I Raktuves un akmeņplauzt.	3 745	98	180	1 444
%	100	2,6	4,8	38,6
II Keramika u. t. t.	22 687	5 163	3 997	6 898
%	100	22,8	17,6	30,4
III Metallrūpniecība	74 297	32 386	4 075	25 503
%	100	43,6	5,5	34,2
IV Ķīmijas rūpniecība	45 523	24 653	1 515	6 549
%	100	54,2	3,3	14,4
V Ādu rūpniecība	20 305	14 510	432	2 225
%	100	71,5	2,1	11,0
VI Tekstīlrūpniecība	93 208	50 573	3 515	18 098
%	100	54,3	3,8	19,4
VII Kokrūpniecība	77 554	44 239	898	15 967
%	100	57,0	1,2	20,6
VIII Papīrrūpniecība	24 617	8 832	2 844	4 095
%	100	35,9	11,6	16,6
IX Poligrāfijas rūpniecība	13 863	5 365	301	5 352
%	100	38,7	2,2	38,6
X Pārtikas un baudvielu rūpn.	170 155	119 783	5 888	17 742
%	100	70,4	3,5	10,4
XI Apģērbu, apavu u. t. t. rūpn.	24 387	13 359	410	5 678
%	100	54,8	1,7	23,3
XII Celtniecība	43 876	18 713	465	10 789
%	100	42,6	1,1	24,6
XIII Gāzes, elektr. un ūdensv. iest.	21 045	669	3 989	2 743
%	100	3,2	19,0	13,0
XIV Tīrība un higiēna	1 567	174	163	956
%	100	11,1	10,4	61,0
<hr/>				
Kopā 1937. g.	636 829	338 517	28 672	124 039
%	100	53,2	4,5	19,5
1936. g.	473 171	234 713	20 706	102 786
%	100	49,6	4,4	21,7

Rūpniecības mēchanizācija, cilvēka spēka aizvietošana ar lētāko mēchanisko spēku, pēdējos gados strauji gājusi uz priekšu. Uzņēmumu skaits ar mēchanisku dzinēju kopš 1932. gada cēlies par 59%, uzstādīto pirmdzinēju kopjaua — par 30%, bet darba mašīnu dzišanai lietotā jaua — par 45%:

Gadi	Uzņēmumu skaits ar mēchanisko dzinēju		Primāro dzinēju kopjaua (ZS)		Darba mašīnu dzišanai lietotā jaua (ZS)	
1932.	3 161	100	148 708	100	125 290	100
1933.	3 418	108	150 690	101	134 385	107
1934.	3 903	123	159 860	107	142 289	114
1935.	4 807	152	179 339	121	166 790	133
1936.	4 977	157	179 615	121	167 107	133
1937.	5 015	159	194 018	130	182 267	145

Tas, ka uzņēmumu skaits audzis straujāki par spēka mašīnu kopjauu vai darba mašīnu dzišanai lietoto jauu, izskaidrojams ar to, ka plaši ieviešas elektromotori, kas tur, kur iespējams pirkst strāvu, piemēroti arī sīkajai uzņēmībai:

Elektromotori, dzenami ar

Gadi	pirktu strāvu		pašražotu strāvu	
	skaits	jaua (ZS)	skaits	jaua (ZS)
1932.	6 742	48 528	1 093	16 960
1933.	7 675	53 558	1 155	18 283
1934.	8 733	57 801	1 592	21 539
1935.	10 185	64 968	1 795	26 130
1936.	11 120	70 369	2 246	28 063
1937.	12 085	74 640	2 648	32 669

1937. gadā mēchanisko dzinēja spēku lietoja 88 no katriem 100 rūpniecības uzņēmumiem. Vismazāk tas ieviesies apgērbu un apavu rūpniecībā (42 uzņēmumos no 100), kur vēl pārsvarā rokdarbs vai arī ar cilvēka spēku iedarbināmas mašīnas (šujmašīnas, adāmas mašīnas u. t. t.). Tas pats sakāms par celtniecību (mēchaniskais dzinējs atrodams 51 uzņēmumā no 100) un tīrības un higiēnas nozari (53 no 100). Veselā rindā rūpniecības nozaļu mēchaniskos dzinējus nodarbina gandrīz visi uzņēmumi. Tas sakāms par metallrūpniecības un mašīnbūvju nozari, par tekstilrūpniecību, kokrūpniecību, poligrafijas rūpniecību, pārtikas un

baudvielu rūpniecību un gāzes, elektrības un ūdensvadu iestādēm, kas bez mēchaniskā dzinēja nemaz nav domājamas.

	Uzņēmumu skaits		Primāro dzinēju kopjaua (ZS)		Darba mašīnu dzīš. izlietotā jauda (ZS) uz 1 Pa- nod. visam pers.		
	Tai skaitā arm mēch. dzinēj- visam spēku	%		%			
I Raktuves un akmeņlauzt.	22	19	0,38	585	0,30	1 497	0,86
	100,00	86,36					
II Keramika u. t. t.	193	149	2,97	1 793	0,92	8 057	1,26
	100,00	77,20					
III Metallrūpniecība	733	702	14,00	1 249	0,64	24 639	1,33
	100,00	95,77					
IV Ķīmijas rūpniecība	185	158	3,15	2 488	1,23	6 848	1,34
	100,00	85,41					
V Ādu rūpniecība	94	78	1,55	976	0,50	2 768	1,71
	100,00	82,93					
VI Tekstīlrūpniecība	400	380	7,58	8 198	4,22	19 520	1,13
	100,00	95,00					
VII Kokrūpniecība	1 093	1 060	21,14	18 201	9,38	24 360	1,32
	100,00	96,98					
VIII Papīrrūpniecība	57	47	0,94	16 455	8,48	17 816	5,13
	100,00	82,46					
IX Poligrafiijas rūpniecība	148	141	2,81	7		2 127	0,61
	100,00	95,27					
X Pārt. un baudv. rūpn.	1 850	1 792	35,73	49 767	25,66	61 515	3,49
	100,00	96,86					
XI Apģ., apavu u. t. t. rūpn.	364	154	3,07	111	0,06	1 620	0,23
	100,00	42,31					
XII Celtniecība	445	229	4,37	4 878	2,51	5 931	0,66
	100,00	51,46					
XIII Gāzes, elektrības un ūdensvadu iest.	76	76	1,51	89 310	46,04	5 404	3,34
	100,00	100,00					
XIV Tīrība un higiēna	57	30	0,60	—	—	165	0,14
	100,00	52,63					
Kopā un caurmērā 1937. g.	5 717	5 015	100,00	194 018	100,00	182 267	1,63
	100,00	87,72					

Dalot darba mašīnu dzīšanai lietoto jaudu ar nodarbināto personu skaitu, dabūjam tā sauc. mēchanizācijas

koeficientu. Jo attīstītāka un izveidotāka kāda rūpniecības nozare, jo plašāki tanī cilvēka rokas atvietos ar mašīnu un līdz ar to vairāk nodarbinās arī mēchanisko dzinēja spēku. Tādēļ pēc mēchanizācijas koeficientiem zināmā mērā varam spriest, kā par visas rūpniecības, tā arī par tās atsevišķas nozares, apakšnozares vai nodarbes attīstības līmeni.

Mūsu rūpniecības mēchanizācijas koeficients 1935. gadā bija 1,55, 1936. gadā — 1,66 un 1937. gadā — 1,63. Visaugstāku to pēdējā no minētiem gadiem uzrāda papīrrūpniecība (5,13), kurai seko pārtikas un baudvielu rūpniecība (3,49). Šīs nozares mēchanizācijas koeficientu gan ietekmē paviršais jaudas novērtējums daudzajās ūdens dzirnavās, kādēļ tam nepieciešams zināms korrektīvs uz leju.

Viens no svarīgākiem mēchanizācijas priekšnoteikumiem ir darba dalīšana ražošanas procesā, jo bez tās nav iespējama racionāla mašīnu pielietošana. Mūsu mazajos uzņēmumos darba dalīšana ir vai nu pavisam neiespējama, vai arī iespējama ļoti šauros apmēros.

Algotu strādnieku skaits sastāda ap 83—85% no nodarbināto personu kopskaita. Kopš 1932. gada tas pieaudzis no 51 919 uz 94 186 jeb par 81%:

	Nodarbināto personu skaits		Tai skaitā algotie strādnieki	
1932. g.	61 604	100	51 919	100
°/o	100,0		84,3	
1933. g.	70 387	114	59 853	115
°/o	100,0		85,0	
1934. g.	84 669	137	70 835	136
°/o	100,0		83,7	
1935. g.	93 793	152	78 206	151
°/o	100,0		83,4	
1936. g.	100 731	164	84 001	162
°/o	100,0		83,4	
1937. g.	111 917	182	94 186	181
°/o	100,0		84,2	

Mazie rūpniecības uzņēmumi, kas patiesībā nav nekas cits, kā mēchanisko dzinējspēku lietojošā amatniecība, 1937. gadā nodarbināja 19 318 algotus strādniekus jeb 20,51% no to kopskaita 94 186:

	Algotu strādnieku kopskaits		No tiem nodarbināti					
		%	Mazo uzņēmumu (0—19 str.) grupā	%	Vidējo uzņēm. (20—49 str.) gr.	%	Liel. uzņ. (50 un v. str.) gr.	%
Rīgā	62 118	65,95	9 792	50,69	8 277	68,64	44 049	70,13
%	100		15,76		13,33		70,91	
Pārējās pilsētās un laukos	32 068	34,05	9 526	49,31	3 782	31,36	18 760	29,87
%	100		29,71		11,79		58,50	
Tai skaitā:								
Vidzemē	9 106	9,67	3 157	16,34	1 025	8,50	4 924	7,84
%	100		34,67		11,26		54,07	
Kurzemē	11 621	12,34	2 552	13,21	1 226	10,17	7 843	12,49
%	100		21,96		10,55		67,49	
Zemgalē	7 080	7,52	2 163	11,20	1 046	8,67	3 871	6,16
%	100		30,55		14,77		54,68	
Latgalē	4 261	4,52	1 654	8,56	485	4,02	2 122	3,33
%	100		38,82		11,38		49,80	
<hr/>								
Kopā 1937. g.	94 186	100,00	19 318	100,00	12 059	100,00	62 809	100,00
%	100		20,51		12,80		66,69	

Noslēgsim šo pārskatu par rūpniecībā nodarbinātiem algotiem strādniekiem ar tabulu, kurā redzama to sadalīšanās pēc dzimuma un pa atsevišķām rūpniecības nozarēm:

(Skat. tab. 290. lpp.).

Visvairāk darba roku pārskata gadā bija saistījusi kokrūpniecība, kurā strādāja 16 320 algoti strādnieki jeb 17,33% no to kopskaita 94 186. Metallapstrādāšanas un mašīnbūvju nozare nodarbināja 15 865 algotus strādniekus jeb 16,85% no to kopskaita rūpniecībā, tekstilrūpniecība — 15 225 strādniekus jeb 16,17%, pārtikas un baudvielu rūpniecība — 12 508 strādniekus jeb 13,28% un celtniecība — 8 140 strādniekus jeb 8,64%.

Pavisam šīs 5 nozares kopā nodarbināja 68 058 algotus strādniekus jeb 72,27% no to kopskaita rūpniecībā.

	Algotu strādnieku kopskaits %		T a i s k a i t ā %			
			Vīrieši	%	Sievietes	%
I Raktuv. un akmeņlauzt.	1 651	1,75	1 279	2,19	372	1,04
%	100		77,47		22,53	
II Keramika u. t. t.	5 731	6,09	4 102	7,02	1 629	4,56
%	100		71,58		28,42	
III Metallrūpniecība	15 865	16,85	13 753	23,54	2 112	5,91
%	100		86,69		13,31	
IV Ķīmijas rūpniecība	4 045	4,29	1 970	3,37	2 075	5,80
%	100		48,70		51,30	
V Ādu rūpniecība	1 275	1,35	858	1,47	417	1,17
%	100		67,29		32,71	
VI Tekstilrūpniecība	15 225	16,17	3 608	6,17	11 617	32,49
%	100		23,70		76,30	
VII Kokrūpniecība	16 320	17,33	11 441	19,58	4 879	13,65
%	100		70,10		29,90	
VIII Papīrrūpniecība	2 990	3,17	1 650	2,82	1 340	3,75
%	100		55,18		44,82	
IX Poligrafijas rūpniecība	2 849	3,02	1 695	2,90	1 154	3,23
%	100		59,50		40,50	
X Pārtikas rūpniecība	12 508	13,28	7 256	12,42	5 252	14,69
%	100		58,01		41,99	
XI Apģērbu rūpniecība	5 563	5,91	1 643	2,81	3 920	10,96
%	100		29,53		70,47	
XII Celtniecība	8 140	8,64	8 033	13,75	107	0,30
%	100		98,69		1,31	
XIII Elektriba, gāze u. t. t.	1 103	1,17	1 098	1,88	5	0,01
%	100		99,55		0,45	
XIV Tīrība un higiēna	921	0,98	47	0,08	874	2,44
%	100		5,10		94,90	
Kopā 1937. g.	94 186	100,00	58 433	100,00	35 753	100,00
%	100		62,04		37,96	

No katriem 100 algotiem strādniekiem vīriešu bija 62, sievietes — 38. Visvairāk sieviešu strādnieču tekstilrūpniecībā (32,49%) no sieviešu strādnieču kopskaita visā rūpniecībā un 76,30% no abēja dzimuma strādnieku kopskaita tekstilrūpniecībā).

Rūpniecības ražojumu kopvērtība kopš 1932. gada visā valstī pieaugusi par 124%, bet Rīgā vien — par 125^{0/1}):

¹⁾ Arī uz ražojumu kopvērtību jāattiecinā par ražošanas izdevumiem sacītais: pa daļai šī kopvērtības celšanās izskaidrojama ar pastiprinātu ražošanu, pa daļai — ar cenu kāpšanu.

Rūpniecības ražojumu kopvērtība.

Gadi	Rūpniecības ražojumu kopvērtība				
	Visā valstī (1000 latos)	Rīgā (1000 latos)	% no ražoj. kop- vērtības visā valstī		
1932.	284 775	100	100	64,43	
1933.	312 144	109	206 005	112	66,00
1934.	373 145	131	251 592	137	67,42
1935.	404 504	142	273 773	149	67,68
1936.	473 171	166	315 495	172	66,68
1937.	636 829	224	412 144	225	64,72

Rūpniecības ražojumu kopvērtība jeb produkcijas bruto vērtība aprēķināta pēc faktiskajām fabrikas cenām, pieskaitot tai arī atlidzību par citiem veiktu darbu. Tā raksturo rūpniecības apgrozījumu, kas, savukārt — ir viens no rūpniecības aktivitātes simptomiem.

Spriežot pēc ražojumu kopvērtības, rūpniecības kolektīvā sektora aktivitāte pārskata gadā bijusi lielāka kā individuālā. Kamēr pēdeajā ražojumu kopvērtība cēlusies no 118,6 milj. latu uz 152,6 milj. latu jeb par 28,67%, kolektīvā sektorā tā pieaugusi no 354,6 milj. latu uz 484,3 milj. latu, t. i. par 36,57%. Līdz ar to cēlies arī kolektīvā sektora svars rūpniecības apgrozījumā. Ja 1936. gadā šis svars izteicās ar 74,94%, 1937. gadā tas jau ir vienlīdzīgs 76,04%:

Uzņēmumu tiesiskais veids	Ražojumu vērtība (1000 latos)		Piec. % 1937. g. sal. ar 1936. g.		
	1936. g. %	1937. g. %			
a) Individ. sektors					
— viena persona	118 574	25,06	152 565	23,96	28,67
b) Kolekt. sektors	354 597	74,94	484 264	76,04	36,57
Pilna sabiedrība	2 3 006	4,86	30 476	4,78	32,47
Komanditsabiedrība	12 294	2,60	15 957	2,51	29,80
Paju sabiedrība	3 834	0,81	4 897	0,77	27,73
Akciju sabiedrība	192 921	40,77	283 204	44,47	46,80
Kooperatīva sab-ba	45 002	9,51	60 640	9,52	34,75
Valsts	55 421	11,71	65 637	10,31	18,43
Pašvaldības	20 340	4,30	22 273	3,50	9,50
Citas publiski tiesiskas iestādes	1 779	0,38	1 180	0,18	—33,67
Kopā (a+b)	473 171	100,00	636 829	100,00	34,59

412,1 milj. latu jeb 64,72% no visas rūpniecības apgrozījuma 1937. gadā (636,8 milj. latu) devusi Rīgas rūpniecība un tikai 224,7 milj. latu jeb 35,28% — pārējo pilsētu un lauku rūpniecība:

T a i s k a i t ā								
	Ražoju kopvērtība		Mazo uzņēmumu (0—19 str.) grupā		Vidējo uzņēm. (20—49 str.) gr.		Lielāko uzņ. u. vair. str.) gr.	
Ražoju vērtība (1 000 latos)								
		%		%		%		%
Rīgā	412 144	64,72	53 941	38,06	55 609	79,00	302 594	71,12
%	100		13,09		13,49		73,42	
Pārējās pilsētās								
un laukos	224 685	35,28	87 801	61,04	13 987	20,10	122 897	28,88
%	100		39,08		6,22		54,70	
Tai skaitā:								
Vidzemē	90 658	14,24	37 886	26,73	4 793	6,89	47 979	11,23
%	100		41,79		5,29		52,92	
Kurzemē	69 313	10,83	17 399	12,28	3 632	5,22	48 282	11,83
%	100		25,10		5,24		69,66	
Zemgalē	44 749	7,03	23 763	16,76	3 555	5,11	17 431	4,09
%	100		53,10		7,95		38,95	
Latgalē	19 965	3,13	8 753	6,17	2 007	2,88	9 205	2,16
%	100		43,84		10,05		46,11	
Kopā 1937. g.	636 829	100,00	141 742	100,00	69 596	100,00	425 491	100,00
%	100		22,26		10,93		66,81	

Mazo uzņēmumu grupa devusi 141,7 milj. latu jeb 22,26% no rūpniecības apgrozījuma 1937. gadā, vidējo uzņēmumu grupa — 69,6 milj. latu jeb 10,93% un lielāko uzņēmumu grupa — 425,5 milj. latu jeb 66,81%. Tā tad, tāpat kā no uzņēmumu un tanis nodarbināto skaita viedokļa, arī no apgrozības viedokļa pirmā vietā stāv Rīga, kolektīvais sektors un lielākie uzņēmumi.

Par atsevišķiem gadiem blakus nostādīta produkcijas bruto vērtība aptuveni raksturo pārmaiņas, kādas notikušas vienas vai otras rūpniecības ražoto preču vērtībā. Ja neskatām līdz celtniecību, kur īpatnējus apstākļus rada Ķeguma spēka stacijas būve, visstraujāki ražoju vērtība pārskata gadā kāpusi kokrūpniecībai (82,92%), bet vismazāk poligrāfijas rūpniecībai (2,29%):

	Ražojumu vērtība		
	1936. g. (1 000 latos)	1937. g.	Pieaugums %
I Raktuves un akmenplauztuves	2 486	3 745	50,64
II Keramikā u. t. t.	18 172	22 687	24,85
III Metallrūpniecība	58 094	74 297	27,89
IV Ķīmijas rūpniecība	33 286	45 523	36,76
V Ādu rūpniecība	15 669	20 305	29,59
VI Tekstilrūpniecība	76 109	93 208	22,47
VII Kokrūpniecība	42 397	77 554	82,92
VIII Papīrrūpniecība	17 890	24 617	37,60
IX Poligrafiijas rūpniecība	13 553	13 863	2,29
X Pārtikas un baudvielu rūpniec.	137 314	170 155	23,92
XI Apģērbu, apavu u. t. t. rūpn.	19 532	24 387	24,86
XII Celtniecība	17 883	43 876	145,35
XIII Elektr., gāzes un ūdensv. iest.	19 388	21 045	8,55
XIV Tīrība un higiēna	1 398	1 567	12,09
Kopā	473 171	636 829	34,59

Bet ražoto preču vērtība ne vienmēr atbilst dotās nozares sva ram rūpniecībā. Viena daļa šīs vērtības, un bieži vien lielākā, nav nekas cits, kā citās nozarēs apstrādāto materiālu vērtība. Tikai otra daļa radusies, pieaugusi apstrādāšanas procesā dotajā nozarē. Tādēļ, lai varētu spriest par vienas vai otras nozares absolūto vai relatīvo nozīmi rūpniecībā, jāaprēķina ražoto preču vērtības pieaugums jeb tā sauc. produkcijas netto vērtība¹⁾. Valsts statistiskā pārvalde to darījusi, atskaitot no produkcijas brutto vērtības izejvielu vērtību, palīga materiālu vērtību, kuriņāmo vērtību, pirktais elektriskās strāvas vērtību un atli dzību par citiem izdoto darbu.

No sekojošās tabulas redzams, kā pārtikas un baudvielu rūpniecība, kā pārskata, tā iepriekšējā gadā, jaunu vērtību radīšanā stāvējusi pirmā vietā. Tai seko tekstilrūpniecība ar metālapstrādāšanas un mašīnbūvju nozari:

¹⁾ Nettoprodukcijā, kā tas no aprēķina izriet, ietilpst: algas, nodokļi, dažādas ekspluatācijas summas, amortizācija, kapitāla rente un arī uzņēmēja peļņa.

	Produkcijas netto vērtība (1 000 latu)				Produkcijas fizisko daudzumu indekss (1930.-1933. g.=100)			
	1936. g.	%	1937. g.	%	1936. g.	1937. g.	%	%
I Raktuv. un akmeņlauzt.	2 359	1,08	3 467	1,28
II Keramikā u. t. t.	11 360	5,21	13 527	5,02	197	217	10,15	
III Metāl rūpniecība	32 661	15,00	37 836	14,03	183	221	20,77	
IV Ķīmijas rūpniecība	15 161	6,96	19 355	7,18	110	137	24,55	
V Ādu rūpniecība	4 430	2,04	5 363	1,99	116	120	3,45	
VI Tekstilrūpniecība	37 909	17,41	39 120	14,51	165	177	7,27	
VII Kokrūpniecība	19 135	8,79	32 417	12,02	118	145	22,88	
VIII Papīrrūpniecība	10 431	4,79	12 941	4,80	157	160	1,91	
IX Poligrafijas rūpniecība	9 101	4,18	8 197	3,04	159	150	-5,66	
X Pārtikas u. baudv. rūpn.	39 969	18,36	44 484	16,50	125	139	11,20	
XI Apģ., apavu u. t. t. rūpn.	9 216	4,23	10 618	3,94	136	158	16,18	
XII Celniecība	8 846	4,06	24 698	9,16	.	.	.	
XIII Elektrība, gāze u. t. t.	15 991	7,35	16 387	6,08	.	.	.	
XIV Tirība un higiēna	1 183	0,54	1 230	0,45	.	.	.	
Kopā	217 752	100,00	269 640	100,00	146	164	12,33	

Atsevišķo rūpniecības nozaļu radīto vērtību summa, resp. visas rūpniecības nettoprodukcija sastāda to tautas ienākumu daļu, ko dod rūpniecība. Kopš 1932. gada tautas ienākums no rūpniecības pieaudzis par 97,2⁰%, t. i. gandrīz divkārtšojies:

	1932. g.	1933. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Nettoprodukcija (milj. ls)	136,7	154,0	196,3	205,6	217,6	269,6
Pieaugums (% pret 1932. g.)	—	11,7	43,6	50,4	59,2	97,2

Par nožēlošanu, nettoprodukcija neraksturo pašas ražošanas apmērus, izgatavoto preču fiziskos daudzumus. Var notikt, ka nejaušu apstākļu, piemēram, cenu sabrukuma dēļ produkcijas netto vērtība ir pat negatīva, kaut gan atbilstošās preces ražotie daudzumi tai pašā laikā periodā auguši. Šeit nu parasti izlīdzās ar speciālu indeksu¹⁾, kas aprēķināts, balstoties galvenā kārtā uz ražoto preču fiziskiem daudzumiem un tādēļ pilnīgāki raksturo to kustību kā nettoprodukcija.

Šādu Latvijas rūpniecībai aprēķinātu indeksu tad arī ievietojam pēdējā tabulā blakus nettoprodukcijas skaitļiem.

Noslēdzot šo pārskatu, ilustrēsim mūsu rūpniecības uzplaukumu ar atsevišķiem dažus svarīgāko nodarbjū produkcijas datiem.

¹⁾ Tā aprēķina metode aprakstīta 1937. g. „Mēneša Biļeteņa” 5. numurā (455.—464. lapp.).

Kūdras rūpniecība. Kūdras purvu kopplatība — 643 tūkst. hektāru — sastāda gandrīz $\frac{1}{10}$ daļu mūsu teritorijas. Racionāli izmantojami no šīs purvu kopplatības 347 tūkst. hektāru, kuru sausās kūdras krājums aprēķināts uz 1,7 miljardiem tonnu. Tas atbilst 800 miljardiem kWst elektriskās enerģijas. Ja pieņemam, ka pusi iegūtās kūdras izlietos apsildīšanai un citām vajadzībām, bet pašreizējais elektriskās strāvas gada patēriņš (200 milj. kWst.) sakarā ar paredzamo strāvas patēriņa pieaugumu divkārsosies. Kūdra vien mums var sagādāt pietiekoši daudz elektriskās enerģijas 1 000—1 500 gadiem. Tā kā nākotnē ūdenspēkam elektrības ražošanā piekritīs vadošā loma, tad kūdras krājumu patiesībā pietiks vēl ilgākam laikam. Šādi, plaši izejvielu krājumi nodrošina kūdras rūpniecībai sekmīgas attīstības iespējas nākotnē.

1937. gadā kūdras ražoja 11 uzņēmumi, no kuriem 5 piederēja valstij. Šo uzņēmumu produkcija pēdējos 3 gados redzama no sekojošās tabulas:

	Daudzumi			Vērtība (tūkst. latos)		
	1935.	1936.	1937.	1935.	1936.	1937.
Dedzināmā kūdra ton.	26 452	24 008	30 980	317	341	475
Pakaišu kūdra m ³	33 028	46 127	97 718	70	140	464
Kūdras smeltne „	8 489	15 876	22 484	23	44	100
Izolācijas plates „	—	1 604	2 455	5	104	169

Kopā 415 629 1 208

Dedzināmās kūdras produkcija pārskata gadā, salīdzinot ar iepriekšējo, pieaugusi par 29% (pēc daudzumiem rēķinot), pakaišu kūdras — par 111,8%, kūdras smeltņu — par 41,6% un kūdras izolācijas plašu — par 53,1%.

Jāatzīmē, ka šeit minētie skaitļi neizsmēļ visu Latvijas kūdras produkciju. Prāvus vairumus kūdras lauksaimnieki iegūst savos vai arī no valsts nomātos purvos atsevišķi vai arī organizēti kūdras ražotāju sabiedrībās.

Cementa rūpniecība. Divi apstākļi ievērojami veicinājuši šīs nodarbes uzplaukumu mūsu zemē: straujās celtniecības perioda iestāšanās ar 1934. gada 15. maiju un cementa ražošanai nepieciešamo izejvielu — kaļķakmeņu, dolomītu, ģipsakmeņu, mālu u. t. t. bagātīgie krājumi tepat uz vietas.

Par cementa patēriņu apmēriem pēdējos 3 gados varam spriest pēc sekojošiem skaitļiem:

	Portlandcimenta apgrozība vietējā tirgū (vērā ņemot import. un eksport.) tonnas	Sifera fabrikas patēriņš tonnas	Celtniecības tiesais patēriņš tonnas
1935. g.	69 814	1 053	68 761
1936. g.	90 251	3 458	86 793
1937. g.	118 342	6 284	112 058

Par cementa patēriņa līmeni mēdz spriest pēc tā patēriņa uz 1 iedzīvotāju. 1935. gadā cementa patēriņš per capito bija 36 kg, 1936. gadā — 46 kg un 1937. gadā — 61 kg. Pie labvēlīgas konjunktūras šīs saistvielas patēriņš var vēl jo-projam augt: dažās valstīs tas sasniedz un pat pārsniedz 100 kg uz 1 iedzīvotāju (Vācijā 1929. gadā — 119).

1937. gadā Rīgas cementfabrika cementa ražošanai izlietojusi 141 112 tonnas kaļķakmeņu, 10 412 tonnas dolomītu, 5 305 tonnas ģipsakmeņu, 20 973 kub. m. mālu un ap 2 000 kub. m. smilts un grants.

Ražots:	1935. g.	1936. g.	1937. g.	
Portlandcements	{ tonnas	67 596	94 959	110 967
	{ tūkst. latu	3 112	4 049	4 522
Romancements	{ tonnas	4 417	5 253	6 624
	{ tūkst. latu	124	152	192

Lai apmierinātu augošos pieprasījumus pēc cementa, Brocēnos uzcelta un 1938. gada februārī sākusi darboties otra cementa fabrika.

Ķieģeļu rūpniecība. Tā koncentrējusies ar māliem bagātajā Lielupes baseinā:

	Ceplu skaits	1937. gadā ražots parasto māla ķieģeļu (1 000 gab.)
Vidzemē	84	5 157
Kurzemē	31	8 675
Zemgalē	52	80 624
Tai skaitā:		
Jelgavas apr.	16	77 767
Latgalē	43	7 669
K o p ā	210	102 125

Tai skaitā ceplī ar mēchanisko dzinēju vai ar 5 un vairāk algotiem strādniekiem 79 96 580

Lielākā daļa ceplu ir samērā mazi. Tā, veseli 163 ceplī jeb 77,6% no to kopskaita, uzrāda gada produkciju zem 100 tūkst. ķieģeļu. Tikai 16 ceplī (7,6%) pārskata gadā ražojuši vairāk kā 1 milj. ķieģeļu:

Gada produkcijas apmēri	Ceplu skaits	1937. gada kopprodukcija (1000 gab.)
Zem 100 tūkst. gab.	163	6 561
100— 200 " "	19	2 869
200— 500 " "	8	2 311
500— 1 000 " "	3	2 298
1 000— 2 000 " "	1	1 353
2 000— 5 000 " "	12	39 564
5 000—10 000 " "	2	17 661
vairāk kā 10 000 tūkst. gab	2	29 508
K o p ā		102 125

Ceplī ar mēchanisko dzinēju vai 5 un vairāk strādniekiem sedz ap 95% no visu ceplu kopprodukcijas. Tā kā par šiem cepliem ir ziņas arī par agrākiem gadiem, salīdzinājumam minēsim šeit viņu produkciju 1935.—1937. g.:

	Ķieģeļi (1 000 gab.)	Vērtība (1 000 latos)	Drenu caurumērs (1 000 gab.)	Vērtība (1 000 latos)	Karmiņi (1 000 gab.)	Vērtība (1 000 latos)
1935. g.	59 326	1 639	3 883	195	16	1
1936. g.	82 174	2 287	4 342	207	40	6
1937. g.	96 580	3 245	5 700	289	6	..

Lai dotu iespēju labāki spriest par to, kādos apmēros tagadējais celtniecības uzplaukums ietekmējis arī ķieģeļu rūpniecību, atzīmēsim, ka 1932. gadā ražots 17,0 milj. un 1933. gadā — 29,6 milj. ķieģeļu. Visaugstāko ķieģeļu produkciju priekš krīzes, kopš 1921. gada, uzrāda 1930. gads. Bet arī tad ražots tikai 40,0 milj. ķieģeļu.

Ugunsdrošo ķieģeļu, kas augšējos skaitļos neietilpst, ražots: 1935. gadā — 1 961 tūkst. 356 tūkst. latu vērtībā, 1936. gadā — 2 350 tūkst. 434 tūkst. latu vērtībā un 1937. gadā — 2 530 tūkst. gabalu 514 tūkst. latu vērtībā.

Stikla rūpniecība apmierina nevien iekšējo tirgu, bet strādā arī eksportam. Plākšņu stikls izvests galvenā kārtā

uz Lielbritāniju un Lietuvu: 1935. gadā — 1,0 tūkst. tonnu par 174 tūkst. latu, 1936. gadā — 1,4 tūkst. tonnu par 246 tūkst. latu un 1937. gadā — 1,8 tūkst. tonnu par 523 tūkst. latu.

Visas 8 stikla fabrikas atrodas Rīgā. Viena no tām ražo logu stiklu un viena — arī kristālstiklu. Stikla fabriku bruttoprodukcija 1935.—1937. g. bija:

	Ražojumu vērtība (1 000 latos)		
	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Plākšņu jeb logu stikls	1 494	1 811	2 010
Pudeles	2 652	1 431	1 930
Pārējie stiklu izstrādājumi		1 398	1 381
Kristālstikla izstrādājumi	92	98	110
K o p ā	4 238	4 738	5 431

Logu stikls razots: 1935. gadā — 676 tūkst. m², 1936. gadā — 831 tūkst. m² un 1937. gadā — 835 tūkst. m².

Daļa mūsu fabriku nodarbojas ar veca stikla pārkausēšanu, bet pārējās to ražo no vietējām un ārzemju izejvielām. Jāatzīmē, ka izdarīti plaši mēģinājumi ielietot stiklā vietējo balto smilti, kas devuši labus panākumus.

Stikla apstrādāšanas uzņēmumu (1937. gadā darbojās 25 šādi uzņēmumi, no tiem Rīgā — 19 un provincē — 6), bruttoprodukcija bija: 1935. gadā — 370 tūkst. latu, 1936. gadā — 445 tūkst. latu un 1937. gadā — 562 tūkst. latu.

Lauksaimniecības mašīnu rūpniecība. Latvijā kā lauksaimniecības zemē, šai rūpniecībai piekrit izcila nozīme. Tās uzdevums — izgatavot mūsu zemes un darba īpatnībām atbilstošas lauksaimniecības mašīnas un darba rīkus.

1937. gadā darbojās 9 lauksaimniecības mašīnu fabriku, no tām 5 atradās Rīgā, 3 — Liepājā un 1 Saldus pilsētā.

Lauksaimniecības mašīnu fabriku ražojumu vērtība pēdējos 3 gados bija: 1935. gadā 2 692 tūkst. latu, 1936. gadā 3 292 tūkst. latu un 1937. gadā — 4 314 tūkst. latu.

Latvijā izgatavojamo lauksaimniecības mašīnu un darbarīku saraksts ir stipri plašs. Tur redzam arklus, ecēšas, kultivātorus, sējmašīnas, ravētājus, kartupeļu racējus, zirga grābekļus, vētītājus, „Triumf“ šķirotājus, labības tīrkūļus, ekseļmašīnas u. t. t., u. t. t.

Lauksaimniecības mašīnu rūpniecības attīstības raksturojumam minēsim šeit kaut arklus un ecēšu produkciju 1933., 1935. un 1937. gadā:

	Izgatavoto arklus		Izgatavoto ecēšu	
	skaits	vērtība (tūkst. latos)	skaits	vērtība (tūkst. latos)
1933. g.	3 641	91	3 004	92
1935. g.	4 942	132	4 172	160
1937. g.	6 814	291	5 361	248

Sagaidāms, ka lauksaimniecības mašīnu produkcija tuvākā nākotnē vēl jo vairāk pieaugs. To izgatavošanu uzņēmusies arī akciju sabiedrības „Tosmāre“ fabrika (agr. Liepājas kara ostas darbnīcas), kas strādās Zemkopības ministrijas uzraudzībā un pašlaik piemēro jaunā uzdevuma veikšanai telpas un tehnisko iekārtu.

Rūpniecības mašīnu un darba rīku fabrikas. Mēchaniskos dzinējus un rūpniecības darba mašīnas mūsu apstākļos nav nozīmes un nav arī iespējams izgatavot. Tās tādēļ ievadam no ārzemēm, pie kam šis importa postenis, rūpniecībai izveidojoties, strauji pieaug:

	Ievesto mēchanisko dzinēju un rūpniecības mašīnu vērtība svars	
		(tūkst. latos)
1933. g.	1 934 tonnas	3 671
1935. g.	2 484 „	5 134
1937. g.	3 561 „	11 153

Mūsu rūpniecības mašīnu fabrikas nelielos apmēros izgatavo ūdens turbīnas, dzirnavu mašīnas, kurtuves, dažādu rūpniecības mašīnu daļas un armatūru, transmisijas, ugunsdzēsēju šļirci, sūkņus, hidropultus u. t. t., u. t. t.

Pavisam šādu uzņēmumu pārskata gadā darbojās 31, no tiem: Rīgā — 27, Liepājā — 1, Jelgavā — 2 un Cēsīs — 1. To bruttoprodukcija bija: 1935. gadā — 8 538 tūkst. latu, 1936. gadā — 8 846 tūkst. latu un 1937. gadā — 12 894 tūkst. latu. Jāatzīmē gan, ka laba daļa no šeit uzrādītās bruttoprodukcijas krīt nevis uz rūpniecības mašīnām un darba rīkiem, bet gan uz daudzajām rūpniecības mašīnu fabriku blakus nodarbēm (dažāda dzelzs, tērauds, slīdes, stieples, naglas, ķēdes u. t. t., u. t. t.).

Velosipēdu rūpniecība. Labie ceļi un plašāko masu apmierinošie ienākumi veicina pieprasījumus pēc ērtā un samērā lētā satiksmes līdzekļa — velosipēda. Tādēļ velosipēdu fabriku (tādas pārskata gadā darbojušās 11, proti, 10 Rīgā un 1 Liepājā) produkcija dažos gados desmitkārtīgi pārvairojusies:

	1932. g.	1933. g.	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Izgatavoto velosipēdu skaits	3 128	7 851	16 357	22 674	32 442	47 596
Vērtība (tūkst. latu)	322	768	1 780	2 252	3 343	4 857

Velosipēdu rezerves daļas pārskata gadā ražotas par 758 tūkst. latu (gažu iepriekš — par 501 tūkst. latu).

Elektrotehniskā rūpniecībā 1937. gadā skaitījās 47 uzņēmumi, no tiem galvas pilsētā — 43. Ražo: elektriskās instalācijas piederumus, akumulātorus, anodes baterijas, galvaniskos elementus, kabatas bateriju elementus, elektriskos mājturības sildaparātus, elektrības skaitītājus, telefonijas un tālgrafijas aparātus un to piederumus, radioaparātus un to daļas, elektriskās spuldzes, elektriskos kabeļus un vadus u. t. t.

Elektrotehniskās rūpniecības bruttoprodukcija 1936. gadā bija 9,7 milj. ls un 1937. g. — 11,7 milj. ls. Līdzīgu attīstības ainu uzrāda arī šīs apakšnozares produkcijas fizisko daudzumu indeksi:

1935. g. —	100
1936. g. —	129
1937. g. —	146

Produkcijas pieaugums šajā rūpniecības nozarē stāv ciešā sakarā: 1) ar lielo rōsību celtniecībā (instalācijas piederumi) un 2) ar vispārīgo labklājības līmeņa celšanos (elektriskie mājturības sildītāji, radioaparāti). Jāpiezīmē, ka daži mūsu elektrotehniskās rūpniecības ražojumi nevien atvieto agrāk importētās preces (piem. spuldzes), bet paši noder arī kā eksporta preces. Tā, radioaparātu pēdējos 2 gados eksportēts:

	Izvesto radioaparātu	
	daudzums (kg)	vērtība (1 000 ls)
1936. g.	13 549	637,0
1937. „	14 113	960,0

Eļļas spiestuves galvenā kārtā pārstrādā linsēklas, sojas pupas, kopru un palmkodolus. Linsēklu eļļu izlieto pernicas, laku, litografijas krāsu, linoleuma, vasku drānas un ziepju ražošanai, kā arī uzturam. Sojas eļļu lieto konserviem, augu taukiem un ziepēm, palmkodolu eļļu — ziepēm un svecēm. Smalkumi, resp. rauši, lielāko tiesu iet lopbarībai.

1937. gadā darbojās 13 eļļas spiestuves, no tām 6 — galvas pilsētā. Tās pārstrādājušas 8,8 tūkst. tonnu linsēklu, 1,7 tūkst. tonnu kopras, 0,5 tūkst. tonnu palmkodolu un 3,5 tūkst. tonnu sojas pupu.

Daļu izejvielu, galvenā kārtā — kopru, palmkodolus un sojas pupas importē. 1935. g. to ievests par 417 079 ls, 1936. g. — par 822 347 ls, 1937. g. — par 1 651 651 ls.

Ražots: 1,1 tūkst. tonnu linsēklu eļļas, 1,1 tūkst. tonnu kokosa eļļas, 0,2 tūkst. tonnu palmkodolu eļļas un 0,5 tūkst. tonnu sojas pupu eļļas. Raušu iegūts: 5,6 tūkst. tonnu no linsēklām, 0,5 tūkst. tonnu no kopras, 0,2 tūkst. tonnu no palmkodoliem un 2,9 tūkst. tonnu no sojas pupām.

Eļļas spiestuvju bruto produkcija pēdējos 3 gados bija: 1935 gadā — 4,1 milj. ls, 1936. g. — 4,8 milj. ls un 1937. g. — 6,7 milj. ls.

Augu eļļu rūpniecība strādā iekšējam tirgum, ar kuŗa apmēriem aprobežojas arī tās attīstības iespējas. Dažas eļļu šķirnes (piem. palmu eļļu, sezameļļu) pašlaik vēl importē.

Mākslīgo mēsļu rūpniecība. 1937. gadā darbojās 1 superfosfāta fabrika un 3 kaulu miltu fabrikas, visas Rīgā. Pēdējos 3 gados ražots:

	1935. g.	1936. g.	1937. g.
	(tūkst. tonnu)		
Superfosfāts	68,9	70,6	110,0
Tomafosfāts	1,7	1,1	1,5
Kaulu milti (mēslošanai)	0,7	1,2	1,2

87% superfosfāta ražošanai izlietoto izejvielu (pēc vērtības rēķinot) ir importētas.

Neraugoties uz šo apstākli, mums ir aprēķins pašiem ražot šo mēslojumu. Fosforitu iegūšanas vietās superfosfātu parasti neražo. Importējot nevis gatavu superfosfātu, bet gan fosforitu un pašiem to apstrādājot, mēs ietaupam uz vietējām izejvielām un darba spēku (kas sastāda ap 20% no šo ražojumu bruttovērtības) un paturam sev arī fabrikanta peļņu.

Sērkociņu rūpniecības darbību noteic 1928. gadā ar Zviedrijas sērkociņu trestu noslēgtais un 1935. gadā revidētais līgums. Pārskata gadā darbojās 2 sērkociņu fabrikas, no tām viena Rīgā. Sērkociņu fabriku produkcija pēdējos 3 gados redzama no sekojošās tabulas:

	Sērkociņu produkcija	
	Turziņu skaits (milj.)	vērtība (1000 ls)
1935. g.	66	1 076
1936. g.	66	1 190
1937. g.	79	1 421

Akcīze par sērkociņiem nomaksāta: 1935. gadā — 819 tūkst. latu, 1936. gadā — 888 tūkst. latu un 1937. gadā — 913 tūkst. latu.

Sērkociņu nozares attīstības iespējas noteiktas ar iekšzemes tirgus apjomiem, kā arī ar eksporta apmēriem, kas nodrošināti līgumā ar Zviedrijas sērkociņu trestu.

Gumijas rūpniecība joprojām vēl nav atguvusi savu priekškrīzes stāvokli, kad tā plašos apmēros strādāja eksportam. Krīzes gados galvenajos eksporta tirgos izveidojās patstāvīgas gumijas fabrikas, kā arī ievērojami tika paceltas importa muitas. Tādēļ, pašreiz, mūsu gumijas rūpniecības galvenais noņēmējs ir iekšējais tirgus, no kuŗa tad atkarīga šīs rūpniecības tālākā attīstība. Mūsu 3 gumijas fabrikas pēdējos gados ražojušas:

	1936. g.		1937. g.	
	Daudz.	milj. ls	Daudz.	milj. ls
Pavisam par	.	7,0	.	9,1
No tā: galošas (1 000 pāru)	476,7	1,1	435,2	1,2
botes (1 000 pāru)	398,8	1,8	360,4	2,0
pārējie gum. apavi (1 000 p.)	914,0	2,0	1 103,0	3,0
veloriepas (1 000 gab.)	131,8	0,5	163,0	0,7
velokameras (1 000 gab.)	139,4	0,2	171,0	0,2

Mūsu gumijas ražojumu eksportēts: 1928. gadā par 15 353 tūkst. ls, 1936. gadā par 1 087 tūkst. ls un 1937. gadā par 1 227 tūkst. ls.

Ādu micētavas. 1937. gadā strādājušas 63 ādu micētavas. Pārskatu par svarīgākām izejvielām un palīga materiāliem, kādus šīs micētavas izlietojušas 1937. gadā, sniedz sekojošā tabula:

Materiālu nosaukums	Mēra vienība	Vietējie		Ārzemes		Citiem piederoši
		Daudz.	vērtība (1 000 ls)	Daudz.	vērtība (1 000 ls)	
Jēlādas, liellopu	1 000 gab.	180	3 430	51	1 836	2
" teju	" "	172	1 348	—	—	2
" aitu, jēru	" "	295	907	—	—	67
" zirgu, kumeļu	" "	10	143	—	—	1
Gērmizas	tonnas	745,8	62	60,9	14	—
Ģērekstrakti	"	—	—	2 263,9	1 194	—
Chroma sāļi	"	—	—	123,2	156	—

Jāatzīmē, ka ar 1937. gadu reorganizēta vietējo jēlādu iepirkšana. Nolūkā panākt augstāku jēlādu izvērtēšanu par labu lauksaimniekiem lopu īpašniekiem, kā arī veicināt ādu kvalitātes pacelšanu un izveidot pienācīgu jēlādu šķirošanu, 1937. gada 21. janvārī nodibināta „Ādu un vilnas centrāle“.

Ādu micētavu bruttoprodukcija 1937. gadā izteicās Ls 15 198 000. Ls 155 000 jeb 1,02% no šīs summas sastāda atlīdzība par pasūtītāju apstrādāto materiālu, bet Ls 15 043 000 jeb 98,98% — pašiem piederošo ražoto preču vērtība.

Svarīgākie micētavu ražojumi 1937. gadā redzami sekojošā pārskatā:

Fabrikāti	Daudz. vienība	R a ž o t s			
		Daudz.	(1 000 ls)	Daudz.	(1 000 ls)
Zoļādas	ton.	912,8	3 156	3,7	.
Vašādas, postalādas	"	1 280	4 243	5	.
Dzensiksnu u. c. techn. ādas	"	43	241	—	—
Platādas, seglin. ādas u. t. t.	"	92,7	595	2	.
Virsādas, govju	m ²	5 608	38	150	.
Rindbox	"	105 158	1 409	3 583	.
Boxcalf	"	116 970	1 553	600	.
Juchtādas	"	129 318	731	3 932	.

Tekstilrūpniecība. 1937. gadā darbojās 40 kokvilnas rūpniecības uzņēmumi (gadu iepriekš — 37), 9 (9) zīda rūpniecības uzņēmumi, 192 (190) vilnas rūpniecības uzņēmumi, 6 (6) līnu stiebrīņu apstrādāšanas uzņēmumi, 9 (8) līnu austuves un vērptuves, 1 (1) tīklu aušanas un izlabošanas uzņē-

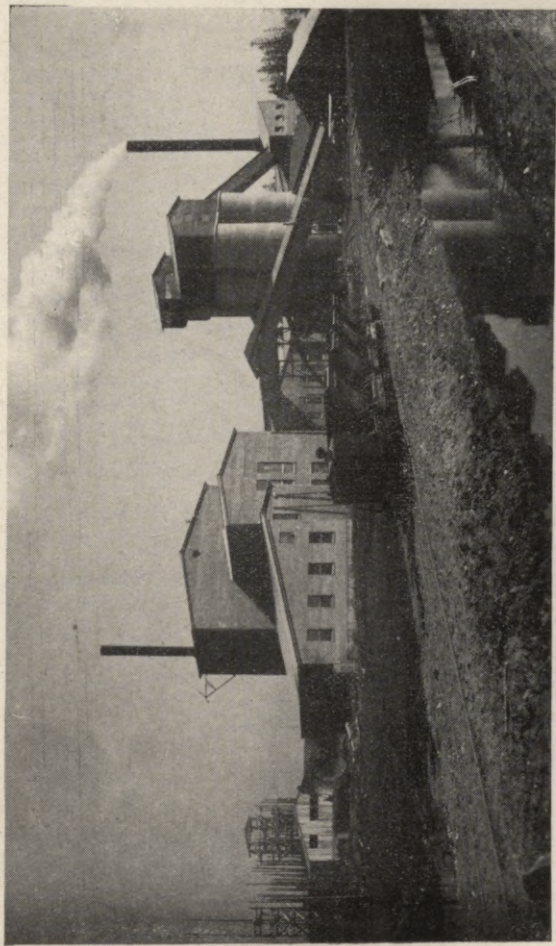
mums, 19 (16) virvju, striķu un auklu darbnīcas, 121 (124) apretētava, veltuve un krāsotava un beidzot 3 (3) lupatu apstrādāšanas uzņēmumi.

1935. gadā tekstilrūpniecība uzrādīja 71,6 milj. latu, 1936. gadā — 76,1 milj. latu un 1937. gadā — 93,2 milj. latu lielu bruttoprodukciju.

Pārskatu par svarīgākiem tekstilrūpniecības ražojumiem sniedz sekojošā tabula:

	1936. g.		1937. g.	
	Daudzums	Vērtība (1 000 latos)	Daudzums	Vērtība (1 000 latos)
Kokvilnas diegi un diedziņi	ton.	3 135 10 282	3 587	12 346
Kokvilnas diegi un diedziņi, citiem pieder.	ton.	79	68	.
Kokvilnas audumi	1 000 m ²	14 953 16 343	16 104	18 676
Kokvilnas audumi, citiem pieder.	1 000 m ²	333	290	.
Vilnas dzijas un diegi	ton.	507 4 479	467	5 735
Vilnas dzijas un diegi, citiem pieder.	ton.	656	698	.
Vilnas audumi	1 000 m ²	3 409 17 098	3 508	21 039
Vilnas audumi, citiem pieder.	1 000 m ²	529	623	.
Linu un pakulu diegi un diedziņi	ton.	2 297 5 405	2 375	8 375
Linu un pakulu diegi un diedziņi, citiem pieder.	ton.	107	70	.
Linu un pakulu audumi	1 000 m ²	3 081 3 314	1 775	2 411
Linu un pakulu audumi, citiem pieder.	"	79	15	.
Zīda audumi	"	2 360 7 178	2 822	8 675
Jaukti audumi	"	578 1 218	839	2 004
Jaukti audumi, citiem pieder.	"	22	—	—
Lenšu audumi, kokvilnas	ton.	16 159	18	194
Lenšu audumi, pārējie	"	36 341	43	530
Mežģīnes	1 000 m	2 244 180	2 276	233
Logu aizkari	"	194 190	353	273
Vatelīns	"	214 415	156	300
Vate	ton.	363	399	804
Virves un tauvas	"	345 495	356	695
Virves un tauvas, citiem pieder.	"	310	212	.
Auklas	"	269 397	301	603
Auklas, citiem pieder.	"	3	—	—

Koku zāģētavas. Pārskata gadā visā valstī darbojās 475 zāģētavas, no tām 34 — Rīgā, 185 — Vidzemē, 78 — Kurzemē,

Bročėnu cementfabrika.

92 — Zemgalē un 86 — Latgalē. Zāgētavu produkcija pēdējos 3 gados bija:

		Dēļi un plankas		Kastu dēļi	
		Daudzums (1000 st.)	Vērtība (1000 ls)	Daudzums (1000 st.)	Vērtība (1000 ls)
1935. g.	{ pašu materiāls	57	7 341	3	593
	{ citu	61	.	1	.
1936. g.	{ pašu	92	13 573	7	1 486
	{ citu	84	.	1	.
1937. g.	{ pašu	111	28 718	10	3 845
	{ citu	132	.	1	.

Koku zāgētavas strādājušas galvenā kārtā eksportam. Minētos 3 gados koku materiālu izvests:

	Dēļi un to gali		Kastu dēļi	
	Daudzums (1000 stand.)	Vērtība (1000 ls)	Daudzums (1000 st.)	Vērtība (1000 ls)
1935. g.	115	14 017	5	703
1936. g.	116	20 263	8	1 800
1937. g.	127	38 198	24	7 581

Pateicoties labvēlīgai konjunktūrai koku tirgū, mūsu zāgētavu darbībā izceļas ar savu produkciju 1937. gads.

Saplākšņu fabrikas. 1937. gadā darbojās 16 splākšņu fabrikas, no kurām 14 Rīgā, Liepājā — 1 un Kuldīgā — 1.

1935.—1937. gadam to produkcijas bija:

	Ražoto splākšņu	
	Daudzums (1000 m ³)	Vērtība (1000 ls)
1935. g.	74	10 818
1936. g.	75	13 686
1937. g.	95	24 309

Arī splākšņi, tāpat kā zāgētais koku materiāls, ir svarīga eksportprece. Minētos gados to izvests:

	Daudzums (1000 ton.)	Vērtība (1000 ls)
1935. g.	44	9 662
1936. g.	48	12 994
1937. g.	57	22 343

Sērkociņu skaliņu rūpniecība. 1937. gadā darbojās 2 sērkociņu skaliņu fabrikas, no tām 1 galvas pilsētā. 1935.—1937. g. to produkcija bija:

	Ražoto sērkociņu skaliņu	
	Daudzums (eff. milj.)	Vērtība (1 000 ls)
1935. g.	45 408	1 182
1936. g.	50 011	1 430
1937. g.	41 171	1 196

Sērkociņu skaliņu eksportēts:

	Daudzums (ton.)	Vērtība (1 000 ls)
1935. g.	4 657	1 195
1936. g.	4 524	1 214
1937. g.	4 778	1 322

Papīrfabrikas. 1937. gadā strādājušas 8 papīrfabrikas. Cellulōza ražota 1 uzņēmumā, koka masas maltuves (slipētavas) strādājušas 8 uzņēmumos, pape ražota 6, bet papīrs 5 uzņēmumos. Pavisam pārstrādāts 213 741 stērs papīrmalkas, ieskaitot šajā daudzumā 1 049 stēru šāļu malkas. Cellulōzas ražošanai izlietoti 156 247 stēri, bet koka masas ražošanai — 57 494 stēri. Iegūts 24 000 tonnu cellulōzas pēc sulfīta metodes un 12 411 tonnu koka masas.

Koka masa galvenā kārtā uz vietas pārstrādāta papē vai papīrā, kamēr ar ražoto cellulōzu apgādātas arī pārējās papīra fabrikas un daļa eksportēta (1937. gadā cellulōzas eksportēts 7 757,3 tonnu Ls 1 597 690 vērtībā).

Svarīgāko izejvielu patēriņš papīrfabrikās 1937. gadā redzams no sekojošās tabulas:

Patērēts	Koka masa (tonnās)	Cellulōza (tonnās)	Vecpapīrs (tonnās)	Lupatas (tonnās)
Papes ražošanā	2 616	—	337	—
Papīra ražošanā	9 910	19 384	1 745	937
Kopā	12 526	19 384	2 082	937
Tai skaitā ārzemju izejvielas	—	1 545	—	35

Bez tabulā minētām izejvielām vēl izlietots: 4 812 tonnu dolomīta, 2 516 tonnu sēra, 3 683 tonnu kaolīna, 849 tonnas chlōrkaļķa un 1 093 tonnu alauna un alumīnija sulfāta.

Ražots no uzskaitītām izejvielām: 3 928 tonnas papes par Ls 1 613 000 un 30 404 tonnas dažāda papīra Ls 15 275 000 vērtībā.

Papīrfabrikū bruttoprodukcija, pieskaitot vietējā tirgū pārdotās un eksportētās cellulozas vērtību, pārskata gadā sastādīja Ls 20 663 000.

Dzirnavas. Pārskata gadā (vēja dzirnavas līdz neskaitot) darbojušās 900 dzirnavas, no tām 10 — Rīgā, 335 — Vidzemē, 154 — Kurzemē, 180 — Zemgalē un 221 — Latgalē. Dzirnavas 1936. gadā pārstrādājušas 151 577 tonnas rudzu, 104 683 tonnas kviešu, 56 779 tonnas miežu, 101 677 tonnas auzu un 89 086 tonnas miežu, pavisam kopā 504 716 tonnu dažādas labības.

Cukura fabrikas. 1935. gadā ražojušas 45,2 tūkst. tonnu cukura, 1936. gadā — 38,3 tūkst. tonnu un 1937. gadā — atkal 45,2 tūkst. tonnu.

Cukurbiešu audzētāju skaits 1937. gadā bija 21 198 (gadu iepriekš — 20 082), biešu sējumu platība — 12 891 (11 696) ha, fabrikās nodotais biešu daudzums — 278 903 (237 610) tonnas un lauksaimniekiem par bietēm izmaksātā summa 9,1 (7,4) milj. latu.

Saldumu rūpniecība. Pārskata gadā darbojušies 29 uzņēmumi, no tiem 15 — Rīgā.

Divos pēdējos gados ražots:

	1936. g.	1937. g.
	(tonnās)	
Konfektes	3 553	3 623
Šokolāde	842	933
Halva	100	106
Semitaki	14	11
Augļu cukurs	23	36
Mākslīgais medus	61	63
Saldējums	12	16
Marmelāde	121	50
Biskvīti, vafeles	245	474

Saldumu rūpniecības ražojumu kopvērtība bija: 1935. gadā — 11,3 milj. latu, 1936. gadā — 11,1 milj. latu un 1937. gadā — 11,3 milj. latu.

Pēc vērtības rēķinot, 1936. gadā 39% saldumu rūpniecības izejvielu importētas un 10% ražojumu — eksportēti.

Pienotavas un sierotavas. 1935.—1937. gadā ražoto sviesta daudzumu rāda sekojošā tabula:

	Ražots sviests		
	Uzņēmumu skaits	Daudzums (tonnas)	Vērtība (1000 ls)
1935. g.	380	20 363	23 576
1936. „	330	22 205	39 549
1937. „	313	24 943	51 808

Uz ārzemēm izvests šāds daudzums sviesta: 1935. gadā 16 816 tonnu par 18,5 milj. latu, 1936. gadā 17 291 tonna par 25,3 milj. latu un 1937. gadā 19 211 tonnu par 45,4 milj. latu.

Spirta dedzinātavas. 1937. gadā darbojušās 59 spirta dedzinātavas, pārstrādājot 75,6 tūkst. tonnu kartupeļu. Gadu iepriekš — 59 dedzinātavas pārstrādājušas tikai 68,5 tūkst. tonnu.

Kartupeļu patēriņš spirta dedzināšanai Talsu apriņķī stāv pirmā vietā: tur pārstrādā $\frac{1}{5}$ daļu no visa spirta dedzināšanai izlietotā kartupeļu daudzuma, Otro vietu no šī viedokļa ieņem Valmieras apriņķis, bet trešo — Tukuma apriņķis. Šajos trijos apriņķos kopā 1937. gadā spirta dedzinātavas pārstrādājušas 35 093 tonnas kartupeļu, kas sastāda 47,23% no minētā gadā spirta iegūšanai patērēto kartupeļu daudzuma. Vismazākais svars spirta ražošanā 1936. gadā bijis Bauskas apriņķim (pārstrādāta 641 tonna) un 1937. gadā Liepājas apriņķim (386 tonnas).

No pārstrādātiem kartupeļiem ražots:

	1936. g.	1937. g.
Spirts, pārrēķ. to absol. alkoh. un litr.	8 346 000	9 313 000

No pārstrādātās melases ražots:

	1936. g.	1937. g.
Spirts, pārrēķ. to absol. alkoh. un litr.	452 000	366 000

Alus darītavas. Darbojošos alus darītavu skaits 1937. gadā samazinājies no 30 uz 28, bet alus produkcija kāpusi par 32,67%:

	Ražotā alus daudzums (litros)	%
1936. g.	9 623 000	100,00
1937. g.	12 766 000	132,67

Alus darītavas pārstrādājušas: 1936. gadā 1 828 tonnas iesala un 26 tonnas apiņu un 1937. gadā — 2 630 tonnu iesala un 36 tonnas apiņu.

Par ākcīzi uz alu ieņemts: 1935. gadā — 2 milj. latu, 1936. gadā — arī 2 milj. latu un 1937. gadā — 2,9 milj. latu.

Tabakas rūpniecība. Pārskata gadā darbojušās 12 tabakas fabrikas (iepriekšējā gadā 13), no kurām ārzemju tabaku pārstrādājušas 7 (7), vietējo 4 (5), bet ārzemju un vietējo 1 (1).

1936. un 1937. gadā fabrikas patērējušas šādas izejvielas:

	1936. gadā		1937. gadā	
	Daudz. tonnās	Vērtība 1 000 ls	Daudz. tonnās	Vērtība 1 000 ls
Lapu tabaka, ārzemju	980,9	5 803	1 067,8	6 630
Lapu tabaka, vietējā	96,9	99	83,3	86
Tabakas kāti	2,2	6	2,7	5
Čaulišu papīrs	36,2	165	43,8	211
Iemušu papīrs	362,1	260	385,4	282
Vate	3,2	11	4,2	15
Pārējie materiāli	—	546	—	622

No izlietotām izejvielām, pēc vērtības rēķinot, 7,45% pārskata gadā bija vietējās un 92,55% — ārzemju. Ja importētās izejvielās neieskaita muitu (1935. gadā — 2,8 milj. latu, 1936. gadā — 3,0 milj. latu un 1937. gadā — 3,3 milj. latu), ārzemju izejvielu svars sastāda ap 75%.

No tabakas fabriku ražojumiem atzīmējami:

	1936. gadā		1937. gadā	
	Daudzums	Vērtība 1 000 ls	Daudzums	Vērtība 1 000 ls
Tabaka, pipju u. papīrosu	415,7 tn.	2 878	458,9 tn.	2 983
Šņaucamā tabaka	8,5 tn.	27	8,5 tn.	27
Papīrosi	1 084 milj.	8 035	1 182 milj.	9 022
Cigaretēs	379 tūkst.	4	446 tūkst.	9
Cigāri	2 033 „	169	2 064 „	176
Cigarillas	176 „	6	152 „	5

Ienākumi no tabakas bandrolēm pēdējos 3 gados svārstās ap 12,5 milj. latu gadā.

Apavu un apģērbu rūpniecība. Pārskata gadā darbojās 364 uzņēmumi, no tiem 303 — Rīgā. Nozares bruto produkcija bija: 1935. gadā — 17,7 milj. latu, 1936. gadā — 19,5 milj. latu un 1937. gadā — 24,4 milj. latu.

Šajā nozarē starp citu ietilpst apavu rūpniecība (1937. gadā — 81 uzņēmums) un adītavas (69 uzņēmumi).

Apavu rūpniecības svarīgākie ražojumi 1935.—1937. gados bija:

	1935. g.		1936. g.		1937. g.	
	Daudzums (1 000 pāri)	Vērtība (1 000 ls)	Daudzums (1 000 pāri)	Vērtība (1 000 ls)	Daudzums (1 000 pāri)	Vērtība (1 000 ls)
Apavi, vīriešu	44	426	118	1 215	134	1 667
Apavi, vīriešu, citiem pied.	11	.	15	.	34	.
Apavi, sieviešu	51	445	126	1 066	137	1 344
Apavi, siev., citiem pieder.	41	.	47	.	54	.
Bet adītavu:						
Zēķes, kokvilnas	1 322	960	1 279	935	1 683	1 233
" " citiem pied.	263	.	129	.	200	.
Zēķes, vilnas	278	496	355	531	490	877
" " citiem pied.	24	.	19	.	29	.
Zēķes, zīda	840	1 401	889	1 472	927	1 445
" " citiem pied.	107	.	109	.	116	.

Elektrības produkcija. 1937. gadā pavisam ražots 212 646 tūkst. kW st. elektrības (gadu iepriekš — 193 217 tūkst. kW st.), no tā 154 271 tūkst. kW st. jeb 72,55% — elektrības iestādēs. Tikai 6 647 tūkst. kW st. jeb 3,13% strāvas iegūti ar ūdeni, viss pārējais daudzums — 205 999 tūkst. kW st. (96,37%) — ražots ar kurināmo.

Ielu apgaismošanai pārskata gadā patērētas 3 066 tūkst. kW st. 316 tūkst. latu vērtībā, ielu dzelzceļiem 11 947 tūkst. kW st. 790 tūkst. latu vērtībā, telpu apgaismošanai 32 411 tūkst. kW st. 8 423 tūkst. latu vērtībā, rūpniecībai 87 291 tūkst. kW st. 7 088 tūkst. latu vērtībā un lauksaimniecībai 573 tūkst. kW st. 187 tūkst. latu vērtībā. Pavisam izlietotas 135 288 tūkst. kW st. 16 804 tūkst. latu vērtībā.

Elektrības patēriņš 1937. gadā mūsu 4 lielākās pilsētās vien sastāda ap 95% no koppatēriņa 135,3 milj. kW st. (Rīgā tas līdzinājās 105,3 milj. kW st. jeb 77,8%, Liepājā — 14,4

milj. kW st. jeb 10,6^o%, Daugavpili — 3,7 milj. kW st. jeb 2,7^o% un Jelgavā — arī 3,7 milj. kW st. jeb 2,7^o%).

Tā kā elektrības patēriņš pie mums neatlaidīgi un strauji aug, valdība izcilu uzmanību veltījusi zemes elektrifikācijas jautājumam. 1937. gadā Elektrības padome pabeidza Latvijas elektrifikācijas plāna izstrādāšanu, kuŗa nolūks ir samazināt elektrifikācijā ieguldamo kapitālu, palētināt elektrības ražošanas un sadales izdevumus, vienlaikus izveidojot strāvas piegādi iespējami racionāli un tādejādi darīt to pieejamu arī mūsu laukiem.

Runājot par kūdras rūpniecību, mēs jau aizrādījām, ka šīs degvielas krājumi vien mums var sagādāt elektrisko enerģiju 1 000—1 500 gadiem. Lielas iespējamības šai ziņā slēpj arī mūsu ūdeņi. No ūdensspēku krājumu kopjaudas, kas Latvijai aprēķināta uz 508 tūkst. z/s., līdz šim mēs izmantojam tikai 27 tūkst. jeb 5,31^o%.

Elektrifikācijas plāna realizēšana uzsākta ar Ķeguma spēkstacijas izbūvi, kuŗas kopjauda līdzināsies 90 tūkst. z/s. un kas sāks darboties jau 1939. gada beigās. Ūdensspēka pilnīgākai izmantošanai, sakarā ar ūdens daudzumu svārstību, paredzēts būvēt termiskas centrāles, izmantojot pēdējās kūdras krājumus. Elektrifikācijas plāna izvešanai dzīvē paredzēts valsti sadalīt 19 elektrības apgādes iecirkņos, kas saņems strāvu no centrālēm vai no transformātoru stacijām.

Elektrības noņēmēju skaits 1937. gadā bija 171 tūkst., no tiem 162 tūkst. pilsētās.

Elektrības strāvas patēriņa pieaugumu raksturo sekojošās indeksu rindas:

	Elektrības patēriņš 1928. g. = 100	
	Pēc daudzuma	Pēc vērtības
1933. g.	167	129
1934. g.	197	139
1935. g.	213	148
1936. g.	234	160
1937. g.	256	171

3. Celtniecība.

1937. gadā mūsu pilsētās uzceltas un pieņemtas 1277 ēkas, t. i. par 4,84% vairāk kā gadu iepriekš, kad atzīmētas tikai 1218 jaunceltnes. Nojauktas tajā pašā laikā 2637 ēkas, no kurām 990 tika ekspluatētas, bet 1647 stāvēja jau ilgāku laiku dīkā. Ja vērā ņemam tikai 990 ekspluatējamās ēkas, tad ēku tīrais pieaugums (t. i. uzcelto ēku uzviņa, atskaitot no tām nojauktās) visās pilsētās kopā, pārskata gadā bija 287 (gadu iepriekš — 129).

Tikai Rīgā un Zemgales pilsētās pārskata gadā vairāk ēku uzcelts kā nojaukts, t. i. ēku tīrais pieaugums ir pozitīvs. Pārējās apgabalos tas ir negatīvs:

	T a i s k a i t ā		
	Ēku tīrais pieaugums	Dzīvojamās ēkas (īres nami u. t. t.)	Nedzīvojamās ēkas (saimniecības ēkas, sabiedriskas ēkas, fabrikas, veikalu nami u. t. t.)
Rīgā	486	317	169
Pārējās pilsēt.	—199	4	—203
Tai skaitā:			
Vidzemē	— 3	32	— 35
Kurzemē	—208	—48	—160
Zemgalē	45	23	22
Latgalē	— 33	— 3	— 30
	287	321	— 34

Protams, negatīvais pieaugums nenorāda uz atslābumu celtniecībā. Tas tikai liecina, ka lielākā skaitā nojauktas saviem uzdevumiem neatbilstošas ēkas, lai dotu vietu jaunām, piemērotākām.

Tagad apskatīsim dzīvojamo ēku celtniecību, kurās uzdevums ir nodrošināt iedzīvotājus ar vienu no eksistences pamatelementiem — ar dzīvokļiem.

Dzīvokļu celtniecības rezultātus mūsu galvas pilsētā tēlo sekojošā tabula:

	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Pabeigtās un pieņem. jaunb.:				
Klātnākušo dzīvokļu kopskaits	782	1 007	1 363	1 726
No tiem: 1 istabu dzīvokļi	197	270	365	428
2 " "	324	427	586	802
3 " "	181	223	292	348
4 " "	51	66	72	99
5 " "	25	10	22	31
6 un vair. istabu dzīv.	4	11	26	18
<hr/>				
Klātnākušo istabu kopskaits	1 741	2 179	2 994	3 748
Pabeigtās pārbūvēs:				
Klātnākušo dzīvokļu skaits	15	4	11	14
Klātnākušo istabu skaits	36	10	35	60
	1934. g.	1935. g.	1936. g.	1937. g.
Nopostītās un noplēstās ēkas:				
Likvidēto dzīvokļu skaits	85	21	183	166
Likvidēto istabu skaits	190	41	383	491
Tīrais pieaugums:				
Dzīvokļu skaits	712	990	1 191	1 574
<hr/>				
Istabu skaits: pavisam	1 587	2 148	2 646	3 317
uz 1 000 iedz.	42,0	55,8	68,7	86,1
Celtniecības intensitātes rādītājs (1933. g. = 100)	150	199	245	308

Rīgā, sevišķi tās nomalēs, daudz namu nopostīja kara laikā vai arī noplēsa pirmajos pēckara gados, kad nevarēja dabūt līdzekļus to remontiem, bet dzīvokļus bija grūti izīrēt. Kad nu Rīgā, kultūrālai un saimniecības dzīvei attīstoties, kā galvas pilsētā, strauji pieauga iedzīvotāju skaits, radās diezgan ass dzīvokļu, sevišķi mazāko dzīvokļu trūkums.

Ja līdz 1934. gadam mazāk bija darīts pašu dzīvokļu trūkuma novēršanai, bet gan vairāk tā nevēlamo seku — dzīvokļu cenu kāpšanas aizkavēšanai (to normēšana īres valdēs), tad tagad, kopš minētā gada, apstākļi krasī mainījušies. Attīstījusies strauja dzīvokļu celtniecība, kas dzīvokļu trūkumu jau ievērojami mīkstina. Ja par šīs celtniecības intensitātes rādītāju pieņemsim dzīvojamo istabu skaita tīro pieaugumu uz 10 000 iedzīvotājiem un šo pieaugumu 1933. gadā (28,0) pielīdzināsim 100, tad atbilstošie pieaugumi nāko-

šos gados, pārrēķināti pēc 1933. gada kā pamata momenta, būs: 1934. gadā — 150, 1935. gadā — 199, 1936. gadā — 245 un 1937. gadā — 308. Dzīvokļu celtniecības intensitāte 1937. gadā pieaugusi, tā tad, trīskārtīgi.

Jāatzīmē, ka dzīvokļu celtniecība visupirms centusies apmierināt prasības pēc mazajiem dzīvokļiem, kuŗu, kā jau minējām, visvairāk trūkst. 1934.—1937. g., no klātnākušo dzīvokļu kopskaita 4878, mazie dzīvokļi (1—3 istabas) sastāda 4443 jeb 91,01%!

Intensīvi dzīvokļu celtniecība norit arī Jelgavā. Latvijas lauksaimniecības kameras un Lauksaimniecības akadēmijas novietošanās Zemgales metropolē, cukurfabrika un atjaunotā ķieģeļrūpniecība, ostas izbūve un taml. soļi veicina iedzīvotāju skaita augšanu pilsētā, līdz ar ko arī aug pieprasījums pēc dzīvokļiem. Laikā no 1934. gada līdz 1937. gadam tādēļ no jauna uzcelts 291 dzīvoklis ar 751 istabām:

	1933. g.	1937. g.
Pabeigtās un pieņemtās jaunbūvēs:		
klātnākušo dzīvokļu kopskaits	38	76
klātnākušo istabu kopskaits	76	222
Pabeigtās pārbūvēs:		
klātnākušo dzīvokļu kopskaits	23	3
klātnākušo istabu kopskaits	41	6
Nopostītās un noplēstās ēkās:		
likvidēto dzīvokļu kopskaits	1	39
likvidēto istabu kopskaits	3	61
Tīrais pieaugums:		
Dzīvokļu skaits	60	40
Istabu skaits: pavisam	114	167

No lielākām pilsētām rosība dzīvokļu celtniecībā pārskata gadā vēl atzīmējama Daugavpilī. Tur dzīvokļu tīrais pieaugums izteicās 14 dzīvokļos ar 41 istabām.

Visās Latvijas pilsētās kopā ņemot, dzīvokļu celtniecības ainu 1937. gadā gūsim no sekojošā pārskata:

	1933. g.	1937. g.
Pabeigtās un pieņemtās jaunbūvēs:		
klātnākušo dzīvokļu kopskaits	1 432	2 153
klātnākušo istabu kopskaits	3 594	4 923
Pabeigtās pārbūvēs:		
klātnākušo dzīvokļu kopskaits	89	81
klātnākušo istabu skaits	246	292
Nopostītās un nojauktās ēkās:		
likvidēto dzīvokļu kopskaits	48	505
likvidēto istabu kopskaits	105	1 119
Tīrais pieaugums:		
Dzīvokļu skaits	1 473	1 729
Istabu kopskaits	3 735	4 096
istabu skaits uz 10 000 iedzīv.	53,6	57,6
Intensitātes rādītājs	100	107

Atkarībā no stāvokļa dzīvokļu tirgū, dažās pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Jelgavā u. t. t.), dzīvokļu celtniecības intensitāte pieņemas, citās — stāv uz vietas un vēl citās — atslābst.

Nesalīdzināmi lielāka rosība saskatāma sabiedrisko ēku celtniecībā, kas līdz 1934. gadam bija atstāta stipri novārtā un kur tagad sparīgi strādā, lai veiktu nokavēto.

Pēc Valsts statistiskās pārvaldes izdarītās aptaujas, laikā no 1934. gada 15. maija līdz 1937. gada septembrim, no jauna uzceltas 334 sabiedriskas ēkas, bet kapitālremonts izdarīts 319:

Eku atrašanās vieta	Jaunceltnes			Kapitālremonti		
	Ekus skaits	Vērtība (1 000 ls)	%	Ekus skaits	Vērtība (1 000 ls)	%
Rīgā	27	4 305	22,54	28	1 757	26,72
Provincēs pilsētās	58	4 028	21,09	69	1 971	29,97
Laukos	249	10 765	56,37	222	2 847	43,31
Kopā	334	19 098	100,00	319	6 575	100,00

Jaunceltnes, neieskaitot grunts un tās labierīcību vērtību, izmaksājušas 19,1 milj. latu; kapitālremontiem izdoti 6,6 milj. latu. Kopā, tā tad, sabiedrisko ēku celtniecībā pēdējos gados ieguldīti 25,7 milj. latu.

Ievēribas cienīgs ir tas fakts, ka sabiedrisko ēku celtniecība stipri skar arī mūsu laukus. No 19,1 milj. latu, kas izdoti par jaunceltnēm, 10,8 milj. latu jeb 56,37% ieguldīti lauku sabiedriskās ēkās. Tas pats sakāms par kapitālremontiem: no to kopvērtības — 6,6 milj. latu — lauku sabiedriskām celtnēm izdoti 2,8 milj. latu jeb 43,31%.

Sabiedrisko ēku celtniecībai galvas pilsētā 1934.—1937. gadā izdoti 4,3 milj. latu (22,54% no jaunceltās sabiedriskās ēkās investētā kapitāla 19,1 milj. latu), bet to remontiem — 1,8 milj. latu jeb 26,72%.

No sabiedriskās jaunceltnēs ieguldītiem 19,1 milj. latu uz valsti krīt 4,2 milj. latu jeb 21,75%, uz pašvaldībām — 12,2 milj. latu jeb 63,75% un uz pārējiem būvju īpašniekiem (Latvijas kredītbanka, aizsargu organizācijas, draudzes u. t. t.) — 2,7 milj. latu jeb 14,50%.

No sabiedrisko ēku kapitālremontos ieguldītiem 6,6 milj. latu uz valsti krīt 2,4 milj. latu jeb 37,20%, uz pašvaldībām — 3,8 milj. latu jeb 57,17% un uz pārējiem — 0,4 milj. latu jeb 5,63%.

Visvairāk gādāts par skolām. No 334 jaunceltnēm 120 ir skolas, pie kam to vērtība sastāda 50,27% no sabiedrisko jaunceltnu kopvērtības 19,1 milj. latu. No 319 kapitālremontētām sabiedriskām ēkām 131 ir atkal skola. To remontiem izdoti 2,4 milj. latu jeb 36,30% no remontu kopvērtības 6,6 milj. latu.

Skolām seko slimnīcas, sanatorijas un atpūtas nami (no jauna uzceltas 10 ēkas 1,9 milj. latu vērtībā, remontētas 26 ēkas, izdodot šim nolūkam 0,5 milj. latu), pasta un tēlegrafa kantori (20 jaunas ēkas par 1,6 milj. latu un 11 ēku remontu par 0,2 milj. latu), pašvaldību ēkas (29 jaunas par 0,9 milj. latu un 68 ēku remontu par 0,6 milj. latu), tautas un aizsargu nami (14 jauni par 0,6 milj. latu un 14 remontu par 0,2 milj. latu) u. t. t.

Beigās jāatzīmē, ka lielāks skaits sabiedrisko ēku gan iesāktas, bet vēl nav pabeigtas un tādēļ šajā aprēķinā nemaz neietilpst. Kā tādas minēsim: 1) tiesu pili Rīgā, 2) kara muzeju Rīgā, 3) finansu ministrijas bloka māju, 4) Rīgas pagaidu strādnieku slimo kases namu, 5) Pašvaldības darbinieku slimo kases namu u. t. t., u. t. t.

Tas pats sakāms arī par kapitālremontiem. Sniegtajos skaitļos neietilpst, piemēram, šādu remontu izdevumi: 1) izglītības ministrijas nama (Rīgā, Vaļņu ielā Nr. 2) remonts, 2) Latvijas darba kameras Rīgas nama remonts, 3) Valsts tipografijas nama remonts, 4) Latvijas kredītbankas Liepājas nama remonts, 5) Latvijas kredītbankas Ventspils nama remonts, 6) Latvijas darba kameras Ventspils nama remonts, 7) līnu un kaņepāju monopola telpu remonts Rīgā u. t. t.

4. Ugunsdzēsība. Ja ugunsgrēku nodarītie zaudējumi pēdējos gados strauji krituši, tad arī te parādās jaunā

laika ietekme. No vienas puses samazinājusies ļaunprātīgā dedzinānāšana, no otras puses revidēta un, kur tas nepieciešams, lietderīgāki pārkārtota ugunsdzēsība.

Ugunsdzēsēju organizāciju skaits valstī kopš 1933. gada pieaudzis no 165 uz 223 jeb par 35,15%:

Ugunsdzēsēju organizāciju skaits.

	1933. g.		1937. g.	
	Skaitis	%	Skaitis	%
Rīga	27	16,36	24	10,76
% ₀	100,00		88,89	
Vidzeme	46	27,88	71	31,84
% ₀	100,00		154,35	
Kurzeme	29	17,58	39	17,49
% ₀	100,00		134,48	
Zemgale	31	18,79	42	18,83
% ₀	100,00		135,48	
Latgale	32	19,39	47	21,08
% ₀	100,00		146,88	
Visā valstī	165	100,00	223	100,00
% ₀	100,00		135,15	
Tai skaitā:				
pilsētās	99	60,00	92	41,26
% ₀	100,00		92,93	
laukos	54	32,73	125	56,05
% ₀	100,00		231,48	
uz dzelzč.	12	7,27	6	2,69
% ₀	100,00		50,00	

Pilsētās dažas ugunsdzēsības ziņā nenozīmīgas ugunsdzēsēju organizācijas likvidētas, tā kā tur organizāciju skaits 1937. gadā, salīdzinot ar 1933. gadu, samazinājies no 99 uz 92 jeb par 7%. Laukos, turpretim, organizāciju skaits kopš 1933. gada pieaudzis no 54 uz 125, t. i. vairāk kā divkārtšojies. Jaunas organizācijas nodibinātas tādās vietās, kur līdz šim nebija speciāli organizētas palīdzības ugunsgrēka gadījumam.

Līdzīgu ainu uzrāda aktīvo ugunsdzēsēju skaita kustība pa atsevišķiem gadiem. Kamēr pilsētās tas nostabilizējies un svārstas ap 9 tūkstošiem, laukos aktīvo ugunsdzēsēju skaits kopš 1933. gada vairāk kā divkārtšojies.

Aktīvo ugunsdzēsēju skaits pa apgabaliem.

	1934. g.	%	1935. g.	%	1936. g.	%	1937. g.	%
Rīga	3 645	28,79	3 663	28,06	3 522	26,64	3 361	24,96
% (1933.g.=100)	103,29		103,80		99,80		95,24	
Vidzeme	3 568	28,18	3 873	29,67	3 895	29,40	4 123	30,62
% (1933.g.=100)	105,88		114,93		115,58		122,34	
Kurzeme	1 825	14,42	1 917	14,69	1 954	14,78	2 060	15,30
% (1933.g.=100)	103,28		108,49		110,58		116,58	
Zemgale	1 716	13,55	1 794	13,74	1 946	14,72	1 860	13,82
% (1933.g.=100)	114,32		119,52		129,65		123,92	
Latgale	1 906	15,06	1 807	13,84	1 904	14,40	2 060	15,30
% (1933.g.=100)	107,81		102,21		107,69		116,52	
Visā valstī	12 660	100,00	13 054	100,00	13 221	100,00	13 464	100,00
% (1933. g.=100)	106,07		109,38		110,78		112,81	
Tai skaitā:								
pilsētās	9 435	74,53	9 518	72,91	9 175	69,40	8 975	66,66
% (1933.g.=100)	99,64		100,52		96,90		94,78	
laukos	2 807	22,17	3 185	24,40	3 777	28,57	4 259	31,63
% (1933. g.=100)	152,47		173,00		205,16		231,34	
uz dzelzc.	418	3,30	351	2,69	269	2,03	230	1,71
% (1933.g.=100)	66,88		56,16		43,04		36,80	

Pilsētās uz katriem 1 000 iedzīvotājiem pārskata gadā bijuši 13 aktīvi ugunsdzēsēji, laukos — 3, bet valstī caurmērā 7:

	Pilsētās				Laukos				Kopā un caurmērā			
	Iedzīvotāju skaits	Aktīvo ugunsdzēs. skaits	Ugunsdzēs. skaits uz 1 000 iedzīv.		Iedzīvotāju skaits	Aktīvo ugunsdzēs. skaits	Ugunsdzēs. skaits uz 1 000 iedzīv.		Iedzīvotāju skaits	Ugunsdzēs. skaits uz 1 000 iedzīv.	Aktīvo ugunsdzēs. skaits	
Rīga	385 063	3 361	9	—	—	—	—	—	385 063	3 361	9	
Vidzeme	67 006	2 360	35	339 241	1 732	5	406 247	4 123	10			
Kurzeme	100 246	1 301	13	192 413	759	4	292 659	2 060	7			
Zemgale	70 591	844	12	228 778	982	4	299 369	1 860	6			
Latgale	87 657	1 109	13	479 507	786	2	567 164	2 060	4			
Visā valstī	710 563	8 975	13	1 239 939	4 259	3	1 950 502	13 464	7			

Rīgā uz katriem 1 000 iedzīvotājiem nākas 9 aktīvi ugunsdzēsēji, pilsētās ar 15—60 tūkst. iedzīvotāju — 7, pilsētās ar 5—15 tūkst. iedzīvotāju — 22, pilsētās ar 2—5 tūkst. iedzīvotāju — 27 un pilsētās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2 tūkst. — 37.

Laukos absolūti un relatīvi visvairāk aktīvo ugunsdzēsēju Vidzemē (1 732 jeb 5 uz katriem 1 000 iedzīvotājiem), bet vismazāk — Latgalē (786 jeb 2 uz katriem 1 000 iedzīvotājiem).

Uzlabota pēdējos gados ugunsdzēsēju organizāciju tehniskā iekārta. Autošļircu skaits 1933. gadā bija 23, bet 1937. gadā to jau ir 27; motoršļircu skaits tajā pašā laikā sprīdi pieaudzis no 103 uz 123, rokas šļircu skaits — no 330 uz 440, hidropultu skaits — no 167 uz 363 un transportu auto skaits — no 40 uz 104.

Sevišķi šie uzlabojumi skāruši laukus, kur ugunsdzēsēji līdz tam bija ļoti vāji apgādāti ar ugunsdzēsības piederumiem. Pārskata gadā laukos jau redzam 56 motoršļircs 1933. gadā atzīmēto 13 vietā, 239 rokas šļircs 107 vietā, 189 hidropultus 38 vietā, 30 transporta auto 2 vietā u. t. t.:

	Auto- šļircs	Motoru šļircs	Rokas šļircs	Hidro- pulti	Transporta auto
1933. gadā	23	103	330	167	40
tai skaitā:					
pilsētās	23	82	205	125	37
laukos	—	13	107	38	2
uz dzelzc.	—	3	18	4	1
1934. gadā	23	123	375	197	54
tai skaitā:					
pilsētās	23	93	197	136	46
laukos	—	25	161	58	8
uz dzelzc.	—	5	17	3	—
1935. gadā	23	143	392	221	79
tai skaitā:					
pilsētās	23	116	201	147	64
laukos	—	33	178	72	13
uz dzelzc.	—	4	13	2	2
1936. gadā	24	157	400	298	94
tai skaitā:					
pilsētās	24	107	197	155	68
laukos	—	48	193	141	25
uz dzelzc.	—	2	10	2	1
1937. gadā	27	181	440	363	104
tai skaitā:					
pilsētās	26	123	192	170	73
laukos	—	56	239	189	30
uz dzelzc.	1	2	9	4	1

Par ugunsdzēsēju organizāciju sniegto palīdzību varam spriest pēc sekojošiem skaitļiem:

	Ugunsgrēku kopskaits 1937. g.	Ugunsgrēku skaits, kuru dzēš. pied. aktīvie ugunsdzēsēji	%
Rīga	308	1 454	472,08
Vidzeme	399	360	90,23
Kurzeme	274	274	100,00
Zemgale	246	188	76,42
Latgale	693	175	25,25
Uz dzelzceļiem	26	6	23,08
Kopā	1946	2 457	—

Rīgā pārskata gadā katrā ugunsgrēkā dzēšanas darbos caurmērā piedalījušās 5 organizācijas. Vidzemē no katriem 100 ugunsgrēku gadījumiem ugunsdzēsēji dzēšanā piedalījušies 90 gadījumos, Kurzemē — visos 100 gadījumos, Zemgalē — 76 gadījumos un Latgalē — 23 gadījumos.

5. Patentes, reģistrētie paraugi un preču nozīmes. Latvijā patentu pieteikšanu, piešķiršanu un reģistrāciju pārziņ Finanču ministrijas tirdzniecības un rūpniecības departamentam pakļautā Patentu valde. Pēdējā ved patentu reģistru un ikgadus izdod patentu sarakstu.

Pārskatu par patentu, reģistrējamo paraugu un preču nozīmju kustība 1936.—1937. g. sniedz sekojošā tabuļa:

	1936. g.	1937. g.
Izgudrojumu pieteikumu skaits	313	280
no tā: vietējie	227	184
ārzemju	86	96
Izsniegto patentu skaits	113	92
no tā: vietējie	64	32
ārzemju	49	60
Dzēsto patentu skaits	140	130
no tā: vietējie	66	73
ārzemju	74	57
Gada beigās spēkā esošo patentu skaits	496	458
no tā: vietējie	194	305
ārzemju	302	153

Bēnes apkārtnes piensaimnieku s-bas „Strauts” pienotava.

	1936. g.	1937. g.
Reģ. paraugiem izsniegto apliecību skaits	78	91
no tā: vietējie	77	91
ārzemju	1	—
Dzēsto apliecību skaits	84	89
no tā: vietējie	83	88
ārzemju	1	1
Gada beigās spēkā esošo apliecību skaits	221	223
no tā: vietējie	211	214
ārzemju	10	9
Reģ. preču nozīmēm izsniegto apl. skaits	289	297
no tā: vietējie	192	149
ārzemju	97	148
Dzēsto apliecību skaits	374	350
no tā: vietējie	237	43
ārzemju	137	307
Gada beigās spēkā esošo apliecību skaits	5 310	5 257
no tā: vietējie	1 830	1 936
ārzemju	3 480	3 321

Pēc izgudrojumu klasēm 1937. gadā izsniegtie patenti sadalījās šādi:

Patentu klases	S a t u r s	Izsniegto pa- tentu skaits vie-ār- tējie zemju
12	Atslēdznieku, kalēju un skārdnieku ražojumi	1 —
13	Degvielas — cietas	— 2
14	Degvielas — šķidrās	— 1
15	Gāzes ražošana, apkurināš. un apgaismoš.	— 1
17	Tvaika katli, tvaika vadi un katlu pied.	2 —
18	Tvaika mašīnas	1 —
20	Ūdens un vēja spēka mašīnas	2 —
25	Elektrotehnika	2 10
26	Instrumenti, aparāti (optiskie, magnētiskie)	1 2
28	Ķīmija — neorganiskā	— 1
29	Ķīmija — organiskā	1 4
31	Dzelzceļu, ielu un tiltu būve	— 2
32	Dzelzceļu iekārtas	1 1
33	Ratu būve, automobiļi, motorrati	— 5
38	Virszemes būves	2 —
39	Apkurināšanas un vēdināšanas iekārtas	1 2

Patentu klases	S a t u r s	Izsniegto pa- tentu skaits	
		vie- tējie	ār- zemju
42	Žāvēšana, sausēšana un karsēšana	—	2
44	Dzīvokļu iekārtas	2	—
45	Māla un akmeņu rūpniecība	—	1
46	Kokmateriālu rūpniecība	—	4
49	Zemkopība, dārzkopība	2	—
50	Tabaka	—	1
52	Maizniecība un dažādi miltu ražojumi	1	—
54	Barības un baudu līdz., šokolāde un tml.	—	2
55	Lopkopība, putnkopība, biškopība	1	1
59	Ģērēšana, kažokādu un ādu apstrādāš.	—	1
60	Šķiedrvielu iegūšana un apstrādāš.	—	2
62	Aušana	1	1
63	Vilnas u. c. audumu un dziļu krās., balin. un velš.	—	2
67	Apģērbu rūpniecība	2	—
71	Ceļojumu piederumi, rotas lietas u. c.	2	1
72	Saru preces	1	—
73	Spiestuves iekārtas, rakstāmmašīnas, zīmogi	1	—
75	Fotografija, kinematografija	1	—
79	Transports un iesaiņošana, noliktavas	1	4
80	Sports, spēles, spēļu lietas	2	—
82	Kara lietas	1	6
Kopā		32	59

IX. Satiksme.

1. Dzelzceļi.

Līniju gaņums. Dzelzceļiem piekrīt vadošā loma pasažieru un preču transportā un līdz ar to visā valsts saimnieciskā un kultūrālā dzīvē. Ievērojot šādu svarīgu nozīmi, Latvijas dzelzceļi ar retiem izņēmumiem atrodas tiešā valsts īpašumā un pārvaldīšanā. Un jāatzīst, ka šis apstāklis lielā mērā veicinājis kā dzelzceļu tīkla plānveidīgo izbūvi, tā arī dzelzceļu darbības sekmīgu attīstību, saskaņojot to ar vispārējām valsts interesēm.

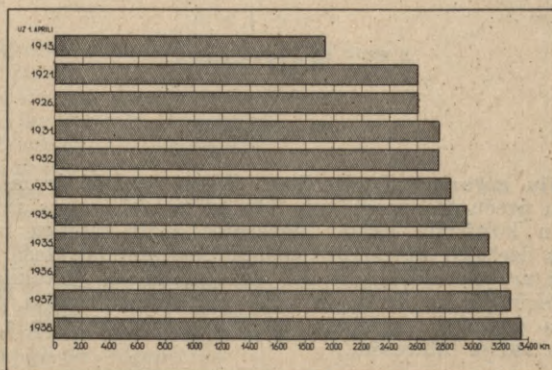
Dzelzceļu ekspluatējamo līniju gaņums
(km).

Uz 1. aprīli	Kopā	Tanī skaitā plateļi ¹⁾
1913.	1 941,0	1 535,7
1921.	2 602,8	1 760,9
1934.	2 956,6	2 003,0
1935.	3 119,9	2 062,4
1936.	3 255,9	2 168,1
1937.	3 272,5	2 184,7
1938.	3 349,7	2 261,4

Tā, piem., dzelzceļu ekspluatējamo līniju kopgaņums pēdējā gada laikā pieaudzis par 77,2 km, sasniedzot 1938. g. 1. aprīli 3 349,7 km. No šī gaņuma 67,5% jeb 2 261,4 km aizņem plateļu (1 524 un 1 435 mm) līnijas, kamēr pārējo daļu sastāda šaurceļi. Salīdzinot ar valsts pastāvēšanas pirmajiem gadiem (1921.), dzelzceļu tīkls kopsummā paplašinājies par 746,9 km, resp. 28,7%, bet iepretim pirmskaņa stāvoklim, kad līniju gaņums sasniedza tikai 1 941 km, pieaugums ir vēl ievērojamāks — 1 408,7 km (72,6%).

¹⁾ 1524 un 1435 mm.

Dzelzceļu ekspluatējamo līniju garums.

Ritošais inventārs. Ritošā inventāra jauniegāde un uzturēšana kārtībā ir visai aktuāls jautājums, jo jāņem vērā, ka valsts saņemtais mantojums atradās stipri nolaistā stāvoklī. It sevišķi tas sakāms par lokomotīvēm, kāpēc daudzas no tām jau tiktālu nolietojušās, ka tās jāizslēdz no apgrozības, to vietā pakāpeniski iegādājot jaunas, modernas lokomotīves. Šī iemesla dēļ lokomotīvu skaits ne vienmēr uzrāda

Ritošais inventārs (skaits).

Uz 1. aprīli	Lokomotīves	Pasaž. vagoni	Preču un pārējie vagoni
1921. ¹⁾	206	333	4 289
1934.	319	763	6 102
1935.	320	764	6 179
1936.	307	763	6 188
1937.	302	780	6 212
1938.	312	731	6 282

pieaugošu tendenci, piem. no 206 gab. 1921. g. tas palielinājies līdz 320 gab. 1935. g., bet nākošos gados, pateicoties pastiprinātai nederīgo lokomotīvu izslēgšanai, tas jūtami sama-

¹⁾ Nav ieskaitīti privātie dzelzceļi.

zinājas — līdz 302 gab. 1937. g.; pārskata gadā lokomotīvu skaits atkal pieaudzis, un 1938. g. 1. aprīlī dzelzceļu tīklu apkalpoja 312 lokomotīves. Pasažieru vagonu parkā 1921. g. atradušies 333 vagoni, bet pārskata gadā — 731 vagoni; arī šeit pieaugums nesadalās vienmērīgi starp atsevišķiem gadiem, un pēdējo divu gadu salīdzinājumā pasažieru vagonu skaits pat samazinājies, neskatoties uz to, ka gandrīz katru gadu nāk klāt lielāks daudzums jaunbūvēto vagonu. Izskaidrojums šādai parādībai meklējams tanī apstākļī, ka dzelzceļu virsvalde pakāpeniski, bet pēdējā laikā paātrinātā gaitā izslēdz no pasažieru transporta pārbūvētos preču vagonus, ieskaitot tos atpakaļ preču vagonu parkā. Šī iemesla dēļ, kā arī pateicoties jaunbūvētiem vagoniem, preču vagonu skaits pastāvīgi pieaug, sasniedzot 1938. g. 1. aprīlī 6 282 gab. iepretim 6 212 gab. iepriekšējā gadā un 4 289 gab. 1921. g. Jāpiezīmē, ka uzdotos skaitļos ietilpst arī privāto dzelzceļu ritošais inventārs, izņemot 1921. g. datus, kas aptver tikai valsts dzelzceļus.

Pateicoties ceļu virsbūves nostiprināšanai, kā arī atjaunotam ritošam inventāram, pēdējos gados ievērojami palielināts vilcienu kustības ātrums.

Pasažieru vilcienu ātrumi.

Pielaižamie ātrumi	1928. g.	1938. g.
	% no līniju kopgaruma	
Platceļi		
Līdz 50 km/st.	39,2	17,1
No 51— 60 km/st.	59,2	16,3
” 61— 70 ”	1,6	39,6
” 71— 80 ”	—	9,7
” 81— 90 ”	—	16,0
” 91—100 ”	—	1,3
Kopā	100,0	100,0
0,75 m plat. ceļi		
Līdz 30 km/st.	44,1	13,0
No 31—35 km/st.	55,9	2,1
” 36—40 ”	—	47,3
” 41—45 ”	—	37,6
Kopā	100,0	100,0

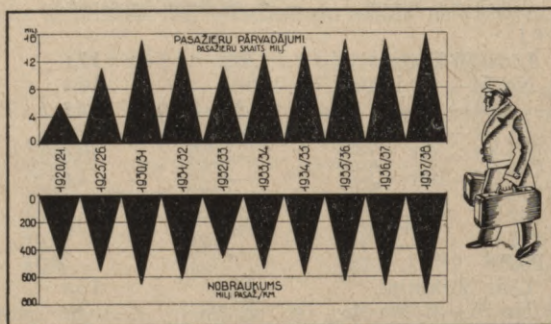
Tā, piem. 1928. g. uz 98,4^o/o no platceļu līniju kopgaruma pielaižamais maksimālais pasažieru vilcienu kustības ātrums nepārsniedza 60 km/st., kamēr 1938. gadā šādas līnijas sastāda tikai 33,4%, bet 66,6^o/o garumā kustības ātrums ir jau stipri lielāks: 16,0% — 81—90 km/st. un 1,3^o/o garumā tas pirmo reizi sasniedz pat 91—100 km/st. Līdz ar to ievērojami saīsinājies braukšanas laiks, kam ir liela nozīme, sevišķi starptautiskā satiksmē.

Pasažieru pārvadājumi. Uzlabojoties sabiedriski-kultūrāliem un saimnieciskiem apstākļiem, iedzīvotāju savstarpējā satiksme kļūst aizvien rosigāka, par ko gaišu liecību dod pie-

Pasažieru pārvadājumi.

Gadi	Pasažieru skaits 1000		Kopā	Nobraukums		Indeksi
	Iekšzemes satiksmē	Ārzesmes satiksmē		Milj. pas. km	Indeksi	
1933./34.	12 550	157	12 707	100	539,9	100
1934./35.	13 974	169	14 143	111	594,7	110
1935./36.	14 271	182	14 453	114	634,9	118
1936./37.	14 975	206	15 181	119	669,1	124
1937./38. ¹⁾	15 877	230	16 107	127	729,8	135

Pasažieru pārvadājumi.

¹⁾ Nav ieskaitīti privātie dzelzceļi.

augošie dzelzceļu pasažieru pārvadājumi. 1937./38. saimn. gadā pavisam pārvadāti 16,1 milj. pasažieru (neieskaitot privātos dzelzceļus) iepretim 15,2 milj. iepriekšējā gadā un 12,7 milj. 1933./34. g.; salīdzinot ar šo krīzes gadu, pasažieru skaits tā tad pieaudzis par 27%, bet ārzemes satiksmē pat par 46%. Attiecīgi pavairojies arī pasažieru nobraukums: no 539,9 milj. pas. km 1933./34. g. līdz 669,1 milj. 1936./37. g. un 729,8 milj. 1937./38. g.

Preču pārvadājumi 1937./38. g. uzrāda sevišķi strauju pieaugumu, sasniedzot kopsummā 4 973,8 milj. kg; tādā kārtā tie ir par 70% lielāki, nekā 1933./34. g., bet salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaugums izteicas ar 40,6%. Patiesībā šis

Preču pārvadājumi.

Gadi	Miljonos kg			Nobraukums		
	Iekšzemes satiksmē	Ārzemes satiksmē	Kopā	Indeksi	Milj. t/km	Indeksi
1933./34.	2 634,1	298,3	2 932,4	100	322,0	100
1934./35.	2 977,4	348,5	3 325,9	113	374,7	116
1935./36.	2 950,9	327,6	3 278,5	112	362,2	112
1936./37.	3 287,2	249,9	3 537,1	121	382,2	119
1937./38. ¹⁾	4 592,3	381,5	4 973,8	170	573,1	178

pieaugums ir vēl drusku lielāks, jo datu trūkuma dēļ 1937./38. gada skaitļos nav ieskaitīti privāto dzelzceļu pārvadājumi. Tani pašā laikā preču nobraukums pavairojies līdz 573,1 milj. t/km iepretim 382,2 milj. 1936./37. g. un 322,0 milj. 1933./34. g., t. i. par 49,9%, resp. 78,0%, tā tad relatīvi vairāk nekā pieaudzis pārvadāto preču svars; šāda parādība izskaidrojama ar pārmaiņām preču pārvadāšanas attālumā, kas pārskata gadā sasniedza caurmērā 115 km, kamēr 1936./37. g. vienas tonnas vidējais nobraukums bija tikai 108 km.

92,3% no kopīgā preču svara sastāda iekšzemes pārvadājumi, turpretim ārzemes satiksmē paliek tikai 7,7%. Iekšzemes pārvadājumi pēc galvenākām precēm sadalās šādi:

¹⁾ Nav ieskaitīti privātie dzelzceļi.

Galvenāko preču pārvadājumi iekšzemes satiksmē.¹⁾

Preces	1936./37. g.		1937./38. g.	
	Daudz. milj. kg	%	Daudz. milj. kg	%
Koku materiāli un malka	1 398,3	44,3	2 332,7	50,8
Akmeņi un zemes	452,2	14,3	511,9	11,2
Cukurbietes	186,7	5,9	213,0	4,6
Mākslīgie mēsli	118,6	3,8	222,0	4,8
Dzīvnieki	112,4	3,6	139,6	3,0
Ķieģeļi	86,7	2,7	131,2	2,9
Labība	77,1	2,4	137,0	3,0
Cukurbiešu grauzījumi	62,6	2,0	70,0	1,5
Cements	55,7	1,8	92,4	2,0
Pārējās preces	604,9	19,2	742,5	16,2
Kopā	3 155,2	100,0	4 592,3	100,0

Lielākais postenis dzelzceļu pārvadājumos ir koku materiāli — ar 2 332,7 milj. kg tie aizņem 50,8% no visa daudzuma iepretim 1 398,3 milj. kg (44,3%) 1936./37. g.; šāds pieaugums radies, pateicoties pastiprinātai mežu izmantošanai. Nākošās vietas dzelzceļu transportā ieņem akmeņi un zemes (11,2%), mākslīgie mēsli (4,8%), cukurbietes (4,6%), mājkuņģi (3,0%), labība (3,0%), ķieģeļi (2,9%) u. c. preces.

Preču pārvadājumi.

1) Neieskaitot privātos dzelzceļus.

2. Jūras kuģniecība.

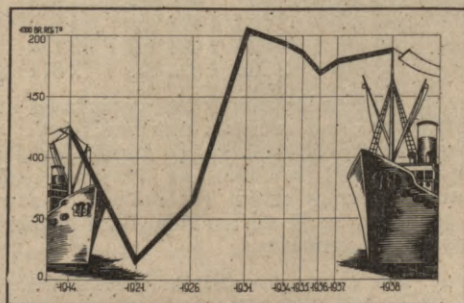
Tirdzniecības flote. 1938. g. 1. janvārī Latvijas jūras tirdzniecības flotē skaitījās 103 kuģi ar 190 106 br. reģ. ton. lielu tilpumu. Tādā kārtā pašreizējā flotes tonnāža ir par

Jūras tirdzniecības flote.

Uz 1. janvāri	Kuģu skaits	Tilpums br. reģ. ton.	Indeksi
1914.	333	126 718	100
1921.	58	18 664	15
1931.	153	207 092	163
1936.	111	172 478	136
1937.	102	181 105	143
1938.	103	190 106	150

50% lielāka, nekā 1914. gadā, bet iepriekšējo (1937.) gadu tā pārsniedz par 5%. Nelabvēlīgu iespaidu uz tirdzniecības flotes tālāko izveidošanos atstāja vispārējā saimnieciskā krīze, kapēc sākot ar 1932. g., kā kuģu skaits, tā arī tonnāža ievērojami samazinājās, sasniedzot viszemāko līmeni 1936. g. — 172 478 br. reģ. ton. iepretim 207 092 br. reģ. ton. visaugstākā stāvoklī 1931. g. Divos pēdējos gados flotes sastāvs no jauna sāk pakāpeniski palielināties, kā to rāda tabulā uzdotie skaitļi. 1937. gadā 1 kuģis uzbūvēts Latvijā, bet 4 tvaikoņi pirkti ārzemēs ar 10 171 br. reģ. ton. lielu tilpumu. Tānī pašā laikā 4 kuģi ar 1 170 br. reģ. ton. izslēgti no mūsu flotes reģistrā, no tiem 1 kuģis gājis bojā, 2 noplēsti un 1 pārdots uz ārzemēm.

Jūras tirdzniecības flote.

98,9% no koptonnāžas aizņem tvaikoņi, kamēr kuģiem ar citādu dzinējspēku (buŗu kuģi, buŗmotorkuģi un motorkuģi) paliek tikai 1,1%. Izņemot dažus valsts dienesta un 4 preču-pasažieru kuģus, viss pārējais flotes sastāvs komplektējās no preču kuģiem. Apskatot kuģu sadalījumu pēc lieluma, redzams, ka pārskata gadā pieaudzis lielāko kuģu skaits, piem. 3 001—5 000 br. reģ. ton. lieluma kuģi sastāda jau gandrīz pusi (49,1%) no koptonnāžas iepretim 47,3% iepriekšējā gadā. Mūsu tirdzniecības flotē pa lielākai daļai ietilpst jau stipri nolietoti kuģi, jo līdz 20 gadu vecumam ir tikai 18 kuģi, kamēr pārējie 85 ir vecāki, pie kam lielākā daļa no tiem (70) būvēta pirms 21—40 gadiem.

Kuģu kustība. Pateicoties rosībai saimnieciskā dzīvē, it sevišķi ārējā tirdzniecībā, kuģu kustība mūsu ostās 1937. gadā ievērojami pieaugusi un pēc ienākušo kuģu tonnāžas tā jau sasniedza pirmskrizes līmeni 1929.—1930. gadā (skaitot kopā vienā braucienā vairākās ostās ienākušos kuģus; kaut gan, sākot ar 1936. gadu šādi kuģi skaitīti tikai vienā ostā, resp. vienu reizi, tomēr salīdzinājumam ar iepriekšējo laiku ņemti skaitļi, kas aprēķināti pēc vecās metodes — (sk. tab. pēc ostām, kur uzdoti dati pēc abām metodēm). Pavisam Latvijas ostās 1937. g. ienākuši 2 811 kuģi ar 1,6 milj. net. reģ. ton. lielu tilpumu iepretim 2 171 kuģim un

Ienākušie kuģi.

Gadi	No Latvijas ostām		No ārzemes ostām		K o p ā	
	Skaits	Netto reģ. ton.	Skaits	Netto reģ. ton.	Skaits	Netto reģ. ton.
1913.	5 289	3 591 195
1920.	680	118 154	999	361 647	1 679	479 801
1928.	1 732	338 187	2 603	1 676 775	4 335	2 014 962
1936. ¹⁾	548	89 495	1 623	1 084 369	2 171	1 173 864
1937. ¹⁾	509	78 245	2 302	1 501 643	2 811	1 579 888

1,2 milj. n. r. t. 1936. gadā; tādā kārtā gada laikā kuģu skaits pieaudzis par 29,5%, bet tonnāža pat par 34,6%; tas ir sašņiegums, kas kļūst vēl nozīmīgāks tāpēc, ka šādu pieaugumu radījusi vienīgi satiksme ar ārzemes ostām; kuģu kustībai starp iekšzemes ostām (kabotāžai) ir samērā maza nozīme, jo pārskata gadā tā sastāda tikai nepilnus 5% no visu ienākušo kuģu tonnāžas.

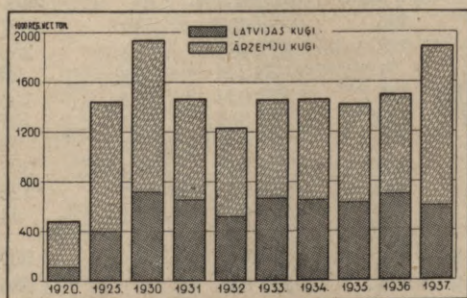
¹⁾ Sākot ar 1936. g. kuģi, kas vienā braucienā apmeklējuši vairākas Latvijas ostas, skaitīti tikai vienu reizi.

Kuģu kustība atsevišķās ostās 1937. g.
(ienākušie kuģi).

Ostas	Kuģu skaits	Netto reģ. ton.	%	Tani skaitā no ārzemēm	
				Kuģu sk.	Netto reģ. ton.
Rīga	2 056	1 242 639	65,6	1 662	1 138 246
Liepāja	602	298 357	15,8	451	237 217
Ventspils	546	325 232	17,2	242	163 175
Ainaži	88	27 417	1,4	27	17 648
Kopā ostās	3 292	1 893 645	100,0	2 382	1 556 286
Kopā Latvijā	2 811	1 579 888	—	2 302	1 501 643
Kopā 1936. g.	2 171	1 173 864	—	1 623	1 084 369

Apskatot kuģu kustību (ienāk. kuģi) mūsu 4 ostās, redzam, ka Rīga aizņem 65,6% no koptonnāzas, tai seko Ventspils (17,2%), Liepāja (15,8%) un Ainaži (1,4%). Salīdzinot ar 1936. gadu, Rīgas ostas relatīvā nozīme pieaugusi par 4,8%, kamēr Ventspili un Liepājā tā samazinājusies, bet Ainažos palikusi negrozīta. Jāpiezīmē, ka Ventspils ostu sevišķi izceļ koku materiālu eksports, bez tam kuģi to bieži izmanto arī ziemas mēnešos, kad Rīgas ostā rodas ledus grūtības.

Ienākušo kuģu tilpums 1000 reģ. n. t.

Kuģu sadalījumā pēc tautībām pirmo vietu ārzemes satiksmē ieņem Vācijas kuģi, kas sastāda 30,7% no ienākušo kuģu koptonnāzas; otrā vietā ar 341 tūkst. n. r. ton. no-stājas Latvijas karogs (22,7%), tai seko Dānija (11,3%),

Lielbritānija (10,8%), Zviedrija (8,6%), Norveģija (5,9%), Somija (3,1%), Igaunija (2,3%) u. c. valstis.

1937. g. no ārzemēm ienākušie kuģi pēc tautībām.

Kuģu tautība (flagā)	Kuģu skaits	Netto reģ. ton.	%	Izdota krava milj. kg	%
Latvijas	330	341 337	22,7	497,6	40,3
Dānijas	247	170 211	11,3	61,0	4,9
Igaunijas	73	34 067	2,3	22,4	1,8
Lielbritānijas	151	162 234	10,8	108,7	8,8
Norveģijas	117	88 350	5,9	68,9	5,6
Somijas	139	46 294	3,1	29,1	2,4
Vācijas	868	460 982	30,7	263,2	21,3
Zviedrijas	257	129 404	8,6	106,8	8,7
Pārējās	120	68 764	4,6	77,0	6,2
Kopā 1937. g.	2 302	1 501 643	100,0	1 234,7	100,0
Kopā 1936. g.	1 623	1 084 369		1 048,3	

Gandrīz tāds pats sadalījums pēc tautībām redzams izgājušo kuģu tonnāžā.

1937. g. uz ārzemes ostām izgājušie kuģi pēc tautībām.

Kuģu tautība (flagā)	Kuģu skaits	Netto reģ. ton.	%	Uzņemtā krava milj. kg	%
Latvijas	325	338 903	22,7	501,2	26,4
Dānijas	248	172 485	11,6	250,1	13,2
Igaunijas	71	33 234	2,2	25,0	1,3
Lielbritānijas	151	162 034	10,9	158,6	8,3
Norveģijas	116	85 802	5,7	127,0	6,7
Somijas	135	41 697	2,8	70,6	3,7
Vācijas	865	451 594	30,3	597,0	31,4
Zviedrijas	256	129 226	8,7	126,2	6,6
Pārējās	125	76 899	5,1	44,9	2,4
Kopā 1937. g.	2 292	1 491 874	100,0	1 900,6	100,0
Kopā 1936. g.	1 654	1 111 838		1 086,5	

Galvenākās valstis, no kuģu ostām kuģi ienākuši, ir šādas: Vācija (25,9% no koptonnāžas), Lielbritānija (20,6%), Dānija (11,2%), Zviedrija (6,9%), Polija (5,9%) Beļģija (4,7%) un Danciga (4,7%). Turpretim izgājušos kuģos pirmo vietu ieņem Lielbritānijas ostas (36,9%), tai

seko Vācija (20,4%), Beļģija (7,1%), Holande (6,4%) u. c. valstis.

No ārzemēm ienākušie kuģi izdevuši Latvijas ostās 1 234,7 milj. kg lielu kravu iepretim 1 048,3 milj. kg 1936. gadā. Visvairāk preču ieveduši mūsu pašu kuģi — 40,3% no visa kravas daudzuma; otro vietu ieņem Vācijas kuģi (21,3%), tad seko Lielbritānijas (8,8%), Zviedrijas (8,7%), Norvēģijas (5,6%), Dānijas (4,9%) u. c. valstu kuģi. Vēl straujāki pieaudzis uz ārzemēm izvesto preču daudzums (uzņemtā krava) — līdz 1 900,6 milj. kg, kamēr iepriekšējā gadā izvesti tikai 1 086,5 milj. kg; tas arī saprotams, jo 1937. gadā mūsu eksports sasniedza vēl nebijušus apmērus. Šo kravas daudzumu izveduši šādu galveno valstu kuģi: Vācijas (31,4%), Latvijas (26,4%), Dānijas (13,2%), Lielbritānijas (8,3%), Norvēģijas (6,7%) un Zviedrijas (6,6%).

Pasažieru kustībai starp mūsu un ārzemes ostām nav liela nozīme, kaut gan pēdējā gadā tā kļuvusi stipri dzīvāka un pārvadāto pasažieru skaits sasniedza jau 7,3 tūkst. iepretim 5,2 tūkst. 1936. gadā. Visdzīvākā pasažieru kustība bijusi starp Rīgu un Stokholmu, kur abos virzienos pārvadātas 3 229 personas (1936. g. 1 570); no pārējām ostām pasažieru kustībā vēl jāatzīmē Stetina (2 439 pers.), Tallina (508), Kopenhāgena (195) un Kuresare (155 pers.).

Pasažieru pārvadājumi satiksmē ar ārzemēm.

Izejas resp. gala osta	Iebraukušo pasažieru skaits		Izbraukušo pasažieru skaits		Kopā	
	1936. g.	1937. g.	1936. g.	1937. g.	1936. g.	1937. g.
Stokholma	747	1 600	823	1 629	1 570	3 229
Stetina	874	1 140	843	1 299	1 717	2 439
Tallina	285	296	378	212	663	508
Kopenhāgena	76	124	90	71	166	195
Kuresare	230	82	191	73	421	155
Ņukestle	39	57	14	27	53	84
Hamburga	18	34	48	31	66	65
Londona	66	31	97	25	163	56
Libeka	6	33	11	21	17	54
Rotterdama	4	24	39	23	43	47
Antverpena	1	35	5	3	6	38
Brēmene	18	15	23	12	41	27
Pārējās ostās	123	199	185	200	308	399
Kopā	2 487	3 670	2 747	3 626	5 234	7 296

Satiksmē ar ārzemēm 1937. gadā darbojas 7 kārtējas kuģu līnijas, pie kam ienākušo kuģu tilpums sasniedza

Kārtējas kuģu līnijas ārzemes satiksmē
1937. g.

Kuģu līnijas	Ienākušo kuģu netto tonnāža	% ¹⁾	Izdotā krava milj. kg	% ²⁾	Uzņemtā krava milj. kg	% ²⁾
Rīga—Hamburga	25 816	1,7	44,7	5,6	26,0	1,4
Rīga—Stetina	31 406	2,1	11,5	0,9	21,0	1,1
Rīga—Londona—Nukestle	53 271	3,5	9,8	0,8	46,0	2,4
Rīga—Stokholma	16 190	1,1	3,2	0,3	1,5	0,1
Rīga—Kuresare—Tallina	4 141	0,3	0,3	0,0	0,2	0,0
Rīga—Hulle	21 816	1,4	0,9	0,1	9,5	0,5
Rīga—Gdiņa	959	0,1	1,2	0,1	0,3	0,0
K o p ā	153 599	10,2	71,6	5,8	104,5	5,5

153,6 tūkst. net. r. ton., resp. 10,2% no koptonnāžas; tādā kārtā satiksmi ar mūsu ostām gandrīz 90% apmērā uztur gadījuma virzienu (trampa) kuģi. Svarīgākās satiksmes līnijas ir Rīga-Londona-Nukestle, Rīga-Stetina, Rīga-Hamburga un pasažieru satiksmē Rīga-Stokholma. Izdotā krava sasniedza 71,6 milj. kg (5,8%), bet uzņemtā krava — 104,5 milj. kg (5,5%).

Piekrastes satiksmē (kabotāžā) pārvadāti 204,9 milj. kg dažādu preču iepretim 201,0 milj. kg 1936. gadā;

Piekrastes satiksmē pārvadātās preces.

a) Pēc izkraušanas ostām.

Izkraušanas osta	1936. g. ton.	%	1937. g. ton.	%
Rīga	159 207	79,2	158 410	77,3
Liepāja	24 437	12,2	30 588	15,0
Ventspils	14 948	7,4	13,357	6,5
Ainaži	292	0,1	629	0,3
Pārējās piekrastes vietas	2 096	1,1	1 879	0,9
K o p ā	200 980	100,0	204 863	100,0

¹⁾ No ārzemes satiksmē ienākušo kuģu koptonnāžas.

²⁾ No ārzemes satiksmē izdotās, resp. uzņemtās kravas kopdaudzuma.

b) Pēc iekraušanas ostām.

Iekraušanas osta	1936. g. ton.	%	1937. g. ton.	%
Rīga	22 676	11,3	24 835	12,1
Liepāja	32 339	16,2	26 638	13,0
Ventspils	5 958	3,0	6 389	3,1
Ainaži	2 481	1,2	2 523	1,2
Pārējās piekrastes vietas	136 543	68,3	145 213	70,6
Kopā	199 997	100,0	205 598	100,0

jāpiezīmē, ka šinīs skaitļos bez kuģu, liellaivu un laivu kravas ietilpst arī jūras plosti. Vairāk kā $\frac{3}{4}$ (77,3%) no visām precēm ievestas Rīgā, tai seko Liepāja (15,0%), Ventspils (6,5%) un citi piekrastes punkti; turpretim preču nosūtīšanā galvenākā nozīme ir piekrastes vietām ārpus ostām (70,6%), no kurienes nāk svarīgākā krava piekrastes satiksmē — koku materiāli.

3. Satiksme pa iekšējiem ūdensceļiem.

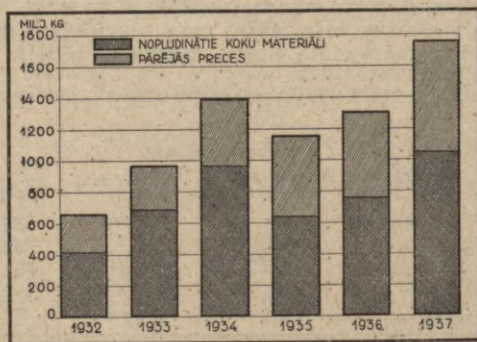
Pateicoties garākai ziemai, iekšējo ūdensceļu izmantojamais periods 1937. g. bija īsāks, nekā iepriekšējā gadā. Neskatoties uz to, pārvadāto preču daudzums pēdējā gadā pie-

Pārvadājumi pa iekšējiem ūdensceļiem
1937. g.

Baseini	Preces (milj. kg)				
	Pasažieri (sk. 1 000)	Ar peld. sat. līdzekļiem	Nopludinātas	Kopā	%
Daugava	6,1	79,7	343,8	423,5	24,1
Lielupe	164,8	623,5	108,5	732,0	41,7
Gauja	—	—	264,6	264,6	15,1
Venta	1,3	3,0	249,3	252,3	14,4
Pārējie baseini	—	—	83,7	83,7	4,7
Kopā 1937. g.	172,2	706,2	1 049,9	1 756,1	100,0
Kopā 1936. g.	175,2	549,9	759,4	1 309,3	100,0
Tai skaitā no ārzemēm:					
1937. g.	—	—	35,5	35,5	3,4
1936. g.	—	—	86,1	86,1	11,3

audzis par 34,1% līdz 1 756,1 milj. kg iepretim 1 309,3 milj. kg 1936. gadā; tas norāda uz kustības intensitātes palielināšanos, it sevišķi Lielupes baseinā, kur pārvadāto preču daudzums sasniedza 732,0 milj. kg (41,7% no visiem pārvadājumiem); nākošo vietu ieņem Daugavas baseins (24,1), Gaujās b. (15,1), Ventas b. (14,4) un pārējie mazāk nozīmīgākie ūdensceļi (4,7%). Vairāk kā pusi (59,8%) no visiem pārvadājumiem sastāda nopludinātie koku materiāli, kamēr pārējās preces (40,2%) pārvadātas ar peldošiem satiksmes līdzekļiem — kuģiem, liellaivām u. c., galvenā kārtā pa Lielupi. Bez koku materiāliem pa ūdensceļiem pārvadāti vēl akmeņi, ķieģeļi, papīrs u. c. preces. Kā svarīgākie pārvadājumu gala punkti jāatzīmē Rīga (1,1 milj. kg), Ventspils (0,2) un Jelgava (0,1 milj. kg). — Preču satiksmē ar ārzemēm mūsu ūdensceļi 1937. g. izmantoti samērā maz — tikai 3,4% apmērā no kopīgā pārvadāto preču daudzuma (1936. g. 11,3%); tas izskaidrojams ar tranzitkoku pludināšanas samazināšanos no mūsu kaimiņvalstīm — P. S. R. S. un Polijas.

Preču pārvadājumi pa iekšējiem ūdensceļiem (milj. kg).

Pasažieru satiksmē svarīgākais ūdensceļš ir Lielupe, pa kuŗu 1937. g. pārvadātas 164,8 tūkst. personas; bez tam pasažieru satiksmē izmantota arī Daugavas pieteka Aiviekste (6 100 pers.) un Venta (1 300 pers.).

Kopīgais ūdensceļu gaŗums (4 469 km) pārskata gadā nav grozījies, pie kam šai gaŗumā ieskaitīti tikai tie upju un ezeru posmi, kuŗos iespējama kuŗošana vai plostošana. Satiksmi pa iekšējiem ūdensceļiem uzturēja 43 tvaikuņi, 107 velkuņi, 11 motorlaivas un 635 liellaivas.

4. Zemes ceļi.

Zemes ceļiem piešķirama ļoti liela nozīme kā saimnieciskā un kultūrālā dzīvē, tā arī valsts aizsardzības plānā. Tāpēc valdība ir pielikusi visas pūles, lai, no vienas puses, pēc iespējas paplašinātu zemes ceļu tīklu un, no otras puses, lai savestu un uzturētu to labā stāvoklī. Un jāatzīst, ka valsts pastāvēšanas 20 gados veiktais darbs uzrāda ievērojamus sasniegumus, kā tas redzams sekojošā tabulā. Sevišķi strauji zemes ceļu tīkls paplašinājies pēdējos 10 gados —

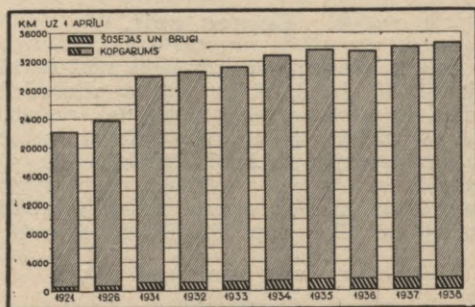
Zemes ceļu gaŗums (km).

Uz 1. aprīli	Šos. un bruģi	Grantētie ceļi	Kopā	Indeksi
1928.	858,6	25 421,0	26 279,6	100
1934.	1 505,6	31 405,0	32 910,6	125
1935.	1 642,2	32 101,5	33 743,7	128
1936.	1 699,1	31 823,4	33 522,5	128
1937.	1 720,9	32 374,1	34 095,0	130
1938.	1 774,2	32 738,6	34 512,8	131
Taiskaitā 1938. g.:				Uz 100 km ²
Vidzemē	779,0	11 928,4	12 707,4	55,1
Kurzemē	229,1	6 210,5	6 439,6	48,7
Zemgalē	410,5	7 181,6	7 592,1	55,7
Latgalē	355,6	7 418,1	7 773,7	49,6

no 26 279,6 km 1928. gadā līdz 34 512,8 km 1938. g., t. i. par 31,3%, bet šoseju gaŗums pieaudzis pat par 106,6%. No kopīgā zemes ceļu gaŗuma šosejas un bruģi aizņem 1 774,2 km (1937. g. 1 720,9 km), pārējie I šķ. zemes ceļi — 9 217,1 (9 104,2), II šķ. ceļi — 6 804,0 (6 827,8) un III šķ. ceļi — 16 717,5 km (16 442,1 km), pie kam I šķ. ceļi atrodas valsts pārziņā un labošanā, bet II un III šķ. labo klaušu kārtā. Pēc segas tipa šosejas sadalās šādi (neieskaitot bruģus): laukakmeņa — 802,8 km, plienakmeņa — 365,3, cementa betona — 11,8, asfalta — 15,4 un virsmas asfalta — 305,2 km; jāpiezīmē, ka šosejās nav ieskaitīti vieglās segas ceļi (863,2

km), kas ietilpst grantētos ceļos. — Aprēķinot zemes ceļu gaŗumu uz 100 km² platības, iznāk, ka blīvākais ceļu tīkls ir Zemgalē (55,7 km), tai seko Vidzeme (55,1), Latgale (49,6) un Kurzeme (48,7 km).

Zemes ceļu gaŗums (km).

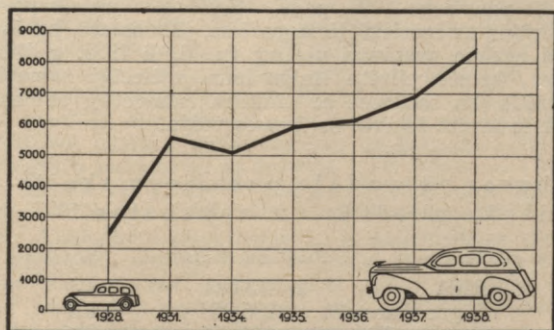
Uzlabotie zemes ceļi ievērojami veicinājuši motorizētās satiksmes attīstību, un motorratu skaits pēdējos gados strauji pieaug — no 6 069 gab. 1936. g. 1. jan-

Motorizētie satiksmes līdzekļi.

Uz 1. janvāri	1936. g.	1937. g.	1938. g.
	S k a i t s		
Vieglie automobiļi	2 231	2 512	2 831
Preču automobiļi	1 668	1 963	2 688
Autobusi	259	267	315
Motocikleti	1 911	2 193	2 620
Kopā	6 069	6 935	8 454
Indeksi	100	114	139

vārī līdz 8 454 gab. 1938. g. 1. janv., t. i. par 39%, bet preču automobiļu skaits tai pašā salīdzinājumā pavairojies pat par 61%. No atsevišķiem motorratu veidiem apgrozībā bija vieglie personu automobiļi (2 831 gab.), autobusi (315), preču automobiļi (2 688) un motocikleti (2 620 gab.). Ņemot vērā apstākli, ka automobiļu ražošana uzsākta arī mūsu pašu zemē (a.s. Vairogs), nav šaubu, ka motorizētā satiksme tuvākā nākotnē vēl pieaugs.

Automobiļu un motocikletu skaits uz 1. janvāri.

Kas attiecas uz motorratu darbības rezultātiem, tad statistika, par nožēlošanu, var pagaidām sniegt datus vienīgi par koncesionētām autobusu līnijām. 1937. gadā valstī darbojušās 104 autobusu līnijas 3 963 km garumā, no tām uz

Autobusu līnijas.

Gadi	Līniju skaits	Līniju garums km	Nobrauktie km milj.	Pārvadāto pasažieru skaits milj.	%
1935.					
Laukos	65	3 219	3,7	1,8	6,8
Pilsētās	21	151	10,0	24,7	93,2
K o p ā	86	3 370	13,7	26,5	100,0
1936.					
Laukos	68	3 172	3,8	2,1	7,4
Pilsētās	23	163	10,4	26,4	92,6
K o p ā	91	3 335	14,2	28,5	100,0
1937.					
Laukos	78	3 767	4,1	2,6	7,9
Pilsētās	26	196	10,9	30,3	92,1
K o p ā	104	3 963	15,0	32,9	100,0

laukiem 78 līnijas (3 767 km) un pilsētu administratīvās robežās 26 līnijas (196 km). Pavisam nobraukti 15,0 milj. km un pārvadāti 32,9 milj. pasažieru, iepretim 14,2 milj. km un 28,5 milj. pasažieru 1936. gadā. Salīdzinot pasažieru skaitu lauku līnijās ar iepriekšējiem gadiem, jākonstatē, ka šo līniju relatīvā nozīme pastāvīgi pieaug (no 6,8% 1935. g. līdz 7,9% 1937. g.), kamēr pilsētu līniju loma attiecīgi samazinājas. Tas norāda, ka satiksmē ar laukiem iedzīvotāji arvien vairāk sāk izmantot šo ērto satiksmes veidu.

Autobusus pārvadāto pasažieru skaits atsevišķās pilsētās un apgabalos 1937. g.

Pilsētās	Pasažieru skaits	%
Rīgā	29 813 084	98,3
Rīgas Jūrmalā	235 958	0,8
Daugavpili	144 491	0,5
Ventspilī	42 125	0,1
Valmierā	22 493	0,1
Liepājā	73 710	0,2
K o p ā	30 331 861	100,0
Uz laukiem	Pasažieru skaits	%
Vidzemē	1 969 273	76,6
Kurzemē	188 763	7,4
Zemgalē	270 831	10,5
Latgalē	141 338	5,5
K o p ā	2 570 205	100,0

Visdzīvākā autobusu satiksme bijusi Rīgā, kur pārvadāti 29,8 milj. pasažieru, tai seko Rīgas Jūrmala (0,2), Daugavpils (0,1), Liepāja (0,1 milj.), Ventspils un Valmiera.

Uz laukiem autobusu izmantošanā pirmo vietu ieņem Vidzeme ar 2,0 milj. pasažieriem, kamēr pārējos valsts apgabalos braucēju kopskaits nepārsniedz 0,6 milj.; šāds nevienmērīgs braucēju sadalījums galvenā kārtā izskaidrojams ar to, ka Vidzemē ietilpst daudzi biezi apdzīvotie vasarnīcu rajoni (Baloži, Baltezers, Ropaži, Sigulda u. t. t.); starp tiem un galvas pilsētu autobusu satiksme ir sevišķi dzīva, tādā kārtā izceļot Vidzemes stāvokli iepretim pārējiem apgabaliem.

5. Pasts, telegrafs un telefons.

Pārskata gadā (1937./38.) visā valstī darbojās 2.336 pasta, telegrafa un telefona iestādes, t. i. par 72 iestādēm vairāk, nekā iepriekšējā gadā. No šī skaita pasta operācijas pildīja 1.448 iestādes, telegrafa — 1.231 iestāde un telefona — 1.619 iestādes, tā tad iestāžu lielākā daļā bija apvienoti visi trīs operāciju veidi. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, iestāžu tīkls ir nemitīgi paplašinājies, un tagad jau uz katriem 1.300 iedzīvotājiem iznāk 1 pasta iestāde, uz katriem 1.600 iedzīv. — 1 telegrafa iestāde un uz katriem 1.200 iedzīv. — 1 telefona iestāde, kamēr vēl pirms 10 gadiem tīkla blīvums bija daudz mazāks — attiecīgi 2.900, 2.900 un 2.200 iedzīvotāju uz vienu iestādi. Analogisku ainu iegūsim, ja salīdzināsim vienas iestādes apkalpoto platību. Un ja pasta, telegrafa un telefona satiksme visos valsts pastāvēšanas gados varējusi uzrādīt vienmēr pieaugošu tendenci, tad šinī attīstībā iestāžu tīkla racionālai izveidošanai piekrīt visai svarīga loma.

Pasts. No visām 1.448 pasta iestādēm Rīgā darbojās 31, Vidzemē 517, Kurzemē 290, Zemgalē 291 un Latgalē 319. Salīdzinot ar 1936./37. g., iestāžu skaits tā tad pavairojies par 20, pie kam pieaugums sadalās starp Vidzemi, Zemgali un Lat-

Apgabali	Iestāžu skaits		Sūtījumu skaits milj.		Vēstules un pastkartes uz 1 iedzīvotāju	
	1936./37.	1937./38.	1936./37.	1937./38.	1936./37.	1937./38.
Rīga	31	31	55,9	60,7	52,8	54,0
Vidzeme	511	517	9,0	9,5	17,8	18,6
Kurzeme	291	290	6,8	6,8	17,5	18,1
Zemgale	282	291	5,7	6,1	15,3	15,4
Latgale	313	319	8,0	7,9	11,4	11,6
Transits	—	—	0,4	0,3	—	—
K o p ā	1 428	1 448	85,8	91,3	22,4	23,0

gali. Pasta sūtījumu skaits tanī pašā salīdzinājumā palielinājies no 85,8 milj. līdz 91,3 milj., resp. par 6,4%. Vislielākā sūtījumu apgrozība bijusi Rīgā — 60,7 milj., tai seko Vidzeme (9,5), Latgale (7,9), Kurzeme (6,8) un Zemgale (6,1 milj.), bez tam tranzītā caur Latviju nosūtīti 0,3 milj. Gada laikā katrs iedzīvotājs caurmērā apmainījis 23,0 vēstules un pastkartes iepretim 22,4 1936./37. g.; Rīgā šis skaitlis ir stipri augstāks (54,0), turpretim Latgalē tas ir viszemākais (11,6). Vairāk

Pasta sūtījumu pēc šķirām 1937./38. g.
(skaits 1000).

Šķira	Iekšzemes ¹⁾	Ārzemes ²⁾	Tranzīts	Kopā	%
Vienkāršie un ierakst. sūtījumi	47 887,6	14 396,6	249,1	62 533,3	68,5
Pasta pakas	535,0	72,7	57,8	665,5	0,7
Vērtsvēstules	2,4	16,4	5,0	23,8	0,0
Naudas pārvedumi	903,8	36,3	—	940,1	1,0
Laikraksti (eksempl.)	26 256,6	893,6	—	27 150,2	29,8
Kopā	75 585,4	15 415,6	311,9	91 312,9	100,0
Tai skaitā bezmaksas	1 826,2	27,4	0,7	1 854,3	2,0

kā $\frac{2}{3}$ (68,5%) no visiem pasta sūtījumiem sastāda vienkāršie un ierakstītie sūtījumi (vēstules, pastkartes un bandroles), tiem seko 27,1 milj. laikrakstu (29,8%), naudas pārvedumi (1,0%), pasta pakas (0,7%) un 23 800 vērtsvēstules. Pieskaitot tranzītu, ar ārzemēm apmainīti 15,7 milj. pasta sūtījumu, resp. 17,2% no sūtījumu kopskaita iepretim 16,6 milj. un 19,3% iepriekšējā gadā; tādā kārtā pasta izmaiņa ar ārzemēm diezgan jūtami samazinājusies. Galvenākās valstis apmaksāto sūtījumu apmaiņā ir Vācija (30,5%), Lietuva (8,9%), Lielbritānija (8,3%), Polija (8,0%) un Igaunija (7,3%).

Ārzemes maksas pasta sūtījumu apmaiņā ar galvenākām valstīm 1937./38. g. (skaits 1000).

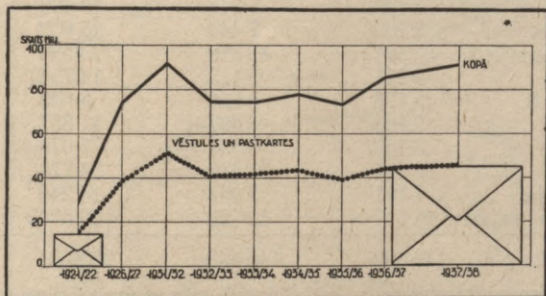
Valstis	Nosūtīts	Saņemts	Kopā	%
Amerikas Sav. V.	262,3	234,1	496,4	3,4
Čehoslovākija	101,4	152,5	253,9	1,8
Francija	295,4	436,1	731,5	5,1
Igaunija	583,1	467,9	1 051,0	7,3
Lielbritānija	419,1	785,8	1 204,9	8,3
Lietuva	736,8	545,5	1 282,3	8,9
P. S. R. S.	218,5	366,6	585,1	4,1
Polija	553,6	602,7	1 156,3	8,0
Šveice	110,4	188,3	298,7	2,1
Vācija	1 538,2	2 855,8	4 394,0	30,5
Zviedrija	178,4	190,9	369,3	2,6
Pārējās valstis	1 390,2	1 183,0	2 573,2	17,9
Kopā	6 387,4	8 009,2	14 396,6	100,0

¹⁾ Nosūtītie.

²⁾ Nosūtītie + saņemtie.

Pateicoties pārsūtīšanas ātrumam, pasta satiksmē ar ārzemēm arvienu biežāki sāk izmantot lidmašīnas; tā, piem. pārskata gadā gaisa pasta satiksmē pārvadāti jau 168 tūkst. sūtījumu iepretim nepilniem 70 tūkst. 1936./37. gadā.

Pasta sūtījumi.

Telegrafs. Telegrafa satiksme pārskata gadā turpināja sekmīgi attīstīties, uz ko norāda tēlegrafa iestāžu, līniju un vadu tīkla paplašināšanās un pieaugums izmainīto telegrammu skaitā. Pavisam gada laikā izmainītas 1,7 milj. telegrammas, t. i. par 13,4⁰/₀ vairāk, nekā iepriekšējā gadā.

Telegrammu izmaiņa.

Šķira	1936./37. g.		1937./38. g.	
	skaits	%	skaits	%
Iekšzemes telegrammas	916 188	61,7	1 095 341	65,0
Ārzemes telegrammas	431 597	29,0	448 811	26,6
Transita telegrammas	138 029	9,3	141 177	8,4
K o p ā	1 485 814	100,0	1 685 329	100,0
Tai skaitā				
Radiotelegrammas	3 888	0,3	4 834	0,3

Visvairāk pieaudzis iekšzemes telegrammu skaits — līdz 1,1 milj., kas sastāda 65,0% no izmainīto telegrammu kopskaita. Ar ārzemēm apmainītas 0,6 milj. telegrammas (35,0%), pie kam šīnī skaitā ietilpst arī 0,1 milj. tranzittelegrammu.

Ārzesmes maksas telegrammu izmaiņa ar galvenākām valstīm 1937./38. g.

Valstis	Nosūtīts	Saņemts	Kopā	%
Beļģija	4 958	5 469	10 427	3,6
Dānija	5 930	6 134	12 064	4,2
Francija	5 729	6 651	12 380	4,3
Holande	4 727	5 346	10 073	3,5
Igaunija	8 209	7 444	15 653	5,5
Lielbritānija	32 524	43 010	75 534	26,5
Lietuva	8 641	6 113	14 754	5,2
P. S. R. S.	3 123	5 506	8 629	3,0
Polija	5 160	6 697	11 857	4,2
Somija	3 763	3 307	7 070	2,5
Vācija	29 190	27 588	56 778	19,9
Zviedrija	7 191	7 054	14 245	5,0
Pārējās valstis	16 947	19 123	36 070	12,6
Kopā	136 092	149 442	285 534	100,0

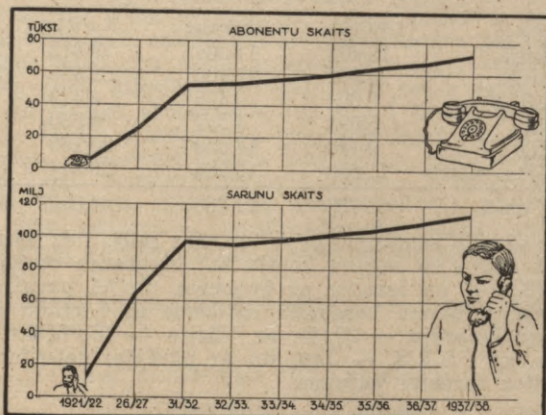
Maksas telegrammu sadalījumā pēc galvenākām valstīm pirmo vietu ieņem Lielbritānija (26,5%), tai seko Vācija (19,9%), Igaunija (5,5%), Zviedrija (5,0%) u. c. valstis.

Telefons. Kamēr agrāk telefons kalpoja gandrīz vienīgi tikai pilsētu iedzīvotājiem, tagad tas kļuvis par nepieciešamu satiksmes līdzekli arī uz laukiem. Un gadu no gada telefona tīkls turpina vēl paplašināties, rodas jaunas centrāles, pavairojas abonentu skaits, kas 1937./38. g. pieauga līdz 70 524, tādā kārtā par 7,3% pārsniedzot iepriekšējo gadu.

Telefons.

Apgabali	Telefona iestādes		Telefona abonenti		Sarunu skaits milj.	
	1936./37. g.	1937./38. g.	1936./37. g.	1937./38. g.	1936./37. g.	1937./38. g.
Rīga	164	210	24 196	26 294	55,1	61,5
Vidzeme	533	547	17 714	18 805	21,5	21,1
Kurzeme	301	304	9 349	9 887	12,7	12,1
Zemgale	302	305	10 229	10 896	12,8	13,4
Latgale	247	253	4 214	4 642	7,1	6,4
Kopā	1 547	1 619	65 702	70 524	109,2	114,5

Telefona darbība.

Pēc atsevišķiem apgabaliem abonentu skaits sadalās šādi (tūkst.): Rīgā — 26,3, Vidzemē — 18,8, Kurzemē — 9,9, Zemgalē — 10,9 un Latgalē — 4,6. Telefona sarunu skaits sasniedza 114,5 milj., tā tad tas ir par 4,9% lielāks, nekā 1936./37. gadā; visvairāk telefons izmantots Rīgā (61,5 milj. sarunas), bet vismazāk Latgalē (6,4 milj. sarunas). Tādā kārtā caurmērā uz 1 iedzīvotāju iznāk 58,7 sarunas, pie kam Rīgā 159,5, Vidzemē 52,1, Kurzemē 41,4, Zemgalē 44,7 un Latgalē tikai 11,3. Salīdzinot ar 1936./37. g., iekšzemes tālsarunu

Telefona sarunas pēc šķirām 1937./38. g.

Apgabali	Vietējās sarunas	Sarunas			Kopā	Sarunu skaits uz 1 iedz. ²⁾
		Tālsarunas iekšzemē	ar ār-zemēm ¹⁾	Tranzīta sarunas		
sarunu skaits 1000						
Rīga	58 501	2 814	119	15	61 449	159,5
Vidzeme	16 224	4 918	7	—	21 149	52,1
Kurzeme	9 959	2 162	9	—	12 130	41,4
Zemgale	10 555	2 820	6	—	13 381	44,7
Latgale	5 149	1 255	3	—	6 407	11,3
Kopā	100 388	13 969	144	15	114 516	58,7

1) Ienākušās + izgājušās.

2) Neieskaitot tranzīta sarunas.

Telefona sarunas ar ārzemēm pēc galvenākām valstīm 1937./38. g.

Valstis	Izgājušas	Ienākušas	Kopā	%
Igaunija	15 408	14 504	29 912	20,7
Lietuva	23 729	29 106	52 835	36,7
P. S. R. S.	2 004	2 425	4 429	3,1
Polija	5 363	4 517	9 880	6,9
Vācija	9 149	14 050	23 199	16,1
Pārējās valstis	11 050	12 764	23 814	16,5
Kopā	66 703	77 366	144 069	100,0

skaits nedaudz samazinājies — no 14,2 milj. līdz 14,0 milj., sastādot 12,2^o/o no sarunu kopskaita; turpretim vietējās sarunas (87,7^o/o) un sarunas ar ārzemēm (0,1^o/o) pavairojušās. No ārzemes sarunu kopskaita satiksme ar Lietuvu aizņem 36,7^o/o, ar Igauniju — 20,7^o/o, ar Vāciju — 16,1^o/o, ar Poliju — 6,9^o/o, ar P.S.R.S. — 3,1^o/o un ar pārējām valstīm 16,5^o/o, neieskaitot tranzita sarunas.

6. Radiofons.

Kultūrālās un sabiedriskās dzīves izveidošanā radiofonam piekrīt izcilus nozīmi. It sevišķi tas sakāms par laikmetu kopš 15. maija notikumiem, kad katram apzinīgam pilsonim ne tikai jāseko vienotības garam, bet arī jāņem dalība lielajā valsts jaunuzbūves darbā. Plašā informācija, rīkojumi un centrālo iestāžu norādījumi, mākslas priekšnesumi, priekšlasījumi par visdažādākām dzīves nozarēm — viss tas lielā mērā sekmē vienotu domu un darbu.

Radiofona abonenti.

Apgabali	Uz 1. aprīli: 1932. g.		1935. g.		1938. g.	
	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
Rīga	24 547	56,0	32 753	47,0	49 734	42,1
Vidzeme	6 996	15,9	12 289	17,6	23 211	19,6
Kurzeme	4 256	9,7	9 146	13,1	17 542	14,8
Zemgale	6 456	14,7	10 101	14,5	16 335	13,8
Latgale	1 604	3,7	5 402	7,8	11 447	9,7
Kopā	43 859	100,0	69 691	100,0	118 269	100,0
Tai skaitā uz laukiem	13 082	29,8	20 964	30,1	40 277	34,1

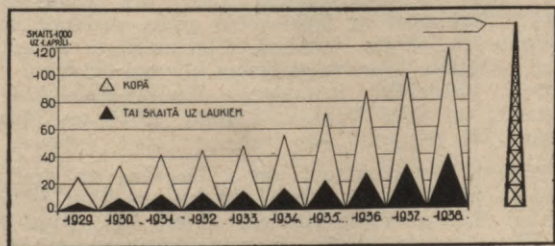
Radiofona statistika šīnī ziņā sniedz visai iepriecinošu ainu; tā, piem., abonentu skaits pēdējo sešu gadu laikā pieaudzis vairāk nekā divi ar pus reizes (169,7%), t. i. līdz 118 269 1938. g. 1. aprīlī. Šī statistika norāda arī uz to, ka radiofona abonentu tīkla izveidošanās noris straujāki uz laukiem, nekā pilsētās: ja 1932. gadā lauku sētās atradās 29,8% no visiem abonentiem, tad tagad to skaits pieaudzis jau līdz 34,1%; pilsētu loma tanī pašā laikā attiecīgi samazinājusies. Abonentu skaita ziņā pirmo vietu ieņem Rīga (49 734, resp. 42,1%), tālāk seko Vidzeme (19,6%), Kurzeme (14,8%), Zemgale (13,8%) un Latgale (9,7%). Pēdējo sešu gadu laikā relatīvi vismazāko abonentu skaita pieaugumu guvusi Rīga (102,6%) un Zemgale, bet vislielāko — Latgale (613,7%).

Līdztekus abonentu skaitam paplašinājusies arī radiofona programma.

Radiofona raidītās programmas ilgums.

Programma	1933./34. g.		1935./36. g.		1937./38. g.	
	Stundas	%	Stundas	%	Stundas	%
Koncerti	1 473	43,2	1 680	42,6	1 878	44,8
Operas, operetes un drāmat. priekšnes.	107	3,1	109	2,8	161	3,9
Priekšlasījumi	571	16,8	509	12,9	345	8,2
Ziņas un reportāžas	324	9,5	530	13,4	410	9,8
Deju mūzika	139	4,1	180	4,5	249	5,9
Pārējie priekšnesumi	796	23,3	939	23,8	1 152	27,4
Kopā	3 410	100,0	3 947	100,0	4 195	100,0

Radiofona abonentu skaits (tūkst.).

Tā, piem. 1937./38. g. pārraidījumu ilgums sasniedza jau 4 195 stundas iepretim 3 410 stundām 1933./34. gadā. Vislielāko stundu skaitu radiofons veltī koncertiem (44,8%), tad seko ziņas un reportāžas (9,8%), priekšlasījumi (8,2%), deju mūzika (5,9%), operas, operetes un drāmatiski priekšnesumi (3,9%) un pārējā programma (27,4%).

7. Gaisa satiksme.

1937. gadā Latvijā darbojas 4 gaisa satiksmes līnijas, starp tām arī jaunierīkotā Rīgas-Liepājas līnija; pārējās 3 līnijas (Berlīne-Rīga-Tallina-Helsinki, Varšava-Viļņa-Rīga-Tallina un Maskava-V. Luki-Rīga-Stokholma) ir domātas satiksmei ar ārzemēm un tās uztur vairākas ārzemes sabiedrības. Tādā kārtā pārskata gadā nākušas klāt divas jaunas līnijas (Rīga-Liepāja un Maskava-V. Luki-Rīga-Stokholma), bet viena līnija mainījusi virzienu — no Berlīne-Rīga-Tallina-Ļeņingrada uz Berlīne-Rīga-Tallina-Helsinki. Līniju kopgarums sasniedza 4 022 km iepretim 2 737 km 1936. gadā, uzrādot 46,9% lielu pieaugumu.

Gaisa satiksmes pārvadājumus rāda tabula nākamā lapp. Pasažieru skaits pieaudzis no 5 802 1936. g. līdz 9 681 1937. g., t. i. par 66,9%. Šai skaitā ietilpst arī 2 330 tranzitpasažieru, kamēr pārējiem 7 351 braucējiem sākuma vai gala punkts ir Latvijas lidostas — Rīga vai Liepāja. Rīgas-Liepājas līnija pirmajā pastāvēšanas gadā attīstījusi rosīgu darbību, abos virzienos pārvadājot 2 162 pasažierus. Nākošo vietu ar 2 032 pas. ieņem satiksme starp Rīgu un Tallinu, tālāk seko Rīga-Berlīne (1 662 pas.), Rīga-Helsinki (578), Rīga-Viļņa-Varšava (567), Rīga-Stokholma (330) un Rīga-Maskava (20 pas.). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, nedaudz samazinājies braucēju skaits virzienā Berlīne-Rīga un atpakaļ, kamēr ar pārējām lidostām satiksme kļuvusi dzīvāka. Transzitsatiksmē visbiežāki izmantota Berlīne-Helsinki līnija (1 468 pas.), tai seko Varšava-Tallina (601) un Maskava-Stokholma (261 pas.).

Ievērojami pieauguši arī pasta, bagāžas un preču pārvadājumi — no 16 262 kg līdz 41 861 kg, pie kam galvenākie virzieni bijuši Rīga-Viļņa-Varšava (8 061 kg), Rīga-Berlīne (6 903), Rīga-Liepāja (6 524) un tranzitsatiksme (15 884 kg).

Gaisa satiksme.

Satiksme starp lidostām:	1936. g.			1937. g.		
	Pasa- žieri	Pasts (kg)	Preces (kg)	Pasa- žieri	Pasts (kg)	Preces (kg)
Tiešā satiksmē:						
Rīga—Liepāja, kopā	—	—	—	2162	6 122	402
no Rīgas	—	—	—	1 038	3 934	364
uz Rīgu	—	—	—	1 124	2 188	38
Rīga—Berlīne, kopā	1 758	2 141	2 412	1 662	3 295	3 608
no Rīgas	891	249	366	879	1 080	285
uz Rīgu	867	1 892	2 046	783	2 215	3 323
Rīga—Helsinki, kopā	—	—	—	578	241	276
no Rīgas	—	—	—	321	120	149
uz Rīgu	—	—	—	257	121	127
Rīga—Ļeņingrada, kopā	6	117	6	—	—	—
no Rīgas	4	18	2	—	—	—
uz Rīgu	2	99	4	—	—	—
Rīga—V. Luki—Maskava, kopā	—	—	—	20	513	264
no Rīgas	—	—	—	5	17	76
uz Rīgu	—	—	—	15	496	188
Rīga—Stokholma, kopā	—	—	—	330	1 698	486
no Rīgas	—	—	—	192	521	20
uz Rīgu	—	—	—	138	1 177	466
Rīga—Tallina, kopā	1 724	287	258	2 032	575	436
no Rīgas	872	83	149	998	99	183
uz Rīgu	852	204	109	1 034	476	253
Rīga—Viļņa—Varšava, kopā	312	18	146	567	415	7 646
no Rīgas	183	10	79	277	141	6 747
uz Rīgu	129	8	67	290	274	899
Lidojumi ārpus saraksta, kopā	26	3	—	—	—	—
no Rīgas	14	1	—	—	—	—
uz Rīgu	12	2	—	—	—	—
Kopā	3 826	2 566	2 822	7 351	12 859	13 118
Tani skaitā no Rīgas	1 964	361	596	3 710	5 912	7 824
uz Rīgu	1 862	2 205	2 226	3 641	6 947	5 294
Tranzitsatiksme caur Rīgu:						
(abos virzienos kopā):						
Berlīne—Helsinki ¹⁾	1 725	4 398	6 332	1 468	2 661	2 968
Varšava—Tallina	251	65	79	601	312	3 598
Maskava—Stokholma	—	—	—	261	3 807	2 538
Kopā	1 976	4 463	6 411	2 330	6 780	9 104
Pavisam kopā	5 802	7 029	9 233	9 681	19 639	22 222

1) 1936. g. Berlīne—Ļeņingrada.

8. Ielu dzelzsceļi.

Ielu dzelzceļu satiksmē 1937. gadā nekādas lielākas pārmaiņas nav notikušas. Ekspluatējamo līniju garums bija Rīgā 87,1 km un Liepājā 10,4 km, motorvagonu skaits 153 un 18 un piekabināmo vagonu skaits 128 un 19. Ielu dzelzceļos pavisam pārvadāti 42,1 milj. pasažieru, tā tad par 5,2% vairāk, nekā 1936. gadā; no šī skaita 40,0 milj. braukuši Rīgā un 2,1 milj. Liepājā.

Ielu dzelzsceļi.

	Rīgā		Liepājā	
	1936. g.	1937. g.	1936. g.	1937. g.
Ekspluatējamo līniju garums km	87,1	87,1	10,4	10,4
Motorvāgu skaits	153	153	18	18
Piekabināmo vāgu sk.	138	128	19	19
Pasažieru skaits (milj.)	38,0	40,0	2,0	2,1

X. Ārējā tirdzniecība 1937. g.

1. Vispārējais apskats.

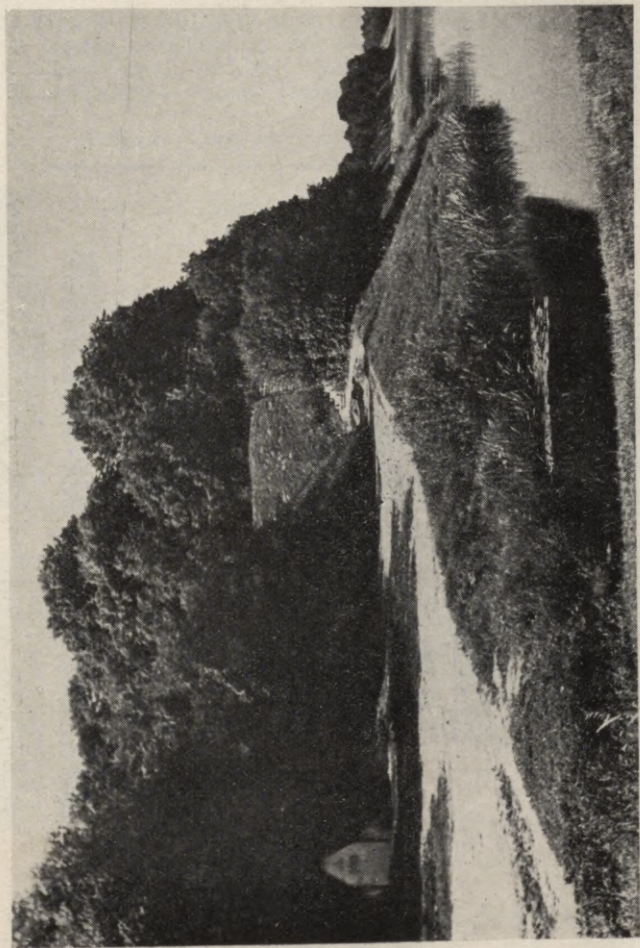
Laikā no 1921. līdz 1930. g. mūsu ārējā tirdzniecība at-
tīstījās visai strauji; rekorda skaitļus tās apgrozījumi sa-
sniedza 1929. g., kad importa un eksporta kopvērtība pieauga
līdz 636 milj. ls, bet daudzums līdz 2870 milj. kg. Pēdējā
pirmskrīzes gadā (1930.) apgrozījumi gan nedaudz samazi-
nājās, bet tomēr tie piekārtīgi pārsniedza tirdzniecību
1921. gadā. Sākot ar 1931. g. ārējā tirdzniecība atrodas jau
vispārējās saimnieciskās krīzes iespaidā.

Ārējā tirdzniecība 1929.—1937. g.

Gadi	Eksports		Imports		Kopā		Bilance	Indeksi		
	Milj. kg	Milj. Ls	Milj. kg	Milj. Ls	Milj. kg	Milj. Ls		Eksports	Imports	Kopā
1929.	1 325,5	273,9	1 544,5	362,1	2 870,0	636,0	-88,2	110	122	117
1930.	1 241,8	247,9	1 445,5	296,3	2 687,3	544,2	-48,4	100	100	100
1931.	773,6	163,8	1 049,6	177,1	1 823,2	340,9	-13,3	66	60	63
1932.	657,0	96,5	734,0	84,6	1 391,0	181,1	+11,9	39	29	33
1933.	954,2	81,5	813,4	91,2	1 767,6	172,7	- 9,7	33	31	32
1934.	1 042,0	85,3	918,7	94,9	1 960,7	180,2	- 9,6	34	32	33
1935.	1 052,8	98,7	1 048,5	101,0	2 101,3	199,7	- 2,3	40	34	37
1936.	1 078,7	138,3	1 100,9	121,9	2 179,6	260,2	+16,4	56	41	48
1937.	1 993,4	260,7	1 221,5	231,2	3 214,9	491,9	+29,5	105	78	90

Jau pirmā krīzes gadā eksports kā daudzumā, tā vērtībā
samazinājās vairāk nekā par trešo daļu. Šis apstāklis spieda
valdību ķerties pie ārkārtējiem, importu ierobežojošiem li-
dzekļiem, nosakot pirmos kontingentus ievadamām precēm;
tas bija nepieciešami, jo tikai tādā veidā varēja cīnīties pret
vienmēr pieaugošu protekcionismu ārvalstīs un pret ārzemju
valūtas aizplūdumu. Kontingentēto preču sarakstus pakā-
peniski paplašināja, un sākot ar 1934. g. 1. jūniju jau nevienu
preci nevarēja ievest bez Valūtas komisijas atļaujas. Par
krīzes kulminācijas punktu preču importā uzskatāms 1932.
gads: salīdzinot ar 1930. g., ievesto preču daudzums samazi-

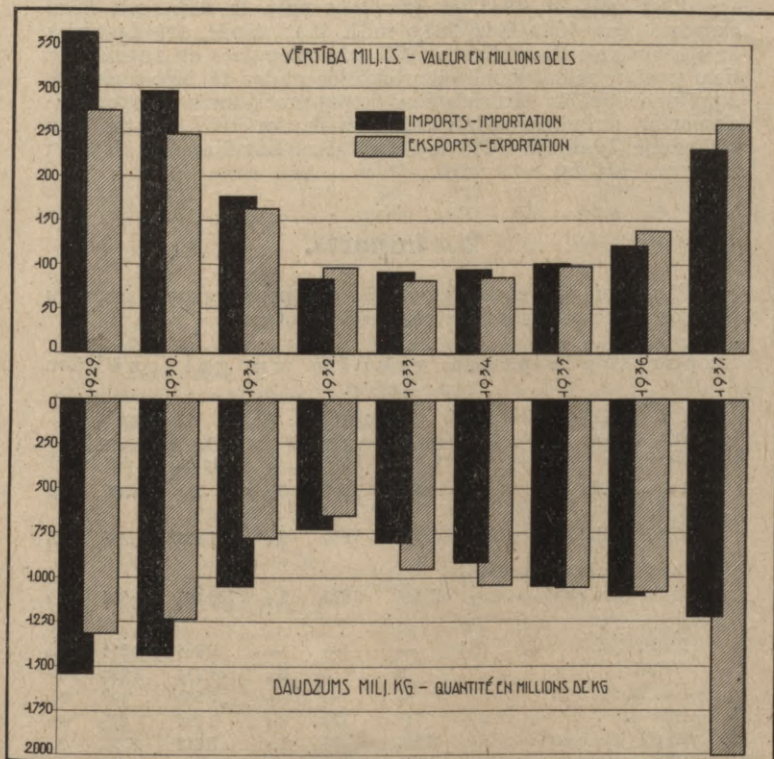
nājās par 49%, bet vērtība pat par 71%; rezultātā 1932. g. noslēdzās ar 11,9 milj. ls lielu aktīva saldo, kamēr visos iepriekšējos gados mūsu tirdzniecības bilance bija pasīva. Bet šī labvēlīgā parādība izzuda jau nākošā gadā, kad bilance kļuva atkal pasīva par 9,7 milj. ls. Šāda strauja pārmaiņa izskaidrojama, no vienas puses, ar to, ka vajadzēja palielināt preču importu, lai iekšzemes rūpniecībai sagādātu nepieciešamās izejvielas; no otras puses, eksportpreču cenu sabrukums pasaules tirgū atrada savu spilgtāko izpausmi tieši 1933. un 1934. g. (skat. iepriekš. tab.), kāpēc eksporta vērtība šinīs gados noslīdēja viszemāk, piem. 1933. g. tā sastādīja vairs tikai 33% no 1930. g. eksporta. Ja šādos apstākļos mūsu eksports 1934. gadā ne tikai nesabruka, bet gan kā daudzumā, tā vērtībā uzrāda pat nelielu pieaugumu, tad te izskaidrojums meklējams tanīs pārvērtībās, kuras saimnieciskā dzīvē ienesa 15. maijs. 1935. g. tirdzniecībā manāmas jau pirmās atveseļošanās pazīmes: salīdzinot ar 1934. g. ievesto un izvesto preču daudzums palielinājies, eksporta vērtība pieaugusi par 13,4 milj. ls (6%), bet importa vērtība — par 6,0 milj. ls (2%); rezultātā gads noslēdzās ar gandrīz izlīdzinātu bilanci. 1936. gadā šī atveseļošanās turpinājās vēl straujākā gaitā, apgrozījumi pieauga, it sevišķi eksportā, kāpēc tirdzniecības bilance uzrāda jau 16,4 milj. ls lielu atlikumu; ārējā tirdzniecība kļuva sevišķi labvēlīga gada pēdējā ceturksnī, t. i. pēc tam, kad mūsu naudas vienību atraisīja no zelta bāzes, piesaistot to angļu mārciņai. Valdības aktīvā saimnieciskā politika turpinājās arī 1937. gadā: izdoti noteikumi par koku materiālu kvalitātes pārbaudi, galīgi noorganizēta olu savākšana un izvērtēšana eksportam un, līdzīgi iepriekšējiem gadiem, garantētas noteiktas cenas visiem svarīgākiem lauksaimniecības ražojumiem, no jauna uzņemot šādu ražojumu sarakstā jēlādas un vilnu; beidzot jāatzīmē vesela rinda pag. gadā noslēgto tirdzniecības līgumu, starp kuriem svarīgākie ir vienošanās ar Itāliju un konvencija ar Franciju. Tādā kārtā ārējai tirdzniecībai 1937. g. radās sevišķi labvēlīgi apstākļi, kuriem bez tam pievienojās vēl izdevīga konjunktūra pasaules tirgū. Rezultātā pag. gadā apgrozīto preču daudzums pieauga līdz vēl nebijušiem apmēriem, sasniedzot 3 214,9 milj. kg iepretim 2 870,6 milj. kg visaugstākās konjunktūras laikā 1929. g. un 2 179,6 milj. kg 1936. g.; sevišķi strauji palielinājies eksports — no 1 078,7 milj. kg un 138,3 milj. ls 1936. g. līdz 1 993,4 milj. kg un 260,7 milj. ls pag. gadā, t. i. daudzumā par 84,8% un vērtībā par 88,5%; imports tanī pašā laikā pieaudzis līdz

Mežotnes pilskaļns.

1 221,5 milj. kg. un 231,2 milj. ls iepretim 1 100,9 milj. kg un 121,9 milj. ls iepriekšējā gadā. Tādā kārtā ārējās tirdzniecības bilance noslēdzās ar 29,5 milj. ls lielu atlikumu — lielāko, kāds jebkad ir bijis. Šie skaitļi liecina, ka 1937. g. ārējā tirdzniecība visumā noritēja jau ārpus krīzes iespaida.

Ārējā tirdzniecība 1929.—1937. g.

Beidzot vispārējo apskatu, interesanti isumā apstāties pie mūsu kaimiņvalstu ārējās tirdzniecības raksturīgākiem datiem. Igaunijā pēdējos gados vērojams straujš im-

porta pieaugums — no 68,9 milj. kr. 1935. g. līdz 111,1 milj. kr. 1937. gadā, kamēr eksports cēlies samērā mazāk — no 80,1 līdz 105,5 milj. kr.; rezultātā tirdzniecības bilance Igaunijā pasliktinājusies: 1935. g. tā bija aktīva par 11,2 milj. kr., bet 1936. g. redzams jau 3,8 milj. kr. liels iztrūkums, kas 1937. g. pieauga līdz 5,6 milj. kr. Lietuvā konstatējama analogiska parādība — samērā lielāks pieaugums importā (no 128,6 milj. lt. 1935. g. līdz 212,6 milj. lt. 1937. g.), nekā eksportā (no 152,3 līdz 208,3 milj. lt.); tāpēc arī Lietuvas ārējās tirdzniecības bilance 1937. g. noslēgusies ar 4,3 milj. lt. lielu pasīvu saldo, kamēr iepriekšējos gados tā bijusi aktīva. Aprēķinot ārējās tirdzniecības kopapgrozījumus (imports + eksports) uz vienu iedzīvotāju, iznāk, ka 1937. g. tie bija vislielākie Igaunijā (268 ls), tai seko Latvija (251 ls) un Lietuva (144 ls).

2. Imports.

Pārskatu par atsevišķu preču un preču grupu importu pēdējos divos gados sniedz sekojošā tabula:

Imports pēc preču grupām un galvenākām precēm.

Preču grupas un preces	1936. g.			1937. g.		
	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%
I Dzīvnieki	1310	901	0,8	793	927	0,4
No tiem:						
Zirgi (gab.)	2927	883	0,7	1823	866	0,4
II Pārt. vielas, garšv. un dzērieni	47 646	6 810	5,6	108 480	24 556	10,6
No tiem:						
Rudzi	—	—	—	9 308	2 354	1,0
Kvieši	9	2	0,0	34 714	8 290	3,6
Kukurūza	—	—	—	5 330	850	0,4
Rīss	747	152	0,1	1 024	295	0,1
Augļi un ogas	3 578	1 774	1,5	3 612	2 554	1,1
Siļķes	8 769	2 047	1,7	12 758	4 645	2,0
Kakao	604	402	0,3	525	671	0,3
Sāls	29 610	717	0,6	29 997	999	0,4
Sojas pupu atkritumi	3 343	503	0,4	7 030	1 454	0,6

Preču grupas un preces	1936. g.			1937. g.		
	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%
III Jēlvielas un pusfabrikāti	974 224	51 229	42,0	985 819	89 600	38,8
No tiem:						
Neapstrādātas ādas	1 134	1 667	1,4	1 083	2 876	1,2
Kažokādas	44	1 429	1,2	54	2 408	1,0
Kopra	1 580	398	0,3	1 683	872	0,4
Tabaka	988	2 695	2,3	1 095	3 942	1,7
Kokvilna	4 707	6 347	5,2	5 137	9 473	4,1
Vilna, nekārsta	821	3 302	2,7	766	5 166	2,3
Rūdas un neapstr.met.	43 859	3 389	2,8	46 914	6 117	2,6
Akmeņogles un kokss	711 169	13 165	10,8	666 308	22 779	9,9
Nafta un naftas prod.	36 369	3 619	3,0	55 139	8 475	3,7
Kaučuks	653	915	0,8	752	1 926	0,8
Mākslīgie mēsli	73 880	4 726	3,9	127 639	11 888	5,1
IV Fabrikāti	77 697	62 414	51,2	126 370	115 263	49,8
No tiem:						
Mucu dēļi, buka koka	1 669	471	0,4	2 241	1 015	0,4
Kokvilnas audumi	618	4 693	3,9	719	7 695	3,3
Vilna, kārsta	393	2 106	1,7	468	4 258	1,8
Vilnas dzijas	376	3 083	2,5	348	4 313	1,9
Mākslīgā zīda diegi	456	2 124	1,7	573	3 575	1,5
Apstrādāti metalli	25 421	6 854	5,6	55 524	21 646	9,4
Lauksaimniec. mašīnas	3 742	3 596	3,0	4 016	5 680	2,5
Rūpniecības mašīnas	3 456	7 765	6,4	3 561	11 153	4,8
Dzelzceļu būvmateriāli un tiltu daļas	3 017	1 115	0,9	3 847	2 052	0,9
Automobiļi (gab.)	763	2 535	2,1	1 213	6 236	2,7
Gumijas riepas un kameras	139	388	0,3	249	958	0,4
Kombinēti medikamenti	11	588	0,5	11	892	0,4
Ģērvielas	1 935	655	0,5	2 427	1 213	0,5
Krāsas	610	2 019	1,7	849	2 951	1,3
V Dārgmetalli, dārgakmeņi, pērles un koraļļi	5	513	0,4	6	854	0,4
Kopā	1 100 882	121 867	100,0	1 221 468	231 200	100,0

Dzīvniekiem importā piešķirama samērā maza nozīme, jo to vērtība 1937. g. noslīdējusi līdz 0,9 milj. ls jeb

0,4% no importa kopvērtības; gandrīz visu šo summu sedz zirgu ievadumi. Jāatzīmē, ka pēdējos gados zirgu imports stipri krities, piem. 1937. g. ievesti tikai 1823 gab., iepretim 2927 gab. 1936. g. un 6111 gab. 1933. gadā; šāds stāvoklis panākts, pateicoties pieaugošai zirgkopībai iekšzemē; līdz ar to attiecīgi sašaurināti kontingenti Latvijas-Lietuvas tirdzniecības līgumā, jo Lietuva ir galvenā un gandrīz vienīgā zirgu piegādātāja.

Pateicoties 1936. g. samērā nelabvēlīgai ražai, Latvijai nācās ievest nelielu daļu patēriņam nepieciešamās labības, kāpēc pārtikas vielu imports pieaudzis no 47,6 milj. kg un 6,8 milj. ls 1936. g. līdz 108,5 milj. kg un 24,6 milj. ls 1937. g.; līdz ar to šīs preču grupas relatīvā nozīme kopimporta vērtībā cēlusies no 5,6% līdz 10,6%. — Tā kā nacionālā silķu zveja vēl tālu nespēj apmierināt patēriņu, tad Latvija joprojām ievēd lielu daudzumu silķu no ārzemēm, pie kam gandrīz vienīgi no Lielbritānijas. Pārskata gadā silķu imports pieaudzis līdz 12,8 milj. kg un 4,6 milj. ls, kamēr 1936. g. ievesti tikai 8,8 milj. kg 2,0 milj. ls vērtībā. Pēdējos gados ievērojami pavairojies dažādu augļu imports, kas izskaidrojams ar jūtamu muitas pazeminājumu tanis mēnešos, kad vietējo augļu tirgū aprūkst (no 1. janvāra līdz 30. jūnijam). Tā, piem. 1937. g. augļu ievadumi sasniedza 3,6 milj. kg un 2,6 milj. ls, pie kam galvenā kārtā ievesti šādi augļi (milj. ls, iekavās svarīgākās ievēdvalstis): apelsini — 1,0 (Palestīna, Itālija), citroni — 0,6 (Itālija), rozīnes — 0,5 (Amer. S. V., Turcija, P.S.R.S.) un banānas — 0,2 (Jamaika). Sāls importā atzīmēti 30,0 milj. kg 1,0 milj. ls vērtībā, pie kam lielāko daļu (27,0 milj. kg un 0,8 milj. ls) aizņem neapstrādātā akmeņa sāls; no atsevišķām valstīm ievesti šādi sāls daudzumi (milj. kg): no P.S.R.S. — 14,3, no Vācijas — 13,1, no Polijas — 2,1 un no Lielbritānijas — 0,4. Pateicoties samazinātam šokolādes un konfekšu eksportam, nedaudz krities kaka o pupu imports — līdz 0,5 milj. kg un 0,7 milj. ls; kā galvenākās ievēdvalstis atzīmētas Zelta krasts (0,3 milj. kg) un Brazīlija (0,1 milj. kg). Rīsa ievadumi pavairojušies no 0,7 milj. kg līdz 1,0 milj. kg un 0,3 milj. ls, pie kam ievests vienīgi mizots rīss (0,9 milj. kg) un rīsa lūzums stērķeļu fabrikām (0,1 milj. kg); izejot no rīsa apstrādāšanas vietas, galvenākās piegādātājas ir Holande (0,9 milj. kg) un Brit. Indija (0,1 milj. kg). Ievērojami pieaudzis lopbarības imports — no 3,5 milj. kg un 0,5 milj. ls 1936. g. līdz 9,5 milj. kg un 1,9 milj. ls 1937. g.; lop-

barības imports sadalās šādi (milj. kg, iekavās galvenākās ievadvalstis): sojas pupu atkritumi — 7,0 (Dānija, Zviedrija), eļļas rauši — 2,2 (Dānija, Zviedrija, Brit. Indija) un barības kaļķi — 0,3 (Beļģija).

Jēlvielu un pusfabrikātu ievadumi aizņem 38,8% (1936. g. 42,0%) no importa kopvērtības, sasniedzot daudzumā 985,8 milj. kg (974,2), bet vērtībā — 89,6 milj. ls (51,2); tādā kārtā šis preču grupas imports absolūtos skaitļos visumā pieaudzis, neskatoties uz to, ka atsevišķu preču ievadumi uzrāda diezgan ievērojamu samazināšanos; tā, piem., akmeņogļu un koksas imports noslidējis no 711,2 līdz 666,3 milj. kg un 22,8 milj. ls vērtībā; šis daudzums sadalās starp Lielbritāniju (397,2 milj. kg), Vāciju (146,3) un Poliju (122,8 milj. kg). Strauji palielinājies mākslīgo mēsļu imports, sasniedzot 127,6 milj. kg un 11,9 milj. ls iepretim 73,9 milj. kg un 4,7 milj. ls 1936. g.; pārskata gadā ievesti šādi mākslīgie mēsli (milj. kg): Čīles salpetris — 4,5 (Čīle), sintētiskais natr. salpetris — 2,1 (Vācija), kaļķa salpetris — 13,4 (Vācija), kaļķa ammonija salpetris — 1,5 (Vācija), sērskābais ammonijs — 4,2 (Vācija 3,2, P.S.R.S. 1,0), superfosfāts — 18,0 (Holande), Tomasa milti — 24,0 (Beļģija), kālija sāļi — 22,5 (Vācija), nitrofoska — 1,8 (Vācija) un maltie fosforiti superfosfāta ražošanai — 35,5 (P.S.R.S.); jāpiezīmē, ka nemaltie fosforiti (18,1 milj. kg) mākslīgo mēsļu grupā nav ieskaitīti. Attīstoties vietējai rūpniecībai, pakāpeniski pieaug nepārstrādātas kokvilnas imports, kurš 1937. g. sasniedza 5,1 milj. kg un 9,5 milj. ls iepretim 4,7 milj. kg un 6,3 milj. ls 1936. g.; mūsu rūpniecība galvenā kārtā patērē Amer. S. Valstu kokvilnu (4,2 milj. kg), bet labākās šķirnes ievēd no Ēģiptes (0,3 milj. kg); no pārējām kokvilnas piegādātājām jāatzīmē Brazīlija (0,3), Kēnija un Uganda (0,2) un Brit. Indija (0,1 milj. kg). Naftas produktu imports pārskata gadā sasniedza 55,1 milj. kg 8,5 milj. ls vērtībā, kamēr 1936. g. ievesti tikai 36,4 milj. kg par 3,6 milj. ls; no svarīgākiem naftas produktiem ievesti jēlnafta (0,6 milj. ls), petroleja (2,9), benzīns (3,2), smērēļļa (1,2) un gāzeļļa (0,6 milj. ls). Naftas produktu ievadumu pavairošanās stāv sakarā ar rūpniecības un motorstatiksmes attīstību un pieaugošo lauksaimniecības mēchanizāciju; sevišķi strauji palielinājušies benzīna, gāzeļļas un smērēļļu ievadumi. Bez tam atjaunojusi darbību a/s „Degviela” naftas pārstrādāšanas fabrika, kāpēc pieaudzis arī jēlnaftas imports. Naftas produkti ievesti galvenā kārtā no Kurasao

(petroleja, benzīns, gāzeļa, smēreļļa), P.S.R.S. (jēļnafta, petroleja, benzīns), Amer. S. valstīm (petroleja, benzīns, smēreļļa, gāzeļa), Lielbritanijas (smēreļļa), Beļģijas (benzīns) un Igaunijas (degakmeņa benzīns). Pateicoties pastiprinātai superfosfata ražošanai, ievērojami pieaudzis pīrita imports — no 18,6 milj. kg un 0,4 milj. ls 1936. g. līdz 27,8 milj. kg un 0,7 milj. ls 1937. g., pie kam viss daudzums ievests no Norvēģijas; jāpiezīmē, ka izdedzināto pīritu izved atpakaļ uz ārzemēm. Ar 2,0 milj. ls ievērojamu posteni importā ieņem ķets, kaut gan pēc daudzuma tā ievēdumi jūtami samazinājušies — līdz 10,4 milj. kg iepretim 14,2 milj. kg iepriekšējā gadā; galvenākās ievēdvalstis ir Holande (5,7 milj. kg), P.S.R.S. (2,0) un Lielbritanija (1,4 milj. kg). Pārkausēšanai ievestās vecās dzelzs imports tanī pašā salīdzinājumā uzrāda ievērojamu pieaugumu, sasniedzot 5,4 milj. kg 0,8 milj. ls vērtībā (1936. g. tikai 0,8 milj. kg); dzelzs ievesta no Beļģijas-Luksemburgas un neliela daļa arī no Lietuvas. Svina importā atzīmēti 2,2 milj. kg un 1,4 milj. ls (1936. g. 1,3 milj. kg un 0,4 milj. ls); lielākās svina piegādātājas ir Meksika (1,4 milj. kg) un Beļģija (0,6 milj. kg). No pārējiem neapstrādātiem metalliem varētu minēt vēl alvu (0,6 milj. ls) un cinku (0,4 milj. ls), pie kam alvu galvenā kārtā ievēd no Lielbritanijas, bet cinku no Norvēģijas, Somijas, Zviedrijas un Beļģijas. Kopsummā ievēsto rūdu un neapstrādāto metālu imports sasniedzis 6,1 milj. ls iepretim 3,4 milj. ls 1936. g. Jēļtabakas patēriņš nedaudz pieaudzis — līdz 1,1 milj. kg 3,9 milj. ls vērtībā; lielākās ievēdvalstis ir P.S.R.S. (1,4 milj. ls), Bulgarija (1,0), Amer. S. V. (0,6), Grieķija (0,6) un Turcija (0,3 milj. ls), pie kam no Amer. S. Valstīm ievēd lētākās tabakas šķirnes. Mūsu rūpniecības uzņēmumi vēl joprojām ievēd no ārzemēm neapstrādātas liellopu ādas; pārskata gadā šie ievēdumi sasniedza 1,1 milj. kg 2,9 milj. ls vērtībā, kas pēc galvenākām valstīm sadalās šādi (milj. ls): Kolumbija — 1,4, Argentīna — 0,8 un Brazīlija — 0,4. Kažokādu importā atzīmēti 2,4 milj. ls, no kuriem karakula ādas aizņem 0,8, skunka — 0,4, oposuma — 0,3, roņu — 0,3, trušu — 0,1, valabi — 0,1 un sudrablapsas — 0,1 milj. ls. Pa lielākai daļai kažokādas ievēd neizstrādātā veidā — 1937. g. tās sastādīja apm. 82% no visu kažokādu kopvērtības. No atsevišķām valstīm kažokādas ievēstas par šādām summām (milj. ls): no Amer. S. V. — 0,6, Brit. Indijas — 0,3, Norvēģijas — 0,3, P.S.R.S. — 0,3, Vācijas — 0,3 un Austrālijas — 0,2. Ievēstās vilnas daudzums uzrāda nelielu samazināšanos, kamēr

vērtība tanī pašā laikā stipri pieaugusi — no 3,3 milj. ls 1936. g. līdz 5,2 milj. ls 1937. g. (jāpiezīmē, ka šinīs skaitļos neietilpst kārstā vilna, kas iedalīta fabrikātos); galvenākā vilnas piegādātāja ir Lielbritānija (4,4 milj. ls). Neapstrādātā kaučuka imports turpina pieaugt un pārskata gadā tas sasniedza jau 0,8 milj. kg 1,9 milj. ls vērtībā iepretim 0,7 milj. kg un 0,9 milj. ls 1936. g.; kaučuku ievēd no Malajas (1,0 milj. ls), Hol. Indijas (0,8 milj. ls) un mazos apmēros arī no Ceilonas, Brazīlijas un citām valstīm. Kopru (kokosriekstu mīkstumu) izlieto kokoseļļas ražošanai; 1937. g. tās imports pieaudzis līdz 1,7 milj. kg un 0,9 milj. ls, pie kam viss daudzums ievests no Hol. Indijas.

Fabrikātu imports 1936. un 1937. g. salīdzinājumā palielinājies par 48,7 milj. kg un 52,9 milj. ls, t. i. līdz 126,4 milj. kg un 115,3 milj. ls, kas sastāda 49,8% no visa importa kopvērtības (1936. g. 51,2%). Pateicoties straujai celtniecībai un rūpniecības aktivitātei pirmā kārtā jāatzīmē ievērojams pieaugums apstrādāto metālu importā — tas sasniedza 55,5 milj. kg 21,6 milj. ls vērtībā (9,4% no kopimporta) iepretim 25,4 milj. kg un 6,9 milj. ls (5,6%) 1936. g. Ar 13,9 milj. ls lielāko daļu apstrādāto metālu grupā aizņem šķiru, fasona un plakšņu dzelzs un tērauds, ieskaitot arī neapstrādāto (melno) skārdu; galvenākās ievēdvalstis ir Beļģija-Luksemburga (8,6 milj. ls), Vācija (2,6) un P.S.R.S. (0,9 milj. ls); jāpiezīmē, ka uzdotos skaitļos ietilpst arī dzelzceļu sliedes (3,4 milj. ls). No pārējiem metāliem ievēsti apstrādāts skārds (4,4 milj. ls), dažāda stiepule (0,7) un alumīnijs (0,6 milj. ls), galvenā kārtā no Beļģijas-Luksemburgas, Lielbritānijas un Vācijas. — Spēka un darba mašīnu importā atzīmēti 3,6 milj. kg un 11,2 milj. ls iepretim 3,5 milj. kg un 7,8 milj. ls 1936. gadā; mašīnas ievestas no Vācijas (7,3 milj. ls), Lielbritānijas (0,9), Zviedrijas (0,8), Amer. S. V. (0,7), Dānijas (0,6 milj. ls) un citām valstīm. — Vēl straujāki pieauguši lauksaimniecības mašīnu ievēdumi — no 3,7 milj. kg un 3,6 milj. ls 1936. g. līdz 4,0 milj. kg un 5,7 milj. ls 1937. g., kas sastāda 2,5% no visa importa vērtības; no atsevišķām mašīnām ievēsti 4 978 labības un zāles plāvēji (1,7 milj. ls), 411 traktori (1,4), 3 492 separatori (0,4), 1 870 zirgu grābekļi (0,8), 299 sējmašīnas (0,1), piena transporta kannas (0,3) un lauksaimniecības mašīnu daļas (0,5 milj. ls). Pēc galvenākām valstīm lauksaimniecības mašīnu imports sadalās šādi (milj. ls): Zviedrija — 1,8, Lielbritānija — 1,2, P.S.R.S. — 0,9 un Vācija

— 0,9. Kokvilnas audumu importā atzīmēti 0,7 milj. kg 7,7 milj. ls vērtībā (1936. g. 0,6 milj. kg un 4,7 milj. ls); no šīs summas 1,2 milj. ls sastāda audumi, kuŗi nav uzskatāmi par importu tiešā nozīmē, jo tie ievesti tikai uzlabošanas nolūkā vai kā Latvijas ražojumi pēc uzlabošanas ārzemēs. Valstu sadalījumā kokvilnas importā pirmo vietu ieņem Lielbritānija (4,4 milj. ls), tai seko Vācija (1,9), Igaunija (0,4, gandrīz vienīgi uzlaboto preču kustībā), Čehoslovākija (0,4 milj. ls) un citas valstis. Ievesto automobiļu skaits 1937. g. pieaudzis līdz 1 213 gab. 6,2 milj. ls vērtībā, kamēr 1936. g. ievesti tikai 763 gab. par 2,5 milj. ls; pēc mašīnu tipa imports sadalās šādi: 495 vieglie automobiļi, 2 ugunsdzēsības u. taml. automobiļi un 716 šasijas; galvenākās ievadvalstis ir Amer. S. V. (335 gab.), Vācija (287), Dānija (284) un Lielbritānija (186 gab.). Kārstas vilnas imports stipri pavairojies, sasniedzot 0,5 milj. kg un 4,3 milj. ls iepretim 0,4 milj. kg un 2,1 milj. ls 1936. gadā; vilna ievesta no Lielbritānijas (2,2 milj. ls), Francijas (1,9) un Beļģijas (0,2 milj. ls). Nedaudz samazinājušies vilnas dziju ievadumi — līdz 0,3 milj. kg, kamēr vērtībā tie pieauguši līdz 4,3 milj. ls (1936. g. 3,1 milj. ls), kas pēc galvenākām valstīm sadalās šādi: Beļģija — 2,2, Lielbritānija — 1,2 un Vācija — 0,9 milj. ls. Paplašinoties iekšzemes rūpniecībai, pakāpeniski pieaug mākslīgā zīda dziedziņu imports un 1937. g. tas sasniedza jau 0,6 milj. kg 3,6 milj. ls vērtībā iepretim 0,5 milj. kg un 2,1 milj. ls iepriekšējā gadā; mākslīgā zīda importā uzrādītas Beļģija (1,3 milj. ls), Vācija (1,0), Lielbritānija (0,5), Itālija (0,4), Holande (0,3 milj. ls) u. c. valstis. Krāsvielu ievadumi pavairojušies līdz 3,0 milj. ls (1936. g. 2,0 milj. ls); galvenākās ievadvalstis ir Vācija (2,1), Šveice (0,6) un Lielbritānija (0,1 milj. ls). Plašās ceļu būves izsaukušas pastiprinātu dzelzceļu būvmateriālu un tiltu daļu importu, kas pārskata gadā sasniedza 3,8 milj. kg un 2,1 milj. ls (dzelzceļu sliedes šīnī daudzumā neietilpst); materiāli ievesti galvenā kārtā no Vācijas (1,5 milj. ls) un Zviedrijas (0,4 milj. ls). No pārējiem fabrikātiem vēl varētu minēt šādus (milj. ls, iekavās galvenākās ievadvalstis): sviesta mucīnas — 1,0 (Vācija, Dānija), gumijas riepas un kameras — 1,0 (Lielbritānija, Amer. S. V.), ģērvielas — 1,2 (Argentīna, Dienvidafrikas Savienība) un kombinētus medikamentus — 0,9 (Vācija, Šveice).

Ar 0,9 milj. ls dārgmetallu un dārgakmeņu ievadumi sastāda tikai 0,4% no importa kopvērtības. Vairāk

kā pusi (0,5 milj. ls) no šīs summas aizņem neapstrādāts sudrabs, kas ievests no Lielbritānijas (0,2), Vācijas (0,2 milj. ls) u. c. valstīm. Neapstrādāta zelta imports sasniedza 0,3 milj. ls, pie kam galvenākā ievadvalsts ir Lielbritānija (0,2 milj. ls); jāpiezīmē, ka uzdotos skaitļos nav ieskaitīts banku zelts.

3. Eksports.

Kā jau sākumā aizrādīts, vispārējā saimnieciskā krīze visjūtāmāki skāra mūsu eksportu, izsaucot nepieredzētu cenu sabrukumu.

Galvenāko eksportpreču vidējās fob cenas par m. tonnu.

Preces		1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
Dzīvas cūkas	Ls	—	1103	—	—	581	539	601	951
	Indeksi		100			53	49	54	86
Bēkons	Ls	1570	942	688	905	1048	1053	1398	1909
	Indeksi	100	60	44	58	67	67	89	122
Sviests	Ls	3132	2506	1666	1346	917	1100	1464	2361
	Indeksi	100	80	53	43	29	35	47	75
Neapstrād. ādas	Ls	3512	1397	1428	2482	2454	2634	3447	4800
	Indeksi	100	40	41	71	70	75	98	137
Āboliņa sēklas	Ls	1344	1182	937	886	1301	1385	1565	1574
	Indeksi	100	88	70	66	97	103	116	117
Koku materiāli	Ls	77	59	38	35	39	39	54	73
	Indeksi	100	77	49	45	51	51	70	95
Lini	Ls	1261	624	621	754	763	1064	1048	1714
	Indeksi	100	49	49	60	61	84	83	136
Mītas ādas	Ls	4509	3866	2626	2442	2533	2509	3343	5434
	Indeksi	100	86	58	54	56	56	74	121
Finieņi	Ls	432	338	249	210	228	218	273	393
	Indeksi	100	78	58	49	53	50	63	91
Linu diegi	Ls	3025	1830	1634	1462	1427	1987	2117	3520
	Indeksi	100	60	54	48	47	66	70	116
Papīrs un pape	Ls	424	454	334	244	205	202	245	429
	Indeksi	100	107	79	58	48	48	58	101

Viszemāk cenu līmenis nokrities 1933. un 1934. g., bet dažām precēm jau 1932. (piem. bekonam) un pat 1931. g. (liniem, neapstrādātām ādām). Salīdzinot ar 1930. g., atse-

viškām precēm šī cenu līmeņa pazemināšanās izteicas šādi (‰): sviestam — 71, neapstrādātām ādām — 60, bekonam — 56, koku materiāliem — 55, linu diedziņiem — 53, papīram — 52, cūkām, līniem un finiejiem — 51, mītām ādām — 46 un āboliņa sēklām — 34. Tādā kārtā gandrīz visu svarīgāko preču cenas bija nokritušas vairāk kā uz pusi (sviestam pat par 71‰). Sākot ar 1935. g. cenu līmenis sāk pamazām celties, bet pārskata gadā tas daudzām precēm pārsniedz stāvokli 1930. gadā: neapstrādātām ādām par 37‰, līniem — 36‰, bekonam — 22‰ u. t. t.; tomēr svarīgāko izvedpreču cenas vēl atrodas zem pirmskrīzes līmeņa — sviestam tās ir par 25‰ zemākas, finiejiem — 9‰ un koku materiāliem — 5‰. Runājot par cenu uzlabošanos, jāņem vērā arī tas apstākļi, ka cenu celšanos izsaukusi ne tikai vispārējā tirgus konjunktūra, bet arī ārzesmes valūtas kursa maiņa sakarā ar mūsu naudas vienības piesaistīšanu angļu mārciņai.

Jāpiezīmē, ka tabulā uzrādītās cenas un indeksi aprēķināti, izejot no ārējās tirdzniecības statistikā uzrādītās preču fob vērtības un daudzuma.

Pārejot pie svarīgāko izvedpreču apskata, vispirms jāapstājas pie dzīvnieku-mājlopu eksporta (skat. sekojošo tab.); šī eksporta nozare ir samērā jauna, jo tā sākās

Eksports pēc preču grupām un galvenākām precēm.

Preču grupas un preces	1936. g.			1937. g.		
	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%
I Dzīvnieki	11 382	6 701	4,8	9 954	9 390	3,6
No tiem:						
Liellopi (gab.)	3 560	709	0,5	1 151	380	0,1
Cūkas (gab.)	81 094	5 976	4,3	80 320	8 984	3,5
II Pārt. vielas, garšv. un dzērieni	120 870	38 114	27,6	29 533	54 824	21,0
No tiem:						
Gaļa	2 068	2 808	2,0	2 724	4 539	1,7
Sviests	17 291	25 321	18,3	19 211	45 364	17,4
Olas (1000 gab.)	9 423	356	0,3	23 585	1 454	0,6
Zivju konservi	619	828	0,6	467	853	0,3

Preču grupas un preces	1936. g.			1937. g.		
	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%	Daudz. tonnās	Vērtība 1000 ls	%
III Jēlvielas un pus- fabrikāti	870 427	66 045	47,7	1 868 312	150 201	57,6
No tiem:						
Neapstrādātas ādas	742	2 558	1,8	834	4 001	1,5
Linsēklas	2 149	654	0,5	3 712	1 440	0,6
Viķi	3 451	671	0,5	2 082	643	0,3
Āboliņa sēklas	2 958	4 628	3,3	3 524	5 546	2,1
Koku materiāli	682 848	37 074	26,8	1 606 485	117 884	45,2
Cellulōza	3 953	497	0,4	7 757	1 598	0,6
Lini	15 988	16 757	12,1	7 431	12 741	4,9
Ģipsakmens gabalos un malts	123 503	985	0,7	196 912	1 931	0,7
IV Fabrikāti	76 057	27 486	19,9	85 605	46 308	17,8
No tiem:						
Izstrādātas ādas	365	1 220	0,9	387	2 102	0,8
Finieri	47 567	12 995	9,4	56 850	22 343	8,6
Sērkociņu stiebrīņi	4 524	1 214	0,9	4 778	1 322	0,5
Papīrs un pape	12 110	2 962	2,2	13 099	5 616	2,2
Linu dzijas	1 606	3 400	2,5	1 940	6 829	2,6
Radio aparāti	79	709	0,5	85	1 094	0,4
Stikla izstrādājumi	1 380	246	0,2	1 828	523	0,2
Kaulu un ādu līme	272	122	0,1	349	273	0,1
Gumijas apavi	259	1 031	0,8	239	1 123	0,4
Krāsas	906	506	0,4	789	672	0,3
V Dārgmetalli, dārg- akmeņi, pērles un koraļļi	1	0,0	..	12	0,0
Kopā	1 078 736	138 347	100,0	1 993 404	260 735	100,0

tikai 1931. g., kad izvestas pirmās mājlopu partijas 2,2 milj. ls vērtībā. Nākošos gados šī posteņa nozīme strauji pieaug, sasniedzot 1935. g. 3,5 milj. ls, 1936. g. — 6,7 milj. ls un 1937. g. — jau 9,4 milj. ls, kas sastāda 3,6% no kopeksporta. Pirmo vietu dzīvnieku grupā ieņem cūkas, kuņu eksports 1937. g. sasniedza 80 320 gab. un 9,0 milj. ls iepretim 81 094 gab. un 6,0 milj. ls iepriekšējā gadā. Cūkas izvestas uz Vāciju (50 784 gab.), P.S.R.S. (20 911) un Šveici (8 620 gab.).

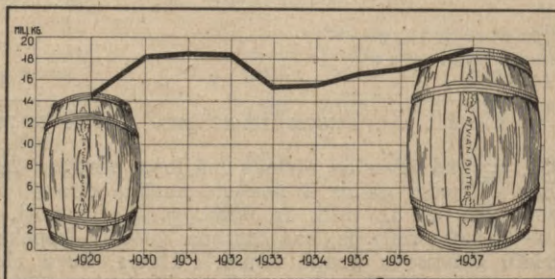
.. Mazāk par tonnu.

Liellopu eksports pārskata gadā samazinājies līdz 1151 gab. un 0,4 milj. ls, kamēr 1936. g. izvesti 3560 gab. 0,7 milj. ls vērtībā; gandrīz vienīgā liellopu noņēmēja ir P.S.R.S.

Sakarā ar labības eksporta izbeigšanos izvesto pārtikas vielu daudzums krities no 120,9 milj. kg 1936. g. līdz 29,5 milj. kg pārskata gadā; neskatoties uz to, vērtība tanī pašā laikā pieaugusi līdz 54,8 milj. ls (jeb 21,0% no kopeksporta) iepretim 38,1 milj. ls (27,6%) iepriekšējā gadā. Izskaidrojums šādai parādībai meklējams dārgāko pārtikas preču pastiprinātā eksportā, kā arī vispārīgā labvēlīgā cenu konjunktūrā. Tā, piem. par izvesto sviestu pag. gadā ieņēmi 45,4 milj. ls (17,4% no kopeksporta), kamēr 1936. g. tikai 25,3 milj. ls (18,3%); pēc daudzuma sviesta eksports tanī pašā salīdzinājumā pieaudzis no 17,3 milj. kg līdz 19,2 milj. kg, tādā kārtā sasniedzot rekorda skaitli visā valsts pastāvēšanas laikā. Kā galvenākās sviesta noņēmējas atzīmētas Lielbritānija (10,8 milj. kg), Vācija (6,8), Šveice (0,6), Amer. S. V. (0,5) un Palestīna (0,5 milj. kg).

Salīdzinot ar citām valstīm, Latvija ieņēma sviesta eksportā septīto vietu, kā tas redzams no sekošiem skaitļiem (milj. kg): Dānija (153,0), Jaunzēlande (151,2), Austrālija (83,0), Holande (53,8), Zviedrija (23,5), Īrijas brīvvalsts (19,3), Latvija (19,2), Lietuva (15,1), Somija (13,9), Igaunija (13,2), Polija (8,1) u. t. t.

Sviesta eksports 1929.—1937. g. (milj. kg).

Gaļas eksports sasniedza 2,7 milj. kg un 4,5 milj. ls iepretim 2,1 milj. kg un 2,8 milj. ls iepriekšējā gadā. Svarīgākā loma gaļas eksportā piekrīt bekonam (1,9 milj. kg un

3,7 milj. ls), kas izvests vienīgi uz Lielbritāniju. Strauji pavairojušies svaigas cūku gaļas izvedumi — līdz 0,6 milj. kg un 0,7 milj. ls, kamēr 1936. g. šādas gaļas eksports bija visai niecīgs; galvenākās gaļas noņēmējas bija Itālija (0,4 milj. kg) un Vācija (0,1). No pārējiem gaļas produktiem vēl jāatzīmē cūku tauki (0,2 milj. kg un 0,3 milj. ls), kas izvesti uz Vāciju (0,1) un Lielbritāniju (0,1 milj. kg). Par noorganizētu olu eksportu varam runāt tikai sākot ar 1936. g., kad olu uzpirkšana par noteiktām cenām koncentrējās vienas organizācijas — Latvijas piensaimnieku centrālās savienības rokās. Tirgus reorganizācija jau pirmā gadā deva labus rezultātus — olu eksports pieauga līdz 9,4 milj. gab. iepretim 2,5 milj. gab. 1935. g., bet pārskata gadā tas sasniedza jau 23,6 milj. gab. 1,5 milj. ls vērtībā. Eksports virzījies galvenā kārtā uz Vāciju (12,8 milj. gab.) un Lielbritāniju (10,8 milj. gab.). Zivju konservu eksports 1937. g. samazinājies līdz 0,5 milj. kg iepretim 0,6 milj. kg iepriekšējā gadā; vērtība tānī pašā laikā nedaudz pieaugusi — līdz 0,9 milj. ls; svarīgākā eksporta šķirne ir šprotes (0,4 milj. kg). Zivju konservu tirgus ir visai plašs, jo tos ievad pat tādas tālas valstis kā Amer. S. V. (0,2 milj. kg), Dienvidāfrikas Savienība, Palestīna, Ķīna u. t. t. No pārējām pārtikas un baudu vielām eksportā vēl jāatzīmē šokolade un konfektes (0,5 milj. ls), degvīns un liķieri (0,2), āboli un dažādas ogas (0,4), cukurs (0,1) un siers (0,1 milj. ls); runājot par cukuru, jāņem vērā, ka šeit eksporta iespējas stipri ierobežo plašais iekšzemes patēriņš; tāpēc cukurs izvests vienīgi un mūsu kaimiņvalsti Igauniju; vislielākais cukura eksports bijis 1936. gadā — 1,7 milj. kg 0,5 milj. ls vērtībā.

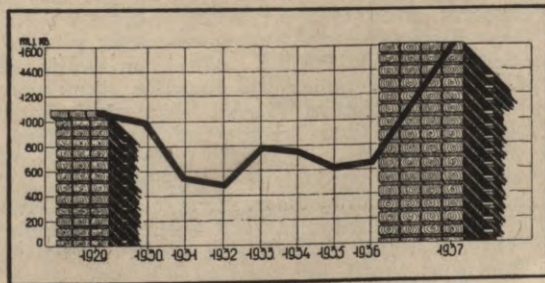
Pateicoties pastiprinātiem koku materiālu izvedumiem, jēlvielu un pusfabrikātu eksports strauji pieaudzis — no 870,4 milj. kg un 66,0 milj. ls 1936. g. līdz 1868,3 milj. kg un 150,2 milj. ls 1937. g.; līdz ar to šīs grupas relatīvā nozīme eksporta kopvērtībā cēlusies no 47,7% līdz 57,6%. Neapstrādāto ādu eksports sasniedza 0,8 milj. kg 4,0 milj. ls vērtībā iepretim 0,7 milj. kg un 2,6 milj. ls iepriekšējā gadā; no šī daudzuma teļu ādas aizņem 0,7 milj. kg un liellopu ādas 0,1 milj. kg, pie kam uz Vāciju nosūtīti 0,4 un uz P.S.R.S. 0,3 milj. kg. Linsēklu izvedumos atzīmēti 3,7 milj. kg un 1,4 milj. ls (1936. g. 2,1 milj. kg un 0,7 milj. ls); lielākās sēklu noņēmējas ir Vācija (1,3 milj. kg), Beļģija (1,2) un Francija (1,1 milj. kg). Arī āboliņa un timotiņa sēklu eksports uzrāda diezgan jūtamu pie-

augumu — no 3,0 milj. kg un 4,6 milj. ls 1936. g. līdz 3,5 milj. kg un 5,5 milj. ls 1937. g.; galvenākās sēkļu šķirnes ir sarkanā āboliņa sēklas (2,2 milj. kg), bastarda āboliņa (0,8) un timotiņa sēklas (0,4 milj. kg). Gandrīz viss sēkļu daudzums nosūtīts uz Vāciju. Viņi sāk ieņemt redzamāku vietu mūsu eksportā kopš 1934. g., un 1936. g. izvesti jau 3,5 milj. kg par 0,7 milj. ls; pārskata gadā viņu eksports samazinājies līdz 2,1 milj. kg un 0,6 milj. ls, pie kam tas virzījies uz Vāciju (2,0) un Somiju (0,1 milj. kg). Koku materiāliem piekrīt vadošā loma mūsu eksportā; it sevišķi tas sakāms par pag. gadu, kad, pateicoties izdevīgām cenām, koku izvedumi sasniedza vēl nebijušus apmērus — 1 606,5 milj. kg, resp. 2,9 milj. m³ un 117,9 milj. ls, kas sastāda 45,2% no eksporta kopvērtības. Lai spilgtāki raksturotu šos skaitļus, jāatzīmē, ka augstākās konjunktūras laikā (1929. g.) koku materiālu eksports izteicās tikai ar 1 095,6 milj. kg un 81,8 milj. ls, bet 1936. g. — ar 682,8 milj. kg un 37,1 milj. ls jeb 26,8% no eksporta kopvērtības. Tādā kārtā 1937. gadā Latvija ieņēma sesto vietu starp Eiropas valstīm — koku eksportieriem, sedzot 7,5% (1936. g. 3,8%) no visa koku eksporta; pirmās vietās valstu kārtībā nostājas Somija (23,4%), P.S.R.S. (22,6%), Zviedrija (12,4%), Austrija (8,2%) un Polija (7,7%), kamēr aiz Latvijas paliek Igaunija (1,0%), Lietuva (1,1%), Norvēģija, Čehoslovākija, Dienvidslāvija un Rumānija.

No pag. gadā izvestiem koku materiāliem lielāko daļu (1 194,1 milj. kg) aizņēma apaļie un tēstie koki, galvenā kārtā stutmalka (516,9 milj. kg), papīrmalka (470,6), slīpeņi (94,1) un balķi (79,8 milj. kg). Stutmalkas eksportā atzīmētas 215 356 kb. as. 24,5 milj. ls vērtībā (1936. g. 29 594 kb. as. un 1,3 milj. ls), pie kam galvenākās noņēmējas bijušas Lielbritānija (152 858 kb. as.), Beļģija (40 918), Francija (11 955) un Vācija (9 401 kb. as.). Salīdzinot ar 1936. g., papīrmalkas izvedumi pieauguši no 62 177 kb. as. un 3,1 milj. ls līdz 199 715 kb. as. un 23,5 milj. ls; papīrmalkas lielākā daļa nosūtīta uz Vāciju (143 915 kb. as.), tai seko Norvēģija (33 398), Zviedrija (10 337 kb. as.) u. c. valstis. Jāpiezīmē, ka sākot ar 1938. g. 1. janvāri stutmalkai un papīrmalkai uzlikta izvedmuita — 30,— ls par kb. asi (izņemot priedes stutmalku, kuru 1938. g. vēl var izvest brīvi); šādi soļi bija nepieciešami, lai ierobežotu pārāk straujo neapstrādāto koku materiālu eksportu. Slīpeņu un gulšņu eksports pag. gadā sasniedza 117 603 loadus 9,5 milj. ls

vērtībā iepretim 39 847 ld un 1,8 milj. ls 1936. g.; no šī daudzuma uz Lielbritāniju izvesti 92 165 ld, uz Vāciju — 19 887 un uz Īrijas brīvvalsti — 3 024 ld. Apaļo un tēsto vai apzāģēto baļķu izvedumi nedaudz kritušies — līdz 99 762 ld, kamēr iepriekšējā gadā izvesti 112 568 ld; vērtība tanī pašā salīdzinājumā pieaugusi no 7,6 līdz 11,8 milj. ls. Galvenākās izvedvalstis ir Vācija (75 919 ld), Holande (12 709) un Lielbritānija (10 324 ld); jāpaskaidro, ka baļķu eksportā ieskaitīti garbaļķi, blokbaļķi, kapbaļķi, timberi un brusas, kantkoki, mūrlatas un tēlgrafa un tēlфона stabi. Starp apstrādātiem koku materiāliem svarīgākā loma piekrit plankām, dēļiem un to galiem; neskatoties uz izdevīgām cenām, šo materiālu eksports pieaudzis samērā maz — līdz 126 505 std. un 38,2 milj. ls iepretim 115 913 std. un 20,3 milj. ls 1936. gadā; izskaidrojums šādai parādībai meklējams Eiropas valstu — koku eksportieru apvienībā (E. T. E. C.), kura, vadoties no cenu uzturēšanas politikas, ierobežoja zāģēto materiālu eksportu ar noteiktām kvotām. Planku, dēļu un to galu eksports pārskata gadā virzījies uz Lielbritāniju (68 586 std.), Vāciju (22 107), Holandi (19 312), Beļģiju (7 310), Franciju (4 289 std.) u. c. valstīm. Ņemot vērā apstākli, ka kastu dēlišu eksports nebija pakļauts E.T.E.C. kvotām, to izvedumi strauji pavairojušies, sasniedzot 23 817 std. un 7,6 milj. ls, kamēr 1936. g. izvesti tikai 8 439 std. par 1,8 milj. ls; kastu dēlišus noņēmušas Lielbritānija (12 303 std.), Beļģija (6 314), Holande (4 320), Vācija (509) un mazākos daudzumos arī vairākas citas valstis. No pārējiem koku materiāliem vēl jāmin egles un priedes kluči (0,7 milj. ls), apses kluči (1,1), krustkoki un latas (0,8), skaliņu malka (0,5) un dedzināmā malka (0,1 milj. ls).

Koku materiālu eksports 1929.—1937. g. (milj. kg).

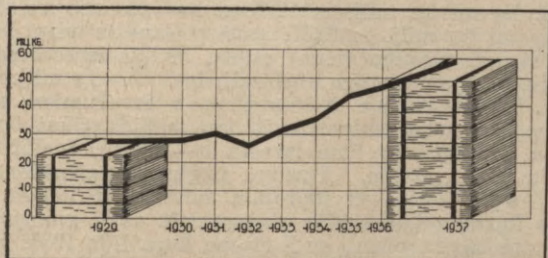

Salīdzinot ar 1936. g., izvestās cellulōzas daudzums gandrīz dubultojies, bet vērtība pat trīskāršojusies, sasniedzot 7,8 milj. kg un 1,6 milj. ls; galvenākās izvedvalstis ir Lielbritānija (3,4 milj. kg), Amer. S. V. (3,1), Holande (0,5) un Kanada (0,5 milj. kg).

Samērā zemā 1936. gada raža jūtami atsaukusies uz līnu eksportu — tas nokrities līdz 7,4 milj. kg un 12,7 milj. ls (= 4,9% no kopeksporta) iepretim 16,0 milj. kg un 16,8 milj. ls (12,1%) iepriekšējā gadā (uzdotos skaitļos neietilpst līnu pakulu un atkritumu eksports, kas pag. gadā deva 0,4 milj. ls). Pēc galvenākām valstīm līnu izvedumi sadalās šādi (milj. kg): Lielbritānija — 3,8, Beļģija — 1,4, Vācija — 1,2, Zviedrija — 0,5 un Somija — 0,3. Pēdējos gados strauji pieaudzis ģipsakmeņa eksports, kas 1936. g. sasniedza 123,5 milj. kg, bet pārskata gadā jau 196,9 milj. kg 1,9 milj. ls vērtībā; no šī daudzuma 156,8 milj. kg izvesti gabalos un 40,1 milj. kg maltā veidā. Ģipsakmeņa eksports virzījies uz Lielbritāniju (86,4 milj. kg), Zviedriju (36,5), Somiju (32,3), Dāniju (26,0), Norveģiju (15,4 milj. kg) u. c. valstīm.

Fabrikātu izvedumi uzrāda jūtamu pieaugumu — no 76,1 milj. kg un 27,5 milj. ls 1936. gadā līdz 85,6 milj. kg un 46,3 milj. ls 1937. g., kaut gan attiecībā pret eksporta kopvērtību šīs preču grupas nozīme nedaudz samazinājusies — no 19,9% līdz 17,8%. No atsevišķām precēm fabrikātu grupā jāatzīmē izstrādātas ādas, kuru eksports sasniedza 0,4 milj. kg 2,1 milj. ls vērtībā; šī summa sadalās starp zoļu ādām (1,3 milj. ls), rind-box (0,2) un chromādām (0,6 milj. ls), pie kam gandrīz viss eksports virzījies uz P.S.R.S. (2,0 milj. ls). Finieŗi dod eksportam 56,8 milj. kg un 22,3 milj. ls, kas sastāda 8,6% no kopeksporta; salīdzinot ar 1936. g., kad izvesti 47,6 milj. kg par 13,0 milj. ls, finieŗu eksports ievērojami pieaudzis, aizņemot 14% resp. ceturto vietu Eiropas valstu finieŗu eksportā; pirmās vietās nostājas Somija (35%), P.S.R.S. (23%) un Polija (18,5%), kamēr pārējās valstis paliek aiz Latvijas, tanī skaitā arī Igaunija (4,5%) un Lietuva (1,5%). Jāpiezīmē, ka Latvija izved gandrīz vienīgi tikai limētos finieŗus. Finieŗu tirgus ir visai plašs, piem. 1937. gadā tie izvesti uz 46 dažādām valstīm, starp kurām atrodas arī tādas tālas zemes kā Argentīna, Ceilona, Indija, Rodezija u. t. t.; galvenākās izvedvalstis bijušas Lielbritānija (22,5 milj. kg), Vācija (15,9), Holande (4,8), Beļģija (3,5), Dānija (2,3), Argentīna (1,9) un Brit. Indija (1,8 milj. kg).

Finieŗu eksports 1929.—1937. g. (milj. kg).

Sērkociņu stiebrīņu eksports nedaudz pieaudzis — no 4,5 milj. kg un 1,2 milj. ls 1936. g. līdz 4,8 milj. kg un 1,3 milj. ls 1937. gadā; no šī daudzuma uz Franciju nosūtīti 1,5 milj. kg, uz Austrāliju — 1,4, uz Beļģiju — 1,2 un uz Turciju — 0,6 milj. kg. Svarīgs postenis mūsu eksportā ir papīrs un kartons, kuŗu izvedumi pārskata gadā pavairojušies līdz 13,1 milj. kg 5,6 milj. ls vērtībā iepretim 12,1 milj. kg un 3,0 milj. ls iepriekšējā gadā. Lielāko daļu no šiem skaitļiem aizņem papīrs (5,1 milj. ls), kamēr kartona eksportā atzīmēti tikai 0,5 milj. ls. Galvenākās papīra šķirnes ir vienkāršais iesaiņojamais papīrs (2,2 milj. ls), rakstāmais papīrs (1,3), plānais čaulīšu papīrs (0,4), plānais kopējamais un ietinamais papīrs (0,3), pergaments un pergamins (0,6) un papīrs laikrakstu un grāmatu iespiešanai (0,3 milj. ls). Līdzīgi finieŗiem, papīru un kartonu izved uz ļoti daudzām valstīm, starp kuŗām svarīgākās ir P.S.R.S. (1,1 milj. ls), Lielbritānija (0,9), Ēģipte (0,5), Polija (0,3), Lietuva (0,2) un Brit. Indija (0,2 milj. ls). Linu diedziņu eksportā atzīmēti 1,9 milj. kg un 6,8 milj. ls, t. i. par 0,3 milj. kg un 3,4 milj. ls vairāk, nekā 1936. gadā; eksports virzījies uz Vāciju (1,1 milj. kg), Beļģiju (0,2), Lielbritāniju (0,2), Zviedriju (0,1), Itāliju (0,1 milj. kg) u. c. valstīm. Pēdējos gados mūsu eksportpreču saraksts kļuvis bagātāks vēl ar vienu posteni — radio aparātiem un ierīcēm, kas stāv sakarā ar šīs rūpniecības nozares izveidošanu Valsts elektrotehniskā fabrikā. Jau 1936. g. radio aparātu eksports sasniedza 0,7 milj. ls, bet 1937. g. tas pieauga līdz 1,1 milj. ls, pie kam lielākās noņēmējas bija Somija (0,5),

Norvegija (0,3), Lietuva (0,2) un Igaunija (0,1 milj. ls). Stikla izstrādājumu eksports attīstījies labvēlīgi — no 1,4 milj. kg un 0,2 milj. ls 1936. g. tas pavairojies līdz 1,8 milj. kg un 0,5 milj. ls 1937. gadā. Gandrīz visu šo daudzumu aizņem plāksņu (logu) stikls. Stikls izvests uz Lielbritāniju (0,3) un Lietuvu (0,2 milj. ls). Ar 0,3 milj. kg un 0,3 milj. ls kaulu un ādas līmes izvedumiem samērā maza nozīme mūsu eksportā, jo tie sastāda tikai 0,1% no eksporta kopvērtības; līme izvesta uz Vāciju, Lielbritāniju, Franciju u. c. valstīm. Ārzesmes tirgus paplašināšana gumijas apaviem vēl joprojām saistīta ar lielām grūtībām, jo katra valsts cenšas noorganizēt savu gumijas rūpniecību; tā tas ir, piem., ar Lietuvu, kuŗa līdz 1935. g. diezgan ievērojamos daudzumos noņēma mūsu ražojumus, kamēr tagad gumijas apavu eksports uz turieni pilnīgi izbeidzies. 1937. gadā gumijas apavu izvedumos atzīmēti 1,1 milj. ls, tanī skaitā uz Igauniju 0,5, šveici 0,2, Austriju 0,1 un Beļģiju 0,1 milj. ls. Salīdzinot ar 1936. g., krāsu eksports nedaudz samazinājies — no 0,9 milj. kg līdz 0,8 milj. kg 0,7 milj. ls vērtībā; svarīgākās krāsu šķirnes ir svina baltums (0,3 milj. ls), svina suriks (0,2) un ultramarīns (0,1 milj. ls); galvenākās krāsu noņēmējas bijušas Igaunija (0,2 milj. ls), Zviedrija (0,1) un Polija (0,1 milj. ls).

Nobeidzot eksporta struktūras apskatu, īsumā vēl jāapstājas pie lomas, kādu mūsu izvedumos ieņem galvenākās ražojošās nozares. Grupējot preces pēc šāda principa, jākonstatē, ka lauksaimniecības ražojumu nozīme eksporta kopvērtībā samazinājusies no 49,4% 1936. gadā līdz 33,8% 1937. gadā, kaut gan absolūtos skaitļos šo ražojumu vērtība pieaugusi par 19,8 milj. ls, t. i. līdz 88,2 milj. ls. Izskaidrojums šādai parādībai meklējams, no vienas puses, tanī apstākļi, ka 1936. g. lauksaimniecības ražojumus vēl stipri izcēla labības eksports, kas pārskata gadā apstājās; no otras puses, šo ražojumu lomu mazināja pastiprinātais koku materiālu eksports: tanī pašā salīdzinājumā tā vērtība pieaugusi no 37,1 milj. ls līdz 117,9 milj. ls, resp. no 26,8% līdz 45,2% no kopeksporta. Tādā kārtā šīs divas nozares — lauksaimniecība un mežsaimniecība devušas mūsu eksportam 206,1 milj. ls jeb 79,0%, kamēr fabrikātiem un pārējām precēm paliek tikai 54,7 milj. ls, resp. 21,0%.

4. Arējā tirdzniecība ar atsevišķām valstīm.

Brīvās tirdzniecības laikmetā nebija sevišķas vajadzības regulēt importa un eksporta relācijas ar atsevišķām valstīm. Turpretim tagad, kad brīvās tirdzniecības vietā stājies do ut des princips, šāda regulēšana kļuvusi nepieciešama, un līdz ar to dati par tirdznieciskiem apgrozījumiem ar atsevišķām valstīm iegūst vislielāko interesi un nozīmi.

Ārējā tirdzniecība pēc valstīm.

		Eksports		Imports		Kopā		Bilance
		1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls
Amerikas Sav. V.	1936. g.	6 521	4,7	8 569	7,0	15 090	5,8	- 2 048
	1937. g.	2 906	1,1	16 094	7,0	19 000	3,9	-13 188
Austrija	1936. g.	496	0,3	547	0,5	1 043	0,4	- 51
	1937. g.	461	0,2	1 071	0,7	1 532	0,3	- 610
Beļģija-Luksemburga	1936. g.	7 988	5,3	3 503	2,9	11 491	4,4	+ 4 485
	1937. g.	13 541	5,2	20 197	8,7	33 738	6,9	- 6 656
Čehoslovākija	1936. g.	562	0,4	729	0,6	1 291	0,5	- 167
	1937. g.	462	0,2	2 977	1,3	3 439	0,7	- 2 515
Dānija	1936. g.	815	0,6	1 738	1,4	2 553	1,0	- 923
	1937. g.	1 321	0,5	5 095	2,2	6 416	1,3	- 3 774
Francija	1936. g.	3 067	2,2	2 083	1,7	5 150	2,0	+ 984
	1937. g.	4 672	1,8	3 829	1,7	8 501	1,7	+ 843
Holande	1936. g.	4 392	3,2	1 575	1,3	5 967	2,3	+ 2 817
	1937. g.	9 806	3,3	5 940	2,6	15 746	3,2	+ 3 866
Igaunija	1936. g.	2 305	1,7	931	0,8	3 236	1,3	+ 1 374
	1937. g.	2 116	0,8	1 447	0,6	3 563	0,7	+ 669
Itālija	1936. g.	144	0,1	601	0,5	745	0,3	- 457
	1937. g.	1 855	0,7	1 813	0,8	3 668	0,7	+ 42
Lielbritānija	1936. g.	48 309	35,0	26 144	21,5	74 453	28,6	+22 165
	1937. g.	100 082	38,4	47 798	20,7	147 880	30,1	+52 284
Lietuva	1936. g.	1 364	1,0	1 939	1,6	3 303	1,3	- 575
	1937. g.	1 964	0,8	1 732	0,7	3 696	0,8	+ 232
Norveģija	1936. g.	267	0,2	796	0,7	1 063	0,4	- 529
	1937. g.	4 089	1,6	1 807	0,8	5 896	1,2	+ 2 282
P. S. R. S.	1936. g.	4 140	3,0	3 558	2,9	7 698	3,0	+ 582
	1937. g.	6 645	2,6	8 679	3,8	15 324	3,1	- 2 034
Polija-Danciga	1936. g.	686	0,5	1 928	1,6	2 614	1,0	- 1 242
	1937. g.	800	0,3	4 559	2,0	5 359	1,1	- 3 759
Rumānija	1936. g.	2	0,0	14	0,0	16	0,0	- 12
	1937. g.	33	0,0	2 040	0,9	2 073	0,4	- 2 007

		Eksports		Imports		Kopā		Bilance
		1 000 ls	%	1 000 ls	%	1 000 ls	%	
Somija	1936. g.	4 371	3,1	503	0,4	4 874	1,9	+ 3 868
	1937. g.	1 995	0,8	1 392	0,6	3 387	0,7	+ 603
Šveice	1936. g.	999	0,7	1 051	0,9	2 050	0,8	— 52
	1937. g.	2 600	1,0	2 665	1,2	5 265	1,1	— 65
Vācija	1936. g.	42 665	30,8	46 785	38,4	89 450	34,4	— 4 120
	1937. g.	92 374	35,1	62 595	27,1	154 969	31,5	+29 779
Zviedrija	1936. g.	3 034	2,2	4 020	3,3	7 054	2,7	— 986
	1937. g.	3 095	1,2	8 394	3,6	11 489	2,3	— 5 299
Pārējās valstis	1936. g.	6 220	4,5	14 853	12,0	21 073	8,0	— 8 633
	1937. g.	9 918	3,9	31 076	13,0	40 994	8,3	—21 158
Kopā		138 347	100,0	121 867	100,0	260 214	100,0	+16 480
		260 735	100,0	231 200	100,0	491 935	100,0	+29 535

Visdzīvākie tirdznieciskie sakari bijuši ar Vāciju, sasniedzot importa un eksporta kopvērtībā 155,0 milj. ls, resp. 31,5% no visiem ārējās tirdzniecības apgrozījumiem iepretim 34,4% 1936. gadā. Tādā kārtā relatīvi Vācijas loma mūsu tirdzniecībā diezgan jūtami samazinājusies, pie kam šī samazināšanās skārusi vienīgi importu — no 38,4% līdz 27,1%; tanī pašā laikā Vācijas līdzdalība eksportā uzrāda ievērojamu pieaugumu — no 30,8% līdz 35,1% vai absolūtos skaitļos no 42,7 milj. ls līdz 92,4 milj. ls. Pateicoties pastiprinātiem izvedumiem, tirdzniecības bilance ar Vāciju ne tikai izlīdzinājusies, bet pat uzrāda visai iespaidīgu atlikumu — 29,8 milj. ls, kamēr 1936. gadā tā vēl bija pasīva par 4,1 milj. ls. Neskatoties uz relatīvo samazināšanos, Vācija ar 62,6 milj. ls joprojām ieņem mūsu importā pirmo vietu; svarīgākās ievadpreces ir šādas (milj. ls, iekavās % no attiecīgās preces kopimporta): ķīmiskie produkti — 8,3 (56,1%), rūpniecības mašīnas — 7,3 (65,1%), mākslīgie mēslī — 6,8 (57,1%), metālpreces — 6,0 (60,0%), tekstilpreces — 5,1 (20,1%), dažādi aparāti un instrumenti, ieskaitot elektriskos — 5,0 (64,1%), metalli, pusapstrādātā veidā — 4,8 (22,2%) un akmeņogles un kokss — 4,8 (21,5%). 1937. gadā Vācijā atrada plašu tirgu mūsu eksportpreces, pie kam atsevišķas preces izvestas par šādām summām (milj. ls, iekavās % no attiecīgās preces kopeksporta): koku materiāli — 41,3 (35,0%), sviests — 17,6 (38,7%), finieri — 6,9 (30,8%), dzīvas cūkas — 6,5 (72,4%), ābolīna sēklas — 5,0 (91,0%), līnu dziedziņi — 4,4 (64,7%), līni — 2,7 (21,2%) un neapstrādātas ādas — 1,8 (43,8%).

Lielbritānija ieņem otro vietu mūsu ārējā tirdzniecībā, pie kam tās līdzdalība kopapgrozījumos ievērojami pieaugusi — no 28,6% 1936. g. līdz 30,1% 1937. gadā. Lielbritānijai piekrīt sevišķi svarīga loma eksportā, jo pārskata gadā uz turieni izvesto preču vērtība sasniedza vislielāko summu — 100,1 milj. ls (1936. g. 48,3 milj. ls), kas sastāda 38,4% (35%) no kopeksporta; imports tanī pašā salīdzinājumā pieaudzis no 26,1 milj. ls līdz 47,8 milj. ls, kaut gan procentuālā attiecībā pret kopimportu samazinājusies no 21,5% līdz 20,7%. Rezultātā Latvijas-Lielbritānijas tirdzniecības bilances aktīva saldo uzrāda visai iespaidīgu pieaugumu — no 22,2 milj. ls 1936. g. līdz 52,3 milj. ls 1937. gadā.

Importā no Lielbritānijas atzīmējamās šādas galvenākās preces (milj. ls, iekavās procentuālā daļa no attiecīgās preces kopimporta): akmeņogles un kokss — 14,1 (61,8%), tekstilpreces — 10,4 (41,1%), izejvielas tekstilrūpniecībai (nekārsta vilna, atkritumi un lupatas) — 5,5 (32,9%), silķes — 4,6 (99,6%) un metalli pusapstrādātā veidā — 2,5 (11,6%). — Lielākais postenis eksportā uz Lielbritāniju ir koku materiāli (51,1 milj. ls, resp. 43,3% no koku kopeksporta), tiem seko sviests (24,4 milj. ls, resp. 53,9%), finieri (8,5 milj. ls, resp. 38,1%), līni (6,0 milj. ls, resp. 47,3%), bekons (3,7 milj. ls, resp. 100%) u. c. preces. Jāpiezīmē, ka uzdotos skaitļos neietilpst tirdzniecība ar Lielbritānijas kolonijām, dominijām, protektorātiem un taml. teritorijām; no šīm zemēm ievesto preču vērtība pārskata gadā sasniedza 5,4 milj. ls, turpretim uz turieni izvestas preces par 2,7 milj. ls.

Tirdznieciskie apgrozījumi ar Beļģijas-Luksemburgas saimn. savienību strauji pavairojušies, sasniedzot 33,7 milj. ls jeb 6,9% iepretim 11,5 milj. ls un 4,4% 1936. gadā. Šī rosība tomēr bijusi stipri vienpusīga, jo to galvenā kārtā izsaucis pastiprinātais imports, kamēr eksports pieaudzis samērā mazāk; tā, piem. pārskata gadā no Beļģijas-Luksemburgas ievestas preces par 20,2 milj. ls (1936. g. 3,5 milj. ls), bet izvestas tikai par 13,5 milj. ls (8,0 milj. ls). Tādā kārtā tirdzniecība ar šo valsti kļuvusi mums nelabvēlīgāka, uzrādot 6,7 milj. ls lielu iztrūkumu iepretim 4,5 milj. ls atlikumam iepriekšējā gadā. Ka galvenākās ievedpreces atzīmējamās apstrādāti metalli (11,2 milj. ls), tekstilpreces — vilnas dzijas, māksl. zīda diedziņi u. c. (4,2), neapstrādāti metalli (1,3) un tomasa milti (1,3 milj. ls), turpretim eksportā lielāko daļu sastāda koku materiāli (7,9 milj. ls),

tiem seko lini (2,3), finieri (1,3), linu diedziņi (0,7), linsēklas (0,4 milj. ls) u. c. preces.

Amer. Sav. Valstu līdzdalība tirdzniecības kopapgrozījumos ievērojami samazinājusies — no 5,8% 1936. gadā līdz 3,9% pārskata gadā. Patiesībā šī samazināšanās skārusi vienīgi eksportu (no 6,5 milj. ls, resp. 4,7% līdz 2,9 milj. ls, resp. 1,1%), kamēr importa relatīvā nozīme (7%) nav grozījies, bet absolūtos skaitļos tas pat pieaudzis līdz 16,1 milj. ls iepretīm 8,6 milj. ls 1936. gadā. Šis apstāklis izsaucis tirdzniecības bilances ievērojamu pasliktināšanos, un pasīva saldo abu valstu apgrozījumos 1937. g. sasniedz jau 13,2 milj. ls (1936. g. 2,0 milj. ls). Importā no Amer. Sav. Valstīm lielākais postenis ir neapstrādāta kokvilna — ar 7,6 milj. ls tas sedz 80,5% no visa kokvilnas patēriņa (1936. g. 85,2%); no pārējām precēm atzīmējami automobiļi (2,4 milj. ls), dažādas minerāleļļas (1,3), rūpniec. mašīnas (0,7), jēltabaka (0,6) un kažokādas (0,6 milj. ls). Galvenākās izvešanas preces ir sviests (0,9 milj. ls), celuloza (0,6), zivju konservi (0,4) un šokolāde un konfektes (0,2 milj. ls).

Tirdzniecība ar Holandi noritējuši rosīgi, sasniedzot kopapgrozījumā 15,7 milj. ls (3,2%) iepretīm 6,0 milj. ls (2,3%) 1936. gadā; no šīs summas imports aizņēms 5,9, bet eksports 9,8 milj. ls, radot 3,9 milj. ls lielu aktīvu bilanci (iepriekšējā gadā + 2,8 milj. ls). No Holandes ievesti superfosfats (1,2 milj. ls), ķets (1,0), rudzi (0,7), radio aparātu daļas (0,6), džutas maīsi (0,4 milj. ls) u. c. preces, bet izvesti galvenā kārtā koku materiāli (7,4 milj. ls), finieri (1,6) un neapstrādātas ādas (0,3 milj. ls).

Tirdznieciskie sakari ar P. S. R. S. turpina paplašināties, un pag. gadā apmainīto preču vērtība pieaugusi jau līdz 15,3 milj. ls (3,1%), kamēr 1936. gadā tā sastādīja tikai 7,7 milj. ls (3,0%). Lielāko pieaugumu guvis imports — no 3,6 līdz 8,7 milj. ls, turpretīm eksports pavairojies tikai no 4,1 līdz 6,6 milj. ls; rezultātā ārējās tirdzniecības bilancē radies 2,0 milj. ls liels iztrūkums iepretīm 0,6 milj. ls atlikumam iepriekšējā gadā. Galvenākās ievešanas preces ir dažādi naftas produkti (2,0 milj. ls), maltie fosforīti (1,7), jēltabaka (1,4), lauksaimniecības mašīnas (0,9), apstrādāta dzelzs (0,9), ķets (0,4), sāls (0,4) un asbests (0,2 milj. ls); eksportā uz P. S. R. S. atzīmējamās dzīvas cūkas un liellopi (2,1 milj. ls), izstrādātas ādas, galvenā kārtā zoļu un chromādas (2,0), nemītas teļu ādas (1,4), papīrs un kartons (1,1 milj. ls).

Pateicoties vāji izveidotam eksportam, tirdzniecība ar Zviedriju pag. gadā sašaurinājušies līdz 2,3% no kopapgrozījumiem iepretim 2,7% 1936. gadā, neskatoties uz to, ka imports no šīs valsts uzrāda zināmu pieaugumu — no 4,0 līdz 8,4 milj. ls. Šādos apstākļos tirdzniecība ar Zviedriju kļuvusi mums nelabvēlīgāka, jo bilances pasīva saldo sasniedz jau 5,3 milj. ls (1936. g. 1,0 milj. ls). Pēc atsevišķām precēm imports no Zviedrijas sadalās šādi (milj. ls): lauksaimniecības mašīnas — 1,8, kvieši — 1,3, metālpreces — 0,9, rūpniec. mašīnas — 0,8, tiltu daļas — 0,4, automobiļu šasijas — 0,3 u. t. t. Tani pašā laikā eksportā atzīmēti koku materiāli-papīrmalka (1,0 milj. ls), lini (0,8), ģipsakmens (0,3), linu diedziņi (0,3), gatava veļa (0,2 milj. ls) u. c. preces.

Attiecībā pret kopapgrozījumiem tirdzniecība ar Franciju turpina samazināties; piem. pārskata gadā tās nozīme izteicās tikai ar 1,7%, kamēr 1936. g. — ar 2,0%. Absolūtos skaitļos no Francijas ievesto preču vērtība sasniedza 3,8 milj. ls, kamēr eksportā atzīmēti 4,6 milj. ls, tā tad tirdzniecības bilance mums labvēlīga par 0,8 milj. ls. Starp ievēd precēm galvenākās ir kārsta vilna (1,9 milj. ls), kokvilnas diedziņi (0,4), apstrādāti metalli (0,4), ķīmiski produkti (0,3), konjaks (0,2) un automobiļi (0,1 milj. ls); turpretim eksportā lielāko daļu sastāda koku materiāli (3,1 milj. ls), tiem seko sērkociņu stiebrīņi (0,4), linsēklas (0,4), neapstrādātas teļādas (0,2), linu diedziņi (0,2 milj. ls) u. t. t.

Tirdznieciskie apgrozījumi ar Dāniju sasniedza 6,4 milj. ls (1,3%) iepretim 2,6 milj. ls (1,0%) 1936. gadā. Lielāko pieaugumu uzrāda imports — no 1,7 līdz 5,1 milj. ls, kamēr eksports pavairojies tikai no 0,8 līdz 1,3 milj. ls; tādā kārtā relācija starp ievēdumiem un izvedumiem pasliktinājusies un pasīva saldo palielinājies jau līdz 3,8 milj. ls (1936. g. 0,9 milj. ls). Pēc galvenākām precēm imports sadalās šādi (milj. ls): automobiļi — 1,1, sojas pupu smalkumi — 1,1, rūpniec. mašīnas — 0,6, lopu asinis — 0,3, sviesta mucīņas — 0,3, piena kannas — 0,2, sezameļļa — 0,2 u. t. t., turpretim eksportā atzīmēti finieri (0,8 milj. ls), ģipsakmens (0,2), koku materiāli (0,1 milj. ls) u. c. preces.

Tirdzniecība ar Norveģiju pag. gadā uzrāda labvēlīgus rezultātus: ar 5,9 milj. ls tā aizņem 1,2% no kopapgrozījumiem iepretim 1,1 milj. ls un 0,4% 1936. gadā. Visjūtāmāki paplašinājies eksports, sasniedzot 4,1 milj. ls (1936. g. 0,3 milj. ls), tāpat stipri pieaudzis arī imports —

no 0,8 līdz 1,8 milj. ls; rezultātā tirdzniecības bilance ne tikai izlīdzinājusies, bet pat uzrāda 2,3 milj. ls lielu atlikumu. Importā lielākie posteņi ir pirts (0,7 milj. ls), roņu ādas (0,3), ķets (0,2), cinks (0,1) un trāns (0,1), bet eksportā — papīrmalka (3,5), radio aparāti (0,3), ģipsakmens (0,1), krāsas (0,1) un gatava veļa (0,1 milj. ls).

Ar 5,3 milj. ls šveice aizņem 1,1% no ārējās tirdzniecības kopapgrozījumiem (1936. gadā 2,0 milj. ls, resp. 0,8%), pie kam tirdzniecības bilance gandrīz izlīdzinājusies: importā atzīmēti 2,7 milj. ls, eksportā — 2,6 milj. ls. Galvenākās ievadpreces ir ķīmiskie produkti — krāsas u. c. (0,9 milj. ls), tekstilpreces (0,5), dažādi instrumenti un aparāti (0,4) un rūpniec. mašīnas (0,4), kamēr starp izveidotajām precēm atrodam sviestu (1,2) un dzīvas cūkas (0,7 milj. ls).

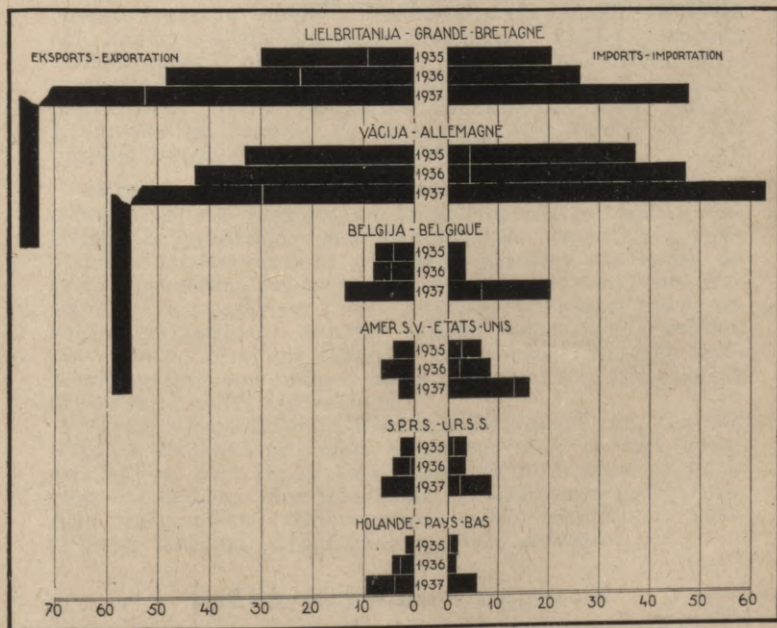
Tirdzniecība ar Poliju visumā paplašinājusies — no 2,6 milj. ls (1,0%) 1936. g. līdz 5,4 milj. ls (1,1%) 1937. gadā, kaut gan pieaugums skaļ gandrīz vienīgi importu (no 1,9 līdz 4,6 milj. ls); taņ pašā laikā eksports uz šo valsti ir joprojām visai niecīgs — 0,8 milj. ls, un iztrūkums tirdzniecības bilancē sasniedz jau 3,8 milj. ls iepretim 1,2 milj. ls 1936. gadā. Importa lielāko daļu aizņem akmeņogļi (3,9 milj. ls), bez tam par 0,3 milj. ls vēl ievesti koku materiāli, galvenā kārtā finieņu fabrikām; no izveidotajām precēm atzīmējams papīrs (0,3 milj. ls), lupatas (0,2) un krāsas (0,1 milj. ls).

Apgrozījumi ar pārējām valstīm nesasniedz 1% no ārējās tirdzniecības kopvērtības, tāpēc tās atsevišķi neapskatīsim, izņemot mūsu kaimiņvalstis, Lietuvu un Igauniju. Tirdznieciskie sakari ar Lietuvu pēdējos gados ievērojami sašaurinājušies un pārskata gadā tie sasniedz tikai 3,7 milj. ls jeb 0,8% no kopapgrozījumiem iepretim 1,3% 1936. gadā un 3,2% 1932. g. Ievesto preču vērtība sastāda 1,7 milj. ls, bet izvesto — 2,0 milj. ls, tā tad bilancē radies 0,2 milj. ls liels atlikums. Lielākais postenis importā ir zirgi (0,7 milj. ls), tiem seko linsēklas (0,5), lopu asinis (0,1) u. c. sīkākas preces, kamēr eksportā redzam tekstilpreces, galvenā kārtā kokvilnas diedziņus (0,3), papīru (0,3), plāksņu stiklu (0,2), radio aparātus (0,2), reņģes (0,1 milj. ls) u. t. t.

Igaunijas līdzdalība mūsu ārējā tirdzniecībā izteicas ar 3,6 milj. ls, resp. 0,7% (1936. gadā 3,2 milj. ls un 1,2%) pie kam importā atzīmēti 1,4, bet eksportā 2,1 milj. ls; bilances aktīva saldo tā tad samazinājies līdz 0,7 milj. ls iepretim 1,4 milj. ls iepriekšējā gadā. Vairāk kā pusi (0,8 milj. ls)

no visiem ievēdumiem sastāda dažādi degakmeņa produkti — benzīns, eļļa un bitumens; bez tam ievēsti vēl kokvilnas audumi (0,4 milj. ls), kuŗi tomēr nav uzskatāmi par importu tiešā nozīmē, jo tie nav Igaunijā ražoti, bet gan tikai uzlaboti. Eksportā galvenākās preces ir gumijas apavi (0,5 milj. ls), uzlabošanai izvēsti kokvilnas audumi (0,3), krāsas (0,2), cukurs (0,1), papīrs (0,1) un velosipēdi (0,1 milj. ls).

Ārējā tirdzniecība pēc galvenākām valstīm
1935.—1937. g. (milj. ls).

Tādā kārtā Lielbritānijai un Vācijai pieder noteicošā loma mūsu ārējā tirdzniecībā, jo apgrozījumi ar šīm divām valstīm sastāda 61,6% no importa un eksporta kopvērtības; visām pārējām valstīm kopā tā tad paliek tikai 38,4%. Sa-

lidzinot ar 1936. gadu, kad Lielbritānijas un Vācijas līdzda-
liba tirdzniecībā izteicās ar 63,0%, pārējo valstu nozīme gan
nedaudz pieaugusi; it sevišķi tas sakāms par importu, jo no
abām lielvalstīm ievesto preču vērtība sastādīja tikai 47,8%
no kopimporta iepretim 59,9% iepriekšējā gadā; turpretim
eksportā Lielbritānijas un Vācijas loma ievērojami pieaugusi
— no 65,8% 1936. gadā līdz 73,5% 1937. g., un rezultātā tirdz-
niecības bilance apgrozījumos ar šīm valstīm uzrāda 82,1
milj. ls. lielu atlikumu. Izejot no bilances kopīgā aktīva
saldo (29,5 milj. ls), jāsecina, ka tirdzniecība ar pārējām
valstīm visumā nav bijusi mums labvēlīga, kopsummā no-
slēdzoties ar 52,6 milj. ls lielu iztrūkumu.

XI. Finances un iekšzemes tirdzniecība.

Budžets. Sekmīgākai darbībai lielie saimnieciskie uzņēmumi sastāda īpašu saimniecības plānu, ko parasti sauc par budžetu. Valsts un pašvaldības, kas ir lielākās saimniecības valstī un kuŗās ir ieinteresēti visi iedzīvotāji, arī uzstāda budžetu, sīki minot visus ieņēmumus un izdevumus. Pēc budžeta redzami valsts un pašvaldību ieņēmumu avoti, kā arī, kādām vajadzībām līdzekļus izdod. Budžetu uzstāda vienam gadam: pie mums valsts un lauku pašvaldību saimniecības gads iesākas 1. aprīlī un beidzas nākošā gada 31. martā, bet pilsētu pašvaldību saimniecības gads iesākas 1. janvārī un beidzas 31. decembrī. Pēc likuma un arī prakses izdevumi un ieņēmumi līdzsvaroti.

Kārtējie un ārkārtējie ieņēmumi. Kā ieņēmumi, tā arī izdevumi šķiroti kārtējos un ārkārtējos (dažās budžeta klasifikācijās ārkārtējos sauc par kapitālu ieguldījumu ieņēmumiem un izdevumiem). Kārtējie ieņēmumi atkārtojas ikgadus, piemēram, ieņēmumi no nodokļiem, nekustamiem īpašumiem, vērtspapīriem u. c. Kārtējos izdevumus izliekošām vajadzībām, centrālo iestāžu uzturēšanai, skolām, patversmēm un citām kārtējām vajadzībām. Kārtējie ieņēmumi un izdevumi ietilpst valsts un pašvaldību saimniecības ikgadējā normālā apgrozījumā.

Ārkārtējos izdevumus izlieko tādām vajadzībām, kas nāk tikai pa lielākiem periodiem, piemēram, skolu celtnēm, dzelzceļu būvēm, lielu rūpniecības uzņēmumu ierīkošanai un līdzīgām vajadzībām. Šos izdevumus pa daļai sedz no ārkārtējiem ieņēmumiem (aizņēmumiem, agrāko ietaupījumu izliekošanas, īpašumu pārdošanas un citiem avotiem).

Lauku pašvaldību finances.

Par lauku pašvaldībām uzskatītas: 1) pagastu pašvaldības, 2) sadarbju apvienības un 3) lauku pašvaldību fonds; agrāk (līdz 1934. g.) pastāvēja arī apriņķu pašvaldības. Plašākā saimniecība ir pagastu pašvaldībām; lauku pašvaldību fonds pārņēma apriņķu pašvaldību kapitālus un mantu, kuŗus ekspluatē vai arī nodod sadarbju apvienībām.

Pagastu pašvaldības. Pagastu pašvaldības aptver visus lauku iedzīvotājus, kā arī zemes platību, kas atrodas ārpus pilsētu administratīvām robežām. Pavisam ir 518 pagastu pašvaldību, no kurām Vidzemē ir 223, Kurzemē — 100, Zemgalē — 124 un Latgalē — 71. Pagastos ir 1 239 939 iedzīvotāji (pēdējās tautas skaitīšanas dati), t. i. 63,6% no visiem iedzīvotājiem. Iedzīvotāju skaits atsevišķos pagastos ir ļoti dažāds: mazākie pagasti ir Vidzemē, bet lielākie Latgalē. (Skat. iedzīvotājus).

Budžetu kopsumma. Attīstoties celtniecībai un pavairojoties izdevumiem izglītības veicināšanai, pagastu pašvaldību budžetu kopsummas strauji pieaugušas: 1934./35. s. g. bija 12,8 milj. ls, 1936./37. — 15,4 milj. ls, bet 1937./38. — 17,7 milj. ls, tā tad četru gadu laikā pagastu pašvaldību budžeti pieauguši par 5 milj. ls. Caurmērā uz vienu iedzīvotāju 1937./38. s. g. bija 14,30 ls liela budžetu summa, pie kam lielākās bija Jelgavas un Bauskas apriņķī, bet mazākās Daugavpils, Rēzeknes un Ludzas apriņķī.

Pagastu pašvaldību budžeti 1932./33.—1937./38. s. g.

	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale	Kopā
	1 000 latos				
1932./33.	4 463	2 143	3 038	3 176	12 820
1933./34.	4 244	2 071	2 953	3 108	12 376
1934./35.	4 343	2 138	3 061	3 256	12 798
1935./36.	4 666	2 420	3 443	3 644	14 173
1936./37.	5 041	2 524	3 721	4 130	15 416
1937./38.	5 759	2 977	4 341	4 649	17 726

Caurmērā uz 1 iedzīvot. latos	16,97	15,47	18,98	9,70	14,30
----------------------------------	-------	-------	-------	------	-------

Ieņēmumi. Pagastu pašvaldību ieņēmumos nodokļiem ir lielākā nozīme. 1936./37. s. g. paredzēts ieņemt 13,4 milj. ls, (86,9% no visiem ieņēmumiem), bet 1937./38. s. g. — 15,8 milj. ls (89,1%).

Nekustamu īpašumu nodokli aprēķina pēc nekustamu īpašumu vērtības, kas 1937./38. s. g. bija 625 milj. ls. Apļiekot to ar 1,362% lielu nodokli, pagastu pašvaldībām nekustamu īpašumu nodoklis deva 8,5 milj. ls (48,0% no visiem ieņēmumiem). Otrs lielākais nodoklis un ieņēmumu avots ir pašvaldības nodoklis. Pašvaldības nodoklis izveidojies no

Pagastu pašvaldību ieņēmumu budžeti
1936./37.—1937./38. s. g.

	1936./37. s. g.		1937./38. s. g.	
	Latos	%	Latos	%
Nekust. īpašumu nodoklis	7 384 981	47,9	8 814 093 ¹⁾	49,7
Pašvaldības nodoklis . . .	5 670 818	36,8	6 584 105	37,1
Pārējie	346 166	2,2	385 602	2,3
Kapitāli, īpaš., uzņēmumi	351 485	2,3	396 987	2,2
Ārkārtējie	1 074 014	7,0	971 532	5,5
Dažādi	588 173	3,8	573 889	3,2
Kopā	15 415 637	100,0	17 726 208	100,0

agrākā personīgā nodokļa, un tādēļ ar šo nodokli apliek lielu skaitu pagastu iedzīvotāju; pašvaldības nodokli ņem no lauksaimniecībām, kuŗu zemes platība pārsniedz 10 ha, un kā personīgo nodokli — no lauksaimniekiem, kuŗu zemes platība ir mazāka par 10 ha, kā arī no personām, kas nodarbojas ar tirdzniecību, amatniecību, rūpniecību, brīvām profesijām un no pārējiem (laukstrādniekiem u. c.).

Pašvaldības nodoklis 1937./38. s. g.

Maksātāji	Skaitis	Summa latos	%
Lauksaimnieki ar 10 ha un lielāku zemes platību	138 774	3 357 504	51,0
Pārējie lauksaimnieki	51 067	509 535	7,7
Amatnieki, tirgotāji, rūpnieki un brīvo profesiju darbinieki	20 897	407 060	6,2
Pārējie	251 658	2 310 006	35,1
Kopā	462 396	6 584 105	100,0

Lai gan pašvaldības nodokļa maksātāju lauksaimnieku (189 841 — 41,1%) ir mazāk nekā visu pārējo (58,9%), tomēr tie nomaksājuši 3,867 milj. ls, t. i. 57,7% no pašvaldības nodokļa kopsummas. Ja ievēro, ka lauksaimnieki maksā arī nekustamu īpašumu nodokli, tad kopā ar pašvaldības nodokli tie nomaksājuši 12,4 milj. ls, t. i. 78,5% no visiem nodokļiem.

Pārējie nodokļi dod samērā mazus ieņēmumus; lielākie ir šādi: valsts mežu nodoklis (299 000 ls — 1,7% no budžeta), ko

1) Kopā ar valsts mežu nodokli.

ņem no valsts mežiem pašvaldību labā (24 sant. par ha), trak-
tieru nodoklis (152 000 ls), tirgus nodeva (72 000 ls), rakstu
nodeva (60 000 ls) un izpircu nodoklis (43 000 ls).

Ārkārtējo ieņēmumu 1937./38. s. g. bija 0,971 milj. ls
(5,5% no budžeta), pie kam no kapitālu izlietošanas, kas uz-
krāti iepriekšējos gados, paredzēts ieņemt 524 000 ls, no kus-
tamu un nekustamu īpašumu pārdošanas — 209 000 ls, no uz-
ņēmumiem — 237 000 ls, bet pārējie ārkārtējie ieņēmumi bija
mazi.

Izdevumi. Pagastu pašvaldību izdevumu saimniecībai ir
ļoti lielā mērā administratīvs raksturs, tādēļ arī administrā-
tīvie izdevumi ir lieli: 1937./38. s. g. to bija 5,588 milj. ls
(31,5% no visiem izdevumiem). Visvairāk izdots sekretāru
un to palīgu (1,5 milj. ls), kā arī pagastu valžu un vecāko
atalgojumiem (0,866 milj. ls), kancelejas izdevumiem (0,570
milj. ls), pagastnamu (471 000 ls), pagasttiesu (341 000 ls)
un dzimtsarakstu nodaļas uzturēšanai un līdzdalībai citu
iestāžu saimniecībā (338 000 ls), īpaši policijai un aiz-
sargiem.

Pagastu pašvaldību izdevumu budžeti
1936./37.—1937./38. s. g.

	1936./37. s. g.		1937./38. s. g.	
	Latos	%	Latos	%
Administratīvie	5 300 956	34,4	5 588 587	31,5
Izglītība	2 270 309	14,7	3 623 574	20,5
Sabiedriskā aizgādība	2 412 483	15,6	2 558 459	14,4
Veselības aizsardzība	1 935 380	12,6	2 155 732	12,2
Parādi un procenti	433 939	2,8	533 697	3,0
Ārkārtējie	2 322 994	15,1	2 205 319	12,4
Dažādi	739 576	4,8	1 060 840	6,0
Kopā	15 415 637	100,0	17 726 208	100,0

Izglītības veicināšanas izdevumi ir otrā vietā. Līdz šim
algas obligātorisko skolu skolotājiem uz laukiem maksāja
valsts, bet sākot ar 1937./38. s. g. šē piedalās arī pagastu paš-
valdības. Tādēļ 1937./38. s. g. izglītības veicināšanas izde-
vumi pavairojušies no 2,3 līdz 3,6 milj. ls (20,5% no visiem
izdevumiem). Bez skolotāju un citu darbinieku algām (1,490
milj. ls) lielākie izdevumi bija paredzēti skolas namu uztu-
rēšanai (1,373 milj. ls), tad vēl pabalsti trūcīgiem skolnie-

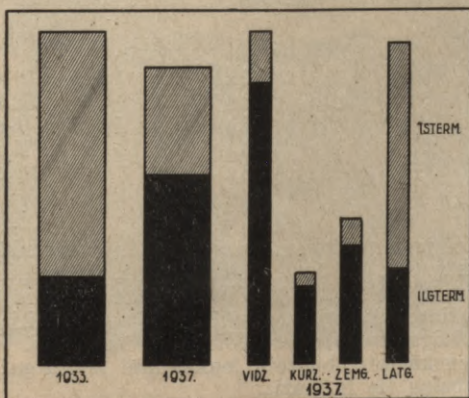
kiem, skolu kanceleju uzturēšana, līdzdalība citu pašvaldību skolu uzturēšanā, ārpuskolas izglītības veicināšanas izdevumi u. c.

Sabiedriskās aizgādības izdevumi pēdējos gados maz mainījušies. Visvairāk izdots pabalstiem atklātai apgādībai (1,444 milj. ls) un nespējnieku uzturēšanai patversmēs (1,114 milj. ls).

No veselības aizsardzības izdevumiem lielākās summas izmaksātas par lauku iedzīvotāju ārstēšanu (1,650 milj. ls). No pārējiem kārtējiem izdevumiem lielākās summas izdotas parādu atmaksai un procentu nomaksai — 0,534 milj. ls un dažādiem — 1,060 milj. ls (starp tiem arī neparedzēti 411 000 ls apmērā).

Ārkārtējie izdevumi pēdējos 3 gados bija lieli (apmēram 2,0 milj. ls); šai laikā jaunbūvēm un kapitālremonti izdots 4,753 milj. ls (1937./38 s. g. — 1,466 milj. ls), pie kam visvairāk paredzēts skolu būvēm — 3,091 milj. ls (1937./38. s. g. — 0,972 milj. ls) un pagastu namiem. Kapitālu uzkrāšanai paredzētas mazākas summas (1937./38. s. g. — 443 000 ls), bet vēl mazāki izdevumi bija kustamu un nekustamu īpašumu iegādei.

Pagastu pašvaldību parādi.

Pagastu pašvaldību parādi. Ārkārtējo izdevumu vajadzībām pagastu pašvaldības aizņemās (pēc iespējas uz ilgu termiņu) dažādās kredītiestādēs. Sākot ar 1935. g. pagastu pašvaldību kredītēšanu izdara Latvijas Zemnieku kredītbanka, tādēļ arī ļoti strauji pieauguši šīs bankas izsniegtie ilgtermiņa aizdevumi. Līdz ar to notiek lielākas pārmaiņas pagastu pašvaldību parādu sastāvā: 1933. g. 1. aprīlī ilgtermiņa parādu bija 2,051 milj. ls (27,2^o% no visiem), bet 1937. g. 1. aprīlī — 4,283 milj. ls (63,8%), no tiem Zemnieku kredītbankas aizdevumu — 3,095 milj. ls (46,1^o%).

Pagastu pašvaldību parādi 1933.—1937. g. 1. aprīlī.

1. aprīlī	Ilgtermiņa		Istermiņa				Pavisam
	To starpā:		To starpā:				
	Kopā	Latvijas Zemnieku kredītbankā	Kopā	Kredit-iestādes	svešas budžeta summas	Nenokārt. maks.	
	1 0 0 0 l a t o s						
1933. g.	2 051	1 267	5 489	257	573	4 659	7 540
1934. g.	2 221	1 417	4 922	219	500	4 203	7 143
1935. g.	2 676	1 556	3 454	237	407	2 810	6 130
1936. g.	3 465	2 328	2 996	400	332	2 264	6 461
1937. g.	4 283	3 095	2 432	308	160	1 964	6 715
	P r o c e n t o s						
1933. g.	27,2	16,8	72,8	3,4	7,6	61,8	100,0
1934. g.	31,1	19,8	68,9	3,1	7,0	58,8	100,0
1935. g.	43,7	25,4	56,3	3,9	6,6	45,8	100,0
1936. g.	53,6	36,0	46,4	6,2	5,2	35,0	100,0
1937. g.	63,8	46,1	36,2	4,6	2,4	29,2	100,0

No pārējiem parādiem visvairāk bija nenokārtoto budžeta maksājumu, kā ārstēšanas naudas, tirgotājiem un uzņēmējiem u. c. Nenokārtotie budžeta maksājumi ir strauji samazinājušies: 1933. g. 1. aprīlī to bija 4,659 milj. ls (61,8^o% no parādu kopsummas), bet 1937. g. — 1,964 milj. ls (29,2^o%). Lielākie nenokārtotie budžeta maksājumi ir Latgalē, bet pārējos apgabalos tie ir mazi.

Dzintarjūra. Ulmale.

Pagastu pašvaldību parādi 1937. g. 1. aprīlī
(pa apgabaliem).

	Ilgtermiņa		Īstermiņa				
	To starpā: Latvijas Zemnieku Kopā kredītbankā		To starpā: Kopā Kredit- iestād. Izliet. svešas summas budžeta maks. Pa- visam				
	1 0 0 0 l a t o s						
Vidzeme	2 165	1 520	354	100	3	251	2 519
Kurzeme	564	427	145	51	2	92	709
Zemgale	892	668	210	55	1	154	1 102
Latgale	662	480	1 723	102	154	1 467	2 385
K o p ā	4 283	3 095	2 432	308	160	1 964	6 715
	P r o c e n t o s						
Vidzeme	85,9	60,3	14,1	4,0	0,1	10,0	100,0
Kurzeme	79,5	60,2	20,5	7,2	0,3	13,0	100,0
Zemgale	80,9	60,6	19,1	5,0	0,1	14,0	100,0
Latgale	27,8	20,1	72,2	4,3	6,4	61,5	100,0
K o p ā	63,8	46,1	36,2	4,6	2,4	29,2	100,0

Aizņēmumu īstermiņa kredītiestādēs ir maz (308 000 ls), un pagastu pašvaldības visvairāk aizņēmušās vietējās krāj-
aizdevu sabiedrībās.

Pagastu pašvaldību manta. Sakarā ar straujo celtniecību, arī pagastu pašvaldībām palielinājusies nekustamu īpašumu vērtība: pēc bilances 1934. g. 1. aprīlī tā bija 42,5 milj. ls, bet 1937. g. — 52,1 milj. ls. Ļoti strauji pieauguši arī brīvie līdzekļi (nauda kasē un tekoši rēķini kredītiestādēs) — no 2,0 līdz 4,6 milj. ls. Kapitāli 3 gados pavairojušies no 51,5 līdz 59,3 milj. ls.

Lauku pašvaldību fonds. Lauku pašvaldību fonds pārņēma visu aprinķu pašvaldību mantu un saistības, tā kā Fonda kapitāli pēc mantas pārņemšanas bija ap 10 milj. ls. Vienu daļu pārņemto mantu Fonds nodod tālāk citām lauku pašvaldībām un to apvienībām, bet otru daļu pārvalda un ekspluatē Fonds pats.

Fonda bilance 1937. g. 1. aprīlī bija 10,8 milj. ls, no tiem kapitālu — 9,2 milj. ls. Nekustamie īpašumi bija vērtīgākā Fonda manta — 5,6 milj. ls; lieli bija arī brīvie līdzekļi — 1,6 milj. ls, iestādes un personas (parādnieki) — 1,2 milj. ls, kā arī cita Fonda manta (inventārs, materiāli, vērtspapīri u. c.).

Lai gan Fonda pārziņā ir daudz vērtību un līdzekļu, tomēr tā budžets ir samērā mazs ar tendenci samazināties: 1937./38. s. g. budžeta kopsumma bija 176 000 ls, bet 1938./39. s. g. — 76 700 ls. Fonda ieņēmumi rodas no kapitālu augļiem, īpašumu un uzņēmumu peļņas un no citiem ieņēmumu avotiem. Lielākie izdevumi ir Fonda pārvaldes uzturēšanai centrā un uz vietām.

Sadarbes apvienības. Lai sekmīgāki veiktu kopējos pašvaldību uzdevumus, nodibina sadarbības apvienības, īpaši tās bija vajadzīgas pēc aprīņu pašvaldību likvidācijas. Tādēļ arī jaundibinātās sadarbības apvienības pa daļai pārņēma agrākos aprīņu valžu uzņēmumus. 1938. g. 1. aprīlī pastāvēja 25 sadarbības apvienības, kas apvienoja 305 pagastu un 12 pilsētu pašvaldības ar 810 700 iedzīvotājiem. Sadarbības apvienības visvairāk ierīkojušas (pārņēmušas) slimnīcas, pie kam dažām apvienībām ir pat vairākas slimnīcas un arī dažādi citi uzņēmumi, piemēram, Daugavpils aprīņa pašvaldību apvienībai. Bez slimnīcām tās ierīkojušas vēl aptiekas, doktorātus, pamatskolas, patversmes un citus pasākumus.

Sadarbības apvienību kopīgais budžets 1938./39. s. g. bija 2,1 milj. ls (1937./38. s. g. — 1,7 milj. ls) un kopbilance 1937. g. 1. aprīlī — 2,7 milj. ls.

Pilsētu pašvaldību finanses.

Visā valstī pastāv 60 pilsētu pašvaldību, ieskaitot arī galvas pilsētu Rīgu. Pēc 1935. g. skaitīšanas datiem pilsētās ir 710 563 iedzīvotāji (36,4% no visiem iedzīvotājiem), pie kam visvairāk iedzīvotāju ir galvaspilsētā Rīgā — 385 063. Galvas pilsētas saimnieciskā nozīme ir liela, un tādēļ arī tās finanses (ieņēmumi un izdevumi) ir apmēram $\frac{7}{10}$ no visu pilsētu financēm.

Pilsētu pašvaldību budžeti 1932.—1937. g.

Gadi	Galvas pilsēta		Kopā
	Rīga	Provinces pilsētas	
	1 0 0 0 l a t o s		
1932.	32 611	13 592	46 203
1933.	30 894	12 842	43 736
1934.	32 954	13 080	46 034
1935.	33 268	13 944	47 212
1936.	35 205	15 129	50 334
1937.	42 798	17 294	60 092

Budžetu kopsumma. Pilsētu pašvaldību budžetu kopsumma 4 gadu laikā pieaugusi no 43,7 līdz 60,1 milj. ls; pēc iepriekšējām ziņām 1938. g. pilsētu budžetu kopsumma ir 63,1 milj. ls. Lielākais budžets ir galvas pilsētai Rīgai, un tas 4 gadu laikā pavairojies no 30,9 līdz 42,8 milj. ls; arī provinces pilsētu budžeti strauji pieauguši. Caurmērā uz vienu iedzīvotāju 1937. g. bija 84,57 ls liela budžetu summa, pie kam galvas pilsētai tā bija 111,14 ls, bet provinces pilsētām — 53,13 ls un mazām lauku pilsētām, ar iedzīvotāju skaitu mazāku par 2 000 — tikai 37,39 ls.

Pilsētu pašvaldību budžetu pieaugumu ietekmējis labvēlīgais finanču stāvoklis iepriekšējos gados, jo saimniecības gadi noslēdzās ar atlikumu; pēdējos 4 gados pilsētu ieņēmumi pārsniedza izdevumus par šādām summām:

	Galvas pilsēta		Kopā
	Rīga	Provinces pilsētas	
	1 0 0 0 l a t o s		
1933. g.	23	81	104
1934. "	2 190	534	2 724
1935. "	409	447	856
1936. "	2 157	506	2 663

1936. g. nevienai pilsētai nebija liela iztrūkuma.

Pilsētu pašvaldības 1937. g.

Pilsētas	Budžets 1937. g.	Caurmērā uz vienu iedzīvot.	L a t o s	
			Nodokļi un nodevas	Parādi 1938. g. 1. I
Rīga	42 797 466	111,14	18 399 960	23 969 772
Liepāja	4 231 027	74,10	1 347 695	4 191 089
Daugavpils	2 401 093	53,17	689 603	1 386 994
Jelgava	2 029 245	59,51	862 395	1 492 872
Ventspils	733 834	46,83	336 928	477 937
Rēzekne	713 584	54,31	279 848	822 472
Cēsis	571 813	65,36	168 258	611 002
Valmiera	641 492	75,63	204 448	272 462
Tukums	399 439	49,05	209 970	244 006
Rīgas Jūrmala	697 546	88,71	469 980	588 480
Kuldīga	276 764	38,55	127 900	267 626
Jēkabpils	167 240	28,71	97 375	230 232
Ludza	174 255	31,42	92 507	211 454
Grīva	68 878	12,42	40 701	68 688
Bauska	374 950	76,46	126 010	223 082
Sloka	136 720	29,40	77 621	39 244
Saldus	160 925	36,49	94 315	34 781
Alūksne	185 845	42,38	83 620	111 179
Rūjiena	144 200	33,25	66 060	118 253
Krāslava	100 310	23,46	66 540	97 450
Talsi	135 970	33,03	93 458	107 814
Gulbene	119 350	31,25	79 500	48 245
Smiltene	191 743	51,08	71 110	191 615
Krustpils	80 153	21,91	48 666	171 532
Līvāni	101 477	28,77	49 911	76 790
Aizpute	117 542	34,39	71 028	75 695
Auce	116 781	35,18	83 055	97 639
Valka	294 639	90,16	49 760	74 599
Limbaži	107 807	37,56	60 989	52 461
Dobeles	143 041	57,91	70 529	89 929
Madona	163 879	69,53	65 706	29 015
Jaunjelgava	121 560	56,46	47 890	34 221
Balvi	72 266	35,70	44 829	61 452
Kārsava	107 322	57,39	33 413	53 729
Sabīle	57 060	31,40	33 899	38 865
Strenči	64 940	36,83	26 000	65 658
Ogre	88 543	51,27	53 012	170 401
Kandava	44 840	26,10	29 258	64 464

Pilsētas	Budžets 1937. g.	Caurmērā.		Parādi 1938. g. 1. I
		uz vienu iedzīvot.	Nodokļi un nodevas	
L a t o s				
Preiļi	47 219	28,41	34 889	7 338
Varakļāni	57 931	34,88	28 932	27 792
Sigulda	132 156	81,68	44 413	35 003
Zilupe	29 106	18,59	22 346	17 607
Ļaviņas	104 364	69,76	29 992	73 368
Mazsalaca	60 018	40,23	27 205	36 027
Subate	44 695	30,02	16 316	51 761
Priekule	38 360	28,48	21 954	10 466
Viesīte	45 560	34,00	24 029	29 527
Viļāni	48 288	36,23	31 268	6 596
Plūkste	49 394	38,00	15 720	24 650
Abrene	46 448	37,40	35 919	23 765
Kemeņi	64 735	56,34	60 365	124 013
Valdemārpils	26 700	23,52	12 436	2 738
Grobiņa	18 360	17,09	14 290	67 900
Gostiņi	26 800	26,99	13 938	14 612
Ape	16 192	17,56	14 740	12 983
Salacgrīva	33 140	35,98	20 438	8 746
Ainaži	21 364	23,27	12 164	5 316
Piltene	22 899	31,07	7 065	8 383
Durbe	12 237	23,31	7 766	5 766
Lejasciems	10 084	21,64	8 260	10 332
K o p ā	60 091 589	84,57	25 358 192	37 567 888

Ieņēmumi. Pilsētu pašvaldību ieņēmumi ir dažādāki nekā pagastu pašvaldībām, tomēr arī tām lielākais ieņēmumu avots ir nodokļi, kas sevišķi strauji pieauguši pēdējos 3—4 gados. Pilsētu pašvaldības uzliek un ņem apmēram 40—42 dažādus nodokļus un nodevas; daži no tiem ir ļoti mazi (sevišķi starp pilsētu patstāvīgiem nodokļiem), kas pilsētām dod mazāk par 1 000 ls; bez tiem ir vēl daļas no valsts nodokļiem, kurus uzliek un iekasē valsts, bet pilsētām par labu atskaita likumīgo daļu.

Ieņēmumu no nodokļiem un nodevām 1936. g. bija 23,2 milj. ls; bet 1937. g. — 25,4 milj. ls (42,2% no ieņēmumu kopsummas). No valsts nodokļu daļām 1937. g. paredzēts ieņemt 14,9 milj. ls (24,8% no ieņēmumu kopsummas), bet no pilsētu patstāvīgiem nodokļiem un nodevām — 10,5 milj. ls (17,4%). No valsts nodokļu daļām lielākos ieņēmumus dod ienākuma

Pilsētu pašvaldību ieņēmumi 1936. un 1937. g.

	1936. g.		1937. g.		Provinces		Kopā	
	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%
Nodokļi un nodevas	21 580	42,9	18 400	43,0	6 958	40,2	25 358	42,2
Nekustami īpašumi	1 518	3,0	1 614	3,8	591	3,4	2 205	3,7
Uzņēmumi	13 721	27,3	11 529	26,9	2 868	16,6	14 397	24,0
Ārstēšanas naudas	6 225	12,4	5 029	11,8	1 954	11,3	6 983	11,6
Citas atlīdzības	544	1,0	402	0,9	259	1,5	661	1,0
Pabalsti	2 977	5,9	713	1,7	1 918	11,1	2 631	4,4
Ieņēmumi no kapitāliem								
un vērtspapīriem	1 692	3,4	356	0,8	164	0,9	520	0,9
Neparedzēti	303	0,6	8	..	44	0,3	52	0,1
Ārkārtējie	1 774	3,5	4 747	11,1	2 538	14,7	7 285	12,1
Kopā	50 334	100,0	42 798	100,0	17 294	100,0	60 092	100,0

Nodokļi un nodevas.

	1937. g.		1936. g. ¹⁾	
	Galvas pils. Rīga	Provinces pilsētas	Kopā	Kopā
	1	0	0	0
	l a t o s			
Daļas no valsts nodokļiem				
Ienākuma	4 550	743	5 293	3 865
Nekustamu īpašumu	3 900	1 258	5 158	5 303
Procentuālais peļņas	3 100	663	3 763	3 921
Pārējie	415	254	669	687
Pilsētu patstāvīgie nodokļi				
Dzīvokļu	1 216	805	2 021	1 846
Traktieru	733	505	1 238	1 238
Izpriecās	870	207	1 077	1 113
Krauvu	320	141	461	492
Tirdzn. uzņēmumu telpu	212	98	310	309
Pārējie	407	440	847	877
Nodevas				
Tirgus	1 262	677	1 939	1 871
Gaļas sanitārās pārraudz.	347	259	606	597
Kanālizācijas	350	109	459	425
Pārējās	687	771	1 458	519
Soda naudas	31	28	59	89
Kopā	18 400	6 958	25 358	23 152

1) Faktiskie ieņēmumi.

(5,3 milj. ls), nekustamu īpašumu (5,2 milj. ls) un procentuālais peļņas nodoklis (3,8 milj. ls), bet no pilsētu patstāvīgiem nodokļiem — dzīvokļu (2,0 milj. ls), traktieru (1,2 milj. ls) un izprieceas nodoklis (1,1 milj. ls); starp nodevām lielākie ieņēmumi bija no tirgus (1,9 milj. ls), lopkautuves (0,842 milj. ls) un gaļas sanitārās pārraudzības nodevas (0,606 milj. ls).

Ierīkojot un ekspluatējot dažus uzņēmumus, pilsētu pašvaldības no tiem iegūst lielu peļņu. 1937. g. uzņēmumu peļņa bija 14,4 milj. ls (24,0% no ieņēmumu kopsummas). Tā gan nav tirdznieciskā peļņa, jo nav atskaitīta amortizācija, aizņēmumu augļi un citi sīkāki izdevumi. Tādēļ minētā peļņa ir nedaudz lielāka par faktisko tirdzniecisko peļņu.

Uzņēmumu peļņa 1937. g.

	Galvas pilsēta Rīga	Provinces pilsētas	Kopā
	1 0 0 0	l a t o s	
Elektrības iestādes	7 527	2 473	10 000
Gāzes iestādes	585	33	618
Ūdensvadi	1 319	218	1 537
Tramvaji	1 618	3	1 621
Autobusi	415	8	423
Naudas iestādes	40	11	51
Pārējie	25	122	147
Kopā	11 529	2 868	14 397

Lai gan pilsētu pašvaldībām ir daudz uzņēmumu, tomēr lielāko daļu peļņas dod tikai daži, kā elektrības iestādes, tramvaji, ūdensvadi un autobusi. No elektrības iestādēm 1937. g. paredzēts iegūt 10,0 milj. ls lielu peļņu (69,5% no uzņēmumu peļņas kopsummas), no tās 7,5 milj. ls paredzējusi iegūt galvas pilsēta Rīga. Uzņēmumu peļņā, kuriem ražošanā ir monopolstāvoklis, ir arī nodokļu elementi; tas sevišķi izpaužas pie elektrības likmēm, jo starp dažām strāvas pārtērētāju likmēm ir 10-kārtīga cenas starpība.

Daži uzņēmumi darbojas ar zaudējumiem, bet pilsētu pašvaldības tos nelikvidē iedzīvotāju ērtības dēļ. Tā tas ir arī, piemēram, ar galvas pilsētas Rīgas tvaikoņu satiksmi, kas visu laiku darbojusies ar zaudējumiem (1937. g. — 188 000 ls).

Lai gan nekustamu īpašumu vērtība ir liela, tomēr peļņa no tiem ir samērā maza (1937. g. — 2,205 milj. ls jeb 3,7%), jo lielāko daļu celtnu pilsētu pašvaldības izlieto savām vajadzībām. Lielāko peļņu dod lauksaimniecības, meži un īres nami.

Ieņēmumi no kapitāliem un vērtspapīriem nav lieli; vieni 1936. g. tie pārsniedza normālos ieņēmumus, jo tad galvas pilsēta Rīga galīgā veidā norēķinājās ar Ielu dzelzceļu sabiedrību. Lielākos ieņēmumus dod kapitālu procenti (257 000 ls) un parādu atmaksa (178 000 ls).

Par dažādu pilsētu pašvaldību iestāžu pakalpojumiem ņem atlīdzības. Lielākos pakalpojumus iedzīvotājiem izdara ārstniecības iestādes (slimnīcas, ambulances u. c.), kas 1937. g. saņēmušas 7,0 milj. ls ārstēšanas naudas (galvas pilsēta Rīga — 5,0 milj. ls). No mācības naudām ģimnazijās, arodskolās un citās skolās pilsētu pašvaldības saņēmušas 454 000 ls.

Pilsētu pašvaldības saņem samērā lielus valsts pabalstus, sevišķi izglītības veicināšanai (2,215 milj. ls), ko izlieto obligātorisko skolu skolotāju atalgojumiem. Pārējie lielākie pabalsti paredzēti sabiedriskai aizgādībai un aizņēmumu nomaksai (galvas pilsētai Rīgai 110 775 ls nomaksai Br. Lazaru bankai).

Ārkārtējie ieņēmumi (lielo izdevumu dēļ celtniecībai un labierīcībām) 1937. g. pieauguši no 1,8 līdz 7,3 milj. ls; pie kam lielākās summas paredzētas no aizņēmumiem (5,9 milj. ls), kapitālu izlietošanas (0,6 milj. ls) un kustamu un nekustamu īpašumu pārdošanas (0,8 milj. ls).

Izdevumi. Pilsētu pašvaldību izdevumu struktūrā pēdējos gados bijušas ievērojamas pārmaiņas: izdevumi izglītībai, kas iepriekšējos gados bija lielākais postenis, procentos no izdevumu kopsummas samazinās, turpretim kapitālu ieguldījumi strauji palielinās; administratīvo un citu izdevumu procents 1937. g. samazinājies.

Administratīviem izdevumiem pilsētu pašvaldību budžetos nav tik lielas nozīmes kā pagastu budžetos; 1937. g. to bija 7,0 milj. ls jeb 11,6% no izdevumu kopsummas; provinces pilsētās, bet īpaši mazās lauku pilsētās (19,0%), administratīvo izdevumu procents ir lielāks.

Pilsētu pašvaldību izdevumu budžeti.

	1936. g.					
	Galvas pilsēta Rīga		Provinces pilsētas		Kopā	
	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%
Administratīvie	4 372	12,4	1 907	12,6	6 279	12,5
Nekustami						
īpašumi un uzņēmumi	648	1,9	144	0,9	792	1,6
Izglītības veicināšana	7 861	22,3	3 921	25,9	11 782	23,4
Veselības						
aizsardz. un higiēna	4 582	13,0	1 626	10,8	6 208	12,3
Sabiedriskā aizgādība	4 417	12,6	2 115	14,0	6 532	13,0
Labierīcības	3 199	9,1	1 204	8,0	4 403	8,7
Parādu un procentu nomaksa	2 268	6,4	1 742	11,5	4 010	8,0
Neparedzēti	404	1,1	111	0,7	515	1,0
Ārkārtējie	7 454	21,2	2 359	15,6	9 813	19,5
Kopā	35 205	100,0	15 129	100,0	50 334	100,0

	1937. g.					
	Galvas pilsēta Rīga		Provinces pilsētas		Kopā	
	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%
Administratīvie	4 842	11,3	2 135	12,4	6 977	11,6
Nekustami						
īpašumi un uzņēmumi	246	0,6	37	0,2	283	0,5
Izglītības veicināšana	7 121	16,7	3 995	23,1	11 116	18,5
Veselības						
aizsardz. un higiēna	4 835	11,3	1 838	10,6	6 673	11,1
Sabiedriskā aizgādība	5 146	12,0	2 174	12,6	7 320	12,2
Labierīcības	3 301	7,7	1 494	8,6	4 795	8,0
Parādu un procentu nomaksa	2 540	5,9	1 487	8,6	4 027	6,7
Neparedzēti	426	1,0	200	1,1	626	1,0
Ārkārtējie	14 341	33,5	3 934	22,8	18 275	30,4
Kopā	42 798	100,0	17 294	100,0	60 092	100,0

No administratīviem izdevumiem visvairāk izdots centrālā iestāžu (pilsētas galvas, valžu u. c.) uzturēšanai —

3,777 milj. ls. Administratīviem izdevumiem pieskaitīti arī izdevumi dzimssarakstu nodaļu, bāriņtiesu, policijas un citu līdzīgu iestāžu uzturēšanai (līdzdalība citās saimniecībās), kam paredzēts 1,268 milj. ls. Pārējie administratīvie izdevumi, kā darbinieku sociālā apdrošināšana (vienīgi galvas pilsēta Rīga paredz atsevišķi), arī bija diezgan lieli, kas 1937. g. pavairojušies no 1,413 līdz 1,932 milj. ls.

Izdevumi izglītības veicināšanai 1936. g. paredzēti 11,782 milj. ls, bet 1937. g. — 11,116 milj. ls apmērā; izglītībai izdod apmēram $\frac{1}{5}$ visa budžeta, bet caurmērā uz vienu iedzīvotāju ir 16 ls liela summa. Daļu šo izdevumu sedz valsts; pēc likuma galvas pilsētai Rīgai valsts maksā 25% no obligātorisko skolu skolotāju algām, Liepājai, Daugavpilij un Jelgavai — 40%, bet pārējām pilsētām — 50%. Tādēļ pilsētu pašvaldību izdevumi izglītības veicināšanai faktiski bija mazāki: 1935. g. — 9,16, 1936. g. — 9,03 un 1937. g. — 8,901 milj. ls.

Pilsētu pašvaldības visvairāk izdod skolām (1937. g. — 10,2 milj. ls). Pēc likuma pašvaldību pienākums ir uzturēt obligātoriskās skolas (pirmskolas, pamatskolas un papildskolas) bet daudz pilsētu, īpaši galvas pilsēta Rīga, uztur arī ģimnazijas, arodskolas, defektīvo un citas skolas. Bez izdevumiem skolu uzturēšanai pilsētu pašvaldības uztur un pabalsta dažādus citus zinātniskus (mūzejus, arhīvus) un kultūrālus (bibliotēkas un lasītavas) pasākumus.

Sabiedriskai aizgādībai visu laiku izdotas lielas summas, un 1937. g. paredzēts 7,32 milj. ls (par 788 000 ls vairāk nekā iepriekšējā gadā) jeb 12,2% no budžetu kopsummas; caurmērā uz vienu iedzīvotāju ir 10 ls liela summa, galvas pilsētai Rīgai — 13 ls, bet provinces pilsētām — 7 ls. Iepriekšējos gados slēgtai apgādei (uzturēšanai patversmēs) izdotas lielākas summas nekā atklātai apgādei (naudas un natūrāliju pabalsti ārpus patversmēm), bet no 1932. g. ir otrādi. 1937. g. slēgtai apgādei paredzēts 3,06, bet atklātai — 3,78 milj. ls.

Veselības aizsardzības izdevumi ir lieli, un 1937. g. to bija 6,673 milj. ls (1936. g. — 6,208 milj. ls) jeb 11,1% no budžetu kopsummas. Veselības aizsardzībai visvairāk izdod galvas pilsēta Rīga un lielās provinces pilsētās, turpretim vidējām, īpaši mazām lauku pilsētu pašvaldībām ārstniecības iestāžu nav, un veselības aizsardzības izdevumi tām mazi.

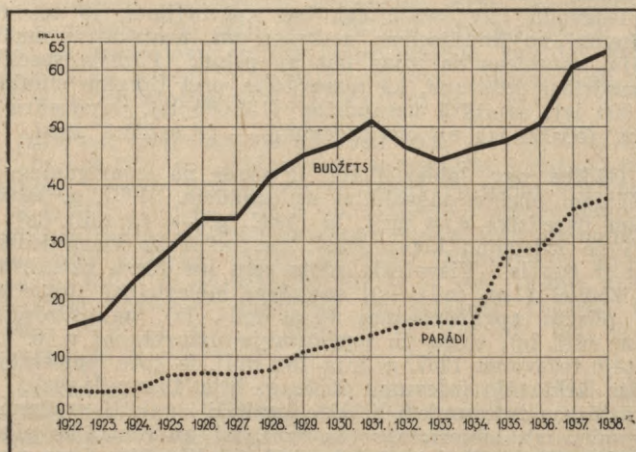
Slimnīcu uzturēšanai izdod lielākās summas. 1937. g. paredzēts 6,226 milj. ls (iepriekšējā gadā — 5,653 milj. ls); šie izdevumi nav zaudējumi, bet apgrozījumi, jo tos sedz ieņēmumi no ārstniecības maksām, un, neatskaitot amortizāciju, slimnīcas darbojas pat ar peļņu. Pārējie veselības aizsardzības izdevumi, kā aizsardzība pret lipīgām slimībām (81 000 ls), sanitārā uzraudzība (132 000 ls), veterinārā higiēna (56 000 ls) un citi izdevumi — ir samērā mazi.

Gādība par labierīcībām ir viens no svarīgākiem un plašākiem pilsētu pašvaldību uzdevumiem. 1937. g. labierīcībām paredzēts 4,795 milj. ls (1936. g. — 4,4 milj. ls) jeb 8,0% no izdevumu kopsummas; caurmērā uz vienu iedzīvotāju ir 6,75 ls. Visvairāk izdots ceļu un dārzu uzturēšanai un izbūvei (1,365 milj. ls), sanitārai labierīcībai (0,913 milj. ls), pilsētu apgaismošanai (0,535 milj. ls), ugunsdzēsējiem (0,470 milj. ls), tirgu un lopkautuvju uzturēšanai u. c. Ārkārtējo izdevumu 1937. g. bija 18,3 milj. ls (pēc iepriekšējām ziņām ārkārtējo izdevumu 1938. g. bija 19,2 milj. ls). No ārkārtējiem izdevumiem lielākie kapitāli ieguldīti uzņēmumos (5,1 milj. ls), labierīcībās (4,4 milj. ls) un centrālās pilsētu iestādēs (3,75 milj. ls); arī kapitālu nodibināšanai un papildināšanai paredzētas samērā lielas summas (2,2 milj. ls). Lielas summas izdotas inventāra un ierīču iegādei (5,864 milj. ls), jaunbūvēm un kapitālremontiem (4,325 milj. ls), nekustamu īpašumu iegūšanai (2,633 milj. ls) un citām vajadzībām (ceļiem un dārziem, kapitālu nodibināšanai u. c. — 5,453 milj. ls).

Ievērojot, ka pilsētu pašvaldības ikgadus izdod lielas summas ārkārtējām vajadzībām, tām uzkrājas ievērojami kapitāli: 1937. g. 1. janvārī to bija 381,3 milj. ls (Rīgai — 333,5 milj. ls); caurmērā uz vienu iedzīvotāju bija 537 ls liela summa (Rīgai — 866 ls). Nekustamu īpašumu bilances vērtība 1937. g. 1. janvārī bija 384,2 milj. ls (Rīgai — 332,3 milj. ls); kustamu īpašumu vērtība bija samērā maza (14,8 milj. ls). Pēdējos gados pilsētu pašvaldībām ir daudz brīvu līdzekļu, un 1937. g. 1. janvārī to bija 12,5 milj. ls, (Rīgai — 10,9 milj. ls).

Pilsētu pašvaldību parādi. Pēc kara pilsētu pašvaldības saņēmušas aizdevumus tikai iekšzemē — kredītiestādēs un no valsts. No priekškaŗa laikiem ir palicis viens aizņēmums

Pilsētu pašvaldību budžeti un parādi.

ārzemēs — Rīgas parāds Br. Lazaru bankai. Šo parādu ar izdevīgiem maksāšanas noteikumiem nokārtoja 1935. gadā; parāda nomaksā piedalās arī valsts.

Pilsētu pašvaldību parādi 1931.—1938. g. 1. janv.

1. janvāri	Galvas pilsēta Rīga	Provinces pilsētas	Kopā
	1 0 0 0 l a t o s		
1931.	5 658	8 116	13 774
1932.	6 317	9 247	15 564
1933.	6 021	10 032	16 053
1934.	5 703	10 279	15 982
1935.	17 643	10 546	28 189
1936.	17 646	10 930	28 576
1937.	23 974	11 701	35 675
1938.	23 970	13 598	37 568

Parādu kopsumma 1938. g. sākumā bija 37,6 milj. ls (1937. g. — 35,7 milj. ls), t. i. 53 ls caurmērā uz vienu iedzīvotāju (Rīgai — 62 ls). Lielākā pilsētu pašvaldību kredītētāja tagad ir Latvijas Kredītbanka; sākot ar 1935. g., tā

pārņēmusi pilsētu saistības un turpina to kreditēšanu uz komerciāliem principiem. 1938. g. sākumā tā bija aizdevusi 8,5 milj. ls, t. i. 22,7% no parādu kopsummas

Pilsētu pašvaldību parādi 1938. g. 1. janvārī.

	Galvas pils. Rīga		Provinces pilsētas		Kopā		1937. g. I I	
	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%
Latvijas Hipotēku banka	1511	6,3	5207	38,3	6718	17,0	6569	18,4
Latvijas Kreditbanka	2200	9,2	6328	46,5	8528	22,7	6435	18,1
Valsts Zemes banka	1,6	..	168	1,2	170	0,4	104	0,3
Latvijas Zemnieku kreditbanka	—	—	8,0	0,1	8,0	..	—	—
Latvijas Banka	818	3,4	229	1,7	1047	2,8	1617	4,5
Finanču ministrija	—	—	5,3	..	5,3	..	136	0,4
Tautas labklājības ministrija	680	2,8	660	4,9	1340	3,6	1306	3,7
Zemkopības ministrija	—	—	4,8	..	4,8	..	2,4	..
Pilsētu pašvaldību kredītiest.	279	1,2	500	3,7	779	2,1	656	1,8
Privātās kredītiestādes	18	0,1	140	1,0	158	0,4	155	0,4
Citi aizdevēji	18462	77,0	348	2,6	18810	50,1	18695	52,4
Kopā	23970	100,0	13598	100,0	37568	100,0	35675	100,0

Latvijas Kreditbankā ir aizņēmušās 56 pilsētu pašvaldības. Latvijas Hipotēku banka aizdod jaunbūvēm, un tās kreditus saņēmušās 54 pilsētas 6,7 milj. ls apmērā (17,9%). Šīs abas kredītiestādes aizdod uz ilgu un vidēju termiņu. Latvijas Bankas aizdevumi ir uz īsu termiņu; tie svārstās

Aizņēmumu kustība 1937. g.

Iestādes	Saņemtie aizņēmumi		Deldējumi	
	1000 ls	%	1000 ls	%
Latvijas Hipotēku banka	409	10,3	262	12,3
Latvijas Kreditbanka	2952	75,5	847	41,3
Valsts Zemes banka	50	1,3	3,6	0,2
Latvijas Zemnieku kreditbanka	9,0	0,2	1,0	0,1
Latvijas Banka	68	1,7	638	31,3
Finanču ministrija	—	—	1,3	0,1
Tautas labklājības ministrija	229	5,8	195	9,6
Zemkopības ministrija	3,0	0,1	0,6	..
Pilsētu pašvald. kredītiestādes	145	3,7	21	1,0
Privātās kredītiestādes	38	1,0	35	1,7
Citi aizdevēji	9,0	0,2	35	1,7
Kopā	3912	100,0	2040	100,0

un pēdējos gados samazinās — 1938. g. 1. janvārī to bija 1,047 milj. ls (2,8%). Vēl diezgan lielas summas ir aizdevuņas dažas ministrijas (1,35 milj. ls jeb 3,6%), īpaši tautas labklājības ministrija. No privātām kredītiestādēm visvairāk kredītē pilsētu pašvaldību bankas.

Pilsētu pašvaldības 1937. g. saņēmušas jaunus aizdevumus 3,9 milj. ls apmērā (1936. g. — 2,1 milj. ls). Visvairāk aizdevusi Latvijas Kreditbanka — 2,952 milj. ls (75,5% no aizdevumiem, kas saņemti 1937. g.) un Latvijas Hipotēku banka — 0,409 milj. ls (10,5%). 1937. g. atmaksāts parādu 2,04 milj. ls apmērā (1936. g. — 1,947 milj. ls), t. i. 5,4% no parādu kopsummas. Visvairāk nomaksāts Latvijas Kreditbankai — 0,847 milj. ls (41,5%) un Latvijas Bankai — 0,639 milj. ls (31,3%). Attiecīgas nomaksas pilsētu pašvaldības izdarījušas arī citām iestādēm.

Nomaksātie procenti pēdējos gados nedaudz pavairojušies; 1937. g. to maksāts 1,559 milj. ls (1936. g. — 1,343 milj. ls), t. i. 4,1% no parādu kopsummas (1936. g. — 3,8%); tā tad aizņēmumu augļu kopā ar parādu deldējumu 1937. g. bijis 9,5% no aizņēmumu kopsummas.

Valsts finances.

Valsts, tāpat kā pašvaldības, saimnieko pēc budžeta, bet dažādas speciālas vajadzības tā apmierina ar fondu palīdzību. Lielākie un svarīgākie fondi ar patstāvīgiem ieņēmumiem un izdevumiem ir kredita un Valsts aizsardzības fonds. Valsts budžets tomēr ir saimniecības plāna svarīgākā daļa, jo tajā ietilpst visi tekošie ieņēmumi un izdevumi un svarīgie kapitālu ieguldījumi.

Valsts ieņēmumi un izdevumi.

	Ieņēmumi	Izdevumi	+ atlikums vai - iztrūkums
	m i l j. l a t o s		
1931./32. s. g.	126,7	150,9	—24,2
1932./33. " "	130,1	135,0	— 4,9
1933./34. " "	129,5	137,3	— 7,8
1934./35. " "	139,1	139,6	— 0,5
1935./36. " "	150,9	146,8	+ 4,1
1936./37. " "	163,4	157,2	+ 6,2
1937./38.*) s. g.	189,0	.	.
1938./39. ¹⁾ s. g.	190,9	190,5	(+ 0,4)

*) Iepriekšējās ziņas.

¹⁾ Budžets.

Valsts saimniecības periods sākas 1. aprīlī un beidzas nākošā gada 31. martā. 1938./39. s. g. budžetu pieņēma 1938. g. 25. martā — ar 190 878 097 ls lielu ieņēmumu un 190 481 250 ls lielu izdevumu kopsummā. Lai gan 1938./39. s. g. valsts budžets ir lielāks nekā 1937./38. s. g. (180,1 milj. ls), tomēr tas tikai nedaudz pārsniedz pēdējā gada faktiskos valsts ieņēmumus. Valsts ieņēmumi pēdējos gados ir lielāki par izdevumiem, un saimniecības periods noslēdzas ar atlikumu (1936./37. s. g. tas bija 6,2 milj. ls, bet 1937./38. s. g. paredzams vēl lielāks budžeta atlikums).

Valsts ieņēmumi.

	1936./37. s. g.		1937./38. s. g.*)		1938./39. s. g. ¹⁾	
	1 000 ls	%	1 000 ls	%	1 000 ls	%
Tekoši ieņēmumi:	156 303	95,6	188 322	99,7	184 180	96,5
Nodokļi	90 465	55,3	114 414	60,3	99 045	51,9
Nodevas un atlīdzības	13 164	8,1	17 878	9,5	18 047	9,5
Monopolu, valsts uzņēmumu un kapitālu peļņa	47 859	29,3	50 327	26,6	62 887	32,9
Valsts īpašumu izmantošana	887	0,5	938	0,5	875	0,5
Pārējie tekošie ieņēmumi	3 928	2,4	4 765	2,5	3 326	1,7
Kapitālu ieguldījumu ieņēmumi:	7 124	4,4	613	0,3	6 698	3,5
Valsts aktīvu realizācija	7 124	4,4	613	0,3	6 698	3,5
Valsts aizņēmumi	—	—	—	—	—	—
Kopā	163 427	100,0	188 935	100,0	190 878	100,0

1) **Ieņēmumi.** Valsts ieņēmumos, tāpat kā pašvaldībām, nodokļi ir lielākais ieņēmumu avots, un budžetā to ir vairāk nekā puse visu ieņēmumu. 1938./39. s. g. budžetā no nodokļiem paredzēts ieņemt 99,0 milj. ls (51,9%); 1937./38. s. g. ieņēmumi no nodokļiem sasniedza maksimumu, kāds līdz šim nav bijis — 114,4 milj. ls jeb 60,6% no visiem ieņēmumiem. Ieņēmumi no visiem svarīgākiem nodokļiem 1937./38. s. g. pieauguši un realizējušies ar uzviju, īpaši muitas nodokļi: 1936./37. s. g. tie devuši 27,5 milj. ls, bet 1937./38. s. g. — 39,3 milj. ls (1938./39. s. g. paredzēts 35,6 milj. ls); strauji pavairojušies arī ieņēmumi no ienākuma nodokļa, zīmognodokļa, akcīzēm u. c.

*) Iepriekšējās ziņas.

1) Budžets.

Nodokļi.

	1936./37. s. g.	1937./38. s. g. ^{*)}	1938./39. s. g. ¹⁾
	1 000 latos		
Progresīvais ienākuma	9 999	14 301	11 000
Ienesīguma:	15 970	16 736	13 750
Lauku un pils. nekust. mantas	7 658	7 130	5 700
Tirdzniecības un rūpniecības	7 852	9 034	7 600
Naudas kapitālu un augļu	460	572	450
Apgrozības nodokļi:	4 230	5 194	3 860
Atsavināšanas un bezatl. pārejas	2 870	3 597	2 540
Apdrošināšanas	984	1 189	950
Pārējie apgrozības	376	408	370
Zīmognodoklis	12 485	15 300	13 000
Patentu nodoklis	747	771	695
Akcizes	19 525	22 803	21 140
Muitas	27 509	39 309	35 600
Kopā	90 465	114 414	99 045

Nodevas un citas atlīdzības, īpaši ieņēmumi no importa atļaujām un iekšējās satiksmes nodevām, pieaugušas. 1938./39. s. g. no tām paredzēts ieņemt 18,0 milj. ls (9,5%). No lielākiem ieņēmumu avotiem 1937./38. s. g. samazinājušies ieņēmumi no monopoliem par 5,8 līdz 27,5 milj. ls (1938./39. s. g. 42,4 milj. ls), bet it sevišķi peļņa no spirta monopola (no 20,2 līdz 16,5 milj. ls). Kapitālu ieguldījumu ieņēmumos 1937./38. s. g. bija paredzēts 8,4 milj. ls valsts aizņēmumu, bet tekošie ieņēmumi (nodokļi) bija tik lieli, ka aizņēmumus nevajadzēja realizēt (1938./39. s. g. valsts budžetā aizņēmumi nav paredzēti).

2) Izdevumi. Izdevumi šķiroti divās grupās: tekošos un kapitālu ieguldījumu izdevumos. Izdevumu kopsumma 1938./39. s. g. paredzēta 190,5 milj. ls (1937./38. s. g. — 180,1 milj. ls), no tiem tekošu izdevumu — 153,2 milj. ls (iepr. gadā — 142,8 milj. ls) un kapitālu ieguldījumu izdevumu — 37,3 milj. ls ($\frac{1}{5}$ izdevumu kopsummas).

*) Iepriekšējie skaitļi.

1) Budžets.

Valsts izdevumi.

	1936./37. s. g.		1937./38. s. g. ¹⁾		1938./39. s. g. ¹⁾	
	1000 ls	%	1000 ls	%	1000 ls	%
Tekoši izdevumi:	129 292	84,1	142 805	79,3	153 204	80,4
Administratīvie un valsts iestāžu uzturēšana	48 143	31,3	56 874	31,6	60 302	31,6
Pabalsti	27 690	18,0	27 847	15,4	32 004	16,3
Tautsaimniecības veicināšana	14 185	9,2	12 367	6,9	10 185	5,3
Piemaksas uzņēmumiem, monopoljiem un kapitāliem	1 747	1,1	2 499	1,4	1 943	1,0
Šoseju, zemes un ūdensceļu uzturēšana	3 808	2,5	5 560	3,1	6 869	3,6
Meliorācija	2 006	1,3	2 712	1,5	3 000	1,6
Fonds neparedz. vajadzībām	2 127	1,4	2 400	1,3	2 400	1,3
Kaŗa ministrijas tek. izdevumi	29 586	19,3	32 546	18,1	36 501	19,2
Kapitāla ieguldījumu izdevumi:	24 380	15,9	37 287	20,7	37 277	19,6
Likvidie	23 962	15,7	36 358	20,2	36 277	19,1
Nekustamu un kustamu īpašumu iegāde un kapitālremonti	3 526	2,3	9 568	5,3	8 421	4,4
Kapitāli valsts iestādēm, uzņēmumiem un fondiem	13 291	8,7	10 590	5,9	9 595	5,0
Valsts aizdevumi	3 311	2,2	6 875	3,8	7 127	3,8
Parādu deldējumi	300	0,2	318	0,2	338	0,2
Pārējo likvido aktīvu iegūšana	125	0,1	254	0,1	1 579	0,8
Kaŗa ministrijas kapitālu ieguldījumi	3 409	2,2	8 753	4,9	9 217	4,9
Nelikvidie	418	0,2	929	0,5	1 000	0,5
Ostu un ūdensceļu jaunbūves un kapitālremonti	373	0,2	794	0,4	830	0,4
Kaŗa ministrijas kapit. ieguld.	45	..	135	0,1	170	0,1
Kopā	153 672	100,0	180 092	100,0	190 481	100,0

Starp tekošiem lielākie ir administratīvie un valsts iestāžu uzturēšanas izdevumi (atalgojumi kopā ar virsdarbiem, rezerves darbinieku algām, apģērbu un citām piemaksām, saimniecības izdevumi, arī ēku un telpu uzturēšana un remonts, kancelejas izdevumi un ceļa naudas) — 60,3 milj. ls (iepriekšējā gadā — 56,9 milj. ls). Pabalstiem (izglītības un sociāliem, kā pensijām, ārstniecības, piemaksas slimoka-

1) Budžets.

sēm, sabiedriskās aizgādības un citi) 1938./39. s. g. paredzēts izdot 32,0 milj. ls jeb 16,8% (iepriekšējā gadā — 27,8 milj. ls).

Tautsaimniecības veicināšanai izdotās summas tagad samazinās; pēc mūsu naudas kursa pielīdzināšanas Anglijas mērciņai, lauksaimniecības ražojumus ārzemēs pārdod par augstākām cenām nekā agrāk. 1935./36. s. g. lauksaimniecības veicināšanai izdots 17,5 milj. ls (11,9% no visiem izdevumiem), bet 1938./39. s. g. paredzēts izdot tikai 9,2 milj. ls (4,8%). No tekošiem izdevumiem vēl palielinājušies šoseju, zemes un ūdensceļu uzturēšanas, meliorācijas u. c. izdevumi.

Valsts izdevumi pēc vajadzībām 1937./38. s. g.¹⁾

	%
Augstākā administrācija	2,6
Apsardzība un drošība:	34,6
a) apsardzība	23,0
b) iekšējā drošība	6,8
c) tiesas un cietumi	4,8
Izglītība	14,7
Sabiedriskā aizgādība	11,1
Saimniecības veicināšana	10,9
Satiksme	6,5
Valsts finanses	5,7
Valsts parādi	1,0
Kapitālu ieguldījumi	8,2
Pārējie	4,7
Kopā	100,0

Lielākie kapitālu ieguldījumu izdevumi bija kapitāli valsts uzņēmumiem un fondiem (9,6 milj. ls — 5,0%), kustamu un nekustamu īpašumu iegādei (8,4 milj. ls — 4,4%), valsts aizdevumi (7,1 milj. ls — 3,8%), kara ministrijai — 9,2 milj. ls (iepriekšējā gadā — 8,75 milj. ls jeb 4,9%).

Šķirojot izdevumus pēc vajadzībām (mērķiem), visvairāk izdots apsardzībai — 23,0%, bet kopā ar iekšējo drošību, tiesām un cietumiem — 34,6%. Otrā vietā ir izdevumi izglītībai — 14,7%. Iepriekšējos gados ļoti lielu daļu izdeva saimniecības nozaŗu veicināšanai — līdz $\frac{1}{5}$ visu izdevumu, bet tagad izdod apmēram $\frac{1}{10}$. Samērā liela daļa izdota sabiedriskai aizgādībai, kapitālu ieguldījumiem, satiksmei, valsts financēm un citām vajadzībām.

¹⁾ Budžets.

3) **Valsts parādi.** Valsts ir aizņēmusies iekšzemē (4 aizņēmumi), kā arī ārzemēs. Valsts aizņēmumu kopsumma 1938. g. 1. aprīlī bija 156,6 milj. ls (1937. g. — 142,1 milj. ls).

Valsts aizņēmumi 1931.—1938. g. 1. aprīlī.

1. aprīlī	Iekšējie	Ārzesmes	Kopā
	m i l j. l a t u		
1931. g.	0,8	115,5	116,3
1932. „	0,9	105,6	106,5
1933. „	2,4	103,2	105,6
1934. „	11,0	73,5	84,5
1935. „	15,0	71,2	86,2
1936. „	19,2	71,2	90,4
1937. „	18,9	123,2	142,1
1938. „	33,2	123,4	156,6

Ārējo parādu kopsumma 1938. g. 1. aprīlī bija 123,4 milj. ls (1937. g. — 123,2 milj. ls); gada laikā aizņēmums Ķeguma spēkstacijas būvei pavairojies no 5,57 līdz 7,532 milj. ls (5,75 milj. Zviedrijas kronu). Pārējās pārmaiņas ar ārējiem parādiem notikušas kursu svārstību dēļ.

Valsts parādi ārzemēs.

	1937. g. 1. aprīlī		1938. g. 1. aprīlī	
	1 000 ls	%	1 000 ls	%
Amerikas Sav. V.	37 046	30,1	36 269	29,4
Anglija	48 664	39,5	48 664	39,4
Francija	1 078	0,9	709	0,6
Valsts ārējais 6% obligāciju aizņēmums	30 844	25,0	30 197	24,5
1936. g. aizņēmums Ķeguma spēkstacijas būvei	5 570	4,5	7 532	6,1
Kopā	123 202	100,0	123 371	100,0

Divi pirmie valsts iekšējie aizņēmumi realizēti pirmajos valsts pastāvēšanas gados: Latvijas neatkarības 1918. g. 5% aizņēmums un Latvijas iekšējais 1920. g. 4% aizņēmums. Šie aizņēmumi ir gandrīz pilnīgi atmaksāti. Latvijas 1931. g. iekšējo ceļu aizņēmumu ar prēmijām izlaida 20 milj. ls nominālvērtībā uz 30 gadiem; 1938. g. 1. aprīlī valsts parāds pēc šī aizņēmuma bija 18,5 milj. ls. Līdzekļu sagādāšanai Ķeguma spēkstacijas būvei un citiem ar būvi saistītiem izdevumiem valsts izlaiž pēc vajadzības kredītzīmes līdz 34 milj. ls;

1938. g. 1. aprīlī šādas kredītzīmes bija apgrozībā par 14,7 milj. ls. Kopsummā visu iekšējo aizņēmumu 1938. g. 1. aprīlī bija 33,2 milj. ls (1937. g. — 18,9 milj. ls).

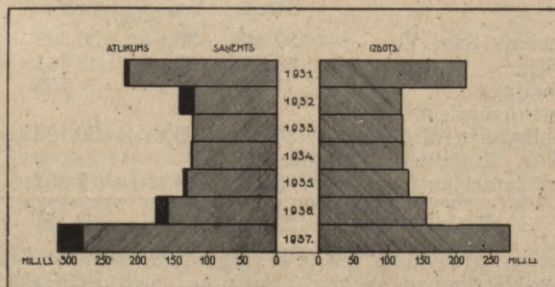
Valsts iekšējie aizņēmumi.

Aizņēmumi	1937. g. 1. apr.		1938. g. 1. apr.	
	1000 ls	%	1000 ls	%
Latvijas neatkar. 1918. g. 5%	20	0,1	20	0,1
Latvijas 1920. g. 4 ^o / _o	28	0,2	27	0,1
Latvijas 1931. g. iekšējais ceļu Aizņēm. Ķeguma spēkst. būvei	18 824	99,7	18 506	55,7
	—	—	14 672	44,1
Kopā	18 872	100,0	33 225	100,0

Maksājumu bilance.

Noderīgs rādītājs, kas skaitliski vislabāk attēlo mūsu saimnieciskās attiecības ar citām valstīm, ir maksājumu bilance. Maksājumu bilance aptver visus starptautiskos maksājumus, kas kādā laika sprīdī (parasti gada laikā) izdarīti uz kādas tautas saimniecības rēķina.

Maksājumu bilance.

Maksājumu bilance sastāv no divām galvenām daļām — tekošiem un kapitālu kustības posteņiem. Tekošos posteņos ietilpst visi maksājumi un ieņēmumi naudā, kas sagrupēti bilances formā, un kas Latvijas saimniecībai gada laikā radušies no saimnieciskiem sakariem ar citām valstīm. Šeit ietilpst visi ieņēmumi un maksājumi, kas radušies sakarā ar

ārējo tirdzniecību, parādu procentu maksājumiem, satiksmi, tūrismu, apdrošināšanas iestāžu darbību u. c. tautsaimniecības nozarēm. Balances forma saprotama tādā nozīmē, ka visi ieņēmumi sakopoti kredīta (ienākušos) posteņos, bet visi izdarītie maksājumi — dēbeta (izejošos) posteņos. Tekošie posteņi rāda, kā sadalās ieņēmumi un maksājumi pēc tautsaimnieciskiem izcelšanās iemesliem. Kapitālu kustības jeb līdzsvara posteņi rāda, kā mainās starptautisko maksājumu līdzekļu sastāvs, prasības un saistības pret ārzemēm sakarā ar gada laikā izdarītiem maksājumiem.

Latvijas maksājumu bilances tekošo
posteņu apgrozījumi 1931.—1937. g.

Gadi	Saņemts	Izdots	Saldo
1931.	221,9	214,6	7,3
1932.	142,9	120,2	22,7
1933.	122,6	121,9	0,7
1934.	124,5	122,9	1,6
1935.	135,7	131,3	4,4
1936.	175,7	156,6	19,1
1937.	316,3	278,7	37,6

Līdz 1932. gadam šo atiecību rezultāts ir mums labvēlīgs, par ko liecina bilances (t. i. tekošo posteņu) noteiktā aktivitāte. Kaut gan maksājumu bilance 1932. g. dod lielu aktīvu atlikumu, tomēr ar šo gadu jau rodas lūzums, jo, salīdzinot ar 1931. gadu, dēbetā apgrozījumi samazinājušies par 94,4 milj. ls (44,0%), bet kredīta apgrozījumi tai pašā laikā — par 79,0 milj. ls (35,6%). Nākamajos divos gados, t. i. 1933. un 1934. gadā, apgrozījumi joprojām sašaurinās, gandrīz izzūdot bilances aktivitātei. Uzlabošanās sākās 1935. gadā, kad kredīta apgrozījumi, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauguši par 11,2 milj. ls jeb 9,0% (dēbetā — 6,8%). Nākošā 1936. gadā ievērojami palielinājušies kā apgrozījumi, tā arī bilances aktīvais atlikums. Kredīta apgrozījumi pieauguši par 40,0 milj. ls (29,5%), bet dēbeta apgrozījumi — par 25,3 milj. ls (19,3%); atlikums pavairojies vairāk nekā četrkārtīgi. Visstraujākais pieaugums kā apgrozījumos, tā arī bilances atlikumā bija 1937. gadā; kredīta apgrozījumi palielinājušies par 140,6 milj. ls (par 80,0%), dēbeta apgrozījumi — par 122,1 milj. ls (78,0%) un atlikums — par 18,5 milj. ls (96,9%). Tik liels aktīvs atlikums nav bijis visā Latvijas

pastāvēšanas laikā. Šo uzplaukumu pa daļai ietekmējuši ārējie apstākļi, bet ļoti liela nozīme ir mūsu valdības pārdomātai un noteiktai rīcībai ārējās tirdzniecības un cita veida starptautisko attiecību kārtošānā.

Latvijas maksājumu bilance
(pēc atsevišķiem posteņiem).

Balances posteņi	1936. gadā			1937. gadā		
	Saņemts	Izdots	Saldo	Saņemts	Izdots	Saldo
Milj. latos						
A. Tekošie posteņi:						
I. Preces	139,61	125,69	+13,92	260,85	238,48	+22,37
II. Procenti un dividendes	0,24	3,71	- 3,47	0,38	3,89	- 3,51
III. Dažādi pakalpojumi	35,90	27,07	+ 8,83	55,07	36,04	+19,03
a) Satiksme	19,21	11,42	+ 7,79	33,90	15,35	+18,55
b) Tūrisms	7,00	8,85	- 1,85	7,55	11,38	- 3,83
c) Pārējās nozares	9,69	6,80	+ 2,89	13,62	9,31	+ 4,31
IV. Zelts stieņos un monētās	—	0,11	- 0,11	—	0,25	- 0,25
Kopā A (tekošie posteņi)	175,75	156,58	+19,17	316,30	278,06	+37,24
B. Kapitālu kustība:						
I. Ilgtermiņa operācijas	4,98	8,75	- 3,77	2,41	6,31	- 3,90
II. Īstermiņa operācijas	52,12	71,09	-18,97	4,81	38,26	-33,45
a) Latvijas saistības ārzemēs	2,72	1,25	+ 1,47	3,82	6,68	- 2,86
b) Latvijas pras. pret ārzemēm	—	37,03	-37,03	—	31,51	-31,51
c) Ārzemju valūta un devises iekšzēmē	—	1,79	- 1,79	—	0,07	- 0,07
d) Zelta krājumu kustība Latvijas Bankā	—	31,02	-31,02	0,98	—	+ 0,98
e) Labojumi	49,40	—	+49,40	—	—	—
Kopā (kapitālu kustība)	57,10	79,84	-22,74	7,22	44,57	-37,35
Kopā A+B	232,85	236,42	- 3,57	323,52	323,23	+ 0,29
Starpība no neuzvertām vai nepareizi konstatētām summām						
	3,57	—	+ 3,57	—	0,29	- 0,29
Bilance	236,42	236,42	—	323,52	323,52	—

Aplūkojot maksājumu bilanci pēdējos divos gados, redzam, ka lielākos atlikumus devusi ārējā tirdzniecība (īpaši eksports un imports) un satiksme (īpaši kuģniecība). Tūrisma postenis visos gados ir noslēdzies ar negatīvu atlikumu. Jāievēro, ka īstais tūrisms, t. i. ieceļotāju ārzemnieku un izceļotāju Latvijas pilsoņu kustība, noslēdzas ar pozitīvu atlikumu, bet tā kā posteni „tūrisms“ ieskaitīta arī ārzemju laukstrādnieku uz dzimteni pārsūtītā algas daļa, kas samērā ievērojama, kopīgais rezultāts ir negatīvs. Kapitālu kustības posteni rāda, ka pēdējā gadā mūsu saimniecība visai intensīvi atbrīvojusies no ārzemju kapitāliem, jo samazinājušās mūsu saistības (parādi), bet pieaugušas mūsu prasības (ārzemnieku parādi).

Iekšzemes tirdzniecība.

Par tirdzniecības uzņēmumiem skaita ne tikai preču tirdzniecības, bet arī tirdzniecības palīguzņēmumus, viesu uzņemšanas, satiksmes un transporta, veselības kopšanas, tīrības un higiēnas, izglītības un izpriecas, kredita un apdrošināšanas uzņēmumus.

1) Tirdzniecības uzņēmumi 1935. g. 26. jūnijā. 1935. g. 26. jūnijā izdaria tirdzniecības skaitīšanu, kurā noskaidroja uzņēmumus pēc minētās programmas, saskaitot arī visus sīkos uzņēmumus, vai tie izpērk tirdzniecības zīmes, vai nē (liela daļa sīko uzņēmumu pēc likuma atsvabināti no tirdzniecības zīmju izpirkšanas).

Tirdzniecības uzņēmumu skaits un nodarbinātās personas 1935. g. 26. jūnijā.

	Uzņēmumu skaits		Nodarb. personu skaits	
	skaitis	%	skaitis	%
Preču tirdzniecība	30 573	66,2	56 350	59,3
Tirdzniecības palīguzņēmumi	849	1,8	2 185	2,3
Viesu uzņemšana	2 754	6,0	7 654	8,0
Satiksme un transports	5 391	11,7	12 167	12,8
Izglītība un izpriecas	282	0,6	1 311	1,4
Veselības kopšana un higiēna	4 588	9,9	10 823	11,4
Apdrošināšana un kredīts	1 736	3,8	4 532	4,8
Kopā	46 173	100,0	95 022	100,0

Visā valstī 1935. g. 26. jūnijā bija 46 173 tirdzniecības uzņēmumi ar 95 022 nodarbinātām personām, no tiem preču tirdzniecības uzņēmumu bija 30 573 (66,2%) ar 56 350 nodarbinātām personām (59,3%). Vēl liels uzņēmumu skaits ir satiksmes un transporta nozarē (vezumnieki, ormaņi, automobiļu uzņēmumi un citi) un veselības kopšanas, tīrības un higiēnas nozarē (frizieri, veļas mazgātavas un citi).

Rīgā ir visvairāk uzņēmumu (39,0%) ar vislielāko nodarbināto personu skaitu (48,7%).

	Uzņēmumu skaits		Nodarbināto personu skaits	
	skaitis	%	skaitis	%
Rīga	17 991	39,0	46 232	48,7
Vidzeme	7 766	16,8	13 526	14,2
Kurzeme	7 133	15,4	12 934	13,6
Zemgale	5 707	12,4	9 648	10,2
Latgale	7 576	16,4	12 682	13,3
Kopā	46 173	100,0	95 022	100,0

Uz laukiem (pagastu pašvaldību robežās) atrodas 8 649 uzņēmumi ar 13 132 nodarbinātām personām, bet pilsētās — 37 524 uzņēmumi ar 81 890 nodarbinātām personām.

Tirdzniecības uzņēmumi pēc nodarbinātām personām 1935. g. 26. jūnijā.

Nodarbināto pers. skaits vienā uzņēmumā	Uzņēmumu skaits		Nodarbin. personu skaits	
	skaitis	%	skaitis	%
V i s ā s n o z a r ē s				
Līdz 5	44 412	96,2	67 651	71,2
No 6 līdz 50	1 694	3,7	20 449	21,5
51 un vairāk	67	0,1	6 922	7,3
Kopā	46 173	100,0	95 022	100,0
P r e č u t i r d z n i e c ī b ā				
Līdz 5	29 785	97,4	46 272	82,1
No 6 līdz 50	771	2,5	8 574	15,2
51 un vairāk	17	0,1	1 504	2,7
Kopā	30 573	100,0	56 350	100,0

1935. g. 26. jūnijā lielā pārsvarā bija mazie uzņēmumi, kas nodarbina ne vairāk par 5 personām: šādu tirdzniecības uzņēmumu bija 44 412 (96,2% no kopskaita), bet preču tirdzniecībā to procents bija vēl lielāks (97,4%). Vidējo, sevišķi lielo uzņēmumu skaits ir mazs (3,8%), bet nodarbināto per-

sonu skaits ir samērā liels — 27 371 (28,5% no visām nodarbinātām personām).

Tirdzniecības uzņēmumi pēc tiesiskā veida
1935. g. 26. jūnijā.

	Uzņēmumu		Preču tirdzniecības uzņēmumu	
	kopskaits	%	skaits	%
Vienpersonas	42 538	92,1	28 899	94,5
Pilnas sabiedrības	627	1,3	462	1,5
Komanditsabiedrības	128	0,3	100	0,3
Paju sabiedrības	58	0,1	43	0,2
Akciju sabiedrības	560	1,2	390	1,3
Kopdarbības sabiedrības	1 558	3,4	447	1,5
Kopdarbības savienības	47	0,1	42	0,1
Bezpeļņas biedrības	169	0,4	19	0,1
Valsts uzņēmumi	188	0,4	121	0,4
Pašvaldību uzņēmumi	80	0,2	12	..
Mantojumu masas	79	0,2	36	0,1
Pārējie veidi	141	0,3	2	..
Kopā	46 173	100,0	30 573	100,0

Pēc tirdzniecības uzņēmumu tiesiskā veida visvairāk bija vienpersonas uzņēmumu — 42 538 (92,1% no visiem uzņēmumiem); preču tirdzniecībā to procents bija vēl lielāks. No pārējiem veidiem kā kopdarbības sabiedrības darbojas 1 558 uzņēmumi (3,4%), pie kam kopdarbības sabiedrību nodaļas un filiāles skaita par atsevišķiem uzņēmumiem. Vienpersonas uzņēmumi ir ievērojami mazāki, jo tajos nodarbinātas caurmērā tikai 1,7 personas, turpretim kopdarbības savienību uzņēmumos — 10,8, valsts uzņēmumos — 14, akciju sabiedrībās — 11 personas u. t. t.

Tirdzniecības uzņēmumi pēc dibināšanas gadiem 1935. g. 26. jūnijā.

	Uzņēmumu		Preču tirdzniec. uzņēm.	
	kopskaits	%	skaits	%
Līdz 1900. g.	2 346	5,1	1 337	4,4
No 1901.—1918. g.	4 280	9,2	2 758	9,0
„ 1919.—1925. g.	11 337	24,6	7 609	24,9
„ 1926.—1930. g.	9 743	21,1	6 236	20,4
„ 1931.—1935. g.	18 467	40,0	12 633	41,3
Kopā	46 173	100,0	30 573	100,0

Pēc tirdzniecības uzņēmumu dibināšanas gadiem redzam, ka vecu uzņēmumu ir ļoti maz: līdz 1900. g. nodibināto uzņēmumu bija tikai 2 346 (5,1% no visiem), no tiem XVII gadsimtenī dibināti 15 uzņēmumi un XVIII gadsimtenī — 26 uzņēmumi. Turpretim daudz tirdzniecības uzņēmumu nodibināti pēdējos gados: no 1931. līdz 1935. g. nodibināti 18 467 uzņēmumi (40,0% no visiem), bet valsts neatkarības laikā nodibināto tirdzniecības uzņēmumu ir 85,7% no kopskaita.

Tirdzniecības uzņēmumi pēc tautībām 1935. g.
26. jūnijā.

Visās nozarēs.

	Uzņēmumu		Nodarbināto personu	
	skaits	%	skaits	%
Latviešu	27 164	58,8	51 757	54,5
Vāciešu	2 442	5,3	7 779	8,2
Krievu	2 498	5,4	4 177	4,4
Žīdu	11 295	24,4	23 943	25,2
Poļu	1 277	2,8	1 816	1,9
Igauņu	192	0,4	340	0,4
Leišu	633	1,4	803	0,8
Pārējo	404	0,9	1 177	1,2
Valsts un pašvaldību	268	0,6	3 230	3,4
Kopā	46 173	100,0	95 022	100,0

Preču tirdzniecībā.

	Uzņēmumu		Nodarbināto personu	
	skaits	%	skaits	%
Latviešu	16 581	54,2	27 104	48,1
Vāciešu	1 188	3,9	3 494	6,2
Krievu	1 794	5,9	2 943	5,2
Žīdu	9 433	30,9	19 851	35,2
Poļu	746	2,4	999	1,8
Igauņu	113	0,4	199	0,4
Leišu	325	1,1	411	0,7
Pārējo tautību	260	0,8	638	1,1
Valsts un pašvaldību	133	0,4	711	1,3
Kopā	30 573	100,0	56 350	100,0

Latviešiem 1935. g. 26. jūnijā piederēja 27 164 uzņēmumi (58,8% no visiem) ar 51 757 nodarbinātām personām (54,5%); preču tirdzniecībā latviešu uzņēmumu procents ir mazāks. Žīdiem 1935. g. 26. jūnijā piederēja 11 295 uzņēmumi (24,4% no visiem), bet no preču tirdzniecības uzņēmumiem tiem piederēja 30,9%. Vāciešiem un krieviem piederēja pa $\frac{1}{20}$ visu uzņēmumu.

Tirdzniecības uzņēmumos nodarbinātās personas 1935. g. 26. jūnijā.

	Visos uzņēmumos		Preču tirdzniecībā	
	skaitis	%	skaitis	%
Nodarbinātie īpašnieki	40 089	42,2	27 321	48,5
Ģimenes locekļi	13 704	14,4	11 192	19,9
Algotie darbinieki	39 407	41,5	16 757	29,7
Mācekļi	1 822	1,9	1 080	1,9
Kopā	95 022	100,0	56 350	100,0

Tirdzniecības uzņēmumos, īpaši mazajos, nodarbināts liels īpašnieku un to ģimenes locekļu skaits — 53 793 jeb 56,6% no visām nodarbinātām personām, bet preču tirdzniecībā to procents bija vēl lielāks (68,4%). Algotu darbinieku procents, sevišķi preču tirdzniecībā, ir samērā mazs. 1935. g. 26. jūnijā 11 256 uzņēmumos (24,4% no kopskaita) bija nodarbināti 41 229 (43,4%) algoti darbinieki (kopā ar mācekļiem). Preču tirdzniecībā algotie darbinieki bija 6 172 uzņēmumiem (20,2% no kopskaita). Tirdzniecībā plaši izmanto arī sieviešu darbaspēku: 1935. g. 26. jūnijā tirdzniecības uzņēmumos bija nodarbinātas 42 353 sievietes (44,6% no visām nodarbinātām personām). Sevišķi liels procents sieviešu bija nodarbināts viesu uzņemšanas uzņēmumos (68,6%) un veselības kopšanas, higiēnas un tīrības nozarē (66,8%); preču tirdzniecības uzņēmumos bija nodarbinātas 26 955 sievietes (47,8%). 16 192 sievietes bija tirdzniecības uzņēmumu īpašnieces (40,4% no īpašnieku kopskaita). Lielākais procents sieviešu bija ģimenes locekles (68,7%).

2) Tirdzniecības uzņēmumi 1936.—1937. g. (pēc izpirtām tirdzniecības zīmēm). Ikgadus noskaidro tirdzniecības uzņēmumu skaitu, kā arī citas ziņas, pēc izpirtām tirdzniecības zīmēm un nodokļu inspektoriem iesniegtiem paziņojumiem par uzņēmumu. Šo uzņēmumu skaits mazāks nekā konstatēja 1935. g. skaitīšanās, jo daži mazie uzņēmumi (pārtikas tirdz-

niecībā, satiksmē — ormaņi, taksometri un citi) zīmes neizpērk.

Tirdzniecības uzņēmumu skaits pēdējos gados gandrīz nemaz nemainās; 1937. g. zīmes izpirkuši 38 869 tirdzniecības uzņēmumi, no tiem visvairāk bija Rīgā (13 411), bet vismazāk Zemgalē (5 152). Visā valstī caurmērā uz vienu uzņēmumu bija 50 iedzīvotāju, bet Latgalē — 72 iedzīvotāji, Vidzemē — 62, Kurzemē — 50, Zemgalē — 58 un Rīgā — 29 iedzīvotāji.

Tirdzniecības uzņēmumu skaits (pa apgabaliem).

	1936. g.	1937. g.
Rīga	13 660	13 411
Vidzeme	6 701	6 522
Kurzeme	5 947	5 894
Zemgale	5 228	5 152
Latgale	7 581	7 890
Kopā	39 117	38 869

V katēgorijas tirdzniecības zīmes izpirkuši visvairāk uzņēmumu — 55,1%, IV kat. — 37,8%, III kat. — 3,9%, bet II kat. — 1,8% un I kat. — 1,4%; uz laukiem V katēgorijas tirdzniecības zīmes izpircis vēl lielāks procents uzņēmumu (62,5%), bet pilsētās — mazāks procents uzņēmumu (52,9%).

Tirdzniecības uzņēmumu skaits (pēc izpirtām tirdzniecības zīmēm)

I katēgorijas	Vā-				Pārē-		
	Latviešu	ciēšu	Krievu	Židu	Poļu	jo	Kopā
I katēgorijas	189	76	8	250	1	30	554
II "	236	110	6	330	2	28	712
III "	607	145	46	663	5	42	1 508
IV "	7 962	623	757	4 902	210	243	14 697
V "	13 099	693	1 544	5 097	528	437	21 398
Kopā	22 093	1 647	2 361	11 242	746	780	38 869

Procentos

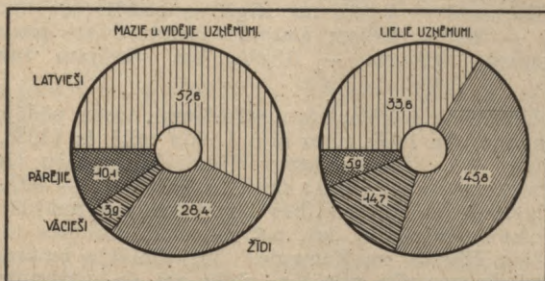
Lielie

uzņēmumi (I un II kat.)	1933. g.	27,3	16,6	1,7	48,6	0,3	5,5	100,0
	1937. g.	33,6	14,7	1,1	45,8	0,2	4,6	100,0

Mazie un vidējie

uzņēmumi (III, IV, V kat.)	1933. g.	56,7	4,8	5,9	28,0	2,0	2,6	100,0
	1937. g.	57,6	3,9	6,2	28,4	2,0	1,9	100,0

Tirdzniecības uzņēmumi 1937. g.

Latviešiem 1937. g. piederēja visvairāk tirdzniecības uzņēmumu — 22 093 (56,8^o); otrā vietā ir žīdi ar 11 242 uzņēmumiem (28,9^o), trešajā vietā vācieši u. t. t. Lielākās pārmaiņas īpašnieku tautību ziņā bijušas I un II kat. uzņēmumos: 1933. g. latviešiem piederējuši 27,3^o no visiem lielākiem uzņēmumiem, bet 1937. g. — 33,6^o; lielo uzņēmumu procents samazinājies žīdiem (no 48,6 līdz 45,8^o) un vāciešiem. Lielākais procents tirdzniecības uzņēmumu latviešiem

Tirdzniecības uzņēmumu apgrozījumi
1933.—1936. g.

Gadi	Preču tirdzniecībā	Pārējās tirdz-	Kopā
		niecības nozarēs	
M i l j. l s			
1933.	750,3	112,3	862,6
1934.	821,3	117,0	938,3
1935.	897,3	119,7	1 017,0
1936.	1 069,5	126,4	1 195,9
1936. g.			
Rīgā	706,0	84,6	790,6
Vidzemē	73,8	13,1	86,9
Kurzemē	105,5	12,0	117,5
Zemgalē	80,0	10,2	90,2
Latgalē	104,2	6,5	110,7
Pilsētās	976,1	113,7	1 089,8
Laukos	93,4	12,7	106,1
Kopā	1 069,5	126,4	1 195,9

pieder Vidzemē (bez Rīgas) — 82,7^o/_o, vidējais Zemgalē — 66,8^o/_o, Kurzemē — 64,9^o/_o un Rīgā — 55,8^o/_o, bet mazākais Latgalē — 24,7^o/_o; žīdiem Latgalē pieder 54,8^o/_o no visiem uzņēmumiem, krievi — 15,6^o/_o, bet pārējām tautībām mazāk.

Tirdzniecības uzņēmumu apgrozījumi, visos pēdējos gados pieauguši, un 1936. g. to bija 1 195,9 milj. ls (1935. g. — 1 017,0 milj. ls). Lielākie apgrozījumi bija preču tirdzniecības uzņēmumiem — 1 069,5 milj. ls (1935. g. — 897,3 milj. ls). Rīgas preču tirdzniecības uzņēmumi apgrozījuši lielākās summas (706,0 milj. ls), bet mazākās summas bija Vidzemē (bez Rīgas) un Zemgalē. Visi lielākie tirdzniecības uzņēmumi koncentrēti pilsētās, tādēļ arī šo uzņēmumu apgrozījumi ir 10-kārtīgi lielāki nekā lauku uzņēmumiem.

3) Nekustamu īpašumu pirkumi. Pēdējos gados ir bijusi liela rosība nekustamu īpašumu tirdzniecībā: 1937. g. īpašnieki mainījušies 7 759 nekustamiem īpašumiem (1936. g. — 6 815); arī pirktu nekustamu īpašumu vērtībā ir lielāka starpība: 1936. g. pēc pirkuma līgumiem to vērtība bija 43,4 milj. ls, bet 1937. g. — 64,2 milj. ls.

Nekustamu īpašumu pirkumi.

Gadi	Skaitis	Vērtība 1 000 ls
P i l s ē t u		
1933.	1 680	17 487
1934.	1 830	17 073
1935.	1 825	19 029
1936.	2 462	29 150
1937.	2 659	46 220
L a u k u		
1933.	2 488	7 705
1934.	2 777	7 954
1935.	3 394	10 311
1936.	4 353	14 214
1937.	5 100	17 991

Pilsētās 1937. g. pārdoti 2 659 nekustami īpašumi (1936. g. — 2 462) par 46,2 milj. ls (1936. g. — 29,2 milj. ls), no tiem Rīgā — 1 063 īpašumi par 37,1 milj. ls. Caurmērā viena pilsētas nekustama īpašuma vērtība 1937. g. bija 17 382 ls

(1936. g. — 11 840 ls), Rīgā — 34 863 ls, bet pārējos apgabalos tā svārstījās caurmērā no 3 725 (Latgalē) līdz 8 620 ls (Zemgalē).

Nekustamu īpašumu pirkumi 1937. g. (pēc tautībām).

Tautības	Ieguvēji		Atsavinātāji		Starpība	
	Skaitis	Vērtība 1000 ls	Skaitis	Vērtība 1000 ls	Skaitis	Vērtība 1000 ls
P i l s ē t u						
Latvieši	2 219	40 278	1 881	28 743	+338	+11 535
Vācieši	111	2 666	296	6 785	-185	- 4 119
Krievi	139	1 107	148	1 879	- 9	- 772
Žīdi	119	1 390	238	5 288	-119	- 3 898
Poļi	39	245	40	411	- 1	- 166
Igaņņi	5	84	9	176	- 4	- 92
Leiši	14	193	18	125	- 4	+ 68
Pārējie	13	257	29	2 813	- 16	- 2 556
Kopā	2 659	46 220	2 659	46 220	—	—
L a u k u						
Latvieši	4 572	16 780	4 553	16 282	+19	+ 498
Vācieši	51	205	83	455	-32	- 250
Krievi	389	824	346	794	+43	+ 30
Žīdi	8	21	28	144	-20	-123
Poļi	53	83	57	100	- 4	- 17
Igaņņi	10	33	17	36	- 7	- 3
Leiši	12	39	8	21	+ 4	+ 18
Pārējie	5	6	8	159	- 3	-153
Kopā	5 100	17 991	5 100	17 991	—	—

Visvairāk pilsētu nekustamu īpašumu 1937. g. pārdevuši, kā arī pirkuši latvieši. Latviešu iegūto īpašumu skaits un vērtība bija lielāki nekā atsavināto īpašumu: 1937. g. tie ieguvuši 338 īpašumus vairāk nekā pārdevuši, bet to vērtība ir lielāka par 11,5 milj. ls. Visvairāk samazinājusies vāciešu un žīdu pilsētu nekustamu īpašumu vērtība.

Lauku nekustamu īpašumu pirkumu 1937. g. bija 5 100 (1936. g. — 4 353) par 18,0 milj. ls (1936. g. — 14,2 milj. ls),

tā tad caurmērā vērtība bija 3528 ls (1936. g. — 3265 ls). Visvairāk lauku nekustamu īpašumu pārdots Vidzemē — (1537 īpašumi par 6,2 milj. ls), turpretim vērtīgākie īpašumi bijuši Zemgalē (caurmērā viena īpašuma vērtība bija 5 029 ls), bet lētākie — Latgalē (1940 ls). Lauksaimnieciski izmantojami bija 4112 īpašumu 15,1 milj. ls vērtībā.

Latvieši 1937. g. pārdevuši lielāko skaitu lauku nekustamu īpašumu, bet vēl lielāku skaitu, kā arī vērtīgākus īpašumus tie ieguvuši, un tādēļ latviešiem lauku nekustamu īpašumu vērtība palielinājusies par 0,5 milj. ls.

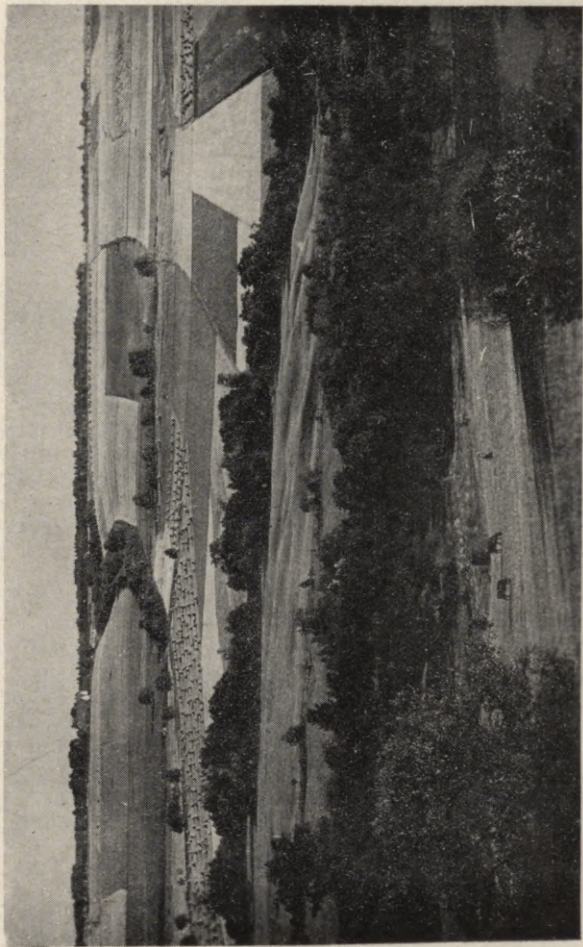
4) **Maksājumu grūtības.** Maksājumu grūtības raksturo: 1) izpildu un piedziņu rakstu skaits un vērtība, kas iesūtīti piespiedu piedzišanai tiesu izpildītājiem, nodokļu piedziņējiem, policijai un pagastu tiesām, 2) izsludināto maksātne-spējīgo skaits un pieteikto parādu summa un 3) protestēto vekseļu skaits un vērtība.

Izpildu rakstu un izsoļu skaits.

Gadi	Izpildu rakstu skaits	Izpildu rakstu vērtība 1000 ls	Izsludināto izsoļu skaits	Notikušo izsoļu skaits
1934.	373 623	51 765	57 788	3 089
1935.	344 038	45 473	46 391	2 926
1936.	358 453	50 026	43 331	2 431
1937.	353 871	46 006	36 557	2 100

Izpildu iestādēm piesūtīto izpildu un piedziņu rakstu skaits un vērtība pēdējos gados samazinās: 1937. g. iesniegts 353 871 raksts (1936. g. — 358 453) par 46,0 milj. ls (1936. g. — par 50,0 milj. ls). Starp piedziņu rakstiem visvairāk bija vekseļu, termiņā nenomaksātu nodokļu, slimo kasu un apdrošināšanas biedrību maksas. Lai gan piedziņu rakstu skaits ir liels, tomēr izsludināto izsoļu ir ievērojami mazāk (10%), bet notikušo izsoļu skaits vēl mazāks (0,6% no iesniegto piedziņu rakstu kopskaita).

Izsludināto maksātne-spējīgo skaits nekad nav bijis liels, un 1937. g. to bija 68 ar 862 000 ls pieteikto parādu summu (1936. g. — 1063 000 ls).

Skats no Greija kalna uz Abavu un Imulu.

Izsludinātie maksātnespējīgie.

Gadi	Izsludināto maksāt- nespējīgo skaits	Pieteiktie parādi 1000 ls
1931.	162	9 748
1932.	249	8 839
1933.	129	6 974
1934.	120	4 100
1935.	60	3 744
1936.	64	1 063
1937.	68	862

Protestēto vekseļu skaits un summa tagad ir mazāki par caurmēru, kādu parasti protestē normālos saimnieciskos apstākļos. Lai gan vekseļu apgrozība strauji palielinās, tomēr protestēto vekseļu skaits un summa joprojām samazinās. Visvairāk vekseļu protestē Rīgā — apmēram $\frac{2}{3}$ visu protestēto vekseļu. Caurmēra vekseļa vērtība ir maza (1937. g. — 147 ls), tomēr tai ir tendence palielināties, jo vairs nevar izrakstīt vekseļus, kas mazāki par 50 ls, kā arī turpmāk sakarā ar valsts darbinieku parādu pārjaunošanu mazos vekseļus neprotestēs.

Protestētie vekseļi.

Gadi	Skaits	Summa 1000 ls	Caurmērā viens vekselis ls
1931.	378 634	78 406	207,08
1932.	175 702	40 275	229,22
1933.	80 127	18 826	234,95
1934.	74 301	14 795	199,12
1935.	74 727	13 011	174,11
1936.	94 987	12 970	136,55
1937.	71 457	10 533	147,40

1937. g.

Rīgā	42 974	6 649	154,72
Vidzemē	2 290	458	200,00
Kurzemē	7 633	879	115,16
Zemgalē	5 196	779	149,92
Latgalē	13 364	1 768	132,30

Kreditsaimniecība.

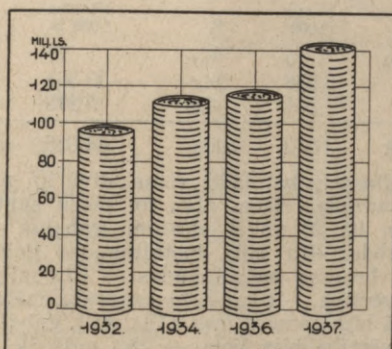
1) **Naudas apgozība.** Latvijas naudas vienība — lats no 1936. g. 29. septembra līdzinās 0,0396487 Anglijas mārciņām sterliņū. Līdz mūsu naudas kursa pielīdzināšanai Anglijas mārciņai, tā bija piesaistīta zeltam. Pie mums apgozībā atrodas: 1) Latvijas Bankas naudas zīmes (banknotas), kas 30% apmērā nodrošinātas ar zeltu vai drošu un stabilu ārzemju valūtu, ja izlaisto naudas zīmju summa nepārsniedz 100 milj. ls; izlaiduma summa, kas pārsniedz 100 milj. ls, ar zeltu un ārzemju valūtu nodrošināta 50% apmērā; 2) valsts kases zīmes izlaiž finanču ministrija ne vairāk kā 48 milj. ls apmērā, par kuŗām valsts atbild ar visu savu mantu; 3) sīkā metāltauda, ko var kalt un laist apgozībā vienīgi valsts; metāltaudu izgatavo vienīgi valsts uzņēmums — „Valsts-papīru spiestuve un naudas kaltuve“. Sīkā metāltauda apgozās patieso vajadzību robežās, pie kam izlaistās sudrabnaudas daudzums nevar pārsniegt 30 latus, bet niķeļa un bronzas naudas daudzums — 10 latus caurmērā uz katru iedzīvotāju.

Naudas un naudas zīmju apgozība 1931.— —1937. g.

Gada beigās	Latvijas Bankas naudas zīmes	Valsts kases zīmes	Metāltauda	Kopā
1931.	41 157	34 737	27 320	103 214
1932.	36 101	31 552	28 785	96 438
1933.	36 676	38 308	29 642	104 626
1934.	38 820	43 133	29 783	111 736
1935.	38 144	42 909	30 705	111 758
1936.	42 238	43 018	30 077	115 333
1937.	62 902	44 655	32 660	140 217

1938. g. sākumā apgozībā atradās, ieskaitot metāltaudu, 140,2 milj. ls. Saimnieciskās dzīves straujā attīstība un mūsu naudas kursa piesaistīšana Anglijas mārciņai sekmējusi naudas apgozības pavairošanos, kas tagad sasniegusi apmērus, kādi līdz šim nav bijuši. 1937. g. visvairāk pieaugusi Latvijas Bankas naudas zīmju apgozība — līdz 62,9 milj. ls, tā tad pieaugums par 20,7 milj. ls. Metāltaudas apgozība 1937. g. beigās bija 32,7 milj. ls (pieaugums par 2,6 milj. ls).

Naudas apgrozība.

Latvijas Bankas naudas zīmes 1938. g. 1. janvārī.

Kupīras	Skaitis 1 000	%	Vērtība 1 000 ls	%
20 latu	214	13,7	4 275	6,8
25 "	692	44,4	17 308	27,5
50 "	605	38,8	30 260	48,1
100 "	34	2,2	3 385	5,4
500 "	15	0,9	7 674	12,2
Kopā	1 560	100,0	62 902	100,0

Latvijas Bankas naudas zīmes ir izlaistas 20, 25, 50, 100 un 500 latu kupīrās. Latvijas Banka izlaidusi pavisam 1 560 000 naudas zīmju, no kurām visvairāk bija 25 latu gabalu — 692 000, t. i. 44,4% no kopskaita, bet to vērtība — 27,5%; 50 latu kupīras ir izlaistas 605 000 gabalu (38,8%), bet to vērtība ir lielāka nekā 25 latu gabaliem. Lai gan 500 latu gabalu ir samērā maz, tomēr to vērtība ir samērā liela (12,2%).

Pirmajos valsts neatkarības gados apgrozībā atradās dažādu vērtību valsts kases zīmes; tad tās lietoja arī sīkās metālmonētas vietā. Tagad apgrozībā faktiski atrodas tikai divu vērtību kupīrās — 10 un 20 latu. Visvairāk apgrozībā ir 10 latu kupīras — 3 936 000 gabalu (93,4%) 39,4 milj. ls vērtībā (88,1%).

Valsts kases zīmes 1938. g. 1. janvārī.

Kupīras	Skaits 1000	%	Vērtība 1000 ls	%
5 latu	15	0,4	77	0,2
10 "	3 936	93,4	39 361	88,1
20 "	261	6,2	5 218	11,7
Kopā	4 212	100,0	44 656	100,0

Sīko metālnaudu kaļ šādi: viena, divu un piecu latu gabalus — no sudraba, viena, divu un piecu santimu gabalus — no bronzas, 10, 20 un 50 santimu gabalus — no niķeļa. Aproxizībā atrodas 91,1 milj. metālnaudas gabalu, no tiem visvairāk bija bronzas metālnaudas — 63,3 milj. gabalu jeb 69,4%, bet to vērtība — tikai 3,6%; sudraba metālnaudas gabalu approxizībā bija samērā maz (12,4 milj. gabalu jeb 13,6%), turpretim to vērtība bija liela — 28,5 milj. ls (87,3%).

Metālnauda 1938. g. 1. janvārī.

	Skaits 1000	%	Vērtība 1000 ls	%
1 sant.	32 132	35,3	321	1,0
2 "	23 831	26,1	477	1,5
5 "	7 327	8,0	366	1,1
10 "	7 976	8,8	797	2,4
20 "	5 315	5,8	1 063	3,3
50 "	2 192	2,4	1 096	3,4
1 ls	5 208	5,7	5 208	15,9
2 ls	4 153	4,6	8 306	25,4
5 ls	3 005	3,3	15 026	46,0
Kopā	91 139	100,0	32 660	100,0

1938. g. sākumā approxizībā bija pavisam 96,9 milj. gabalu dažādu kupīru naudas un naudas zīmju, no tiem metālnaudas skaits bija lielākais — 94,1% no kopskaita, bet valsts kases zīmju bija 4,3% un Latvijas Bankas naudas zīmju — 1,6%.

2) Naudas kursi. Pēc mūsu naudas kursa pielīdzināšanas Anglijas mārciņai (1936. g. 29. septembrī), 100 zelta latu (29,03226 g zelta) līdzinās apmēram 165 Anglijas mārciņai pielīdzinātiem latiem; tagadējo 100 latu ekvivalents ir apmēram 60 zelta latu. Pēc 1936. g. 29. septembra mūsu naudas kurss seko Anglijas mārciņai, bet tās svārstības attiecībā pret zeltu ir ļoti mazas.

Vidējie naudas kursi Rīgas biržā.

Valūtas	1936. g. ¹⁾			1937. g.
	1935. g.	No 2./I līdz 28./IX	No 29./IX līdz 31./XII	
		L a t o s		
1 Amerikas dolars	3,12	3,08	5,15	5,10
1 Anglijas £	15,13	15,33	25,22	25,22
100 Francijas franku	20,31	20,31	24,00	20,69
100 Beļģijas belgu	57,87	52,29	86,96	86,19
100 Šveices franku	100,34	100,36	118,41	117,14
100 Itālijas liru	25,92	25,00	27,15	26,88
100 Zviedrijas kronu	78,48	79,13	130,05	130,02
100 Norveģijas kronu	76,48	77,12	126,75	126,75
100 Dānijas kronu	68,18	68,51	112,60	112,60
100 Austrijas šiliņu	62,00	62,00	97,00	97,00
100 Čehoslovākijas kronu	12,90	12,90	18,24	17,91
100 Holandes guldeņu	208,75	209,40	278,44	280,96
100 Vācijas marku	123,40	123,40	206,66	204,97
100 Somijas marku	6,71	6,81	11,15	11,15
100 Igaunijas kronu	83,70	84,36	138,95	138,95
100 Polijas zlotu	58,40	58,40	97,13	96,78
100 Lietuvas litu	51,90	51,94	87,10	86,68
100 Dancigas guldeņu	72,93	58,40	97,13	96,78

No ārzemju valūtām 1937. un 1938. g. pirmajā pusē visvairāk svārstījies Francijas franks: 1937. g. janvārī vidējais 100 franku kurss bija 24,00 ls, 1938. g. janvārī — 16,90, bet jūnijā — 14,10 ls. No pārējām valūtām nedaudz samazinājies Vācijas markas (100 markas 1937. g. janvārī — 206 ls, 1938. g. — 203 ls), Polijas zlota un Lietuvas lita kurss, bet pārējās valūtas, kurās kotē Rīgas biržā, ir maz mainījušās.

Kreditiestādes. Pēc kredita rakstura kreditiestādes šķirojamas īs- un ilgtermiņa kreditiestādēs, bet pēc īpašniekiem — valsts, pašvaldību un privātās kreditiestādēs. Ilgtermiņa kreditiestāžu ir maz — tikai 4, no tām divas (Valsts Zemes banka un Latvijas Hipotēku banka) ir valsts kreditiestādes, bet divas privātās pilsētu kreditiestādes, kas izsniedz aizdevumus pret pilsētu nekustamu īpašumu iekļājumiem. Īstermiņa kreditiestāžu ir daudz: 1938. g. sākumā darbojās 2 valsts iestādes (Latvijas Banka un Pasta krājkaše), 13 pašvaldību kreditiestāžu (7 pilsētu pašvaldību krājkašes, 2 pilsētu paš-

¹⁾ Sākot ar 1936. g. 29. IX lats pielīdzināts Anglijas £.

valdību bankas, 3 pilsētu pašvaldību lombardi un viena pagasta pašvaldības krājkaše) un 537 privātās kredītiestādes (7 akciju komercbankas, viena biržas sabiedrības banka, 22 savstarpīgās kredītbiedrības, 505 krājaizdevu sabiedrības un 2 banku kantori).

1) **Ilgtermiņa kredītiestādes.** Ilgtermiņa kredītiestādes parasti izsniedz aizdevumus ķīlu zīmēs, kuŗas reālīzē aizņēmējs. Tomēr mūsu ilgtermiņa kredītiestādes ir aizdevušas pret saistības rakstiem un uz vidēju termiņu. Īpaši tas sakāms par Valsts Zemes un Latvijas Hipotēku banku, kas pārņēma no finanču ministrijas aizdotās summas, kā arī pašas aizdeva uz vidējiem termiņiem. Tomēr ar katru gadu šādu aizdevumu kļūst mazāk.

Valsts zemes banka dibināta aizdevumu izsniegšanai pret lauku nekustamiem īpašumiem. Ilgtermiņa aizdevumus Zemes banka izsniedz ķīlu zīmēs šādām vajadzībām: 1) zemes iegūšanai, 2) mantošanas lietu nokārtošanai, 3) apbūvēšanai un meliorācijai, 4) lauksaimnieciskiem pasākumiem un 5) senāko hipotēku parādu nokārtošanai. Bez tam Zemes banka var izsniegt arī īstermiņa (līdz 3 gadiem) kredītus skaidrā naudā. Zemes banka ir izsniegusi pēc īpašiem likumiem aizdevumus arī citām vajadzībām.

Latvijas Hipotēku banka arī ir valsts uzņēmums aizdevumu izsniegšanai pret nekustamiem īpašumiem pilsētās, ciemos un tādās apdzīvotās vietās, kuŗām pilsētu raksturs; bez tam Hipotēku banka izsniedz aizdevumus arī kuģniecības atjaunošanai. Banka izsniedz aizdevumus uz 6 līdz 50 gadiem ķīlu zīmēs pēc to nominālvērtības.

Ilgtermiņa kredītiestāžu aizdevumi.

1. janvārī	Valsts	Latvijas	Privātās	Kopā
	Zemes banka	Hipotēku banka	latos	
	M i l j.			
1931.	193,7	60,5	12,5	266,7
1932.	206,0	65,9	12,4	284,3
1933.	208,2	67,8	12,7	288,7
1934.	210,6	72,5	13,6	296,7
1935.	219,8	78,9	15,3	314,0
1936.	204,1	84,7	16,4	305,2
1937.	205,9	88,7	17,2	311,8
1938.	205,8	94,3	18,0	318,1

Ilgtermiņa kreditiestādes 1938. g. sākumā bija aizdevušas 318,1 milj. ls (1937. g. — 311,8 milj. ls), no tiem lauku ilgtermiņa kreditu bija 205,8 milj. ls, bet pilsētu — 112,3 milj. ls. Privāto ilgtermiņa kreditiestāžu darbība pilsētās ir samērā maz attīstījusies.

Ilgtermiņa kreditiestādes darbojas ar labiem finansiāliem rezultātiem, un 1937. g. darbību tās noslēdza ar 1,741 milj. ls lielu tiro peļņu (1936. g. — 1,962 milj. ls), no tās Latvijas Hipotēku bankai bija 1,141 milj. ls, Valsts Zemes bankai — 0,558 milj. ls un privātām pilsētu kreditbiedrībām — 42 000 ls.

2) Īstermiņa kreditiestādes. No īstermiņa kreditiestādēm dažas izsniegušas arī vidēja un ilgtermiņa aizdevumus, piemēram, Latvijas Bankas tiešie aizdevumi lauksaimniekiem, Latvijas kreditbankas un Latvijas Zemnieku kreditbankas aizdevumi pašvaldībām. Arī pārējo kreditiestāžu aizdevumi bieži pārvēršas vidēja vai ilgtermiņa aizdevumos, kad aizņēmēji termiņos vekselus nenomaksā, bet pagarina. Tomēr pēc savas uzbūves un līdzekļiem visas minētās kreditiestādes aizņēmējus kreditē uz īsu termiņu.

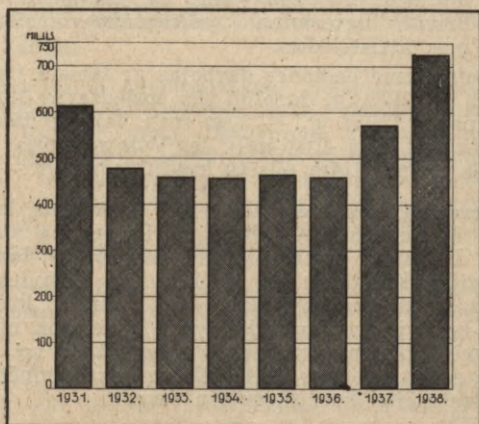
Kreditiestāžu skaits 1. janvārī.

Kreditiestādes	1935. g.	1936. g.	1937. g.	1938. g.
Latvijas Banka	1	1	1	1
Akciju komercbankas	16	7	7	7
Savstarpīgās kreditbiedrības	29	22	22	22
Pilsētu bankas	2	2	2	2
Pilsētu krājkašes	7	7	7	7
Biržas banka	1	1	1	1
Kop ā	56	40	40	40
Krājaizdevu sabiedrības	618	606	532	505*)

a) Kreditiestāžu skaits. Īstermiņa kreditiestāžu ir daudz — 1938. g. sākumā to bija 552, bet tālākos savilkumos ietilpst 545; šo skaitu pavairo īpaši krājaizdevu sabiedrības (skaitā 505; iepriekšējos gados bija pāri par 600), kas caurmērā ir mazas kreditiestādes. Pārējo kreditiestāžu skaits nav liels (40), bet starp šīm kreditiestādēm ir ļoti liela dažādība. Latvijas Banka ir valsts uzņēmums, un par tās

*) Iepriekšējās ziņas.

Īstermiņa kreditiestāžu kopbilance
1931.—1938. g. 1. janvārī.

operācijām un drošību atbild valsts. Latvijas Bankas uzdevums ir: 1) rēgulēt naudas apgrozību valstī, 2) veicināt tirdzniecību, rūpniecību un lauksaimniecību, atvēlot īstermiņa kreditus, 3) atvieglot naudas maksājumus kā iekšzemē, tā arī ārzemēs un 4) izpildīt valsts kases operācijas. Latvijas Bankai bez centrāles ir 24 nodaļas. Latvijas Kreditbanka nodibināta, lai izsniegtu īstermiņa kreditus un likvidētu maksājumu grūtībās nonākušās privātās un pašvaldību kreditiestādes un kopdarbības sabiedrības. Latvijas Kreditbankai bez centrāles (Rīgā) ir vēl 5 nodaļas provincē. Šīs divas ir lielākās kreditiestādes, kas bagātas ar kapitāliem un plašiem citiem līdzekļiem. Pasta un telegrafa iestādes izdara tekošu rēķinu un krājiskas operācijas; tās vada Pasta krājiskas pārvalde, kas pēdējos gados strauji paplašinājusi apgrozījumus.

No pārējām kreditiestādēm lielākās ir akciju komercbankas un dažas komūnālās kreditiestādes (pa vienai no pilsētu bankām, pilsētu krājkasēm un Biržas banka). Caurmērā mazākās kreditiestādes ir krājaizdevu sabiedrības, bet, ievērojot to lielo skaitu, šo sabiedrību nozīme mūsu kreditsaimniecībā ir samērā liela.

Istermiņa kreditiestāžu dažu bilances kontu attīstība.

1. janvāri	Balances	Kapitāli Noguldījumi Aizņēmumi Aizdevumi			
		M i l j . l a t o s			
1931.	613,1	91,0	220,2	110,7	428,6
1932.	479,3	89,1	171,6	85,8	321,8
1933.	459,7	85,7	169,6	74,9	292,4
1934.	457,3	81,8	188,2	71,5	293,1
1935.	464,1	82,0	209,5	67,5	294,8
1936.	459,1	91,9	217,3	54,6	273,5
1937.	572,9	95,1	288,0	57,1	322,0
1938.	725,1	119,3	360,9	57,1	400,3

b) Kopbilance. Istermiņa kreditiestāžu kopbilance pēc saimnieciskās un uzticības krīzes gadiem tagad atkal strauji pieaugusi un sasniedz tādas apmērus, kādi līdz šim nav bijuši: 1938. g. sākumā tā bija 725,1 milj. ls (1937. g. — 572,9 milj. ls). Visu kreditiestāžu bilances palielinājušās, bet

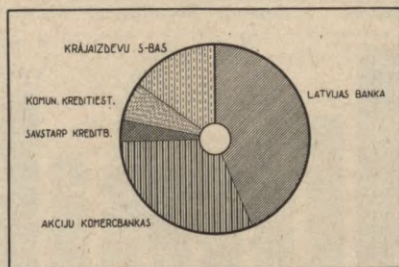
Istermiņa kreditiestāžu bilances.

	1937. g. 1. janvārī		1938. g. 1. janvārī	
	Milj. ls	%	Milj. ls	%
Latvijas Banka	271,2	47,3	318,9	44,0
Akciju komercbankas	131,7	23,0	223,3	30,8
Savstarpīgās kredītbiedrības	26,3	4,6	28,0	3,8
Pilsētu bankas	15,1	2,6	17,9	2,5
Pilsētu krājkašes	10,1	1,8	12,6	1,7
Biržas banka	12,8	2,2	14,4	2,0
Krājaizdevu sabiedrības	105,7	18,5	110,0*)	15,2
Kopā	572,9	100,0	725,1	100,0

par lielāko summu pieaugušas akciju komercbanku bilances — no 131,7 līdz 223,3 milj. ls, sevišķi Latvijas Kredītbankas bilance (no 82,1 līdz 160,6 milj. ls). Lielākā bilance ir Latvijas Bankai — 318,9 milj. ls jeb 44,0% no kopbilances; otrā vietā ir akciju komercbanku bilances, bet trešajā vietā — krājaizdevu sabiedrību bilances ar 110 milj. ls (15,2%).

*) Iepriekšējās ziņas.

Istermiņa kreditiestāžu kopbilances 1938. g. 1. janvārī.

c) **Kapitāli.** Tā kā ir daudz kreditiestāžu veidu, tad arī to kapitālu nosaukumi un rašanās ir dažāda. Tomēr visām kreditiestādēm ir pamat- un rezerves kapitāls, bet pārējo kapitālu un fondu nosaukumi, kā arī mērķi, ir dažādi. Latvijas Bankai ir šādi kapitāli: 1) pamatkapitāls (dibināšanas dienā valsts bankai nodeva 10 milj. ls; ikgadus pieskaita 25% no tīrās peļņas), 2) rezerves kapitāls (ikgadus no tīrās peļņas pieskaita 10%), 3) sevišķs kapitāls (ikgadus no tīrās peļņas pieskaita 30%) un 4) speciālie kapitāli. Latvijas Banka ikgadus kapitāliem pieskaita $\frac{2}{3}$ savas tīrās peļņas. Latvijas Kreditbankai no mūsu kreditiestādēm ir lielākais pamatkapitāls — 40 milj. ls, no tā akcijas par 12 milj. ls ieguvusi Pasta krājkaše (skaidrā naudā), bet par 28 milj. ls — finanču ministrija. Akciju komercbankas pamatkapitālu var palielināt, izlaižot jaunas akcijas; rezerves un citus kapitālus uzkrāj no tīrā atlikuma atskaitījumiem. Savstarpīgām kredītbiedrībām un krājaizdevu sabiedrībām pamatkapitāli rodas no biedru pajām (parasti $\frac{1}{10}$ aizdevuma); rezerves kapitāli, kā arī dažādi pārējie kapitāli un fondi, uzkrājas no tīrā atlikuma atskaitījumiem. Pašvaldību kreditiestādēm pamatkapitālu dod pašvaldības, ko papildina no tīrā atlikuma.

Kreditiestāžu kapitāli, ievērojot to sekmīgo darbību, strauji pieaug, un 1938. g. sākumā to bija 119,3 milj. ls (1937. g. — 95,1 milj. ls). Lielākie kapitāli 1938. g. sākumā bija akciju komercbankām — 57,0 milj. ls (1937. g. — 35,5 milj. ls), t. i. 47,8% no visiem kreditiestāžu kapitāliem; otrā vietā ir Latvijas Bankas kapitāli (27,1 milj. ls jeb 22,7%) un trešajā

Istermiņa kreditiestāžu kapitāli.

	1937. g. 1. janvārī		1938. g. 1. janvārī	
	Milj. ls	%	Milj. ls	%
Latvijas Banka	26,5	27,9	27,1	22,7
Akciju komercbankas	35,5	37,3	57,0	47,8
Savstarpīgās kredītbiedrības	5,6	5,9	6,6	5,5
Pilsētu bankas	1,3	1,4	1,5	1,3
Pilsētu krājkašes	0,8	0,8	0,9	0,8
Biržas banka	2,9	3,0	2,8	2,3
Krājaizdevu sabiedrības	22,5	23,7	23,4*	19,6
Kopā	95,1	100,0	119,3	100,0

vietā — krājaizdevu sabiedrību kapitāli (23,4 milj. ls jeb 19,6%). Kapitālu 1938. g. sākumā bija 16,4% no kopbilances, pie kam akciju komercbankām bija lielākais kapitālu procents (25%).

d) Noguldījumi. Noguldījumu kopsummai pieskaitīti arī Pasta krājkašes noguldījumi (kopā ar tekošiem rēķiniem). Visu kreditiestāžu noguldījumu kopsumma (termiņa, beztermiņa un tekoši rēķini) 1938. g. sākumā bija 466,1 milj. ls (1937. g. — 359,0 milj. ls); noguldījumi 1937. g. pavairojušies visās kreditiestādēs, bet sevišķi akciju komercbankās (no 74,3 līdz 124,4 milj. ls), jo plaši attīstījušās Latvijas Kredītbankas pasīvās operācijas. Lielākie noguldījumi 1938. g. sākumā bija Latvijas Bankā — 150,6 milj. ls, t. i. 32,3% no visiem noguldījumiem.

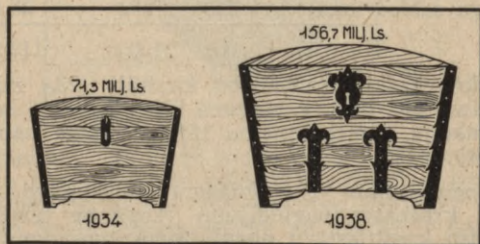
Noguldījumi.

	1938. g. 1. janvārī		Neto		1937. g. 1. 1.	
	Noguldījumi	Pārguldījumi	noguld.	Neto	noguldīj.	
	Milj. ls	%	M i l j. l a t o s			
Latvijas Banka	150,6	32,3	—	150,6	139,8	
Pasta krājkaše	81,4	17,5	} 60,6	42,9	34,8	
Pasta tekoši rēķini	22,1	4,8				
Akciju komercbankas	124,4	26,7	16,6	107,3	61,2	
Savstarpīgās kredītbiedrības	15,1	3,2	1,9	13,2	12,2	
Komūnālās kredītiestādes	33,2	7,1	2,6	30,6	22,5	
Krājaizdevu sabiedrības	39,3*)	8,4	5,2*)	34,1*)	31,5	
Kopā	466,1	100,0	86,9	379,2	302,0	

*) Iepriekšējās ziņas.

Daļu noguldījumu kredītiestādes pārgulda, (īpaši Latvijas Bankā). Pēdējos gados pārguldījumi strauji pieauguši, un 1938. g. sākumā kredītiestādes bija pārguldījušas 86,9 milj. ls (1937. g. — 57,0 milj. ls); visvairāk pārgulda Pasta krājkaše un akciju komercbankas. Ievērojot pārguldījumus, neto (tīro) noguldījumu ir mazāk, un 1938. g. sākumā to bija 379,2 milj. ls (1937. g. — 302,0 milj. ls).

Krājnoguldījumi 1934. un 1938. g.

Par iedzīvotāju ietaupījumiem uzskatāmi termiņa un beztermiņa noguldījumi, un 1938. g. sākumā to bija 156,7 milj. ls (1937. g. — 129,7 milj. ls). Lielākie beztermiņa noguldījumi ir Pasta krājkašei — uz 159 695 grāmatiņām (1938. g. jūnijā — 174 982) noguldīti 81,4 milj. ls, pie kam visvairāk noguldījuši algoti darbinieki — 55% no kopskaita un 41% no kopsummas; 2/3 visu noguldījumu Pasta krājkašē ir mazāki par 200 ls.

Krājnoguldījumi.

	1938. g. 1. janvārī			1937. g.
	Termiņa noguldīj.	Beztermiņa noguldīj.	Kopā	1. janvārī Kopā
M i l j. l a t o s				
Latvijas Banka	3,9	18,3	22,2	20,0
Pasta krājkaše	—	81,4	81,4	60,8
Akciju komercbankas	9,0	0,1	9,1	9,9
Savstarpīgās kredītbiedrības	2,5	0,6	3,1	2,9
Komūnālās kredītiestādes	5,6	5,5	11,1	9,6
Krājaizdevu sabiedrības	7,3	22,5	29,8	26,5
Kopā	28,3	128,4	156,7	129,7

Noguldījumi ir puse kreditiestāžu kopbilances (bez Pasta krājiskas); lielākā nozīme tiem ir komūnālās kreditiestādēs (70,2% no bilances), bet mazākā — krājaizdevu sabiedrībās (35,3%).

e) **Aizņēmumi.** Aizņēmumu nozīme bilancē nepalielinās un 1937. g. to kopsumma (57,1 milj. ls) nav mainījusies. Lielākās summas Latvijas Bankā aizņēmušās krājaizdevu sabiedrības (43,3 milj. ls jeb 38,8% no bilances), bet pārējās kreditiestādēs aizņēmumi samazinājušies un to bilancē tiem maza nozīme. Iepriekšējos gados lielas summas kreditiestādes (īpaši akciju komercbankas) bija aizņēmušās ārzemēs (ārzemju krediti sasniedza 43 milj. ls), bet tagad banku krediti ārzemēs samazinājušies līdz 2,0 milj. ls.

f) **Pārējie pasīvi.** Bez norēķināšanās un caurejošiem kontiem kreditiestāžu pasīvā vēl ir korespondentu rēķini, kuŗu atlikums 1938. g. sākumā bija 7,1 milj. ls (1937. g. — 4,5 milj. ls); visvairāk bija ārzemju korespondentu — 5,1 milj. ls (akciju komercbankām un komūnālām kreditiestādēm).

Kreditiestāžu pasīvi 1938. g. 1. janvārī.

	Nogu-	Aiz-	Korespon-	Pārējie	Kopā
	Kapitāli	ņēmu-	denti		
	dījumi	mumi			
	P r o c e n t o s				
Latvijas Banka	8,5	47,2	—	—	44,3 ¹⁾ 100,0
Akciju komercbankas	25,5	55,7	2,8	2,2	13,8 100,0
Savstarpīgās kredīt.	23,4	54,2	15,1	2,3	5,0 100,0
Komūnālās kreditiest.	11,4	70,2	7,6	3,7	7,1 100,0
Krājaizdevu sab-bas	21,0	35,3	38,8	—	4,9 100,0
K o p ā	16,4	49,7	7,9	1,0	25,0 100,0

g) **Aizdevumi.** Lielākais aktīva postenis ir aizdevumi; 1938. g. sākumā īstermiņa kreditiestādes bija aizdevušas 400,2 milj. ls (1937. g. — 322,0 milj. ls), pie kam visvairāk bija aizdevusi Latvijas Banka un akciju komercbankas. Atsevišķo kreditiestāžu klientūra ir ļoti dažāda un lielākā daļa aizdevumu izsniegta pret vekseliem (diskontēti vekseli un speciāli tekoši rēķini, kas nodrošināti ar vekseliem). Latvijas Banka un Latvijas Kreditbanka izsniegušas lielas summas arī valsts iestādēm un pašvaldībām (lauku pašvaldībām bez tam vēl aizdod Latvijas Zemnieku kreditbanka). Akciju komercbankas, savstarpīgās kreditbiedrības un komūnālās kredit-

¹⁾ Pie pārējiem skaitīti valsts tekoši rēķini, depozīti un Latvijas Bankas naudas zīmes apgrozībā.

iestādes visvairāk aizdod rūpniekiem, tirgotājiem un nam-saimniekiem, bet krājaizdevu sabiedrības — lauksaimniekiem un intelektuāla darba strādniekiem (ierēdņiem).

Aizdevumi un aizņēmumi.

	1938. g. 1. janvārī				1937. g. 1. janvārī
	Aizdevumi		Aizņēmumi	Tirie	Tirie
	Milj. ls	%	M i l j. l a t o s		
Latvijas Banka	138,8	34,7	—	138,8	121,1
Akciju komercbankas	121,7	30,4	4,4	117,3	71,2
Savstarpīgās kreditb.	19,3	4,8	4,2	15,1	12,5
Komūnālās kreditiest.	33,0	8,2	3,4	29,6	23,6
Krājaizdevu sab-bas	87,4*)	21,9	43,3*)	44,1*)	38,7
Kopā	400,2	100,0	55,3	344,9	267,1

Latvijas Banka un pa daļai arī citas lielākās kreditiestādes aizdod mazākām kreditiestādēm. Šo mazāko kreditiestāžu aizņēmumu 1938. g. sākumā bija 53,3 milj. ls (bez ār-zemju aizņēmumiem, kas bija 2,0 milj. ls), tādēļ kreditiestāžu neto aizdevumu 1938. g. sākumā bija 344,9 milj. ls.

h) Pārējie aktīvi. No pārējiem aktīviem lielākais man-tas postenis ir vērtspapīri — par 65,7 milj. ls (9,0% no bi-lances). Visvairāk vērtspapīru ir akciju komercbankām, īpaši Latvijas Kreditbankai, kuņas portfelī ir Valsts Zemes bankas ķīlu zīmes un dažādu tirdzniecības un rūpniecības akciju sabiedrību akcijas. Pārējo kreditiestāžu portfelī arī ir visvairāk Valsts Zemes bankas ķīlu zīmju.

Kreditiestāžu aktīvi 1938. g. 1. janvārī.

	Aizdevumi	Vērtspapīri	Korespon-denti	Brīvie līdzekļi	Kustami un nekustami īpašumi	Pārējie	Kopā
Latvijas Banka	43,5	3,9	—	6,8	0,8	45,0	100,0
Akciju komercbankas	54,5	20,5	5,6	9,3	3,7	6,4	100,0
Savstarpīgās kredītbiedrības	69,2	3,8	1,1	9,6	15,2	1,1	100,0
Komūnālās kreditiestādes	73,6	3,4	6,3	8,6	6,8	1,3	100,0
Krājaizdevu sabiedrības	78,5	4,6	—	6,5	7,2	3,2	100,0
Kopā	55,1	9,0	2,2	7,8	3,6	22,3	100,0

*) Iepriekšējās ziņas.

Korespondentu rēķinu atlikums aktīvā 1938. g. 1. janvārī bija 15,7 milj. ls, no tiem ārzemju korespondentu bija 12,8 milj. ls. Vērtīgi bija arī kreditiestāžu kustami un nekustami īpašumi (26,2 milj. ls). Brīvo līdzekļu (nauda kasē un tekoši rēķini citās kreditiestādēs) bija 56,4 milj. ls (7,8% no bilances).

i) **Financiālie rezultāti.** Peļņas un zaudējumu rēķina apgrozījumi 1937. g. bijuši lielāki nekā iepriekšējā darbības periodā. Ieņēmumiem pieaugot straujāk par izdevumiem, īstermiņa kreditiestādes darbības gadu noslēgušas ar lielāku tīro peļņu nekā 1936. g.

	Tīrā peļņa		Zaudējumi	
	1936. g.	1937. g.	1936. g.	1937. g.
	1 0 0 0 l a t o s			
Latvijas Banka	1 457	3 107	—	—
Akciju komercbankas	799	1 413	281	—
Savstarpīgās kredītbiedrības	165	283	49	4,2
Komunālās kredītiestādes	206	241	—	—
Krājaizdevu sabiedrības	755	783	489	63
K o p ā	3 382	5 827	819	67

Sekmīgi darbojušās visas kredītiestādes, bet sevišķi liela tīrā peļņa ir Latvijas Bankai. Pieskaitot minētai īstermiņa kredītiestāžu peļņai ilgtermiņa kredītiestāžu peļņu, kopīgās tīrās peļņas 1936. g. bija 5,4 milj. ls, bet 1937. g. — 7,5 milj. ls.

j) **Latvijas Banka.** Latvijas Banka ir lielākā kredītiestāde ar emisijas tiesībām. Tādēļ arī Latvijas Bankas bilances struktūra ir citāda nekā pārējām īstermiņa kredītiestādēm. Pasīvā par lielākām summām 1938. g. sākumā bija banknotas apgrozībā — 62,9 milj. ls; ievērojot vēl, ka Latvijas Banka izpilda arī valsts kases operācijas — tai glabājas valsts līdzekļi (valsts tekošu rēķinu un depozītu veidā).

Aktīvā par lielākām summām ir zelts — 76,4 milj. ls (no tā Bankas zelts bija 47,6 milj. ls; bet valsts zelts — 28,8 milj. ls) un ārzemju valūta — 44,0 milj. ls (1937. g. — 27,5 milj. ls). Zelts un stabilā ārzemju valūta ir banknotu nodrošināšanai (tās nodrošinātas vairāk nekā simtprocentīgi). Arī vērtspapīru portfelis ir samērā liels (12,3 milj. ls).

Zaudējumu un peļņas rēķina apgrozījumi 1937. g. bija lielāki nekā iepriekšējā gadā: bruto peļņas 1937. g. bija 11,0 milj.

Latvijas Bankas pasīvi.

1. janvāri	Pamatkapitāls	Rezerves un speciāli kapitāli	Banknotas apgrozībā	Noguldījumi	Tekoši rēķini un "Loro" konti	Valsts summas	Pārējie pasīvi	Balance
1931.	18,7	7,8	49,6	20,8	61,0	86,9	4,9	249,5
1932.	19,7	4,7	41,1	18,0	72,5	57,7	1,0	214,7
1933.	19,7	4,7	36,1	20,2	70,3	66,3	1,7	219,0
1934.	20,0	4,9	36,7	18,8	87,5	58,6	1,9	227,8
1935.	20,4	5,0	38,8	19,8	94,8	46,5	2,1	227,4
1936.	20,8	5,2	38,1	20,3	92,4	33,5	2,3	213,0
1937.	21,2	5,3	42,3	19,9	119,9	60,7	1,9	271,2
1938.	21,6	5,3	62,0	22,2	128,4	54,8	23,3	318,9

ls (par 2,6 milj. ls lielāka nekā 1936. g.). Lielāko peļņu Banka ieguvusi no aizdevumu augļiem (diskontētiem vekseliem, speciāliem tekošiem rēķiniem un no aizdevumiem pret nodrošinājumiem) — 5,6 milj. ls (iepriekšējā gadā — 6,0 milj. ls); peļņas no komisijām, korespondentu kontiem un garantijām bija 0,886 milj. ls; 1937. g. bruto peļņa visvairāk palielinājusies no kursu starpības — no 0,355 līdz 3,0 milj. ls. Bruto zaudējumu 1937. g. bija 7,9 milj. ls (1936. g. — 6,9 milj. ls). No operatīviem izdevumiem visvairāk izdots noguldījumu augļiem; apšaubāmo prasību norakstījumi ir mazi — 115 000 ls (1936. g. — 1,0 milj. ls). Lielākie bija tekoši izdevumi (īpaši atalgojumi) — 4,0 milj. ls.

Tīrās peļņas 1936. g. bija 1,457 milj. ls, bet 1937. g. — 3,107 milj. ls.

Latvijas Bankas aktīvi.

1. janvāri	Zelts	Ārzemju valūta	Latvijas valsts nauda kasē	Aizdevumi pret				Pārējie aktīvi	Balance
				Vērtspapīri	veks.	Pārējie aizdev.	Pārējie aktīvi		
M i l j. l a t o s									
1931.	24,1	36,4	19,3	9,0	89,3	68,1	3,3	249,5	
1932.	31,6	11,9	26,6	9,4	77,5	55,9	1,8	214,7	
1933.	35,7	10,3	31,3	9,0	70,3	56,3	6,1	219,0	
1934.	45,0	3,2	31,0	8,9	67,6	64,7	7,4	227,8	
1935.	46,3	3,6	26,1	8,6	61,7	75,6	5,3	227,4	
1936.	46,3	7,3	25,4	9,6	53,9	59,9	10,6	213,0	
1937.	77,4	27,5	26,0	11,2	53,3	67,6	8,0	271,2	
1938.	76,4	44,0	21,8	12,3	52,0	86,3	25,6	318,9	

k) Lauksaimnieku parādi. Lauksaimnieku parādi ir aprēķināti pēc iestādēm un personām, kas tiem tieši izsniegušus aizdevumus vai citādi kreditējušas (preču un pakalpojumu krediti, nokavēti nodokļu maksājumi un termiņmaksājumi kredītiestādēm). Lauksaimnieku aizņēmumi kredītiestādēs ir aprēķināti gada sākumā, bet pārējie krediti — 1. maijā (lauksaimnieku saimniecības gada sākumā).

Lauksaimnieku parādu kopsumma 1938. g. bija 292,1 milj. ls (1937. g. — 287,8 milj. ls); 1937./38. s. g. pieauguši aizņēmumi kredītiestādēs, īpaši īstermiņa kredītiestādēs:

Lauksaimnieku parādi 1931.—1938. g.

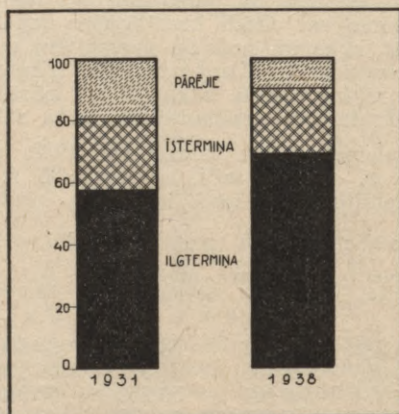
Gadi	Zemes bankā	Latvijas Bankā	Privātās kredītiestādēs		Kopā
			Pārējie		
			1 0 0 0 l a t o s		
1931.	184 233	6 041	68 165	63 500	321 939
1932.	200 066	6 150	61 122	66 800	334 138
1933.	198 271	6 900	59 250	65 000	329 421
1934.	205 086	7 577	58 472	49 000	320 135
1935.	187 404	7 557	53 521	39 000	287 482
1936.	196 003	7 237	45 376	34 000	282 616
1937.	199 088	6 582	49 086	33 000	287 756
1938.	201 886	6 498	54 762	29 000	292 146

Latvijas Bankas tiešie aizdevumi lauksaimniekiem ir mazi, bet tā lauksaimniekus kreditē vēl ar krājaizdevu sabiedrību starpniecību (šie aizdevumi pieskaitīti privātām īstermiņa kredītiestādēm). Strauji samazinās pārējie lauksaimnieku parādi, kas iepriekšējos gados bija lieli un kuŗu kārtošana bija neatliekama un radīja grūtības, piemēram, nodokļu un sēklas parādi, nokavētās termiņmaksas Zemes bankā, parādi kopdarbības sabiedrībās u. t. t.

Ievērojot kredītiestāžu aizdevumu pieaugumu un pārējo lauksaimnieku parādu samazināšanos, mainās šo dažādo parādu procentuālās attiecības:

Lauksaimnieku parādi	1931. g.	1937. g.	1938. g.
	P r o c e n t o s		
Īgtermiņa	57,2	69,2	69,1
Īstermiņa	23,1	19,3	21,0
Pārējie	19,7	11,5	9,9
Kopā	100,0	100,0	100,0

Lauksaimnieku parādi 1931. un 1938. g. (procentos).

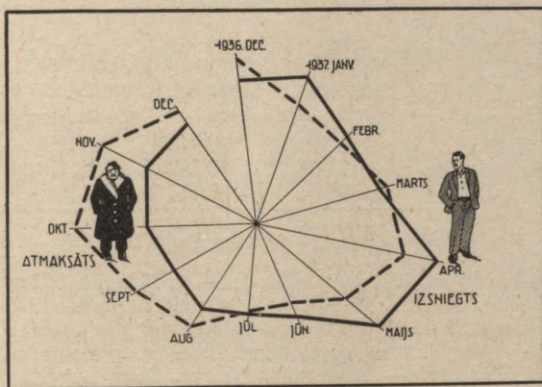

1938. gadā pieaugusi īstermiņa kreditiestāžu parādu nozīme, sevišķi Latvijas Zemnieku kredītbankas aizdevumi lauksaimniekiem; pārējo parādu nozīme 8 gadu laikā samazinājusies par pusi. Mūsu lauksaimnieku parādi nav lieli, jo, salīdzinot ar visu ieguldīto kapitālu, to ir tikai 12,4%.

1) **Lombardi.** Tagad darbojas 3 pilsētu pašvaldību lombardi, bet līdz 1935. g. pastāvēja arī privātie lombardi. Lombardi izsniedz aizdevumus, nodrošinot tos ar rokas ķīlām. Visvairāk aizdevumu izsniegts pret vērtslietām un apģērbiem. Lombardu uzdevums ir izpalīdzēt mazturīgiem iedzīvotājiem (pa lielākai daļai patērīna kredīta veidā), tādēļ arī lombardu caurmēra aizdevumi ir mazi — 22 ls (1936. g. — 20 ls).

Lombardu aizdevumi samazinājušies: 1937. g. izsniegti 274 774 aizdevumi (1936. g. — 327 851) kopsummā par 6,085 milj. ls (1936. g. — 6,434 milj. ls). Visvairāk aizdevis Rīgas pilsētas lombards, bet Liepājas un Jelgavas pilsētas lombarda apgrozījumi bija mazāki. Samazinājušies arī pagarinātie aizdevumi, bet pieauguši atmaksātie aizdevumi. Pret vērtslietām 1937. g. izsniegti 104 366 aizdevumi par 3,073 milj. ls, bet pret pārējām ķīlām — 170 408 aizdevumi par 3,012 milj. ls;

Lombardos izsniegto un atmaksāto noguldījumu skaits 1937. g. (pa mēnešiem).

Lombardu aizdevumi 1931.—1937. g.

Gadi	Izsniegte	Atmaksātie S k a i t s	Pagarinātie	Izsolēs likvidētie
1931.	290 137	125 310	163 740	8 280
1932.	309 421	119 026	176 385	8 188
1933.	355 869	143 234	200 947	8 414
1934.	391 302	165 582	222 817	9 817
1935.	316 831	160 420	141 445	8 200
1936.	327 851	171 796	138 776	7 064
1937.	274 774	181 527	106 932	7 187

Summa 1 000 latos

1931.	8 042	2 729	5 404	180
1932.	7 647	2 387	5 151	160
1933.	8 370	2 738	5 442	146
1934.	8 918	3 048	5 841	162
1935.	5 320	2 428	2 380	88
1936.	6 434	3 145	2 720	89
1937.	6 085	3 749	2 370	89

caurmērā viens pret vērtslietām izsniegtais aizdevums ir lielāks (29 ls) nekā pret citām ķilām (18 ls). Aizdevumu izsniegšana atsevišķos mēnešos ir dažāda: visvairāk aizde-

vumu izsniegts aprīlī, bet vismazāk — jūlijā. Visvairāk aizdevumu atmaksāts (kopā ar citādi likvidētiem) oktobrī un novembrī, bet vismazāk — jūnijā un jūlijā.

Aizdevumu atlikumi lombardos.

Lombardi	1937. g. 1. I	1938. g. 1. I	1937. g. 1. I	1938. g. 1. I
	Skaits		Summa 1000 ls	
Rīgas pilsētas	110 512	97 714	2 372	2 325
Liepājas pilsētas	17 606	16 362	274	267
Jelgavas pilsētas	9 254	9 611	150	170
Kopā	137 372	123 687	2 796	2 762

Lombardu kapitāli nav lieli: 1938. g. sākumā to kopsomma bija 582 000 ls (1937. g. — 505 000 ls); tie nepietiek, lai apmierinātu visus aizņēmējus, tādēļ lombardiem jāaizņemas kredītiestādēs. Aizņēmumu kopsomma 1938. g. sākumā bija 2,374 milj. ls (1937. g. — 2,515 milj. ls), no tiem Latvijas Banka aizdevusi 222 000 ls un Latvijas Kreditbanka — 862 000 ls, bet visvairāk tomēr saņemts no pilsētu pašvaldību krājkašiem — 1,290 milj. ls. Reņšu likmes lombardos ir augstas: visi lombardi par aizdevumiem ņem 8%, bet bez tam vēl par ķīlu glabāšanu un apdrošināšanu Rīgas pilsētas lombards ņem 8% no novērtētās summas (kas parasti ir divreiz lielāka par aizdevumu), bet Liepājas un Jelgavas pilsētas lombards — 12% no aizdotās summas. Financiālā ziņā lombardu darbība ir sekmīga, un 1937. g. darbības periodu tie noslēguši ar 96 000 ls lielu tīro peļņu (1936. g. — 74 000 ls).

Kopdarbība.

Lai veiktu saimnieciskos uzdevumus, sekmētu biedru un sava darbības iecirkņa pārējo iedzīvotāju materiālo un garīgo labklājību, nodibina kopdarbības sabiedrības ar mainīgu biedru skaitu un mainīgu kapitālu. Katras kopdarbības sabiedrības uzdevumos ietilpst savu biedru audzināšana apvienotai pašdarbībai, pašpalīdzībai un pašpārvaldībai, kā arī savu biedru pavarda, mājas, sētas un uzņēmumu uzturēšanai un nostiprināšanai, tādējādi radot drošu dzīves pamatu ģimenei un dzimtai.

Kopdarbības sabiedrību uzņēmumi ar saimnieciskiem un audzināšanas uzdevumiem šķērso visas nozares, kā tirdz-

niecību, rūpniecību, kreditsaimniecību u. c. Pēc kopdarbības likuma ir paredzēti šādi kopdarbības sabiedrību veidi: 1) krājaizdevu sabiedrības, 2) savstarpējās apdrošināšanas biedrības, 3) patērētāju biedrības, 4) kopiegādes un kopiepirkšanas sabiedrības, 5) sabiedrības lauksaimniecības un zvejniecības ražojumu kopīgai pārstrādāšanai un pārdošanai (piensaimnieku sabiedrības), 6) biedrības mašīnu un citu darbarīku kopīgai lietošanai, 7) arteļi, 8) dzīvokļu sabiedrības un 9) pārējās sabiedrības. Pie mums lielākā tautsaimnieciskā nozīme ir krājaizdevu sabiedrībām, savstarpējām apdrošināšanas biedrībām, patērētāju biedrībām un piensaimnieku sabiedrībām.

1) **Kopdarbības sabiedrību tīkls** (sabiedrību un biedru skaits). Iepriekšējos gados dažu veidu kopdarbības sabiedrības bija nodibinātas vairāk nekā tās bija saimnieciski ne-

Kopdarbības sabiedrību un biedru skaits
1931.—1938. g.

1. jan- vārī	Krājaizdevu sabiedrības	Savstarpējās apdrošināš.			Kopā
		biedrības	Patērētāju biedrības	Piensaimn. sabiedrības	
Biedrību skaits					
1931.	623	438	300	423	1784
1932.	628	440	290	393	1751
1933.	634	447	249	362	1692
1934.	626	454	234	340	1654
1935.	618	456	192	326	1592
1936.	606	456	194	294	1550
1937.	532	454	187	268	1441
1938.*)	505	448	183	259	1394
Biedru skaits					
1931.	205 835	95 858	46 930	59 748 ¹⁾	408 371
1932.	208 540	99 437	44 229	63 773 ¹⁾	415 979
1933.	208 170	103 891	36 792	67 328 ¹⁾	416 181
1934.	204 680	109 394	32 568	53 905 ¹⁾	400 547
1935.	202 234	114 579	28 358	50 456 ¹⁾	395 627
1936.	205 495	118 279	27 597	56 585 ¹⁾	407 956
1937.	202 696	122 445	27 047	56 446 ¹⁾	408 634
1938.*)	206 693	125 536	27 711	56 667 ¹⁾	416 607

*) Iepriekšējās ziņas.

1). Piensaimniecības.

pieciešamas, tādēļ kopdarbības pārkārtošanas un izveidošanas laikā nevajadzīgās sabiedrības likvidēja. Pēdējos gados samazinās sevišķi krājaizdevu un piensaimnieku sabiedrību skaits. Biedru skaits kopdarbības sabiedrībām pēdējos gados strauji pavairojas, un 1938. g. tās apvienoja 416 607 personas, t. i. 21,4% no visiem iedzīvotājiem; tas tomēr nenozīmē, ka katrs 5. iedzīvotājs būtu biedrs, jo daudzas personas ir biedri vairākās sabiedrībās; jāievēro arī tas, ka katrs biedrs reprezentē ģimeni, īpaši uz laukiem, un tādēļ faktiski ar kopdarbību ir saistīts lielāks iedzīvotāju skaits nekā reģistrētie biedri.

Vidzemē ir lielākais kopdarbības sabiedrību skaits, bet mazākais Rīgā un Latgalē. Starp atsevišķām kopdarbības sabiedrībām pēc biedru skaita, kapitāliem un apgrozījumiem ir liela atšķirība, un tādēļ pareizāk ir salīdzināt to biedru un kapitālu apmērus.

Kopdarbības sabiedrību biedru skaits 1938. g. sākumā bija 416 607 (1937. g. — 408 634). Visvairāk biedru bija krājaizdevu sabiedrībām un savstarpējām apdrošināšanas biedrībām, bet vismazāk — patērētāju biedrībām. Piensaimnieku sabiedrībām ir maz biedru — tikai $\frac{1}{3}$ visu piena piegādātāju, tādēļ, lai pareizāki raksturotu sabiedrību klientu skaitu (reģistrētos un pastāvīgos), šai savilkumā ir ņemti piena piegādātāji.

Visvairāk kopdarbības sabiedrību biedru bija Vidzemē — 155 027 biedri jeb 38,2% no iedzīvotājiem (skaitot arī zīdaiņus un sirmgalvjus). Vidzemes iedzīvotāji, īpaši Cēsu un Madonas apriņķi, ir visvairāk saistīti ar kopdarbību, tad seko Zemgale (Bauskas apriņķis) un Kurzeme (Talsu apriņķis). Latgalē vēl arvien ir retākais kopdarbības sabiedrību tīkls, un tur kopdarbības sabiedrībās par biedriem ir mazākā iedzīvotāju daļa.

Kopdarbības sabiedrības ir uzkrājušas lielus kapitālus: 1938. g. sākumā to bija 37,3 milj. ls (1937. g. — 35,9 milj. ls). Liela daļa kapitālu radušies no iemaksātām biedru pajām, tomēr gandrīz puse visu kapitālu uzkrājušies no tirā atlikuma atskaitījumiem. Lielākie kapitāli bija Vidzemes kopdarbības sabiedrībām — 31 ls caurmērā uz vienu iedzīvotāju; arī Zemgales sabiedrībām bija lieli kapitāli, pie kam Jelgavas apriņķi caurmērā uz vienu iedzīvotāju to bija 40 ls. Latgales kopdarbības sabiedrībām kapitālu ir mazāk nekā pārējos apgabalos.

Kopdarbības sabiedrību tīkls 1938. g.
1. janvārī.*)

Apriņķi un apgabali	Sabiedrību skaits	Biedru skaits	% no iedzī- votājiem	Kapitāli (1 000 latos)	Caurmērā uz viena iedzīvotāja (latos)
Rīgas pilsēta	122	59 004	15,3	8 453	21,95
Rīgas	160	41 238	37,5	3 342	30,41
Cēsu	96	25 169	41,6	2 160	35,70
Valmieras	125	29 645	35,0	2 676	31,58
Valkas	109	29 691	37,7	2 034	25,85
Madonas	124	29 284	40,5	2 325	32,13
Liepājas pils.	22	7 510	13,2	455	7,97
Liepājas	45	17 167	31,4	1 283	23,50
Aizputes	27	5 117	15,9	330	10,27
Kuldīgas	46	14 320	25,7	960	17,21
Ventspils	33	13 899	28,0	1 023	20,60
Talsu	42	14 578	33,6	1 251	28,83
Tukuma	49	12 769	28,0	1 259	27,57
Jelgavas	121	28 026	26,8	4 187	40,10
Bauskas	54	15 897	35,6	1 563	34,98
Jēkabpils	54	15 623	32,5	1 164	24,24
Ilūkstes	20	4 722	8,3	252	4,45
Daugavpils	75	31 226	14,7	1 565	7,36
Rēzeknes	29	8 908	5,9	443	2,92
Ludzas	12	3 706	4,0	190	2,05
Abrenes	31	9 108	8,3	342	3,12
K o p ā	1 396	416 607	21,4	37 257	19,10
Rīga	122	59 004	15,3	8 453	21,95
Vidzeme	614	155 027	38,2	12 538	30,86
Kurzeme	215	72 591	24,8	5 302	18,12
Zemgale	298	77 037	25,7	8 424	28,14
Latgale	147	52 948	9,3	2 540	4,48

2) **Krājaizdevu sabiedrības.** Krājaizdevu sabiedrību mērķis un uzdevums ir veicināt taupību, dodot iespēju iedzīvotājiem noguldīt uz procentiem savus ietaupījumus drošā vietā, izsniegt biedriem pēc to kredītspējām aizdevumus, kā arī citādi lietderīgi novietot noguldījumus.

*) Iepriekšējās ziņas.

Krājaizdevu sabiedrības 1936.—1938. g. 1. janv.

	1936. g.	1937. g.	1938. g.*)
	1 0 0 0 l a t o s		
Bilance	104 714	105 704	110 000
Kapitāli	21 563	22 485	23 353
Noguldījumi	35 505	35 108	39 327
Aizņēmumi	42 968	43 018	43 256
Aizdevumi	79 717	81 707	87 432
Tīrais atlikums	686	754	783
Zaudējums	655	489	63

Iepriekšējos gados bija nodibināts ļoti daudz krājaizdevu sabiedrību, bet dažām bija mazi apgrozījumi un bilances, tādēļ tās savu pastāvēšanu nevarēja attaisnot. Pēdējos 2—3 gados krājaizdevu sabiedrību tiklu pārveidoja, pievienojot mazās sabiedrības lielajām, tādēļ krājaizdevu sabiedrību skaits samazinājās: 1938. g. sākumā darbojās 505 sabiedrības (1937. g. — 532).

Biedru skaits krājaizdevu sabiedrībām 1937. gadā pavairojies. Biedru sastāvs pēc nodarbošanās un sabiedriskā stāvokļa ir maz mainījies:

	Lauku	Pilsētu	Kopā
	P r o c e n t o s		
Lauksaimnieki	74,5	6,0	50,1
Rentnieki un pusgraudnieki	6,2	0,5	4,1
Intellektuāla darba strādnieki	5,2	43,8	19,0
Strādnieki	2,7	7,9	4,6
Amatnieki	3,3	12,7	6,6
Rūpnieki	0,9	1,8	1,3
Tirgotāji	1,6	13,8	5,9
Namsaimnieki	2,9	8,9	5,0
Juridiskas personas	0,7	0,5	0,6
Pārējie	2,0	4,1	2,8
Kopā	100,0	100,0	100,0

Lauku sabiedrībās lielā pārsvarā ir lauksaimnieki; pilsētu sabiedrībās, lai gan tur lielākā grupa ir intelektuāla darba strādnieki (ierēdņi), to ir tikai $\frac{2}{5}$ visu biedru.

Pēc jaunajiem likumiem 1937. g. krājaizdevu sabiedrību darbība ir ievirzīta pareizā gultnē: ir atjaunota uzticība, un

*) Iepriekšējās ziņas.

noguldītāji tagad ir droši, ka tie kuņā katrā laikā saņems atpakaļ savus ietaupījumus, jo valsts šos noguldījumus garantē. Tādēļ arī jau minētā gadā krājaizdevu sabiedrības ļoti strauji ieplūda noguldījumi. Pavairojoties līdzekļiem, krājaizdevu sabiedrības var paplašināt aktīvās operācijas, palielinot biedriem kreditus. Visvairāk aizdevumu krājaizdevu sabiedrības izsniegušas lauksaimniekiem, bet pilsētās — ierēdņiem, tirgotājiem un rūpniekiem.

Sabiedrību finansiālie rezultāti ir sekmīgi: 1937. g. zaudējumi bija mazi — 63 000 ls (1936. g. — 489 000 ls), turpretim tīrais atlikums bija liels — 789 000 ls. No tīrā atlikuma 36—38% atskaita kapitāliem un 40% — dividendēm, bet pārējo peļņas daļu izlieto tantjemām, kultūrāliem un citiem valstiskiem mērķiem.

3) **Savstarpējās apdrošināšanas biedrības.** Šīs biedrības dibina biedru dzīvības, mantas un citu interešu apdrošināšanai uz savstarpības pamatiem. Visvairāk ir nodibinātas, kā arī plašu darbību attīstījušas savstarpējās apdrošināšanas biedrības pret uguni — skaitā 448, no tām 399 bija lauku un 49 pilsētu biedrības; tās apvienoja 125 536 apdrošinātājus — 106 152 lauku un 19 384 pilsētu biedrus.

Lauku un pilsētu savstarpējās apdrošināšanas biedrības 1935.—1937. g.

	1935. g.	1936. g.	1937. g.*)
	L a t o s		
Kapitāli	4 601 812	4 952 240	5 364 360
Apdrošinājuma summa	644 071 364	671 338 067	709 917 018
Prēmiju ieņēmumi	1 737 208	1 751 255	1 954 055
Zaudējumi	586 081	672 380	675 743
Izmaksāts par pārapirošin.	753 739	755 258	801 462
Pašpaturas zaudējumi	274 524	286 580	269 809
Pārvaldes izdevumi	475 066	517 301	593 329
Tīrais atlikums	515 865	540 576	556 784
Izrūkums	33 108	68 530	30 233

Savstarpējo apdrošināšanas biedrību darbība visu laiku bijusi sekmīga, un ar katru gadu palielinās pieņemamo risku summa. Prēmiju ieņēmumi arī pieauguši, tomēr ne tik strauji kā apdrošinājumi; tas tādēļ, ka savstarpējās apdrošināšanas biedrības varēja pazemināt prēmiju likmes (ar zelta polisēm

*) Iepriekšējās ziņas.

un citādi), jo operatīvo izdevumu segšanai tām ienāca lielas summas no kapitālu augļiem.

Savstarpējo apdrošināšanas biedrību finansiālie rezultāti visu laiku bijuši sekmīgi, un darbības gadu tās noslēgušas ar lielāku tīro atlikumu. 1937. g. tīrā atlikuma bija 0,557 milj. ls (zaudējumu — 30 233 ls). Šīs kopdarbības sabiedrības ir tā noorganizētas, ka tām zaudējumi, ja vien ir uzmanīga vadība, nav iespējami, jo visus riskus, sevišķi lielākos un bīstamākos, simtprocentīgi var pāraprošināt Centrālā savienībā (arī tādā gadījumā biedrība nopelnīs komisiju). Sekmīgas darbības dēļ savstarpējās apdrošināšanas biedrības tikai no tīriem atlikumiem ir uzkrājušas lielus kapitālus (1938. g. 1. janvārī to bija 5,4 milj. ls).

4) **Patērētāju biedrības.** Patērētāju biedrības ir nodibinātas pārtikas un ražošanas līdzekļu iepirkšanai un pārdošanai. Patērētāju biedrību veikalu skaits 1937. g. pavairojies no 399 līdz 429, bet šais veikalos nodarbināto personu skaits — no 1 025 līdz 1 187; arī biedru skaits 1937. g. beigās ir lielāks nekā gada sākumā. Biedriem preces pārdotas tikai $\frac{1}{3}$ no kopapgrozījuma, bet lielākos iepirkumus izdarījuši ne biedri.

Patērētāju biedrības 1935.—1937. g.

	1935. g.	1936. g.	1937. g. *)
	1 0 0 0 l a t o s		
Kapitāli	3 546	3 766	3 867
Preces krājumā	2 880	3 183	3 505
Bilance	8 184	8 993	10 593
Pārdoto preču vērtība	22 159	28 979	36 695
To starpā:			
lauksaimn. ražotās	.	.	3 580
pašu ražotās	.	.	813
Tīrais atlikums	342	450	794
Zaudējums	20	15	11

1937. g. pieaugušas bilances, kapitāli un manta, īpaši preces krājumā. Sevišķi strauji palielinājušies apgrozījumi (par 26,6%); par lielākām summām patērētāju biedrības ir pārdevušas pašu ražotās preces un uzpirkušas lauksaimniecības ražojumus.

1937. g. bijuši ļoti sekmīgi darbības finansiālie rezultāti, jo iegūts 0,8 milj. ls liels tīrais atlikums; līdz šim patērē-

*) Iepriekšējās ziņas.

tāju biedrības tik lielu tīro atlikumu nebija ieguvušas. Zaudējumu 1937. g. tikpat kā nemaz nebija.

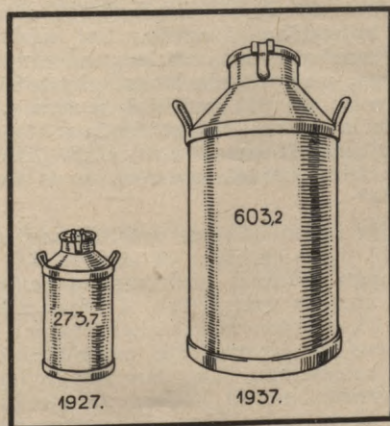
5) **Piensaimnieku sabiedrības.** Piensaimnieku sabiedrību nozīme mūsu tautsaimniecībā ir ļoti liela, jo tās pārstrādā pienu un ražo eksportsviestu, kas ir viena no svarīgākām precēm mūsu eksportā.

Piensaimnieku sabiedrības.

	1935. g.	1936. g.	1937. g. *)
Saņemtais piena daudzums t.	494 818	542 590	603 158
Ražotais sviests t.	20 013	21 855	24 486
Tīrais atlikums latos	304 000	310 345	379 075
Slaucamo govju skaits	329 177	333 231	338 079

Iepriekšējos gados bija nodibināts daudz piensaimnieku sabiedrību ar maziem apgrozījumiem; šādas sabiedrības nevarēja ierīkot racionālas pienotavas, un tādēļ tās bija jālikvidē vai jāpārvērš par krejotavām. 1938. g. sākumā darbojās 259 piensaimnieku sabiedrības ar 976 krejotavām; $\frac{9}{10}$ no tām bija tvaika pienotavas.

Piensaimnieku sabiedrībās 1927. un 1937. g. saņemtais piena daudzums (milj. kg).

*) Iepriekšējās ziņas.

1937. g. pienu piegādāja 56 667 saimniecības. Visvairāk piena piegādātāju bija Vidzemē — 31 784 un Zemgalē — 13 133, bet pārējos apgabalos to bija mazāk: Kurzemē — 6 574 un Latgalē — 5 176. Piena piegādātājiem 1937. g. piederēja 338 079 slaucamās govīs, t. i. 38,7% no slaucamo govju kopskaita, pie kam Vidzemē šis procents bija vēl augstāks — 59,3%, bet zemākais bija Latgalē — 10,0%. (Kurzemē — 31,0% un Zemgalē — 44,5%).

Apgrozījumi 1937. g. pieauguši: saņemtais piena daudzums palielinājies no 542,6 līdz 603,2 milj. kg (par 11,2%), no tā Vidzemes pienotavas saņēmušas 341,7 milj. kg, Zemgales — 166,2, Kurzemes — 73,6 un Latgales — 21,7 milj. kg. Sviesta ražošanai izlietoti 96% no visa saņemtā piena daudzuma, svaigā veidā pārdoti 2%, krējumā pārstrādāts 1% un 1% izlietots siera ražošanai un citām vajadzībām.

Piena pārstrādāšanas izdevumi, salīdzinot tos ar 1928.—1930. g., strauji samazinājušies; arī 1936. g. sviesta ražošanas izdevumi bija mazāki (100 kg sviesta ražošanai izdeva 26,16 ls) nekā 1935. g. (izdeva 28,10 ls). Arī piensaimnieku sabiedrību finansiālie rezultāti ir sekmīgi, un pēdējos darbības gadus tās noslēgušas ar lielāku tīro atlikumu.

6) Speciālās savienības. Kopdarbības organizāciju uzbuve tagad ir noteiktāka kā agrāk. Lai kopdarbības sabiedrības vieglāk sasniegtu savus mērķus, tad var nodibināt speciālas savienības; visām kopdarbības sabiedrībām jābūt par biedriem sava veida speciālā savienībā, ja tāda pastāv. 1938 g. sākumā pastāvēja 4 speciālās savienības: 1) Savstarpējās apdrošināšanas centrālā savienība, 2) C. S. „Turība“, 3) Latvijas Piensaimnieku centrālā savienība un 4) Centrālā savienība „Zvejnieks“.

Savstarpējās apdrošināšanas centrālā savienība 15 gadu laikā attīstījusi plašu darbību: tā apvieno 533 biedrus (387 savstarpējās apdrošināšanas biedrības, 54 patērētāju biedrības, 58 piensaimnieku sabiedrības, 4 kopdarbības centrālās savienības un 30 pārējās organizācijas). Centrālā savienība „Turība“ apvieno 338 biedrus: 169 patērētāju biedrības, 143 piensaimnieku sabiedrības, 3 kopdarbības savienības, 9 citas kopdarbības sabiedrības, 10 bankas un akciju sabiedrības, 3 kameras un Rīgas pašvaldību. Savienības bilance 1938. g. sākumā bija 16,2 milj. ls. Pamatkapitāla bija 7,0 milj. ls un pārējo kapitālu un fondu — 1,0 milj. ls, tā tad kapitālu ir puse

visu līdzekļu; aizņēmumu bija 6,5 milj. ls. Aktīvā lielākais postenis bija preces — 7,3 milj. ls un īpašumi — 2,4 milj. ls. Tīrās peļņas 1937. g. bija 480 000 ls, no tās rezerves kapitālam pieskaitīts 144 000 ls (30%), 5% uz pamatkapitāla izmaksāts dividendēm — 179 000 ls.

Latvijas Pienšaimnieku centrālā savienība apvieno 215 piensaimnieku sabiedrības (82,7%), kas piedalās ar 5 150 pajām par 1,030 milj. ls; pārējo kapitālu ir 539 000 ls. Savienības kreditoru konts 1938. g. sākumā bija 3,5 milj. ls. Aktīvā lielākais ir dēbitoru konts — 1,856 milj. ls un nekustami īpašumi — 0,767 milj. ls.

Akciju sabiedrības un apdrošināšanas iestādes.

1) **Akciju sabiedrības.** Visus uzņēmumus, kuŗu ierīkošanai vajadzīgi lieli kapitāli, parasti dibina kā akciju sabiedrības, kam vieglāk rast lielus līdzekļus. Akciju sabiedrību pamatkapitālu sadala daudzās vienas noteiktas vērtības akcijās; tās iegādājas personas un iestādes, kas dibināmā akciju sabiedrībā grib piedalīties ar saviem līdzekļiem.

Pēdējos gados līdz ar rosību tirdzniecībā un rūpniecībā dibinātas daudz jaunu un lielu akciju sabiedrību. No 1934. līdz 1937. g. nodibinātas 57 jaunas akciju sabiedrības ar 50,7 milj. ls lielu pamatkapitālu; bez tam 56 akciju sabiedrības pamatkapitālus palielinājušas par 51,6 milj. ls, t. i. 4 gados akciju sabiedrību pamatkapitālos ieguldīti 102,3 milj. ls, pie kā m tie visi ir iekšzemes kapitāli.

Akciju sabiedrības 1931.—1937. g.

1. janvāri	Skaitis	Pamatkapitāls		%
		Kopā Milj. ls	Ārzemju Milj. ls	
1931.	393	195,2	104,7	53,7
1932.	408	192,4	97,8	50,8
1933.	388	185,3	95,0	51,3
1934.	391	177,4	89,5	50,4
1935.	393	176,0	87,1	49,5
1936.	368	177,0	71,9	40,6
1937.	360	179,1	64,1	35,8

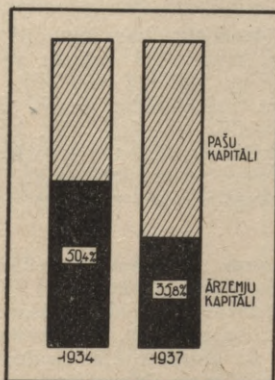
Akciju sabiedrību skaits pēdējos gados samazinās, jo likvidējas mazās sabiedrības un ārzemju akciju sabiedrības (kas darbojas ar ārzemju līdzekļiem), tādēļ arī akciju sabiedrību pamatkapitāli tik strauji nepieaug. 1937. g. sākumā darbojās 360 akciju sabiedrību ar 179,1 milj. ls lielu pamatkapitālu (1936. g. — 177,0 milj. ls). Lielākie pamatkapitāli bija akciju komercbankām, tekstilrūpniecības un ķīmijas rūpniecības akciju sabiedrībām.

Akciju sabiedrības (pēc nozarēm) 1937. g.
1. janvārī.

Nozares	Skaits	Pamatkapitāli			Ārzemju kredīti 1 000 ls
		Kopā 1 000 latos	Ārzemju 1 050 latos	% no visa pamatkapit.	
II Keramika	12	6 135	1 795	29,3	613
III Metallapstrādāš.	15	8 480	441	5,2	2 851
IV Ķīmijas rūpniecība	30	19 233	13 688	71,2	11 490
V Ādu rūpniecība	5	2 390	1 050	43,9	1 807
VI Tekstilrūpniecība	30	27 365	13 295	48,6	12 362
VII Kokrūpniecība	27	8 645	5 034	58,2	8 151
VIII Papīrrūpniecība	5	14 080	8 088	57,4	2 518
IX Poligrafijas rūpn.	11	3 325	333	10,0	456
X Pārtikas rūpniec.	46	18 139	3 019	16,6	6 508
XI Apģērbs un apavi	22	4 350	949	21,8	2 552
XII Būvdarbība	2	1 400	168	12,0	—
XIII Gāze un elektrība	3	924	—	—	—
XV Tirdzniecība	95	14 916	5 658	37,9	16 056
XVI Spedīcija	12	1 625	582	35,8	292
XVII Māksla un sports	7	1 110	631	56,9	493
XVIII Nekustami īpašumi	9	4 437	3 617	81,5	577
XIX Satiksme	13	5 134	974	19,0	584
XX Apdrošināšana	9	3 960	1 440	36,4	911
XXII Bankas	7	33 500	3 365	10,0	2 175
Kopā	360	179 148	64 127	35,8	70 396

Pamatkapitāla sastādīšanā iepriekšējos gados ļoti dzīvi piedalījās ārzemnieki, un 1931. g. sākumā ārzemju līdzekļu bija 53,7% no kopsummas. Pēdējos gados ārzemju līdzekļi samazinās, un 1937. g. to bija 162 akc. sabiedrībām 64,1 milj. ls apmērā (35,8% no pamatkapitālu kopsummas). Lielākie ārzemju līdzekļi bija ieguldīti ķīmijas rūpniecībā — 13,7 milj. ls (71,2% no visiem ķīmijas rūpniecības akc. sab.

Pašu un sveši līdzekļi akciju sabiedrībās
1934. un 1937. g. (procentos).

Ārzemju līdzekļi akciju sabiedrībās (pēc
valstīm) 1937. gada 1. janvārī.

	Pamatkapitāli	Kreditī	Kopā
	1 0 0 0 l a t o s		
Anglija	15 712	18 524	34 236
Vācija	13 895	15 892	29 787
Francija	1 731	1 773	3 504
Bij. Krievija	1 583	—	1 583
A. S. V.	969	3 224	4 193
Beļģija	927	3 156	4 083
Holande	4 721	12 017	16 738
Dānija	1 693	1 497	3 190
Zviedrija	12 140	4 947	17 087
Igaunija	4 730	976	5 706
Čehoslovākija	668	1 629	2 297
P. S. R. S.	394	151	545
Lietuva	446	611	1 057
Polija	909	2 480	3 389
Šveice	1 616	1 340	2 956
Somija	222	55	277
Pārējās	1 771	2 124	3 895
Kopā	64 127	70 396	134 523

pamatkapitāliem), tad vēl tekstilrūpniecībā un papīrrūpniecībā. Lielākos līdzekļus mūsu akciju sabiedrībās bija ieguldījuši Anglijas, Vācijas un Zviedrijas pilsoņi.

Bez ārzemju līdzekļiem, kas ieguldīti akciju sabiedrību pamatkapitālos, tās saņem vēl dažāda veida kreditus. Ārzemju kreditu 1937. g. sākumā bija 70,4 milj. ls, no tiem visvairāk saņēmušas tirdzniecības akciju sabiedrības (pa lielākai daļai preču kredits) — 16,1 milj. ls; lielākus kreditus saņēmušas arī tekstilrūpniecības, ķīmijas rūpniecības un citas akciju sabiedrības. Arī kreditus akciju sabiedrības visvairāk saņēmušas Anglijā (18,5 milj. ls), tad vēl Vācijā, Hollandē u. c.

2) **Apdrošināšanas iestādes.** Privātās apdrošināšanas laukā darbojas šāda veida iestādes: 1) Valsts apdrošināšanas uzņēmums, 2) pašvaldību apdrošināšanas iestādes, 3) apdrošināšanas akciju sabiedrības, 4) savstarpējās apdrošināšanas biedrības un 5) Savstarpējās apdrošināšanas centrālā savienība (bez privātās un labprātīgās apdrošināšanas vēl ir sabiedriskā un obligatoriskā apdrošināšana slimokasēs un pret nelaimes gadījumiem). Pavisam ir 473 apdrošināšanas iestādes, no tām 460 ir savstarpējās apdrošināšanas biedrības (kopā ar dzīvības apdrošināšanu).

Apdrošināšanas iestāžu skaits un kapitāli
1936.—1938. g. 1. janvārī.

	Iestāžu skaits			Kapitāli		
	1936. g.	1937. g.	1938. g. ^{*)}	1936. g.	1937. g.	1938. g. ^{*)}
Apdrošināšanas iestādes				1 0 0 0 l a t o s		
Fin. min. apdrošināš. uzņēmums	1	1	1	3 886	4 107	5 000
Pašvaldību apdroš. savienības	2	2	2	1 272	1 338	1 381
Akciju sabiedrības	10	9	9	5 084	4 426	5 364
Pilsētu savstarpējās	50	53	49	612	647	700
Lauku savstarpējās	406	401	399	3 990	4 305	4 664
Savstarp. apdr. centrālā sav-ba	1	1	1	393	458	530
Savstarp. dzīvības apdr. b-bas	6	6	6	62	64	64
K o p ā	476	473	467	15 299	15 345	17 703

*) Iepriekšējās ziņas.

Kapitālu kopsumma 1937. g. sākumā bija 15,3 milj. ls; izņemot akciju sabiedrības un pa daļai Centrālo savienību, pārējām iestādēm šie kapitāli uzkrājas no tīrās peļņas atskaitījumiem, tādēļ no apdrošināšanas operācijām valstij un sabiedriskām iestādēm ir uzkrāti apmēram 11 milj. ls lieli kapitāli. Lielākie kapitāli ir uzkrāti savstarpējām apdrošināšanas organizācijām, kas pēc 1937. g. tīrās peļņas atskaitījumiem pārsniedz 5,5 milj. ls (bez prēmiju rezervēm). Prēmiju rezerves kopsumma 1937. g. sākumā bija 2,365 milj. ls un prēmiju rezerves no iepriekšējā gada — 6,208 milj. ls (visvairāk apdrošināšanas akciju sabiedrībās — dzīvības apdrošināšanas nozarē).

Apdrošināšanas iestāžu apgrozījumi 1936. g.

Apdrošināšanas iestādes	Prēmiju ieņēmumi	Zaudējumi					
		Izmaksāts par pār-apdrošināšanu	Kopā	Pašpatara	Pārvaldes izdevumi	Tīrā peļņa	Zaudējumi
		1 0 0 0		l a t o s			
Finanču min. apdroš. uzņēmums	2 302	665	1 580	860	161	222	—
Pašvaldību apdroš. savienības	681	63	241	228	203	209	—
Akciju sabiedrības	5 991	2 989	1 644	634	1 123	158	214
Pilsētu savstarpējās	696	355	242	72	183	75	19
Lauku savstarpējās	1 055	400	431	214	335	466	49
Savstarp. apdroš. centrālā sav-ba	733	155	306	190	73	23	—
Savstarp. dzīvības apdroš. b-bas	68	1	17	17	17	7	—
1936.	11 526	4 628	4 461	2 215	2 095	1 160	282
1935.	11 028	4 403	4 238	1 922	1 870	1 209	112
1934.	10 976	4 445	5 876	2 341	1 848	913	117

Prēmiju ieņēmumu 1936. g. bija 11,5 milj. ls (iepriekšējā gadā — 11,0 milj. ls), no tiem apdrošināšanas akciju sabiedrībām — 6,0 milj. ls un Valsts apdrošināšanas uzņēmumam — 2,3 milj. ls. Ļoti lielu daļu pieņemto risku apdrošināšanas iestādes pār-apdrošina, un šim nolūkam izmaksāti 39% no prēmiju ieņēmumiem. Operāciju zaudējumu 1936. g. bija 38,7% no prēmiju ieņēmumiem; procentuāli mazākie operāciju zaudējumi bija apdrošināšanas akciju sabiedrībām (27,4%) un pilsētu savstarpējām apdrošināšanas biedrībām (34,8%). Apdrošināšanas iestādes pieņem 11 dažādu veidu riskus. Lielākie apgrozījumi ir apdrošināšanai pret uguni: šis nozares

prēmiju ieņēmumu bija 8,2 milj. ls (71,5% no visiem); otrā vietā ir dzīvības apdrošinājumi (13,1%), tad seko transporta (4,9%) un auto apdrošinājumi (2,4%), bet pārējo apdrošinājumu veidu nozīme ir maza.

Apdrošināšana pēc veidiem 1936. gadā.

Apdrošināšanas veidi	Iestāžu skaits	Izmaksāts par		Zaudējumi		
		Prēmiju ieņēmumi	pār- šināšanu	Kopā	Paš- patura	
		1 0 0 0 l a t o s				
Ugunsapdrošināšana	467	8 223	3 180	2 875	1 402	
Transports	10	561	424	150	37	
Stikls	7	54	22	18	5	
Ielaušanās zādzības	9	175	84	39	10	
Nelaiemes gadījumi	5	56	11	33	20	
Mājlopi	26	34	..	22	22	
Auto	8	277	88	76	38	
Personas	13	1 515	701	369	172	
Pārējie	5	631	118	879	509	
Kopā		11 526	4 628	4 461	2 215	

Apdrošināšanas iestādes arvien ir darbojušās ar labiem finansiāliem rezultātiem, un to ikgadējā tirā peļņa bija ap 1 milj. ls. Lielākā tirā bija lauku savstarpējām apdrošināšanas biedrībām.

XII. Cenas, darbs un sociālā statistika.

1. Cenas.

a) **Lieltirdzniecības cenas.** Ar lieltirdzniecības cenām saprot tās cenas, par kādām tirgotājs pārdod precī vairumā ne tieši patērētājam, bet tirgotājam-atkalpārdevējam vai preču tālākam pārstrādātājam (rūpniekam izejvielas rūpniecībā).

Lieltirdzniecības cenu noteikšanā svarīga nozīme piekrīt preču šķirnes un kvalitātes apzīmējumam, piegādāšanas nosacījumiem — piegādāšanas laikam, vietai, kā arī maksāšanas noteikumiem.

Sekojošā apskatā preču lieltirdzniecības cenas principā uzskatāmas kā cenas precī piegādājot tūlīn pie darījuma slēgšanas un samaksas skaidrā naudā. Iekšzemē ražotām precēm, kuŗas laiž vietējā tirgū, lieltirdzniecības cena saprotama kā cena, par kādu šo precī pārdod pirmais lieltirgotājs, kas to savukārt savācis no ražotājiem (lauksaimniekiem, rūpniekiem). Iekšzemē ražotām precēm, kuŗas izved uz ārzemēm, lieltirdzniecības cena, turpretim, būs eksportiera saņemtā cena, nododot precī izvedējas valsts ostā, bet importēto preču lieltirdzniecības cena — cena par kādu tiešais importieris precī pārdod iekšzemes atkalpārdevējam.

Lieltirdzniecības cenas un pēc šīm cenām aprēķinātos lieltirdzniecības cenu indeksus uzskata kā vienu no daudzajiem saimniecības konjunktūras rādītājiem: vispārēja lieltirdzniecības cenu, resp. cenu indeksa celšanās izsauc jaunu rosību saimnieciskā dzīvē — ražošanas paplašināšanu, krišanās, turpretim, ražošanas sašaurināšanos. Tomēr, kā vienas, tā otras šīs parādības krasas izpausmes var radīt nervozitāti un zināmu nenoteiktību saimnieciskās darbības laukā. Lieltirdzniecības cenu pārmaiņas skaŗ, ja ne tūlīn, tad bieži vien vēlāk, ne tikai ražošanu, bet arī patēriņu, dažādi ietekmējot patērētāju pirktspējas.

Lieltirdzniecības cenu līmeņa pārmaiņu raksturošanai minēsim daŗu galveno preču lieltirdzniecības cenas Rīgā, kā arī lieltirdzniecības cenu indeksus, pie kam pēdējie aprēķi-

nāti atsevišķi šādām preču grupām: pārtikas preču, tekstilpreču, metālu, kokmateriālu, papīra un cellulozas, ķīmisko produktu un citu preču.

Pārtikas preču grupā svarīgākā nozīme ir labībai, taukvielām un gaļai.

Labības lieltirdzniecības cenas gadu rindā bijušas šādas:

Labības cenas Rīgā (latos, par 100 kg).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Rudzi	22,05	26,65	18,88	15,30	13,65	14,45	17,20
Kvieši	38,03	38,03	30,91	20,65	17,85	17,50	21,07
Mieži	19,67	24,09	15,81	13,25	11,50	13,95	19,32
Auzas	18,98	23,28	14,00	11,60	10,60	13,70	18,71

Rudzu lieltirdzniecības cena (lieltirgotāja cena, pārdodot vairumā atkalpārdevējiem vai tieši rūpniekiem resp. dzirnavniekiem pārstrādāšanai) līdz pat 1931. gadam ietver kā importēto, tā arī pašu zemē ražoto rudzu cenas. Rudzu cena, caurmērā ņemot, savu augstāko līmeni bija sasniegusi 1925./29. gadā — proti — Ls 26,65 par kvintālu; šī cena arī daudz augstāka nekā cena priekškaļa gados, kad 1910.—1914. gadu caurmērā rudzi maksājuši, latos rēķinot Ls 15,63 par kvintālu (5 rbļ. 86 kap.). Pēc 1928. gada rudzu cenas ievērojami krit, īpaši importētiem rudziem. Rudzu cenu celšanās iezīmējas pēdējos divi gados: 1936. gadā cena ir jau par apm. 6% augstāka nekā 1935. gadā, bet 1937. gadā rudzu cena (Ls 17,20 par kvintālu) savukārt par 19% augstāka nekā 1936. gadā.

Kviešu lieltirdzniecības cena 1925./29. gadu caurmērā bijusi Ls 38,03 par kvintālu, t. i. ievērojami augstāka nekā priekškaļa gados, kad 1910./14. g. kviešu lieltirdzniecības cena iznāktu apm. Ls 18,72 par kvintālu (7 rbļ.). Jau 1929. gadā novērojama kviešu cenas slidēšana, kas visumā turpinājās līdz 1936. gadam; pēdējā notecējušā gadā (1937.) kviešu cena bijusi Ls 21,07 par kvintālu, t. i. jau par 20,4% augstāka nekā 1936. gadā.

Vasarāju labības — miežu un auzu cenas pēc 1928. gada visumā kritušās, sasniedzot zemāko līmeni 1935. gadā; pēdējos divi gados cenas cēlušās miežiem 1936. gadā par apm. 21%, 1937. gadā par 38,5%, auzu cena cēlusies 1936. gadā par 29%, 1937. g. par 36,6%.

Citu pārtikas preču cenas Rīgā (latos par 100 kg).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Sviests, eksp.	383,36	408,56	315,75	98,25	119,39	152,81	231,16
Bēkons, eksp.			189,94	115,70	108,00	134,75	194,88
Speķis	207,21	238,93	285,00	154,60	115,00	108,75	151,04
Cukurs, smalkais	82,53	60,17	42,70	61,33	64,00	66,55	66,03
Sāls, vārāmā	6,46	5,20	3,83	4,05	4,75	5,10	6,62
Tēja (Indijas)	1 056,65	1 131,00	1 050,00	1 495,00	1 700,00	1 580,00	1 605,00
Kafija (nededz. Guatamala)	543,61	614,60	575,00	676,30	804,00	500,00	373,35
Silķes (skotu fulls), 1. muca	61,12	74,45	85,00	61,15	60,00	64,35	72,19

Eksportsviestam (I šķ. fob. Rīga) augstākā cena bijusi 1925. gadā Ls 4,44 par 1 kg, kas gandrīz divi reizes augstāka nekā sviesta lieltirdzniecības cenas Rīgā 1910./14. gadā (96 kap. vai pārrēķinot latos — Ls 2,57 par kilogramu).

Augstā līmeni eksportsviesta cenas turas arī nākošos 4 gados (1926.—1929. g.), pēc kam tās strauji krīt un 1934. gadā par sviestu, pārdodot to uz ārzemēm, saņemts tikai Ls 0,98 kilogramā (ražotāji-lauksaimnieki, pateicoties valdības noteiktām cietām cenām, saņēmuši apm. Ls 1,94 par 1 kg, t. i. noteikto cenu Ls 2,25, atskaitot sviesta izgatavošanas izdevumus Ls 0,31 par 1 kg). Ar 1935. gadu eksporta sviesta cenas atkal ceļas: tā 1936. gadā cena paaugstinājusies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, par 28%, bet 1937. gadā savukārt paaugstinājusies par 51,3%, sastādot Ls 2,31 par kilogramu.

Bēkona (Sizeable № 1) cena, kas 1929. gadā bijusi Ls 227,34 par 100 kg, sekojošos gados strauji krīt un 1932. gadā bijusi tikai Ls 83,60 par 100 kg; pēc tam bēkona eksportcenas uzlabojas: 1936. gadā cena ir jau Ls 134,75 par 100 kg, bet 1937. g. Ls 194,88 jeb par 44,6% augstāka nekā gadu iepriekš.

Pēdējā gadā cēlušās arī speķa cenas (par 38,9%), silķu cenas (par 12,2%) sāls cenas (par 29,8%), cukura un tējas cenas, turpretim, neuzrādā ievērojamas pārmaiņas, bet kafijas cena kritusies (par 25,2%).

Pārtikas preču cenas visumā 1937. gadā bijušas par apm. 11% augstākas nekā 1936. gadā; tāpat tās pārsniegušas arī 1913. gada līmeni par apm. 4%.

Tekstilpreču lieltirdzniecības cenas rezam sekojošā tabulā:

Tekstilpreču cenas Rīgā (latos).

	1922./1924.	1925./1929.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Lini, R 1000 kg	2 387,30	2 230,40	1 378,00	962,20	1 193,50	1 145,80	2 022,05
Kokvilna 100 kg	.	.	184,72	126,40	127,90	139,15	169,92
Vilna 100 "	.	.	541,67	326,70	279,00	391,25	725,42
Vilna, viet. 100 "	455,00	407,30	537,50
Kokvilnas							
audekls 1 m	.	.	0,75	0,67	0,65	0,68	0,71
Vilnas audumi 1 m	.	.	16,06	11,20	10,86	10,58	11,55

Linu cena (Vidz. L. baze R) sākot ar 1929. g. strauji kritusi un zemāko līmeni sasniegusi 1932. gadā — Ls 845,90 par 100 kg; no 1933.—1936. gadam linu eksportcenas pamazām uzlabojas, bet sevišķi straujš cenas pieaugums, rēķinot latos, bijis 1937. gadā, kad cena par 76,5% augstāka nekā 1936. gadā.

Kokvilnas (neapstrādāta, middl. univers. stand.) cenām visumā bijusi linu cenām līdzīga tendence (viszemākās cenas 1932. gadā — Ls 90,45 par 100 kg), tikai pēdējā, 1937. g. kokvilnas cenas celšanās nav bijusi tik strauja kā līnēm — tā cēlusies tikai par 22,10%.

Arī importētās vilnas (New Zealand, sukāta 46. kval.) cenas viszemākās bijušas 1932. gadā (Ls 276,43); šīs vilnas cena pēdējā — 1937. g., salīdzinot ar 1936. g. cēlusies par 85,40%, sastādot Ls 725,42 par 100 kg, kamēr vietējā vilna pēdējā gadā cēlusies tikai par 320%, sastādot Ls 537,50 par 100 kg.

Kokvilnas audumu cenas (nebalināts aud. 71 cm pl.), tāpat arī vilnas audumu cenas (kungu „Bostons“ 142 cm pl), pretēji attiecīgo izejvielu cenām, kopš 1932. gada neuzrāda sevišķi krasu pārmaiņu; tā kokvilnas audumu cena 1937. gadā bijusi tikai par 4,40%, vilnas audumu par 7,30% augstāka nekā gadu iepriekš.

Tekstilpreču cenas caurmērā 1937. gadā bijušas par 62,50% augstākas nekā gadu iepriekš un vairāk kā divi reizes augstākas nekā 1913. gadā.

Metallu cenas Rīgā (latos par 100 kg).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Ķets	9,79	10,52	10,16	8,76	8,90	8,42	19,21
Dzelzs	24,26	20,88	20,03	20,85	16,60	16,75	24,13
Tērauds, atspeŗu	39,82	32,68	30,00	29,25	21,00	21,25	28,88
Varš			257,50	129,85	127,00	151,00	252,21
Svins	80,44	91,87	66,00	34,05	34,70	52,00	87,71
Cinks			88,33	49,15	46,00	46,00	72,62
Alva	593,01	835,48	514,58	461,70	439,00	514,80	728,97

Atsevišķo metallu cenās gadu rindā novērojama dažāda tendence: ķeta cenas sākot ar 1930. gadu krīt un zemāko stāvokli sasniedz 1933. g. (Ls 8,67 par 100 kg), pēc tam līdz 1936. gadam ķeta cenas paliek gandrīz nemainīgas, bet 1937. gadā tās jau vairāk kā divi reizes augstākas (par 128,1%) nekā gadu iepriekš. Arī dzelzs cenas ar 1930. gadu krīt; tad dažos gados (1932.—1934. g.) atkal paaugstinās; ievērojama dzelzs cenas paaugstināšanās (par 44,1%) notikusi arī pēdējā 1937. gadā.

Pārējo galveno metallu (vara, cinka, svina) cenu krišanās iesākās ar 1930. gadu, tā turpinājas visus nākošos gadus un tikai 1936. gada II. pusē vara un svina cenas sāk kāpt, bet cinka cena jau arī 1935. gada otrā pusē. Ievērojami augstākas cenas šiem metalliem bijušas 1937. gadā, kad svina cena par 68,7%, vara cena par 67,0% un cinka cena par 55,8% augstāka nekā gadu iepriekš.

Metallu cenas vispāri 1937. gadā cēlušās par apm. 65%, galvenā kārtā sakarā ar valūtas kursu pārkārtojumu 1936. gada septembrī.

Koku materiālu lieltirdzniecības cenas kritušās sākot ar 1931. gadu, līdz pat 1935. gadam, ieskaitot, kad tās par apm. 55% zemākas nekā 1929. gadā. 1936. gadā koku cenas pamazām uzlabojas, bez tam augstākās cenas izsuktas arī ar valūtas kursu pārkārtošanu. Cenu celšanās turpinājusies arī 1937. gadā un, caurmērā ņemot, kokmateriālu cenas šai gadā bijušas par 63% augstākas nekā gadu iepriekš.

Cenas dažiem raksturīgākiem kokmateriāliem gadu rindā rāda tabula:

Dažu kokmateriālu cenas (latos par stand.).

Zāģētie materiāli:	1930.	1934.	1935.	1936.	1937
priežu, nešķīroti 3×9"	278,23	154,15	128,50	169,75	290,00
2½×7"	249,48	142,60	116,50	153,35	241,04
1×4" un plat.		130,42	115,00	145,70	215,83
priežu, I un II šķ. 3×9"	437,92	290,00	287,50	335,90	539,79
egļu, nešķīroti 3×9"	283,54	147,70	116,25	151,60	259,17
2½×6½" un 7"	253,33	133,75	104,00	138,85	216,25
1×4" un platāki		130,63	109,00	138,85	211,25
Plankas, priežu un egļu, III u. IV šķ.	215,83	113,35	94,00	117,50	192,50
Deļi, priežu un egļu, III un IV šķ.	188,54	98,35	79,00	101,15	172,29
Gali (5—9'), priežu un egļu, nešķ. 3"	214,53	111,85	91,00	119,30	192,92

Papīra un cellulozas cenās no 1932. gada līdz 1936. gadam (iesk.) nav bijušas ievērojamas pārmaiņas (cenas regulē Cenu inspektors). 1936. gada beigās un 1937. gadā cenas papīram, kas gājis eksportam (ietinamais papīrs) tāpat arī cellulozai, augstākas par 54—85%, kamēr iekšzēmē izlietotā papīra cenas palikušas bez redzamām pārmaiņām.

Papīra un cellulozas cenas Rīgā (latos par 100 kg).

	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Papīrs, laikrakstu	38,10	20,70	21,70	21,70	21,75
Papīrs, ietinamais, eksp.	28,78	17,75	17,80	15,15	28,08
Papīrs, iespiežamais	114,67	111,00	111,00	111,00	110,00
Papīrs, rakstamais	122,67	117,45	117,30	117,50	115,50
Celluloza, sulf., eksp.	25,00	13,20	12,40	13,45	20,71

Ķīmisko produktu lieltirdzniecības cenās minēsim mākslīgo mēslu un dažu citu galveno ķīmijas rūpniecības produktu cenas.

Mākslīgo mēslu cenas Rīgā (latos par 100 kg).

	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Superfosfāts	8,27	5,70	5,55	5,50	5,86
Tomāsmilti	7,78	6,00	5,55	5,56	6,12
Kālija sāls, 40%	14,15	11,25	9,40	10,05	11,70
Kaulu milti		8,20	8,25	8,25	8,15
Čiles salpetris	29,54	11,30	12,10	12,75	14,20
Nātrija salpetris		11,74	12,10	12,75	14,20
Kaļķa salpetris		11,28	10,85	12,15	13,30
Nitrofoska		22,70	21,30		20,10
Sērskābais amonjaks		11,80	11,15	11,70	12,30

Superfōsfāta cenas laikā no 1926. gada līdz 1930. gadam mainījušās samērā maz: tās svārstījušās no Ls 7,83 līdz Ls 8,70 par 100 kg; turpretim 1931. gadā novērojama strauja cenas krišanās (no Ls 8,27 1930. g. uz Ls 6,70 1931. g.), kas turpinājusies arī vēl 1932. gadā. Ar 1933. gadu, līdz pat 1937. gadam superfōsfāta cena nepārsniedz Ls 5,86 par 100 kg; pēdējā — 1937. g. superfōsfāta cena bijusi par apm. 6,5% augstāka nekā 1936. gadā.

Tomasmiltu cenas gadu rindā krišanos uzrāda 1930. un 1931. gadā. 1932.—1936. gadā tomasmiltu cena bijusi Ls 5,40 līdz Ls 6,80, bet 1937. gadā Ls 6,12 par 100 kg, t. i. par 10,1% augstāka nekā 1936. gadā.

Kalijs sāls ($40\% K_2O_3$) cenu samazināšanās iesākusies ar 1931. gadu un turpinājusies nepārtraukti līdz 1935. gadam (iesk.); 1936. gadā kalijs sāls cena bijusi caurmērā par 7% augstāka nekā 1935. gadā, bet pēdējā — 1937. g. cena savukārt cēlusies par 16,4%. Slāpekļu mēslu cenas pēdējā gadā cēlušās par 6,8% (sērskābais amonjaks) līdz 11,4% (Čīles un natrija salpetris).

Dažu citu ķīmisko produktu un akmeņogļu cenas bijušas šādas:

Ķīmisko produktu un akmeņogļu cenas Rīgā (latos).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Kaučuks, neapstr. 1000 kg	—	—	2 576,40	1 055,00	1 013,50	1 731,50	2 657,37
Soda, kaus- tiskā 76/77° 100 kg	50,69	42,88	35,54	30,60	37,60	31,70	35,90
Okers, gaišais „	30,77	21,12	17,83	13,50	14,60	20,50	22,00
Benzīns, parastais „	—	75,21	49,13	—	—	65,00	64,43
Petroleja „	—	24,85	19,04	15,50	17,00	16,50	19,43
Akmeņogl. 1000 kg	42,50	35,08	31,60	21,00	21,00	22,60	39,00
Kokss „	—	45,80	45,40	27,80	27,70	30,70	58,63

Cenu celšanās 1937. gadā novērojama visām tabulā minētām precēm, izņemot benzīnu: kaučuka cena pēdējā gadā cēlusies par 53,5%, sodas par 13,2%, okera par 7,3, petrolejas par 17,8%, akmeņogļu par 72,6% un koksa par 91%.

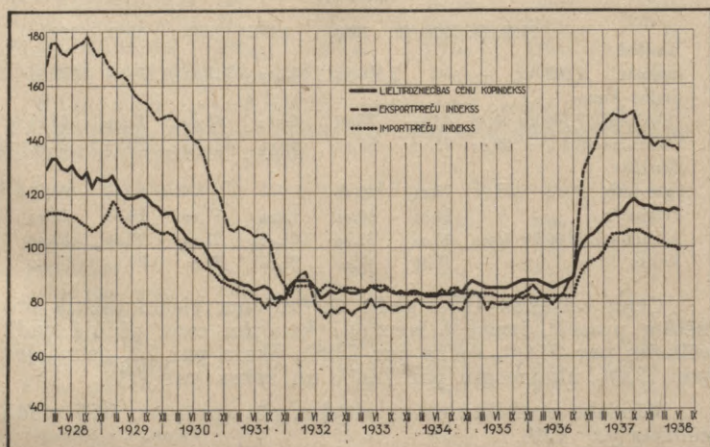
Ķīmisko produktu cenas vispāri, pēc aprēķina, 1937. gadā cēlušās par 12%.

Lieltirdzniecības cenu kustību pēdējos 8 gados atsevišķās preču grupās, kā arī visumā, rāda sekojošā tabulā uzrādītie indeksskaitļi:

Lieltirdzniecības cenu indekss. (1913 = 100).

	Pārtikas vielas	Tekst. pr.	Metalli	Koka materiāli	Papīrs un celuloza	Mīnerāli un to eļļas	Stādu valsts prod.	Dzīvnieku valsts prod.	Ķīmiski prod.	Akmeņogles un citi	Kop- indekss
1930.	97	156	75	139	89	121	123	87	89	107	102
1931.	84	103	67	118	81	118	91	52	81	91	85
1932.	91	98	75	86	64	103	74	30	82	88	85
1933.	89	104	73	73	57	98	79	42	77	77	84
1934.	86	111	70	73	56	95	91	49	76	73	83
1935.	91	131	60	62	63	91	88	55	80	73	87
1936.	94	128	60	83	62	91	88	78	81	78	91
1937.	104	208	99	135	74	100	103	111	91	120	113

Lieltirdzniecības cenu indeksi Rīgā
1928.—38. g.

Lieltirdzniecības cenu krišanās lielākos vai mazākos apmēros notikusi 1931. gadā visās preču grupās: lieltirdzniecības cenu kopindekss no 1930. uz 1931. gadu kritis par 17 punktiem (1913. g.—100) jeb 16,7%. Nākošos trijos gados (1932.—1934. g.) vispārējais lieltirdzniecības cenu līmenis neuzrāda krasu pārmaiņu, bet sākot ar 1935. g. novērojama lieltirdzniecības cenu celšanās, kas sevišķi spilgtā bijusi 1937. gadā, kad lieltirdzniecības cenu kopindekss, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kāpis par 22 punktiem (1913. g.—100).

b) Ražotāja-lauksaimnieka cenas. Lauksaimnieka saņemtās cenas pārdodot savus ražojumus vietējā tirgū— uz vietas saimniecībā vai arī nogādājot tos pārdošanai tuvākā pilsētā vai dzelzceļa stacijā, neatbilst tieši lieltirdzniecības cenu jēdzienam, tāpat pa lielākai daļai tās nav arī sīktirdzniecības cenas, ko iezīmē preču pārdošana mazumā tieši patērētājiem. Šeit minēsim lauksaimnieka saņemtās cenas par galveniem ražojumiem, pārdodot tos brīvajā tirgū, kā arī isumā cenas, kādas maksātas, nododot ražojumus par cietām valdības noteiktām cenām.

Cenu apskati iedalīti 3 grupās: zemkopības ražojumu cenas, lopkopības ražojumu cenas un dzīvu lopu cenas.

Zemkopības ražojumu cenas brīvajā tirgū pēdējos gados bijušas šādas:

Zemkopības ražojumu cenas caurmērā valstī (latos par 100 kg).

	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Rudzi	23,36	14,57	12,78	13,55	16,91
Kvieši	29,38	18,97	15,79	16,05	19,91
Mieži	14,56	12,58	11,27	12,54	16,92
Auzas	14,00	10,15	9,21	11,43	16,41
Zirņi		14,36	14,42	15,53	21,01
Linsēklas		17,65	20,66	22,18	25,13
Āboliņa sēklas (sarkanā)		147,00	118,00	135,00	124,00
Kartupeļi	5,50	3,54	3,36	3,51	4,28

Labības cenas brīvajā tirgū savu zemāko līmeni sasnigušas 1935. gadā, kad rudzu cena par 45,3%, kviešu par 46,6%, miežu par 22,6% un auzu cena par 34,2% zemāka nekā 1930. gadā. Pēc tam iezīmējas labības cenu celšanās, kas it sevišķi izpaudusies 1937. gadā; tā rudzu cena 1937. gadā, salīdzinot ar 1936. gadu, cēlusies par 24,8%, kviešu par 24,1%, miežu par 34,9% un auzu cena par 43,6%.

Zirņu cenām gadu rindā bijusi labības cenām līdzīga tendence. Pēdējā — 1937. gadā zirņu cena cēlusies par 35,9%.

Linsēklu cenas, pretēji labības cenām, nepārtraukti cēlušās jau ar 1933. gadu; tieši pēdējā gadā linsēklu cena paugstinājusies par 13,3%, t. i. daudz mazākos apmēros nekā labības cenas.

Āboliņa sēklu cenas atsevišķos gados bijušas mainīgas; vispārējā cenu celšanās tendence pēdējos gados nav novrojama.

Kartupeļu cenas brīvajā tirgū pēdējo 8 gadu laikā nepārtraukti kritušās līdz pat 1935. gadam, ieskaitot; 1937. g. cena kāpusi par 21,9%.

Cietās cenas labībai, par kādām Z. M. labības birojs iepērk labību no lauksaimniekiem (rudzus un kviešus kopš 1930. gada, miežus kopš 1934. g. un auzas kopš 1935. g.) noteiktas atsevišķos gados dažādas; bez tam cenas dažādas kaltētai un nekaltētai labībai, tās mainās arī atkarībā no tīrības procenta, dīgušo graudu procenta un citām kvalitātes pazīmēm.

Pēdējos gados pie nosacījumos paredzētā augstākā tīrības procenta (rudziem, kviešiem un miežiem 99%, auzām 98%), pastāvējušas šādas labības cenas (latos par 100 kg).

1934. g. ražai 1935. g. ražai 1936. g. ražai 1937. g. ražai

Rudzi, kaltēti	18,60	16,74	17,70	20,50
nekaltēti	15,90	14,31	15,30	18,50
Kvieši, kaltēti	23,40	17,82	19,80	23,00
nekaltēti	20,90	16,02	18,00	21,00
Mieži, četrkanšu, kaltēti	15,00	15,00	15,00	16,50
nekalt.	14,00	14,00	14,00	15,50
Auzas, kaltētas	—	15,00	15,00	16,00
nekaltētas	—	14,00	14,00	15,00

Ziemāju labības cenas 1934. g. līdz 1936. gada ražai mainījušās arī atkarībā no pārdošanas laika (augšējās cenas atzīmētas tādas, kādas pastāvējušas rudens periodā, no septembra līdz novembrim, iesk.), bet visas labības cenas — atkarībā no tīrības procenta; tā 1937. g. ražas labībai cenas pie zemākā tīrības procenta bijušas: kaltētu rudzu (tīr. 95—95,9%) — Ls 16,50, nekaltētu rudzu (95—95,9%) — Ls 15,—, kaltētu kviešu (tīr. 96—96,9%) — Ls 17,50, nekaltētu kviešu (96—96,9%) — Ls 16,—, kaltētu četrkanšu miežu (tīr. 97—97,9%) — Ls 13,50, nekaltētu miežu (97—97,9%) — Ls 12,50, kaltētu

auzu (tīrība 95%) — Ls 13,—, nekaltētu auzu (tīr. 95%) — Ls 12,—.

Zirņus par cietām cenām sāka iepirkt 1937. gadā; cena pie augstākās tīrības (98%) bijusi caurmērā Ls 23,— par 1 kvintālu.

Āboliņa sēklu un zāļu sēklu cietās cenas, par kādām šīs sēklas uzpērk A/S. „Latvijas centrālais sēklu eksports“, noteiktas sākot ar 1935. gadu.

Sēklu cietās cenas bijušas šādas (latos par 1 kg, pie augstākā tīrības procenta).

	1935. g.			1936. g.			1937. g.		
	I šķ.	II šķ.	III šķ.	I šķ.	II šķ.	III šķ.	I šķ.	II šķ.	III šķ.
Sarkanā āboliņa, not. tipa (96%)	1,70	1,53	1,28	1,40	1,26	1,05	1,50	1,35	1,20
Sarkanā āboliņa, nenot. t. (95%)	1,50	1,35	1,13	1,30	1,17	0,98	1,40	1,26	1,12
Bastarda āboliņa (95%)	2,00	1,80	1,50	1,70	1,53	1,28	1,80	1,62	1,44
Timotiņa sēkla (98%)	0,70	0,63	0,53	0,70	0,63	0,53	0,75	0,71	0,67

Kartupeļiem, kuņus nodod spirta dedzinātavās, pastāvējušas šādas Finanšu ministrijas noteiktas cenas:

	Stērķeles saturs %	Pamatcena (Ls par kvint.)	Cenas paaugst. vai pazem. par katru stērķ. % virs noteiktā (sant./kvint.)
1934./35.	17,5—17,9 ⁰ / ₀	4,20	24 sant.
1935./36.	18,0—18,5 ⁰ / ₀	3,00	16 „
1936./37.	18,0—18,4 ⁰ / ₀	3,30	18 ¹ „
1937./38.	18,0—18,4 ⁰ / ₀	3,90	22 ¹ „
1938./39.	18,0—18,4 ⁰ / ₀	3,90	22 ¹ „

Cukurbiešu ražu uzpērk Valsts cukura monopola pārvalde, maksājot lauksaimniekiem šādas cenas (latos par tonnu):

	Par līgumā paredz. daudzumu	Par ārpus līgumā paredz. daudzumu
1933. g.	40,—	30,—
1934. „	37,—	33,—
1935. „	34,—	30,—
1936. „	34,—	22,—
1937. „	34,—	25,—
1938. „	36,—	28,—

¹) Bez tam saimniecībām, kuņas atrodas tālāk par 20 km no brūža, vēl 25 sant. par pievešanu.

1938. g. ražas bietēm cena noteikta Ls 36,— par vienu tonnu tira biešu svara. Par bietēm, kas nodotas virs līgumā paredzētā daudzuma, paredzēts maksāt Ls 28,— par tonnu, bet ja uzvija pārsniedz 40% — par pārsniegumu tikai Ls 15,— tonnā.

Pie zemkopības ražojumiem, kuriem pastāv iepriekš noteiktas cenas, vēl minami lini. Linu šķiedru, pastāvot linu monopolam, no lauksaimniekiem uzpērk Finanšu ministrijas koncesionēti linu punktu turētāji par noteiktām cenām.

Augstākās šķiras liniem (Baltgalvji R, vai zaļgalvji xRx) pastāvējušas šādas cenas (latos par 1 kg):

	Pamatcena	Piemaksa	Kopā
1931./32.	0,66	0,17	0,83
1932./33.	0,82	0,21	1,03
1933./34.	1,15	0,25	1,40
1934./35.	1,40	—	1,40
1935./36.	1,40	—	1,40
1936./37.	1,40	0,10	1,50
1937./38.	1,40	0,10	1,50

Dažu galveno lopkopības ražojumu cenas brīvajā tirgū uzrādītas nākošā tabulā.

Lopkopības ražojumu cenas.

	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Piens sn./1 ltr.		9,60	9,50	9,69	10,57
Sviests Ls/1 kg	2,39	1,52	1,54	1,59	1,81
Olas sn./1 gab.	11,00	6,66	6,61	6,98	8,22
Cūkas gaļa, svaiga Ls/100 kg	110,00	66,50	53,20	74,67	97,44

Svaiga piena cena, kas 1931. g. bijusi 14,03 sant. par 1 ltr. (1930. g. ziņu trūkst), nākošā — 1932. g. nokritusi uz 10,19 sant. par litru un 1933. g. uz 9,68 sant.; šādā augstumā piena cenas paliek arī nākošos 3 gados (1934.—1936. g.); pēdējā — 1937. g. piena cena paaugstinājusies par nepilnu santimu litrā jeb par 9,1%.

Sviesta cenas laikā no 1932.—1936. gadam bijušas starp Ls 1,52 līdz Ls 1,59 par kg. Tās kāpušas 1937. gadā, kad caurmēra cena (Ls 1,81 kg) iznāk jau par 13,8% augstāka nekā gadu iepriekš. Olu cenas, līdzīgi sviesta cenām laikā no 1932.—1936. gadam mainījušās nedaudz (6,56—6,98 sant. par gab.); 1937. gadā olu vidējā cena par 17,8% pārsniedz cenu 1936. gadā.

Cūkas gaļas cenas strauji nokritušās 1931. gadā (no Ls 110,— 1930. g. uz Ls 63,— 1931. g.); nākošos 3 gados cūkas gaļas cenas mainīgas, bet 1935. gadā tās sasniedz savu zemāko līmeni — Ls 53,20 par 100 kg. 1936. gadā iestājās cūkas gaļas cenu celšanās, kas turpinājusies arī 1937. g.; cena gada caurmērā (Ls 97,44) par 30,5% augstāka nekā cena 1936. g. caurmērā (Ls 74,67).

Lopkopības ražojumu cietās cenas pēdējā laikā pastāvējušas sviestam, sieram, olām, kā arī ādām un vilnai.

Sviesta cenas ar rīkojumiem noteiktas tam sviestam, kuŗu pienotavas nodod sviesta eksportierim — Latvijas piensaimnieku centrālajai savienībai.

Cenas, kādas maksājusi eksporta centrāle pienotavām par sviestu bijušas šādas (latos par 1 kg):

	Sviests I šķ.	Sviests II šķ.
1932. g. VII — 1933. g. VI	2,50	2,40
1933. g. VII — 1935. g. VIII	2,25	2,15
1935. g. IX — X	1,73 ¹⁾	1,60
1935. g. XI — 1936. g. III	1,98	1,85
1936. g. IV — V	1,73	1,60 ^f
1936. g. VI — VIII	1,58	1,45
1936. g. IX — XI	1,98	1,85
1936. g. XII — 1937. g. II	2,23	2,10
1937. g. III	1,98	1,85
1937. g. IV — VII	1,88	1,75
1937. g. VIII — IX	2,08	1,95
1937. g. X — 1938. g. IV	2,38	2,25
1938. g. V	2,28	2,15

Tieši lauksaimnieka-ražotāja saņemtās cenas par sviestu iznāk citādas nekā iepriekšējā pārskatā minētās: tās samazinās par pienotavu atvilktiem sviesta izgatavošanas izdevumiem, bet paaugstinās par premiju summām, kādas piemaksā tieši lauksaimniekiem (kopš 1936. gada 1. decembra).

Nemot vērā arī šos apstākļus, aprēķina ceļā atrodam šādas lauksaimnieka saņemtās cenas (latos par 1 kg):

¹⁾ No 1935. g. septembra vidējā cena 1-a un 1-b šķirai.

	Sviests I šķ.	Sviests II šķ.
1932. g. 2. pusē	2,13	2,03
1933. g.	2,03	1,93
1934. g.	1,94	1,84
1935. g.	1,83	1,73
1936. g.	1,57	1,42
1937. g.	2,33	2,12
1938. g. 1. pusē	2,51	2,31

Sieram ar 1935. g. septembrī noteiktas cenas, kādas Latvijas piensaimnieku centrālā savienība (līdz 1938. g. janvārim P/S Latvijas centrālais sviesta eksports) ar Zemkopības ministrijas rīkojumu maksā pienotavām un siernīcām par eksporta vajadzībām izgatavoto sieru. Šīs cenas bijušas:

	Ementāles		Rokfora		Edames un Zemgales	
	I šķ.	II šķ.	I šķ.	II šķ.	I šķ.	II šķ.
1935. g. IX — X	1,55	1,35	1,55	1,35	1,15	1,05
1935. g. XI — 1936. g. XII	1,75	1,55	1,75	1,55	1,40	1,30
1937. g. I — X	1,83	1,60	1,80	1,60	1,45	1,35
1937. g. X — 1938. g. V	2,08	1,85	2,05	1,85	1,70	1,60

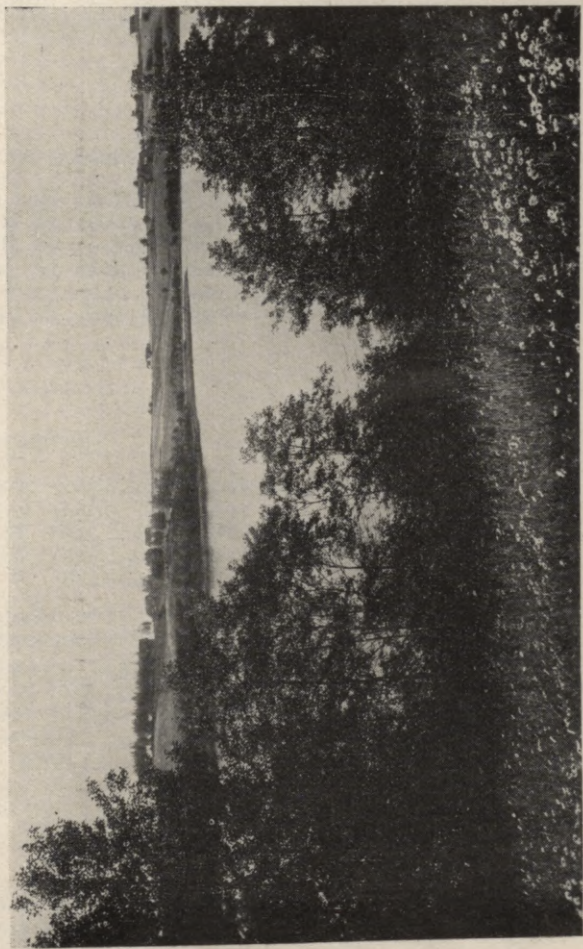
Olu cenas noteiktas ar 1936. gadu; ražotājiem-lauksaimniekiem maksātas šādas cenas par olām eksportam (latos par 1 kg):

1936. g. caurmērā	Ls 1,48
1937. g. caurmērā	Ls 1,58
1938. g. 1. pusē	Ls 1,53

Ādu un vilnas tirdzniecību iekšzemē pārzina, kā arī šo preču eksportu kārto A/S. „Ādu un vilnas centrāle“.

Jēlādām, ko Centrāle iepērk iekšzemes tirgū (arī tieši no ražotājiem) cietas cenas pastāv kopš 1937. gada marta mēneša; šīs cenas pēdējā laikā (no 1938. g. februāra) ir šādas (latos par 1 gab.):

	I šķ.	II šķ.	Brāķis
Teļādas	5,50	4,50	līdz Ls 3,—
Aitādas ar vilnu	4,50	4,—	” ” 2,—
Aitādas ar īsu vilnu	3,50	2,50	” ” 2,—
Jērādas ar vilnu	3,50	3,—	” ” 1,50
Jērādas ar īsu vilnu	2,50	2,—	” ” 1,50
Zirgu ādas	14,50	11,50	” ” 9,—
Kumeļu ādas			līdz Ls 8,—

Skaista. Dzidraits ezers.

Vilnai, labi mazgātai, tīrai un sausai (mitrums ne vairāk kā 17%) pastāvējušās šādas cenas (latos par 1 kg):

Smalkvilna:	1937. g. 16. IX		1937. g. 17. IX —1938. g. V	
	1937. g. 16. IX	1937. g. 17. IX —1938. g. V	1937. g. 17. IX —1938. g. 4. IV	1938. g. 5. IV—V
I šķ. (balta, šķirotā, šķiedras gar. 7 cm)	7,50	7,50	4,50	5,00
II šķ. (balta, šķirotā, šķiedras gar. 5 cm)	6,00	6,50	4,00	4,00
III šķ. (balta, nešķirotā)	5,00	5,00	3,00	3,50
IV šķ. (daž. krāsas, šķiedras gar. 5 cm)	4,50	5,00	2,50	3,00
V šķ. (daž. krāsas, nešķirotā)	4,00	4,00	1,50	1,50
VI šķ. (daž. krāsas, īsumi)	3,50	3,50	1,50	1,50

Rupjvilna:

Rupjvilna:	1937. g. 16. IX		1937. g. 17. IX —1938. g. 4. IV		1938. g. 5. IV—V	
	1937. g. 16. IX	1937. g. 17. IX —1938. g. 4. IV	1938. g. 5. IV—V	1938. g. 5. IV—V	1938. g. 5. IV—V	1938. g. 5. IV—V
I šķ. (balta, šķirotā, šķiedras gar. 10 cm)	4,50	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
II šķ. (balta, nešķirotā)	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
III šķ. (daž. krāsas, nešķ., šķiedras gar. 5 cm)	3,00	3,50	3,50	3,75	3,75	3,75
IV šķ. (dažādas krāsas, nešķirotā)	2,50	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
V šķ. (dažādas krāsas, īsumi)	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50

Augšminētās cenas pazemina par 5—35%, ja vilna satur netīrumu piemaisījumus.

Dzīvu mājlopu cenas brīvajā tirgū sevišķi nokritās 1932. gadā, pēc tam tās pakāpeniski uzlabojušās (izņemot liellopu cenas, kas 1936. gadā atkrit). Jūtāmāka cenu celšanās notikusi tieši 1937. g., kad zirgu cenas pacēlušās, salīdzinot ar 1936. g., par 31%, liellopu cenas par apm. 20% un aitu cenas par apm. 23%. Cenas absolūtos skaitļos redzam sekojošā pārskatā:

Dzīvo lopu cenas (latos).

		1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Darba zirgi	1 gab.	249	176	209	218	286
Slaucamās govīs	"	162	77	79	74	87
Gaļas govīs	"	.	63	64	64	77
Buļļi un vērsi gaļai	"	168	86	89	85	100
Jaunlopi	"	90	46	47	44	52
Aitas	"	16,00	10,00	9,90	10,60	13,00

Dzīvu cūku cenu raksturošanai minēsim Zemkopības ministrijas noteiktās cietās cenas, par kādām A/S. „Bekona eksports“ iepirkusi bēkona cūkas (kopš 1932. g. jūlija) speķa cūkas (kopš 1934. g. jūlija) un pārējās gaļas cūkas (kopš 1936. g. februāra).

Cietās cenas bēkona cūkām (latos par 1 kg dzīvsvārā).

	I šķ.	II šķ.	III šķ.
1932. g. VII — 1934. g. VI	0,85	0,80	0,75
1934. g. VII — 1935. g. VII	0,75	0,70	0,65
1935. g. VIII — 1936. g. I	0,65	0,60	0,55
1936. g. II — 1937. g. 9. I	0,65	0,60	0,55
1937. g. I — 1937. g. IV	0,85	0,80	0,70
1937. g. V — 1938. g. V	0,95	0,90	0,80

Speķa cūku cenas no 1934. g. jūlija līdz 1935. g. jūlijam noteiktas 90 sant. (I. šķ.) līdz 75 sant. (III. šķ.) par 1 kg, nākošos divos mēnešos tās ievērojami pazeminātas (55—45 sant.), bet ar 1935. g. oktōbri noteiktas uz 65—50 sant. par 1 kg. 1937. g. janvārī speķa cūku cenas paaugstinātas uz 85—70 sant. par 1 kg, bet ar 1937. g. maiju uz 90—75 sant.

Gaļas cūku cenas ar 1937. g. maiju līdzīgas speķa cūku cenām, proti, 90 sant. (I šķ.) līdz 75 sant. (III šķ.) kilogramā.

c) **Sīktirdzniecības cenas.** Ar sīktirdzniecības cenu sa-prot cenu, kādu patērētājs maksā par precī, pērkot to ma-zumā. Patērētāja maksātās cenas dažādās vietās (pilsētās) var uzrādīt ievērojamas atšķirības, atkarībā no ražošanas un tirdzniecības izdevumiem, priekšmetu retuma un daudziem citiem apstākļiem. Bez tam, pie statistikā uzrādītām sīk- tirdzniecības cenām ņemams vērā vēl viens īpašs apstākļis — preces dažādā kvalitāte. Ja lieltirdzniecības cenās darī- šana ar zināmām noteikti apzīmētām vienas šķirnes un kva- litātes precēm, tad sīktirdzniecībā, visumā ņemot, grūti un pat neiespējami (piem. apģērbiem, dzīvokļiem) uzstādīt kādu absolūti noteiktu kvalitāti, kas piemērojama visos valsts novados. Sīktirdzniecības cenu statistika ziņu ievāk- šanā tādēļ prasa cenas vidējās kvalitātes priekšmetiem, (atsevišķos gadījumos vislētākajiem); jēdzienus „vidējā kva- litāte“, „vislētākais“, turpretim, dažādos apvidos izprot dažādi, atkarībā no vietējiem paradumiem un priekšmeta pircēja-pa- tērētāja spējām maksāt.

Sekošajā apskatā minēsim cenas dažiem galv. pārtikas produktiem, apgērbiem, kā arī dzīvokļu ires un apkurināšanas materiālu cenas. Šīs cenas aplūkotas Rīgā un caurmērā valstī.

Pārtikas produktu cenas.

Dažu galveno pārtikas produktu sīktirdzniecības cenas caurm. valstī (latos).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
Rudzu milti	1 kg 0,27	0,32	0,23	0,26	0,27	0,25	0,20	0,19	0,19	0,19
Kviešu milti, bīd.	" 0,71	0,68	0,61	0,57	0,56	0,56	0,49	0,45	0,44	0,46
Rudzu maize	" 0,26	0,32	0,23	0,28	0,28	0,25	0,21	0,20	0,20	0,20
Baltmaize	" 0,74	0,72	0,66	0,64	0,61	0,58	0,52	0,49	0,48	0,50
Kartupeļi	" 0,07	0,11	0,08	0,07	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04	0,05
Piens	1 ltr. 0,18	0,21	0,20	0,17	0,13	0,12	0,11	0,11	0,11	0,12
Sviests	1 kg 2,68	3,09	2,82	2,22	1,71	1,71	1,68	1,68	1,73	1,98
Cūkas gaļa, sv.	" 1,38	1,80	1,89	1,10	0,79	0,96	0,93	0,76	0,93	1,23
Aitas gaļa, sv.	" 0,77	1,02	1,31	0,94	0,61	0,61	0,61	0,57	0,59	0,70
Liellopu gaļa, sv. ar kauliem	" 0,78	1,04	1,23	0,91	0,50	0,48	0,50	0,48	0,50	0,62
Tēļa gaļa, sv.	" 0,67	0,85	1,01	0,68	0,46	0,46	0,48	0,45	0,49	0,58
Cukurs, smalkais	" 0,94	0,70	0,50	0,45	0,66	0,65	0,65	0,68	0,70	0,70
Tēja, vislētākā	" 13,02	11,00	10,26	10,25	10,53	12,14	13,58	14,49	15,62	
Olas	1 gab. 0,10	0,12	0,12	0,10	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09

Graudu produktu — miltu un maizes cenas jau 1930. gadā ievērojami zemākā nekā cenas piecu iepriekšējo gadu (1925./29. g.) caurmērā. Nākošos pāris gados rudzu miltu, tāpat arī rudzu maizes cenas nedaudz paaugstinājas, pēc tam tās atkal krīt, sasniedzot savu zemāko līmeni 1935. gadā, kad rudzu miltu caurmēra sīktirdzniecības cena bijusi 19 sant., maizes — 20 sant. par 1 kg. Šādas cenas palikušas arī 1936. un 1937. gadā.

Kviešu miltu (bīdelēto) un baltmaizes cenas kopš 1930. gada nepārtraukti samazinājušās līdz 1936. gadam, kad tās bijušas: kviešu bīdelētiem miltiem 44 sant.; baltmaizei 48 sant. — par 1 kg. Pēdējā — 1937. g. šo pārtikas produktu cenas pacēlušās par 4,5% un 4,2%.

Kartupeļu cenas kritušās līdz 1934. gadam (iesk.), kad caurmērā sīktirdzniecības cena iznāk 4 sant. par 1 kg; pēdējā gadā kartupeļu sīktirdzniecības cena cēlusies.

Svaiga piena cenas kritušās kopš 1930. gada, uzrādot 1934. gadā 11 sant. par 1 ltr. pret 20 santīmiem 1930. gadā; pēdējā — 1937. gadā piena cena, salīdzinot ar cenām gadu iepriekš, cēlusies par 1 sant. litrā jeb 9,1%.

Līdzīga tendence bijusi arī sviesta cenām: zemākās sviesta cenas bijušas 1934. un 1935. gadā, bet 1937. gadā tās par 14,5% augstākas nekā gadu iepriekš (1936. g.).

Gaļas cenas sevišķi strauji kritušās 1931. un 1932. gadā. 1933. un 1934. gadā cūkas gaļas cenas gan atkal ceļas (par 7,4%), bet pārējās gaļas cenas — nē. 1935. gadā gaļas cenas vēl krit, sasniedzot zemāko līmeni, kāds jebkad bijis. Pēdējos divos gados gaļas siktirdzniecības cenas cēlušās; tā 1937. gadā cūkas gaļas cena, salīdzinot ar 1936. gadu, paaugstinājusies par 32,3%, aitas gaļas par 18,6%, liellopu gaļas par 24,0%, teļa gaļas par 18,4%.

Cukura cena zemākā bijusi 1931. gadā (45 sant. kg); nākošos 3 gados tā paaugstinās uz 65—66 sant. par kg, bet pēc tam vēl par dažiem santīmiem kilogramā.

Tējas cenas, pretēji galveno pārtikas produktu cenām, 1931.—1933. gadam neuzrāda samazināšanos; gan otrādi — tās nepārtraukti cēlušās visos pēdējos gados.

Pārtikas produktu cenas Rīgā redzamas nākošā tabulā:

Dažu galveno pārtikas produktu siktirdzniecības cenas Rīgā (latos).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
Rudzu milti	1 kg 0,29	0,35	0,27	0,30	0,31	0,31	0,28	0,23	0,21	0,21
Kviešu milti, bīd.	" 0,72	0,73	0,67	0,66	0,63	0,64	0,56	0,51	0,50	0,51
Rudzu maize	" 0,24	0,32	0,24	0,27	0,28	0,27	0,22	0,21	0,20	0,20
Baltmaize	" 0,72	0,71	0,63	0,61	0,60	0,57	0,52	0,48	0,48	0,49
Kartupeļi	" 0,08	0,16	0,10	0,11	0,09	0,09	0,08	0,07	0,08	0,09
Piens	1 ltr. 0,23	0,26	0,24	0,22	0,18	0,16	0,17	0,17	0,17	0,17
Sviests	1 kg 3,08	3,09	3,27	2,66	2,03	2,07	1,97	2,03	1,98	2,30
Cūkas gaļa, sv.	" 1,49	1,86	1,90	1,19	0,94	1,04	0,97	0,89	1,06	1,33
Aitas gaļa, sv.	" 1,00	1,26	1,43	1,15	0,80	0,80	0,76	0,71	0,73	0,87
Liellopu gaļa,										
sv. ar kaļiem	" 0,93	1,28	1,39	1,12	0,64	0,59	0,62	0,58	0,64	0,75
Teļa gaļa, svaiga	" 0,99	1,27	1,22	0,97	0,71	0,73	0,71	0,64	0,71	0,88
Cukurs, smalkais	" 0,85	0,64	0,48	0,44	0,69	0,62	0,62	0,66	0,67	0,67
Tēja, vislētākā	"	13,25	11,76	11,32	10,68	10,57	12,16	12,20	13,58	14,58
Olas	1 gab. 0,14	0,14	0,15	0,13	0,11	0,10	0,10	0,10	0,10	0,12

Lielākai daļai pārtikas produktu Rīgā cenas augstākas nekā caurmērā valstī. No iepriekšējā tabulā minētiem pārtikas produktiem 1937. gadā tikai cukura un tējas cenas Rīgā zemākas, bet pārējo produktu cenas augstākas nekā valsts caurmērā: kartupeļiem par 80%, pienam par 41,7%, olām par 33,3%, gaļai par 8,1—43,1%, sviestam par 16,2% un miltiem par apm. 11%.

Apģērbu, veļas un apavu cenas. Šo priekšmetu cenu konstatēšanā statistikai jāastopās ar šīs nodaļas sākumā jau pieminētām grūtībām — dažādo priekšmetu kvalitāti; tā kā nav iespējams noteikt arī šo priekšmetu „standarttipu“, kas būtu vienāds visā valstī, tad aptaujās, cenas ievācot, prasītas ziņas par attiecīgā apvidū pārdošanā esošiem vislētākiem priekšmetiem.

Vislētāko apģērbu, veļas un apavu cenas caurmērā valstī (latos).

	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
Vilnas uzvalks										
1 kompl.	61,00	60,00	54,50	51,50	41,50	35,00	34,00	32,00	33,00	39,00
Ziemas mētelis										
1 gab.	62,00	59,00	51,50	49,00	40,00	34,50	34,00	33,00	34,00	39,00
Viriešu apakškr.										
1 gab.	3,45	3,34	3,15	2,75	2,55	2,30	2,20	2,20	2,15	2,35
Viriešu apakšbikses 1 gab.	3,25	3,09	2,90	2,55	2,35	2,15	2,10	2,10	2,10	2,30
Viriešu saišzā-										
baki 1 pāris	16,40	16,40	16,00	14,50	12,00	10,00	10,00	10,00	10,00	11,50

Apskatot apģērbu cenas caurmērā valstī pēdējo desmit gadu laikā, redzams, ka šīs cenas nepārtraukti kritušās līdz 1935. gadam (iesk.), pēdējos divos gados apģērbu cenas uzrāda pieaugošu tendenci, tā 1937. gadā vilnas uzvalku cenas pieaugušas par 18,2%, mēteļu cenas par 14,7%.

Veļas cenas kritušās līdz 1934. gadam, pēc tam pāris gadus tās palikušas nemainīgas, bet pēdējā — 1937. gadā cēlušās par apm. 9,4%.

Saišzābaku cenas līdzīgā kārtā samazinājušās līdz 1933. gadam; pēdējā — 1937. gadā cena cēlusies par 15%.

Rīgā apģērbu, veļas un apavu cenas, kā redzams no nākošās tabulas, augstākas nekā caurmērā valstī, resp. provinces pilsētās.

Vislētāko apģērbu, veļas un apavu cenas
Rīgā (latos).

	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
Vilnas uzvalks										
1 kompl.	85,00	74,00	63,00	65,00	51,00	42,00	43,00	41,00	45,00	55,00
Ziemas mētelis										
1 gab.	111,00	95,00	60,00	70,00	62,00	49,00	54,00	50,00	51,00	54,00
Viriešu apakškr.										
1 gab.	3,55	3,30	3,15	3,00	2,90	2,45	2,60	2,55	2,45	2,60
Viriešu apakš-										
bikses 1.gb.	3,30	3,00	2,85	2,50	2,50	2,25	2,40	2,35	2,35	2,55
Viriešu saišzābaki										
1 pāris	18,60	16,50	18,00	17,00	14,00	11,50	12,00	11,00	12,00	13,00

Dzīvokļu cenas. Dzīvokļu cenas sekojošā apskatā saprotamas kā īres maksas par dzīvokli, neieskaitot apkuri-nāšanas izdevumus un dzīvokļa apgaismošanu.

Vienistabu dzīvokļu īres pilsētā (latos mēnesī).

	1923./24.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Rīgā	6,50	10,00	12,50	14,50	14,50	15,00	16,00
Vidzemes pils. (bez Rīgas)	6,50	8,50		8,00	8,00	8,00	8,00
Kurzemes pilsētās	4,50	7,50	8,00	7,00	7,00	7,00	8,00
Tai skaitā Liepājā	5,00	7,50	9,00	6,00	6,00	7,50	8,50
Zemgales pilsētās	6,00	8,00	9,00	9,00	9,00	8,50	8,50
Tai skaitā Jelgavā	5,50	8,00	11,00	11,00	12,00	11,50	12,00
Latgales pilsētās	11,00	11,50	12,00	11,00	10,00	10,00	10,50
Tai skaitā Daugavpilī	10,00	12,00	10,00	12,00	10,00	10,00	10,50

Salīdzinot dzīvokļu īres 1925./29. gadā un 1930. gadā ar irēm, kādas pastāvējušas pēdējos gados, novērojams sekojošais: vienistabu dzīvokļu īres Rīgā gadu no gada cēlušās: 1924. gadā šo dzīvokļu mēneša īre bijusi Ls 6,50, 1925. gadā Ls 9,—, 1928. gadā Ls 10,50, 1929. un 1930. gadā Ls 12,50 un t. t. līdz 1937. gadā jau sasniegusi Ls 16,—; tieši pēdējā gadā vienistabu dzīvokļu īres cēlušās par 6,7%.

Vidzemes pilsētās (neiesk. Rīgu) īres pēc 1930. gada ne daudz kritušās un tās neuzrāda celšanos arī pašā pēdējā (1937.) gadā.

Nedaudz citādi tas Kurzemes pilsētās, ieskaitot Liepāju: šeit īres pēc 1930. gada gan samazinājās, bet pēdējā gadā (Liepājā arī jau 1936. g.) atkal cēlušās par apm. 14%.

Zemgales pilsētās, īres pēdējos gados turējušās apmēram tādā pat augstumā kā 1930. gadā, bet Jelgavā tās pat augstākas nekā 1930. gadā.

Latgales pilsētās vispāri īres pēdējos gados nedaudz zemākas nekā 1930. gadā; 1937. gadā iezīmējas īres maksu paaugstināšanās par apm. 5%.

Pārskatu par īres maksām dažāda lieluma dzīvokļiem sniedz nākošā tabula:

Dzīvokļu īres caurmērā visās pilsētās
(latos mēnesī).

	Vienistabu dzīvokļi	Divistabu dzīvokļi	Trīsstabu dzīvokļi
1923./24.	6,50	10,50	17,50
1925./29.	8,50	15,00	25,00
1930.	9,00	16,00	25,00
1931.	10,00	18,50	28,00
1932.	9,50	17,00	25,00
1933.	9,50	15,00	22,00
1934.	9,00	15,00	22,00
1935.	9,00	15,00	22,00
1936.	9,00	15,00	23,00
1937.	9,00	15,00	23,00

Kurināmo materiālu cenas. Malkas cenas uzrādītas par vienu stēru; šī cena jāsaprot kā cena pilsētu malkas laukumos, tā tad neieskaitot pievešanu līdz dzīvoklim un sasmalcināšanu.

Malkas cenas caurmērā valstī (latos par 1 stēru).

	1922./24.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Bērza malka	8,13	9,90	9,00	6,00	7,00	7,15	7,85
Alkšņa	"	"	7,50	5,00	6,00	6,10	6,70
Priedes	"	6,53	7,90	7,00	5,00	5,25	6,00
Egles	"	6,42	7,40	6,50	4,00	5,00	5,30
Apses	"	"	"	5,50	4,00	4,00	4,70

1930. gadā malkas cenas visumā zemākas nekā 1925./29. gada caurmērā; 1931. gadā cenas dažām malkas šķirnēm (alkšņa, apses) gan atkal nedaudz paaugstinājušās, bet pēc tam atkrit un zemākās malkas cenas bijušas 1933. gadā:

bērza — Ls 6,—, alkšņa — Ls 5,—, priedes — Ls 4,50, egles un apses malka Ls 4,— stērā. Pēc tam malkas cenas kāpj; tā pēdējā — 1937. gadā bērza un alkšņa malkas cenas cēlušās par 9,8%, priedes par 14,3%, egles par 6%, apses par 12%.

Malkas cenas Rīgā ievērojami augstākas nekā pieminētie skaitļi, ko rāda arī nākošā tabula:

Malkas cenas Rīgā (latos par 1 stēru).

	1924.	1925./29.	1930.	1934.	1935.	1936.	1937.
Bērza malka	13,50	11,72	11,00	8,00	9,00	9,05	9,80
Alkšņa „			9,50	7,00	7,00	7,75	8,05
Priedes „	12,00	10,20	9,50	6,00	7,00	7,00	7,20
Egles „	10,50	8,50	8,00	5,00	5,00	5,55	6,05
Apses „			7,00	5,00	5,00	5,00	5,20

Malkas cenas Rīgā pēdējā gadā cēlušās par apm. 3—9%, pārsniedzot caurmēra cenas valstī par 18,8%.

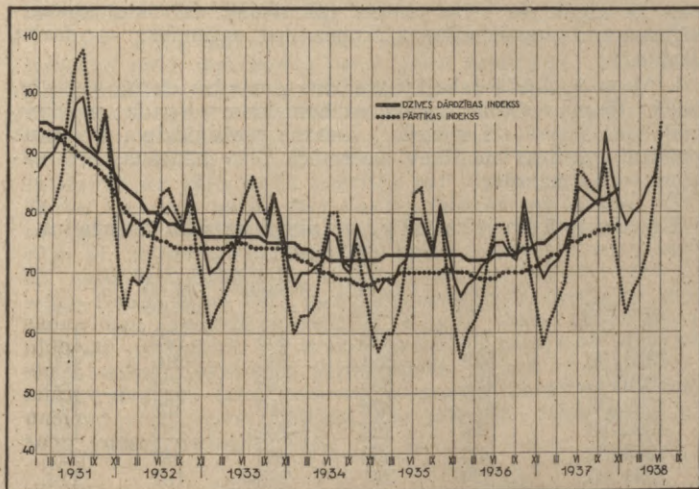
d) Dzīves dārdzība. Līdz šim apskatītās siktirdzniecības cenas (pārtikas produktu cenas, apģērbu cenas, dzīvokļu īres, kurināmo cenas), tāpat arī citu šai īsajā apskatā neminēto priekšmetu un pakalpojumu cenas gadu rindā uzrāda vienā un tanī pašā laikā dažādu tendenci: kamēr vienu produktu (pakalpojumu) cenas kāpj, citu produktu cenas nemainās, vai pat krīt. To pārmaiņu izsekošanai, kādas izsauktas sakarā ar cenu kustību patērētāja dzīves izdevumos, aprēķina dzīves dārdzības indeksu.

Šādu indeksu Valsts statistiskā pārvalde aprēķina kopš 1930. gada; aprēķina pamatā — patēriņa schēma (tā mobila — mainās atkarībā no sezonas), kas uzstādīta pēc ģimeņu budžetu pētījumos konstatētā patēriņa un dažādo vajadzību daudzumiem.

Dzīves dārdzības indekss Rīgā (strādniekiem).

	Pārtika	Dzīvoklis	Apkurin. un apgaism.	Apģērbs	Pārējie izdevumi	Kop- indekss
1930.	100	100	100	100	100	100
1931.	89	125	97	89	99	91
1932.	75	129	94	73	99	79
1933.	74	121	77	64	96	76
1934.	69	117	74	66	95	72
1935.	70	118	77	67	95	73
1936.	69	122	78	67	93	73
1937.	75	129	83	78	97	79

Dzīves dārdzības indeksi strādniekiem Rīgā
1931.—38. g.

Dzīves dārdzības kopindekss, tāpat arī atsevišķo grupu indeksi zemāko līmeni sasniedz 1934. gadā, izņemot apģērbus, kuŗu cenas viszemākās bijušas jau 1933. gadā. Ar 1935. gadu dzīves dārdzības indeksi nedaudz cēlušies (kopindekss par 1 punktu), 1936. gadā kopindekss palicis iepriekšējā gada līmeni, bet pēdējā — 1937. gadā atkal vērojama celšanās. Spriežot pēc šiem dzīves dārdzības indeksiem, pārtikas izdevumi pēdējā gadā pieauguši par 8,7% (indekss pie bāzes 1930 g. = 100 ir cēlies par 6 punktiem), dzīvokļu īres par 5,7% (par 7 punktiem), apkurināšanas un apgaismošanas izdevumi par 6,4% (par 5 punktiem), apģērbu cenas par 16,4% (par 11 punktiem), citi patērētāju izdevumi par 4,3% (4 punktiem); dzīves dārdzība vispāri Rīgā cēlusies par 8,2% (par 6 punktiem).

2. Algas.

a) Laukstrādnieku algas. Gada un vasaras strādnieku algas. Laukstrādnieku algas šai apskatā saprotamas kā algas pie brīva uztura (pārtikas), dzīvokļa, apkurināšanas un apgaismošanas, kuņus dod saimnieks — darba devējs.

Algas sekojošā tabulā uzrādītas par visu darba periodu, kuņa ilgumu rēķina: gada strādniekiem (gada pušiem, gada meitām) — 12 mēnešus, vasaras strādniekiem (vasaras pušiem, vasaras meitām) caurmērā 6 $\frac{1}{2}$ mēnešus, bet gadiem — 5,8 mēnešus.

Laukstrādnieku algas (pie saimnieka uztura un brīva dzīvokļa).

Alga latos	Gada puši	Gada meitas	Vasaras puši	Vasaras meitas	Gani
1921./24.	367	223	265	172	137
1925./29.	542	354	366	246	199
1930./31.	487	336	328	229	182
1931./32.	471	328	319	229	177
1932./33.	313	226	202	153	110
1933./34.	305	230	193	149	111
1934./35.	320	241	209	162	114
1935./36.	330	250	220	170	118
1936./37.	340	260	230	176	114
1937./38.	372	283	258	196	121
Indekss					
1930./31. = 100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1931./32.	96,7	97,6	97,3	100,0	97,3
1932./33.	64,3	67,3	61,6	66,8	60,4
1933./34.	62,6	68,5	58,8	65,1	61,0
1934./35.	65,7	71,7	63,7	70,7	62,6
1935./36.	67,8	74,4	67,1	74,2	64,8
1936./37.	69,8	77,4	70,1	76,9	62,6
1937./38.	76,4	84,2	78,7	85,6	66,5

Laukstrādnieku algas 17 gados, par kuņiem ir statistiskas ziņas, visaugstākās bijušas piecu gadu periodā — no 1925. — 1929. gadam, pie kam šais gados savukārt augstākās algas bijušas 1926. gadā (izņemot gada meitas, kuņām visaugstākās algas 1927. gadā). Piecu gadu caurmērā (1925./29. g.)

gada puīšu alga bijusi Ls 542,— gadā (vienā mēnesī caurmērā Ls 45,—), gada meitu — Ls 354,— gadā (mēnesī Ls 30,—), vasaras puīšu — Ls 366,— vasaras darbu periodā (vienā darba mēnesī Ls 56,—), vasaras meitu — Ls 246,— (Ls 37,—) un ganu — Ls 199,— (Ls 34,—).

1930. gadā laukstrādnieku un ganu algas jau ievērojami zemākas nekā iepriekšējo piecu gadu caurmērā. 1931. gadā laukstrādnieku algas daudz neatšķiras no 1930. gada algām: tās par 2,4—3,3% zemākas (izņemot vasaras meitu algas, kuŗas šai gadā nav kritušas). Strauja laukstrādnieku algu krišanās notikusi 1932./33. saimn. gadā, kad gada puīšu algas, salīdzinot ar 1930. gadu nokritās par 35,7%, gada meitu par 32,7%, vasaras puīšu par 38,4%, vasaras meitu par 33,2% un ganu algas par 39,6%. Algu krišanās novērojama arī vēl 1933./34. saimn. gadā, resp. 1933. gada pavasarī un vasarā; šai gadā laukstrādnieku algas visumā sasniegušas savu zemāko līmeni kopš 1922. gada (izņemot gada meitu un ganu algas, kas viszemākas 1932./33. s. g.). Šāda algu samazināšanās uzskatāma kā lauksaimniecības ražojumu cenu krišanās sekas, iestājoties saimnieciskai krīzei. Lauksaimniecības ražojumu cenu krišanos atspoguļo lauksaimnieka pārdojamo preču cenu indekss, kas laikā no 1929. gada līdz 1933. gadam mainījies šādi:

1929. g.	100
1930. g.	83
1931. g.	67
1932. g.	56
1933. g.	63

Pēc 1933./34. saimniecības gada, kad gada puīšiem maksāts Ls 305,— (caurmērā mēnesī Ls 25,—), gada meitām Ls 230,— (caurmērā mēnesī Ls 19,—), vasaras puīšiem Ls 193,— (caurm. darba mēnesī Ls 30,—), vasaras meitām Ls 149,— (caurm. darba mēnesī Ls 23,—) un ganiem — Ls 111,— (caurm. darba mēnesī Ls 19,—), iezīmejas vispārēja laukstrādnieku algu celšanās, un 1937./38. saimn. gadā laukstrādnieku algas, salīdzinot ar 1933./34. s. g. paaugstinājušās.

Rēķinot uz vienu darba mēnesi laukstrādnieku algas 1937./38. s. g. sastāda šādus skaitļus: gada puīšu caurmēra mēnešalga — Ls 31,—, gada meitu — Ls 24,—, vasaras puīšu — Ls 40,—, vasaras meitu — Ls 30,— un ganu — Ls 21,—.

Visas līdz šim pieminētās algas saprotamas kā algas caurmērā valstī. Atsevišķos apgabalos un apriņķos laukstrādnieku algas uzrāda ievērojamas atšķirības, ko rāda nākošā tabula:

Laukstrādnieku algas atsevišķos apgabalos
(latos).

1936./37. s. g.	Gada puiši	Gada meitas	Vasaras puiši	Vasaras meitas	Gani
Vidzemē	344	266	222	173	120
Kurzemē	345	253	220	163	121
Zemgalē	345	268	246	187	124
Latgalē	279	213	189	148	92
1937./38. s. g.					
Vidzemē	376	291	249	191	127
Kurzemē	381	276	250	181	129
Zemgalē	376	292	275	212	131
Latgalē	302	231	209	162	95

Gada puīšu algas Vidzemes, Kurzemes un Zemgales apgabalos pēdējos divi gados bijušas puslīdz vienādas. Latgalē, turpretim, gada puīšu algas par apm. 20% zemākas nekā pārējos trīs apgabalos.

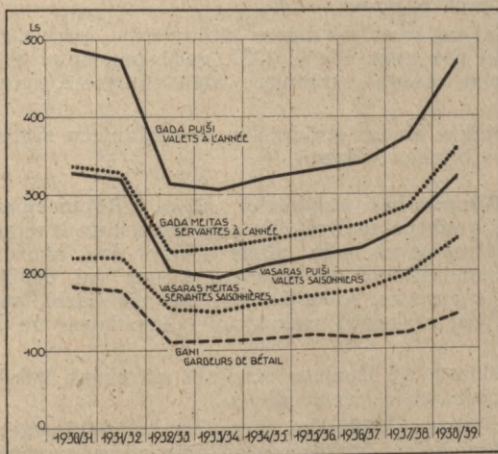
Gada meitu algas Vidzemē un Zemgalē pēdējos divi gados bijušas gandrīz vienādas, Kurzemē tās par apm. 5%, bet Latgalē, līdzīgi gada puīšu algām, par apm. 20% zemākas nekā Vidzemē un Zemgalē.

Vasaras puīšiem augstākās algas maksātas Zemgalē; Vidzemē un Kurzemē šīs algas par apm. 10%, bet Latgalē pat par 24% zemākas.

Vasaras meitu algas Vidzemē par apm. 10%, Kurzemē par apm. 15%, bet Latgalē par apm. 24% zemākas nekā Zemgalē.

Arī ganiem augstākās algas maksātas Zemgales apgabalā.

Laukstrādnieku algas 1930./31.—1938./39. g.

Dienas strādnieku algas. Bez gada un vasaras strādniekiem lauksaimniecībā nodarbina arī zināmu skaitu dienas strādnieku; dienas strādnieku darbs izmantots galvenā kārtā vasaru. Šiem dienas strādniekiem galveno lauku darbu periodā no jūlija līdz apm. oktobra vidum pēdējos gados maksātas šādas dienas algas (pie saimnieka uztura):

Dienas strādnieku algas lauku darbos (latos).

	1933.		1934.		1935.		1936.		1937.	
	Vir.	Siev.	Vir.	Siev.	Vir.	Siev.	Vir.	Siev.	Vir.	Siev.
Vidzemē	2,04	1,58	2,27	1,78	2,40	1,91	2,39	1,90	3,01	2,36
Kurzemē	2,15	1,57	2,29	1,71	2,23	1,72	2,29	1,75	2,74	2,03
Zemgalē	2,09	1,60	2,14	1,64	2,19	1,72	2,28	1,80	2,80	2,13
Latgalē	1,75	1,35	1,86	1,47	2,05	1,67	2,00	1,60	2,34	1,89
Latvijā	2,01	1,54	2,16	1,68	2,26	1,79	2,28	1,80	2,79	2,16

Dienas strādnieku nodarbināšana, salīdzinot ar vasaras strādniekiem, rēķinot pēdējiem caurmērā 25 darba dienas mēnesī, iznākusi daudz dārgāka: 1936. gadā par apm. 62,9⁰/₀ un 1937. gadā par apm. 74,4⁰/₀.

Līdzīgi tas ir arī ar dienas strādniecēm, kuŗu algas iznāk 1936. gadā par apm. 66,7⁰/₀, 1937. gadā par apm. 80,0⁰/₀ augstākas nekā vasaras strādnieču alga caurmērā vienā darba dienā.

Augstākās dienas strādnieku un strādnieču algas pēdējos trīs gados bijušas Vidzemē.

b) Rūpniecības strādnieku algas. Rūpniecības strādnieku algas sakopotas divējādi: algu likmes un izpeļņas. Algu likmes aptver tikai laika algas likmes (ne akorda darbu likmes) strādniekiem ar stundas, dienas vai nedēļas algu. Izpeļnās, turpretim, ieskaitīti arī akorda darbi, virsstundu atlīdzība, bet atskaitīti maksājumi slimo kasei un bezdarba fondam.

Kā likmes, tā izpeļņas sekojošā pārskatā izteiktas par 8 darba stundām = vienai dienai.

Rūpniecības strādnieku algas bez tam šķirotas: kvalificētu strādnieku un strādnieču vidējās algas caurmērā visās rūpniecības nozarēs un nekvalificētu strādnieku un strādnieču algas. Kvalificētiem strādniekiem pieskaitīti amatnieki, kas savu amatu mācījušies noteiktu ilgāku laiku — vairāk gadus. Visi pārējie strādnieki, atskaitot kvalificētos, kā arī mācekļus, ieskaitīti nekvalificētos strādniekos. Pēdējos tā tad ietilpst: a) apmācīti strādnieki, kam darbs samērā vienkāršs un tas prasa tikai neilgu apmācību un iestrādāšanos un b) vienkārši strādnieki, kuŗu darbs neprasa nekādu iepriekšēju zināšanu vai speciālas apmācības.

Rūpniecības strādnieku algas Rīgā. Strādnieku vidējās algu likmes un izpeļņas Rīgas privātajā rūpniecībā rāda sekojošā tabula: (skat. nāk. tab.).

Rūpniecības strādnieku izpeļņas augstākās bijušas 1930. gadā, 1931. gadā vidējās algu likmes gan pat pārsniedz likmes, kādas bijušas gadu iepriekš; izpeļņas, turpretim, jau samazinājušās. Šī strādnieku izpeļņu samazināšanās turpinājusies arī nākošos gados, zemāko stāvokli sasniedzot strādniekiem-vīriešiem 1934. gadā, bet strādniecēm-sievietēm 1933. gadā; bet tā kā strādnieču-sieviešu algas 1934. gadā arī vēl neceļas, tad

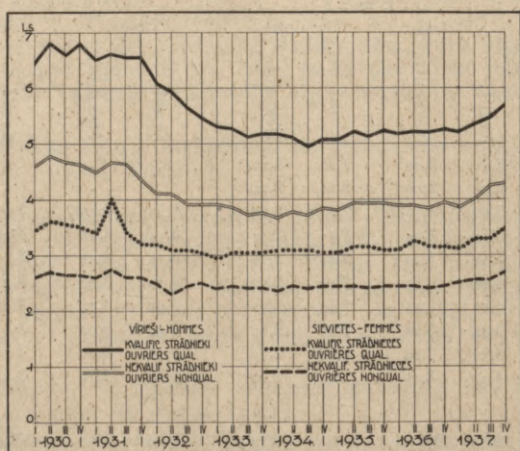
Strādnieku algas Rīgas rūpniecībā (latos
8 darba stundās).

Latos	L i k m e s				I z p e l ņ a s			
	Vīrieši		Sievietes		Vīrieši		Sievietes	
	Kvalif.	Nekvalif.	Kvalif.	Nekvalif.	Kvalif.	Nekvalif.	Kvalif.	Nekvalif.
1921./24.	3,40	2,50	1,90	1,50
1925./29.	5,50	3,50	2,80	2,15
1930.	5,85	3,70	2,85	2,35	6,75	4,70	3,55	2,65
1931.	5,95	3,75	3,00	2,40	6,55	4,55	3,35	2,65
1932.	5,25	3,40	2,65	2,25	5,75	4,00	3,10	2,45
1933.	4,85	3,25	2,50	2,15	5,20	3,80	3,05	2,40
1934.	4,60	3,15	2,50	2,15	5,05	3,75	3,05	2,40
1935.	4,65	3,25	2,60	2,15	5,15	3,90	3,10	2,45
1936.	4,70	3,25	2,60	2,15	5,20	3,90	3,20	2,45
1937.	4,95	3,45	2,70	2,25	5,45	4,15	3,30	2,55
Indekss								
1930.—100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1931.	101,7	101,4	105,3	102,1	97,0	96,8	94,4	100,0
1932.	89,7	91,9	93,0	95,7	85,2	85,1	87,3	92,5
1933.	82,9	87,8	87,7	91,5	77,0	80,9	85,9	90,6
1934.	78,6	85,1	87,7	91,5	74,8	79,8	85,0	90,6
1935.	79,5	87,8	91,2	91,5	76,3	83,0	87,3	92,5
1936.	80,3	87,8	91,2	91,5	77,0	83,0	90,1	92,5
1937.	84,9	93,5	94,4	96,6	81,0	88,1	93,2	97,0

šis gads uzskatāms kā tāds, kurā rūpniecības strādnieku algas vispāri bijušas viszemākās. Salīdzinot ar 1930. gadu rūpniecības strādnieku izpeļņas 1934. gadā bijušas zemākas: kvalificētiem strādniekiem par 25,2⁰%, (izpeļņa Ls 5,05 astoņās darba stundās), nekvalificētiem strādniekiem par 20,2⁰%, (Ls 3,75 dienā), kvalificētām strādniecēm par 14,1⁰% (Ls 3,05 dienā) un nekvalificētām strādniecēm tikai par 9,4⁰% (Ls 2,40 dienā). Laukstrādnieku algas, turpretim, kā iepriekš redzējām, zemāko līmeni bija sasnējušas jau 1933. gadā.

Pēdējā 1937. gadā rūpniecības strādnieku algas Rīgā cēlušās, salīdzinot ar 1936. gadu, kvalificētiem strādniekiem par 4,6⁰%, nekvalificētiem strādniekiem par 6,1%, kvalificētām strādniecēm par 2,5⁰% un nekvalificētām strādniecēm par 6,7⁰%.

Strādnieku algas Rīgas rūpniecībā 1930.—
1937. g. (latos par 8 darba st.)

Rūpniecības strādnieku algas provincē. Rūpniecības strādnieku algu raksturošanai provincē minēsim likmes un izpeļņas trīs lielākās provinces pilsētās.

Rūpniecības strādnieku algas provinces pilsētās (latos 8 darba stundās).

1936. g.	Likmes			Izpeļņas		
	Vīrieši		Sievietes	Vīrieši		Sievietes
	Kvalif.	Nekvalif.	Nekvalif.	Kvalif.	Nekvalif.	Nekvalif.
Liepājā	3,60	2,70	1,50	3,95	3,05	1,65
Daugavpilī	3,30	2,20	1,15	3,65	2,50	1,30
Jelgavā	3,65	3,05	1,75	3,70	3,45	1,80
1937. g.						
Liepājā	3,90	2,95	1,70	4,30	3,45	1,85
Daugavpilī	3,60	2,25	1,30	4,10	2,55	1,35
Jelgavā	3,85	3,30	1,85	3,85	3,45	1,90

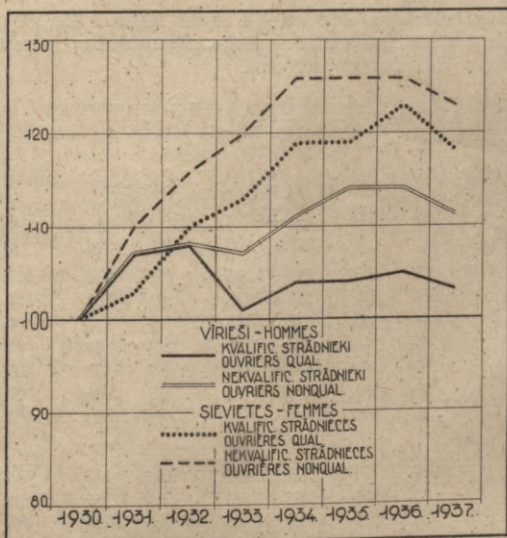
Rūpniecības strādnieku reālalgas. Kā rezultātam, no rūpniecības strādnieku algu apskata pēdējos 7 ga-

dos algās iezīmējas samazināšanās (līdz 1934. gadam), pēc tam atkal kāpums. Vai ar šīm pārmaiņām notikušas arī pārmaiņas algoto darbinieku (rūpniecības strādnieku) saimnieciskajā stāvoklī, to nevar rast vienīgi izejot no līdz šim apskatītiem skaitļiem jeb t. s. nominālgājām, jo reizē ar pārmaiņām algās notikušas pārmaiņas arī dzīves iztikai nepieciešamo produktu un citu priekšmetu cenās. Pēdējās pārmaiņas raksturo dzīves dārdzības indekss (skat. 472. lpp.).

Nemot vērā arī pārmaiņas dzīves dārdzībā, nonākam pie rūpniecības strādnieku reālgājām, kas izteicas kā nominālgājās attiecība pret dzīves dārdzību. (Šo attiecību visbiežāk noteic pēc divu indeksu rindām: nominālgājās un dzīves dārdzības indeksu).

Dabūtā reālgājās indeksa celšanās norāda uz algotā darbinieka saimnieciskā stāvokļa uzlabošanos, kamēr krišanās iezīmē pasliktināšanos.

Reālgājas Rīgas rūpniecībā 1930.—1937. g.
(1930. g. = 100).

Rīgas rūpniecības strādnieku reālalgas indeksi pēdējos gados bijuši šādi:

Reālalgas strādniekiem Rīgas rūpniecībā.

	Vīrieši		Sievietes		Caurmērā
	Kvalif.	Nekvalif.	Kvalif.	Nekvalif.	
1930.	100	100	100	100	100
1931.	107	107	103	110	110
1932.	108	108	110	116	109
1933.	101	107	113	120	105
1934.	104	111	119	126	111
1935.	104	114	119	126	111
1936.	105	114	123	126	112
1937.	103	111	118	123	111

Rūpniecības strādnieku reālalgas pēdējos 4 gados bijušas ievērojami augstākas nekā 1930. gadā; nominālgalgas gan pēdējos gados bija kritušās, bet tanī pat laikā dzīves dārdzība kritusi vēl vairāk, līdz ar ko par nopelnīto algu strādniekam bijis iespējams apmierināt vairāk savas dzīves vajadzības.

c) Tirdzniecības darbinieku algas Rīgā. Šīs grupas darbinieku algu raksturošanai minēsim algas dažos raksturīgākos tirdzniecības darbinieku arodos.

Algas tirdzniecības uzņēmumos Rīgā
(mēnešalga latos) 1937. g.

	L i k m e s				Izpelņas		Indekss	
	Min.		Maks.		Vid.		Likme 1937. g.: (1936. 100)	Izpelņa 1937. g.: (1936. 100)
	1937.	1936.	1937.	1936.	1937.	1936.		
Vīrieši								
Veikalveži	70	800	214	205	232	220	104,4	105,5
Pārdevēji	40	500	140	135	149	140	103,7	106,4
Veikala kasieri	60	220	116	115	121	115	100,9	105,2
Ekspeditori	60	300	156	160	165	165	97,5	100,0
Šoferi	70	200	133	125	140	130	106,4	107,7
Vāzoni	70	125	95	95	97	95	100,0	102,1
Izsūtāmie	15	110	47	45	48	50	104,4	96,0
Sievietes								
Veikalvedes	60	350	135	130	148	135	103,8	109,6
Pārdevējas	30	230	81	80	85	80	101,2	106,2
Veikala kasieres	35	240	89	85	94	90	104,7	104,4
Apkopējas	25	115	65	60	68	60	108,2	113,2

Tirdzniecības darbinieku algas vienā un tanī pašā arodā dažādos uzņēmumos uzrāda lielas atšķirības; paši šie arodi kompetenču un atbildības ziņā var būt ar dažādu saturu. Algu likmēs tamdēļ arī pastāv liela amplitūda.

Tanī zināmu raksturojumu par algu līmeni var sniegt vidējās algas atsevišķos arodos. Šīs algas uzrādītas kā algu likmes un izpeļņas, pie kam pēdējās ietver kā darbinieka kārtējo pamatalgu (algu likme), tā arī dažādas papildus piemaksas: gratifikācijas, tantjemas, virsstundu atlīdzības, procentuālās piemaksas u. c.

Iepriekšējā tabula rāda, ka arī tirdzniecības darbinieku algas pēdējā 1937. gadā visumā cēlušās: veikalvežiem mēneša izpeļņa paaugstinājusies par 5,5%, pārdevējiem par 6,4⁰/₀, kasieriem par 5,2⁰/₀, šoferiem par 7,7⁰/₀, važoniem par 2,1%, veikalvedēm par 9,6⁰/₀, pārdevējām par 6,3%, veikala kasierēm par 4,4⁰/₀ un apkopējām par 13,3⁰/₀. Izpeļņas palikušas bez pārmaiņām ekspeditoriem, bet izsūtāmiem samazinājušās par 4⁰/₀.

3. Darba tirgus.

Darba tirgu laukos arvien vēl iezīmē laukstrādnieku trūkums. Ievācot no lauksaimniecības statistikas brīvprātīgiem korespondentiem aptauju par to, vai viņu darbības apvidū 1937. gadā bija sajūtams gada laukstrādnieku trūkums, 62⁰/₀ korespondentu šo apstākli apstiprinājuši (Vidzemē 77⁰/₀, Kurzemē 69⁰/₀, Zemgalē 66%, bet Latgalē tikai 19⁰/₀), pārējie 38⁰/₀ uz gada laukstrādnieku trūkumu nav norādījuši. Arī vasaras strādnieku trūkumu konstatējuši apmēram puse (48⁰/₀) no visiem korespondentiem (Vidzemē 62⁰/₀, Kurzemē 50⁰/₀, Zemgalē 46⁰/₀, Latgalē 15⁰/₀). Laukstrādnieku trūkums pēc šīs aptaujas rezultātiem visstiprāk bijis sajūtams Vidzemē, vismazāk, turpretim, Latgalē.

Darba roku pieprasījuma izlīdzināšanai lauksaimniecībā vasaras darbu sezonā notikusi pilsētu strādnieku pārvietošanās lauku darbos, Latgales strādnieku pārvietošanās uz pārējiem valsts apgabaliem, kā arī ārzemju strādnieku ieviešana (organizētā veidā) un ieceļošana (galv. kārtā pierobežas apgabalos) mūsu valstī. Šo laukstrādnieku kustību rāda sakopotās ziņas par pagastos ieceļojušiem laukstrādniekiem.

Pagastos ieceļojušo laukstrādnieku un ganu skaits 1937. g.

	No pilsētām	No ārzemēm	No Latgales	Pavisam
Vidzemē	6 367	15 519	6 738	28 624
Kurzemē	3 551	5 548	613	9 712
Zemgalē	6 459	13 784	6 810	27 053
Latgalē	744	409	—	1 153
<hr/>				
Kopā 1937. g.	17 121	35 260	14 161	66 542
1936. "	15 465	39 411	11 371	66 247
1935. "	16 487	33 813	11 535	61 835
1934. "	15 359	22 292	12 880	50 531
1933. "	15 265	11 912	11 696	38 873

Pilsētu strādnieku, kas devušies lauku darbos, 1937. gadā reģistrēti pavisam 17 121 jeb par 10,7% vairāk nekā gadu iepriekš (bez šiem strādniekiem lauku darbos pagastos vasaras sezonā vēl ieceļojuši no pilsētām 7 623 strādnieki citos darbos, tā kā kopējais pilsētu strādnieku-ieceļotāju skaits pagastos sasniedz 24 744). Pilsētu strādnieku pārvietošanos uz laukiem sevišķi veicinājis Valdības atbalsts laukstrādniekiem, izsniedzot prēmijas, pabalstus un aizdevumus ģimenes laukstrādniekiem, kas pārceļas uz dzīvi laukos, un ģimenes piemaksas visiem pastāvīgiem laukstrādniekiem.

Latgale, kur apdzīvotības biežums lielāks nekā pārējos valsts apgabalos (uz 1 km² Latgalē 1935. g. dzīvoja 36,2, Vidzemē — 17,6, Kurzemē — 22,2, Zemgalē — 22,0), slēpj zināmas laukstrādnieku rezerves. No Latgales 1937. gadā lauku darbos uz pārējiem apgabaliem izceļojis 14 161 strādnieks; Latgales laukstrādnieki visvairāk devušies uz Vidzemi un Zemgali, kamēr Kurzemē to mazāk.

Ārzemju laukstrādnieku 1937. gadā pagastos ieceļojuši pavisam 35 260, tai skaitā no Polijas 27 586 jeb 78,2%, no Lietuvas 6 679 jeb 18,9% un no pārējām valstīm 995 jeb 2,9%. Ārzemju strādnieku-ieceļotāju skaits 1937. gadā bijis par apm. 4 000 mazāks nekā 1936. gadā; pēc šī skaitļa tomēr vēl nevar spriest par ārzemju laukstrādnieku skaita samazināšanos valstī, jo daļa ārzemju laukstrādnieku pēdējos gados vasaras darba sezonai beidzoties neizceļo atpakaļ, bet gan paliek pie mums.

Laukstrādnieku skaits (saimniecībās lielākās par 1 ha).

	1929. g. jūnijā			1935. g. jūnijā		
	Vir.	Siev.	Kopā	Vir.	Siev.	Kopā
Gada strādnieki	17 169	26 628	43 797	20 068	28 485	48 553
Vasaras ..	13 967	15 751	29 718	20 335	25 552	45 887
Mēneša ..	6 054	6 106	12 160	5 136	4 144	9 280
Dienas ..	11 305	10 612	21 917			24 539
Gani	16 124	25 065	41 189	19 303	20 712	40 015
Pārējie	2 366	1 883	4 249	1 064	506	1 570
Kopā	66 985	86 045	153 030			169 844

Algotu darbinieku kopskaits, kas nodarbināts lauksaimniecībā, laikā no 1929. g. līdz 1935. gadam, palielinājies par 16 814 personām jeb 11%; cik ārzemju laukstrādnieku bijis Latvijā 1929. g., skaitīšanā nav konstatēts, bet ka šo strādnieku toreiz bijis mazāk nekā 1935. gadā, varam spriest kaut vai no skaitļiem par Latvijā ieceļojušiem ārzemju laukstrādniekiem abos augšminētos gados: 1929. gadā — 16 071 ārzemju laukstrādnieks, 1935. gadā — 33 813, t. i. par 17 742 personām vairāk. Šie skaitļi liek domāt, ka algoto darbinieku skaita palielināšanās lauksaimniecībā, laikā no 1929. g. līdz 1935. g., izsaukta vienīgi sakarā ar darba spēka pievilksanu no ārzemēm, kamēr vietējo laukstrādnieku skaits šai starplaikā samazinājies.

Lauksaimniecībā strādājošo saimnieka ģimenes locekļu skaits (ieskaitot pašus saimniekus) galvenā darba spēju vecumā (no 15—64 gadu) 1929. gadā bijis 587 468, 1935. gadā — 582 556, t. i. par apm. 5 000 mazāks.

Ja bez šiem divi apstākļiem (vietējo laukstrādnieku skaita nepalielināšanās un strādājošo saimnieku un viņu ģimenes locekļu skaita samazināšanās) vēl ņemam vērā pieaugušo lauksaimniecības ražošanas attīstību pēdējos gados (skat. nodaļu par lauksaimniecību), kļūst arī saprotamas ziņotāju atbildes par novēroto laukstrādnieku trūkumu un skaitļi par ārzemju laukstrādnieku ieplūšanu.

Darba tirgus pilsētās. Ja laukos darba tirgū iezīmējas laukstrādnieku trūkums (galv. kārtā vasaras sezonā), tad pilsētās, līdz 1932./33. s. g., it īpaši ziemas sezonās bija jāsastopas ar lielāku skaitu darba meklētāju. Pēdējā

laikā šo darba meklētāju skaits gadu no gada mazinājies un 1937./38. gadā tas mazāks kā jebkad pēdējo 10 gadu laikā.

Reģistrēto darba meklētāju skaits (caurmērā vienā mēnesī).

	1930./31.	1932./33.	1935./36.	1936./37.	1937./38.
Rīgā	2 848	7 515	2 724	2 042	1 332
Pārējās pilsētās	7 188	17 456	5 350	4 429	2 184
Kopā	10 036	24 971	8 074	6 471	3 516

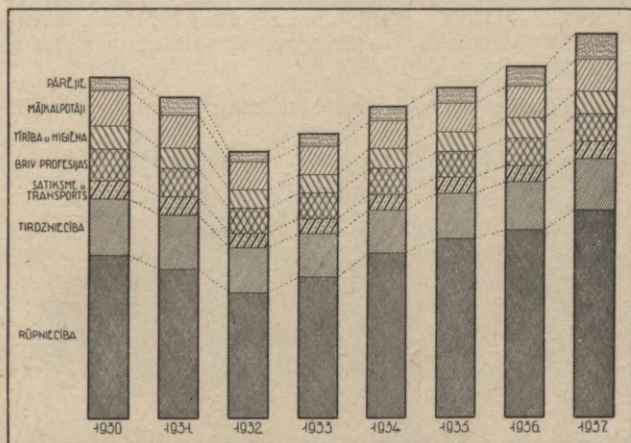
1937./38. gada reģistrācijas periodā (no 1937. g. oktobra līdz 1938. g. jūnijam) pašvaldību darba apgādēs caurmērā vienā mēnesī bija reģistrēti 3516 darba meklētāji. Šis reģistrētais darba meklētāju skaits neiezīmē vairs bezdarbu kā masu parādību, bet gan rāda vienīgi strādnieku skaitu, kas speciālu vai nejaušu apstākļu dēļ zaudējuši darbu kādā uzņēmumā, reģistrējušies darba apgādēs līdz nodarbošanās atrašanai savā arodā citā uzņēmumā. Atzīmējams, ka darba meklētāju skaits pilsētās samazinājies līdz ar nodarbinātības pieaugumu rūpniecībā, tirdzniecībā, satiksmē-transportā un citās saimnieciskās dzīves nozarēs. Šo nodarbinātības pieaugumu rāda nākošā tabula.

Algotu darbinieku skaits pārējās nozarēs (neieskait. laukstrādniekus un publiskās iestādēs strādājošos) pēc slimu kasu ziņām.

	1932.	1933.	1935.	1936.	Indekss 1937. g. 1937. (1936. g.=100)	
Rūpniecība . . .	63 445	71 683	90 409	94 943	103 768	109,3
Tirdzniecība . . .	22 842	22 004	22 919	24 482	25 904	105,3
Satiksmē un transp.	7 237	7 392	7 992	8 101	8 589	106,0
Brīvās profesijas	12 926	13 075	12 853	13 554	13 716	101,2
Tīrība un higiēna .	9 384	9 339	9 945	10 321	11 073	107,3
Mājkopotāji . . .	14 204	14 282	14 881	15 674	16 012	102,2
Pārējie	5 492	6 616	8 132	10 292	13 311	129,3
Kopā	135 530	144 391	167 131	177 367	192 373	108,5

Nodarbināto algoto personu skaits sevišķi pieaudzis rūpniecībā (laikā no 1932. gada līdz 1937. gadam par apm. 40 000), bet arī visās citās tabulā pieminētās saimniecības nozarēs nodarbinātība pieaugusi.

Nodarbinātība atsevišķās saimniecības nozarēs pēc slimu kasu ziņām 1930.—1937. g.

4. Sociālā apdrošināšana.

a) Slimības gadījumu apdrošināšana — slimu kases. Algoti darbinieki apdrošināšana pret slimības gadījumiem ir viens no vecākiem sociālās apdrošināšanas veidiem. Apdrošināšanas uzdevumu veikšanai pie mums pastāv slimu kases, kurās obligātoriski jāapdrošina visi algotie darbinieki, izņemot: a) lauksaimniecībā nodarbinātos, ja darba vieta atrodas ārpus pilsētu administratīvām robežām (sākot ar 1938. g. 1. jūniju arī pastāvīgie ģimenes laukstrādnieki apdrošināti slimu kasēs), b) valsts darbiniekus, c) karavīrus. Šo grupu (a, b, c) darbinieki palīdzību slimības gadījumos saņem uz īpašu likumu un noteikumu pamata.

Slimu kases sniedz palīdzību slimību, dzemdību un nāves gadījumos kā pašiem kasu dalībniekiem (algotiem darbiniekiem), tā arī viņu ģimenes locekļiem.

Slimu kases 1930.—1932. gadam pavisam bijušas 40, nākošos gados slimu kasu skaits samazināts pievienojot mazākās

slimo kases citām, vai arī vairākas kases apvienojot. Tādā kārtā 1937. gadā darbojušās 32 slimo kases, no tām 15 Rīgā un 17 provincē. Dalībnieku skaits vienā kasē 1937. gadā bijis no 673—53 275. Rīgā dominējošās bijušas kases ar 3 000—8 000 dalībnieku, kamēr provincē vairumam slimo kasu dalībnieku skaits ir līdz 3 000.

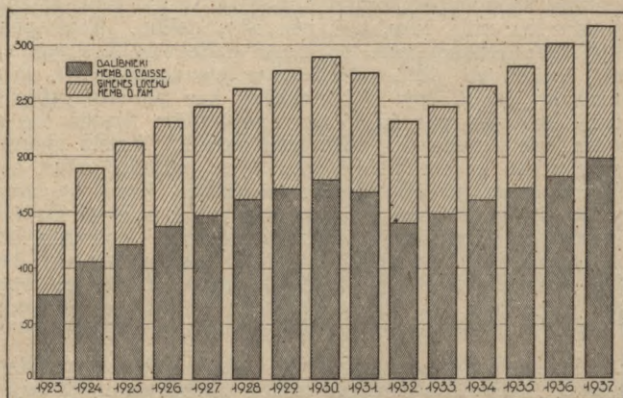
Apdrošināto personu skaits redzams sekojošā tabulā:

Slimo kasēs apdrošināto personu skaits
(tūkstošos).

	Dalībnieki	Gim. locekļi	Kopā
1922.	46,4	35,0	81,4
1923.	76,1	63,4	139,5
1924.	105,8	83,3	189,1
1925.	120,9	90,6	211,5
1926.	137,5	93,1	230,6
1927.	148,3	97,2	245,5
1928.	161,5	99,5	261,0
1929.	171,2	105,7	276,9
1930.	179,6	109,9	289,5
1931.	168,2	106,6	274,8
1932.	141,0	91,2	232,2
1933.	149,7	95,9	245,6
1934.	161,7	102,3	264,0
1935.	172,3	109,1	281,4
1936.	182,9	118,5	301,4
1937.	199,4	120,5	319,9

Slimo kasēs 1930. gadā bijuši apdrošināti 179 600 dalībnieku un 109 900 viņu ģimenes locekļu, vai kopā 289 500 personu. Nākošos gados, kritot nodarbinātībai rūpniecībā, tirdzniecībā, satiksmē un citās nozarēs, kuŗu algotie darbinieki apdrošināti slimo kasēs, dabīgi samazinājies arī apdrošināto skaits: 1932. gadā vidējais apdrošināto skaits bijis jau par apm. 20% mazāks nekā 1930. g.; pēc tam apdrošināto skaits pakāpeniski atkal pieaudzis un 1936. gadā par 4%, bet 1937. gadā par 10% jau pārsniedz apdrošināto skaitu 1930. gadā. Tieši pēdējā 1937. g. slimo kasēs apdrošināto skaits pieaudzis par 6,10%, sasniedz 319 897 personas. Apdrošināto starpā uz katriem 1 000 apdrošinātiem-dalībniekiem bijuši 605 apdrošinātie ģimenes locekļi.

Slimo kasēs apdrošināto personu kopskaits
(tūkstošos) 1923.—1937. g.

Līdzekļus palīdzības sniegšanai slimu kases iegūst: no slimu kasu dalībnieku un viņu darba devēju iemaksām, apdrošināto piemaksām par ārstēšanu, kā arī valsts pabalstu summām.

Kases dalībnieku iemaksas bijušas 2% no algas, darba devēju iemaksas — 4%, bet gadījumos, ja strādnieka-dalībnieka alga nesasniedz vienkārša darba strādnieka vidējo algu, arī dalībnieka daļu (2%) maksā darba devējs.

Valsts piemaksas noteiktas 1,5% apmērā no visu slimu kasu dalībnieku kopējās izpelņas kopsummas (atsevišķām slimu kasēm valsts piemaksu apmērs dažāds: tas grozījies 0,9—1,8% no attiecīgās kases dalībnieku izpelņas).

Slimo kasu kopieņēmumi (1000 latos).

	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.	% 1936. 1937.	
Dalībnieku un darba devēju iemaksas	9 988,7	10 699,1	11 089,6	11 899,4	13 786,7	70,50	72,96
Valsts piemaksas	2 802,2	2 720,8	2 815,1	3 029,1	3 031,7	17,04	16,04
Ārstēš. piemaksas	927,6	1 067,8	1 165,6	1 223,3	1 346,2	7,25	7,12
Pārējie	488,0	596,2	618,4	727,8	732,3	4,31	3,88
Kopā	14 206,5	15 083,9	15 688,7	16 879,6	18 896,9	100,00	100,00

Līdz ar slimu kasu dalībnieku skaita pieaugumu, pēdējos gados palielinājušies arī kasu ieņēmumi, tā piem. 1933. gadā visu slimu kasu kopieņēmumi bijuši 14,2 milj. latu, bet 1937. gadā jau 18,9 milj. latu, t. i. par 33% lielāki. Tieši pēdējā — 1937. gadā slimu kasu ieņēmumi palielinājušies par apm. 2 milj. latiem jeb 12%. Ieņēmumu pieaugums krīt uz dalībnieku un darba devēju iemaksām, kas palielinājušās par 1,9 milj. latu jeb par 15,9% un apdrošināto ārstēšanas piemaksām, kas devušas 0,1 milj. latu vairāk. Valsts piemaksu summas slimu kasēm pēdējā gadā nav palielinājušās, tāpat arī slimu kasu pārējie ieņēmumi (slimu kasu uzņēmumu peļņa, kapitālu procenti, soda naudas u. c.) palikuši tādā pat augstumā kā iepriekšējā gadā. Slimu kasu ieņēmumi 1937. gadā savstarpīgi sastādījušies šādi: dalībnieku un darba devēju iemaksas 73,0% no kopieņēmumiem (1936. g. 70,5%), valsts piemaksas — 16,0% (17,9%), ārstēšanas piemaksas — 7,1% (7,8%) un pārējie ieņēmumi — 3,9% (4,8%).

Slimu kasu līdzekļi izlietoti palīdzības sniegšanai apdrošinātiem, pārvaldes uzturēšanai, kā arī rezervju uzkrāšanai.

Lielākās summas izdotas slimu kasu tiešo uzdevumu veikšanai — ārstnieciskai palīdzībai un pabalstiem dalībniekiem un ģimenes locekļiem.

Šīs summas līdz 1930. gadam nepārtraukti augušas, pēc tam dažos nākošos gados samazinājušās, bet pašos pēdējos gados atkal palielinājušās.

Ārstēšanai un pabalstiem slimu kases atsevišķos gados izdevušas šādas summas:

1922. g. —	1,5 milj. latu	1930. g. —	16,3 milj. latu
1923. " —	3,5 " "	1931. " —	15,8 " "
1924. " —	6,3 " "	1932. " —	12,0 " "
1925. " —	7,9 " "	1933. " —	12,2 " "
1926. " —	9,8 " "	1934. " —	13,2 " "
1927. " —	11,3 " "	1935. " —	12,8 " "
1928. " —	12,8 " "	1936. " —	14,5 " "
1929. " —	14,8 " "	1937. " —	16,1 " "

Slimu kasu sniegtā ārstnieciskā palīdzība aptver kā dažāda veida ambulātorisku ārstēšanu (vizītes pie ārsta, ārsta vizītes pie slimnieka mājās, fizikālo terapiju, balneoloģisko ārstēšanu, zobu ārstēšanu), zāles un medicīniskos palīg līdzekļus, tā arī stacionāro ārstēšanu (slimnīcās, klinikās, sanatorijās, atpūtas namos).

Pabalstu izsniegšana dalībniekiem paredzēta slimības gadījumos ar darba nespēju, dzemdību gadījumos un nāves gadījumos; ģimenes locekļiem pabalstus izsniedz saskaņā ar katras kases statūtiem un lēmumiem.

Pārskatu par apdrošinātiem sniegtās ārstnieciskās palīdzības galveniem veidiem redzam no sekojošās tabulas skaitļiem:

Slimo kasu sniegtā ārstnieciskā palīdzība.

	1936.			1937.		
	Dalīb.	Ģim. loc.	Kopā	Dalīb.	Ģim. loc.	Kopā
Saslimšanas gadījumu skaits	475 257	250 470	725 727	541 164	277 272	818 436
Ārsta vizīšu skaits	1 155 612	471 505	1 627 117	1 265 190	535 883	1 801 073
Recepšu skaits	1 178 200	537 620	1 715 820	1 343 898	641 725	1 985 623
Stac. ārstēto skaits	18 670	9 710	28 380	17 571	8 835	26 406
Noslim. dienu skaits	345 709	174 794	520 503	348 872	198 791	547 663

Ārstnieciskā palīdzība 1937. gadā sniegta pavisam 818 436 saslimšanas gadījumos, vai caurmērā katrs apdrošinātais gada laikā slimojis 2,56 reizes.

Ārsta vizīšu kopskaits bijis 1,8 miljoni, vai aprēķinot uz katru saslimšanas gadījumu iznāk 2,2 vizītes.

Slimo kasu izdevumi ārstēšanai un pabalstiem, kā arī visi citi izdevumi par pēdējiem gadiem redzami nākošā tabulā.

Slimo kasu kopizdevumi (1 000 latos).

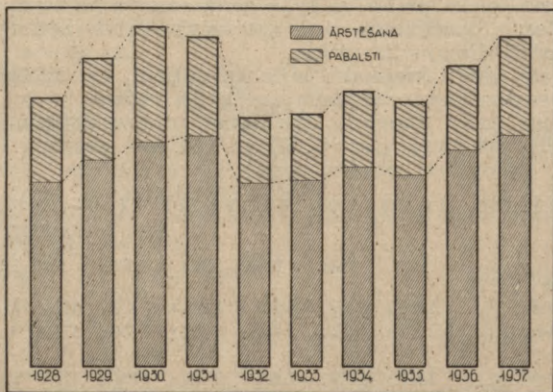
	1933.	1934.	1935.	1936.	Indekss 1937.		
					1937. (1936.= =100)	% 1936.	% 1937.
Ārstēšana:							
dalībniekiem	5 890,4	6 354,9	6 224,8	7 021,6	7 474,1	106,4	41,60
ģim. locekļiem	3 052,5	3 247,1	3 051,3	3 392,2	3 856,9	113,7	20,10
Pabalsti:							
dalībniekiem	2 949,9	3 353,1	3 231,9	3 751,9	4 394,2	117,1	22,23
ģim. locekļiem	284,2	291,1	287,6	337,9	372,6	110,3	2,00
Pārvaldes izdev.	1 547,0	1 526,4	1 371,3	1 408,1	1 470,8	104,5	8,34
Pārējie ric. izd.	261,3	154,2	179,0	169,7	164,0	96,6	1,00
Rezerves kapit.	610,4	693,3	1 342,8	798,2	1 164,3	145,9	4,73
Kopā	14 595,7	15 620,1	15 688,7	16 879,6	18 896,9	112,0	100,00

Slimo kasu ieņēmumiem pretim stāv izdevumi, kas sastādās no dažāda veida faktiskiem izdevumiem un ieskaitījumiem rezerves kapitālos.

1937. gadā 85,2% no visiem izdevumiem jeb 16,1 milj. latu bijuši izdevumi apdrošināto ārstēšanai un pabalstiem, 7,8% jeb 1,5 milj. latu pārvaldes izdevumi, 0,9% jeb apm. 0,16 milj. latu dažādu izdevumu, bet 6,1% jeb apm. 1,16 milj. latu gājis rezerves kapitālu uzkrāšanai (no tā gada laikā rezervēs ieskaitīts apm. 0,48 milj., bet gada beigās, kā darbības noslēguma atlikums apm. 0,68 milj. latu).

Pēdējā — 1937. gadā ārstēšanas izdevumi dalībniekiem palielinājušies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu par apm. 450 tūkstošiem latu jeb 6,4%, ģimenes locekļu ārstēšanas izdevumi par apm. 460 tūkstošiem latu jeb 13,7%, pabalsti dalībniekiem par apm. 640 tūkstošiem latu jeb 17,1%, pabalsti ģimenes locekļiem par apm. 30 tūkstošiem latu jeb 10,3%.

Slimo kasu izdevumi ārstēšanai un pabalstiem 1928.—1937. g.

Palielinājušies arī pārvaldes izdevumi par apm. 60 tūkstošiem latu jeb 4,5%.

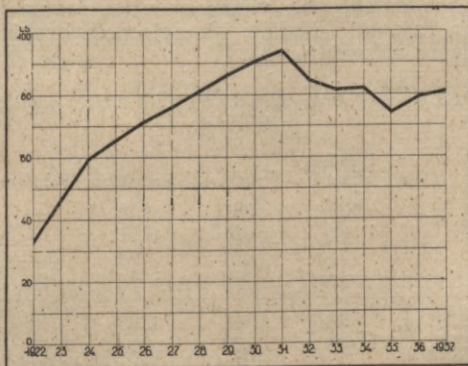
Lai gan kopizdevumu palielināšanās notikusi galv. kārtā sakarā ar apdrošināto personu skaita pieaugumu, tomēr paplašinājušies arī pati palīdzības sniegšana apdrošinātiem, ko rāda uz vienu dalībnieku aprēķināto izdevumu pieaugums pēdējos gados.

Slimo kasu izdevumi uz 1 dalībnieku (latos).

	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
Ārstēšana:					
dalībniekiem	39,34	39,81	36,13	38,39	37,49
ģimenes locekļiem	20,39	20,08	17,71	18,55	19,33
Pabalsti:					
dalībniekiem	19,70	20,74	18,76	20,52	22,04
ģimenes locekļiem	1,90	1,80	1,67	1,85	1,87
Pārvaldes izdevumi	10,33	9,44	7,96	7,70	7,33
Pārējie rīcības izdevumi	1,75	0,95	1,04	0,90	0,82
Rezerves kapitālam	4,08	4,29	7,80	4,36	5,84
Kopā	97,49	96,81	91,07	92,30	94,79

Izdevumi ārstēšanai un pabalstiem, rēķinot uz vienu dalībnieku, bija: 1935. gadā — Ls 74,27, 1936. gadā — Ls 79,31, 1937. g. — Ls 80,75, pārvaldes izdevumiem, turpretim, tendence samazināties.

Slimo kasu izdevumi ārstēšanai un pabalstiem uz 1 kases dalībnieku.

b) Lauku iedzīvotāju nodrošināšana slimības gadījumos. Lauku iedzīvotāji palīdzību slimības gadījumos (izņemot darba nelaimes un arodslimību) un dzemdību gadījumos saņem saskaņā ar likumu par lauku iedzīvotāju nodrošināšanu sli-

mības gadījumos. Šo palīdzību sniedz visām personām (neatkarīgi no nodarbošanās), kas dzīvo laukos, t. i. ārpus pilsētu administratīvām robežām, izņemot ārzemniekus un personas, kam ārstnieciskā palīdzība nodrošināta citādā veidā (slimo kasēs apdrošinātie, valsts darbinieki, karavīri).

Nodrošināšana slimības gadījumos laukos attiecas, kā uz algotiem darbiniekiem (laukstrādniekiem), tā arī patstāvīgiem lauku iedzīvotājiem (zemes īpašniekiem, rentniekiem, tirgotājiem, rūpniekiem) un šo grupu ģimenes locekļiem.

Nodrošinātās personas, tāpat arī algoto darbinieku darba devēji nav saistīti ar regulārām iemaksām (piem. procenti no izpeļņas, kā tas ir apdrošinātiem slimo kasēs) ārstēšanai, bet saslimšanas gadījumos nodrošinātie var griezties pie lauku iedzīvotāju rajona ārsta, vai izsaukt to pie sevis mājās — ar piemaksu pēc Tautas labklājības ministrijas noteiktās taksēs; tāpat nodrošinātiem tiesība saņemt vajadzīgās zāles un ārstniecības piederumus, ārstēties slimnīcās un sanātorijās, maksājot zināmu daļu no medikamentu vērtības resp. ārstēšanas izdevumiem.

Izņemot piemaksas, kuŗas maksā nodrošinātais, izmantojot palīdzību, visus citus izdevumus sedz valsts kopā ar pašvaldībām.

Palīdzības sniegšanai, valsts sadalīta lauku iedzīvotāju ārstniecības rajonos. Pēdējo, kā arī medicīniskā personāla skaitu, redzam nākošā tabulā.

Ārstu rajoni un medicīniskais personāls
1937. g.

	Rajonu skaits	Ārsti	Vecmātes	Feldšeri	Medicīniskā personāla kopskaits	
Vidzemē	127	131	158	—	289	
Kurzemē	61	60	71	—	131	
Zemgalē	71	73	90	—	163	
Latgalē	80	82	74	20	176	
Latvijā	1937. g.	339	346	393	20	759
	1936. "	345	332	404	30	766
	1935. "	340	348	414	39	801
	1934. "	341	334	409	39	782

1937. gadā pavisam darbojušies 346 rajonu ārsti, 393 vecmātes un 20 feldšeri (Latgalē). Viens rajona ārsts Vidzemē bijis uz katriem 2 600 lauku iedzīvotājiem, Kurzemē uz 3 240,

Zemgalē uz 3 160, Latgalē uz 6 000, bet caurmērā valstī uz 3 630 iedzīvotājiem (1936. gadā uz 3 760, 1935. g. uz 3 510).

Viena vecmāte bijusi uz katriem 3 200 lauku iedzīvotājiem.

Dažas ziņas par lauku iedzīvotāju izmantoto ārstniecisko palīdzību sniedz šādi skaitļi:

Ārstnieciskā palīdzība lauku iedzīvotājiem
1935.—1937. g.

	1935.	1936.	1937.
Slimnieku kopskaits	414 649	442 460	487 032
Vizīšu kopskaits	571 150	614 267	673 512
Dziedniecības iestādēs ievietoto slimnieku skaits . .	25 917	28 921	36 333

Slimnieku kopskaits 1937. gadā palielinājies par 4 572 jeb 10,1%, vizīšu skaits par 59 245 vizītēm jeb 9,6%.

Caurmērā uz vienu slimnieku 1937. g. iznāk 1,39 vizītes, t. i. apmēram tikpat daudz kā iepriekšējos gados.

Stacionāru ārstēšanu 1937. g. saņēmušas pavisam 36 333 personas jeb par 25,6% vairāk nekā 1936. gadā. Stacionāri ārstētie slimnīcās un sanātorijās pavadījuši pavisam 791 678 dienas, t. i. par 158 252 dienām jeb 25% vairāk nekā gadu iepriekš. Katrs slimnieks dziedniecības iestādē pavadījis caurmērā 22 dienas.

Valsts un pašvaldību izdevumi lauku iedzīvotāju ārstēšanai bijuši šādi:

Valsts un pašvaldību izdevumi lauku iedzīvotāju ārstēšanai (1 000 latos).

	1936.			1937.		
	Valsts	Pašv.	Kopā	Valsts	Pašv.	Kopā
Rajonu medicīniskā personāla uzturēšana	1 039,7	258,5	1 298,2	1 079,9	316,2	1 396,1
Piemaksas par zālēm	738,9	59,7	798,6	872,9	65,0	937,9
" ambul. ārstētiem	127,6	61,7	189,3	164,5	73,9	238,4
" stacionāri ārstēt.	1 467,7	1 321,6	2 789,3	1 814,8	1 643,4	3 458,2
Kopā	3 375,9	1 701,5	5 075,4	3 932,1	2 098,5	6 030,6

Liela daļa no izdevumiem lauku iedzīvotāju ārstēšanai krīt uz valsts daļu. Valsts maksājusi: a) algas rajona ārstiem, vecmātēm, feldšeriem, ārstiem speciālistiem;

b) atlīdzības rajonu vecmātēm par izlietotiem medikamentiem, pabalstus trūcīgām dzemdētājām (natūrā) un jaunpiezimušiem;

c) piemaksas par zālēm ($\frac{2}{3}$ apmērā no zāļu vērtības) trūcīgiem un pirmās grupas lauku iedzīvotājiem;

d) piemaksas par slimnīcu ambulancēs, sanātorijās un sēravotos ārstētiem un

e) piemaksas stacionāri ārstētiem ($\frac{1}{4}$ — $\frac{5}{6}$ apmērā no pilnas takses).

Valsts izdevumi lauku iedzīvotāju ārstēšanai bijuši: 1930. gadā — 3,1 milj., 1931. g. — 3,5 milj., 1932. g. — 3,9 milj., 1933. g. — 3,4 milj., 1934. g. — 3,0 milj., 1935. g. — 3,2 milj., 1936. g. — 3,4 milj. un 1937. g. 3,9 milj. latu (šais summās nav ieskaitīti izdevumi lauku iedzīvotāju ārstniecības pārraudzīšanai, administrācijai).

Pašvaldības piedalās medicīniskā personāla uzturēšanā, dodot rajona ārstiem, vecmātēm un feldšeriem telpas dzīvoklim līdz ar telpu apkurināšanu. Tāpat pašvaldība sedz $\frac{3}{8}$ no zāļu vērtības trūcīgiem pagasta iedzīvotājiem un daļu izdevumu stacionāri ārstētiem. Šīs pašvaldību piemaksas lauku iedzīvotāju ārstēšanai 1936. gadā aprēķinātas uz 1,7 milj. latu, bet 1937. gadā — 2,1 milj. latu. Valsts un pašvaldību kopizdevumi lauku iedzīvotāju ārstēšanai pēdējā gadā bijuši 6,0 milj. latu; no tiem vairāk kā puse (57,4%) krīt uz piemaksām stacionārai ārstēšanai, 23,1% — izdevumi medicīniskā personāla uzturēšanai, 15,5% — piemaksas par zālēm un 4,0% — citas piemaksas.

c) **Nelaiemes gadījumu apdrošināšana.** Nelaiemes gadījumu apdrošināšanas mērķis — sniegt palīdzību apdrošinātām personām, kas cietušas nelaiemes gadījumā pie darba, sakarā ar darbu, kā arī arodslimību gadījumos.

Apdrošināšanas uzdevumus pēc likuma grozījumiem 1932. gadā veic Tautas labklājības ministrijas nelaiemes gadījumu apdrošināšanas nodaļa (valsts iestāde) un Vispārējā apdrošināšanas sabiedrība nelaiemes gadījumos (darba devēju apvienība, kuŗas pastāvēšana paredzēta nelaiemes gadījumu apdrošināšanas likumā un kas darbojas uz T. l. ministrijas apstiprināto statūtu pamata).

Tautas labklājības ministrijā nodrošinātas pret nelaiemes gadījumiem šādas iedzīvotāju grupas: visi algotie darbinieki lauksaimniecībā, valsts un pašvaldību darbinieki, garīga darba strādnieki (kantoŗu, biroju personāls, skolotāji u. c.) uzņēmumos, kas nenodarbina fiziska darba strādniekus, māj-

kalpotāji un kopdarbības sabiedrību darbinieki; bez tam pret nelaimes gadījumiem darbā nodrošinātas šādas patstāvīgo iedzīvotāju (īpašnieki, uzņēmēji) grupas: lauksaimnieki, zvejnieki iekšējos ūdeņos, amatnieki un arī visu šo grupu ģimenes locekļi.

Vispārējā apdrošināšanas sabiedrībā apdrošināti (obligatoriski) visi pārējie algotie darbinieki, kas nav nodrošināti Tautas labklājības ministrijā, tāpat arī mācekļi un praktiķi neatkarīgi no atalgojuma.

Apdrošināto personu skaits Vispārējā apdrošināšanas sabiedrībā pēdējos gados bijis šāds:

1933. g. —	103 884
1934. g. —	121 061
1935. g. —	124 233
1936. g. —	135 354
1937. g. —	155 256,

no tiem rūpniecībā nodarbināto 105 376, tirdzniecībā — 25 159, satiksmē un transportā — 14 603, mežu ekspluatācijā 3 489, tīrībā un higiēnā — 3 105 un citās nozarēs — 3 524.

T. L. M. un V. A. S. apdrošināto cietušo kopskaitu pēdējos 10 gados rāda šādi skaitļi:

Nelaimes gadījumos cietušo kopskaits.

		Tai skaitā lauksaimniecībā
1928.	18 858	1 828
1929.	26 295	3 897
1930.	32 798	7 781
1931.	22 747	6 049
1932.	22 647	8 293
1933.	30 351	10 576
1934.	36 345	12 683
1935.	34 849	12 600
1936.	40 959	15 092
1937.	49 572	16 268

Nelaimes gadījumos cietušo skaits gadu rindā visumā audzis. Šādai parādībai izskaidrojums pa daļai meklējams apdrošināto personu aploka pieaugumā (nākušas klāt jaunas apdrošināto grupas, palielinājies nodarbināto personu skaits, īpaši pēdējos gados), pa daļai arī sakarā ar nelaimes gadījumu stingrāku reģistrācijas kārtību.

Pēdējā — 1937. gadā reģistrēti pavisam 49 572 nelaimes gadījumos cietušie, no tiem lauksaimniecībā 16 268 jeb 32,8%.

Darba nelaimes vai arodslimību gadījumos cietušiem sniedz a) ārstniecības palīdzību tik ilgi, kamēr tā cietušam vajadzīga, b) pabalstus pārejošas darba nespējas laikā, c) pensiju vai tās vietā vienreizēju atlīdzību pastāvīgas darba nespējas gadījumos. Pabalstus pārejošas darba nespējas laikā tie algotie darbinieki, kas nodrošināti Tautas labklājības ministrijā, saņem pirmās 14 dienās no sava darba devēja, pēc tam no T. I. ministrijas, bet Vispārējā apdrošināšanas s-bā apdrošinātie — ar 2. darba nespējas dienu līdz izveseļošanās dienai vai pastāvīgas pensijas piešķiršanai.

Nodrošinātie patstāvīgie darbinieki (īpašnieki, uzņēmēji) un viņu ģimenes locekļi pabalstu saņem ar 4. darba nespējas mēnesi no Tautas labklājības ministrijas.

Pastāvīgas darba nespējas gadījumā cietušiem izsniedz regulāru naudas atlīdzību — pensiju, vai tās vietā, ja darba spēju zaudējums nepārsniedz 20%, — vienreizēju atlīdzību. Ja apdrošinātā persona mirusi no nelaimes gadījuma vai arodslimības, pensiju saņem ģimenes locekļi.

Nelaimes gadījumos cietušo un cietušo ģimeņu skaitu, kas saņēmuši pensijas (pastāvīgas vai pagaidu) vai vienreizējas atlīdzības pensiju vietā, redzam no sekojošās tabulas skaitļiem:

Personu skaits, kurās saņēmušas pensijas:

	1933.	1934.	1935.	1936.	Indekss 1937. (1936.=100)	
Pastāvīgas pensijas:	3 873	4 575	5 289	6 237	7 585	121,6
a) cietušie	2 616	3 093	3 660	4 328	5 259	121,5
b) cietušo ģim. locekļi	1 257	1 482	1 629	1 909	2 326	121,8
Pagaidu pensijas	2 228	2 309	1 998	1 910	2 973	155,7
Vienreizējas atlīdzības	124	174	166	233	279	119,7
Kopā	6 225	7 058	7 453	8 380	10 837	129,3

Pensionāru skaits gadu no gada audzis: pastāvīgo pensionāru 1937. gadā pavisam bijis 7 585, t. i. par 1 348 pensionāriem jeb 21,6% vairāk nekā 1936. gadā; arī pagaidu pensionāru skaits pēdējā gadā palielinājies par 1 063 pensionāriem jeb 55,7%.

Pensionāri pēc pensiju izsniedzējiem sada-
lās šādi (pastāvīgie un pagaidu pensionāri):

	T. L. M. pensionētie	Visp. apdroš. sab. pensionētie	Kopā
1933.	3 640	2 461	6 101
1934.	4 178	2 706	6 884
1935.	4 667	2 620	7 287
1936.	5 488	2 659	8 147
1937.	7 229	3 329	10 558

Nelaiemes gadījumos cietušo pabalstīšanai vajadzīgo līdzekļu sagādāšanā pastāv atšķirība starp Tautas labklājības ministrijā nodrošinātiem un Vispārējā apdrošināšanas sabiedrībā apdrošinātiem.

Pirmo atbalstīšanai līdzekļus dod valsts, paredzot ik gadus attiecīgas summas valsts budžetā, kamēr pēdējo (cietušo, kas apdrošināti Visp. apdrošināšanas sabiedrībā) pabalstīšanai līdzekļus savāc pati šī sabiedrība no darba devēju regulārām iemaksām.

Izdevumi nelaiemes gadījumos cietušo ārstēšanai un pabalstiem bijuši šādi:

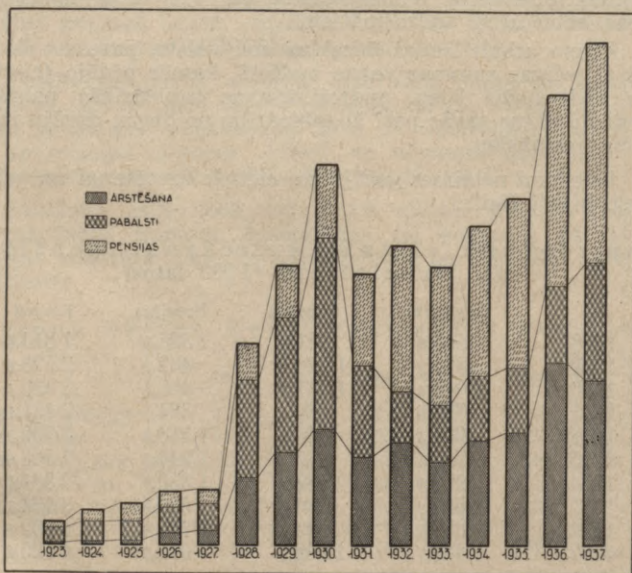
Kopizdevumi cietušo ārstēšanai, pensijām
un pabalstiem (1000 latos).

	Ārstēšana	Pabalsti	Pensijas	Kopā
1928.	606,6	881,9	326,3	1 814,8
1929.	834,9	1 226,1	462,9	2 523,9
1930.	1 049,4	1 731,7	658,4	3 439,5
1931.	797,9	829,1	824,1	2 451,1
1932.	925,3	465,8	1 318,4	2 709,5
1933.	744,1	519,3	1 244,6	2 508,0
1934.	943,8	587,8	1 350,1	2 881,7
1935.	1 020,0	584,8	1 529,3	3 134,1
1936.	1 657,2	695,9	1 729,8	4 082,9
1937.	1 484,7	1 062,6	1 977,9	4 525,2

Līdz 1928. gadam, kad pret nelaiemes gadījumiem apdrošināto personu aploks bija daudz šaurāks, arī izdevumi bijuši mazāki; tā 1925. gadā nelaiemes gadījumos cietušo ārstēšanai, pabalstiem un pensijām izdots 356,2 tūkst. latu, 1926. g. — 480,1 tūkst. un 1927. gadā — 489,5 tūkst. latu. Paplašinot

apdrošināšanai pakļauto personu aploku (ar 1928. g.) un gadu no gada palielinājoties pensionāru skaitam, arī izdevumi pakāpeniski pieauguši, īpaši pēdējos gados; tā 1936. gadā kopizdevumi palielinājušies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, par 948,8 tūkstošiem latu jeb 30,9%, 1937. gadā, salīdzinot ar 1936. gadu par 442,3 tūkstošiem latu jeb 10,8% (lielākie izdevumi pēdējos pāris gados gan pa daļai cēlušies kārtojot no agrākiem gadiem nesegtos rēķinus T. L. M. apdrošināšanā).

Izdevumi palīdzībai nelaimes gadījumos
cietušiem 1923.—1937. g.

Kādas izdevumu summas krīt uz Tautas labkl. ministrijas nelaimes gadījumu apdrošināšanas nodaļu un kādas uz Vispārējo apdrošināšanas sabiedrību, rāda šādi skaitļi (tūkstošos latu):

	T. L. M.	Visp. apdroš. sab.
1932.	1 183,8	1 525,7
1933.	1 089,7	1 418,3
1934.	1 349,0	1 532,7
1935.	1 582,4	1 551,7
1936.	2 275,5	1 807,4
1937.	2 067,4	2 457,8

d) **Pensijas.** Pensijas saskaņā ar 1931. gada likumu par pensijām piešķir likumā uzskaitītām apdrošinātām darbinieku grupām vecuma, darba nespējas, darba zaudēšanas vai nāves gadījumā (pakaļpalicējiem). Pensiju tiesības pie likumā paredzētiem nosacījumiem (zināms izdienas laiks, vecums, izdarītās iemaksas pensiju fondos, resp. kasēs u. t. t.) bauda šādas darbinieku grupas:

- pēc pensiju likuma I daļas: valsts augstākās amatpersonas, kara resora darbinieki, civilresoru darbinieki (ierēdņi un kalpotāji) ar noteiktu mēnešalgu, valsts un autonomo valsts uzņēmumu darbinieki ar noteiktu mēnešalgu, pašvaldību darbinieki (ja pašvaldībai nav savas īpašas pensiju kases), skolotāji — valsts, pašvaldību un privāto skolu, aizsargu organizācijas komandējošais sastāvs un dažu privāto organizāciju un iestāžu darbinieki, kā: žēlsirdīgās māsas un garīdznieki;
- pēc pensiju likuma II daļas: valsts un autonomo valsts uzņēmumu pastāvīgie amatnieki un strādnieki;
- pēc pensiju likuma III daļas: zinātnieki, literāti, mākslinieki; lauksaimniecības un kopdarbības sabiedrību darbinieki, slimo kasu un to savienību darbinieki un citu organizāciju un iestāžu darbinieki, vienojoties ar saviem darba devējiem un Tautas labklājības ministriju.

Apdrošināšanas uzdevumus veic Tautas labklājības ministrija, kuras pārziņā atrodas pensiju likuma I un III daļas pensiju fondi, pensiju likuma II daļas pensiju kase un — Satiksmes ministrijas II daļas pensiju kase

Bez tam četru pilsētu pašvaldību darbinieki (Rīgas, Liepājas, Jelgavas un Cēsu) apdrošināti savās īpašās pensiju kasēs.

Valsts pensionāru skaits, kas saņem pensijas saskaņā ar 1931. g. pensiju likumu, bijis šāds:

Pensionāru skaits.

	1932./33.	1933./34.	1934./35.	1935./36.	1936./37.	1937./38.
Valsts iestāžu un uzņēm.						
bij. darbinieki un viņu ģim.	3 250	4 188	5 246	6 299	6 853	7 813
Pašvaldību un privātu iestāžu						
bij. darbinieki un viņu ģim.	384	500	643	864	975	1 107
Valsts, pašvaldību un priv. skolu						
bij. skolotāji un viņu ģim.	1 130	1 233	1 411	1 614	1 663	1 693
Bij. zinātnieki, literāti un						
mākslinieki un viņu ģimenes	52	73	94	104	132	152
Lauksaimniec. organizāc., kooperāc.,						
slimo kasu bijušie darbinieki un						
viņu ģimenes	38	76	151	219	274	320
Kopā	4 854	6 070	7 545	9 100	9 897	11 085

Pensionāru skaits gadu no gada audzis: 1932./33. s. g. bijuši 4 854 pensionāri, bet 1937./38. s. g. jau 11 085, t. i. vairāk kā divkārtšojies. Tieši pēdējā gadā pensionāru skaits palielinājies par 1 188 personām jeb 12,0%. Pensionāru — valsts iestāžu un uzņēmumu bij. darbinieku 1937./38 b. g. bijis pavisam 7 813 (pēc likuma I daļas saņēmuši 7 711 pensionāri, pēc II daļas — 102 pensionāri); pašvaldību un privāto iestāžu bij. darbinieku, kas saņēmuši pensijas pēc likuma I daļas bijis pavisam 1 107 (pašvaldību darbinieki 948, privāto iestāžu darbinieki 159), skolotāji — 1 693 (valsts — 280, pašvaldību — 1 127, privāto skolu 286) un privāto iestāžu un organizāciju darbinieku-pensionāru pēc likuma III daļas — 472.

Pensiju izmaksām vajadzīgie līdzekļi sastādās no apdrošināto personu iemaksām, t. i. atvilkumiem no apdrošināto darbinieku algām, darba devēja (valsts, pašvaldību vai privāto iestāžu) iemaksām un dažādiem citiem ienākumiem.

Atvilkumi no darbinieku algām 1937./38. s. g. izdarīti šādos apmēros: pēc I daļas apdrošinātiem darbiniekiem — 6%, II daļas — 6¹/₂%, III daļas — 3%.

Darba devēju iemaksas bijušas: par darbiniekiem, kas apdrošināti pēc pensiju lik. I daļas — 4% apmērā no darbiniekiem izmaksātām algām, pēc II un III daļas — 3%.

Visu pensiju fondu (kasu) ieņēmumi (1000 latos).

	1935./36.	1936./37.	1937./38.	%
Aprdošināto iemaksas	6 059,7	7 892,4	8 157,0	59,2
tai skaitā:				
valsts iestādēs un uzņēm. nodarbināto	4 979,0	6 280,0	6 618,6	48,0
pašvaldību iestādēs nodarbināto	735,6	1 103,8	907,2	6,8
privātās iestādēs nodarbināto	345,1	508,6	631,2	4,6
Darba devēju iemaksas	2 318,8	3 861,9	5 346,5	38,8
tai skaitā:				
valsts	1 783,9	2 891,1	4 186,1	30,4
pašvaldību	283,1	551,9	604,8	4,4
privāto	251,8	418,6	555,6	4,0
%% par noguldījumiem	187,8	203,0	266,0	1,9
Citi ieņēmumi	3,7	7,2	13,2	0,1
Aizņēmumi	810,0	—	—	—
Kopā	9 380,0	11 964,2	13 782,7	100,0

Palielinoties pensionāru skaitam, pēdējos gados bijis nepieciešams arī savākt plašākus līdzekļus šo pensiju izmaksām; pensiju fondu (kasu) ieņēmumi palielinājušies ne tikai sakarā ar apdrošināto personu skaita pieaugumu, bet arī paceļot iemaksu apmērus pensiju fondos; tā darba devēju iemaksas par darbiniekiem, kas apdrošināti pēc likuma I daļas pēdējā — 1937./38. s. g. paaugstinātas no 3°/o uz 4°/o, bet par II daļas darbiniekiem no 1^{1/2}^o/o uz 3°/o.

Visu pensiju fondu ieņēmumi 1937./38. s. g. bijuši apm. 13,8 milj. latu, t. i. par apm. 1,8 milj. latu jeb 15°/o lielāki nekā iepriekšējā gadā. Ieņēmumi galvenā kārtā palielinājušies uz darba devēju iemaksu rēķina; pēdējās pieaugušas par apm. 1,5 milj. latu jeb 38°/o.

Sakarā ar darba devēju iemaksu palielināšanos, pēdējā gadā relatīvi samazinājusies apdrošināto personu maksājumu daļa: 1936./37. s. g. apdrošināto personu maksājumi sastādīja 66,0^o/o, darba devēju iemaksas — 32,2^o/o un pārējie ieņēmumi 1,8^o/o no visiem pensiju fondu ieņēmumiem, bet 1937./38. s. g. — apdrošināto maksājumi — 59,2^o/o, darba devēju iemaksas 38,8^o/o un pārējie ieņēmumi — 2°/o.

Pensijām, neieskaitot pabalstus, pēdējos gados izmaksātas šādas sumas:

Izmaksātās pensijas (1000 latos).

	1935./36.	1936./37.	1937./38.
Valsts iestāžu un uzpēmumu bij. darbiniekiem un viņu ģim.	5 559,4	5 729,5	6 760,9
Pašvaldību un privātu iestāžu bij. darbiniekiem un viņu ģim.	724,3	719,5	860,0
Valsts, pašvaldību un privātu skolu bij. skolotājiem un viņu ģim.	1 813,0	1 876,7	1 963,6
Bij. zinātniekiem, literātiem un māksliniekiem un viņu ģim.	199,0	255,1	309,8
Lauksaimn. organizāc., kooperāc., slimo kasu bij. darbiniekiem un viņu ģim.	215,1	274,6	326,6
Kopā	8 510,8	8 855,4	10 220,9

Pensijām pēdējā 1937./38. saimn. gadā izmaksāts 10,2 milj. latu, t. i. par apm. 1,4 milj. latu vairāk nekā iepriekšējā gadā. Šis pieaugums radies galvenā kārtā ar pensionāru skaita palielināšanos, jo pensiju apmēri nav sevišķi mainījušies, tā vidējā pensija vienam pensionāram 1936./37. s. g. bijusi Ls 895,— gadā, 1937./38. s. g. — Ls 922,—. Gada vidējā pensija atsevišķās pensionāru grupās 1937./38. s. g. bijusi šāda: valsts darbinieku — Ls 865,—, pašvaldības un privāto iestāžu darbinieku — Ls 777,—, skolotāju — Ls 1 160,—, zinātnieku, literātu, mākslinieku — Ls 2 038,— un dažādo priv. organizāciju darbinieku — Ls 1 021,—.

Bez līdz šim apskatītiem pensionāriem, kas pensijas saņēmuši no Tautas labklājības ministrijas (85 pensionāri no Šatiksmes ministrijas pensiju kases), četru pilsētu pašvaldību pensiju kases maksājušas pensijas saviem bijušiem darbiniekiem, kuru skaits bijis šāds:

Pilsētu pašvaldību pensionāru skaits.

	4 pilsētu pens. kases	Tai skaitā Rīgā
1932.	799	651
1933.	1 068	886
1934.	1 541	1 297
1935.	2 153	1 865
1936.	2 432	2 126
1937.	2 604	2 290

Pilsētu pašvaldību pensiju kasu pensionāru skaits pēdējos 6 gados pieaudzis vēl straujāk nekā valsts pensionāru skaits:

laikā no 1932. g. līdz 1937. gadam tas palielinājies vairāk kā trīskārtīgi.

Lielākais pensionāru skaits 1937. gadā bijis Rīgas pilsētas pensiju kasei — 2 290; tai seko Liepājas pensiju kase ar 230, Jelgavas — 70 un Cēsu kase ar 14 pensionāriem.

Līdzekļus pilsētu pensiju kases iegūst no apdrošināto maksājumiem (atvilkumiem no algas), pašvaldību iemaksām un dažiem citiem avotiem, pie kam pilsētu pensiju kasēs galveno vietu ieņem pašu pašvaldību iemaksas (valsts pensiju fondos, resp. kasēs pirmā vietā stāv apdrošināto maksājumi).

Pilsētu pensiju kasu ieņēmumi (1 000 latos).

	1935.	1936.	1937.
Apdrošināto iemaksas	586,4	1 024,1	1 052,0
Pilsētu piemaksas	1 023,2	1 281,7	1 366,0
Citi ieņēmumi	147,4	256,6	252,4
Kopā	1 757,0	2 562,4	2 670,4

1937. gadā 4 pilsētu pensiju kasu ieņēmumi bijuši apm. 2,7 milj. latu, no tiem apm. 1,4 milj. latu jeb 51,2% iemaksājušas šo pilsētu pašvaldības, apm. 1,0 milj. latu jeb 39,4% apdrošināto iemaksas un apm. 0,3 milj. latu jeb 9,4% pārējie ieņēmumi.

Ieņēmumi atsevišķās pilsētu pensiju kasēs 1937. g. bijuši šādi: Rīgas — 2 431 300 latu, Liepājas — 163 300 latu, Jelgavas — 62 300 latu un Cēsu — 13 500 latu.

Pilsētu pensiju kasu izdevumi pēdējos gados bijuši šādi:

Pilsētu pensiju kasu izdevumi (1 000 latos).

	1935.	1936.	1937.
Pensijas	2 040,8	2 481,7	2 589,3
Pabalsti	171,8	104,7	68,5
Citi izdevumi	6,6	9,1	20,7
Kopā	2 219,2	2 595,5	2 678,5

Pensijām pilsētu pensiju kases 1937. g. izmaksājušas pavisam apm. 2,6 milj. latu (tai skaitā Rīga 2,3 milj. latu). Vienam pensionāram caurmērā 1937. gadā izmaksāts apm. Ls 990,— (1936. g. Ls 1 020,—); Galvas pilsētas Rīgas pensionāru vidējā gada pensija bijusi Ls 1 030,— minimālā — Ls 240,—, maksimālā — Ls 6 645,—).

Bez pensijām apdrošinātām personām izsniegti arī pabalsti: vienreizējs pabalsts par nokalpoto laiku un pabalsts piederīgiem apdrošinātās personas nāves gadījumā. Pabalstos 1937. g. pavisam izsniegts 68 500 latu (tai skaitā Rīgā — 65 600 latu), tos saņēmuši 48 bijušie darbinieki un 132 bij. darbinieku ģimenes (tai skaitā Rīgā — 47 bij. darbinieki un 115 ģimenes).

5. Sabiedriskā apgādība.

Sabiedriskās apgādības sniegšanu trūcīgiem paredz Likums par sabiedrisko apgādību un daži citi speciāli likumi un noteikumi, kā piem. likums par pensijām cietušiem kaņavīriem un viņu ģimenēm, likums par kurināmā izsniegšanu kaŗa invalīdiem un kaŗa dienestā iesaukto trūcīgo ģimenēm. Bez tam sabiedriskās apgādības raksturs piemīt arī pensiju izsniegšanai bij. Krievijas pensionāriem.

a) **Valsts sabiedriskā apgādība.** Valsts sniedz sabiedrisko palīdzību likumā tieši uzskaitītos gadījumos, kamēr visos pārējos trūcības gadījumos apgādības pienākumi piekrīt pašvaldībām.

Valsts sabiedriskā apgādībā paredzēta: nenoskaidrotas piederības un pavalstniecības trūcīgo nespējnieku apgādāšana, trūcīgo Latvijas pavalstnieku apgādāšana ārzemēs, bērnatrādeņu apgādāšana, spītālīgo ārstēšana leprozorijās, ar lipīgām slimībām (mēri, kolēru u. c.) saslimušo uzturēšana un ārstēšana, ar trakuma sērgu aplaisto ārstēšana, trūcīgo tuberkulozes slimnieku kopšana un uzturēšana, trūcīgo veneriski slimo ārstēšana, pie lauku pašvaldībām piederīgu kurlmēmo un neredzīgo apgādāšana, pie lauku pašvaldībām piederīgo vājprātīgo uzturēšana speciālās iestādēs; tāpat valsts pabalsta cietušos kaņavīrus, bij. Krievijas pensionārus, trūcīgās daudz bērnu ģimenes un citas trūcīgo grupas samērā ar atvēlētiem līdzekļiem budžetā.

Kopā ar pašvaldībām valsts piedalās zīdaiņu (līdz 2 gadiem) uzturēšanā un palīdzības sniegšanā kurlmēmiem, neredzīgiem un vājprātīgiem, kas piederīgi pie pilsētu pašvaldībām.

Savelkot vienkopus visus dažādos sabiedriskās palīdzības veidus, kādus sniedz valsts, dabūjam šādu pārskatu par valsts izdotām summām sabiedriskai apgādībai:

Valsts izdevumi sabiedriskai apgādībai
(1 000 latos).

	1935./36.	1936./37.	Indekss (1935./36. = 100)
Valsts pabalsti nespējniekiem un trūcīgiem	462,7	562,1	121,5
Pabalsti grūti dziedināmiem vai ar lipīgām slimībām' slimojošiem	23,8	15,2	63,9
Sabiedriski apgādāj. bērnu uzturēšana ģimenēs	169,4	223,0	131,7
Pabalsti daudz bērnu ģimenēm	135,3	320,6	316,7
Pabalsti bērnu mirstības apkaņošanai		107,9	
Izdevumi pils. trūcīgo bērnu novietoš. laukos	268,6	304,6	113,4
Izdevumi pilsētu trūcīgo ēdināšanai	418,9	388,3	92,6
Valsts sabiedriskās apgādības iestāžu uzturēšana:			
a) zidaiņu nami	414,3	388,4	93,5
b) bērnu nams	73,9	77,8	105,3
c) neredzīgo institūts	79,6	84,1	105,7
Cietušo karavīru un viņu ģimeņu pensijas	3 698,6	3 668,2	99,2
Pensijas bij. Krievijas pension. un viņu ģim.	267,7	255,1	95,3
Kopā	6 013,0	6 395,3	106,4

1936./37. budž. gadā dažādi pabalsti trūcīgiem pieauguši, salīdzinot ar iepriekšējo budžeta gadu, par apm. 100 000 latiem jeb 21,5%. Ievērojami pieauguši arī sabiedriskās apgādības izdevumi sakarā ar sabiedriski apgādājamo bērnu uzturēšanu, trūcīgo bērnu pabalstīšanu un vispāri izdevumi bērnu labklājības uzlabošanai. Šiem nolūkiem (sabiedr. apgādājamo bērnu uzturēšana ģimenēs, pabalsti daudz bērnu ģimenēm, pabalsti bērnu mirstības apkaņošanai, pilsētu bērnu novietošana laukos, zidaiņu un bērnu namu uzturēšana) 1935./36. s. g. valsts izdevusi Ls 1 079 700,—, bet 1936./37. s. g. — Ls 1 422 300,—, t. i. par 31,7% vairāk.

Cietušo karavīru (arī aizsargu un citu valsts aizsardzībā cietušo personu) un viņu ģimeņu pensijām pēdējā — 1936./37. s. g. izdoti apm. 3,7 milj. latu, t. i. tikpat daudz kā iepriekšējā budžeta gadā. Šādas pensijas-pabalstus 1936./37. s. g. saņēmuši 10 222 cietušie (kopā 2,9 milj. latu) un 4 062 cietušo ģimenes (kopā 0,8 milj. latu).

Bij. Krievijas pensionāriem, kuŗu kopskaits 1936./37. s. gadā bijis 1 016, izmaksāti 255 100 latu jeb par 4,7% mazāk nekā iepriekšējā gadā.

No lielākām summām 1936./37. s. g. Valsts sabiedriskā apgādībā vēl minami izdevumi trūcīgo ēdināšanai ziemas mēnešos — 388 400 latu, t. i. par 7,4% mazāk nekā gadu iepriekš.

Pārējās izdevumu grupas 1936./37. s. g. visumā uzrāda izdevumu samazināšanos.

Valsts kopizdevumi sociālai apgādībai 1936./37. s. g. iznāk ap 6,4 milj. latu (no tiem vairāk kā puse — 3,7 milj. latu ciestušo karavīru un viņu ģimeņu pensijas); šie kopizdevumi par apm. 0,4 milj. latu jeb 6,4% lielāki nekā iepriekšējā saimn. gadā.

b) Pašvaldību sabiedriskā apgādība. Pilsētu un lauku pašvaldības sabiedrisko palīdzību plašākos vai šaurākos apmēros sniegušas šādam personu skaitam (apgādāto skaits uz katra gada 1. janvāri):

	Pilsētās	Laukos	Kopā
1933.	23 990	24 245	48 235
1934.	26 579	26 398	52 977
1935.	25 858	26 899	52 757
1936.	24 425	24 850	49 275
1937.	25 078	25 847	50 925
1938.	25 082	26 305	51 387

Pašvaldību apgādāto personu skaits pēdējos gados nav sevišķi krasi mainījies: tas grozījies ap 25 000 apgādāto pilsētās un tikpat daudz arī laukos. Relatīvi ņemot, turpretim, pilsētās apgādāto personu vairāk nekā laukos, jo uz katriem 1 000 pilsētu iedzīvotājiem pilsētās bijuši 34—38 apgādājāmie, kamēr laukos uz 1 000 lauku iedzīvotājiem tikai 19—22 apgādājamo.

Pašvaldību sabiedriski apgādāto personu sīkāku sadalījumu pilsētās un laukos rāda nākošā tabula.

Pašvaldību sabiedriski apgādāto personu skaits pilsētās un laukos.

Pilsētās:	1936. g. 1. janv.	1937. g. 1. janv.	1938. g. 1. janv.
Rīgā	14 848	15 172	14 961
Pilsētās ar:			
15—60 tūkst. iedzīv.	4 204	4 243	4 555
5—15 " "	2 278	2 299	2 221
2—5 " "	2 260	2 395	2 364
līdz 2 tūkst. iedzīv.	835	969	981
Kopā	24 425	25 078	25 082
Pagastos:			
Vidzemē	9 938	10 198	10 260
Kurzemē	5 625	5 796	5 984
Zemgalē	6 394	6 615	6 674
Latgalē	2 893	3 238	3 387
Kopā	24 850	25 847	26 305
Pavisam un caurmērā	49 275	50 925	51 387

Galvas pilsētā Rīgā sabiedriski apgādāto personu 1938. g. 1. janvārī pavisam bijis 14 961, no tiem pieauguši — vīrieši 2 355, sievietes 6 405, bērni vecumā no 1 līdz 16 gadiem — 5 956 un zīdaiņi — 245. Aprēķinot sabiedriski apgādātos uz 1 000 Rīgas iedzīvotājiem, dabūjam skaitli — 39. Pārējās pilsētās apgādāto kopskaitis iznāk 10 121, no tiem vīrieši 2 136, sievietes 5 811, bērni 1—16 gadu vecumā — 2 150 un zīdaiņi — 24; provinces pilsētās uz katriem 1 000 šo pilsētu iedzīvotājiem iznāk 31 sabiedriski apgādātais.

Lauku pašvaldībām 1938. g. 1. janvārī bijis 26 305 sabiedriski apgādāto, no tiem vīrieši 5 967, sievietes 15 343, bērni vecumā no 1—16 gadiem — 4 918 un zīdaiņi — 77. Piezīmējams, ka Latgales apgabalā sabiedriski apgādāto ievērojami mazāk nekā pārējos apgabalos; kamēr Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē 1938. g. 1. janv. uz katriem 1 000 iedzīvotājiem iznāk 30 apgādāto, Latgalē tikai 7, bet caurmērā laukos — 21.

Starp apgādātiem pieaugušu vīriešu 1938. g. bijis pavisam (pilsētās un laukos kopā) 10 458, sievietes, turpretim, apmēram 2½ reizes vairāk — 27 559; apgādāto bērnu kopskaitis bijis 13 024, zīdaiņu — 346.

Cik no pašvaldību apgādātiem uzturēti slēgtā apgādībā — patversmēs kā arī šo patversmju skaitu rāda sekojošā tabula:

Slēgtās apgādības iestāžu un slēgtā apgādībā uzturēto personu skaits.

	1937. g. 1. janv.		1938. g. 1. janv.	
	Patversmju skaits	Apgād. skaits	Patversmju skaits	Apgād. skaits
Pilsētās:				
Rīgā	28	5 115	26 ¹⁾	4 999
Pilsētās ar:				
15—60 tūkst. iedzīv.	17	1 386	17	1 410
5—15 „ „	14	421	13	410
2—5 „ „	17	398	18	439
līdz 2 tūkst. iedzīv.	14	137	15	159
Pagastos:				
Kopā	90	7 457	89	7 417
Vidzemē	220	2 655	224	2 750
Kurzemē	122	1 700	125	1 920
Zemgalē	122	1 700	126	1 925
Latgalē	11	176	10	235
Kopā	475	6 231	485	6 830
Pavisam	565	13 688	574	14 247

¹⁾ Neieskaitot 20 bērnu dārzus.

Slēgtā apgādībā 1938. gada 1. janvārī atradušies 14 247 pašvaldību apgādātie jeb 27,7^o/_o no visu sabiedriski apgādāto kopskaita (51 387). Slēgtā apgādībā esošo starpā bijuši: 3 196 vīrieši, 7 559 sievietes, 3 381 bērns vecumā no 1—16 gadiem un 111 zidaiņi.

Pašvaldību izdevumi sabiedriskai apgādībai pēdējos gados bijuši šādi:

Pilsētu pašvaldībās		Lauku pašvaldībās	
1931. g. — 5,5 milj. latu		1931./32. s. g. — 3,1 milj. latu	
1932. g. — 6,0 " "		1932./33. s. g. — 2,9 " "	
1933. g. — 6,0 " "		1933./34. s. g. — 2,8 " "	
1934. g. — 5,8 " "		1934./35. s. g. — 2,9 " "	
1935. g. — 6,1 " "		1935./36. s. g. — 2,4 " "	
1936. g. — 6,1 " "		1936./37. s. g. — 2,4 " "	
1937. g. — 6,8 " "		1937./38. s. g. — 2,6 " "	

Pašvaldību izdevumi sabiedriskai apgādībai līdz 1937. g. neuzrāda ievērojamu pieaugumu: lauku pašvaldību izdevumi 1935./36. s. g. pat samazinājušies, pateicoties apstāklim, ka daži sabiedriskās apgādības izdevumi, kas līdz 1935. g. 1. aprīlim bija jāsedz lauku pašvaldībām, pēc šī termiņa pārgāja uz valsti.

Pēdējā — 1937. gadā pilsētu pašvaldību izdevumi sabiedriskai apgādībai pieauguši par apm. 700 000 latiem, t. i. 12,8^o/_o, bet lauku pašvaldību izdevumi 1937./38. s. g. par nepilniem 200 000 latiem jeb 6,0^o/_o.

Pilsētu pašvaldību sabiedriskās apgādības izdevumus atklātai un slēgtai apgādībai rāda sekojošie skaitļi:

Pilsētu pašvaldību izdevumi sabiedriskai apgādībai (1 000 latos).

	1936. g.			1937. g.		
	Atklātā apg.	Slēgtā apg.	Kopā	Atklātā apg.	Slēgtā apg.	Kopā
Rīgā	2 564,6	1 645,2	4 209,8	2 647,3	2 326,3	4 973,6
Pilsētās ar						
15—60 tūkst. iedz.	557,3	516,3	1 073,6	539,1	483,1	1 022,2
5—15 " "	229,5	141,4	370,9	247,0	126,0	373,0
2—5 " "	209,1	93,4	302,5	248,3	103,5	351,8
līdz 2 " "	89,1	22,1	111,2	100,8	20,8	121,6
Kopā	3 649,6	2 418,4	6 068,0	3 782,5	3 059,7	6 842,2

1937. gadā apm. 3,8 milj. latu jeb 55,3% no visiem pilsētu pašvaldību sabiedriskās apgādības izdevumiem krit uz atklāto

apgādību, kamēr apm. 3,0 milj. latu jeb 44,7% bijuši izdevumi apgādājamo uzturēšanai patversmēs. Pēdējā gadā slēgtās apgādības izdevumi pieauguši daudz redzamākos apmēros (par apm. 640 000 latiem jeb 26,5%) nekā izdevumi atklātai apgādībai (pieaugums par apm. 130 000 latiem jeb 3,6%). Caurmērā pilsētu izdevumi sabiedriskai apgādībai 1937. gadā par 12,8% augstāki nekā gadu iepriekš.

Lauku pašvaldību izdevumi slēgtai apgādībai neuzrāda pēdējā gadā tik spēju pieaugumu kā šie izdevumi pilsētu pašvaldībās:

Lauku pašvaldību izdevumi sabiedriskai apgādībai (1 000 latos).

	1936./37. s. g.			1937./38. s. g.		
	Atklātā apg.	Slēgtā apg.	Kopā	Atklātā apg.	Slēgtā apg.	Kopā
Vidzeme	484,2	430,5	914,7	522,1	445,5	967,6
Kurzeme	279,6	245,7	525,3	306,4	261,1	567,5
Zemgale	400,6	323,8	724,4	416,5	344,0	760,5
Latgale	195,2	52,9	248,1	199,3	63,5	262,8
Kopā	1 359,6	1 052,9	2 412,5	1 444,3	1 114,1	2 558,4

Lauku pašvaldībās 1937./38. s. g. no apm. 2,6 milj. latu sabiedriskās apgādības kopizdevumiem uz atklāto krit apm. 1,5 milj. latu jeb 56,5%, uz slēgto apgādību — apm. 1,1 milj. latu jeb 43,5%. Pēdējā saimniecības gadā kopizdevumi sabiedriskai apgādībai pieauguši par apm. 150 000 latiem jeb 6,0%.

6. Publisko iestāžu darbinieki.

a) Valsts iestāžu un uzņēmumu darbinieki. Ierēdņu, kalpotāju un strādnieku skaits civīlresoros ar 1930. gadu izteicis šādos skaitļos:

	Kopskaits	Tai skaitā sievietes
1930. 15. IV.	45 484	7 802
1931. 15. IV.	46 147	8 149
1932. 15. IV.	41 176	7 362
1933. 15. IV.	42 939	7 406
1934. 15. IV.	43 916	7 979
1935. 1. I.	43 696	8 318
1936. 1. I.	45 099	8 811
1937. 1. I.	47 875	10 199
1938. 1. I.	50 225	10 605

Valsts darbinieku skaits vismazākais bijis 1932. gadā; pēc tam tas pieaudzis un 1938. gada 1. janvārī pavisam bijuši 50 225 darbinieki valsts iestādēs un uzņēmumos, t. i. par 2 350 darbiniekiem jeb par 4,9% vairāk nekā iepriekšējā gadā. No šiem darbiniekiem vīrieši bijuši 39 620 jeb 78,9%, sievietes 10 605 jeb 21,1%.

Darbinieku skaits pa atsevišķiem resoriem sadalās šādi:

Ierēdņu, kalpotāju un strādnieku skaits valsts iestādēs un uzņēmumos.

	1937. g. 1. janv.		Vir.	1938. g. 1. janv.		Pieaug. % (+) vai samaz. (-) pret 1937. g. 1. janv.	
	Kopsk.	%		Siev.	Kopā	%	iepr. gadu
Valsts Prezidenta sekret.	18	0,0	13	5	18	0,0	—
Valsts kanceļa	138	0,3	113	50	163	0,3	+18,1
Kodifikācijas nodaļa	10	0,0	8	2	10	0,0	—
Valsts statistiskā pārvalde	329	0,7	103	201	304	0,6	— 7,6
Valsts kontrole	239	0,5	191	43	234	0,5	— 2,1
Ārlietu ministrija	231	0,5	144	92	236	0,5	+ 2,2
Iekšlietu ministrija	5 487	11,5	4 607	631	5 238	10,4	— 4,5
Izglītības ministrija	3 938	8,2	2 712	1 613	4 325	8,6	+ 9,8
Finanču ministrija	4 022	8,4	2 711	1 369	4 080	8,1	+ 1,4
Sabiedrisko lietu ministrija	—	—	397	109	506	1,0	—
Satiksmes ministrija	21 218	44,3	19 546	3 539	23 085	46,0	+ 8,8
Tieslietu ministrija	2 657	5,6	1 901	783	2 684	5,4	+ 1,0
Tautas labklājības ministr.	1 581	3,3	608	968	1 576	3,1	— 0,3
Zemkopības ministrija	8 007	16,7	6 566	1 200	7 766	15,5	— 3,0
Kopā	47 875	100,0	39 620	10 605	50 225	100,0	+ 4,0

Gandrīz puse (1938. gadā — 46,0%) no visiem valsts darbiniekiem krit uz Satiksmes ministriju, kurā nodarbinātas 23 085 personas, t. i. par 1 867 personām jeb 8,8% vairāk nekā šai resorā gadu iepriekš. Personāla pieaugums vedams sakarā ar dzelzceļu ekspluatācijas paplašināšanos, palielinoties preču un pasažieru pārvadājumiem uz līdz šim pastāvošām līnijām, kā arī nākot klāt jaunām un izveidojoties Satiksmes ministrijas pārziņā esošam autotransportam.

Nākošais lielākais resors darbinieku skaita ziņā ir Zemkopības ministrija, kurā strādājuši 7 766 darbinieki jeb 15,5% no valsts darbinieku kopskaita (pēdējā gadā darbinieku skaits samazinājies par 241 personu jeb 3%), pēc tam

Iekšlietu ministrija ar 5 238 darbiniekiem jeb 10,4%, Izglītības ministrija ar 4 325 darbiniekiem jeb 8,6% un Finanču ministrija ar 4 080 darbiniekiem jeb 8,1% no visu valsts darbinieku kopskaita.

No visiem valsts darbiniekiem (50 225) apmēram $\frac{2}{3}$ jeb 33 254 bijuši katēgoriju darbinieki, bet $\frac{1}{3}$ ārpus algu katēgorijām; no pēdējiem darbinieki ar mēneša algu bijuši 8 230, un dienas strādnieki — 8 741.

b) Autonomo valsts uzņēmumu darbinieki. Autonomus valsts uzņēmumus saskaņā ar likumu par šiem uzņēmumiem, nodibina Ministru kabinets kā atsevišķas saimnieciskas vienības, kas darbojas uz komerciāliem pamatiem. Šādu autonomo valsts uzņēmumu 1935. gada 1. janvārī un arī 1936. gada 1. janvārī bijis pavisam 11: Latvijas banka, Valsts zemes banka, Latvijas hipoteku banka, Latvijas Nacionālais teātris, Latvijas tēlegrafa aģentūra, Valsts kuģu pārvalde, Juglas elektrības uzņēmums, Liepājas kara ostas darbnīcas, Valsts elektrotehniskā fabrika, Liepājas drāšu fabrika un Valsts cukura monopola pārvalde. 1936. gadā nākuši klāt 5 autonomie valsts uzņēmumi: Liepājas brīvosta, Labības birojs, Ķemēru sēravotu iestāde, Valsts mākslīgā šifera fabrika un Valsts kūdras fabriku pārvalde, līdz ar ko šo uzņēmumu kopskaits sasniedza 16. 1937. gadā Latvijas Nacionālais teātris ieskaitīts Izglītības ministrijas iestādēs, izslēdzot to no autonomo uzņēmumu skaita.

Autonomos valsts uzņēmumos nodarbināto personu skaits bijis šāds:

	Kopskaits	Tai skaitā sievietes
1930.	2 639	457
1931.	2 888	457
1932.	3 244	569
1933.	3 128	645
1934.	3 360	737
1935.	7 127	1 393
1936.	7 427	1 364
1937.	8 103	1 609
1938.	9 289	2 094

Nodarbināto personu skaits autonomos valsts uzņēmumos gadu no gada audzis: nākuši klāt jauni uzņēmumi un pastāvošos uzņēmumos paplašinājusies darbība.

Darbinieku skaits atsevišķos autonomos valsts uzņēmumos.

	1937. g. 1. janv.	1938. g. 1. janv.		Kopā
	Ķop skaits	Vir.	Siev.	
Latvijas Banka	780	613	154	767
Valsts Zemes banka	456	359	99	458
Latvijas Hipotēku banka	106	65	30	95
Latvijas Nacionālais teātris	99	—	—	—
Latvijas Tēlegrafa Aģentūra	158	61	111	172
Valsts kuģu pārvalde	144	132	11	143
Juglas elektr. uzņēm. pārv.	81	84	9	93
Liepājās brīvosta	4	3	1	4
Labības birojs	332	317	112	429
Ķemeņu sēravotu iestāde	36	67	43	110
Valsts elektrotechn. f-ka	2 661	2 063	1 010	3 073
Valsts māsl. šifeņa fabrika	66	89	16	105
Liepājas kaļa ostas d-cas	948	1 031	65	1 096
Liepājas drāšu fabrika	1 226	1 169	11	1 180
Valsts cukura monop. pārv.	502	758	260	1 018
Valsts kūdras fabriku pārv.	504	384	162	546
Kopā	8 103	7 195	2 094	9 289

Autonomo valsts uzņēmumu darbinieku kopskaits pēdējā gadā pieaudzis par 1 186 personām jeb 14,6%; lielākais darbinieku skaita pieaugums, absolūti ņemot, bijis Valsts elektrotehniskā fabrikā — 412 darbinieki un Valsts cukura monopola pārvaldē — 516 darbinieki (g. k. cukura fabrikās).

Rēlātīvi ņemot, darbinieku skaits visvairāk pieaudzis Ķemeņu sēravotu iestādē — 36 uz 110 personām, t. i. trīskārtīgi.

c) **Pašvaldību darbinieki.** Pašvaldību darbinieku apskatā ietverti tikai lauku un pilsētu pašvaldību algotie darbinieki; nav ieskaitīti darbinieki bez atlīdzības vai ar atlīdzību tikai pa sēdēm. Pašvaldību darbiniekiem pieskaitīti arī pašvaldību uzturēto skolu skolotāji, kaut arī tiem algu pilnīgi vai daļai maksā no valsts līdzekļiem.

Pašvaldību darbiniekos ietilpst kā pašvaldību amata personas (ar noteiktu, regulāru atalgojumu), tāpat arī tehniskie darbinieki. Daļa šo darbinieku, īpaši mazākās pilsētās un arī dažās lauku pašvaldībās, strādājuši nepilnu darba laiku.

Pašvaldību algoto darbinieku skaits.

	Pagastu pašvald.	Pašvaldību skolotāji pagast. apvien.			Pilsētu pašvald.	Kopā	Tai skaitā sievietes
		Kopā	Kopā	Kopā			
1930. 15. IV	5 613	3 915	890	10 418	10 701	21 119	.
1931. 15. IV	5 664	3 753	682	10 099	11 215	21 314	.
1932. 15. IV	5 762	3 781	681	10 224	11 866	22 090	.
1933. 15. IV	5 708	3 781	626	10 115	12 426	22 541	9 340
1934. 15. IV	5 747	3 836	644	10 227	12 769	22 996	9 533
1935. 1. I	5 995	4 030	596	10 621	12 168	22 789	9 412
1936. 1. I	6 137	4 094	338	10 569	12 413	22 982	9 493
1937. 1. I	6 294	4 394	468	11 156	12 419	23 575	9 743
1938. 1. I	6 362	4 464	520	11 346	13 547	24 893	10 322

Algotu darbinieku kopskaits lauku pašvaldībās pēdējos 9 gados svārstījies starp 10—11 000, pilsētu pašvaldībās ap 11—13 000. Pēdējā — 1938. gada 1. janvārī pašvaldību algoto darbinieku pavisam (pilsētu un lauku pašvaldībās) bijis 24 893, t. i. par 1 318 darbiniekiem jeb 5,6% vairāk nekā gadu iepriekš. Apmēram 40% no visiem pašvaldību darbiniekiem bijušas sievietes (valsts dienestā darbinieces-sievietes sastāda tikai 21,1% no valsts darbinieku kopskaita).

Lauku pašvaldību algotie darbinieki pa apgabaliem un pēc pašvaldību galvenām iestādēm sadalījušies šādi:

Lauku pašvaldību algoto darbinieku skaits 1938. g. 1. janvārī.

	Centrālās iest. un amatpersonas		Citas iestādes un uzņēm.			Kopā	Tai skaitā sievietes
	Skolas	Slimnīcas	Patvermes	des un uzņēm.			
Vidzemē	1 818	1 531	138	139	55	3 681	1 332
Kurzemē	799	813	40	77	29	1 758	726
Zemgalē	1 106	989	69	69	31	2 264	856
Latgalē	1 137	2 214	215	14	63	3 643	1 758
Latvijā	4 860	5 547	462	299	178	11 346	4 672

Lielākais pašvaldību darbinieku skaits redzams Vidzemē; tai tūlīn seko Latgale, bet daudz mazāks darbinieku skaits jau Zemgales un Kurzemes apgabalos. Ja, turpretim, aprēķinām, cik pašvaldību algoto darbinieku iznāk uz katriem 1 000 lauku iedzīvotājiem, dabūjam šādus relatīvus skaitļus:

Vidzemē — 10,9, Kurzemē — 9,1, Zemgalē — 9,9, Latgalē — 7,6 un caurmērā visās lauku pašvaldībās — 9,2.

Apmēram puse (48,9%) no visiem lauku pašvaldību algotiem darbiniekiem nodarbināti skolās — 5 547 darbinieki (skolu pārziņi, skolotāji — 4 464, apkalpotāji — 1 083), 42,8% pašvaldību administratīvās iestādēs — 4 860 (pagasta vecākie un valžu locekļi, pagasta tiesu tiesneši, dzimtsarakstu nod. vadītāji u. c. amatpersonas, 518 sekretāri, 262 sekretāru palīgi, 732 kancelejas ierēdņi, 539 ziņneši un apkalpotāji, pagasttiesu darbinieki); slimnīcās, galvenā kārtā sadarbības apvienību slimnīcās, nodarbināti 462 darbinieki (ārsti, vecmātes, feldšeri, žēlsirdīgās māsas, slimo kopējas un pārējie darbinieki) jeb 4,1%, patversmēs — 299 darbinieki jeb 2,6% un pārējos pašvaldību uzņēmumos 178 darbinieki jeb 1,6% no lauku pašvaldību darbinieku kopskaita.

Pilsētu pašvaldību algoto darbinieku skaits sastādās šādi:

Pilsētu pašvaldību algoto darbinieku skaits 1938. g. 1. janvārī.

	Centrālās iestādes un amatperson.	Skolas	Slimnīcas	Patversmes	Citas iestād. un uzņēm.	Kopā	Tai skaitā sievietes
Rīgā	719	2 411	1 525	596	3 825	9 076	3 652
Pilsētās ar 15—60 000 iedzīv.	292	723	316	117	906	2 354	1 049
" " 5—15 000 "	168	354	128	32	235	917	449
" " 2—5 000 "	179	356	24	26	146	731	313
" līdz 2 000 iedzīv.	175	243	3	3	45	469	187
Kopā	1 533	4 087	1 996	774	5 157	13 547	5 650

Rīgas pilsētā algoto darbinieku pavisam bijis 9 076, kas sastāda 67,0% no visu pilsētu pašvaldību algoto darbinieku kopskaita. 4 lielākās provinces pilsētās — Liepājā, Daugavpilī, Jelgavā un Ventspilī, kopā bijis 2 354 darbinieki jeb 17,4%, kamēr visās pārējās provinces pilsētās kopā 2 117 darbinieki jeb 15,6%.

Lielākais vairums (38,1%) darbinieku nodarbināti dažādos pilsētu uzņēmumos, tad seko skolu darbinieki (30,2%) un slimnīcu darbinieki (14,7%).

XIII. Salīdzināmi skaitļi par Latviju un dažām citām valstīm.

Salīdzināmie skaitļi par Latviju un dažām citām valstīm rāda, ka mūsu valsts un tautas sasniegumi un stāvoklis it nebūt nav no pēdējiem, bet gan bieži vien pat izcils. Pie šādas salīdzināšanas it sevišķi ņemams vērā, ka pašlaik pagājuši tikai 20 gadi no tā laika, kad pēc vairākiem cīņu un iznīcības gadiem beidzot esam kļuvuši savu likteņu noteicēji.

No 36 Eiropas valstīm, ar kopplatību (apaļos skaitļos, noapaļojot uz tūkstoti) 11 424 000 kv. kilometru — mūsu valsts aizņem 66 000 km² lielu platību un ierindojas divdesmit pirmā vietā. Eiropas valstis, pēc to teritoriju platības (tūkstošos kvadrātkilometru) sadalās šādi: Padomju Krievija (Eiropas daļa) — 5 998, Francija — 551, Spānija (ar Kanāriju salām) — 503, Vācija (ar Zāras apgabalu) — 470,9, Zviedrija — 449, Polija — 388, Somija — 388, Norvēģija — 323, Itālija — 310, Rumānija — 295, Dienvidslāvija — 248, Lielbritānija — 244, Čehoslovākija — 140, Grieķija — 130, Bulgārija — 103, Īslande — 103, Ungārija — 93, Portugāle (ar salām) — 92,4, Austrija — 84, Īrija — 69, Latvija — 66, Lietuva — 56, Igaunija — 48, Dānija (ar Ferro salu) — 44,4, Šveice — 41, Holande — 34, Beļģija — 30, Albānija — 28, Turcija (Eiropas daļa) — 24, Luksemburga — 2,6, Danciga — 1,9, Andora — 0,5, Lichtenšteina — 0,2, San-Marino — 0,1, Monaka — 0,002 tūkstoši kvadrātkilometru un Vatikāns tikai 0,44 kv. kilometru platībā. Par Latviju mazākas tā tad ir 15 valstis, no kurām dažas gan nav gluži valstis, parastā nozīmē.

Iedzīvotāju skaita (skaitļi tūkstošos aprēķināti uz 31.XII 1936.) ziņā Latvija ar saviem 1 964 tūkstošiem iedzīvotāju ieņem Eiropā divdesmit piekto vietu. Valstu saugrūpējums, pēc iedzīvotāju skaita (tūkstošos), šāds: Padomju

Krievija (Eiropas daļa) — 138 500, Vācija (ar Zāras apgabalu) — 67 587, Lielbritānija — 47 187, Itālija — 42 677, Francija — 41 910, Polija — 34 221, Spānija (ar Kanariju salām) — 25 050, Rumānija — 19 423, Čehoslovākija — 15 213, Dienvidslāvija — 15 174, Ungārija — 8 989, Holande — 8 557, Beļģija — 8 331, Portugāle (ar salām) — 7 301, Grieķija — 6 933, Austrija — 6 760, Zviedrija — 6 267, Bulgārija — 6 238, Šveice — 4 174, Dānija (ar Ferro salu) — 3 762, Somija — 3 603, Īrija — 2 954, Norvēģija — 2 894, Lietuva — 2 527, Latvija — 1 964, Turcija (Eiropas daļa) — 1 290, Igaunija — 1 130, Albānija — 1 100, Danciga — 405, Luksemburga — 298, Īslande — 117, Monaka — 22, San-Marino — 14, Lichtenšteina — 12, Andora — 5, Vatikāns — 1. Mazāk iedzīvotāju nekā Latvijā tā tad ir vēl vienpadsmit valstīs.

Apskatot Eiropas valstis pēc atsevišķu valstu apdzīvotības biezuma, redzams, ka Latvija pieder pie samērā reti apdzīvotām valstīm: uz vienu kv. kilometru pēc pēdējām — 1935. g. tautas skaitīšanas ziņām — dzīvo tikai 30 iedzīvotāju. Tur lielā mērā vainojams pasaules karš, kad daudzi mūsu tautas locekļi krita cīņās, un daudzi zuda mūsu tautai, aizklistot tālās bēgļu gaitās, kur zaudēja iespēju atgriezties dzimtenē. Pēc aprēķiniem redzams, ka, ja karš nebūtu tik milzīgos apmēros skāris mūsu zemi, samazinot iedzīvotāju skaitu, tad jau 1930. gadā Latvijā būtu dzīvojuši pāri par 3 miljoniem cilvēku, un iedzīvotāju skaita ziņā mēs jau pārsniegtu Norvēģiju un Lietuvu, jo pirms pasaules kara — 1914. gadā — uz 1 kv. kilometru Latvijā dzīvoja 40,3 iedzīvotāji. Cik ievērojamā mērā karš skāris mūsu zemi, redzams no tabulas par iedzīvotāju skaita pieaugumu vai samazināšanos uz 1 000 iedzīvotājiem laika sprīdi no 1910.—1920. gadam. Pēc jaunākām tautas skaitīšanas ziņām, Eiropas valstis pēc apdzīvotības biezuma sadalās šādā kārtībā: Monaka ar 14 769 iedzīvotājiem uz 1 kv. km ir pirmā vietā (bet te jāņem vērā šīs valsts īpatnējie apstākļi), seko Beļģija ar 273, Lielbritānija — 270, Holande — 250, San-Marino — 229, Danciga — 215, Vācija — 144, Itālija — 138, Luksemburga — 115, Čehoslovākija — 108, Šveice — 101, Ungārija — 97, Polija — 88, Dānija — 87, Austrija — 80, Francija — 76, Portugāle — 79, Rumānija — 66, Lichtenšteina — 64, Bulgārija — 61, Dienvidslāvija — 61, Turcija — 53, Grieķija — 52, Spānija — 47, Lietuva — 45, Albānija — 39, Latvija — 30,

Valstis	Territōrija	Iedzīvotāju skaits tūkstošos		Pieaugums (+) vai samazinās. (-)
		1910.	1920.	uz 1000 iedzīv.
Latvija	tagadējā	2 252	1 596	-291,3
Anglija	"	36 070	37 887	+ 50,4
Austrija	"	6 647	6 535	- 16,8
Beļģija	pirmskaŗa	7 424	7 406	- 2,4
Čehoslovākija	tagadējā	13 595	13 613	+ 1,3
Francija	"	41 479	40 744	- 17,7
Holande	"	5 858	6 865	+171,9
Norveģija	"	2 358	2 653	+125,1
Rumānija	agrākā	7 229	7 893	+ 91,8
Somija	tagadējā	3 115	3 365	+ 80,2
Ungārija	"	7 607	7 980	+ 49,0
Vācija	"	58 450	63 179	+ 80,9

Igaunija — 24, Padomju Krievija (Eiropas daļa) — 22, Zviedrija — 14, Andora — 13, Somija — 10, Norveģija — 9 un Īslande, kur caurmērā uz katru kv. kilometru dzīvo tikai 1 cilvēks. Tā tad vēl retāk par mūsu valsti apdzīvota vesela valstu rinda. Vispār tomēr jāatzīmē, ka lauksaimniecības zemes nekad nav tik biezi apdzīvotas kā rūpniecības zemes. Tas jāņem vērā, salīdzinot dažādu zemju apdzīvotību.

Dabiskais pieaugums arī pie mums mazs, un ja no 26 Eiropas valstīm (neskaitot te vairs klāt Albāniju, Īslandi, Monaku un pārējās sīkās valstis) šīnī ziņā Latvija ieņem tikai deviņpadsmito vietu, tad tomēr, kā to rāda nākošā tabula, vēl mazāks dabiskais pieaugums, starp citu, ir Lielbritānijā, Zviedrijā un arī mūsu kaimiņvalstī — Igaunijā; Francijā un 1937. gadā vēl patstāvīgajā Austrijā mirstība pat pārsniedza dzimstību.

Relatīvi visvairāk dzimušo 1937. gadā (uz 1000 iedzīvotājiem), ir Rumānijā (30,8), Portugālē (27,0) un Polijā (24,9), bet vismazāk Austrijā (12,8), Zviedrijā (14,3) un Francijā (14,7). Dzimstība mazāka kā Latvijā (17,7) ir vēl Čehoslovākijā, Norveģijā, Šveicē, Beļģijā, Lielbritānijā, Igaunijā un vēl dažās valstīs.

Dzimstība, mirstība un dabiskais pieaugums
uz 1000 iedzīvotājiem.

Valstis	1937. gadā			Laikā no 1931.—1935. g. caurmērā gadā		
	dzimuši	miruši	dabiskais pieaug.	dzimuši	miruši	dabiskais pieaug.
Dienvidslāvija				31,8	17,9	13,9
Bulgārija	23,9	13,4	10,5	29,3	15,5	13,8
Griekija				29,5	16,5	13,0
Polija	24,9	14,0	10,9	27,6	14,6	13,0
Holande	19,8	8,8	11,0	21,2	8,9	12,3
Rumānija	30,8	19,3	11,5	32,9	20,6	12,3
Portugale	27,0	16,0	11,0	29,1	17,0	12,1
Lietuva	22,2	13,1	9,1	25,4	14,6	10,8
Spānija				26,9	16,2	10,7
Itālija	22,7	14,0	8,7	23,8	14,1	9,7
Dānija	18,0	10,8	7,2	17,7	10,9	6,8
Ungārija	20,2	14,2	6,0	22,4	15,8	6,6
Somija		13,0		19,5	13,4	6,1
Čehoslovākija	17,2	13,3	3,9	19,6	13,8	5,8
Īrija	19,2	15,3	3,9	19,4	14,0	5,4
Vācija	18,8	11,7	7,1	16,6	11,2	5,4
Norvegija	15,3	10,4	4,9	15,2	10,4	4,8
Šveice	15,0	11,3	3,7	16,4	11,8	4,6
Latvija	17,7	14,3	3,4	18,3	13,9	4,4
Luksemburga	15,1	11,9	3,2	17,0	12,7	4,3
Beļģija	15,1	12,7	2,4	16,8	12,9	3,9
Lielbritānija	15,3	12,6	2,7	15,5	12,2	3,3
Zviedrija	14,3	12,0	2,3	14,1	11,6	2,5
Igaunija	16,1	14,7	1,4	16,5	14,9	1,6
Austrija	12,8	13,5	-0,7	14,4	13,5	0,9
Francija	14,7	15,0	-0,3	16,5	15,7	0,8

Mirstības daudzums relatīvi vislielākais ir arī Rumānijā (19,3), Portugālē (16,0) un Īrijā (15,3). Sevišķi maza mirstība ir Holandē (8,8). No šīm 26 valstīm mirstība lielāka kā Latvijā (14,3) ir 5 valstīs. To starpā arī Igaunijā (14,7).

Ļoti svarīga nozīme iedzīvotāju dabiskā kustībā ir zīdaiņu mirstībai.

Uz katriem 1000 dzīvi dzimušiem vecumā
līdz 1 gadam miruši.

Valstis	Caurmērā	1937. gadā
	1931.—1935. g.	(iepriekšējie skaitļi)
Rumānija	182	178
Ungārija	157	135
Dienvidslāvija	153	.
Bulgārija	147	149
Portugale	146	.
Lietuva	145	120
Polija	136	136
Čehoslovākija	130	122
Griekija	122	.
Spānija	113	.
Itālija	105	110
Austrija	99	.
Igaunija	95	.
Luksemburga	86	67
Latvija	85	85
Beļģija	82	80
Vācija	74	64
Francija	73	65
Somija	72	.
Dānija	71	66
Īrija	68	72
Lielbritānija	65	61
Zviedrija	50	46
Šveice	48	47
Holande	45	38
Norvēģija	45	.

Vislielākā zīdaiņu mirstība 1931.—1935. gadu caurmērā bijusi Rumānijā, Ungārijā un Dienvidslāvijā. Lielāka zīdaiņu mirstība nekā Latvijā bijusi 14 valstīs (no tabulā minētām 26 valstīm). Vismazākā zīdaiņu mirstība ir Šveicē (48 uz katriem 1000 dzīvi dzimušiem vecumā līdz 1 gadam miruši), Holandē (45) un Norvēģijā (45). Latvijā, kā tas no tabulas redzams, vecumā līdz 1 gadam miruši 1937. g. un 1931.—1935. gadu caurmērā — 85, gadu iepriekš — 1936. gadā, mazāk — tikai 80.

Pasaules karš radījis apstākļus, kur samērā liels sieviešu pārsvars par vīriešiem. Pēc 1935. g. tautas skaitīšanas ziņām Latvijā uz 1000 vīriešiem ir 1139 sievietes. To pašu iemeslu dēļ arī daudzās citās valstīs ir

jūtams sieviešu pārsvars, tomēr, kā nākošā tabula rāda, nekur šis pārsvars nav tik liels kā Latvijā. Tas atkārtoti rāda, ka mūsu valsts kaŗa gados cietusi visvairāk.

Uz 1 000 yīriešiem ir sievietes:

Valstis	Skait. gads	Skaitis
<i>Latvijā</i>	1935.	1 139
Igaunijā	1934.	1 130
Dancigā	1929.	1 128
P. S. R. S. (Eiropas daļa)	1926.	1 103
Lietuvā	1923.	1 098
Portugālē	1930.	1 096
Lielbritanijā	1931.	1 086
Šveicē	1930.	1 078
Francijā	1931.	1 071
Polijā	1931.	1 069
Čehoslovakijā	1930.	1 062
Vācijā	1933.	1 058
Norveģijā	1930.	1 051
Spānijā	1930.	1 049
Italijā	1931.	1 045
Dānijā	1930.	1 045
Ungārijā	1930.	1 044
Rumānijā	1930.	1 035
Īslandē	1930.	1 033
Zviedrijā	1930.	1 031
Somijā	1930.	1 027
Dienvidslavijā	1931.	1 021
Beļģijā	1930.	1 019
Griekijā	1928.	1 017
Holandē	1930.	1 013
Bulgārijā	1934.	991
Luksemburgā	1930.	988
Īrijā	1926.	972
Turcijā (Eiropas)	1935.	911

Kā redzams, dažās no šīm valstīm kā Bulgārijā, Luksemburgā, Īrijā, Eiropas Turcijā, vīrieši ir pat pārsvarā par sievietēm.

No valsts saimnieciskā viedokļa ļoti ievērojama loma ir iedzīvotāju vecuma uzbūvei: svarīgs ir to personu skaits, kas atrodas produktīvā vecumā resp. var aktīvi piedalīties saimnieciskā dzīvē. Par tādiem parasti uzskata vecākus par

15 gadiem, kas nav vēl sasnieguši 60. mūža gadu. Sekojošā tabulā uzrādīts atsevišķo Eiropas valstu iedzīvotāju skaits procentos, triju vecuma grupu sadalījumā:

Valstis	Skait. gads	0—14	15—59	60 g. un vec.	Nezin.
Padomju Krievija	1926.	37,2	56,2	6,7	0,1
Bulgārija	1926.	35,0	56,9	8,1	—
Rumānija	1930.	34,7	58,3	6,6	0,4
Dienvidslāvija	1931.	34,6	57,1	8,2	—
Polija	1931.	33,6	58,5	7,8	0,1
Spānija	1920.	32,2	58,0	9,5	0,3
Griekija	1928.	32,1	58,7	8,9	0,3
Portugāle	1930.	32,0	58,4	9,6	0,2
Lietuva	1923.	30,8	58,8	10,3	—
Holande	1930.	30,6	59,9	9,4	—
Itālija	1931.	29,7	59,5	10,8	—
Īrija	1926.	29,2	58,1	12,7	—
Somija	1930.	29,2	61,6	9,2	—
Norveģija	1930.	28,4	59,8	11,6	0,1
Ungārija	1930.	27,5	62,7	9,7	—
Čehoslovākija	1930.	26,3	63,5	10,2	0,1
Dānciga	1929.	26,1	64,0	9,5	0,3
Dānija	1935.	25,3	63,4	11,2	0,1
Latvija	1935.	24,8	61,4	13,8	—
Zviedrija	1930.	24,8	62,5	12,8	—
Luksemburga	1930.	24,7	65,5	9,9	—
Šveice	1930.	24,5	64,5	10,7	—
Lielbritānija	1931.	24,3	64,2	11,5	—
Vācija	1933.	24,2	64,4	11,4	—
Igaunija	1934.	23,3	63,1	13,5	0,1
Beļģija	1930.	22,9	65,3	11,8	—
Francija	1931.	22,9	62,9	14,0	0,2

Sadalot atsevišķu valstu iedzīvotājus bērnos (vecumā no 0—14 gadiem), produktīvā vecuma esošos (no 15—59 gadiem) un vecos cilvēkus (60. gadus veci un vecāki), redzams, ka bērnu relatīvi visvairāk ir Padomju Krievijā un Bulgārijā, bet vismazāk Beļģijā un Francijā. Vislielākais produktīvo personu relatīvais daudzums ir Luksemburgā, Beļģijā un Šveicē, turpretim vismazākais Padomju Krievijā un Bulgārijā. Neproduktīvo veco iedzīvotāju daudzums relatīvi visaugstākais ir Francijā, kurai cieši seko Latvija un Igaunija. Samērā ļoti maz veco cilvēku ir Rumānijā un Padomju Krievijā.

No visiem valsts iedzīvotājiem patstāvīgi sev iegūst līdzekļus eksistencei šāds cilvēku procents:

Valstis	Skait. gads	Strādātāju procents
Lietuva	1923.	67,6
Latvija	1930.	64,0
Igaunija	1934.	62,9
Padomju Krievija	1926.	56,1
Francija	1926.	53,2
Polija	1921.	52,6
Vācija ¹⁾	1933.	49,2
Šveice	1930.	47,8
Somija	1930.	47,7
Zviedrija	1930.	47,1
Lielbritānija	1931.	47,0
Dānija	1930.	45,2
Ungārija	1930.	44,1
Irija	1926.	43,8
Beļģija	1920.	43,3
Itālija	1931.	41,9
Norveģija	1930.	41,5
Čehoslovākija	1930.	40,2
Holande	1930.	40,1
Spānija	1920.	37,8

Strādātāju procents Latvijā, kā redzams, ir ļoti augsts — 64,0; vēl augstāks tas ir vienīgi Lietuvā (67,6%). Aiz Latvijas seko Igaunija, (62,9%), tā kā vispār varam teikt, ka strādātāju iedzīvotāju procents Baltijas valstīs, salīdzinot ar pārējām Eiropas valstīm, ir izcils. Vismazāk strādātāju ir Spānijā (37,8%). Pie strādātāju iedzīvotāju procenta salīdzināšanas dažādās valstīs gan ņemams vērā arī tas, ka dažās no tām šie dati ievākti skaitīšanās drīzi pēc kara (1920. g., 1923. g.), kad dzīves apstākļi vispār bija īpatnējāki nekā vēlākos gados.

Pēc iedzīvotāju nodarbošanās Eiropas valstīs sadalās divās lielās grupās: vienā, kur lielais vairums iedzīvotāju strādā no pārtiek no lauksaimniecības, un otrā, kur iedzīvotāju lielākajai daļai nodarbošanās ir rūpniecība, tirdzniecība un transports. Vairāk kā puse no visiem strādātājiem nodarbināti lauksaimniecībā: Padomju Krievijā — 84,9%, Turcijā — 81,6%, Bulgārijā — 80,9%, Lietuvā — 76,7%, Polijā — 76,2%, Latvijā — 66,2%, Somijā —

¹⁾ Vācijā nav ieskaitīts Saaras apgabals, bet pieskaitīta Austrija (skait. gads 1934.).

63,4%, Igaunijā — 57,9%, Spānijā — 57,0%. Grieķijā — 53,8%, Īrijā — 52,1%, Portugālē — 51,2% un Ungārijā — 50,8%. Vismazākais lauksaimniecībā nodarbināto procents Eiropas valstīs ir Lielbritanijā — 6,3%, Beļģijā — 19,3% un Holandē — 20,6%.

Pēc lauksaimniecības, svarīgākā nodarbošanās nozare ir rūpniecība, kurā visaugstākais nodarbināto procents ir Beļģijā — 46,8%, tad Šveicē — 45,0%, Čehoslovākijā — 42,2%, Vācijā — 40,4% un Lielbritanijā — 36,9%. Latvijā 1930. gada tautas skaitīšanā konstatēts, ka rūpniecībā nodarbināti tikai 13,5% no strādātājiem iedzīvotājiem, kamdēļ rūpniecībā nodarbināto procents zemāks ir tikai 5 valstīs: Polijā — 9,5%, Bulgārijā — 9,2%, Lietuvā — 6,4%, Turcijā — 5,6% un Padomju Krievijā — 5,9%.

Tirdzniecībā, transportā un satiksmē Latvijā bija nodarbināti 1930. gadā 8,5% no aktīviem iedzīvotājiem, kurpretī — Igaunijā 8,1% un Lietuvā 3,6%. Mazs šajās nozarēs nodarbināto procents arī Somijā (7,4%) un Polijā (5,7%). Vismazākais tirdzniecībā, satiksmē un transportā nodarbināto procents ir Padomju Krievijā (tikai 2,9%), bet visvairāk nodarbināto šai nozarē ir Holandē (23,4%), Norveģijā (21,7%), Šveicē (19,0%), Vācijā (18,4%) un Beļģijā (18,3%). Pilnīgu salīdzināšanas iespēju tomēr traucē dažādie skaitīšanas gadi, kādos valstis noskaidrojušas nodarbošanās jautājumu.

Atgriezoties vēl pie iedzīvotāju skaita un sekojot pagājušā gada „Latvija skaitļos“ paraugam, jāatzīmē, ka visā pasaulē ir 37 pilsētas ar vairāk kā miljonu iedzīvotāju katrā. Lielākā no tām ir Londona (Lielbritanijā), kurā 8 203 942 iedzīvotāji (1931. g.), tai seko Ņujorka (U.S.A.) ar 6 930 000 iedzīvotājiem (1930. g.), Tokio (Japānā) — 5 875 000 (1935. g.), Parīze (Francijā) — 4 933 855 (1931. g.), Berlīne (Vācijā) — 4 243 000 (1933. g.), Maskava (P.S.R.S.) — 3 663 300 (1933. g.), Čikaga (U.S.A.) — 3 376 000 (1930. g.), Šanchaja (Ķīnā) — 3 259 114 (1931.g.), Osaka (Japānā) — 2 990 000 (1935. g.), Ļeningrada (P.S.R.S.) — 2 776 400 (1933. g.), Buenos-Aires (Argentīnā) — 2 246 710 (1934. g.), Filadelfija (U.S.A.) — 1 951 000 (1930. g.), Vīne (Austrijā) — 1 875 000 (1934. g.), Riodežaneiro (Brazīlijā) — 1 700 532 (1935. g.), Detroita (U.S.A.) — 1 569 000 (1930. g.), Kalkuta (Indijā) — 1 485 582 (1931. g.), Budapešta (Ungārijā) — 1 421 397 (1930. g.), Tientsina (Ķīnā) — 1 387 462 (1931. g.), Peipinga (Ķīnā) — 1 297 718 (1927. g.), Sidneja (Austrālijā) — 1 249 040 (1934. g.), Losandželesa (U.S.A.) — 1 238 000

(1930. g.), Varšava (Polijā) — 1 225 451 (1936. g.), Bombeja (Indijā) — 1 161 383 (1931. g.), Saopaulo (Brazīlijā) — 1 151 249 (1935. g.), Barselona (Spānijā) — 1 148 129 (1934. g.), Roma (Italijā) — 1 179 000 (1936. g.), Hamburga (Vācijā) — 1 129 000 (1933. g.), Glazgova (Lielbritānijā) — 1 088 000 (1931. g.), Nagoya (Japānā) — 1 083 000 (1935. g.), Kioto (Japānā) — 1 081 000 (1935. g.), Kairo (Ēģiptē) — 1 065 000 (1927. g.), Milāna (Italijā) — 1 053 723 (1931. g.), Madride (Spānijā) — 1 048 072 (1934. g.), Meksikas pilsēta (Meksikā) — 1 029 068 (1931. g.), Nankina (Ķīnā) — 1 013 000 (1935. g.), Birminghama (Lielbritānijā) — 1 003 000 (1931. g.) un Melburna (Austrālijā) — 1 000 000 (1934. g.).

58 pilsētās ir no 500 000 līdz 1 000 000 iedzīvotāju, no tām 9 atrodas Ķīnā, 8 — U.S.A., 8 — Vācijā, 4 — P.S.R.S., 3 — Lielbritānijā, 3 — Italijā, 2 — Kanādā, 2 — Francijā, 2 — Holandē, 2 — Japānā un pa vienai Indijā, Ēģiptē, Kubā, Argentīnā, Čīlē, Urugvajā, Beļģijā, Dānijā, Īrijā, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Zviedrijā, Čehoslovākijā un Turcijā.

180 pilsētās iedzīvotāju skaits ir no 200 000 līdz 500 000, starp tām arī mūsu valsts galvaspilsētā Rīga ar 385 063 iedzīvotājiem (1935. g.). Pēc aprēķiniem 1937. g. Rīgas iedzīvotāju skaits pieaudzis līdz 388 000.

Atsevišķu valstu un tautu izglītības līmeni rāda skaitļi par iedzīvotāju lasīt un rakstīt prasānu. Nākamā tabulā sarindotas vairākas Eiropas valstis pēc analfabētu procenta, kas vecāki par atzīmēto gadu skaitu.

Valstis	Skait. gads	Vecums	Analfabētu procents
Zviedrija	1931.	15	0,1
Somija	1930.	15	0,9
Igaunija	1934.	10	3,9
Čehoslovākija	1930.	10	4,1
Francija	1931.	10	5,3
Beļģija	1930.	7	5,6
Ungārija	1930.	6	8,3
Latvija	1935.	10	11,1
Itālija	1931.	6	20,9
Lietuva	1923.	10	32,7
Polija	1921.	10	32,7
Bulgārija	1926.	10	39,7
Spānija	1920.	10	43,0
Grieķija	1928.	10	43,3
Padomju Krievija	1926.	10	48,7
Portugāle	1920.	10	65,2

Uzrādītie skaitļi liecina, ka ļoti mazs analfabētu procents ir Zviedrijā un Somijā, bet visvairāk to ir Portugalē un Padomju Krievijā. Starp 16 uzskaitītām valstīm Latvija ieņem astoto vietu. Lasīt pratēju procents, līdz ar neatkarīgās valsts nodibināšanos strauji pieaudzis, un ja analfabētu procents vēl samērā augsts, tad tas ir Latgales apgabala iespaidis, kurš savā laikā visvairāk cietis no pārkrievošanas, kas izpaudās pa daļai izglītības iespēju ierobežošanā.

Apskatot mūsu valsts iedzīvotāju nodarbošanos, jau konstatēts, ka divas trešdaļas — 66,2% no strādātājiem iedzīvotājiem pārtiek no lauksaimniecības. Tā ir visas mūsu valsts un tautas dzīves pamatā. Nebūs iespējams tomēr šinī apskatā plašāk pie tās apstāties. Galvenām kārtām tas jau darīts īpašā nodaļā. Te ievietosim tikai dažas tabulas ar salīdzināmiem skaitļiem.

Galveno lauku sējumu platība 1936. g.

Valstis	Sējumu kopplatība ha	No tiem apsēts ar:					kartupeļiem liniem
		rudziem	kviešiem	miežiem	auzām	procentos	
Latvija	1 102 400	23,4	11,7	17,2	30,8	10,8	6,1
Austrija	1 288 000	29,0	19,6	12,6	22,4	16,3	0,1
Beļģija	763 000	20,5	22,5	3,9	28,3	21,0	3,8
Lielbritānija un Irija	2 417 000	0,2	30,2	15,0	42,1	12,1	0,4
Čehoslovākija	4 106 000	24,6	22,6	15,4	18,6	18,4	0,4
Dānija	1 071 000	12,3	11,1	34,4	35,2	7,0	—
Francija	11 310 000	5,8	45,5	6,5	29,5	12,4	0,3
Holande	706 000	33,7	21,5	6,1	18,3	18,4	2,0
Igaunija	544 000	25,2	12,1	18,6	25,4	13,6	5,1
Itālija	6 299 000	1,7	81,5	3,1	6,9	6,7	0,1
Lietuva	1 522 000	32,3	12,9	14,1	23,4	11,8	5,5
Norvēģija	233 000	2,6	12,9	25,7	36,5	22,3	—
Polija	14 041 000	41,5	12,4	8,5	16,1	20,6	0,9
Rumānija	6 513 000	6,5	52,7	24,7	12,3	3,3	0,5
Somija	988 000	24,3	8,8	13,3	44,5	8,6	0,5
Šveice	148 000	10,8	47,3	2,7	7,4	31,8	—
Ungārija	3 291 000	19,9	50,5	14,0	6,4	8,9	0,3
Vācija	13 848 000	32,6	15,0	11,8	20,1	20,2	0,3
Zviedrija	1 401 000	15,3	20,1	7,4	47,7	9,5	—

Visas Eiropas valstis pēc tajās kultivētiem lauku sējumiem sadalās vairākās lielās grupās. Pirmā grupā ietilpst — Nor-

vegija un Dānija, kur visvairāk kultivē auzas, bet otrā vietā ir mieži. Otrā grupā — Latvijā, Somijā, Beļģijā u. t. t. arī pārsvarā ir auzas, bet otro vietu ieņem rudzi. Trešā grupā ar Lietuvu priekšgalā — pirmā vietā ir rudzi, bet otrā — auzas. Ceturtās grupas valstīs — Francijā, Šveicē — galvenām kārtām kultivē kviešus, bet otrā vietā stāv rudzu un auzu sējumi.

Galveno laukaugu caurmēra raža 1937. g.
no 1 ha kvintālos.

Valstis	Rudzi	Kvieši	Mieži	Auzas	Kartupeļi	L i n i	
						sēklas	šķiedra
Latvija	14,6	12,5	12,0	12,1	140,2	3,2	3,3
Beļģija	22,7	24,6	24,8	24,7	196,0	4,9	8,5
Lielbritānija							
ar Iriju	15,0	20,6	18,2	20,2	172,4	—	5,5
Čehoslovākija	15,3	16,4	16,6	17,7	160,1	4,7	5,7
Dānija	18,0	28,5	29,8	27,2	164,1	—	—
Francija	11,2		13,9	14,2	103,6		6,9
Holande	22,0	27,3	28,3	29,5	183,9		7,9
Igaunija	14,2	11,1	9,1	9,6	130,5	3,2	3,6
Itālija	13,8	15,5	12,0	14,3	73,6	6,5	5,0
Lietuva	11,9	10,5	12,8	11,1	136,0	4,0	3,5
Norvēģija	19,0	21,2	21,4	22,1	165,8	—	—
Polija	9,9	11,4	11,1	10,2	134,9	5,2	2,6
Rumānija	10,3	10,6	6,1	6,5	89,2	3,4	4,0
Somija	17,1	17,6	13,8	14,8	143,9	—	
Šveice	20,3	23,5	19,4	21,6	179,6	—	—
Ungārija	10,0	13,0	11,7	11,4	86,4	5,3	4,5
Vācija	16,6	22,6	21,2	20,8	191,5	7,3	6,0
Zviedrija	19,5	23,6	20,0	19,1	140,1		

Latvija starp uzrādītām 18 Eiropas valstīm ar rudzu caurmēra ražu no 1 ha nostājās 11. vietā, ar kviešu, miežu un auzu — 13. vietā, ar kartupeļu — 10. vietā, linu sēklu — 9. un linu šķiedru — 11. Zemākā rudzu un kviešu caurmēra raža kā Latvijā bijusi starp citu arī Igaunijā un Lietuvā. Ar miežu caurmēra ražu stāvam vienā līmenī ar Itāliju. Vēl zemāka tā bijusi Ungārijā, Polijā, Igaunijā un Rumānijā. Auzu raža pie mums labāka kā Ungārijā, Lietuvā, Polijā, Igaunijā un Rumānijā. Kartupeļu caurmēra

ražās pārspējam veselu rindu valstu: Zviedriju, Lietuvu, Poliju, Igauniju, Franciju, Rumāniju, Ungāriju un Itāliju. Linu sēklu ražošanā esam aiz Lietuvas, kurai augstākas ražas, un uz viena līmeņa ar Igauniju. Vispār pēc kara un sevišķi pēdējos gados Latvijas laukaugu ražas jūtami augušas.

No laukaugu sējumu platības un caurmēra ražas augstuma atkarīga šo laukaugu kopražā. Nākamā tabulā uzrādītie absolūtie skaitļi vairs nedod tik pilnīgu salīdzināšanas iespēju, kā tas bija pie relatīviem skaitļiem, proti, uz 1 ha platības. Tomēr zināmā mērā arī no atsevišķu laukaugu kopražas varam spriest par mūsu lauksaimniecības stāvokli attieksmē pret pārējām tabulā minētām valstīm. Tā, piemēram, te redzam, ka ražojam ļoti ievērojamu daudzumu rudzu, pārspējot vai pielīdzinoties lielākam skaitam valstu. Protams, te vērā ņemami arī katras valsts īpatnējie dabiskie un klimatiskie apstākļi.

Galveno laukaugu kopražā 1937. g. (1 000 kvint.).

Valstis	Rudzi	Kvieši	Mieži	Azusas	Kartupeļi	L i n i	
						sēklas	šķiedra
Latvija	4 214,5	1 715,2	2 184,2	4 050,1	17 820,0	223,5	237,2
Beļģija	3 450,0	4 232,0	855,0	5 202,0	30 908,0	137,0	238,0
Lielbritānija							
ar Iriju	71,0	15 332,0	6 681,0	18 764,0	49 949,0	—	43,0
Čehoslovākija	14 846,0	13 953,0	11 150,0	13 724,0	123 626,0	90,0	110,0
Dānija	2 512,0	3 680,0	10 994,0	10 249,0	13 240,0	—	—
Francija	7 405,0	69 002,0	9 962,0	45 576,0	147 222,0	—	190,0
Holande	4 956,0	3 527,0	1 402,0	4 273,0	25 000,0	—	137,0
Igaunija	2 115,0	758,0	809,0	1 391,0	9 856,0	101,0	103,0
Itālija	1 448,0	80 562,0	2 336,0	6 182,0	28 718,0	51,0	30,0
Lietuva	6 069,0	2 207,0	2 740,0	3 878,0	25 099,0	356,0	313,0
Norvēģija	112,0	680,0	1 292,0	1 885,0	8 606,0	—	—
Polija	56 378,0	19 262,0	13 634,0	23 429,0	402 210,0	753,0	381,0
Rumānija	4 513,0	37 601,0	9 172,0	5 128,0	19 261,0	73,0	87,0
Somija	4 140,0	1 720,0	1 740,0	6 700,0	13 380,0	—	—
Šveice	307,0	1 655,0	84,0	239,0	8 778,0	—	—
Ungārija	6 179,0	19 638,0	5 569,0	2 704,0	25 594,0	53,0	30,0
Vācija	69 167,0	44 667,0	36 378,0	59 185,0	553 097,0	413,0	339,0
Zviedrija	4 128,0	7 000,0	2 066,0	12 653,0	18 871,0	—	—

Absolūtos skaitļos no augšminētām valstīm visvairāk rudzu ražots 1937. gadā Vācijā, vismazāk Lielbritānijā un

Irijā. Rudzu kopražā, starp citu, Latvijā bijusi arī lielāka nekā Dānijā, Igaunijā, Somijā un Zviedrijā. Kviešu visvairāk ražots Itālijā, vismazāk Norvēģijā. Vislielākā miežu, auzu, kartupeļu kopražā atkal bijusi Vācijā, bet vismazākā — Šveicē, turpretim kartupeļu — Norvēģijā. Polija ir pirmā vietā ar linsēklu un līnšķiedras ražošanu, bet Dānijā, Norvēģijā un Šveicē pēdējās nemaz nav ražots. Latvija te ieņem izcilu vietu.

Apskatot mājlupu skaitu 1937. gadā, redzam, ka no tabulā uzrādītām valstīm relatīvi vislielākais zirgu skaits ir bijis Dānijā, Lietuvā un Polijā, turpretim vismazākais Norvēģijā.

Mājlopu skaits 1937. gadā (tūkstošos).

Valstis	Zirgi		Liellopi		Aitas		Cūkas	
	Kop- skaits 1km ²	Uz	Kop- skaits 1km ²	Uz	Kop- skaits 1km ²	Uz	Kop- skaits 1km ²	Uz
Latvija	391,9	6	1 209,9	18	1 334,0	20	739,3	11
Dānija	552,2	12	3 085,5	70	187,0	4	3 065,9	69
Francija	2 742,1	5	15 754,7	29	9 994,1	18	7 117,3	13
Holande	300,0	9	2 626,7	77	608,3	18	1 406,4	42
Igaunija	209,1	5	638,9	13	650,5	14	379,3	8
Itālija	795,8	2	7 286,3	24	9 094,9	29	2 814,1	9
Lielbritānija								
ar Iriju	1 102,6	4	8 639,2	28	25 540,9	82	4 452,6	14
Lietuva	552,1	10	1 172,2	21	614,3	11	1 192,0	21
Norvēģija	189,6	1	1 342,2	4	1 739,0	5	445,0	1
Polija	3 887,6	10	10 568,9	27	3 181,3	8	7 690,3	20
Pad. Krievija	16 200,0	3	50 900,0	9	66 600,0	11	25 700,0	4
Šveice	—	—	1 637,7	40	—	—	935,6	23
Vācija	3 429,6	7	20 469,0	43	4 683,6	10	23 805,1	51

Liellopu relatīvi (uz 1 km² teritorijas) visvairāk ir Holandē un Dānijā, vismazāk Norvēģijā. Aitu skaits uz 1 kv. km teritorijas vislielākais ir Lielbritānijā (un Īrijā), bet vismazākais Šveicē. Cūku relatīvi visvairāk ir Dānijā, pavisam maz to ir Norvēģijā.

Kā jau tas bija minēts šīs grāmatas lauksaimniecības nodaļā, pierādīties, ka intensīvās saimniekošanas metodes un augsti nostādītās raža dod iespēju mūsu lauksaimniekiem

līdzsvarot ienākumus un izdevumus, reizē ar to ceļot visas mūsu valsts labklājību un nostiprinot tās stāvokli citu valstu vidū.

Apskatot Latvijas importa un eksporta vērtību salīdzinājumā ar 24 Eiropas valstīm, redzams, ka mūsu bilance 1937. gadā ir aktīva, turpretim vairāk kā pusei no atzīmētām valstīm pagājušā gadā tā pasīva.

Importa un eksporta vērtība (miljonos).
1937. gadā.

Valstis un naudas vienības	Imports	Eksports (+ akt., — pasīvs)	Bilance
Latvija — lats	231	262	+ 31
Anglija — £	1 269	747	— 522
Austrija — šilīņš	1 461	1 230	— 231
Beļģija - Luksemburga — fr.	27 662	25 689	— 1 973
Bulgārija — leva	4 926	5 019	+ 93
Čehoslovākija — čech. krona	10 966	11 982	+ 1 016
Dānija — krona	1 642	1 541	— 101
Dienvidslāvija — dinars	5 234	6 272	+ 1 038
Francija — franks	42 315	23 935	— 18 380
Griekija — drachma	15 204	9 555	— 5 649
Holande — guldenis	1 551	1 148	— 403
Igaunija — krona	111	106	— 5
Irija — £	43	22	— 21
Itālija — lira	13 837	10 429	— 3 408
Lietuva — lits	212	208	— 4
Norvēģija — krona	1 273	811	— 462
Polija un Danciga — zlots	1 392	1 209	— 183
Portugāle — eskudo	2 339	1 216	— 1 123
P. S. R. S — zelta rub.	1 341	1 729	+ 388
Rumānija — leja	17 896	30 965	+ 13 069
Somija — marka	9 277	9 368	+ 91
Šveice — franks	2 238	1 967	— 271
Ungārija — pengő	480	590	+ 110
Vācija — marka	5 617	6 069	+ 452
Zviedrija — krona	2 111	1 994	— 117

Ekspluatējamo dzelzceļu līniju garums uz 100 kv. kilometriem valsts teritorijas bijis šāds:

Valstis	Gadi	Liniju kopgarums kilometros	Uz 100 km ²
Latvija	1937./38.	3 350	4,7
Austrija	1936.	5 801	9,8
Beļģija	1936.	4 849	33,7
Bulgārija ¹⁾	1935.	3 220	3,1
Čehoslovākija	1935.	13 499	9,9
Dānija ¹⁾	1935./36.	2 481	12,5
Dienvidslāvija	1935.	9 422	4,1
Francija ²⁾	1935.	42 128	11,7
Grieķija ¹⁾	1934./35.	1 330	2,1
Holande	1936.	3 421	10,6
Igaunija ¹⁾	1935./36.	1 434	3,0
Irija	1935.	4 678	6,9
Itālija ¹⁾	1935./36.	16 890	7,4
Lielbritānija	1936.	32 381	13,5
Lietuva ¹⁾	1936.	1 634	3,2
Norvēģija ¹⁾	1935./36.	3 623	1,2
Polija ¹⁾	1935.	17 895	5,5
Portugāle	1935.	2 469	3,7
P. S. R. S. ¹⁾	1934.	83 509	0,4
Rumānija ¹⁾	1935.	11 194	4,0
Somija	1935.	5 757	1,5
Spānija ³⁾	1934.	9 537	3,2
Sveice	1936.	3 013	14,2
Ungārija ¹⁾	1935./36.	7 820	9,5
Vācija ¹⁾	1936.	54 491	14,6
Zviedrija	1935.	16 672	3,7

Visvairāk dzelzceļu no pieminētām 27 Eiropas valstīm Beļģijā (33,7 kilometri uz 100 kv. kilometriem valstī), Luksemburgā (21,0) un Vācijā (14,6). Vismazāk dzelzceļu relatīvi ir Padomju Krievijā (0,4), Norvēģijā (1,2) un Somijā (1,5). Latvijā uz 100 kv. km ir 4,7 kilometri dzelzceļu, Igaunijā — 3,0, Lietuvā — 3,2 kilometri. Mūsu valsti, ņemot vērā tās samērā mazo apdzīvotību — tikai 30 iedzīvotāju uz 1 km², var uzskatīt par pietiekami apgādātu ar dzelzceļiem.

Ar katru gadu lielāku nozīmi iegūst automobiļi, kā valsts, tā privātā dzīvē.

Relatīvi visvairāk — kā rāda nākamā tabula — automobiļu ir Francijā, kur uz katriem 19 cilvēkiem ir 1 auto-

¹⁾ Valsts dzelzceļi.

²⁾ 7 lielās dzelzceļu līnijas.

³⁾ 5 galvenās dzelzceļu līnijas.

mobilis. Tālāk seko Lielbritānija, ar 21 iedzīvotāju — 1 automobili,

Valstis			Automobiļu skaits (personu iedzīvotāju skaits un preču kopā) uz 1 automobili	
Latvija	1938.	1. I	5 829	337
Austrija	1936.	30. IX	46 181	147
Beļģija	1937.	1. I	201 700	41
Čehoslovākija	1937.	1. I	107 629	141
Dānija	1936.	30. IX	135 167	28
Dienvidslāvija	1937.	1. I	12 768	1 172
Francija	1937.	1. I	2 167 018	19
Griekija	1937.	1. I	14 500	472
Holande	1936.	1. VIII	140 681	61
Igaunija	1937.	1. I	4 509	250
Irija	1937.	1. I	57 870	52
Itālija	1937.	1. I	411 039	105
Lielbritānija	1937.	1. I	2 241 680	21
Lietuva	1937.	1. I	2 031	1 230
Norvēģija	1937.	1. I	69 872	41
Polija	1937.	1. I	27 426	1 248
Portugāle	1937.	1. I	44 357	160
Rumānija	1937.	1. I	24 020	797
Somija	1937.	1. I	35 527	107
Spānija	1936.	1. I	194 209	148
Šveīce	1937.	1. I	80 200	51
Ungārija	1937.	1. I	17 850	504
Vācija	1937.	1. VII	1 447 251	47
Zviedrija	1937.	1. I	168 043	37

Relatīvi vismazāk automobiļu ir Polijā (caurmērā uz 1 248 iedzīvotājiem ir 1 automobils) un Lietuvā (1 230 iedzīvotājiem — 1 automobils). No tabulā uzrādītām 24 valstīm Latvija ar savu automobiļu skaitu ir 18. vietā.

Pasta darbību atsevišķās valstīs raksturo nosūtīto vēstulu, pastkaršu un iespieddarbu skaits uz 1 iedzīvotāju. Tā 1935. gadā uz 1 iedzīvotāju nosūtītas vēstules, pastkartes u. t. t. — Šveicē — 182, Lielbritānijā — 166, Beļģijā — 160, Francijā — 142, Holandē — 137, Zviedrijā — 97, Vācijā — 86, Irijā — 86, Dānijā — 76, Itālijā — 57, Norvēģijā — 56, Ungārijā — 51, Čehoslovākijā — 45, Spānijā — 38, Igaunijā — 35, Islandē — 31, Latvijā — 26, Somijā — 26, Bulgārijā — 25, Dienvidslāvijā — 23, Polijā — 23, Griekijā

— 22, Rumānijā — 21, Lietuvā — 16 un Padomju Krievijā — 9. Vislielākais šāda veida pasta sūtījumu skaits tā tad bijis Šveicē, Lielbritānijā un Beļģijā, bet vismazākais — Padomju Krievijā, Lietuvā un Rumānijā. Sadalot iedzīvotāju skaitu uz pasta iestāžu skaitu, aprēķināts, ka uz vienu pasta iestādi mazāk iedzīvotāju nekā Latvijā ir vēl tikai Islandē, Norveģijā, Šveicē un Somijā.

Pēc nosūtīto tēlegrammu skaita, pirmā vietā stāv Lielbritānija ar 142 nosūtītām telegrammām uz 100 iedzīvotājiem, tad Norveģija — 134, Dānija — 87, Zviedrija — 83, Beļģija — 75, Šveice — 75, Francija — 74, Īrija — 71, Grieķija — 66, Holande — 60, Padomju Krievija — 59, Itālija — 58, Austrija — 41, Bulgārija — 38, Somija — 35, Vācija — 31, Čehoslovākija — 29, Latvija — 27, Ungārija — 27, Dienvidslāvija — 27, Rumānija — 23, Igaunija — 21, Polija — 11 un Lietuva — 9. Mūsu valstī ir samērā biezs telegrafa iestāžu tīkls, jo uz vienu iestādi ir tikai 1 600 iedzīvotāju. Iedzīvotāju skaits uz vienu iestādi 1936. gadā vēl mazāks bijis tikai Francijā (ieskaitot Alžīru), Vācijā, Grieķijā, Šveicē, Norveģijā, Luksemburgā un vismazāk iedzīvotāju uz 1 telegrafa iestādi ir Islandē.

Iedzīvotāju skaits uz 1. telefona aparātu 1936. g. rāda sekojošā tabula:

Valstis	Iedzīv. skaits	Valstis	Iedzīv. skaits
Dānija	9,1	Francijā	28,3
Zviedrijā	9,3	Igaunijā	44,3
Šveicē	10,1	Ungārijā	65,3
Norveģijā	13,7	Čehoslovākijā	73,0
Lielbritānijā	16,8	Itālijā	78,8
Vācijā	19,7	Īrijā	79,7
Holandē	22,2	Lietuvā	123,2
Somijā ¹⁾	22,4	Polijā	135,6
Beļģijā	22,9	Grieķijā	215,8
Austrija	24,2	Bulgārijā	282,9
Latoijā	27,3	Dienvidslāvijā	285,3

Kā redzams, Latvijā telefons ir samērā bieži sastopams. Pie mums samērā ar iedzīvotāju caurmēra skaitu telefonu ir ne tikai vairāk kā pārējās Baltijas valstīs, bet — vērojot relatīvos skaitļus — redzams, vairāk arī nekā veselā rindā veco valstu.

¹⁾ 1935.

Kugniecība atsevišķās valstīs 1937. gada sākumā.

(Tirdzniecības flotes kuģu tilpums brutto reģ. tonnās uz 100 iedzīvotājiem).

Norveģijā	150,2	Italiņa	7,5
Lielbritanija		Francija	6,8
un Irijā	35,0	Vācija	5,8
Holandē	30,8	Beļģijā	5,0
Dānijā	29,9	Spānijā	4,2
Griekijā	26,7	Portugālē	3,5
Zviedrijā	24,0	Dienvidslavijā	2,5
Somijā	15,2	Padomju Krievijā	0,7
Igaunijā	14,9	Rumānijā	0,5
Latvijā	9,4	Polijā	0,3

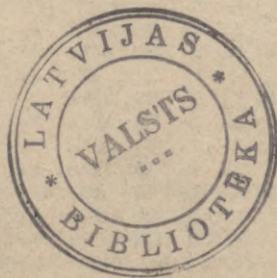
Vērojot tabulu par kugniecības nozīmi atsevišķās valstīs, redzam, ka vislielākā tā ir Norveģijā un Lielbritanijā ar Īriju, vismazākā Rumānijā un it sevišķi Polijā. Latvijai no pieminētām 19 valstīm šai ziņā pieder devītā vieta.

Šī apskata noslēgumā, aplūkojot tabulu par galveno pārtikas produktu patēriņu uz 1 iedzīvotāju gadā Latvijā un dažās citās valstīs, redzam, ka pārtikas produktu patēriņš pie mums, salīdzinot ar pārējām valstīm, augsts.

Valstis	Periods	Piena produkti						Gaļa kg			
		Piens ltr.	Sviests kg	Siers kg	Visi piena prod. pārrēķināti pilnpienā, litros	Liellopu	Aitas	Cūkas	Visa gaļa, izp. putnus un medīj.	Olas gab.	Cukurs kg
Latvija	1935./36.	—	9,4	0,5	566	27,4	6,5	50,9	84,8	76	22,2
Beļģija	1930./34.	79	9,4	2,9	341	17,9	2,4	20,5	41,0	236	28,0
Čehoslovākija	1930./34.					12,5	3,8	17,5	33,0		25,0
Dānija	1930./34.	164	8,0	5,5	417	24,2	—	32,5	57,0	90	54,0
Francija	1930./34.	105	6,0	5,7	315	21,0	3,0	9,0	34,0	149	26,0
Holande	1930./34.	136	7,5	6,3	363	17,5	0,7	22,8	44,0		31,0
Italiņa	1930./34.	30	1,0	4,8	105	9,8	1,3	5,0	16,0	119	8,0
Lielbritanija	1930./34.	105	10,0	3,4	403	29,1	13,9	20,7	64,0	172	50,0
Norveģija	1930./34.				446	14,7	5,4	12,9	33,0	124	32,0
Polija	1930./34.				226	7,3	0,3	11,2	19,0		10,0
Somija	1930./34.					15,6	2,2	13,0	31,0	41	23,0
Šveice	1930./34.	263	6,5	8,4	509	25,5	0,6	21,5	47,0	156	45,0
Vācija	1930./34.	105	7,5	5,9	362	17,1	0,7	32,2	50,0	129	24,0
Zviedrija	1930./34.					14,0	1,1	21,0	36,0	110	43,0

Visi piena produkti, kā svaigā veidā izlietotais pilnpiens, sviests, siers u. c., aprēķinot patēriņu uz 1 iedzīvotāju gadā, pārrēķināti pilnpienā. Latvija no 14 pieminētām valstīm piena produktu patēriņā ieņem pirmo vietu; tikai pēc tam seko Šveice, Norvegija, Dānija un pārējās valstis. Pēdējās vietās ir Itālija un Polija. Liellopu un aitas gaļas patēriņā esam aiz Lielbritānijas — toties cūkas gaļas patēriņā esam pirmā vietā. Visā gaļas patēriņā caurmērā (atskaitot putnu gaļu un medījumus) esam no šīm cetrpadsmit valstīm pirmajā vietā.

Šai īsajā apskatā mēģināts izcelt tikai svarīgākās un zīmīgākās parādības mūsu valstī, iepretim dažām citām valstīm. Plašāk to redzēsīm Valsts statistiskās pārvaldes speciālizdevumā „Latvijas statistikas atlases“, kur būs apskatītas visas mūsu valsts un tautas dzīves parādības, ciktāl tās apstrādātas statistiski, sākot no valsts neatkarības pirmajiem gadiem, līdz pašam pēdējam laikam. Cerams tomēr, ka arī šeit aplūkotie skaitļi, lai gan īsumā un vispārīgos vilcienos, tomēr pietiekami rāda, ka neatkarīgā Latvija savā īsajā pastāvēšanas laikā, salīdzinot ar pārējām valstīm un tautām, izcīnījusi sev redzamu stāvokli, un tās starptautiskā nozīme visās dzīves nozarēs arvien vairāk pieaug un nostiprinās, un ja arī vēl dažā ziņā stāvam aiz kādas no Eiropas valstīm, tomēr jācer, ka tauta, kas savu valsti uzcēlusi no gruvešiem, kā tas bija Latvijas neatkarības sākumā, mācēs pārvarēt arī visas vēl priekšā stāvošās grūtības.

Ievērotās iespieduma klūdās.

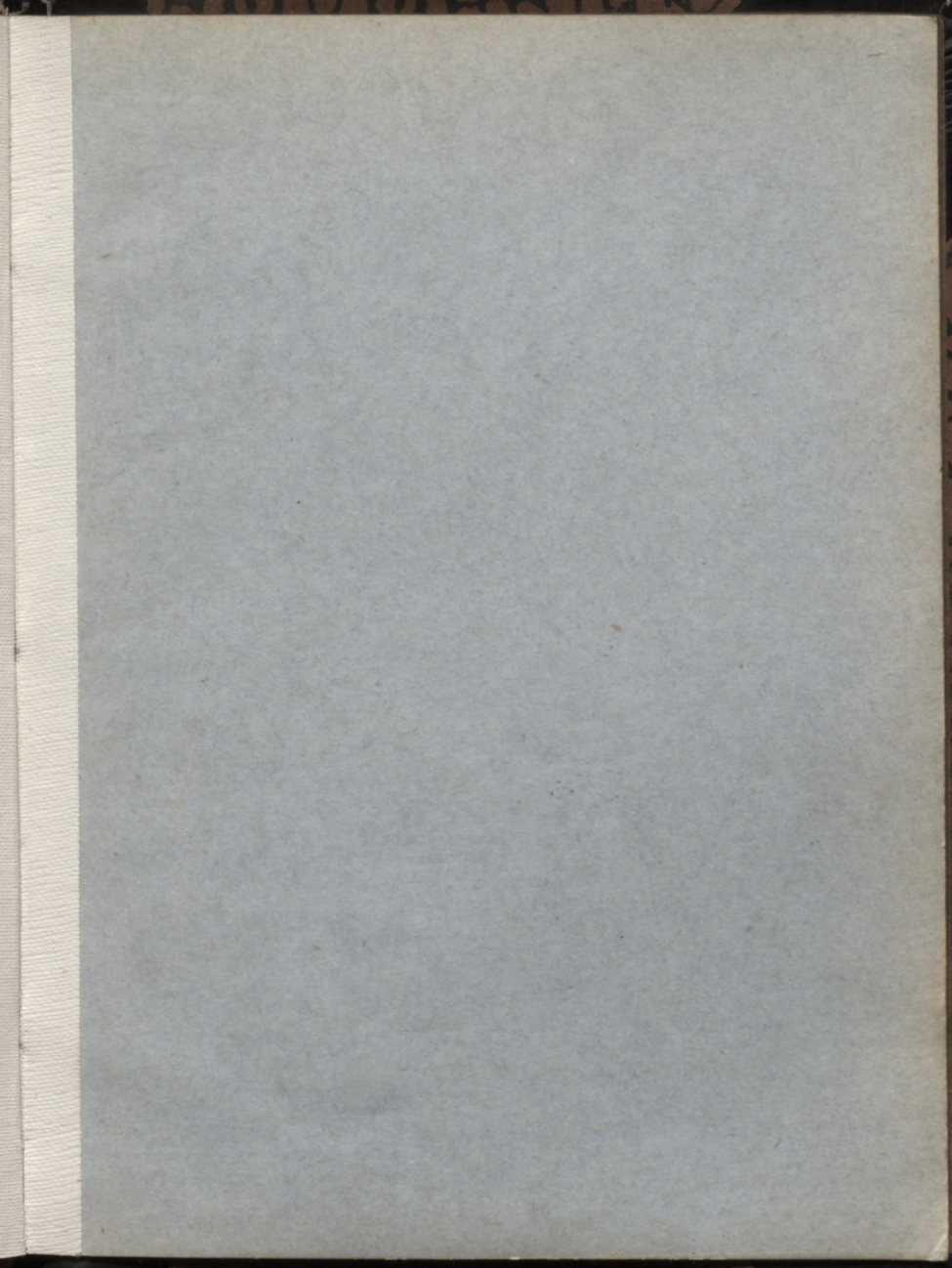
Lpp.	Rinda	Iespiests	Jābūt
181	tekstā, 6. u. 5. rindā no apakš.	vairāk kā 70 000	68 000
183	tabulā	Līdz 1 ha	Līdz 2 ha
195	1. tabulā, 1929. g.	iekšdedzes motori 1 166, vēja motori 179	iekšdedzes motori 1 208, vēja motori 137
195	2. tabulā, sējmaš.: a) rindu 1937. g.	skaitis 3 733, % — 287,8	skaitis 3 925, % — 302,6
195	tekstā, zem 2. tabulas 3. un 4. rindā no augšas	3 733 mašīnām, 187,8%	3 925 mašīnām, 200%
203	tekstā, 19. rindā no apakšas	125 400 ha	126 400 ha
205	tabulas galvā	Pārējā labība	Pārējie laukaugi
205	tabulā, 1932. g. kvieši, ziemas 1936. g. " vasaras "	70,2 70,4	70,0 70,1
225	klišeļā	Jaunlatgales	Abrenes
228	klišeļā 1923. g.	ķirši 15%, plūmes 17%	ķirši 17%, plūmes 15%
229	tekstā, zem 1. tabulas 1. rindā no augšas	dārzogu	dārzaugu
237	klišeļā, 1930.	190	189
245	klišeļā	1920. g. — 620 to, 1925. g. — 1 030 to	1920. g. — 618 to, 1925. g. — 1 035 to
284	14. rindā no augšas	8,2	8,0
295	9. " " "	... divkāršosies. Kūdra divkāršosies, kūdra ...
295	16. " " "	no kuriem 5 piederēja valstij	no kuriem 8 piederēja valstij
297	16. " " "	drenu caurmērs	drenu caurules
305	8. " " "	92	82
454	14. " " "	100 kg.	1 000 kg.
461	4. " " "	Ls 230.—	Ls 23.—
471	21. pret 1933. g.	9,50	9,00
516	9.	732	742

136	3	51	136	136	
137	4	52	137	137	
138	5	53	138	138	
139	6	54	139	139	
140	7	55	140	140	
141	8	56	141	141	
142	9	57	142	142	
143	10	58	143	143	
144	11	59	144	144	
145	12	60	145	145	
146	13	61	146	146	
147	14	62	147	147	
148	15	63	148	148	
149	16	64	149	149	
150	17	65	150	150	
151	18	66	151	151	
152	19	67	152	152	
153	20	68	153	153	
154	21	69	154	154	
155	22	70	155	155	
156	23	71	156	156	
157	24	72	157	157	
158	25	73	158	158	
159	26	74	159	159	
160	27	75	160	160	
161	28	76	161	161	
162	29	77	162	162	
163	30	78	163	163	
164	31	79	164	164	
165	32	80	165	165	
166	33	81	166	166	
167	34	82	167	167	
168	35	83	168	168	
169	36	84	169	169	
170	37	85	170	170	
171	38	86	171	171	
172	39	87	172	172	
173	40	88	173	173	
174	41	89	174	174	
175	42	90	175	175	

Case 312

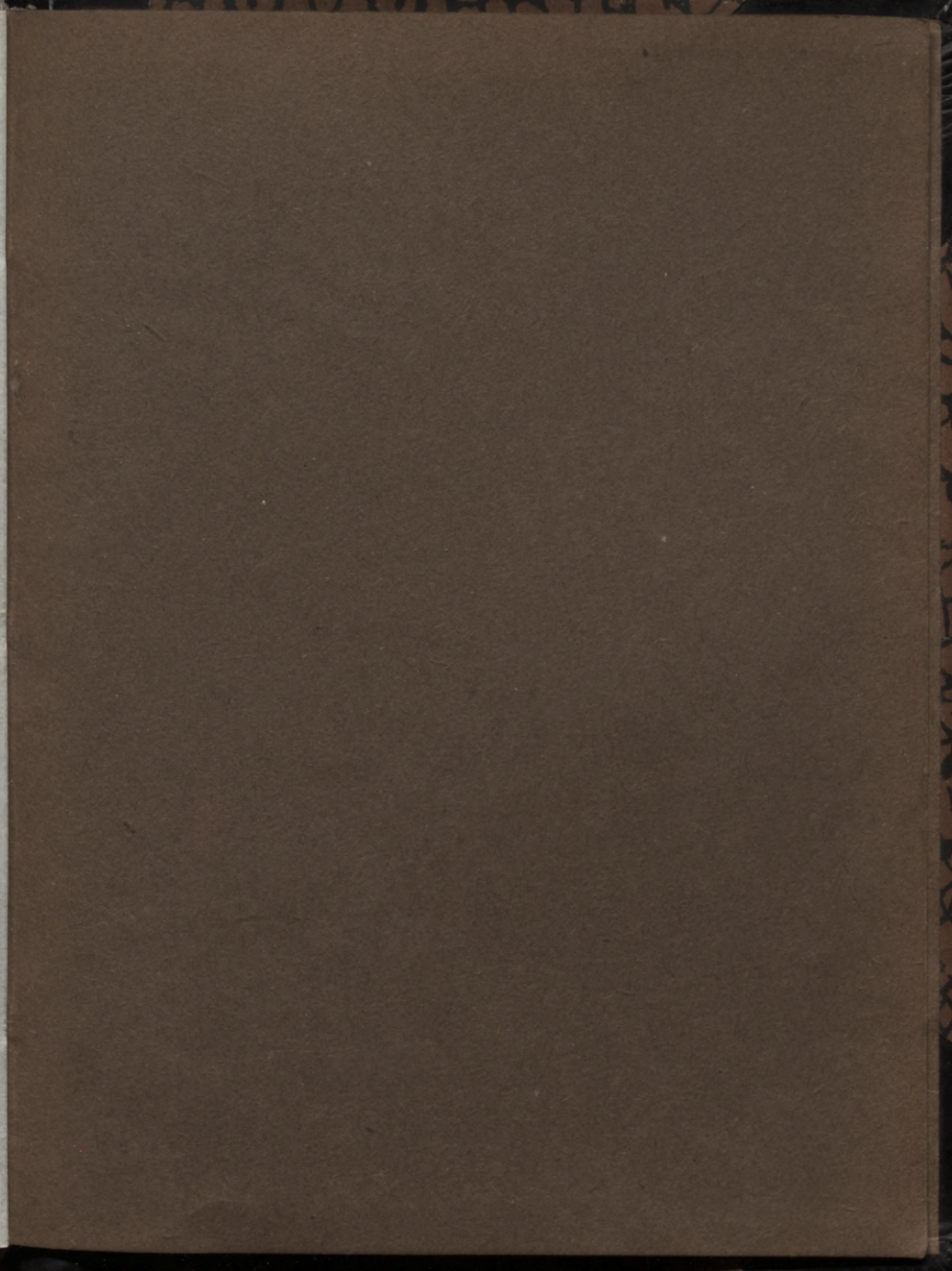

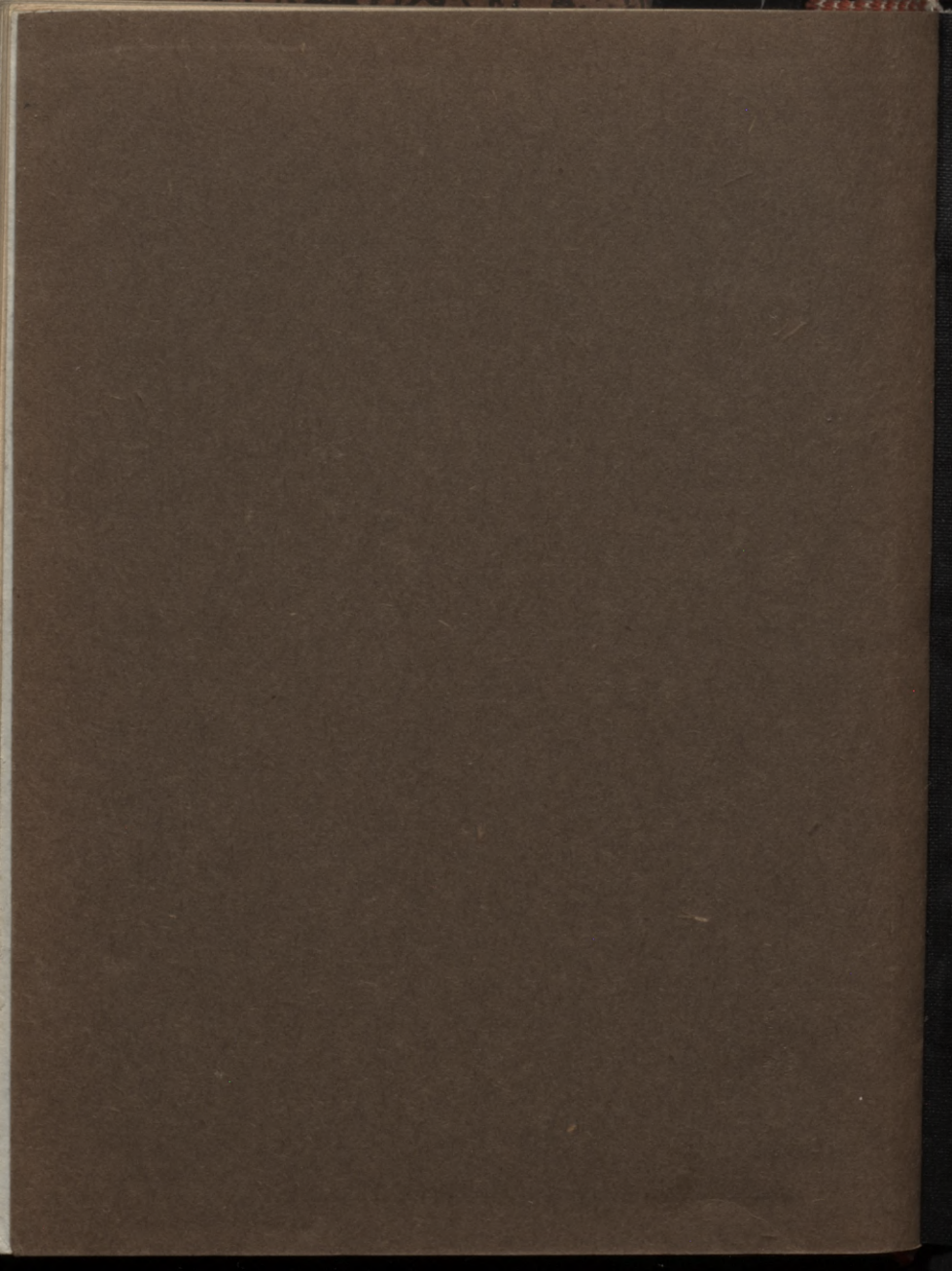
Latvian State Library

Ln 3303

15. Nov. 1938

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307094796

500 6